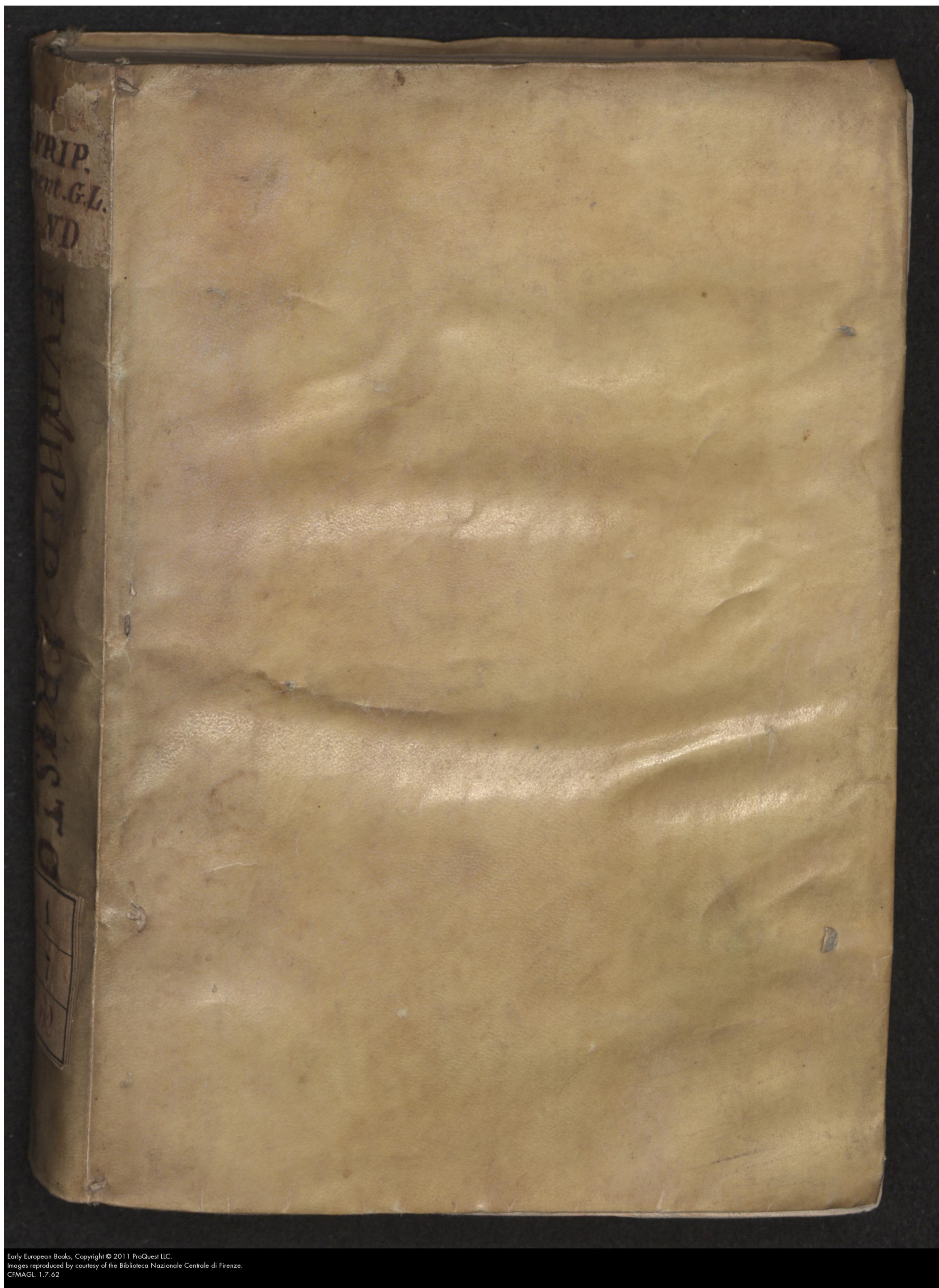
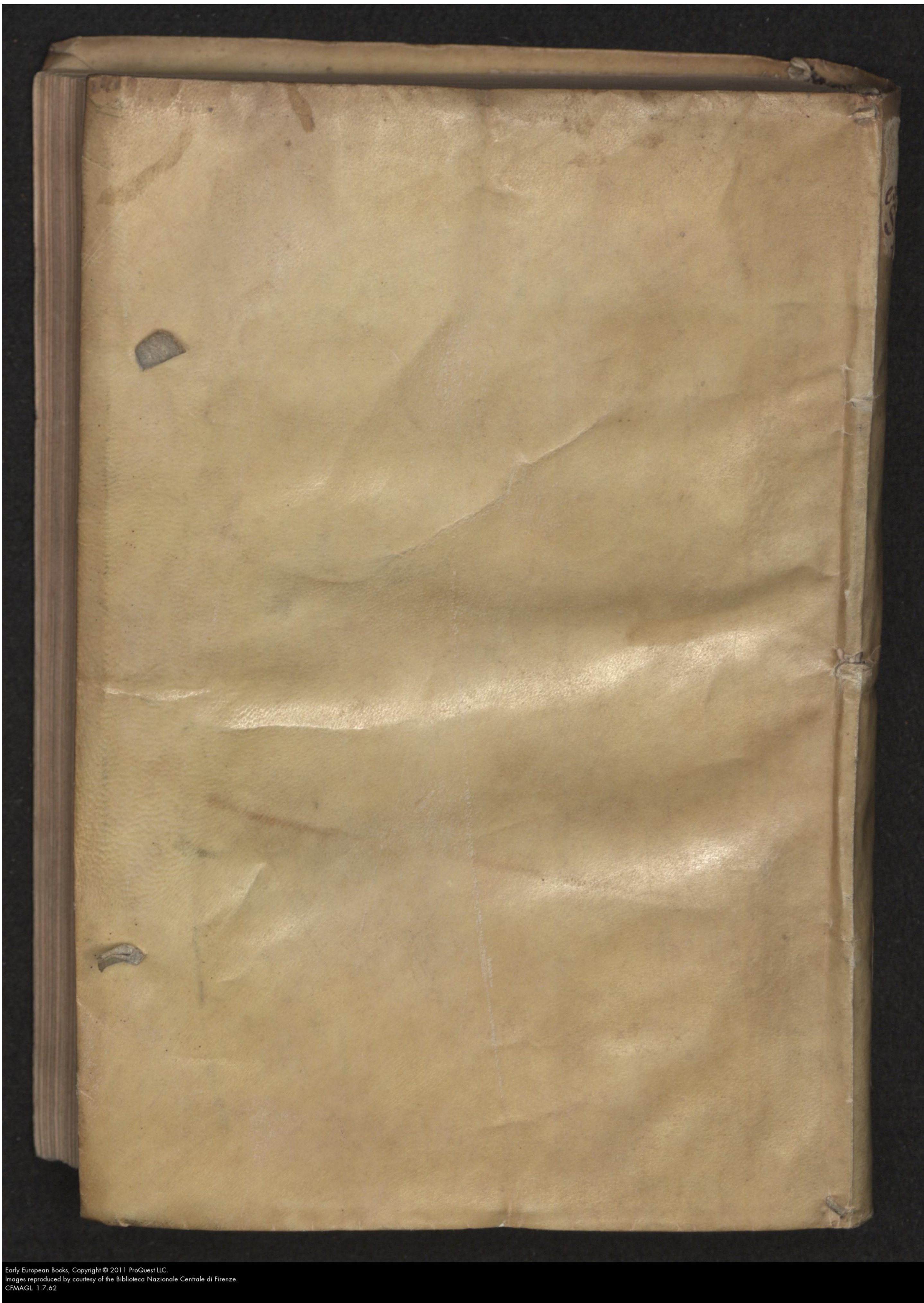

EVRIP.

EVRIP.
Sent. GL.
VD.
EVRIPID ARISTO
1
7
62

VII
ex EVRIP.
Sentent. G. L.
~~Noms~~
NEAND

ΑΡΙΣΤΟΛΟ-
ΓΙΑ ΕΥΡΙΠΙΔΕΙΗ
ἑλληνικολατίνη.

ARISTOLOGIA EV-
RIPIDEA GRAE-
colatina.

Hoc est, quicquid in Euripide, Tragicorum principe, memorabile est: Sentētiæ grauißimæ, & doctrinæ de totius uitæ honesta & utili gubernatione, de omnibus quæ in hominum uita accidere possunt: cum occasione singulorum dictorum, & accommodatione eorumdem, ad marginem Græcum fideliter adscripta. Argumenta quoque singulis Tragœdijs, secundum historiæ & fabularum ordinem, præmissa sunt.

A' MICHAELE NEANDRO
Sorauiensi.

Acceßit quoq; rerum & uerborum Index copiosus.

CLEMENS ALEXANDRINVS
lib. 2. στρωμάτων.
Χρὴ τὸ ἐξ ἁπάσης παιδείας χρήσιμον ἐκλεγομένους ἡμᾶς ἔχειν.

Cum Cæs. Maiest. gratia & priuilegio ad decennium.

BASILEAE, PER IOannem Oporinum.

Ex legato D. Equitis Antonii Francisci de Marmis

CLARISSIMIS VIRIS, VIRTUTE ATQVE PRVDENTIA PRAESTANTISsimis, D. Consulibus atq; Senatoribus in Frankenhusa, suis Dominis atq; patronis colendissimis, S. D.

VEMADMODVM [a] Xenophō philosophus, rhetor & historicus suauissimus et eloquentissimus, scripsit de Socrate, summo philosopho, ὅτι καὶ παίζων οὐδὲν ἧττον ἐλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσιν αὐτῷ, quòd & ioci ipsius graues, pleniq; doctrinæ & sapientiæ fuerint, unde ad auditores nō minus fructus quàm ex serijs redire solebat: ita rectè & uerè fecisse putabimus [b] Ciceronem, eloquentię illum fontem limpidissimum, dum singulos se Euripidis tragicorum principis uersus, singula axiomata putare, scribere non est ueritus. Propterea quòd ipse Cicero, excusso iudicio, summo ingenio, eruditioneq; incredibili, & eloquētia propè diuina præditus, donoq; quodam prouidentiæ genitus (ut [c] Quintilianus alicubi scripsit) & quemadmodum in aliorum optimorum autorum, ita quoq; in Euripidis lectione præclarè uersatus, facilè obseruasset, singula quæ uel ab alijs in eo autore ut nullius momenti prætereuntur, omnia sapientissimè & grauissimè esse cogitata, dicta & scripta: & propositas commonefactiones de omnis generis casibus, qui in hominum uita accidere possunt: quemadmodum similiter & alios idem de uersibus Virgilianis docuisse obseruauimus.

[a] Lib. 4. de memorabilibus dictis ac factis Socratis.

[b] Lib. 16. Epistolarum famil.

[c] Lib. 10. Institut. orat.

Rectè ergo & laudabiliter facere putabimus omnes eos, qui quocunq; tandem modo hoc efficere conātur, ut iuuentuti eum authorem commendent: & eius scriptoris si non omnia, ea saltem quæ uidentur esse præcipua, maximeq; obseruanda, utilia & necessaria, familiariter ipsis nota faciant: ut inde depromant ex sapientissimo & castissimo, simul quoq; antiquissimo scripto

re, optimo morum & studiorum formatore & artifice, tum honestè uiuendi præcepta, tum commonefactiones pias, sapientes & utiles de omnibus, de quibus doceri homines maximum est operæprecium.

Nec uideo an quicquam, hoc præcipuè peruersissimo seculo, æquè sit necessarium ac utile, quàm subinde repetere ac inculcare, quæ de pœnis horrendis scelerum, libidinum, & aliorum peccatorum, à quocunque rectè & uerè dicuntur: quæ etiam de morum, denique totius uitæ pia & honesta institutione, honesta & salutaria præcepta, quocunque etiam modo, seu in poemate, seu alia narratione proponuntur. Cum iam, postquam longius ab origine recessimus (ut [d] Plato loquitur) ultimam destructionem minitantibus singulis, labante iam mundo effœto, & hominum improbitatis pertæso (quemadmodum est in [e] uetere poemate) longius quoque recedant homines ab ijs quæ piè, rectè, & secundum uoluntatē Dei fieri debebant. Quare Socrates, ἀνθρώπων πάντων σοφώτατος ille, [f] Apollinis etiam testimonio, semper in ore fertur habuisse uersum Homericum

Ὅττι [g] τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται

Aedibus in nostris quæ praua aut recta geruntur.

Eum solebat assiduè occinere suis auditoribus, de ijsdem semper docens eadem: quemadmodum id ipsi etiam uitio datum & exprobratum nouimus. Dehortabatur autem eos hoc uersu à studio rerum naturaliū ac supernaturalium: à disciplinis item Mathematicis reuocabat, ad curam moralis philosophiæ, quòd hæc tractet ea quę propriè ad nos pertineant. Ei uerò iubebat præcipuam curam impendere, relinquens interim cæteris etiam disciplinis & studijs suum usum & locum. Cæterùm finem studiorum pręcipuum esse uoluit eam philosophiæ partem, quam ἠθικὴν appellamus: quæ uitam, mores & studia format, principia sumens ex ipsa lege naturæ singulorum mentibus insculpta et impressa. Valere enim iubebimus studia, si non homines moratiores & politiores, humaniores quoque efficiant: quemadmodum [h] Poeta etiam eum studiorum finem constituere

d In Philebo.

e Apud Stasinum poetā, qui Cypriaca scripsit: quemadmodum meminerūt Homeri Scholia in primum Iliados, Euripides quoq; aliquoties.

f Diog. Laertius in uita Socratis.

g Gellius lib. 14. cap. 16. Diogenes item in Socrate. Extat autem apud Homerum 4. Odyß.

h Ouid. lib. 1. de Ponto.

conſtituere uoluit, quando inquit:

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura eſt,
Pectora molleſcunt, aſperitasq; fugit.

Exemplum itaq; Socratis & nos imitati, aſsiduè inculcabimus illud quod apud [i] Homerũ iubet facere ſuam Andromachen Hector, matrem quoq; Penelopen filius Telemachus:

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα, τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε:
Quin in tecta abiens, tua propria munia cura.

Quia uerò in Euripide noſtro præcipua pars eius philoſophiæ, quæ mores, uitã & ſtudia informat, traditur: ut omnibns conſuleremus, tum pauperibus, qui totum opus Euripidis habere non poſſunt, tum quoq; occupatis qui omnia eius euoluere nequeunt, maximè autem adoleſcentibus qui per ætatem adhuc imbecillem à lectione eius authoris prohibentur: obſeruauimus in gratiam horum, cuncta quæ in Euripidis tragœdijs uidebantur eſſe illuſtria, & in communi uita ad quoſuis caſus accommodatiſsima: hoc eſt, pulcherrimas & ſapientiſsimas doctrinas, propter ipſam etiam antiquitatem uenerabiles & graues, & quatuor plerunq;, uel etiam paucioribus uerſibus incluſas, breuitatis etiam ergò commendabiles. Idq; etiam ideò fecimus, ut adoleſcentes hac ratione, cũ iam ſat roboris, iudicij atq; eruditionis adepti eſſent, ad legendum totum Euripidem excitaremus, captos & delinitos paucis iſtis margaritis, unionibus & gemmis: quas interea ipſis oſtendere & exhibere uoluimus, ut ijs nõ tantum digitos, quemadmodum alij aureis annulis, cingerent. ſed ſtudia, mores, omnemq; ſuam uitam excultam exornarent: cùm omnia quę in hoc libello retulimus, eius generis eſſe uoluerimus, ut intelligerẽt adoleſcẽtes nos hoc ſtuduiſſe, ut παισὶ χρήσιμα diceremus: quemadmodũ de Epicharmo Siculo dulciſsimè ſcripſit [l] Poeta & ipſe Siculus.

Ideoq; ut eſſent planiora omnia, non tantum Græca ex Euripide deſcripſimus, ſed etiam Latina mox è regione addidimus, ut ita uel puer mediocriter etiam in primis linguæ Græcæ elementis inſtitutus, ſine præce-

i Lib. 6. Iliados & 1. Odyſ. quãuis aliàs quoque ſolẽnis uerſus ſit apud Homerũ.

l Theocritus, in Epigrammate, πολλὰ γὰρ ποτὶ τὰν ζοὰν τοῖς παισὶν εἶπε χρήσιμα, μεγάλα χάρις αὐτῷ. *Idẽ prædicat Philoſtratus de Apollonio illo Tyaneo, lib. 4. eius hiſtoriæ.*

ptore, in Euripidæis cum uoluptate & utilitate uersari posset. Nec istis contenti, adiecimus etiam ad marginem latinum, causas & occasiones singulorum dictorum, quando etiam & à quo ununquodque diceretur. non parum enim & id referre putauimus, scire, cui personæ tribuatur, id quod sapienter & præclarè dicitur: cum plus uibret & feriat mentes hominum sapiens sermo ab Hercule, Achille, Agamemnone, Nestore, Socrate, uate seu sacerdote aliquo, principe uiro, seu rege prolatus ([l] quemadmodum ipse quoque id docet Euripides) quòd ijs opinionem pietatis, sapientiæ & uirtutis tribuerit antiquitas: quam seu [m] Thersitæ mõstrosi, seu Aiacis blasphemi, seu Capanei in deos contumeliosi, seu Idæ etiã superbi & in suis uirib. hastaque cõfidentis, reiecto deorum auxilio: quòd plerunque [n] sapiens sapienter, stultus uerò stultè loquatur.[o] tametsi interim uerè & rectè dictum sit, nullius seu sermonem seu consilium aspernandum aut reijciendum esse. In margine uerò Græco, singulorum usum & accõmodationem cum expositione quoque eorum quæ minus aperta esse uidebantur, adscripsimus. Singulis quoque tragœdijs argumenta præfiximus, ex ipso contextu & ordine narrationis à nobis fideliter conscripta. putauimus enim & hoc pacto lucem accessuram singulis, quæ ex unaqualibet tragœdia, ut maximè insignia & notatu dignissima, Græcolatina, cum usu & expositione eorundem, propter adolescentes obseruauimus.

Ordinem uerò tragœdiarum mutauimus, nec nullis moti rationibus. Primo enim loco posuimus eas, quę ex Troiana historia argumentum sumpserunt, quæ in toto numero decem sunt: non tempus in hac distributione, sed argumentum & historiam sequuti: cum sciremus, [p] Herculanam, Argonautarum item in Colchos

profectio-

l In Hecuba. Eos uersus Euripidis, Gellius in Noctib. suis Atticis lib. 11. cap. 4. Latinos refert ex Qu. Ennij Tragœdia:

Nam cum opulenti loquuntur, pariter atque ignobiles
Eadem dicta, eademque oratio æqua non æquè ualet.

m De Thersita est apud Homerum 2. Iliados: Aiace uerò Telamonio apud Sophoclẽ in μαστιγοφόρῳ: altero autem Aiace Oileo, 4. Odyss. Homeri: Capaneo uerò superbiloquo, apud Euripidem in Phœnissis, & de Ida lib. 1. carminis Argonautici Apollonij.

n μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει: Eurip. in Bacchis.

o Nemo quisquã tam afflictis est morib. quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid quod laudari queat. unde hic antiquissimus uersuum, uice prouerbij celebratus est: πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν. Gellius lib. 2. cap. 6.

p Troia enim capta est anno mundi 2780, teste Eusebio. ante Christum autem natum, 1183, die Aprilis 24. ante initium urbis Romæ, 432: autore Plutarcho in Camillo. Eam Troiæ euersionem annis 40 præcessit Argonautarũ in Colchos Scithiæ profectio, ubi Troia primò capta est ab Hercule, cum à Laomedonte rege Troiæ nullis hospitalitatis officijs ipse Hercules cum Argonautis acciperetur: autore Darete Phrygio in historia Troiana. quamuis alij alias causas afferant.

profectionem, & quæ de Medea & Iasone scribit Euripides, bellum item Thebanum inter duos fratres excitatum, omnia antiquiora esse Troianis. Postea Phœnissas cum Supplicibus subiecimus. continent aũt hæ duę tragœdiæ, belli Thebani historiam tristissimam.

Oedipus enim rex Thebanus, interfecto patre suo Laio, celebrat deinde incestas nuptias cum matre Iocaste, sed inscius. Filij ex incestis nuptijs nati, duo fratres Eteocles & Polynices, de regno contendentes, cùm in singulari certamine congressi essent, de summa rerum pugnaturi, mutuis uulneribus miserè confecti, uterq; in ea monarchia perierunt: ipsis spectatoribus tristissimum spectaculum. Postea mater Iocaste, cum utrunq; cõcidisse uideret, rapto ferro è uulnere alterius, seipsam quoq; miserè confodiẽs, cadensq; filios medios amplectitur. Ipse deinde Oedipus cæcus, ereptis sibi ipsi oculis, in exilium pellitur à Creonte: ubi hiatu terræ absorptus est. Sunt multa alia tristia & horrẽda in ea historia, quæ tum ex argumentis, tum quoq; ex contextu ipso, qualia sint, facilè cogitabunt adolescentes.

Postea quę restant, reliquas septem Tragœdias omnes cum suis argumentis subdidimus: id maximè in eo spectantes, ut hoc ordine quem nos sequuti sumus & probauimus, adolescentibus utriusq; belli historiam, Troiani & Thebani, notam faceremus: ostenderemusq;, quomodo, & quando singula in utroque bello acciderint.

Ex tragœdijs namq; decem prioribus, quibus primum locum tribuimus, discẽtes suo ordine adolescẽtes, causas belli Troiani: quę aduersa etiam pertulerint Grę ci in q Aulide, in ipsa expeditione, cum iam ad Troiam proficiscerentur: quæ passi fuerint ante Troiam, in ipsa decẽnali obsidione: in quæ quoq; mala, uastata & prostrata iam Troia, in ipso reditu inciderint, terra mariq;: & quod fatum eosdẽ quoq; reuersos, domi apud suos exceperit. Deinde etiã, quòd Deus, acerrimus uindex omnis iniquitatis, grauissimis pœnis afficiat libidines, raptus, & quascunque nuptias prohibitas, & Deo improbatas:

q Dictys Cretensis 1. libro historiæ belli Troiani, Euripides quoq; in Iphigenia.

probatas:

probatas: quemadmodum propter Paridem, qui principi Græco Menelao, suo hospiti, uxorem rapuerat, Troia, urbs illa florentissima, celeberrima & munitissima, [r] ideoq; ab ipsis dijs Apolline & Neptuno extructa, ut fabulantur Poetæ, post decennale bellum uastata, & ante faciem omnium ciuium prostrata, & in cineres cõuersa est. Pertulerunt in eo bello multa tristia Troiani, tum præcipuè senex Priamus cum uxore Hecuba. In [s] horum conspectu (ut alia mala taceam, quæ multa & ingentia fuerunt) in campo, spectantibus id ex muro Troiano parentibus, Polydorus, filius minor natu, ideoq; ipsis dilectissimus, lapidibus à Græcis oppressus est: [t] Hector quoq; natu maximus, crudeliter ab Achille interfectus, ipsis parentibus è muro Troiano eiu lantibus, & miserrimè se habentibus: perforatisq; pedibus, alligatus currui Achillis, per campum raptus, & miserè defœdatus, ad naues pertractus, multisq; ludibrijs à Græcis & uulneribus affectus est: ipse [u] columen, gloriatio, episcopus, & spes unica Troianorum, ut cum Homero loquar. Ideoq; [x] eo necato, tantus per totam Troiam luctus atq; clamor est editus, ut aues etiam consternatæ uocibus, ex alto deciderint. Deinde capta iam Troia, [y] præcipitato de turri altissima, de communi consilio Græcorum, Astyanacte Hectoris filiolo & necatis crudeliter multis alijs Priami liberis: [z] stuprata quoque filia Cassandra, pudicissima & sapientissima uirgine ac uate, ab Aiace Oileo, in templo Mineruæ, quemadmodum ipsa sibi iam antè id prædixerat: ipse [a] quoq; senex Priamus confectus multis ingentibus calamitatib. suorum, à Neoptolemo Achillis filio ad aram ([b] quò aliàs confugientibus parci solebat) miserè occisus est. Ipsa deinde Hecuba, paulo antè regina Phrygiæ florentissima & potentissima, à Græcis in seruitutē abducta est, cum filia Polyxena, quam unicam adhuc de tot liberis superstitem, & malorum suorum leuamen solam habebat.

r Ea fabula extat apud Homerum, Euripidem & Virgilium.

s Dictys Cretensis lib. 1. quãuis uarient ab eo alij autores, Euripides & Virgilius, qui Polydorum à Polymestore rege Thraciæ interfectum scribũt.

t Dictys Cretẽsis lib. 3. Homerus 22. Iliados.

u Iliad. 22. itẽ 24, & Pindarus 2. hymno Olympiorum.

x Dictys lib. 3.

y Idẽ lib. 5. Euripides in Troadibus, & Qu. Calaber libro 13. παραλειπομένων Homeri.

z Dictys lib. 5. Homerus 4. Odyss. Lycophrõ in Cassandra, ubi Cassandra cũ hæc, tũ alia mala raptum Paridis sequutura prædicit. Virgilius 1. Æneidos.

a Dictys lib. 5. Qu. Calaber libro 13. Virg. 2. Æneid.

b Plutarchus in Parallelis, Herodotus in Euterpe. Apud Pausaniam, Homerum, Hesiodũ, Theognidem, & in Oraculis quoq; multa dicuntur de supplicibus.

bat.[c] Eam paulo pòst Græci ad tumulum Achillis, in Thraciæ Chersoneso immolant, præstantissimum Græcorum hoc sacrificio honoraturi.[d] Itaque cum Hecuba seruitutis impatiens esset, uicta & expugnata magnitudine & multitudine ingentium malorum, & Græcos conuicijs incesseret, ab ijsdem lapidibus oppressa est. Hic fuit exitus & fructus, quem Græcæ mulieris Helenæ raptus Troianis attulit.

Sic etiam ex cæteris tragœdijs discent adolescentes, uel alia, uel etiam similia: quæ omnia hic monere & recensere longum esset. Singulæ namque tragœdiæ ea proponunt & monent, ut ea considerata, facilè sint effectura, ut adolescentes honestis gaudeant, turpibus uerò angantur, & iniussi ultrò quæ recta sunt faciant, quemadmodum est apud [e] Plutarchum, de pædagogo illo Laconico, qui cum uellet significare, in qua re præcipuè consisteret studiorum & bonæ institutionis utilitas: dixit se effecturũ, ὥστε τὸν παῖδα τοῖς καλοῖς ἥδεσθαι, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς αἰσχροῖς. Et [f] alius quidam ueterum philosophorum rogatus, quid fructus ex studijs perciperet: respondit, τὸ αὐτεπιτάκτως ποιεῖν, ἅ τινες ἄλλοι διὰ τὸν ἐκ τῶν νόμων φόβον ποιοῦσιν: ut iniussus faceret, quæ alij metu legum faciunt.

Vobis autem, clarissimi uiri, doctissimi & sapientissimi Consules & Senatores, & uestræ Scholæ, hunc meũ laborem inscribere uolui: quòd putarẽ uos optimos huius meæ lucubrationis censores & iudices futuros: cùm plerique uestrûm non tantum præstetis uirtute & sapientia, sed etiam eruditione præclara, & linguarum cognitione haud uulgari sitis ornati. Habet enim uestra Respublica præstantissimum uirum NICOLAVM CLAVSIVM Consulem, uirum Græcè & Latinè doctissimũ, uirtute & prudentia præstantem: & qui in Italia olim, Romæ & alibi, doctissimos linguarũ atque artium professores iuriumque Interpretes, magno studio audiuit, & plurimarum, optimarumque rerum cognitione se instruxit, euolutis & perlectis diligenter optimis quibusque utriusque linguæ autoribus: unde & hodie adhuc sapientissima consilia depromit, quibus cùm reipublicæ

[c] Qu. Calaber lib. 14. & Euripides in Hecuba.

[d] Dictys lib. 5. & 6. Qu. Calaber 14. cui in canem mutatur, quòd lapidib. oppressa perierit, quemadmodum etiam Euripides cum Lycophrone meminerunt.

[e] In libello περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς. de morali uirtute.

[f] Maximus Tyrius oratione περὶ φιλοσοφίας.

uestræ laudatiſsimæ, tum quoq; alijs ſapientiſsimè & re-
ctiſsimè conſulere ſolet, ciuitatis uestræ ornamentum
eximium. Habet præterea etiam doctiſsimum uirum
IACOBVM CHIES. Conſulem ſapientiſsimum, præ-
clarũq;, inſignem & liberalem (ut perhibent) Muſarum
bonorum deniq; omnium, præcipuè uerò pauperum
ſtudioſorum & exulum, hoſpitem atq; patronum. O-
ptimum etiam uirum, magiſtrũ TILLENBERGIVM,
ſimiliter Conſulem: & aliquot alios, in quorum laudib.
commemorãdis nolo eſſe occupatior, cum ſibi ipſi pro-
prijs ſuis uirtutibus propria canant encomia, & uicinis
notiſsimi ſint omnibus: ita ut longior recitatio hoc lo-
co prorſus uideatur eſſe ſuperuacua. Præterea explo-
ratus etiã ſatis mihi erat ueſter erga Neandrũ animus,
ita ut de amica ueſtra uoluntate planè nihil mihi in du-
bium uenire poſſet. Quare hac dedicatione ueſtræ
reipublicę gratulari primò uolui præſtãtes & ſapientes
Conſules & dominos, quorum ſapientiſsimis conſilijs
ſuauiſsimè & utiliter fruitur & regitur. Deinde etiã uo-
lui uobis de mea uoluntate & animo hiſce teſtatũ face-
re, ac publico ſcripto omnibus uobis declarare, quòd
cùm ueſtras præſtantias, tum quoq; beneuolã ueſtram
uoluntatem, quam mihi cùm per literas, tum internun-
cios declaraſtis, maximi facerẽ. Accipite ergo nunc,
clariſsimi uiri, ſapientiſsimi Conſules & Senatores, EV
RIPIDEM, Tragicorum τραγικώτατον, uatem μουσικώτα-
τον, & poetam ſapientiſsimum ac θαυμασιώτατον, æter-
num meæ erga uos obſeruantiæ ac gratitudinis μνημόσυ-
νον: ac me uobis commendatum, quemadmodum ha-
ctenus, ita quoq; porrò ſemper habetote. Va-
lete, ampliſsimi Domini: 1. Septembris,
Anni M. D. LIX.

V. Præſtant.
addictiſs.
Michael Neander
Sorauienſis.

CLARISSIMO VIRO, VIRTVTE, *artium atq; linguarum cognitione præstanti,* D. NICOLAO CLAVSIO, *Consuli Franckenhusano sapientissimo,* MICHAEL NEANDER SORA- *uiensis εὖ πράττειν.*

Ῥᾳδίως μὲν οἶμαι, ὦ ἄνερ πολλῇ δόξῃ τε καὶ τιμῇ ἅμα καὶ ἐπιστήμῃ εἰς πλάτος κεκοσμημένε, σὲ ὑμῶν βουλευτὰς μέγα σοφωτάτους, τὴν ἐμοῦ προαίρεσιν ἀποδέξεσθαι· ὅτι δὴ ταῦτα ταύτην τὴν βίβλον, ἣν τῆς νεότητος κοινωφελείας ἕνεκα κοινὴν ποιῆσαι ἠθέλησα, τῷ σῷ αὐτῶν ὀνόματι ἐπεφήμισα. Καὶ μάλιστα αὐτὴν εὐπρόσδεκτον ἔσεσθαι αὐτοῖς ἐνόμισα, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν βουλευτῶν οὐ μόνον πολλῇ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ ὑπερέχουσι καὶ διαφέρουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς τέχνας τὰς σεμνοτέρας καὶ τὰ καλὰ γράμματα καλῶς πεπαιδευμένοι τυγχάνουσιν ὄντες. σὲ δέ, ὅτι τῶν ἄλλων πολλῇ ἐπιστήμῃ προέχεις, καὶ τοὺς ἄλλους τοῖς λόγοις ὑπερβάλλεις, πολλοῖς ἀρετῶν συμπασῶν εἴδεσιν κοσμούμενος, ὥστε τοῖς ἄλλοις ἤδη μὲν οὐδεμίαν τοιούτων λελοιπὼς δοκῇς ὑπερβολήν, οὐ διὰ μακροτέρων λόγων ἐγκωμιάζειν ἀνάγκη. καὶ τί δεῖ καθ᾽ ἓν ἕκαστον λέγοντα διατρίβειν; σὺ γὰρ ἐπίγνωστον πᾶσι τοῖς ὑμῶν πολίταις. οἴδασι καὶ πάντες οἱ περὶ τὴν τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν μουσῶν διατριβὴν ὄντες, καὶ τὸ σοῦ φιλομαθές, καὶ πρὸς τὰ καλὰ γράμματα εὔνοιαν· παρὰ πᾶσι τοῖς βελτίστοις δῆλον· διότι καὶ σὲ μάλιστα διὰ ἀγάπης τε καὶ αἰδοῦς ἔχουσιν. Καὶ ἔγωγε τὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς σῆς καλλώπισμα ἐντεῦθεν ἔγνωκα καὶ διενόησα, ὅτι πολλάκις πρὸς ἐμὲ γράμματα πολλῆς σεμνότητος καὶ φιλανθρωπίας μεστά, καὶ ἐλλογιμωτάτως γεγραμμένα ἀπέστειλας. Σπάνιον μὲν κῦδος ὢν τυγχάνεις τῆς πολιτείας τῆς ὑμετέρας, ὅτι πολλοὶ κόσμοι δέδονταί σοι, μεγάλῃ τῶν γλωττῶν τε καὶ τεχνῶν ἐπιγνώσει διαφέροντι, τῇ δὲ ἀρετῇ ἐξοχωτάτῃ περιβλέπτῳ γενομένῳ, ὃς τῇ σοφίᾳ τοὺς ξύμπαντας ὠφελεῖς, καὶ μάλιστα τῷ χολαστηρίῳ χρησιμώτατος καὶ πανωφέλιμος ὢν τυγχάνεις. ὅτι οὖν πολλῇ διδαχῇ καὶ παντοίων πραγμάτων ἐπιγνώσει προέχεις πολλῶν ἄλλων, καὶ αὐτῶν διαβοητῶν ἐπ᾽ ἀρετῇ, οὐ μὴ ἀγνοῶ ὅτι καὶ σὺ ταῦτα διανοεῖς· καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν τεχνῶν τε καὶ γλωττῶν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ ἅμα μὲν ἀναγκαιότατα, ἅμα δὲ ὠφελιμώτατα εἶναι νομίζεις. καλὸν ἔργον ἐπιχειρεῖν προκρίνας ἅπαντας τοὺς πᾶσαν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ποιοῦντας, ἕνεκα τοῦ τὰς τέχνας τε καὶ γλώττας διδάσκειν· ἐπὶ τοῦτο θ᾽ ὁρμήσαν-

τας, καὶ περὶ τούτου μάλιστα ἐσπουδακότας, ὥστε αὐτὰς παμπλεί-
στοις γνωριμωτέρας καὶ κοινοτέρας ποιεῖσθαι. πέπεισμαι οὖν, καί
σοι τὴν σπουδὴν ἡμετέραν, καὶ ὥσπερ τὸ φιλοπόνημα μου κεχαρισμε-
νώτερον εἶναι, ὅτι εἰς τοῦτο τέλος ἀπεβλέψαμεν, καὶ διὰ τοῦτο μό-
νον διεπράξαμεν καὶ ἐξεπονήσαμεν, ὥστε ἅμα μὲν τὰ τῆς νεότητος
ἐπιτηδεύματα ὠφεληθῆναι, ἅμα δὲ καταφανῆ καὶ φανερὰν ποιη-
θῆναι τὴν ἡμῶν γνώμην καὶ διάνοιαν περὶ τῶν γραμμάτων τῶν κα-
λῶν, πῶς πρὸς αὐτὰ διατιθέμεθα καὶ ἔχομεν. σπούδαζε οὖν, ἄνερ ὦ
πολυφορτάτε, ὥστε ὁ Νέανδρος κατανοεῖ καὶ κατεῖδε, ὥσπερ τὸ πα-
ρὸν βιβλίον τοῖς μὲν σοῦ κυρίοις εὐπρόσδεκτον, σοὶ δὲ μάλιστα χαρίεν
καὶ ἀρεστὸν εἶναι, ἵνα προτρεφθεὶς καὶ ἐπαρθεὶς παρ᾽ ὑμῖν, καὶ τὰ ἄλλα, ἃ
διαχειρίζει καὶ ἐπεξεργάζεσθαι προύθηκεν ὑπὲρ τῶν νέων καὶ φιλο-
μαθούντων κοινωφελείας, ἐπιτελῶν φθαίνη, μηδενὶ φειδόμενος πό-
νῳ καὶ δαπάναις, ὥστε καὶ περὶ αὐτοῦ πάντας τοὺς ἀγαθοὺς λέγειν,
τοῖς πᾶσι χρήσιμα εἶπον. μεγάλα οὖν χάρις αὐτῷ. Ἀμήν.
Ἔρρωσό μοι ἐπὶ μήκιστον ἀεὶ κάλλιστον διακείμενος, ἄνερ λαμπρό-
τατε, καὶ παντοίαις ἀρεταῖς καλλυνόμενε, καὶ τὸν Νέαν-
δρον σου καθάπερ μέχρι τούτου φιλῶν μή-
ποτε ἀπαγορεύε.

PRVDENTISSIMO VIRO, DOCTRINA ET uirtute præstanti, D. IACOBO CHIES, Consuli Franckenhusano sapientissimo, Michael Neander Sorauiensis S. D.

Saepe tuas nobis mittis uir magne salutes,
Nec nostrum sine te transit amicus iter.
Publica res quamuis nimia te mole fatiget,
Ac populi, ingenio, turba regenda tuo:
Quod tibi doctrinæ dedit & uirtutis honores
Consulis, ut docti munia clara geras.
Abs te nemo tamen nostras uenit hospes ad ædes,
Quin referat mentis nuncia uerba tuæ.
Nec solum mittis, petis at simul ipse salutem,
Vt tibi de nobis littera nostra ferat.
Quæ sit tarda licet, non est ingrata futura:
Sed quò lenta magis, hoc tibi grata magis.
Nam quòd rara mihi mittatur epistola amicis,
Impedit officij cura molesta mei.

Non

Non equidem nobis scribendi prompta uoluntas
  Defuit, hæc quamuis sæpe moretur opus.
Defuit at potius scribendi occasio nobis,
  Et res, quam ferret litera nostra tibi.
Sed uir docte, tua qui percutis æthera fama,
  Et docto & Latio qui potes ore loqui:
Iam quia compellat uestrum mea Musa Senatum,
  Cuius præclarum nomen in orbe uolat:
Cui quoq; præsentem studiosa mente libellum
  Dedico, & ingenuæ, quam fouet ipse, Scholæ:
Noluit hunc equidem dominis offerre, salutem
  Priuatam ferret quin simul ipsa tibi:
Vt mihi, quas dulces misisti sæpe salutes,
  Scires his unquam gratius esse nihil.
Et quòd te faciam, reliquos quoq; pluris amicos,
  Istorum ut nunquam non meminisse queam:
Et quòd amicitiæ nomen uenerabile semper,
  Infixum maneat sensibus usq; meis.
Non equidem dubito quin comprobet ista Senatus,
  Ac æqua capiat munera, mente, mea:
Vel quia materies non futulis est, nec inanis:
  Vel quia erit multis utilis iste labor.
Attamen ô uir magne, tuæ decus ac honor urbis,
  Quiq; es Castalij prima lucerna chori:
Tu quia doctrina polles, uirtute, animoq;,
  Ac grauitate simul candidiore uales:
Te precor, ut uestro hæc commendes scripta Senatu:
  Et quacunq; queas arte iuuare, iuues:
Ne mea frustretur me spes, nec opinio fallat,
  Ac mihi pro certis irrita uota cadant.
Deuinctum uobis hac me ratione fatebor,
  Vt meus in cœpto puluere pergat equus.
Viue ualeq; diu fœlix, doctissime Consul,
  Magne uir, ac urbis præsul honorq; tuæ.
Te patris æterni conseruet gratia gnati.
  Consilijs actus dirigat ipse tuos.
Vt prosis studijs, quæ uulgus spernit iniquum,
  Officijsq; bonos quosq; iuuare queas.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ὁ ΓΑΛΛΩΤΟΣ

πρὸς τὸν ἐντευξόμενον.

Εἴ μοι θέμις τόδε γράμμα δικαζέμεν,
Κἀκ τῶν ἐμῶν φρονήσεων πίστιν λαβεῖν,
Πρῶτόν γ' ἔπος πάσης ἕξει παιδεύσεως.
Ἐν παντὶ γὰρ λόγου γένει, μέγιστον τὸ,
Ὅσ' ἂν τις ἔχει γράμμα τι καλοῦ καὶ χρησίμου
Τῷδε βίῳ, δεῖξαι, καὶ ταῦθ' ὡς βραχύτατα.
Δεῖ δὴ τὸν οὕτως οἷ σκοπὸν τιθέμενον
Ἀξιόλογόν τι λέγειν, καὶ σπουδῆς αἰνέσαι.

VITA EVRIPIDIS: EX LILII GYRALdi Dialogo VII *Hiſtoriæ poetarum deſumpta.*

NVNC ad Euripidis uitam ueniamus: cuius nomen ſcribit Priſcianus grammaticus, quòd ſit ab Euripo deductum. Sunt et, qui eo die natum aſſerant, quo in [a] Euripo pugnatum eſt: atq; idcirco ſecunda eius nominis ſyllaba ab Ione poeta & alijs doctis producitur. Terentianus:

Euripides unde nominatus.

a Vbi ſcilicet Xerxen Perſarum regē Græcia nobili prælio uicit.

Fabula ſic Euripidis *inclyta monſtrat* Oreſtes.

Latinorum tamen quidam corripiunt. Sed enim Sidonius Apollinaris, eius tertiam, præter normā extendiſse uidetur cum ita cecinit:

Orcheſtram quatit alter Euripidis. ——

Verùm hæc, quæ in ſcholis quotidie à triuialibus proponuntur, mittamus: niſi quatenus Pico huic noſtro profutura duxerimus.

Hiſtoriam nos igitur proſequamur. Euripidi, quem poetarum τραγικώτατον uocat in Poetica Ariſtoteles, pater fuit Mneſarchus, ſeu Mneſarchides Capelus, id eſt, caupo: mater uerò Clito, quam Theopompus & Ariſtophanes & Valerius agreſtia olera uenditaſſe ſcribunt, atque inde uictū ſibi quæſiſſe: quod genus hominum λαχανοπώλας Græci uocant. Quidam & σκανδικοπώλην nuncupant, quòd Clito ipſa inter cætera olera & ſcandicem uenderet. meminit Plinius. unde & uerbum compoſitum Græcis [b] διασκανδικίζειν, quod ſignificat, ad Euripidis imitationem aliquid uel dicere, uel facere. Vidētur uerò hi qui Euripidis genus tam humile exiſtimant refelli cùm Philochori ſententia, tum ipſius Euripidis expoſitoris Græci, ac Suidæ. apud hos enim Euripidis parentes ingenuos fuiſſe proditum eſt: eosq; primùm in Bœotiam aufugiſſe, mox Athenis habitaſſe. Stobæus tamen ex Nicolao ſcribit, Euripidis patrem, cum æs alienum ſoluendo non eſſet, corbis ignominiam paſſum eſſe, cùm Bœotius eſſet.

Parentes Euripidis.

b Ariſtoph. in Equitib. μή μοί-γε, μή μοι διασκανδικίσης Vide cap. 37. libri 30. Antiquarū lectionum Cœlij Rhodigini.

Corbis uerò ignominia apud Bœotios ita inſtituta erat, ut cum aliquis æs alienum nō diſſolueret, in forum duceretur, ſedereq; iuberetur: dein ſuper ipſum ſedentem, corbem inijciebant. tum hac notati ignominia, infames cenſebantur.

Corbis ſupplicium ſeu ignominia qualis.

Veruntamen illum ſatis locupletē fuiſſe, ex ijs quæ Theophraſtus & Rhodius Hieronymus, Ariſtotelis diſcipuli, tradunt, facilè colligere poſſumus. eum enim ijs qui Orcheſtæ Athenis nominati ſunt, uinum miniſtraſſe, apud Atheneum prodi-

Euripides locuples.

Orchestæ.

prodiderunt. Saltabant uerò Orchestæ, ferinis uestibus induti, circa Apollinis tẽplum. tametsi & ijsdem hisce uerbis humilitas eius colligi posſit.

Euripides quando natus.

Natus autem fertur Euripides in Salamine, Atticæ insula, Callia principe, primo LXXV Olympiadis anno, ut Laertius: ut alij uerò, LXX, quando Persæ duce Xerxe uicti sunt. Valerius tamen Harpocration non in Salamine, sed in populo tribus Cecropidos, qui Phlyes appellatur, natum Euripidem ait: quo nato, ab Appollinis oraculo, uel (ut ait Gellius) à Chaldæis responsum accepit pater, eum puerum, cum adoleuisset, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatum esse pater interpretatus, athletã debere esse: in Olympiam certaturum deduxit: ac primo quidem in certamine, per ambiguã ætatem receptus non est: pòst tamen [a] Eleusinio & Theseo certamine pugnauit, & coronatus est: & pancratio etiam uictor fuit.

Responsum Euripidis patri de filio datum.

Euripides uictor coronatur in certaminibus.

[a] Horum certaminum Pindarus aliquoties meminit: quemadmodum in eodem plura cùm de ijs, tũ de multis quoq; alijs diximus.

Mox à corporis cura ad excolendi animi studiũ transgressus, auditor fuit Anaxagoræ Clazomenij physici: atq; unà etiam cum illo uixisse, Dionysius Halicarnasseus in Rhetoricis scribit: idq; præcipuè cognosci asserit ex ipsius poetæ fabula Menalippe sapiente, ubi eius philosophi placita inserit. Meminere huiusce rei Græci scriptores, inter quos Diodorus, Eusebius, alij. Vitruuius uerò de rerũ principijs agens ita propemodũ: Euripides, inquit, auditor Anaxagoræ, quẽ philosophum Athenienses scenicũ appellauerunt, &c. idem Athenæus in quarto, ubi de Phace agit: καὶ ἄλλοις δέ φησιν ὁ σκηνικὸς οὗτος φιλόσοφος.. In Rhetoricis Euripides magistrum habuit Prodicũ Cæum: in morali uerò philosophia, Socratẽ.

præceptores Euripidis.

Quando cœperit scribere tragœdias.

Vbi eas scripserit.

[b] Lib. 15. cap. 20.

Tragœdiã scribere cœpit annos natus duodeuiginti: ut uerò Græci, uigintiquinq;. Scribit Philochorus, in insula Salamine speluncam esse tetram & horridam, quam [b] Gellius se uidisse ait, in qua Euripides tragœdiam scriptitauit.

Euripides primò pictor.

Sed pictorem quoque nonnulli Euripidem primò fuisse prodiderunt, monstrariq; apud Megarenses ipsius poetæ pictas tabellas.

Euripides cum Platone discendi causa in Ægyptum profectus.

Apud Diogenem uerò Laertium legimus, in Aegyptum nauigasse Euripidem cum Platone, ad prophetas & sapientes, & sacerdotes: ubi fortè, cum nescio quo casu ægrotaret, marina est aqua à sacerdotibus pristinæ restitutus ualetudini. unde postea ipse in fabulis, Hominum (inquit) procellosum mala abluit mare: hoc est,

θάλασσα

[a] *θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.*

In cõponendis quidem fabulis à Socrate inuitatum, in Nebulis autor est Aristophanes. Mnesilochus uerò, fabulæ Phryges ligna, hoc est materiam ministrasse Socratem cecinit: quod & suo carmine ipse Euripides non negauit. Scribit Cicero, quòd cum Orestem fabulam componeret, eamque ita exorsus esset,

Neque tam terribilis ulla fandi ratio est,
Neque sors, neque ira cœlitum inuectum malum,
Quod non natura humana patiendo hæc efferat.

Socratem statim aiunt hos tres primos uersus reuocasse, admiratumq; esse. * Philosophus igitur (ut dixi) uulgò Athenis est appellatus: quando & noua de rerum principijs suo carmine placita uel ex se, uel ex magistro induxisse dicitur. Aera enim & terram ex cœlestium imbrium conceptionibus inseminatam, omnium gentium & animalium fœtus procreauisse cecinit.

Vxores uerò duas Euripides habuit: primã quidem Chærinan, Mnesilochi filiam: alteram uerò Melito. ex quarum prima filios tres sustulit, Mnesarchiden mercatorem, Mnesilochum histrionem, & tertium sibi cognominem Euripidem, qui in dicendis orationib. uersatus est. Putat Gellius, [b] ambas Euripidem eodem tẽpore uxores habuisse, quòd id Athenienfium decreto liceret: uti etiam de Socrate legimus. Moschopulus uerò (seu qui alius est, qui Euripidis uitam in scholijs conscripsit) unam post alteram commemorat, & seorsum.

[c] Fuit Euripides moribus asper atque ferus, & (ut Græcè dicitur) *μισογέλως*. Sed & arrogantem & superbum fuisse, Valerius Maximus prodit. Cum enim aliquando fabulam recitaret, à populo rogatus ut sententiam quandam mutaret, in scenam progressus dixit: Se ut populum doceret, non ut ab eo disceret, tragœdias componere solere. [d] Alcestidi quoq; poetæ Tragico obijcenti, quòd triduò tria tantum carmina composuisset, se uerò centum: respondit · Sed hoc interest: tua triduò tantũmodo, mea uerò in omne tempus sufficient. Scribit in Rhetoricis Aristoteles, Euripidem olim impietatis accusatum ab Hygenone, cùm scripsisset peierandum esse: respondisse, Iniuriam sibi ab Hygenone fieri, cùm Dionysiaci certaminis iudicia in forum deferat: seq; ea de re ibi di-

c ctum,

a Extat hic uersus in Iphigenia Aulidense. A' quo primùm incitatus Euripides ad scribẽdum tragœdias.

** Euripides Athenis uulgò philosophus appellatus.*

b Atheniensiũ decreto licebat simul duas uxores habere, quẽadmodum de Socrate polygamo scribit Athenæus: εἰ μὲν ἄρα συγκεχωρημένον κατὰ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο τότε, διὰ σπάνιν ἀνθρώπων, ὥστε ἐξεῖναι καὶ δύο ἔχειν γυναῖκας τὸν βουλόμενον. ὅθεν καὶ τοὺς τῆς κωμῳδίας ποιητὰς ἀποσιωπῆσαι τοῦτο πολλάκις τοῦ Σωκράτους μνημονεύοντας. *lib. 13. Dipnosophistarum. Vide etiam Laertium in uita Socratis. & meminit pluribus de polygamia regũ Persarum Athenæus, cum Cicerone.*

c Euripides morib. asper, μισογέλως, *arrogans & superbus.* *d In Alcestidem tragicũ scõma. Eras. in Apophtheg.*

Athenis necato Socrate, edicto cautũ, ne publicè Socratis nomẽ enũciaretur.

* Ἐκτάνετ' ἐκτάνετε τὰν πάνσοφον τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν ἀηδόνα μουσᾶν. Diogenes in uita Socratis.

† Iambici duodecim Euripidis de pecuniæ tyrannide, à Seneca celebrati, lib. 31. Epistolarũ.

a Posteriores isti Græcè etiã extant apud Athenæum in Dipnosophistis lib. 4. sed sine autoris nomine, ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς, ὡς οὔτε μήτηρ ἡδονὰς τοιάσδ' ἔχει, οὐ παῖδες ἐν δόμοισιν, οὐ φίλος πατὴρ οἵας σὺ χ' οἱ σὲ δώμασιν κεκτημένοι. εἰ δ' ἡ Κύπρις τοιοῦτον ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ, οὐ θαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὐτὴν ἔχειν.

Euripides mulierosus.

b Bellephorontes dat pœnas auaritiæ.

ctorum, si accusare uoluerit. Nec illud præteribo: Cum iam Athenienses necis Socratis pœnituisset, quòd iniquè eũ condemnassent: edicto cauerunt, ne publicè Socratis nomen enunciaretur, ne scilicet in populo motus fieret. at Euripides edictum ueritus, Palameden induxit, ut sub eius persona occasionẽ haberet ea uerba exclamandi, * ἐκτάνετε ἐκτάνετε, id est, occidistis Græcorum optimum. quæ uerba, ubi spectatores, quorsum essent dicta, intellexissent, totum theatrum in lachrymas conuerterunt.

Sed nos reliqua de Euripide persequamur. Celebrat quadam ad Lucillium epistola Seneca, duodecim hos Euripidis Iambicos, quos hoc uobis loco recitabo, quòd in peruulgatis Epistolis Senecæ parum emendatè legantur. Senarij hi sunt:

† Sine me uocari pessimum, ut diues uocer.
An diues, omnes quærimus: nemo, an bonus.
Non quare, & unde: quid habeas tantum rogant.
Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris? Nihil.
Aut diues opto uiuere, aut pauper mori.
Bene moritur quicunque, dum lucrum facit.
[a] Pecunia ingens generis humani bonum,
Cui non uoluptas matris, aut blandæ potest
Par esse prolis, non sacer meritis parens:
Tam dulce, si quid Veneris in uultu micat:
Meritò illa amores cœlitum atque hominum mouet.

Cũ hi nouissimi uersus in tragœdia Euripidis pronunciati essent, totus populus ad eijciendũ & actorẽ & carmen cõsurrexit uno impetu: donec Euripides in mediũ ipse prosiluit, petens ut spectarent, uiderentq;, quẽ admirator auri exitum faceret. Dabat in illa fabula pœnas [b] Bellerophõtes, quas in sua quisq; dat: nulla enim auaritia sine pœna est, quamuis sit satis ipsa pœnarum. atque hæc quidem Seneca. Alludit uerò Euripides duobus ultimis uersibus, ut puto, ad aureã Venerem, quam uocant Poetæ: qua de re in Deorum [c] cognominibus agendum.

Mulierosum quidem Euripidem fuisse, scribit Athenæus, hoc est φιλογύνην, mulierumq; amatorem immodicum: at uerò osorem, Gellius & Suidas, id est μισογύνην: nisi uel hæc, uel illa exẽplaria mendosa sint, uel potius ut interpretatus est Sophocles.

c Id Gyraldi opus amplum, rarum, eruditum & multiplex, cum inscriptione De dijs gentium, editum est ab Oporino Anno 48. & breui, uolente Deo, recudetur ab eodem, ab ipso autore recognitum & auctum.

phocles. nam cum Sophocli neſcio quis Euripidem mulierum oſoré eſſe dixiſſet, ei reſpondiſſe Sophoclem tradit Hieronymus in hiſtoricis commentarijs:[a] In tragœdijs (inquit) odit, quoniam in lecto uxores noſtræ non tales ſunt mulieres. quaſi id innuat, quòd in fabulis odiſſe uideatur mulieres Euripides, ſed in lecto minimè. Quid eſt, inquit Piſo, quòd uno dixiſti ſpiritu, & uno propè uerbo, Euripidé fuiſſe mulierum oſorem, & amatorem? Non inficior, inquam, Piſo: ſed ita uos intelligite, uti Sophoclem modò reſpõdiſſe dicebam: uel potius, ut alij putant, quòd hoc iuueni, illud ſeni ei contigerit. Nam cum Gellius mulieres Euripidem odiſſe ait, cauſam non affert, quam hic ego uobis ex Græcis ſcriptoribus afferam. Aiunt enim illi, cum hiſtrionem ſuum aliquando una cum uxore ſua miſceri reperiſſet, ea cauſa mulierum genus exoſum habuiſſe: atque in Macedoniam fugiſſe, Comicorum ueritum calumnias: fuiſſe uerò ab Archelao rege benignè ſuſceptum, & inter amicos intimos annumeratum: ita ut Euripidis cauſa regem ipſum interfectum, in quinto Politicorum ſcribat Ariſtoteles, à Decamicho, qui regis iuſſu ab Euripide uapularat. quidam Decanicum, alij (inter quos Ariſtoteles) Decamnichum uocant: & ex ijs unum aiunt fuiſſe, qui in aula regis uerſaretur: qui cum aliquando Euripidi ϛόματος δυσωδίαν, hoc eſt oris graueolentiam [b] obieciſſet, à rege Euripidi propterea conceſſum, ut eum impunè uerberaret: quod poſtea & regiæ necis, & poetæ, cauſa fuit.

a μισογυνὴς ἐϛὶν Εὐριπίδης ἔν γε ταῖς τραγῳδίαις, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τῇ κλίνῃ. Athenæus lib. 13. Dipnoſophiſt.

Euripides cur mulierum oſor.

Archelaus propter Euripidem interfectus.

b Ei obijcienti ſibi oris graueolentiam, cum taxare uellet eius garrulitatẽ, fertur reſpõdiſſe Euripides: ὅτι πολλὰ ἐν αὐτῷ ἀπόρρητα ἐγκατεσάπη, quòd multa arcana in eo (ore ſuo) computruiſſent: referente Stobæo oratione 39. & Eraſmo in Apophthegmatis.

Gratus, inquam, Euripides adeò Archelao fuiſſe perhibetur, ut ei petenti nihil denegaret. Quinimò cum quidam à rege aureum ſcyphum dono petijſſet, Euripidi illum rex dari iuſsit, dicens: Tu enim petere, ipſe uerò capere dignus eſt uel non petens. hoc eſt græcè: σὺ μὲν γὰρ αἰτεῖν, οὗτος δὲ λαμβάνειν ἄξιός ἐϛι, καὶ μὴ αἰτῶν. Item cum Agathonem iam pubeſcentem deoſcularetur Euripides, rex ait: Ne admiremini, pulchrorum enim autumnus etiam bonus eſt. hoc eſt Græcè: μὴ θαυμάσητε, τῶν γὰρ καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν ἐϛι. quod eſt in Plutarchi Apohthegmatis aſcriptum: tametſi idem in Erotico, à poeta dictum, nõ à rege, uidemus. Sed is Plutarchi liber parum caſtigatus legitur. Celebrat Dicæarchus Euripidis uerſus, quibus Archelao regi ita ſcripſit: Non eſſe prudentis hominis, cùm ſit pauper, munera diuiti dare. Scribit Diomedes grammaticus, Euripidem Archelao petenti, ut de ſe tragœdiam ſcriberet, reſpondiſſe: Non ſe facturum, deoſq; precaturum, ne quid regi tragœdiæ propriũ unquam accideret.

Quàm gratus fuerit Euripides Archelao.

Archelao de ſe tragœdiam ſcribi petenti, Euripides negat.

Euripidem tradit Eparchides, cum in Icarium Atticæ locum fortè iuisset, & in agris mulierem inuenisset, quæ cum uirgine puella & duobus filijs, quòd fungos edissent, extincti essent, in hæc fermè uerba Epigramma composuisse:

Epigrãma extat apud Athenæum lib. 2. Dipnosophist. & sic habet: ὦ τὸν ἀγύρευτον πόλον αἰθέρος ἥλιε τέμνων, ἆρ᾽ εἶδες τοῖον ὄμματι πρόσθε πάθος. μητέρα, παρθενικὴν ἢ κόρην, δισσούς τε συναίμους, ἐν ταὐτῷ φέγγει μοιριδίῳ φθιμένους.

O non senescentem axem ætheris sol secans,
Talé ne uidisti antea tuo malum oculo? matrem,
Et uirginem filiam, & consanguineos duos,
Eodem fatali functos die?——

Euripidis interitus.

Sed his missis, iam uaria quæ de eius morte traduntur, attendite: ea quàm potero breuius referam. Mortuum Euripidem ferunt tetro quodam & horribili mortis genere. Cùm enim aliquando ab Archelao cœnatus noctu rediret, quod scribit Valerius, laceratus est à canibus: qui in eum ab Aribœo Macedone, & Crateua Thessalo, uel Cratena, poetis eius æmulis (ut ait Suidas) immissi fuerant. Alij à Decamnicho, de quo paulo antè. Diogenianus tamen, Promeri regij ministri eos canes fuisse scribit: qui Promerus mirandum in modum Euripidem est odio insectatus. ab eo enim regi aliquando insimulatus fuerat. Atque inde factum prouerbium, Promeri canes: de ijs, qui læsi clàm summittunt, qui lædentes ulciscantur.

Promeri canes, prouerbium unde ortum.

Sunt qui canes in Euripidem immissos tradant, cum poeta ad Craterum regis catamitum proficisceretur. alij, cum ad uxorem Nicodemi, seu (ut alij) Nicodici Arethusij: quod mihi parum uerisimile uidetur, cum quintum & septuagesimum annum ageret Euripides: ea etenim ætas minus habiles ac ualidos homines facit ad Veneris illecebras. & propterea alij aliter rem prodidere.

Euripides quomodo à canibus laniatus.

Cum in uico, aiunt, Thracen Macedoniæ canis quidam Archelai aberrasset, Thraces illum canem mactarunt (ita enim mos apud illos erat) & simul uorarunt. quod cum Archelaus persensisset, eos homines talento mulctauit. illi uerò cum soluendo non essent, Euripidem rogarũt, ut apud Regem pro se intercederet: qui eis & ueniam & remissionem impetrauit. pòst uerò cum Euripides per syluas meditando, ut consueuerat interdum, solus incederet, rege uenãte, canes ipsum circumuenientes dilaniarunt, & penè uorarunt. Canes autem illi crediti sunt ex eo esse progeniti, qui fuerat à Thracibus occisus: & inde ex eo factum in eos adagium, qui præter spem eis pœnas pendunt, quos aliquãdo læsere, Canis uindictam eos morari. Hinc, puto, est illud Ouidij poetæ:

Canis uindicta, prouerb.

Vtq; cothurnatum uatem tutela Dianæ,
Dilanient uigilum te quoque turba canum.

Vnde

Vnde etiam Ion poeta:

Teq; sibi ponant prandia grata canes,

si illud rectè reponimus,

καί σε λυκοῤῥαῖσται δεῖπνον ἔθεντο κύνες.

[a] Locum uerò illum in quo à canibus, quos Macedonũ lingua Estericas uel Estreaticas à monte Macedoniæ uocant, discerptus fuit Euripides, Bormiscum appellatum tradit Stephanus: quæ regiuncula est Macedoniæ. At ne quid prætermittã, scribit Græcus interpres Euripidis ipsius, cum poeta apud regem uersaretur, & cogitabundus esset, in quodam nemore contigisse, ut à canibus ipsius Archelai deuoraretur, qui fortè in uenationem prodibat: fuisseq; tum Euripidem septuagenario maiorem. Hæc quidem ille. Porrò alij non à canibus laceratum Euripidem scribunt, sed à [b] mulieribus.

At [c] uerò sepulchrum & memoriam Euripidis eo Macedones dignati sunt honore, ut in gloriæ quoq; loco prædicarẽt,

οὔποτε σὸν μνῆμα Εὐριπίδης ὄλοιτό που.

hoc est, ut Gaza transtulit,

Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.

Positum est autem eius sepulchrũ, autoribus Plinio & Vitruuio, inter duos confluentes riuos: alterũ saluberrimi quidem potus, alterum uerò mortiferi. Sed cur nõ Plutarchi uerba uobis recitem? qui de sepulchro Euripidis ita propemodum scribit: Dicitur autem, inquit, Lycurgi sepulchrum fulmine ictum fuisse: id uerò non facilè alteri cuiquam ex illustribus, præterquàm Euripidi, accidisse, & mortuo, & condito in Macedonia secus Arethusam. itaque argumentũ ac testimonium magnum est, ijs qui sunt Euripidis studiosi, illi soli post mortem cõtigisse, quæ prius dijs immortalibus dilectißimo pijssimoq; Lycurgo contigisse legimus. Atq; hæc quidem Plutarchus in Lycurgo.

[d] Sophoclem quoq;, proditum est, Euripidis morte ita consternatum, ut atrata & pulla tunica se induerit, ac sine corona suas tragœdias ab histrionibus actitari uoluerit. [e] Philemon insuper comicus eius mortem carmine defleuit. Extat [f] & Alexandri Ætoli de Euripide carmen, apud Gellium.

Perijsse uerò traditur nonagesimatertia Olympiade, annos natus septuaginta quinque. Athenienses quidem, eo mortuo, in Macedoniam legatos petitum miserunt eius ossa: quibus cum negata fuissent, inanem nihilominus tumulum, id

 est, Ce-

a Vbi & in quo loco Euripides à canibus discerptus perierit.

b Euripides discerptus à mulierib. Extat comœdia Aristophanis θεσμοφοριάζουσαι, ubi Euripides in festo Cereris à mulierib. capitis accusatur: in carcerem quoq; conijcitur, unde tamen non multo pòst dolis & fallacijs quorũdam aufugit.

c Sepulchrum et Epithaphiũ Euripidis.

Plutarchus de sepulchro Euripidis.

d Sophocles quomodo luxerit mortem Euripidis.

e Sunt autẽ uersus isti: εἰ ταῖς ἀληθείαισιν οἱ τεθνηκότες αἴσθησιν εἶχον, ἄνδρες, ὥς φασίν τινες, ἀπηγξάμην ἂν ὥστ' ἰδεῖν Εὐριπίδην, οὕτως ὁ γοῦν τὸ πολλοῦ τινὸς ἄξιον. *Referuntur à Thoma Magistro.*

f Est autem id tale. ὁ δ' Ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου στρυφνὸς μὲν ἔμοιγ' ἔοικε προσειπεῖν, καὶ μισογέλως καὶ τωθάζειν οὐδὲ παρ' οἶνον μεμαθηκὼς, ἀλλ' ὅτι γράψαι τοῦτ' ἂν μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει. Gell. lib. 15. cap. 2.

est, Cenotaphium struxerunt, in quo inscriptio talis à Thucydide, uel (ut alij) à Theophilo poeta posita traditur:

Inscriptio Cenotaphij Euripidis, ab Atheniẽsibus facti.

μνῆμα μὲν ἑλλὰς ἅπασ' Εὐριπίδου. ὀστέα δ' ἴσχει
γῆ μακεδὼν, ᾗ γὰρ δέξατο τέρμα βίου.
πατρὶς δ' ἑλλάδος ἑλλὰς ἀθῆναι, πλεῖστα δὲ μούσας
Τέρψας, ἐκ πολλῶν καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει.

quod ferè sic Latinè sonat:

Est monumentum Græcia tota Euripidis, ossa
Terra tegit Macedon, hic ubi fata tulit.
Patria Græcia Græciæ Athenæ, plurima Musas
Delectans, ex multis hoc quoq; laudis habet.

Euripidis tamen ossa in ciuitatem Pellam delata accepimus, & ibi honestè condita. Strabo, in Argiuorum foro sepulchrum Euripidis ait fuisse, appellatumq; Plinthum.

Tragœdiæ Euripidis duæ & nonaginta.

Fabulæ uerò Euripidis duæ & nonaginta fuisse feruntur, inter quas octo Satyricæ: in ijs quindecies tantum uicit. At uerò M. Varro eius fabulas quinq; & septuaginta commemorat, & quinquies tantum (iudicum iniuria) uicisse ait. Sunt qui quater dicant: item semel post mortem, eius docente nepote, qui & ei fuit cognominis.

Fuit etiam Euripides primus, qui fabularum principijs argumenta inseruit. Eundem præter tragœdias lusisse gryphis, atq; ijs in primis qui per literarũ circũscriptionẽ fiunt, annotauimus in eo, quem ad te Pice dedimus, Ænigmatũ libello: quo genere & Sophoclem usum, Athenæus scriptũ reliquit.

Eũ libellũ in 8. edidit Oporinus.

Authoritas Euripidis quanta fuerit etiã apud exteros.

Quantæ autem authoritatis fuerit Euripides, etsi ex ijs quæ superius commemoraui abundè uobis ostensum puto: multo tamen, si quæ à Plutarcho referuntur attulero, locupletius id uobis testimonium fuerit. Nam cùm cladem descripsisset Atheniensibus illatam à Syracusanis, Gylippo duce: & Niciæ atque Demosthenis imperatorum necem, captiuorumq; seruitia, subiungit: Multi ob Euripidem poetam saluati sunt. eius enim poetæ uersus præ cæteris Siculi admirabantur: & si quos à captiuis habere poterant, perdiscebant: unde captiuorum multi liberati, Athenas reuertentes, Euripidem adhuc uiuentem salutatum ibant, asserentes se eius uersibus esse seruatos. Alij quidam, cùm illius uersus dominos suos discentes docuissent, ab eis præmij loco manumissionem acceperunt. Plurimi post prælium per ciuitates dispersi ac uagi, uictum sibi horum uersuum recitatione comparabant. Mirum est, inquit Piso, quod narras: neque enim unquam aliquid tale ullo de poeta, eo præcipuè uiuente, uel legi,

legi, uel audiui. Ita eſt, inquam, profectò Piſo. Verùm & noſter quoque M. Cicero tanti Euripidem feciſſe uidetur, ut ad Tironem ſcribens dicat, * ſingula ſe Euripidis uerba ſingulas ſententias exiſtimare, citans eius hoc carmen Senarium,

Quanti fecerit Euripidem Cicero.

** Euripidem quanti tu facias neſcio: ego certè ſingulos eius uerſus ſingula teſtimonia puto. lib. 16. Epiſt. familiarium.*

Frigus quàm tenui corpori contrarium: hoc eſt,

ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον.

Sed & tu iamdudum Quintiliani de duob. his poetis uerba recita: quando ego ſententiam, non uerba teneo. Libenter, inquit Piſo, faciam. & ad Picum conuerſus: De Tragicis, ait, loquens Fabius, Sed longè clarius (inquit) illuſtrauerunt hoc opus Sophocles atque Euripides: quorum in diſpari dicendi uia uter ſit poeta melior, inter plurimos quæritur: idq; ego ſanè, quoniam ad præſentem materiam nihil pertinet, iniudicatum relinquo. Illud quidem nemo non fateatur neceſſe eſt, ijs qui ſe ad agendum comparant, utiliorem longè Euripidem fore: namque is ſermone (quo ipſum reprehendunt, quibus grauitas & cothurnus & ſonus Sophoclis uidetur eſſe ſublimior) magis accedit oratorio generi, & ſententijs denſus: & in ijs quæ à ſapientibus tradita ſunt, penè ipſis par: & in dicendo atque reſpondendo cuilibet eorum qui fuerunt in foro diſerti comparandus: in affectibus uerò, cùm omnibus mirus, tum in ijs quæ miſeratione conſtant, facilè præcipuus. Hunc & admiratus maximè, ut ſæpe teſtatur, & eum ſecutus, quanquam in opere diuerſo, Menander. atque hæc quidem Fabij uerba. Cui ego: Iſta tu quidem memoriter Piſo. at non ſic ego, quæ nunc uobis ex Galeno Pergameno, cum de caſtigatis Hippocratis exemplaribus agit, recitabo. Cùm enim, inquit, Ptolemæus ab Athenienſibus petijſſet Sophoclis & Euripidis autographa exemplaria, ad eorum emendationem quæ in Alexandrina bibliotheca ille poſiturus eſſet, ijque negaſſent: cumque mox hi frumento indigerent, propter Atticæ eius temporis penuriam: Ptolemæus ex Aegypto frumentum eos exportare prohibuit, quouſque illi penuria compulſi, illa ipſa exemplaria regi dono miſere: quibus acceptis, non modò gratus rex, ut frumenta ex Aegypto exportarent conceſsit, ſed ſine etiam uectigali. tanti ſcilicet rex literarum ſtudioſiſsimus, caſta & emendata exemplaria faciebat. Quam rem eo uobis libentius retuli, ut uos etiam ad codices emendatos & caſtigatos omni ſtudio ac diligentia comparandos inflammarem, ſi Galenus, tantus medicus, hoc exemplo id faciendum monet.

Quintiliani de de Euripide teſtimonium.

Ptolemæus rex Aegypti quanti fecerit Euripidem & Sophoclem.

Sed cur & ego, ubi in hæc incidimus, quæ ex alijs collegi ad hanc rem pertinentia, uobis hoc loco non subijciam? Aratum poetam ferunt, quo pacto emendata Homeri carmina esset habiturus, ex Timone philosopho quæsiuisse? Arato Timonem respondisse: Id illum consecuturum, si in antiqua exemplaria incidisset: non quæ fuissent à recentioribus inuersa, interpolata ue. quo pacto hac tempestate à plerisque fieri conspicimus. Nostri quidem, hac in re diligentissimum fuisse Valerium Probum tradunt, ut qui ex uetustis codicibus ueram germanamq; lectionem scriptorum eliceret. idem cùm in cæteros scriptores, tum in Plautum in primis, Varro præstitit. Laudantur & in Græcis, præter Aristarchum & Aristophanem, Appion: & is Nicanor, qui à frequenti, qua in autores uitiatos utebatur signi nota, Stigmatias cognominatus est. Sunt & qui hodie in Vergilio & M. Tullio hoc studij & diligentiæ magna cum sua laude exhibent: qui cùm moribus, tum hoc nomine mihi charissimi sunt. Hactenus Gyraldus.

Arati quæstio, quomodo emendata Homeri carmina haberi poßint.

Valerius Prob.

Plautus, Aristarchus, Aristophanes, Appion.

Nicanor Stigmatias cognominatus.

CATALOGVS TRAGOEDIARVM Euripidis XIX, quæ adhuc supersunt de tragœdijs ipsius XCII deperditis, & ex quibus præsens Aristologia confecta est.

1 *Hecuba.*
2 *Helena.*
3 *Iphigenia.*
4 *Troades.*
5 *Andromache.*
6 *Orestes.*
7 *Electra.*
8 *Iphigenia in Tauris.*
9 *Rhesus.*
10 *Cyclops.*
11 *Phœnissæ.*
12 *Supplices.*
13 *Medea.*
14 *Hippolytus.*
15 *Bacchæ.*
16 *Hercules furens.*
17 *Heraclidæ.*
18 *Alcestis.*
19 *Ion.*

*

DE VSV TRAGOEDIARVM, TIMOCLIS COMICI APVD ATHENAEVM LIbro 6. Dipnosophistarũ, & apud Stobæum in παρηγορικοῖς.

ΩΤΑΝ ἄκουσον, ἤν τι σοι δοκῶ λέγειν.
ἄνθρωπός ἐστι ζῷον ἐπίπονον φύσει,
καὶ πολλὰ λυπηρ' ὁ βίος ἐν ἑαυτῷ φέρει.
παραψυχὰς οὖν φροντίδων ἀνεύρατο
ταύτας· ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λήθην λαβὼν,
πρὸς ἀλλοτρίῳ τε ψυχαγωγηθεὶς πάθει,
μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε παιδευθεὶς ἅμα.
τοὺς γὰρ τραγῳδοὺς πρῶτον εἰ βούλει σκόπει,
ὡς ὠφελοῦσι πάντας. ὢν μὲν γὰρ πένης,
πτωχότερον αὐτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει.
ὁ νοσῶν τι μανικὸν, Ἀλκμαίων' ἐσκέψατο.
ὀφθαλμιᾷ τις, ἴσιφον ἴδεν τυφλόν.
τέθνηκέ τῳ παῖς, ἡ Νιόβη κεκούφικε.
χωλός τίς ἐστι, τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
γέρων τις ἀτυχεῖ, κατέμαθεν τὸν Οἰνέα.
ἅπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πέπονθέ τις
ἀτυχήματ' ἄλλοις γεγονότ' ἐννοούμενος,
τὰς αὐτὸς αὐτοῦ συμφορὰς ἧττον στένει.

Id est:

Amice, quæ dicturus ipse sim, cape.
Natura homo laboriosus est ubi,
Viuensq; multa fert profectò tristia,
Solamen inuenit mali tragœdiam.
Obliuione mens suarum percita,
Correpta aliorumq; inde paßionibus,
Cum gaudio ac instructa discedit simul.
Quantum iuuent hi protinus considera
Omnes tragœdi. Pauper est hic, Telephum
Mendiciorem nouit ut factum, tulit
Sortem suam melius. at ægritudine
Furoris actus, nouit hic Alcmæonem.
Oculus dolet, cæcos uidet Siphinidas.
Defunctus est cui filius, Niobe statim

Solatur

Solatur hunc. si claudus es, Philoctetem
Vides. Senex miser, uidebis Oeneum.
Maiora demum, quàm quis passus est, mala
Cum cæteris iniuncta spectet: ipse fert,
Quæcunque sors huic attulit non dulcia.

DE ARGVMENTO TRAGOEDIARVM ex Dione Chrysostomo, Oratione 13, quæ inscribitur De fuga.

καί τοι τραγῳδοὺς ἑκάστοτε ὁρᾶτε τοῖς διονυσίοις, καὶ ἐλεεῖτε τὰ ἀτυχήματα τῶν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ὅμως οὐδέποτε ἐνεθυμήθητε, ὅτι οὐ περὶ τοὺς ἀγραμμάτους, οὐδὲ περὶ τοὺς ἀπάδοντας, οὐδὲ τοὺς οὐκ εἰδότας παλαίειν γίνεται τὰ κακὰ ταῦτα. οὐδὲ ὅτι πένης τίς ἐστιν, οὐδεὶς ἕνεκα τούτου τραγῳδίαν ἐδίδαξεν. τοὐναντίον γὰρ περὶ τοὺς ἀτρέας καὶ τοὺς ἀγαμέμνονας καὶ τοὺς οἰδίποδας, ἴδοι τις ἄν, πάσας τὰς τραγῳδίας, οἳ πλεῖστα ἐκέκτηντο χρήματα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ γῆς καὶ βοσκημάτων. καὶ δὴ τῷ δυστυχεστάτῳ αὐτῶν, γενέσθαι φασὶ χρυσοῦν πρόβατον. καὶ μὴν ὁ θάμυρίς γε, εὖ μάλα ἐπιστάμενος κιθαρίζειν, καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς μούσας ἐρίζων περὶ τῆς ἁρμονίας, ἐτυφλώθη διὰ τοῦτο, καὶ προσέτι ἀπέμαθε τὴν κιθαριστικήν. καὶ τὸν παλαμήδην οὐδὲν ὤνησεν αὐτὸν εὑρόντα τὰ γράμματα, πρὸς τὸ μὴ ἀδίκως ὑπὸ τῶν ἀχαιῶν καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ παιδευθέντων κατελευσθέντα ἀποθανεῖν· ἀλλ᾽ ἕως μὲν ἦσαν ἀγράμματοι καὶ ἀμαθεῖς τούτου τοῦ μαθήματος, ζῆν αὐτὸν εἴων. ἐπειδὴ δὲ τούς τε ἄλλους ἐδίδαξε γράμματα, καὶ τοὺς ἀτρείδας δηλονότι πρώτους, καὶ μετὰ τῶν γραμμάτων, τοὺς φρυκτοὺς ὅπως χρὴ ἀνέχειν, καὶ ἀριθμεῖν τὸ πλῆθος. ἐπεὶ πρότερον οὐκ ᾔδεισαν οὐδὲ καλῶς ἀριθμῆσαι τὸν ὄχλον, ὥσπερ οἱ ποιμένες τὰ πρόβατα, τηνικαῦτα σοφώτεροι γενόμενοι καὶ ἀμείνους, ἀπέκτειναν αὐτόν.

Id est:

Atqui tragœdos frequētes uidetis in Bacchanalibus, & misereminí hominum in tragœdijs nominatorum, propter infortunia: sed tamen nunquam animaduertitis, quòd non illiteratis, neque musices imperitis, neque luctari ignorantibus ea mala acciderint: neque eo quòd quis pauper fuit, quisquam tragœdiam docuerit. Econtrariò enim, de Atreis & Agamemnonibus ferè, & Oedipodibus, uideas omnes tragœdias scriptas, qui plurimas poßederunt opes auri & argenti, & terræ & pecorum: quin etiam infortunatißimo omnium, auream aiunt fuisse ouem. Et quidem Thamyris, optimè sciens cithara canere, & cum Musis ipsis contendens de harmonia, excæcatus est propter hoc, atque insuper dedidicit artem cithara canendi. Et Palamedi, quòd literas inuenisset, nihil profuit, ut non iniustè ab Achiuis, & ijs quos ipse docuerat, lapidibus oppreßus interficeretur. Sed dum erant illiterati & indocti in ea disciplina, uiuere eum sinebant: postquam

uerò & alios docuit literas, & Atridas uidelicet primos, atque cum literis, quomodo facibus sublatis signa essent danda, numerandaq; multitudo (quia prius nescierant rectè turbam numerare, ut pastores oues) tum sapientiores redditi, atque meliores, interfecerunt eum.

ARGVMENTVM PRIMAE TRAgœdiæ Euripidis Hecubæ.

Sepulchrum Achillis.

Achillis umbra postulat sibi mactari Polyxenam, Priami filiam.

POst euersam Troiam Græci soluentes, in Chersonesum, quæ est eregionè Thraciæ, adpulerunt: ubi monumentum extabat Achillis, in Troia sepulti. Illic cum rerum ordinandarum gratia dies aliquot egissent, iamq; iterare nauigationem appararent: Achillis umbra super tumulum uisa, Græcos ne soluerent prohibuit: postulans, ut antè sibi Polyxena Priami filia mactaretur, quam pater aliquãdo uiuo despondisset, cuiusque gratia à Paride ac Deiphobo iaculo confossus interijsset, id temporis, cum Priamus puellam desponsatam traditurus uideretur. Itaque Græci memores, quàm ille rem bellicam adiuuisset: statuentesq; uiri uirtutem decorare, suffragijs decreuerunt, uti Polyxena in eius tumulo mactaretur. Datum est autem negocium Vlysi, ut uirginem deduceret: simulq; uafricie facundiæ suę, qua præditus erat, Hecubæ matri persuaderet, ne id factum ferret impotentius.

Polyxena prompta est ad mortem.

quò cum peruenisset Vlysses, reperit puellam ad necem paratam, spontaneamq; ac ultrò matri suadẽtem, sibi optabilius esse decorè emori liberã, quàm fœdè uiuere in seruitute. Deinde dum occiditur filia, Hecuba famulam quampiam ad littus mittit, ut lauando Polyxenę cadaueri aquam adportaret.

Polymestor Thracum tyrãnus, Polydorum Priami filium suæ fidei cõmissum occidit.

Ea dum haurire parat, Polydori corpus offendit in littore iacens. nam Polymestor Thracũ tyrãnus, simulatq; Troiæ cognouit excidium, trucidatum puerum in mare abiecerat: quò nimirum auro potiretur, quod unà cum filio Priamus ad illum miserat clanculum, cum iam periculum imminere uideret, ne caperetur Ilium. Erat autem ingens auri uis, satisq; idonea qua Priami genus restitueretur.

Hecuba simul uidet duo liberorum funera.

Hunc igitur Polydorum nacta famula, uestibus inuolutum defert ad Hecubam. Hæc Polyxenam esse suspicata, donec corpus retectum inspiceret, ubi Polydorum esse cognouit, miserè discruciatur: secumq; uiam quærit, qua posit Polymestorem ulcisci.

Polymestor cũ liberis suis uenit ad Hecubam.

Acre prius cum Agamemnone cõmunicata, ancillam suam mittit ad Polymestorem, quę eum unà cum liberis suis ad se iubeat accedere. esse enim quiddam maximi momenti, de quo uelit

cum

cum illo colloqui. At ille ignarus, Polydori cadauer in littore fuisse repertum, unà cum liberis suis ad Hecubā accedit. Ea simulat, sese ob eam causam accersiuisse hominem, ut illi thesauros quosdam antiquos, in Ilio defossos, indicaret. Deinde iusso secedere satellitio, solum cum filijs in tentorium deducit, tanquam illi traditura quicquid pecuniarum è Troia secum extulisset. Erat autem illic abdita maxima mulierū turba: quibus adiuta, Polymestorem introgressum exoculat, ac liberos occidit. Agamemnon audita utriusque causa, contra Polymestorem pronunciat: qui uideretur non iuuandi Græcos studio, sed auri cupiditate, puerum interemisse. *Polymestor ab Hecuba excæcatus, trucidatis unà quoq; ipsius liberis.*

NARRATIO DE INTERFECTO POLYDORO *Priami filio, ex secundo libro Historiæ belli Troiani Dictys Cretensis: ex qua apparet, quomodo Poetæ sua argumenta ex ueris historijs desumpserint.*

Per idem tempus Aiax Telamonius Thracū Cherrhonesum omni modo infestabat. Sed ubi rex eorum Polymestor, uirtutem atque gloriam uiri cognouit, diffidens rebus suis, deditionem occepit. Tumq; Polydorus Priami filius, quem rex recens natum clam omnibus alendum ei transmiserat, merces pacis ab eo traditur. Aurum etiam, aliaq; huiusmodi dona ad conciliandos hostium animos, affatim pręebantur. Dein frumentum per omnem exercitum totius anni pollicitus, naues onerarias quas ob id Aiax secum habuerat, replet: multisq; execrationibus amicitiam Priami aduersum Græcos renuens, in pacem fidemq; receptus est. *Aiax Telamonius Thraciam uastat.* *Polydorus à Polymestore traditur Aiaci.* *Polymestor à Priamo desciscit.*

His actis, Aiax iter ad Phrygas conuertit: ingressusq; eorum regionem, Teuthrantem dominum locorum solitario certamine interficit. Ac post paucos dies expugnata atque incensa ciuitate, magnā uim prædæ abstrahit, abducens Tecmessam filiam regis. Igitur ambo duces, multis uastatis atq; expugnatis regionibus, ipsi * clari atque magnifici, ingenti nomine per diuersa loca, atq; quasi de industria, eodem tempore ad exercitum remeauere. Deinde per præcones conductis in unum cunctis militibus, ducibusque, progressi in medium, singuli laborum suorum atque industriæ documenta in conspectu omnium exposuere. Quæ ubi Græci animaduertēre, fauore ingenti ac laudibus eos prosecuti, mediosq; statuentes, ramis oleæ coronauere. Dein consilium de diuidenda præda cœptum, Nestore & Idomeneo in decernendo optimis autoribus. Itaq; cunctorum sententia, ex omni præ- *Tecmessa, de qua est apud Sophoclem in Aiace μαστιγοφόρῳ.* ** Scilicet Aiax & Achilles.*

Astynome Chrysæ sacerdotis Apollinis filia Agamemnoni datur. Ea deinde multorum malorũ causa est Græcis, quemadmodum est in primo Homeri Iliados.

da quam Achilles asportauerat, excepta Eetionis coniugē Astynome, quam Chrysis filiam suprà docuimus, ob honorem regium eam Agamemnoni obtulere. Ipse etiam Achilles, præter Brisei filiam Hippodamiam, Diomedeam quoq; sibi retinuit: quòd eiusdem ætatis atque alimoniæ, non sine magno dolore diuelli poterant. Ob id iam antea genibus Achillis aduolutæ, ne separarentur, magnis precibus orauerant. Cæterùm reliqua præda uiritim ob singulorum merita distributa est. Dein quæ Aiax asportauerat, Vlysses & Diomedes rogatu eius in medios intulere. Ex quibus auri atque argenti quantum satis uidebatur, Agamemnoni regi datur. Ac deinde Aiaci, ob egregia laborũ facinora, Teuthrantis filiam Tecmessam concedunt. Ita diuisis in singulos quæ superfuerant, frumentum per exercitum dispertiunt.

Achilli dantur Hippodamia (quæ Homero Briseis) & Diomedea.

Tecmessa filia Teuthrantis datur Aiaci præmium uirtutis.

His actis, fidem pacti, quòd cum Polymestore intercesserat, traditumq; Polydorum refert. ob quæ à cunctis decerni tur, ut Vlysses cum Diomede profecti ad Priamum, Helenā cum abreptis reciperent, atque Polydorum regi traderent. Igitur his pergentibus, Menelaus (in cuius gratiam id negocium gerebatur) legationis officium pariter cum supradictis capit. Itaque habentes Polydorum, ad Troianos ueniunt. Sed ubi animaduertere populares, electos ac magni nominis uiros aduentasse, properè senes omnes, quorum consilium haberi solitum erat, in unum ducunt, Priamo à filijs domi retento. Igitur reliquis præsentibus Græcorum, Menelaus uerba facit, secundò iam se ob eandem causam uenisse, cùm multa alia aduersum sedomumque suam admissa, tum magno cum gemitu filię orbitatem per absentiam coniugis que ri. Quæ cuncta ab amico quondam, & hospite, non secundum meritum suum, euenisse. Ea seniores lamentatione immodica cum lachrymis accipientes, ad omnia quæ ab eo dicebantur, tanquam iniuriæ eius patientes, annuere. Post quæ Vlysses medius astans, huiuscemodi orationem habuit.

Vlysses cũ Diomede & Menelao proficiscuntur Troiam, repetitũ Helenā, reddito Polydoro.

Menelaus in cõsensu Troianorum seniorũ repetit secundò Helenam.

Oratio Vlyßis ad Troianos de reddenda Helena.

Credo ego uos, Troiani principes, satis compertum habere, nihil temerè Græcos, nihil inconsultum incipere solere: ac semper ijs iam tum à maioribus prouisum atque elaboratum, uti facta gestaque eorum laus potius quàm culpa sequeretur. Et ut præterita bene consulta omittam, iam hoc licet recognoscere, iniurijs contumelijsque Alexandri paulo antè læsa Græcia, non ad uim, neque ad arma decursum est, quod iracundiæ refugium esse solet. Nam de consilij sen-

filij sententia, legati ad recipiendum Helenam, ut meministis, cum Menelao uenimus. Quibus præter superbas uerborum minas & insidias occultas, nihil à Priamo atque ab eius regulis remissum. Imperfecta igitur re, ut opinor, consequens fuit arma capere, iusque per uim extorquere, quod amicè impetrare nequitum est. Itaque peracto exercitu totius Græciæ, atque tot egregijs atque inclitis ducibus, ne sic quidem prælium aduersum uos inire consilium fuit. Sed imitati morem, modestiamque solitam, iteratò uos ob eandem causam oratum uenimus. Cætera in manu uestra sita sunt, Troiani. Neque nos pigebit consuluisse uobis, si modò sana mens est, decretis salubribus priora malè consulta corrigere. Per deos immortales, reputate animis uestris, quanta clades, & ueluti contagio huiusce exempli orbem terrarum occupatura sit. Quis enim posthac, ubi uirile ingenium est, recordatus Alexandri facinus, non omnia suspecta & insidiosa ab amico metuere cogetur? aut quis frater fratri aditum patefaciet? quis hospitem aut cognatum nõ tanquam hostem cauebit? Denique si hoc (quod haud spero) probaueritis, omnia fœderis iura ac pietatis apud Barbaros Græcosque clausa erunt. Quocirca, Troiani principes, bonum atque utile est, Græcos receptis uniuersis quæ per uim exrorta sunt, amicè, atque uti par est, domum mitti: neque opperiri, ut duo regna inter se amicissima, manus conserant. Quæ cum considero, dolendam mehercule uicem uestram puto, qui innoxij & culpæ eius uacui, tot tantique, paucorum libidine paulo pòst alieni sceleris pœnas subire cogemini. An uos soli ignoratis, ut affectæ sint amicæ atq; uicinæ uobis ciuitates, uel quæ residuis in dies preparentur? Nam captum Polydorum, atque apud Græcos retineri, cognitum uobis est: qui, si Helena cum abreptis nunc saltem reuocetur, inuiolatus Priamo restitui poterit. Alioquin bellum differri non potest: neque finis bellandi fiet, quin aut omnes Græciæ duces ad eruendam ciuitatem uestram, qui singuli satis idonei sunt, mortem obierint: aut, quod magis spero confore, capto Ilio, crematoque igni, posteris etiam impietatis uestræ exemplum relinquatur. Quapropter, dum adhuc res integra uobis in manibus est, etiam prouidete.

Græcibis amicè repetiuerunt Helenam, antequam quicquã hostiliter cõtra Troianos susciperent.

Polydorum reddere uolunt Græci, si restituatur Helena.

Postquã finẽ dicendi fecit, magno silentio cunctis (uti in tali negocio fieri solet) alienam sententiam expectantibus, quum se quisq; minus idoneum actorem crederet, Panthus apud

Panthus & Antenor respõdent orationi Vlyssis.

apud eos clara uoce ait: Vlysse, uerba facis, quibus præter uoluntatem mederi rebus potestas nulla est. Dein post eum Antenor: Omnia quæ memorata à uobis sunt, scientes prudentesq; patiemur: neque uoluntas bene consulendi abest, si potestas concederetur. Sed ut uidetis, summæ rei potiuntur illi, quibus cupita utilitate potiora sunt. Quæ ubi disseruit, mox per ordinem duces omnes, qui ob amicitiam Priami, quique mercede conducti, auxiliarem exercitum duxerant, introduci iubet. Quibus ingressis, Vlysses secundam orationē exorsus, iniquissimos appellare uniuersos, neq; dispares Alexādri: quippe qui à bono honestoq; elapsi, autorē pessimi sceleris sequerentur. Neq; ignorare quenquā, quin si tam atrox iniuria probanda sit, fore uti malo exemplo disseminato per mortales, ipsos etiam qui haud longè abessent, similia, aut grauiora hisce sequerētur. Ea ut erāt atrocia, cuncti tacitè reputare inter se animo: atq; ita exemplum huiuscemodi abhorrentes, indignatione rerum permoueri. Dein solito more perrogatis seniorum sententijs, pari consensu omnium Menelaum indignè passum iniuriam decernitur: solo omnium Antimacho in gratiam Alexandri reclamāte.

Altera oratio Vlyßis apud Troianos in ipsa Troia habita.

Ipsi Troiani improbant raptū Helenæ.

Ac statim, qui de omnibus nunciatum ad Priamum mitterentur, electi duo: hiq; inter cætera, quæ mandata erant, etiā de Polydoro docent. Ea ubi rex accepit, maximè consternatus filij nuncio, ante ora omnium corruit. Deinde à circunstantibus refectus paulisper, erigitur: atque ire in consilium cupiens, à regulis cohibitus est. Ipsi nanque, relicto patre, conuētum irrumpunt, ad id tempus, quo Antimachus multis in contumeliam Græcorum iactis probris, tum demum dimitti Menelaum aiebat, si Polydorus restitueretur: postremò, in eundem casum atque exitum utriusque custodiendum. Aduersum quæ, cunctis silentibus, Antenor resistere: ac ne quid huiusmodi decerneretur, magna ui repugnare. Sed postquam inuicem multa consumpta oratione, certamen eorum ad manus processerat, omnes qui aderant, inquietum ac seditiosum Antimachum pronunciantes, è curia proiecere. Sed ubi Priamidæ egreßi sunt, Panthus Hectorem obsecrans (nam is inter regulos cùm uirtute, tum consilio bonus credebatur) hortari, uti nūc Helena, potissimū cum Græci supplices ob eam causam uenissent, cum amicitia redderetur. Neque parum Alexandro, ad explendum amorem, si quem circa Helenam habuerat, transactum. Quocirca uersari ante omnium oculos oportere præsentiam regum Graiorum,

Priamus accepto nuncio de capto filio Polydoro, ante omnium ora corruit.

Antimachus probris afficit Græcos in concilio.

Antenor semper probauit causam Græcorum, improbato raptu Helenæ.

Panthus suadet, Helenam reddēdam Græcis.

iorum, eorumq; fortia facta, ac recens partam gloriam, erutis amicissimis Troiæ ciuitatibus. Ob eam etiam causam Polymestorem, exemplum admissi abhorrentem, ultrò Græcis Polydorum tradidisse. Ex quo etiam uerendum, ne quid per tale commentum finitimæ regiones, perniciosa consilia aduersum Troiam molirentur. Nihil exploratum, neque fidum esse: insidiosa cuncta, atque aduersa in obsidione fore. Quæ si omnes ita uti res est, animo reputarent, neque ulterius differendos legatos paterentur, & Helena cum gratia remissa, maius atque arctius amicitiæ pignus inter duo regna coalesceret.

Quæ ubi accepit Hector, recordatione fraterni facinoris tristior aliquantum, suffusisq; cum mœrore lachrymis, Helenam tamen prodendam minimè rebatur: quippe supplicem domus, & ob id fide interposita tuendã. Si qua autem cum ea abrepta docerentur, restituenda cuncta. Nanque pro Helena Cassandram, uel Polyxenam, uel quæ legatis uideretur, nuptum cum præclarissimis donis Menelao tradendam. Ad ea Menelaus iracundè atrox: Egregiè Herculè de nobis actum est, siquidem proprio spoliatus, commutare matrimonium arbitrio meorum hostium cogor. Aduersum quem Aeneas: At ne hæc quidem concedentur, contradicente ac resistente me, reliquisque qui affines amicique Alexandro, in rem eius consulimus. Sunt enim, atque erunt semper, qui domum regnumque Priami tueantur: neque amisso Polydoro orbitas Priamum insequetur, tot talibusq; filijs superstitibus. An solis, qui è Græcia sunt, raptus huiusmodi conceduntur? Quippe Cretæ Europam à Sydone, Ganymedem ex hisce finibus atque imperio rapere licuerit? Medeam ignoratis 'ne, à Colchis in Colchorum fines transuectam? Et ne primum illud rapiendi initium prætermittam, Io ex Sydoniorum regione abducta, Argos meauit. Hactenus uobiscum uerbis actum. Ac nisi mox cum omni classe ex hisce locis aufugeritis, iamiam Troianam uirtutem experiemini. Deorum quippe ope atq; auxilio iuuentus perita belli abundè nobis est, atq; in dies auxiliorũ crescit numerus.

Postquam finem loquendi fecit, Vlysses placida oratione: Iam Hercule ulterius, ait, Differre inimicitias haud integrũ uobis est. Date igitur belli signum, atque ut in inferendis iniurijs, ita in inchoando prælio sitis autores: nos sequemur lacessiti. Talibus inuicem consumptis uerbis, legati consilio abeunt. Ac mox per populũ disseminatis quæ aduersus

Hector nõ uult restitui Græcis Helenam, cõtra consiliũ Panthi.

Menelaus Hectori iracundè respondet.

Aeneas proterue & superbè respondet Menelao.

Raptus Europæ & Ganymedis & Medeæ & Ius. Vide de his initium primi libri Herodoti.

Vlysses respondet superbo Aeneæ.

Tumultus oritur inter Troianos, propter superbiloquentiã Aeneæ.

legatos Aeneas dixerat, tumultus oritur: ſcilicet per eum uniuerſam Priami domum, odio regni eius, & peſsimo intercedendi exẽplo euerſum iri. Igitur ubi legati ad exercitum reuenere, cunctis ducibus dicta geſtaque Troianorum aduerſum ſe exponunt. Itaque decernitur, uti Polydorum in conſpectu omnium, atque ante ipſos muros necarent. Neque ulterius dilatum facinus. quippe productus in medium, uiſentibus ex muris pleriſque, hoſtium lapidibus ictus, fraternæ impietatis pœnas luit. Ac mox unus ex præconibus nunciatum Ilienſibus mittitur, uti Polydorum ſepeliendum peterent. Miſſuſque ad eam rem Idæus, cum ſeruis regis, fœdatum ac dilaniatũ lapidibus Polydorum, matri eius Hecubæ refert.

Polydorus à Græcis in medio campi, ſpectantibus è muro Troianis, lapidib. obruitur.

Græci lapidatũ Polydorum Troianis ſepeliendũ tradunt.

ACTIO HVIVS FABVLAE, PROPONITVR in opposita Thraciæ Cherroneso. uerùm Chorus ex captiuis mulieribus Troianis constituitur, auxiliaturis Hecubæ.

PERSONAE.

Vmbra Polydori, filij Priami, interfecti à Polymestore rege Thraciæ, post destructam Troiam, & abiecti in mare.

Hecuba, uxor Priami captiua, & à Græcis abducta.

Chorus, qui constat ex captiuis Troadibus.

Polyxena, filia Priami & Hecubæ, unica superstes post uastatam Troiam, unicum solatium matris captiuæ.

Vlxsses Ithacensis.

Talthybius famulus communis exercitus Græcorũ, commorantis in reditu à Troia in Chersoneso, propter umbram Achillis, poscentis uictimam & munus honorarium Polyxenam.

Ancilla Hecubæ.

Agamemnon, dux Græcorum exercitus.

Polymestor, rex Thraciæ.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-ΔΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ, Ἡ καλεῖται ΕΚΑΒΗ.

1

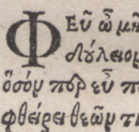
Ἐπεὶ...

ΩΣ μὲν οὖν γῆς ὀρθ' ἔκειθ' ὁρίσματα,
πύργοι τ' ἄθραυστοι Τρωϊκῆς ἦσαν χθονός,
Ἕκτωρ τ' ἀδελφὸς οὑμὸς ηὐτύχει δορί,
καλῶς παρ' ἀνδρὶ Θρῃκὶ πατρῴῳ ξένῳ,
τροφαῖσιν ὥς τις πτόρθος ηὐξόμην τάλας.
ἐπεὶ δὲ Τροία θ', Ἕκτορός τ' ἀπώλετο
ψυχή, πατρῴα θ' ἑστία κατεσκάφη,
αὐτὸς δὲ βωμῷ πρὸς θεοδμήτῳ πίτνει,
σφαγεὶς Ἀχιλλέως παιδὸς ἐκ μιαιφόνου,
κτείνει με χρυσοῦ τὸν ταλαίπωρον χάριν
ξένος πατρῷος. καὶ κτανὼν ἐς οἶδμ' ἁλὸς
† μ' ἔθηχ' ἵν' αὐτὸς χρυσὸν ἐν δόμοις ἔχῃ.

1 Dum iuuat, & uultu ridet fortuna sereno, Indelibatas cuncta sequuntur opes: At simul intonuit, fugiunt, nec noscitur ulli, Agminibus comitũ qui modò cinctus erat. Ouid. 1. Tristium.

† Pro ἐμὲ ἔθηκε, aorist. α. à τίθημι, pono.

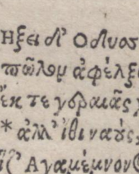
2

ΦΕῦ ὦ μῆτερ, ἥτις ἐκ τυραννικῶν δόμων,
δούλειον ἦμαρ εἶδες. ὡς πράσσεις κακῶς,
ὅσον περ εὖ ποτ'. ἀντισηκώσας δέ σε
φθείρει θεῶν τις τῆς πάροιθ' εὐπραξίας.

2 Fortuna leuis, mobilis & incōstans est. Κύκλος γὰρ τὰ ἀνθρώπινα, ut in ueteri uerbo dicitur.

3

——Ἔσται τι νέον.
ἥξει τι μέλος γοερὸν, γοεραῖς.
οὔποτ' ἐμὰ φρὴν ὧδ' ἀλίαστος
φρίσσει, ταρβεῖ.
ποῦ ποτε θείαν Ἑλένου ψυχὰν,
ἢ Κασάνδρας ἐσίδω, Τρῳάδες,
ὥς μοι κρίνωσ' ὀνείρους;

3 Somnia, præsagia uenturorum malorum, quamuis in uersu dictum sit: Somnia ne cures, nam fallũt somnia plures. Et, Somnia fallaci ludunt temeraria nocte, Et pauidas mentes falsa timere iubent. Tibullus lib. 3. Eleg. 4.

4

Ἥξει δ' Ὀδυσσεὺς ὅσον οὐκ ἤδη,
πῶλον ἀφέλξων σῶν ἀπὸ μαζῶν,
ἔκ τε γεραιᾶς χειρὸς ὁρμήσων.
* ἀλλ' ἴθι ναοὺς, ἴθι πρὸς βωμοὺς,
ἵζ' Ἀγαμέμνονος ἱκέτις γονάτων,

* Etiam Ethnici statuerunt, deos precibus flecti posse, ut auertant instantia pericula. Flectitur iratus uoce rogante deus: Ouid. 1. de Arte. Item: Et dominũ mundi flectere uota solent: Martialis 8. Epigrãmatum.

EX TRAGOEDIA EVRIPIDIS, QVAE VOcatur HECVBA.

1

Vatenus itaque terræ erecti stabant termini,
Et turres incõcussæ Troicæ erãt terræ,
Hectorq; frater meus florebat hasta,
Bene apud uirum Thraca, [a] patrium hospitem,
Alimonijs, ueluti surculus quispiam, crescebam miser.
Postquam autem Troia, & Hectoris perijt
Anima, & patrij lares diruti sunt,
Ipse * uerò ad aram deo sacratam procumbit,
Mactatus Achillis à filio sanguinarij,
Obtruncat me auri infœlicem gratia,
Hospes paternus. Et cum occidisset, in fluctum maris
Me posuit, ut ipse aurum domi haberet.

2

EHeu mea mater, quæ ex tyrannicis ædibus
Seruilem diem uidisti, quàm habes malè,
Quàm olim benè. sed pari libramine ponderans te,
Perdit deorum quispiam, ab anteacta fœlicitate.

3

—Erit quid nouum,
Veniet quædam cantio luctuosa luctuosis.
Nunquam mea mens sic indesinenter
Horret, tremit.
Vbi nam diuinam Heleni animam,
Aut Cassandræ uideam, ô Troades,
Vt mihi interpretentur somnia?

4

Veniet uerò Vlysses iam iam,
Pullum abstracturus tuis à mammis,
Exq; senili manu ui ablaturus.
Quare adeas templa, adeas aras,
Accide Agamemnonis supplex genubus,

1 Verba sunt Polydori, filij Priami, quem pater Priamus, cũ cingeretur obsidione Troia, cum grandi pecuniæ summa in Thraciam ad Polymestorẽ misit, ut patria diruta, haberet tum ipse, tum alij etiam adhuc superstites, unde uiuerent.

a Polymestorem.

* Priamus pater meus.

2 Eiusdem uerba sunt, de matre sua Hecuba, quæ à Græcis capta, in seruitutẽ abducebatur.

3 Hecubæ querelæ sunt, quã noctu somnia quædam tristia perterrefecerant, quæ uidit de Polydoro interfecto à Polymestore, & filia Polyxena, immolanda ad tumulũ Achillis, à Græcis.

4 Verba sunt Chori, qui constabat ex Troianis captiuis mulieribus, nunciantibus Hecubæ, decretum esse ab omnibus Græcorum principibus, ut filia ipsius Polyxena, quæ sola & unica sibi post reliquarum omniũ cædem spes & solatium restabat, in honorem Achillis ad tumulum immolaretur.

κήρυσσε θεοὺς τούς τ' οὐρανίδας,
τούς θ' ὑπὸ γαίαν. ἢ γάρ σε λιταὶ
διακωλύσουσ' ὀρφανὸν εἶναι
παιδὸς μελέας, ἢ δεῖ σ' ἐπιδεῖν
τύμβου προπετῆ φοινισσομένην
αἵματι παρθένον, ἐκ χρυσοφόρου
δειρῆς, νασμῷ μελαναυγεῖ.

5

Οἲ ἐγὼ μελέα, τί ποτ' ἀπύσω;
ποίαν ἀχώ; ποῖον ὀδυρμόν;
δειλαία, δειλαίου * γήρως,
δουλείας τᾶς οὐ τλατᾶς,
τᾶς οὐ φορτᾶς. ὤ μοι μοι.
τίς ἀμύνει μοι; ποία γέννα;
ποία δὲ πόλις;
φροῦδος πρέσβυς, φροῦδοι παῖδες.
ποίαν, ἢ ταύταν ἢ κείναν
στείχω; ποῖ δ' ἥσω; ποῦ τις θεῶν
ἢ δαιμόνων ἐπαρωγός;
ὦ κάκ' ἐνεγκοῦσαι Τρῳάδες,
ὦ κάκ' ἐνεγκοῦσαι πήματα,
ἀπωλέσατ', ὠλέσατ', οὐκέτι μοι
βίος ἀγαστὸς ἐν φάει.
ὦ τλάμον ἄγησαί μοι
πούς, ἄγησαι τᾷ γραίᾳ
πρὸς τάνδ' αὐλάν. ὦ τέκνον, ὦ παῖ
δυστανοτάτας ματέρος,
ἔξελθ' ἔξελθ' οἴκων. ἄιε ματέρος
αὐδάν. ὦ τέκνον, ὡς εἰδῇς
οἵαν οἵαν
ἀΐω φάμαν περὶ σᾶς ψυχᾶς.

6

Σοφόν τι, καν κακοῖς, ἃ δεῖ φρονεῖν.

7

Ἀχάριστον ὑμῶν σπέρμ', ὅσοι δημηγόρους
ζηλοῦτε τιμάς. μηδὲ γινώσκοισθέ μοι,
οἱ τοὺς φίλους βλάπτοντες οὐ φροντίζετε,
ἢν τοῖσι πολλοῖς πρὸς χάριν λέγητέ τι.

8 Ταύτῃ

5 Impatientia Ethnicorum in cruce, propterea quòd nec causas calamitatum, nec etiam ueras consolationes nouerũt. Cicero, quamuis uir fuerit lõgè sapientissimus, tamẽ de eo scriptum est, quòd omnium aduersorum nihil ut uiro dignũ erat tulerit. Liuius lib. 120. Lege quoq; Plutarchum in Cicerone, quomodo tulerit exilium. ἀθυμῶν καὶ περίλυπος διῆγε τὰ πολλὰ περὶ τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ οἱ δυσέρωτες ἀφορῶν, καὶ τῷ φρονήματι μικρὸς ἄγαν καὶ ταπεινὸς ὑπὸ τῆς συμφορᾶς γεγονώς, καὶ συνεσταλμένος, ὡς οὐκ ἄν τις ἄνδρα παιδείᾳ συμβεβιωκότα τοσαύτῃ προσεδόκησε, ut scribit Plutarchus. Item quàm imbecilli animo tulerit Tulliolæ filiæ in partu obitum, ut nullo quoque pacto consolationem admitteret. Vide Epistolam 6. lib. 4. Familiarium epistol. Vbi enim nõ sis qui fueris, non est quod uiuas: quemadmodum ipse Cicero alicubi scribit. Verùm Christiani aliter iudicant.

* Genitiuus Atticus, pro γήρατος, à γήρας.

6 In aduersis se rectè gerere, magna sapientia est. Ea caruerunt plerique Ethnici, quamuis aliàs magni & sapientes.

7 Multa dicunt & faciunt homines, ne amittant gratiã seu potentum, seu uulgi.

Aduoca deos tam cœlites
Quàm inferos. aut enim te preces
Prohibebunt orbam esse
Filia infelice: aut oportet te aspicere,
Ad tumulum procidentem cruentari
Sanguine uirginem, ex aurifera
Ceruice, latice nigricante.

5

Heu me miseram, quid'nam clamem?
Quam uociferationem, quem fletum?
Misera, miseræ senectæ,
Seruitutis huius non tolerandæ,
Non ferendæ. heu me me.
Quis defendet me? quæ soboles?
Quæ ciuitas?
Extinctus senior, extincti liberi.
Quam uiam, aut hanc aut illam
Incedam? quo'nam uadam? ubi quispiam deorum
Aut dæmonum opitulator?
O' mala annunciantes Troades,
O' mala quæ attulistis nocumenta.
Extinxistis, perdidistis me. non amplius mihi
Vita grata in luce.
O' infelix duc me
Pes, duc me anum
Ad hanc aulam. ô filia, ô gnata
Infelicissimæ matris,
Exi, exi è domo, audi matris
Vocem ô filia, ut scias
Qualem qualem
Audio famam de tua uita.

6

Sapiens res est, etiam in malis, quæ oportet, sapere.

7

Ingratum uestrum genus, quotquot populares
Aemulamini honores. Vtinam non cognoscamini mihi,
Qui amicos lædere non curatis,
Vt multitudini ad gratiam dicatis quid.

8 In hac

5 Exclamatio, & tragica querela est Hecubæ, post acceptũ nuncium à choro, de immolãda filia Polyxena.

6 Verba Vlysis ad Hecubã, quibus conatur ipsi persuadere, ut æquo animo ferat quod mutari nequit, & ne ipsa captiua pugnet, sed se superioribus Græcis & filiam ad immolationem concedat.

7 Hecuba exprobrat Vlyssi sua beneficia. cũ enim ad Troiam ueniret explorator, & agnosceretur ab Helena, seruatus est ab Hecuba, ne interimeretur ipse proditor pro merito à Priamo. obliuiscitur autem nunc istorum meritorum, & gratificatur exercitui, qui Polyxenam hostiam poscebat.

8

Ταύτῃ* γέγηθα κἀπιλήθομαι κακῶν.
ἥδ' ἀντὶ πολλῶν ἐστί μοι παραψυχή,
πόλις, τιθήνη, βάκτρον, ἡγεμὼν ὁδοῦ.

8 Liberi probi & honesti solatium sunt & gaudiũ parẽtũ.
* Præteritum medium à γηθέω, gaudeo.

9

Οὐ τοὺς κρατοῦντας χρὴ κρατεῖν, ἃ μὴ χρεών.
οὐδ' εὐτυχοῦντας εὖ δοκεῖν πράξειν ἀεί.
a κἀγὼ γὰρ ἦν ποτ', ἀλλὰ νῦν οὐκ εἴμ' ἔτι·
τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἕν μ' ἀφείλετο.

9 Magistratui quo plus licet, tanto minus libeat.
a Doctrina de fortunæ incõstantia. Diuitis audita est cui non opulentia Crœsi, Nempe tamen uitam captus ab hoste tulit. Ouid. 4. de Ponto.

10

Τόδ' ἀξίωμα, κἂν κακῶς λέγῃ, τὸ σὸν
πείσει. λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν,
κἀκ τῶν δοκούντων αὐτὸς, οὐ ταυτὸν σθένει.

10 Plus potest oratio conspicuorum, quàm obscurorum: potentum, quàm inferiorum. Citat hos uersus Euripidis, Gellius libro 11. cap. 4. his uerbis: Hos uersus Q. Ennius, cum eam tragœdiam uerteret, nõ incommodè sanè æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt: Hæc tu etsi peruerse dices, facilè Achiuos flexeris: Nam cum opulenti loquuntur pariter atque ignobiles, Eadem dicta eademq; oratio æqua non æquè ualet.

11

Ἐν τῷδε γὰρ κάμνουσιν αἱ πολλαὶ πόλεις,
ὅταν τις ἐσθλὸς καὶ πρόθυμος ὢν ἀνὴρ,
μηδὲν φέρηται τῶν κακιόνων πλέον.

11 Honos altrix uirtutum. —Quis enim uirtutem amplectitur ipsam Premia si tollas?— Iuuenal. Satyra 10. Immensum nanque gloria calcar habet. Ouid. 4. de Ponto.

12

Οὐκοῦν τόδ' αἰσχρὸν, εἰ βλέποντι μὲν φίλῳ
χρώμεσθ'. ἐπεὶ δ' ὄλωλε, μὴ χρώμεσθ' ἔτι.

12 Quòd infelicium pauci sint amici.

13

Καὶ μὴν ἔμοιγε ζῶντι μὲν καθ' ἡμέραν,
κεἰ σμίκρ' ἔχοιμι, πάντ' ἂν ἀρκούντως ἔχοι.
τύμβον δὲ βουλοίμην ἂν ἀξιούμενον
τὸν ἐμὸν ὁρᾶσθαι· διὰ μακροῦ γὰρ ἡ χάρις.

13 De sepulturæ honore etiam Ethnici solliciti fuere. Eã quãti ipsi fecerint, docent bella propterea excitata.

14

—Ἡμεῖς δ' εἰ κακῶς νομίζομεν
τιμᾶν τὸν ἐσθλὸν, ἀμαθίαν ὀφλήσομεν.
οἱ † βάρβαροι δὲ μήτε τοὺς φίλους φίλους
ἡγεῖσθε, μήτε τοὺς καλῶς τεθνηκότας
θαυμάζετ'.—

† Barbari & improbi nihil curant uirtutem & honestatẽ.

15

Ὡς ἂν ἡ μὲν Ἑλλὰς εὐτυχῇ,
b ὑμεῖς δ' ἔχηθ' ὅμοια τοῖς βουλεύμασιν.

15 Honos altrix uirtutum.
b Cuique suus mos uidetur esse optimus.

16

Αἶ αἶ, τὸ δοῦλον ὡς κακὸν πεφυκέναι;
τολμᾷ θ' ἃ μὴ χρὴ, τῇ βίᾳ νικώμενον.

16 Seruitute nihil miserius. Omni malo, omni exitio peior seruitus. Et quem Iupiter odit, seruum hunc primùm facit. Plautus in Amphitruone.

17 Τί γὰρ

8
In hac me oblector, & obliuiscor malorum,
Hæc pro multis est mihi solatium,
Ciuitas, nutrix, scipio, dux uitæ.

9
Nō uictores cōuenit imperare per uim, quæ nō cōueniūt:
Neq; fœlices, existimare fœlices fore perpetuò.
Et ego enim eram quondam, sed nunc non sum amplius:
Cunctas sed opes dies unica mihi abstulit.

10
Porrò autoritas, etiam si malè dixerit, tua
Persuadebit. oratio enim & ab inglorijs profecta,
Et à gloriosis eadem, non idem ualet.

11
In hoc enim pereunt plures respublicæ,
Quando quispiam fortis & strenuus existens uir,
Nihil aufert deterioribus plus.

12
Nimirum hoc turpe est, quòd cernente quidem amico
Vtimur: cum autem perijt, non utimur amplius.

13
Atqui mihi quidem uiuenti in dies,
Etsi pusilla habeam, omnia utiq; sufficienter sint.
Sepulchrum uerò cuperem honoratum
Meum conspici: in longum enim hoc durat officium.

14
—— Nos uerò, si malè existimamur
Honorare fortem, stulticiæ damnabimur.
Barbari uerò uos, neq; amicos amicos
Existimatis, neq; istos qui honestè mortui sunt
Admiramini. ——

15
Sic utiq; Græcia quidem felix & uictrix est,
Vos autem habetis consentanea uestris consilijs.

16
Ah ah, seruitus ipsa quàm misera res est?
Perfert indigna, per uim uicta.

8 Hecuba cū rogasset Vlyssem, ne filiam Polyxenam à se ad necem abstrahat, hos uersus subijcit.

9 Verba sunt eiusdē Hecubę ad Vlyssem, quibus ipsum monet dicti Senecæ, parum debere ei libêre, cui plurimū licet. de fragilitate quoq; humana, & fortunæ inconstantia, concionatur.

10 Hecubę uerba sunt ad Vlyssem, quibus petit ut pro se & filia, ne immoletur, intercedat apud Græcorū exercitū, propterea quòd autoritate ualeat.

11 Respōsio Vlysis ad Hecubā, qua persuadere ipsi conat̄, ut ultrò & uolens permittat Græcis filiā, propterea quòd benemeriti uiri honorādi sint: qualis fuit Achilles, princeps Græcorū, interfectus à Paride.

12 Eiusdē uerba sunt, ad eandem: Achilles mortuus honorandus est.

13 Eiusdem, ad eandem. Omnes cupimus sepulchrum habere honoratum: multo magis honor debet exhiberi mortuo Achilli, Græcorum principi, immolata filia tua Polyxena.

14 Verba Vlysis ad Hecubam: Achilles bene de nobis omnibus meritus, est honorādus mactatione tuæ filiæ: ne malè audiamus, tanquā ingrati apud alios.

15 Propositis pręmijs, ijs qui rectè & præclarè se gerunt.

16 Querela est Hecubę, cum nihil ad salutem filiæ apud Vlyssem impetrare potuisset.

17 Ethnicorum in malis consolatio: Vbi non sis qui fueris, non est cur uelis uiuere. Cicero lib. 7. Familiarium, ut uetus, id dictum citat.

* Satius honestè mori, quàm turpiter seruire. sic Cato, sic Hannibal, sic alij manus sibi ipsis intulerunt, ne in manus hostium captiui uenirent: quemadmodum scribit Plutarchus.

† Præteriti medij participiũ Atticum, ab ἔθω.

18 Ex diuite & fortunato pauperem & infelicem fieri, res miserrima: moriq; satius, quàm turpiter uiuere.

20 Magnanimitas, fortitudo, & aliæ uirtutes parentum, quemadmodum Pindarus ait, sæpè etiam elucescunt & exerunt se in liberis.

21 Fortioribus & potentioribus se, non pugnandum.

Ἄφρων δ' ὅς κ' ἐθέλοι πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν, Νίκης τε στέρεται, πρός τ' αἴσχεσιν ἄλγεα πάσχει. Hesiod. lib. I.

22 Ethnici crediderunt uiuere animas post mortem. *ψυχὴ δ' ἀθάνατος καὶ ἀγήρως ζῇ διὰ παντός*, ut est in uersu Phocylidæ, ualdè pio.

23 Ex aspectu nascitur amor: seu, amor & forma mulierum, multorum malorum & bellorum causa sunt. Vide Athenæum lib. 13. ubi enumerat bella propter mulieres excitata.

24 Ethnici quãdo uident affligi bonos, nescientes causas calamitatum, de Deo & prouidentia dubitant.

* Doctrina de fortunæ incõstantia. Hecuba paulo antè Regina, serua in captiuitatem abducitur. Sic ludit in humanis diuina potentia rebus, Et certã præsens uix habet hora fidẽ.

17

Τί γάρ με δεῖ ζῆν, ᾗ πατὴρ μὲν ἦν ἄναξ
Φρυγῶν ἁπάντων; τοῦτό μοι πρῶτον βίου.
ἔπειτ' ἐθρέφθην ἐλπίδων καλῶν ὕπο,
βασιλεῦσι νύμφη, ζῆλον οὐ σμικρὸν γάμου
ἔχουσ', ὅτου δῶμ' ἑστίαν τ' ἀφίξομαι.
δέσποινα δ' ἡ δύστηνος Ἰδαίαισιν ἦν
γυναιξί, παρθένοισί τ' ἀπόβλεπτος μέτα.
ἴση θεῆσι, πλὴν τὸ κατθανεῖν μόνον.
*νῦν δ' εἰμὶ δούλη. πρῶτα μέν με τοὔνομα
θανεῖν ἐρᾶν τίθησιν, οὐκ † εἰωθὸς ὄν.

18

Ὅστις γὰρ οὐκ εἴωθε γεύεσθαι κακῶν,
φέρει μὲν, ἀλγεῖ δ' αὐχέν' ἐντιθεὶς ζυγῷ·
θανὼν δ' ἂν εἴη μᾶλλον εὐτυχέστερος,
ἢ ζῶν.

19

Τὸ γὰρ ζῆν μὴ καλῶς, μέγας πόνος.

20

Δεινὸς χαρακτὴρ, κἀπίσημος ἐν βροτοῖς,
ἐσθλῶν γενέσθαι, κἀπὶ μεῖζον ἔρχεται
τῆς εὐγενείας τοὔνομα, τοῖσιν ἀξίοις.

21

Σὺ δ' ὦ τάλαινα, τοῖς κρατοῦσι μὴ μάχου.

22

Τί σοι πρὸς Ἕκτορ', ἢ γέροντ' εἴπω πόσιν;
Ἑκ. ἄγγελλε, πασῶν ἀθλιωτάτην ἐμέ.

23

Διὰ καλῶν γὰρ ὀμμάτων,
αἴσχιστα Τροίαν εἷλε τὴν εὐδαίμονα.

24

Ὦ Ζεῦ, τί λέξω; πότερά σ' ἀνθρώπους ὁρᾶν,
ἢ δόξαν ἄλλως τήνδε κεκτῆσθαι μάτην,
ψευδῆ δοκοῦντας δαιμόνων εἶναι γένος,
τύχην δὲ πάντα τἀν βροτοῖς ἐπισκοπεῖν;
*οὐχ ἥδ' ἄνασσα τῶν πολυχρύσων Φρυγῶν;
οὐχ ἥδε Πριάμου τοῦ μέγ' ὀλβίου δάμαρ;
καὶ νῦν πόλις μὲν πᾶσ' ἀνέστηκε δορί,

17

Quid enim me cõuenit uiuere, cui pater quidem erat rex
Phrygum omnium? hoc mihi primum fuit uitæ.
Deinde alebar ad spes amplas,
Regibus sponsa, æmulationem non paruam nuptiarum
Habens, cuius nam in domum & lares uentura essem.
Regina uerò ego infelix Idæis eram
Mulieribus, uirginesq; inter conspicua:
Aequa deabus, præter mortem solam.
Nunc uerò sum serua. Primùm quidem hoc nomen
Mortem amare facit, insuetum existens.

18

Quicunque enim consueuit gustare mala,
Fert quidem, sed dolet, ceruicem imponens iugo.
Mortuus autem esset longè fortunatior,
Quàm uiuens.

19

Viuere enim non honestè, ingens labor est.

20

Vehemens nota, & insignis inter mortales,
A' bonis natum esse: & magis magisq; illustratur
Nobilitatis nomen, fortibus & dignis.

21

Tu autem infelix, cum uictoribus ne pugnes.

22

Quid tibi ad Hectorem? aut senem dicam maritum?
Hec. Annuncia, omnium infelicissimam me.

23

Pulchris enim oculis
Turpissimè Troiam cepit fortunatam.

24

O' Iupiter, quid dicam? Vtrum te homines respicere?
Aut opinionem aliàs hanc habere frustra,
Falsò qui existimant deorum esse genus?
Fortunã uerò omnia quæ apud mortales fiunt administra
An non hæc regina ditium Phrygum? (re?
Non hæc Priami locupletissimi uxor?
Et nunc ciuitas quidem tota subuersa est bello:

17 Verba sunt Polyxenę, offerentis se lætabundam ad cædem, ut effugeret mala perferẽda in captiuitate ab hostibus.

18 Polyxenæ uerba sunt, captiuæ, & abductæ à Græcis unà cum matre Hecuba, promptæ ad mortem.

19 Mori satius, quàm turpiter uiuere.

20 Verba Chori sunt, admirãtis fortitudinem & magnanimitatem puellæ Polyxenæ, mortem non exhorrescentis.

21 Verba Polyxenæ ad matrem, ne resistat Græcis, sed se ipsis ad immolationem ultrò concedat.

22 Verba Polyxenæ, abeuntis ad mortem, ad matrem Hecubam.

23 Hecuba, de Helena.

24 Verba sunt Talthybij, famuli publici Græcorum, offendentis Hecubam præ mœrore in puluere abiectam, ac miserabilissimè se habentem,

αὐτὴ δὲ, δούλη, γραῦς, ἄπαις, ἐπὶ χθονὶ
κεῖται, κόνει φύρουσα δύστηνον κάρα.

25

Ὦ τὴν ἐμὴν πέρσαντες Ἀργεῖοι πόλιν,
ἑκοῦσα θνήσκω· μή τις ἅψηται χροὸς
τοὐμοῦ· παρέξω γὰρ δέρην εὐκαρδίως.
ἐλευθέραν δέ μ', ὡς ἐλευθέρα θάνω,
πρὸς θεῶν μεθέντες κτείνατ'. Ἐν νεκροῖσι γὰρ ‟
δούλη κεκλῆσθαι, βασιλὶς οὖσ', αἰσχύνομαι. ‟
Μαστούς τ' ἔδειξε, στέρνα θ' ὡς ἀγάλματος ‟
κάλλιστα. καὶ καθεῖσα πρὸς γαῖαν γόνυ, ‟
ἔλεξε πάντων τλημονέστατον λόγον.
ἰδοὺ τόδ' εἰ μὲν στέρνον ὦ νεανία ‟
παίειν προθυμῇ, παῖσον. εἰ δ' ὑπ' αὐχένα ‟
χρῄζεις, πάρεστι λαιμὸς εὐτρεπὴς ὅδε. ‟

*

Ἡ δὲ, καὶ θνήσκουσ', ὅμως
πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν, εὐσχήμως πεσεῖν,
κρύπτειν θ' ἃ κρύπτειν ὄμματ' ἀρσένων χρεών.

26

Οὔκουν δεινὸν, εἰ γῆ μὲν κακὴ
τυχοῦσα καιροῦ θεόθεν, εὖ στάχυν φέρει;
χρηστὴ δ' ἁμαρτοῦσ' ὧν χρεὼν αὐτὴν τυχεῖν,
κακὸν δίδωσι καρπόν; † ἀνθρώποις δ' ἀεὶ
ὁ μὲν πονηρὸς, οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός.
ὁ δ' ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
φύσιν διέφθειρ', ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.
ἆρ' οἱ τεκόντες διαφέρουσιν, ἢ τροφαί;
* ἔχει γέ τοι τι καὶ τὸ θρεφθῆναι καλῶς,
δίδαξιν ἐσθλοῦ.

27

Τοῦτο δ' ἤν τις εὖ μάθοι,
οἶδε τό γ' αἰσχρὸν, κανόνι τοῦ καλοῦ μαθών.

28

Ἐν γὰρ μυρίῳ στρατεύματι,
Ἀκόλαστος ὄχλος, ναυτική τ' ἀναρχία,
κρείσσων πυρὸς, ᵃ κακὸς δ', ὁ μή τι δρῶν κακόν.

29 Ὦ πλεῖστ'

25 Exemplum fortitudinis, constantiæ & magnanimitatis in puella Ethnica, magno animo contemnente mortem.

* Polyxena etiam in morte memor est honestatis, tegens tegenda. Sic de Iulio Cæsare idem prodit Plutarchus in Cæsare, Iustinus de Olympiade matre Alexandri. alij quoque de alijs idem meminere.

26 Hecuba uidetur pluscullum tribuere genituræ, quàm institutioni: miraturq; proindè, non idem euenire in mortalium moribus, quod in prouentu segetũ accidat. Porrò quãto plus ualeat institutio quàm genus, Lycurgus eleganter ostendit, prolatis apud multitudinem duob. canibus, quemadmodum est apud Plutarchũ in Lycurgo, & Pædagogia eiusdem.

† Boni in omni fortuna eundem retinent animum: quemadmodum de Socrate scribunt ueteres, & id boni uiri esse decet. Theognis.

* Educatio plurimũ potest in utranque partem: quemadmodum à Platone rectè & uerè scriptum est, Plutarcho quoque in Pædagogia idem monetur.

28 Milites, populus indomitus & intractabilis. Nulla fides pietasq; uiris qui castra sequuntur, Venalesq; manus: ibi fas, ubi maxima merces. Lucan. lib. 10.

a Aude aliquid breuibus Gyaris & carcere dignum,
Si uis esse aliquis: probitas laudatur, & alget: ut scribit Satyricus. Dãn vuer itzunder from ist, der dienet in die vuelt nicht.

Ipsa uerò, serua, anus, orba, in terra
Iacet, puluere commaculans infelix caput.

25

O' meam qui excidistis Argiui ciuitatem,
Lubens morior, ne quis attingat corpus
Meum. porrigam cordatè, intrepidè ceruicem.
Liberam uerò me, ut libera moriar,
Per deos quæso dimittentes occidite. apud manes enim
Serua uocari, regina cum sim, pudet me.
Et mamillas ostendit, & pectora tanquam statuæ
Pulcherrima. & dimittens ad terram genu,
Dixit omnium miserrimum sermonem;
Ecce, hoc siquidem pectus ô iuuenis
Ferire cupis, ferito: si uerò sub ceruice
Mauis, adest ceruix exprompta hæccine.

25 Verba sunt Polyxenæ, quæ adducebatur ad mactationem, præsente toto Græcorum exercitu.

Hæc uerò iam moriens, tamen
Magnam solicitudinem habuit, decenter ut caderet,
Et celaret quæ celare oculos uirorum conuenit.

26

Non ergo mirum, quòd terra quidem mala,
Adepta temporis clemētiam à Deo, bonam segetem fert:
Bona autem, non adepta quæ conueniebat eam adipisci,
Malum dat fructum. inter homines uerò semper,
Malus, nihil aliud quàm malus:
Bonus autem, bonus: neq; præ calamitate
Ingenium perdit, sed probus est perpetuò.
Num ipsi parentes differunt, aut educatio?
Præstat profectò quodammodo honesta educatio
Doctrinam honesti.

26 Verba Hecubæ, quæ dixit, postquam audiuisset de filia, quòd honestè & fortiter se in morte gessisset.

Honesta educatio.

27

Illud uerò si quis probè didicerit,
Nouit quoq; turpitudinem, disciplina uirtutem edoctus.

27 Id est: si, quod honestū, bonum & pium est, cognouerit.

28

In infinito enim exercitu,
Incoercita turba, nauticáq; licentia
Violentior igne. malus uerò, qui mali nihil agit.

28 Verba Hecubæ, properātis ad sepeliendum mactatam filiam, & metuentis ne attingatur ab exercitu, turba indomita.

29

Ὦ πλεῖστ' ἔχων, κάλλιστά τ', εὐτεκνότατε
Πρίαμε, γεραιά θ' ἥδ' ἐγὼ μήτηρ τέκνων,
ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
τοῦ * πρὶν στερέντες. εἶτα δῆτ' ὀγκούμεθα;
ὁ μέν τις ἡμῶν πλουσίοις ἐν δώμασιν,
ὁ δ' ἐν πολίταις τίμιος κεκλημένος.
τὰ δ' οὐδέν· ἄλλως φροντίδων βουλεύματα,
γλώσσης τε κόμποι. † κεῖνος δ' ὀλβιώτατος,
ὅτῳ κατ' ἦμαρ τυγχάνει μηδὲν κακόν.

29 Deus ultor & iniuriarum & ſuperbiæ: quia Paris rapit uxorem Menelao, nec parẽtes improbant id facinus, punitur deinde tota Phrygia uaſtatione.

* Ita corrupta & perverſa eſt hominũ natura, ut nullis quan tumuis magnis aliorum calamitatibus moti, alij exemplum capientes ſuos errores emendent.

† Beatiſsimus ille eſt, qui in uita, in tragica mala non incidit.

30

Κοινὸν δ' ἐξ ἰδίας ἀνοίας
κακὸν τᾷ Σιμουντίδι γᾷ,
ὀλέθριον ἔμολε, συμφορά τ' ἀπ' ἄλλων.

30 Propter unum malum puniuntur ſæpè multi, ut in uerſibus Heſiodi dicitur,

πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ, ὅστις ἀλιτραίνει, καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται.

31

Γυναῖκες, Ἑκάβη ποῦ ποθ' ἡ παναθλία,
ἡ πάντα νικῶσ' ἄνδρα, καὶ θῆλυν σποράν
κακοῖσιν; οὐδεὶς στέφανον ἀνθαιρήσεται.

31 De fortunæ inconſtantia querela, & de uitæ humanæ calamitoſa miſeria.

32

—— Ἐν κακοῖσι δὲ,
οὐ ῥᾴδιον βροτοῖσιν εὐφημεῖν στόμα.

32 De malis ſeu aduerſis rebus non poteſt bonum & lætũ afferri nuncium.

33

ὦ παντάλαινα, κἄτι μᾶλλον ἢ λέγω,
δέσποιν', ὄλωλας, κοὐκέτ' εἶ βλέπουσα φῶς,
ἄπαις, ἄνανδρος, ἄπολις, ἐξεφθαρμένη.

33 De fortunæ inconſtantia: Hecuba, potentiſsima regina, nunc ſeruit turpiter, amiſſo regno, marito & liberis.

34

Ἄπιστ' ἄπιστα, καινὰ καινὰ δέρκομαι·
ἕτερα δ' ἀφ' ἑτέρων κακὰ κακῶν κυρεῖ.
οὐδέποτ' ἀδάκρυτος, ἀστένακτος
ἁμέρα μ' ἐπισχήσει.

34 Nulla calamitas ſola:
—Circumſilit agmine facto
Malorum omne genus.—

35

Ὦ τλῆμον, ὥς σε πολυπονωτάτην βροτῶν
δαίμων ἔθηκεν, ὅστις ἐστί σοι βαρύς.

35 De fortunæ inconſtantia. Fortuna leuis eſt: citò repoſcit quæ dedit: Publius in Mimis.

36

Τολμᾶν ἀνάγκη, κἂν τύχω, κἂν μὴ τύχω.

36 Prouerbiale, de dubitantibus de euentu & ſucceſſu rei. Germanicè, Es mus gevauget ſein.

37

τοὺς κακοὺς δὲ τιμωρουμένη,
αἰῶνα τὸν σύμπαντα δουλεῦσαι θέλω.

37 Inimicum ulciſci, uitam accipere eſt alteram: Publius in Mimis.

29
O' plurima habens, & pulcherrima, felicißimè liberis
Priame, uetula & ego mater liberorum,
Quàm ad nihilum recidimus, superbia
Pristina felicitate priuati? adhuc tamen tumescimus,
Aliquis nostrûm ditibus in ædibus,
Alius in republica in precio habitus.
Hæc omnia nihil sunt. Incassum curarum consilia sunt,
Linguæq; fastus. Ille porrò fœlicißimus,
Cui in uita contingit nihil mali.

30
Commune nanque ex priuata amentia
Malum Simoenticæ terræ;
Pernicies contigit & calamitas ab alijs.

31
O' mulieres, Hecuba ubi' nam? illa prorsus misera,
Ea quæ omnes uincit uiros, & fœmineum genus,
Malis: nemo coronam ei præripiat.

32
—In malis uerò,
Non facile hominibus bene ominari ore.

33
O' prorsus miserá, & adhuc magis quàm dicam;
Domina, perijsti, non amplius es cernens lumen:
Carens liberis, marito, ciuitate, penitus perdita.

34
Incredibilia incredibilia, noua noua uideo:
Alia ab alijs malis contingunt.
Nunquam absque lachrymis, absque luctu,
Dies me offendet.

35
O' infelix, quàm te laboriosissimam mortalium
Deus effecit, quicunque est tibi infensus.

36
Audere neceßitas est, & si assequar, & si non assequar.

37
—Improbos sedulta,
Aeuum uniuersum seruire uolo.

29 Verba Hecubæ, post mactatam Polyxenam.

30 Verba Chori sunt, de causa excidij Troiani.

31 Ancillæ Hecubæ uerba sunt, quæ dum abit aquam allatura ad lauandum, & præparandum sepulturæ corpus Polyxenæ, inuenit interfectum corpus Polydori, & abiectum in mare à Polymestore rege Thraciæ. & sic duo liberorum funera Hecubæ simul afferuntur, in quibus spem uitæ posuerat.

32 Verba ancillæ Hecubæ, nuncium de interfecto Polydoro afferentis.

33 Eiusdem, de Hecuba.

34 Eiulatus Hecubæ, postquam præter omnem expectationem affertur ab ancilla interfectum cadauer Polydori, in littore repertum.

35 Chorus ad Hecubam lamentátem, & prę mœrore, quę calamitates super calamitatem cumulabant, tantum non contabescentem.

36 Verba Hecubæ, dubitantis secum an cōpellare debeat Agamemnonem, & petere, pœnas ut sumat à Polymestore, interfectore filij Polydori, & uiolantis ius hospitij.

37 Verba Hecubæ, de ulciscẽdo Polymestore.

38 *O' mise-*

38 De fortunæ inconstantia. Fortuna uitrea est: quæ cum splendet, frangitur. Publius in Mimis.

39 Si non homines, dij tamẽ timendi sunt. Si genus humanum & mortalia temnitis arma, At sperate deos, memores fandi atque nefandi. Ilionei ad Didonem lib. 1. Aeneidos.

* Dij obseruantes sunt iusticiæ, quæ in legib. proponitur.

† Vita sine legibus, sine defensione iusticiæ & innocentiæ, pœnis improborum, subsistere nequit. Quid enim terrisq; poloq; Parendi sine lege manet? Statius lib. 3. Syluarũ.

40 De fortunæ inconstantia querela. Nempe dat & quodcunque libet fortuna, rapitq;: Irus & est subitò, qui modò Crœsus erat. Ouid. 3. de Tristibus.

41 De eloquentia rerum domina, et quantum ea possit in hominum uita. Addidit inualidę robur facundia causæ. Lucan. lib. 7. Protegit hæc sontes, immeritosque premit. Ouid. lib. 2. Trist. Et, Fortisque uiri tulit arma disertus. Idem lib. 13. Metamorphos.

42 Fortuna inconstans. Sors incerta uagatur, Fertq; refertq; uices, & habent mortalia casum. Lucan. lib. 2.

43 De amore coniugali: & quòd sæpè maritus propter uxorem, uxor propter maritũ, multa faciant, & gratificentur honestas petitiones amicis.

44 Volentis & cupientis impetrare suas preces, & optantis ut cùm animata tum inanimata pro se & unà secũ loquátur, ut eo facilius quod cupit impetret.

38

Ὦ σχέτλια σὺ τῶν ἀμετρήτων πόνων.
ὄλωλα, κοὐδὲν λοιπὸν Ἀγάμεμνον κακῶν.
φεῦ, φεῦ. τίς οὕτω δυστυχὴς ἔφυ γυνή;
οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ τὴν τύχην αὐτὴν λέγοις.

39

Ἡμεῖς μὲν οὖν δοῦλοί τε κἀσθενεῖς ἴσως·
ἀλλ' οἱ θεοὶ σθένουσι, χ' ὠκείνων κρατῶν
νόμος. * Νόμῳ γὰρ τοὺς θεοὺς ἡγούμεθα,
καὶ ζῶμεν ἄδικα καὶ δίκαι' ὡρισμένοι.
† ὃς ἐς σ' ἀνελθὼν εἰ διαφθαρήσεται,
καὶ μὴ δίκην δώσουσιν, οἵτινες ξένους
κτείνουσιν, ἢ θεῶν ἱερὰ τολμῶσι φέρειν,
οὐκ ἔστιν οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις ἴσον.

40

—Αἰδέσθητί με,
οἴκτειρον ἡμᾶς· ὡς γραφεύς τ' ἀποσταθεὶς,
ἰδοῦ με, κἀνάθρησον οἷ' ἔχω κακά.
τύραννος ἦν ποτ', ἀλλὰ νῦν δούλη σέθεν.
εὔπαις ποτ' οὖσα, νῦν δὲ γραῦς, ἄπαις θ' ἅμα.
ἄπολις, ἔρημος, ἀθλιωτάτη βροτῶν.

41

τί δῆτα θνητοὶ τἄλλα μὲν μαθήματα
μοχθοῦμεν ὡς χρὴ πάντα, καὶ ματεύομεν:
Πειθὼ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην,
οὐδέν τι μᾶλλον ἐς τέλος σπουδάζομεν,
μισθοὺς διδόντες μανθάνειν, ἵν' ᾖ ποτε
πείθειν ἅ τις βούλοιτο, τυγχάνειν θ' ἅμα;

42

Πῶς οὖν ἔτ' ἄν τις ἐλπίσαι πράξειν καλῶς;
οἱ μὲν τοσοῦτοι παῖδες, οὐκέτ' εἰσί μοι.
αὐτὴ δ' ἐπ' αἰσχροῖς αἰχμάλωτος οἴχομαι,
καπνὸν δὲ πόλεως τόνδ' ὑπερθρώσκονθ' ὁρῶ.

43

Ἐκ τοῦ σκότους γὰρ, νυκτόρων τ' ἀσπασμάτων,
φίλτρων ὁμοῦ τε, τοῖς βροτοῖς πολλὴ χάρις.

44

Ἑνός μοι μῦθος οὑδεὶς ἔτι,

38

Ag. O' miseranda tu, propter immensos labores.
Hec. Perij, & nihil reliquum est Agamemnon mali.
Ag. Eheu, quæ perinde infausta extitit mulier?
Hec. Nulla est, nisi infortunium ipsum diceres.

38 Verba Agamemnonis ad Hecubam, conflictantem cum extremis malis.

39

Nos utiq; & seruæ & imbecilles, pari modo,
Verùm dij ualentes sunt, atq; illis imperans
Lex. lege nanque deos censemus,
Et uiuimus iniusta atq; iusta finientes.
Quæ lex ad te redacta si pereat,
Neq; pœnam dabunt qui hospites
Trucidant, aut deorum sacra audent ferre,
Non erit quicquam in rebus hominum æquabile.

39 Verba Hecubæ ad Agamemnonem, ut puniat Polymestorem, & legibus succurrat.

40

—Reuerere me,
Miserere nostri: uelutiq; pictor qui eminus stat,
Vide me, & contemplare qualia habeam mala.
Regina eram olim, sed nunc tua serua:
Liberis fortunata olim, nunc anus, orbaq; simul,
Carens urbe, desolata, miserrima mortalium.

40 Verba Hecubæ ad Agamemnonem, petentis ut det pœnas parricidij Polymestor.

41

Cur non mortales, cæteras quidem disciplinas
Elaboramus omnes ut æquum est, & inquirimus:
Suadelam uerò, solam reginam inter homines,
Non quidem præter cæteras examussim studemus,
Mercede data discere, ut liceat aliquando
Persuadere quæ quis uelit, assequiq; simul?

41 Eiusdem querela, cum uidet se petitionem ab Agamemnone non impetrare.

42

Quomodo igitur post hac speret quispiã se bene habiturum?
Illi quidem tot liberi, non amplius sunt mihi:
Ipsa uerò ad res turpes captiua abducor,
Fumum uerò urbis hunc exilientem uideo.

42 Eiusdem uerba, de fortunæ inconstantia.

43

Ex tenebris enim, nocturnisq; complexibus,
Illecebrisq; simul, inter homines ingens beneuolentia.

43 Eiusdem uerba ad Agamemnonem: Miserere mei, & iuua me propter filiam meã Cassandrã, quæ tibi ex præda oblata, ad latus tuum dormit.

44

Vnius oratio mihi indigens adhuc est.

44 Eiusdem ad Agamemnonem, ut cogitet de puniendo Polymestore, qui uiolato hospitij iure, spe prædæ interfecerat filium ipsius Polydorũ.

εἴ μοι γένοιτο φθόγγος ἐν βραχίοσι,
καὶ χερσὶ, καὶ κόμαισι, καὶ ποδῶν βάσει,
ἢ Δαιδάλου τέχναισιν, ἢ θεῶν τινὸς,
ὡς πάνθ' ὁμαρτῇ σῶν ἔχοιτο γουνάτων,
κλαίοντ', ἐπισκήπτοντα παντοίους λόγους.

45 Magiſtratus boni officiũ, defendere bonos, & pœnis afficere malos, quemadmodum apud Plautũ de Deo dicitur: Benè merenti benè profuerit, malè merenti par erit.

45

Ἐσθλοῦ γὰρ ἀνδρὸς, τῇ δίκῃ θ' ὑπηρετεῖν,
καὶ τοὺς κακοὺς δρᾷν πανταχοῦ κακῶς ἀεί.

46 Quòd nihil ſit quod non accidere poſsit, & quòd oporteat omnia expectare hominẽ, ut monuit Xenophon.

46

Δεινόν γε θνητοῖς, ὡς ἅπαντα συμπίτνει,
καὶ τὰς ἀνάγκας οἱ νόμοι διώρισαν,
φίλους τιθέντες τούς γε πολεμιωτάτους,
ἐχθρούς τε τοὺς πρὶν εὐμενεῖς ποιούμενοι.

47 Nullus hominum uerè liber eſt: ſed aut ſeruit opibus, aut fortunæ, aut uulgo, aut gratię aliquorũ, ne eos offendat.

47

Φεῦ, οὐκ ἔστι θνητῶν, ὅστις ἔστ' ἐλεύθερος.
ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης.
ἢ πλῆθος αὐτὸν πόλεος, ἢ νόμων γραφαὶ
εἴργουσι, χρῆσθαι μὴ κατὰ γνώμην τρόποις.

48 Ισχυρὸν ὄχλος ἐστὶν, οὐκ ἔχει δὲ νοῦν, ut in ueteri Senario dicitur. Et, λαὸς καὶ ὕδωρ καὶ πῦρ ἀκατάσχετα πάντα. Phocylides.

48

Δεινὸν τὸ πλῆθος· ξὺν δόλῳ τε δύσμαχον.

49 Mali puniendi, boni honore afficiendi.

49

—— Πᾶσι γὰρ κοινὸν τόδε,
ἰδίᾳ θ' ἑκάστῳ, καὶ πόλει, τὸν μὲν κακὸν,
κακόν τι πάσχειν· τὸν δὲ χρηστὸν, εὐτυχεῖν.

50 Libidines afferunt exitiũ terris & urbibus. propter raptum enim Helenæ, Troia funditus deleta eſt, poſt obſidionẽ annorum decem, ſex mẽſium, & dierum duodecim. Conciderunt uerò de Troianis, 676 millia: Argiuis uerò, 886 millia, autore Darete Phrygio, qui id bellum deſcribit, eiq; ipſe interfuit. quemadmodum etiam Dictys Cretenſis, cuius 6. libri de bello Troiano adhuc hodiè extant.

50

Τάλαιν', ἀπεῖπον ἄλγει,
τὰν τοῖν Διοσκούροιν Ἑλέναν κάσιν,
Ἰδαῖόν τε βούταν
Αἰνόπαριν, καταρᾷ διδοῦσ' ἐπεί με
γᾶς ἐκ πατρῴας ἀπώλεσεν,
ἐξῴκισέ τ' οἴκων γάμος, οὐ γάμος,
ἀλλ' ἀλάστορός τις οἰζύς.

51 Fortuna inconſtans. Paſsibus ambiguis fortuna uolubilis errat, Et manet in nullo certa tenaxq; loco. Et tantum conſtans in leuitate ſua eſt. Ouid. 5. Triſt.

51

Φεῦ, οὐκ ἔστιν οὐδὲν πιστὸν, οὔτ' εὐδοξία,
οὔτ' αὖ καλῶς πράσσοντα, μὴ πράξειν κακῶς.
φύρουσι δ' αὔθ' οἱ θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω,
ταραγμὸν ἐντιθέντες, ὡς ἀγνωσίᾳ
σέβωμεν αὐτούς. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τί δεῖ

θρηνεῖν;

Vtinam mihi fieret sonus in brachijs,
Et manibus, & capillis, & articulis pedum,
Vel Dædali arte, aut dei cuiuspiam,
Vt cuncta simul amplecterentur tua genua,
Flentia, emittentia cum nisu omnigenos sermones.

45

Probi enim uiri officium est, & iusticiæ inseruire,
Et maleficos punire ubique semper.

45 Hecubæ ad Agamemnonem.

46

Mirum sanè est mortalibus, ut omnia accidant,
Et ipsas necessitates leges fatorum secernant,
Amicos reddentes modò inimicissimos,
Et inimicos eos qui prius beneuoli efficientes.

46 Verba Chori sunt, de rerum humanarum incóstantia.

47

Heu: non est mortalium qui sit liber.
Aut pecuniæ enim seruus est, aut fortunæ:
Aut multitudo ciuium, aut legum scripta
Coercent ipsum, ne utatur moribus ex arbitrio.

47 Hecubæ ad Agamemnonem, qui quoniam metuebat exercitum, Polymestorem pro amico Græcorum agnoscentem, noluit pœna aliqua affici Polymestorem.

48

Res ualida est multitudo, & cum dolo inexpugnabilis.

48 Verba sunt Hecubæ, de uulgi ingenio.

49

—— Omnibus enim hoc interest,
Priuatimq́; singulis, & reipublicæ, malum quidem
Mali quid pati: bonum uerò, bona fortuna uti.

49 Verba Agamemnonis, persuasi ab Hecuba, ut liceret sibi pœnas sumere à Polymestore.

50

Misera, concidi dolore,
Castoris & Pollucis Helenam sororem,
Idæumq́; pastorem
Damnosum Parim execrationi dans: quoniam me
Terra ex patria perdidit.
Expulerunt me domo nuptiæ, non nuptiæ,
Sed dæmonis quædam calamitas.

50 Verba Chori.

51

Heu, non est quicquam fidum, neq; certa fœlicitas:
Neq; porrò bene agentem, est non agere malè.
Miscent sed ea dij antrorsum & retrorsum,
Tumultu concitato, ut inscitia
Colamus eos. sed hæc quidem quid conuenit

51 Verba Polymestoris, regis Thraciæ, ad Hecubam, cuius calamitates se miserari simulat.

θρηνεῖν, προσκόπτοντ' οὐδὲν εἰς πρόοδον κακῶν;

52 Verecundia decet uirgines & fœminas.

52

Ἄλλως δ' αἴτιόν τι καὶ νόμος,
γυναῖκας ἀνδρῶν μὴ βλέπειν ἐναντίον.

53 Aliena bona non appetenda.

53

Σῶζειν νυν αὐτὸν, μηδ' ὅρα τῶν πλησίον.

54 Dij iusta probant, nefaria autem facta pœnis afficiunt.

54

Τὸ γὰρ ὑπέγγυον
δίκα, καὶ θεοῖς οὐ ξυμπιτνεῖ,
ὀλέθριον ὀλέθριον κακόν.

55 Atrocia delicta comitantur atroces pœnæ, quemadmodum apud Herodotum lib. 2. dicitur: τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν.

55

Δράσαντι δ' αἰσχρά, δεινὰ τἀπιτίμια
δαίμων δίδωσιν, ὅστις ἐστὶ σοι βαρύς.

56 Vbi non sis qui fueris, nõ est quòd uiuas.

56

Σύγγνωθ' ὅταν τις κρεῖσσον ἢ φέρειν κακὰ
πάθῃ, ταλαίνης ἐξαπαλλάξαι ζωῆς.

57 Mulierum uituperatio. Similes sunt istis Senarij isti ueteres: θησαυρὸς ἐστὶ τῶν κακῶν ἡ κακὴ γυνή. Item, θηρῶν ἁπάντων ἀγριωτέρα κακὴ γυνή. Item, θάλασσα καὶ πῦρ καὶ γυνὴ τρία κακά.

57

Εἴ τις γυναῖκας τῶν πρὶν εἴρηκε κακῶς,
ἢ νῦν λέγων ἐστί τις, ἢ μέλλει λέγειν,
ἅπαντα ταῦτα συντεμὼν ἐγὼ φράσω·
γένος γὰρ οὔτε πόντος, οὔτε γῆ τρέφει
τοιόνδ'. ὁ δ' ἀεὶ ξυντυχὼν, ἐπίσταται.

58 Propter unius alicuius malæ mulieris improbitatem, non propterea culpandæ sunt omnes.

58

Μηδὲν θρασύνου, μηδὲ τοῖς σαυτοῦ κακοῖς
τὸ θῆλυ συνθεὶς ὧδε πᾶν μέμψῃ γένος.
πολλαὶ γὰρ ἡμῶν, αἱ μὲν εἰσ' ἐπίφθονοι,
αἱ δ' εἰς ἀριθμὸν τῶν κακῶν πεφύκαμεν.

59 Facta & opera plus ualent ipsis uerbis.

59

Ἀγάμεμνον, ἀνθρώποισιν οὐκ ἐχρῆν ποτε,
τῶν πραγμάτων τὴν γλῶσσαν ἰσχύειν πλέον.
ἀλλ' εἴτε χρηστ' ἔδρασε, χρηστ' ἔδει λέγειν·
εἴτ' αὖ πονηρὰ, τοὺς λόγους εἶναι σαθρούς,
καὶ * μὴ δύνασθαι τἄδικ' εὖ λέγειν ποτέ.

* Veritatis simplex oratio: & mendacia quamuis aliquandiu se probent pro ueris, tamẽ perpetuò subsistere nequeunt.

60

Σοφοὶ μὲν οὖν εἰσ' οἱ τάδ' ἠκριβωκότες.
ἀλλ' οὐ δύνανται διὰ τέλους εἶναι σοφοί·
κακῶς δ' ἀπώλοντο, κοὔ τις ἐξήλυξέ πω.

61. Οχρυ-

Lamentari, proficientia nihil ad anteacta mala?

52

Aliàs porrò causa quædam est, nempe lex,
Matronæ uiros ne aspiciant ex aduerso.

53

Serua porrò ipsum, neq; concupisce quæ sunt proximorū.

54

Hoc enim quod ratum est
Iusticiæ, & dijs ratum habebitur,
Pestiferum pestiferum malum.

55

Sed cum peregeris turpia, graues pœnas
Deus dedit, quicunque est tibi grauis & infensus.

56

Venia danda, cum quis mala quàm ferre queat duriora
Patitur, misera discedere è uita.

57

Si quis mulieribus ex priscis maledixit,
Aut nunc maledicens est quis, aut dicturus est in posterū,
Omnia ista abbreuians ego dicam:
Genus etenim neq; pontus neq; terra alit
Tale: hic uerò nouit, qui conuersatur eis semper.

58

Ne insolenter quid dicas, neq; ex tuis ipsius malis
Fœmineum existimans sic omne incuses genus.
Multæ enim ex nobis, aliæ quidem sunt laudabiles,
Aliæ uerò ad numerum malarum natæ sumus.

59

O' Agamemnon, hominibus non conuenit unquam,
Factis linguam ualere plus.
Sed siue proba egit, proba conuenit loqui:
Siue rursum mala, dicta esse putida:
Neq; posse ea quæ iniusta sunt, bene differere unquam.

60

Atqui sapientes sunt, qui hæc diligenter perdiscunt.
Sed non possunt perpetuò esse sapientes:
Malè uerò perierunt, neq; quisquam effugit adhuc.

 61 *Aurum,*

52 Hecubæ ad Polymestorē.

53 Præceptū Hecubæ, quod dat Polymestori: In pietate educes liberos, & sis contentus tua sorte.

54 Verba Chori, hoc est captiuarum Troadum, de Polymestore, cui iamiam erāt euulsuræ oculos, & necaturæ quoque quos secū habuit filiolos.

55 Verba Chori ad Polymestorem, excæcatū ab Hecuba.

56 Chorus ad Polymestorē, ex felicissimo subitò calamitosissimum factum.

57 Polymestoris ad Agamemnonem, querentis de crudelitate, quam exercuit in se & filios suos Hecuba cum Troadibus.

58 Chorus respondet Polymestori, & excusat fœmineum genus, dictitans non omnes mulieres pariter malas existere.

59 Verba Hecubæ ad Agamemnonem, quibus respondit mendacijs Polymestoris.

60 Id est: Habentur aliquādiu sapientes, qui de falsis & mēdacijs probabiliter loquuntur, quemadmodum nunc facit Polymestor: uerùm tandē pudefiunt detecta fraude, cum interim χρηστὸν τὴν φύσιν αὐτὴν ἀεὶ ἔχει, quemadmodum à Sophocle sapienter dictum est.

61 Auaritia eſt oſtium omnium ſcelerum. Auri ſacra fames, quid non mortalia cogis, Pectora? Virg. 3. Aeneid.

61

Ὁ χρυσός, εἰ βούλοιο τἀληθῆ λέγειν,
ἔκτεινε τὸν ἐμὸν παῖδα, καὶ κέρδη τὰ σά.

62 Veri amici ſunt, qui in aduerſis adſunt ſuis.

62

Ἐν τοῖς κακοῖς γὰρ οἱ ἀγαθοὶ σαφέστατοι
φίλοι· τὰ χρηστὰ δ' αὔθ' ἕκαστ' ἔχει φίλους.

63 Ad bonam cauſam tria uerba ſufficiunt, ut dixit Pindarus: Εὐώνυμον ἐς δίκαν τρία ἔπεα διαρκέσει.
* Turpe eſt rem ſemel cœptã, imperfectam relinquere.

63

Φεῦ, φεῦ· βροτοῖσιν ὡς τὰ χρηστὰ πράγματα
χρηστῶν ἀφορμὰς ἐνδίδωσ' ἀεὶ λόγων.
ἀχθεινὰ μὲν μοι τἀλλότρια κρίνειν κακά,
ὅμως δ' ἀνάγκη· * καὶ γὰρ αἰσχύνην φέρει,
πρᾶγμ' ἐς χέρας λαβόντ' ἀπώσασθαι τόδε.

64 Vt ſementem feceris, ita & mentes: οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει, ut in ueteri uerſu dicitur.

64

—Ἀλλ' ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ
πράσσειν ἐτόλμας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα.

65 Inimicum ulciſci, uitam accipere eſt alteram: ut eſt in Publij Mimo. id eſt: omnia mala libenter perferã, quandoquidem tu mihi pœnas dediſti.

65

Οὐδέν μέλει μοι, σοῦ γέ μοι δόντος δίκην.

66 Durum telum neceſſitas.

66

Στερρὰ γὰρ ἀνάγκη.

Τέλος.

61

Aurum, si uelis uera loqui,
Interfecit meum filium, & cupiditas tua.

62

In rebus aduersis enim boni maximè apparent
Amici: res fœlices porrò singulæ habent suos amicos.

63

Papæ: hominibus ut bona causa
Bonæ occasionem præbet semper orationis?
Graue quidem mihi aliena iudicare mala,
Sed tamen necesse. namq; dedecus foret,
Negocium in manus me cum accepissem reijcere hoc.

64

Sed postquam quæ honesta non sunt
Patrare ausus es, pátere & quæ non lubent.

65

Nihil curæ est mihi, te mihi modò dante supplicium.

66

Dura enim necessitas.

FINIS.

61 Hecubæ ad Polymestorē, quòd Polydorũ, filium suum, interfecerit propter pecuniam quam secum ex Troia attulit.
62 Hecubæ ad eundem: Cũ Troia staret, & regnaret Priamus, eras amicus: ea autem uastata, interemisti filium.
63 Verba Chori, lætantis uincere Hecubam, ut in bona causa contra Polymestorem.

64 Agamemnonis uerba sunt, quibus Polymestori rectè factum ab Hecuba, pronunciat.

65 Verba Hecubæ, quibus respondet Polymestori, imprecāti & prædicenti ipsi omnia mala euentura apud hostes Græcos.
66 Necessitas.

ARGVMENTVM HELENAE.

a Paris non ueram Helenam, sed simulachrũ ipsius rapuit.
b Helena est in Aegypto, nunquã rapta à Paride, belligerantibus Græcis cũ Troianis. uide quæ scribat istis consona Herodotus in Euterpe, Philostratus quoq; in uita Apollonij.
c Theoclymenus, filius regis Aegypti, affectat nuptias Helenæ.
d Græci inscij bellũ gerũt pro simulachro tantũ Helenæ, non ipsa uera & uiua Helena.
e Menelaus destructa Troia, falsam, nõ uerã Helenã recepit.

ARIS [a] cum Helenã se rapuisse existimaret, non ipsam, sed simulachrum eius rapuit, ex nube à Iunone formatum: quę indignabatur Paridi, quòd ab eo in iudicio spreta, sibiq; Venus, quæ ipsi Helenæ coniugium promisit, prælata fuisset. Ipsa [b] uera Helena, uxor Menelai, quam Paris se rapuisse existimauit, in ædibus Protei regis Aegyptiorum iustissimi latens custodiebatur, illuc translata à Mercurio. Post mortem autem Protei, [c] Theoclymenus eiusdem filius, Helenæ nuptias captabat: quas cum ea auersaretur, ac speraret futurum ut saluus aliquãdo ex bello Troiano reuerteretur Menelaus, [d] qui unà cum multis alijs Græcis, nescius, pro simulachro Helenæ contra barbaros Troianos pugnabat: ad Protei monumentum, cuius fidei à Mercurio cõmissa fuerat, supplex confugiebat. [e] Paulo autem pòst, cum Menelaus naufragus post multos & longos in reditu errores, destructa iam Troia in Aegyptum reiectus fuisset, cum paucis quibusdam socijs, afferens secum falsam Helenam ex aere fabricatã à Iunone, eaq; iterum ad cœlos euolasset, ueramq; Helenam stupens & admirans in Aegypto, nihil tale unquam somnians, inuenisset: eam secum abreptam, auxilio Theonoes uirginis uatidicæ, sororis Theoclymeni, in regnum suum lætus reportauit.

DE RAPTV

DE RAPTV HELENAE NARRATIO, EX *secundo Herodoti: ostendens, quomodo & unde Euripides suam Helenam effinxerit.*

HVic in regno succeßisse aiebant uirum Memphitem, cui nomẽ esset lingua Gręca Proteus: cuius nunc Memphi uisitur fanum, decorum sanè, ac ualde adornatum, ad australem partem templi Vulcani positum, circumquaq; Phoenicibus Tyrijs habitantibus: qui locus omnis castra Tyriorum appellatur. In hoc fano Protei est ædes, quæ uocatur Veneris hospitę, quam conijcio esse Helenes Tyndari filiæ: quia & apud Proteum fuisse diuersatam audiui, & cognomine Veneris hospitæ appellatam. Nam quæcunq; sunt alterius Veneris templa, neutiquam Hospitæ appellantur.

Proteus rex Aegypti, succedit in regno Pheroni.

In fano Protei, ædes Veneris hospitæ.

Et sanè percontanti mihi sacerdotes de Helena, referebant ita rem esse gestam. Alexandrum, rapta è Sparta Helena, cum renauigaret domum, in mari Aegæo uentis cursu excussum in Aegyptiacum pelagus: atque illinc non remittentibus flatibus, appulsum in Aegyptum, ad ostium Nili quod uocatur Canobicum, atq; ad Taricheas. Erat in eo littore, quod nunc quoque est, Herculis templum: ad quod si quis cuiuscunque hominis seruus confugiens, capiat sacras notas, sese deo tradens, eum nefas est tangere. Quæ sanctio ad meam usque ætatem prorsus immutata perseuerauit. Eam templi legem mancipia Alexandri cum audissent, ab eo profugerunt: asidentesque deo supplices, Alexandrum insimulabant, eum destructum uolentes: remque omnem exponebant, ut circa Helenam gesta erat, & illata Menelao iniuria. Insimulabant autem de his apud sacerdotes, & apud huius ostij Nili præfectum, nomine Thonim.

De raptu Helenæ, ex narratione sacerdotum Aegyptiorum.

Templa apud ueteres fuerunt asyla seruorum, exulum, hospitum, & facinorosorum, unde non fas erat eos abstrahere.

Thonis Nili præfectus.

His auditis, Thonis quàm rapidisimè Memphim ad Proteum mittit, hæc nunciatum, his uerbis: Peregrinus quidam genere Teucer: qui rem nefariã in Græcia perpetrauit (quippe seducta hospitis uxore, quam secum abducit cum multis admodum opibus) in tuam terram uentis appulsus est: utrum'ne sinamus eum abire impunem, an ea quæ attulit secum eripiemus? Ad hæc remisit Proteus, qui diceret: Virum istum, undecunque is sit, qui rem nefariam in hospitem suum perpetrauit, comprehensum ad me deducite, ut quid'nam dicturus est sciam. Hoc ubi accepit Thonis, Alexandrum comprehendit, nauesq; eius distinet: dehinc illum, Helenamque cum opibus, atque etiam seruos, Memphim ducit. Quibus omnibus repræsentatis, Proteus percontatus

Paris cum Helena & seruis ad Proteũ ducitur.

est Alexandrum, quis nam esset, & unde cum nauibus profectus? Alexander illi & genus suum commemorauit, & patriæ nomen, & unde nauigasset, & quò. Sed interrogante Proteo, unde Helenam accepisset: titubantem in loquendo, ac tergiuersantem, coarguebant hi qui fuerant supplices, exponētes omnia quæ in scelere admittendo gesta essent. Tandem Proteus apud eos hanc sententiam tulit, inquiens: Ego nisi magni interesse arbitrarer, de peregrino aliquo supplicium capitis sumere, ad terram meam uentis appulso: supplicium pro Græco illo de te sumerem, omnium hospitum deterrime. Scelestissimum facinus admisisti, à tuo ipsius hospite erepta uxore: neque his contentus, cum ea abisti. Ac ne quidem satis habens, compilata hospitis domo uenisti. Itaq; quoniam magni momenti esse duco, necare hospitem, mulierem hanc atque opes tibi ut abducas non sinam: sed ego hæc Græco hospiti reseruabo, dum ille ipse constituerit ueni re ad ista reportanda. Tibi uerò ipsi, tuisque conuectoribus, ut è mea terra in aliam triduo transfretetis præcipio: alioqui uos pro hostibus persecuturus. Hunc Helenæ ad Protea aduentum fuisse, sacerdotes referebant.

Philostratus in uita Apollonij his quoq; suffragatur.

Proteus eripit Paridi Helenā, & retinet eam secum in Aegypto, dimisso Paride.

Quam famā uidetur mihi & Homerus accepisse: sed quia non perinde decora res erat in carmine, alio loquendi modo est usus, in quem transtulit, declarans se hunc famæ sermonem notum habuisse. Id manifestum est, quòd in Iliade facit mentionem eiusdem erroris Alexandri: nec usquam alibi retractat, Alexandrum ferentem Helenam fuisse abductum, & alibi errabundum Sidonem Phœniciæ applicuisse. Meminit enim huius rei in laudanda uirtute Diomedis, ita uersibus inquiens:

Iliad. 6.

Picturata inerant ibi pallia, opus mulierum
Sidonidum, quas ipse Paris formosus ab urbe
Sidonia duxit, sulcans freta lata carinis,
Cum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

Odyss. 4.

Meminit quoque in Odyssea his uersibus:

Hoc habuit Ioue nata probum, præsensq; uenenum,
Quod Polydamna sibi Thonis donauerat uxor,
Aegypto quæ terra ferax fert plurima mixtim,
Multa quidem proba, multa autem damnosa uenena.

Hæc quoque alia ad Telemachum Menelaus inquit:

Eod. lib.

Hunc etiam Aegypto dij me tenuere, reuerti
Conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

In his

In his carminibus fatetur Homerus, se nosse errorem Alexandri in Aegyptum. est enim Syria Aegypto contermina: & Phœnices (quorum Sidon est) in Syria incolunt. Itaque cùm hi uersus, tum uerò locus, non minimùm, imò maximè probant, Cyprios uersus non Homeri, sed cuiuspiam alterius esse: in quibus dicitur Alexander ex Sparta Helenam ducens, triduò Ilium peruenisse, secundo uento usus, ac tranquillo mari: cum id in Iliade dicat, illum, cum Helenam duceret, errasse. Sed Homerus, ut Cyprium carmen, ualeto.

Cyprij uersus non Homeri, sed alterius.

Cæterùm, nunquid Græci uana, quæ circa Ilium gesta, memorarent, nec ne, percontanti mihi, sacerdotes ita respondebant: Se nouisse ab ipso Menelao, rapta Helena magnas Græcorum copias auxilio uenisse Menelao, in regionem Teucriam: quæ in terram egressæ, locoque communito, miserunt Ilium legatos: cumque eis & ipsum Menelaum isse. Hos, postquam ingresi sunt mœnia, tum Helenam, opesque, quas Alexander furto asportasset, repoposcisse, tum iniuriæ satisfactionem. Teucros autem tunc eadem narrasse: deinde & iuratos negasse habere se Helenam, atque opes de quibus arguerentur, sed ea in Aegypto esse omnia: neque se iure reatum sustinere earum rerum, quas Proteus Aegyptius rex teneret. Græcos, cum se ab illis derideri arbitrarentur, ita obsedisse Ilium, donec expugnauerunt. Vrbe capta, cum Helena non existeret, & eandem orationem quam prius audirent Græci: ita demum habita prioribus uerbis fide, ipsum Menelaum ad Proteum mittunt. Hic ubi ad Aegyptum peruenit, & ad Memphim nauigauit, exposita rei gestæ ueritate, honorificentissimo hospitio exceptus, Helenamque malorum immunem recepit, & insuper omnes pecunias suas.

Helenæ raptus historia, ex relatione sacerdotum Aegypti.

Troiani iuramento affirmãt Græcis, non habere se Helenã, quæ in Aegypto apud Protea esset.

Græci capta Troia, non inueniunt Helenã.

Menelaus proficiscitur in Aegyptum, quæsiturus Helenam.

Et cum hæc assecutus esset Menelaus, tamen iniurius in Aegyptios extitit. nam cùm proficisci conaretur, nec per uentos posset, idque iam diu, rem indignam excogitauit. Sumptis enim duobus pueris, quorundam indigenarum filijs, exectisq;, haruspicinam fecit. Quod ubi eum fecisse rescitum est, inuisus & exagitatus, fuga in insulas Africæ obiacentes contendit. Eò posteaquam se contulit, nihil amplius quod referrent Aegyptij habebant. Atque horum alia, quæ ex historijs nosse dicebant, alia apud ipsos gesta, uel magis habere comperta. Hæc aiebant Aegyptiorum sacerdotes.

Menelaus iniurius & ingratus existit in Aegyptios.

Herodoti sententia de raptu Helenæ, cum qua uidentur consentire quæ sunt apud Isocratem in Encomio Helenæ, & Philostratũ etiam in uita Apollonij.

Ego uerò ad ea quæ de Helena commemorata sunt, & ipse adijcio hoc coniecturæ: Si intra Ilium fuisset Helena, utiq; fuisset Gręcis tradita, siue uolẽte Alexãdro, siue inuito. Neq; enim ita desipiebat Priamus, aut alij eius propinqui, ut de suis ac liberorũ corporibus, atq; etiã urbe periclitari uellent, quo Alexãder Helenæ contubernio potiretur. Quod si inter initia ita sensissent, nõ tamen id fecissent, posteaquam cùm multi aliorum Troianorum, tum uerò Priami filiorũ duo, tres'ue aut plures, perierant cum Græcis præliantes, si quid referentibus credi uersificatoribus debet. Quæ cum contingerent, ego crediderim Priamum, uel si ipse in contubernio habuisset, Achæis redditurum fuisse, cupiditate præsentia mala deuitandi. Neque uerò regnum ad Alexandrum erat peruenturum, ut iam sub eo res essent, seniore Priamo: cum Hector & natu maior, & uirtute præstãtior quàm ille, regnum esset defuncto Priamo suscepturus: quem haudquaquam fratri iniuste agenti indulsurum fuisse, cum præsertim tanta mala propter eum tum priuatim ipsi, tum cæteris Troianis omnibus euenirent. Sed quia nec poterant reddere Helenam, nec uerùm dicentib. eis Græci fidem habebant, dæmonio (ut quod sentio dicam) disponente factum est, ut funditus euersi, planum facerent hominibus, magnarum iniuriarum magnas à dijs esse ultiones. Et hæc quidem, ut mihi uidentur, dicta sunt.

Græcè sic: τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν.

PERSO-

PERSONAE.

Helena.

Teucer, à patre Telamone pulsus in exilium, propterea quòd sine fratre Aiace domū uenerit: & in Aegypto, Theonoen uatem Protei filiam consulere cupiens, de sede aliqua certa.

Chorus, constans ex puellis Græcanicis.

Menelaus maritus Helenæ, qui errauit diu post Troiam destructam in mari, ut crederetur ab omnibus perijsse. tandem autem naufragus, afferens secum falsam Helenam, ad littus Aegyptiacum eijcitur.

Anus in ædibus Theoclymeni, Protei filij, portonaria, repellens à furibus uenientem Menelaum, lacerum & mendicum.

Nuncius, qui nunciat, sublatam ex oculis hominum ad cœlum fictam Helenam.

Theonoe, filia Protei, uates, soror Theoclymeni.

Dioscuri, Castor & Pollux, fratres Helenæ, deducentes Menelaum, cùm fraude & dolo Helenam à Theoclymeno in naui abduceret.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-ΔΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ, Ἡ καλεῖται ΕΛΕΝΗ.

1 Pulchritudo infelix quidpiam, expositum insidijs: causa quoq; sæpè bellorum & cædium.

1

Καλὸν τὸ δυστυχές.

2 Etiam elementa, ignis, aer, aqua, terra, deniq; omnia creata, exosa habent scelera hominum, & detrectant ipsis proptérea suum officium.

2

Πόλεμον γὰρ εἰσήνεγκεν ἑλλήνων
χθονί,
καὶ Φρυξὶ δυστήνοισιν, ὡς ὄχλου βροτῶν
πλήθους τε κουφίσειε μητέρα χθόνα,
γνωτόν τε θείη τὸν κράτιστον Ἑλλάδος.

3 Pœna libidinis, totalis euersio Troiæ.

3

Ἤδη γὰρ ἧπται, καὶ κατείργασται πυρί;
ὡς οὐδ' ἴχνος γε τειχέων εἶναι σαφές.

4 Parentes propter liberorum crimina sæpè manus sibi ipsis inferunt, quemadmodum hic de Helenæ matre dicitur.

4

Οὔπω νιν Ἑλένης αἰσχρὸν ὤλεσε κλέος;
φασὶ βρόχῳ γ' ἅψασθαι εὐγενῆ δέρην.

5 Sæpè peccatum unius redũdat in multos & uniuersos. ut dicitur: Sæpè mali malefacta uiri populus luit omnis.
Hes. ἔργ. καὶ ἡμέρ.

5

Λήδα δ' ἐν ἀγχόναις,
θάνατον ἔλαβεν, αἰσχύ-
νασ' ἡμᾶς ἐπ' ἀλγέων.
ὁ δ' ἐμὸς ἐν ἁλὶ πολυπλανὴς
πόσις, ὀλόμενος οἴχεται,
Κάστορός τε, συγγόνου τε
διδυμογενὲς ἄγαλμα πατρίδος,
ἀφανὲς, ἀφανὲς,
ἱππόκροτα λέλοιπε δάπεδα,
γυμνάσιά τε δονακόεντος
Εὐρώτα, νεανίαν πόνον.

6 Libidines causa excidij & uastationis urbium, & aliarum magnarum calamitatum in mundo.

6

Ἁ δὲ δόλιος, ἁ πολύκτονος
Κύπρις, Δαναΐδαις ἄγουσα
θάνατον, Πριαμίδαις τε.

7 Faxis ut libeat quod est necesse: impatientia nanque mala cuncta exasperat.

7

Ἔχεις μὲν ἀλγεῖν, οἶδα. σύμφορον δέ τοι,
ὡς ῥᾷστα τἀναγκαῖα τοῦ βίου φέρειν.

EX TRAGOEDIA EVRIPIDIS, QVAE VOCATUR HELENA.

1

PVlchritudo res infelix est.

2

Bellum enim intulit Græcorum terræ,
Et Phrygibus miseris: ut turba mortalium
Et multitudine leuaret matrem terram,
Et cognitum redderet fortissimum Græciæ.

3

Iam combusta est, & demolita incendio?
Ita ut ne uestigium quidem murorum sit manifestum.

4

Hel. Num fortasse ipsam Helenes turpis perdidit infamia?
Teu. Ita dicunt, laqueo stringentem nobile collum.

5

Leda uerò per laqueum
Mortua est, pudore
Ducta propter nos, præ doloribus.
Ille meus in mari errabundus
Maritus perditus, perijt.
Castorisq; & fratris
Geminum decus patriæ
Perijt perijt.
Ab equis pulsata reliquit sola,
Et gymnasia arundinosæ
Eurotæ, iuuenile studium.

6

Sed fraudolenta, cruenta
Venus, Græcis attulit
Mortem, & Troianis.

7

Pateris quidem tristia, noui: sed commodum tibi,
Quàm facilimè necessitates uitæ ferre.

1 Verba Helenæ, narrantis quomodo propter pulchritudinem à Paride rapta sit.

2 Verba Helenæ, de causa belli Troiani. Alludit ad historiã seu fabulam, quæ est apud Stasinũ, qui res Cypricas scripsit, quemadmodum docent commentaria Greca in Homerum, & est talis: Terra pertæsa improbitatis hominum, cum nollet amplius gestare tam impiũ pondus, rogauit Iouem, ut se isto onere leuaret. Quare primò excitauit bellum Thebanũ Iupiter, ubi multi perierunt. Deinde fecit nasci ex Thetide fortissimum Græcorum Achillem, & pulcherrimam fœminarum ex Leda Helená, quę causa belli Troiani extitit, in quo Achilles primas partes tenuit. Interierunt autem de Græcis 886 millia: de Troianis uerò, 676 millia, autore Darete Phrygio.

3 Verba Teucri ad Helenam, de prostrata & diruta penitus Troia.

4 Verba Helenæ, quærentis ex Teucro, quomodo mortua sit mater Leda. respondet Teucer, laqueo præfocata propter te, suá filiam infamem ubiq;, propter desertum maritum.

5 Querela Helenæ, quòd multis fuerit causa exitij, matri, marito, & fratribus Castori & Polluci, & infinitis alijs.

6 Helenæ, quæ transfert causam excidij Troiani in Venerẽ, quæ se uxorem Paridi promisit, cum in dearum iudicio formæ præstãtiam ipsi tribuisset.

7 Chori, ad Helenam tristantem, & mœrentem propter interfectum maritum & fratres.

8

8 Vna calamitas facilius fertur, quàm plura simul aduersa.

Ὅστις μὲν οὖν εἰς μίαν ἀποβλέπων τύχην
πρὸς θεῶν κακοῦται, βαρὺ μὲν, οἰστέον δ' ὅμως.
ἡμεῖς δὲ πολλαῖς συμφοραῖς ἐγκείμεθα.

* Quæ uenit indignè pœna, dolenda uenit.

* καὶ τοῦτο μεῖζον τῆς ἀληθείας κακὸν,
ὅστις τὰ μὴ προσόντα κέκτηται κακά.

9

9 Vbi non sis qui fueris, non est cur uelis uiuere. Ethnici in malis consolatio.

Τί δῆτ' ἔτι ζῶ; τίν' ὑπολείπομαι τύχην;

10

10 Satius est mori, quàm cũ eo uiuere in coniugio, cum quo coniunctus esse nolis.

Ἀλλ' ὅταν πόσις πικρὸς
ξυνῇ γυναικὶ, καὶ τὸ σῶμ' ἐστὶ πικρὸν,
θανεῖν κράτιστον. —

11

— Προθάνοιμ' ἂν οὐ καλῶς.

† Quæ uiolenta mors apud Ethnicos fuerit honesta.

† ἀσχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι,
κἂν τοῖσι δούλοις δυσπρεπὲς νομίζεται,
σφαγαὶ δ' ἔχουσιν εὐγενές τι, καὶ καλόν.

12

12 Vbi non sis qui fueris, nõ est quod uiuas.

Σμικρὸν δ' ὁ καιρὸς, ἀρτ' ἀπαλλάξαι βίου.
εἰς γὰρ τοσοῦτον ἤλθομεν βάθος κακῶν.

13

13 Pulchritudo sæpè obest, & causa mali est, ipsis etiã formosis.

Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι, διὰ τὸ κάλλος εὐτυχεῖς
γυναῖκες· ἡμᾶς δ' αὐτὸ τοῦτ' ἀπώλεσεν.

14

14 Rara fides ideo, quia multi multa loquuntur.

Πολλ' ἂν γένοιτο καὶ διὰ ψευδῶν ἔπη.

15

— Ἐκμαθοῦσα δ' εὖ,

15 Non pronunciandum pro certo de re, quæ adhuc est incerta.

πρὸς τὰς τύχας, τὸ χάρμα, τοὺς γόους τ' ἔχε.
πρὶν δ' οὐδὲν ὀρθῶς εἰδέναι, τί σοι πλέον
λυπουμένῃ γένοιτ' ἄν; ἀλλ' ἐμοὶ πιθοῦ.

16

16 Mulier mulieri, amicus amico opem ferat.

Γυναῖκα γὰρ δὴ συμπονεῖν γυναικὶ χρή.

17

17 Forma sæpè obfuit. propter Helenam nanque formosam, luxerunt & mala tulerunt Græci cum Troianis, qui funditùs tandem deleti sunt.

Τὰ δ' ἐμὰ δῶρα Κύπρις ἔτεκε,
πολὺ μὲν αἷμα, πολὺ δὲ δάκρυον,
ἄχεά τ' ἄχεσι, δάκρυα δάκρυσιν
ἔλαβε πάθεα.
ματέρες τε παῖδας ὤλεσαν·

8
Quisquis igitur ad unum aliquod respiciens malum,
A'dijs affligitur, graue quidem, sed ferendum tamen.
Sed nos multis calamitatibus obnoxiæ sumus.
Atq; istud maius ueritate malum,
Quicunq; quibus non est obnoxius, fert mala.

8 Helenæ, lamentantis miseram suam fortunam.

9
Quid igitur amplius uiuo? cui relinquor spei?

9 Querela Helenæ, Perierũt omnes mei amici, prior quoq; fortuna. quid uiuo igitur?

10
Sed quando uir inacceptus
Vixerit cum uxore, & corpus est illepidum,
Mori optimum est.

10 Helenæ: Moriar potius, quàm ut fiam coniunx barbari alicuius.

11
Præmorerer certè non honestè.
Turpes quidem laquei sublimes,
Et seruis indecorum existimatur:
Sed cædes habent generosum quiddam & honestum.

11 Helenæ deliberãtis, quod genus mortis sibi inferre honestè debeat.

12
Sed paruũ momẽtum habet tempus, iamiam defungi uita.
Nam ad tantam uenimus profunditatem malorum.

12 Eiusdem Helenæ, uiuere amplius nolentis.

13
Cæteræ enim propter pulchritudinem fœlices sunt
Mulieres, sed nos hoc ipsum perdidit.

13 Eiusdem, Pulchritudo me perdidit.

14
Multa fiunt etiam per mendacia uerba.

14 Chori, consolantis Helenam: Fortè non uera sunt, quæ narrantur de morte Menelai, mariti tui.

15
Cum uerò bene cognoueris,
Secundum fortunam, gaudium luctusq; habeto.
Antequam nihil rectè scias, quid
Dolens profeceris? quare mihi pareto.

15 Chori, consolantis Helenam: Ne doleas, antequã rem certò cognoris.

16
Mulierem etenim opem ferre mulieri conuenit.

16 Chori, ad Helenam: Iuuabo te meo consilio, quantum possum.

17
Sed mea dona Venus peperit,
Multum sanguinem, multas lachrymas,
Et dolores cum doloribus, lachrymas cum lachrymis,
Acceperunt passiones.
Et matres filios amiserunt,

17 Helenæ, de sua forma præstanti, querela.

ἀπὸ δὲ παρθένοι κόμας
ἔθεντο, σύγγονοι νεκρῶν.

18

Ὅταν δ᾽ ἀνὴρ
πράξῃ κακῶς ὑψηλός, εἰς ἀηθίαν †
πίπτει κακίω, τοῦ πάλαι δυσδαίμονος.

19

Ἐλπὶς δ᾽ ἔκ τε πλουσίων δόμων
λαβεῖν τι ναύταις. ἐκ δὲ * μὴ ᾽χόντων βίον,
οὐδ᾽ εἰ θέλοιεν ὠφελεῖν, ἔχοιεν ἄν.

20

Ναυαγὸς ἥκω, ξένος, ἀσύλητον γένος.

21

Πολλοὶ κακῶς πράσσουσιν, οὐ σὺ δὴ μόνος.

22

Πολλοὶ γάρ, ὡς ἔξασιν, ἐν πολλῇ χθονὶ,
ὀνόματα ταὐτ᾽ ἔχουσι, καὶ πόλις πόλει,
γυνὴ γυναικί τ᾽· οὐδὲν οὖν θαυμαστέον.

23

Κακῶν δὲ θ᾽ ἡμῖν ἔσχατον τοῖς ἀθλίοις,
ἄλλους τυράννους, αὐτὸν ὄντα βασιλέα,
βίον προσαιτεῖν. ἀλλ᾽ ἀναγκαίως ἔχει.
λόγος γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμός, σοφῶν δ᾽ ἔπος,
a δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.

24

Λέγ᾽, ὡς ἀκούσω. πάντα δῶρα δαιμόνων.

25

Ἡδύ τοι μόχθων κλύειν.

26

Εἰ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς τύχης εὐδαίμονος
τύχοιτε, πρὸς τὰ πρόσθεν ἀρκέσειεν ἄν.

27

Ὦ θύγατερ, ὁ θεός, ὡς ἔφη, τι ποικίλον,
καὶ δυστέκμαρτον, εὖ b δέ πως ἀναστρέφει,
ἐκεῖσε κἀκεῖσ᾽ ἀναφέρων· ὁ c μὲν πονεῖ·
ὁ δ᾽ οὐ πονήσας, αὖθις ὄλλυται κακῶς.
βέβαιον οὐδὲν τῆς τύχης ἔχων.

28 Κακὸς

18 Omne animi uitium tanto conspectius in se Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur: iuxta Satyricum. πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν δυστυχέστερον. τὴν γὰρ ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴν οὐ προσδοκᾷ. Diphilus Comicus apud Stobæum.

† Desuetudo morum rusticitas.

19 Eleemosynæ à diuitibus, non pauperibus, qui ipsis indigent, petendæ.

* Pro μὴ ἐχόντων.

20 Exules, naufragi, & mendici, imbecilli sunt, ergo non metuendi.

21 Nemo solus miser: habemus singuli uulnus aliquod, cum quo conflictamur, dum uiuimus.

22 Vbique inuenias eiusdem cum alio nominis homines.

23 Summum malum est, eò deuenire miseriæ homines opulentos & potentes, ut uictũ cogantur mendicare ab alijs: & tamen hoc sæpè in uita accidit. quemadmodum de Dionysio rege Syracusano in uersibus Ouidij indicatur: Ille Syracusia modò formidatus in urbe, Vix humili duram reppulit arte famem. Vilia qui quondam miseris alimenta negarat, Nunc mendicato pascitur ille cibo. 4. de Ponto, & 5. Tristium.

a Necessitate nihil fortius.

24 Dei beneficia sæpè audiẽda & prædicanda.

25 Iucundi acti labores.

26 Melior fortuna solet nobis excutere memoriã defunctorum malorum.

27 Deus res uaria, & nulla coniectura assequenda.

b Deus gubernat & mutat res humanas pro arbitrio suo.

c Res humanę sunt circulus.

Et uirgines comas
** Deposuerunt, sorores interfectorum.*

18

—— Quando enim uir
Habuerit malè magnus, in ineptias
Cadit deteriores, eo qui fuit dudum infœlix.

19

—— Spes uerò, ex diuitibus ædibus
Accipere quippiã nautis: ab illis qui nõ habuerint uictum,
Neq; si uelint iuuare, poßint.

20

Naufragus adsum: hospes, non prædabile genus.

21

Multi infelices sunt, non tu iam solus.

22

Multi enim, ut est uerisimile, in uarijs regionibus
Nomina eadem habent, & ciuitas cum ciuitate,
Et mulier cum muliere. nihil igitur admirandum.

23

Malorum uerò nobis summum miseris,
Ab alijs tyrannis, cum egomet sim rex,
Victum petere. quin necessarium est.
Sermo est non meus, sed sapientium dictum:
Dura neceßitate nihil fortius esse.

24

Dic, quoniam digna sunt auditu omnia dona deorum.

25

Dulce sanè, labores audire.

26

Si in cæteris fortunam fœlicem
Consequamini, ad præterita satis fuerit.

27

O' filia, deus ipse, ut dicitur, res quædam uaria est,
Et nulla coniectura assequenda. Bene autem suo modo commutat res,
Huc & illuc referens. Vnus quidem laborat:
Alter uerò qui non laborauit, denuò perit malè.
Stabile nihil est, eandem fortunam habens.

* Id est, luxerunt, haben leyd getragen.

18 Verba Menelai, qui post Troiam dirutam, cum diu terra mariq; errasset, in Aegyptũ naufragus eijcitur, cum falsa Helena.

19 Eiusdem, cum petit naufragus ædes Protei, opulenti regis Aegyptij, qui dare possit pauperibus.

20 Eiusdem Menelai, ad anũ, quæ pulsantem fores Protei, intromittere eum nolebat.

21 Anus ad Menelaum, deplorantem suum infortunium.

22 Menelai, cum audit ab anu, in ędibus Protei seruari Helenam: cum & ipse Helenam, quam uerá esse putabat, à Troia secum duceret.

23 Menelai, petentis eleemosynam à rege Aegypti.

24 Menelai, interrogantis Helenam, quomodo à Sparta fuerit abrepta in Aegyptum.

25 Eiusdem Menelai, ad eandem.

26 Chori, ad Menelaum & Helenam: sequens melior fortuna obliterabit priora uestra mala.

27 Verba nuncij ad uerã Helenam, nunciantis Helenam ex nube formatam, & fictam à Iunone, subuolasse in aera.

28 Bonus seruus lætatur in lætis, dolet in tristibus domini sui.

29 Vaticiniorum uanitas.

* Dij consulendi & inuocādi, non ad uates currendum.

† Nemo segnis, diues, quia uates audierit, effectus est.

a Animus prudens, & bona prudentum cōsilia, uates sunt optimus.

b Dij amici, optima ariolatio.

30 Veri amici, amicorū cùm lęta tum aduersa scire cupiūt.

31 Impossibilia conari, nō est sapientis.

32 Mors necessitatem habet fati: quæ si prius oppetenda est, oppetatur cum gloria: ut dixit Cicero, & Hector Homericus in ultimo congressu cum Achille, *μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.*

c Simile simili charum, *ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον.*

34 Deus odit, per uim malè acquisita. *δὼς ἀγαθή, ἅρπαξ δὲ κακή, θανάτοιο δότειρα*: Hesiod.

* Id est, non debeo esse negligens in meis bonis tuendis, nec debeo permittere ut alius ea mihi per uim auferat.

† *χρήματα δ' οὐχ ἁρπακτά, θεόσδοτα πολλὸν ἀμείνω*: Hesiod.

35 Plerique prudentes, & præditi plurimarum rerum cognitione, præcipuā tamen uirtutem iusticiam negligunt.

36 Decus est maximum liberis, imitari paternas uirtutes.

28

Κακὸς γάρ, ὅστις μὴ σέβει τὰ δεσποτῶν,
καὶ ξυγγέγηθε, καὶ ξυνωδίνει κακοῖς.

29

Ἀλλά τοι τὰ μάντεων
ἐσεῖδον, ὡς φαῦλ' ἐστὶ, καὶ ψευδῶν πλέα.
οὐδ' ἦν ἄρ' ὑγιὲς οὐδὲν ἐμπύρου φλογός,
οὔτε πτερωτῶν φθέγματ'. εὔηθες δέ τοι
τὸ καὶ δοκεῖν, ὄρνιθας ὠφελεῖν βροτούς.
τί δῆτα * μαντευόμεθα; τοῖς θεοῖσι χρὴ
θύοντας αἰτεῖν ἀγαθὰ, μαντείας δ' ἐᾶν.
βίου γὰρ ἄλλως δέλεαρ εὑρέθη τόδε,
† κοὐδεὶς ἐπλούτησ' ἐμπύροισιν ἀργὸς ὤν.
γνώμη [a] δ' ἀρίστη, μάντις, ἥ τ' εὐβουλία.
—— [b] Τοὺς θεοὺς ἔχων τις ἂν
φίλους, ἀρίστην μαντικὴν ἔχοι δόμοις.

30

Γόθος δέ τις
τὰ τῶν φίλων φίλοισιν αἰσθέσθαι κακά.

31

Τὸ τολμᾶν δ' ἀδύνατον, ἀνδρὸς οὐ σοφοῦ.

32

Δρῶντας γὰρ, ἢ μὴ δρῶντας, ἥδιον θανεῖν.

33

Γυναικὶ [c] πρόσφορον γυναι.

34

Μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν· τὰ κτητὰ δὲ
κτᾶσθαι κελεύει πάντας, οὐκ ἐς ἁρπαγάς.
* ἐατέος ὁ πλοῦτος, ἄδικός τις ὤν·
κοινὸς γάρ ἐστιν οὐρανὸς πᾶσι βροτοῖς,
καὶ γαῖ', ἐν ᾗ χρὴ δώματ' ἀναπληρουμένους,
† τἀλλότρια μὴ 'χειν, μηδ' ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ.

35

Αἰσχρόν, τὰ μέν σε θεῖα πάντ' ἐξειδέναι,
τά τ' ὄντα, καὶ μὴ, τὰ δὲ δίκαια μὴ εἰδέναι.

36

Παιδὶ γὰρ κλέος τόδε
κάλλιστον, ὅστις ἐκ πατρὸς χρηστοῦ γεγὼς,

ἐς ταυ-

28

Malus enim, qui non colit res dominorum,
Et collætatur & contristatur in malis.

29

—— Sed certè res uatum
Aspexi quàm improbæ sint, & plenæ mendaciorum.
Non erat quicquam sanum sacræ flammæ,
Neq; auium uoces. stultum sanè
Vel existimare, aues iuuare mortales.
Quid igitur uates consulimus? dijs conuenit
Sacrificantes postulare bona, uaticinia autem omittere.
Vitæ enim frustrà illecebra inuentum est hoc:
Et nullus diues factus est uaticinijs, segnis existens.
Sed mens optima, uates est, & bonum consilium.
—— Deos aliquis habens
Amicos, optimam ariolationem habet domi.

30

—— Sed desiderium quoddam
Amicorum amicis cognoscere mala.

31

Sed conari impossibile, uiri est non sapientis.

32

Agentes enim, quàm non agentes, dulcius est mori.

33

Mulieri conuenit mulier.

34

Odit enim Deus uim: sed parta
Possidere iubet omnes, non ad rapinas.
Negligendæ diuitiæ, quæ iniustæ sunt:
Commune enim est cœlum omnibus mortalibus,
Et terra, in qua conuenit domos implere,
Res alienas non habere, neque auferre per uim.

35

Turpe, te diuinas res omnes nouisse,
Et præsentia, & non præsentia, sed iusta non scire.

36

Filio enim gloria hæc
Optima, qui ex patre probo cum natus sit,

28 Nuncij uerba sunt, quib. gratulatur Menelao repertam ueram Helenam.

29 Nuncius ad Agamemnonem, accusantem uanitatem & incertitudinem uaticiniorum, quando Calchas multa prædicens de excidio Troiano, non uidit decipi Græcos, dum pugnant pro nube & ficta Helena.

30 Chori, rogitantis Menelaum de suis periculis & laborib. exantlatis ad Troiam, sed frustra, dum pugnat pro sua Helena.

31 Helenę, hortantis Menelaum ut fugiat quàm celerrimè Aegyptũ, ne interficiatur à Protei filio, cui pugnare imbecilli ipsi impossibile sit.

32 Menelai, uolentis se opponere Theoclymeni, regi Aegypti.

33 Menelai, ad Helenam.

34 Helenæ ad Theonoen, sororem Theoclymeni, regis Aegypti, uolẽtem prodere aduẽtum Menelai fratri suo: Menelaus maritus adest, uolens abducere me Helenã, quam Mercurius olim patri tuo Proteo tuendam ad tempus bona fide tradidit. Impiè ergo facit frater tuus, qui dum me uxorem sibi cupit, aliena bona ad se uiolenter trahere studet.

35 Eiusdem, ad eandem.

36 Helenæ ad Theonoen, de fratre, filio Protei regis, iusti & pij: à quo patre ipse filius longè degenerarit.

εἰς ταὐτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι σοῦ τρόπους.

37

Λέγουσιν, ὡς πρὸς ἀνδρὸς εὐγενοῦς,
ἐν ξυμφοραῖσι δάκρυ᾽ ἀπ᾽ ὀφθαλμῶν βαλεῖν.

38

—— Ὁ νοῦς
τῶν κατθανόντων, ζῇ μὲν οὔ, γνώμην δ᾽ ἔχει
ἀθάνατον, εἰς ἀθάνατον αἰθέρ᾽ ἐμπεσών.

39

—— οὐδὲ μωρίᾳ
ξύμβουλος ἔσομαι τοι κασιγνήτου ποτέ.
δυσεργετῶ γὰρ κεῖνον, οὐ δοκοῦσ᾽ ὅμως,
ἐξ εὐσεβείας ὅσιον εἰ τίθημι νῦν.

40

Ἐκ τῶν θεῶν δ᾽ ἄρχεσθε, κ᾽ ἱκετεύετε.

41

Οὐδείς ποτ᾽ εὐτύχησεν, ἔκδικος γεγώς.
† ἐν τοῖς δικαίοις δ᾽ ἐλπίδες σωτηρίας.

42

Τί ποτ᾽ ἄπληστος εἶ κακῶν;
ἔρωτας, ἀπάτας, δόλιά τ᾽ ἐξευρήματα
ἀσκοῦσα. φίλτρα θ᾽ αἱματηρὰ δωμάτων.
* εἰ δ᾽ ἦσθα μετρία, τἆλλα γ᾽ ἡδίστη θεῶν
πέφυκας ἀνθρώποισιν.

43

Ἐσθλῶν κακίους ἐνίοτ᾽ εὐτυχέστεροι.

44

Ἐν εὐσεβεῖ γοῦν, νόμιμα μὴ κλέπτειν νεκρῶν.

45

Σὺ δ᾽ ὦ τάλαινα, μὴ ᾽πὶ τοῖς ἀνηνύτοις
τρύχου σὺ σαυτήν. Μενέλεως δ᾽ ἔχει πότμον,
a οὐκ ἂν δύναιτο ζῆν ὁ κατθανὼν πόσις.
b σὸν ἔργον, ὦ νεᾶνι· τὸν παρόντα μὲν
στέργειν πόσιν χρὴ· τὸν δὲ μηκέτ᾽ ὄντ᾽, ἐᾶν.
ἄριστα γάρ σοι ταῦτα πρὸς τὸ τυγχάνον.

46

Σώφρονος δ᾽ ἀπιστίας
οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς.

37 Viri fortis est lachrymare in aduersis. ἀγαθοὶ δ᾽ ἀριδάκρυες ἄνδρες, ut est apud Homerum.

38 Anima immortalis. De eo uide Phædonem Platonis, & Axiochum eiusdem, Ciceronē quoq; de Amicitia.

39 Non gratificari improbis in sceleribus, beneficium est.

40 Deus sit initium nostrarum actionum.

41 Nullus impius fœlix fuit semper.

† Iusticia & bona conscientia bonæ spei nutrices sunt.

42 Amor & Venus plurimorū malorū causæ. Deniq; mille in amore cruces, & dulce uenenum, Luctus & lachrymæ, cura, querela, dolor.

* Amor moderatus, deorū gratissimus.

43 Mali plerunq; rectius & felicius habent bonis, ut Germani quoq; monuerunt: Ie erger schalck, ie besser glük.

44 Iusta tribuenda mortuis.

45 Faxis ut libeat, quod est necesse: Publius in Mimis.

a Semel mortuus, nō potest iterum uiuere.

b Præsentia curanda, & præterita linquenda sunt.

46 Quamobrem Epicharmium illud teneto: Neruos atq; artus esse sapientiæ, nil temerè credere. Cicero in lib. de Petione consulatus. Versus autē Epicharmi refertur apud Ciceronem lib. Epistol. ad Atticū 1. Atq; ita tamen nouis amicitijs implicati sumus, ut crebrò mihi uafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illā suam: Νᾶφε καὶ μέμνασ᾽ ἀπιστεῖν· ταῦτα νεῦρα τῶν φρενῶν.

Consentit cum parentibus, moribus.

37

Dicunt, quòd sit uiri fortis,
In calamitatibus lachrymas fundere ab oculis,

38

—— Animus
Mortuorum, non quidem uiuit, sed sensum habet
Immortalem, ad immortalem æthera illapsus.

39

—— Neq; in stulticia
Consiliaria ero fratris unquam.
Imò ei benefacio, quamuis non uidear,
Ex impietate si sanctum fecero ipsum.

40

Sed à dijs initium sumite, & supplicate.

41

Nullus unquã bonam fortunam habuit, iniustus existens.
Sed in iusticia, spes salutis.

42

Quid'nam inexplebilis es malorum?
Amores, errores, & fraudulentas artes
Exercens, & philtra cruenta familijs.
Quòd si fores moderata, aliàs gratissima dearum
Esses hominibus.

43

Bonis deteriores interdum fœliciores.

44

Ad pietatem attinet, iusta non subducere mortuis.

45

Tu uerò ô misera, ne ob irrecuperabilia
Macera teipsam, Menelaus habet fatum:
Neq; potest uiuere maritus mortuus.
Hoc tuum opus est, ô mulier. præsentem quidem
Amare maritum oportet, mortuum uerò missum facere.
Optimum enim tibi hoc est ad præsentem fortunam.

46

Prudenti incredulitate
Non est quicquam utilius mortalibus.

37 Menelai ad Theonoen, ut seruet & se & Helenam, à crudelitate fratris Theoclymeni.

38 Theonoe ad Menelaum, de defunctis.

39 Theonoe ad Menelaum: non ero adiutor fratri in impietate.

40 Theonoe promittit suã operam Menelao, contra fratrem. & hortatur, ut dei quoque opem imploret.

41 Chori uerba sunt.

42 Helenæ ad Venerem.

43 Helenæ ad Theoclymenum regem Aegypti, de Græco quodam nuncio, qui solus pereuntibus multis præstantibus Græcis, naufragio enatauit.

44 Menelai ad Theoclymenũ.

45 Theoclymenus solatur Helenam, ob Menelaũ defunctum.

46 Nusquam tuta fides.

47 Seruis gloriosum est, mori pro dominis.

47

Πρὸ δεσποτῶν,
τοῖσι γενναίοισι δούλοις εὐκλεέστατον θανεῖν.

48 Dij bonorum amici sunt.

48

Τοὺς εὐγενεῖς γὰρ οὐ στυγοῦσι δαίμονες,
τῶν δ' ἀναριθμήτων μᾶλλόν εἰσιν οἱ πόνοι.

49 Multa eueniunt præter spem hominibus. Benè enim cogitatum surripitur sæpissimè, ut apud Plautum dicitur.

49

Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων,
πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοί.
καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη·
τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός.

Τέλος.

47

——Pro heris,
Generosis seruis gloriosissimum mori.

48

Generosos enim non odio habent dij:
Ignobilium uerò magis sunt labores.

49

Multæ formæ sunt dæmoniorum.
Multa insperatò perficiunt dij:
Et quæ sperabantur, non peracta sunt.
Insperatorum uerò exitum inuenit Deus.

FINIS.

47 Chori, ad Theoclymenū.

48 Verba sunt Dioscurorum, ad Theoclymenum: Menelaus cum Helena beatorum insulas incolent post obitum.

49 Chori uerba, & est appendix, & morale aliquot tragœdiarum Euripidis.

ARGVMENTVM IPHIGENIAE in Aulide.

Græci ex Aulide propter cœli tranquilitatem non possunt nauigare ad Troiam.

POstquam Græcorum duces omnes, unà cum classe, reliquoque belli apparatu in Aulidem conuenissent, ut inde pariter ad Troiam euertēdam nauigarent: tanta consecuta est cœli tranquillitas, ut nullis flatibus uentorum esset nauigandi facultas. Quare cum exercitus iam molestè ferret se frustra tempus ibi terere, cōsultis extis Calchas augur respondit: Dianæ Aulidensi immolandam esse Iphigeniam, Agamemnonis filiam: atque ita Græcos fœliciter ad Ilium nauigaturos. Itaq; conuocato exercitu, Agamemnon persuasus à Menelao, patitur fieri decretum ut accersatur puella. Cæterùm quo libentius eam Clytemnestra mater mitteret, priuatim fingunt titulum, quasi Achilli Græcorum principum optimo foret nuptura. Hoc cōmentum soli nouerunt Agamemnon, Menelaus, Calchas atque Vlysses. Atqui misis iam ad uxorem literis, Agamemnon, quum superioris consilij pœniteret, & futuram cædem filiæ ferre non posset, noctu clanculum alias ad uxorem literas scribit, denuncians, ne uirginem mittat in Aulidem: in aliud enim tempus proferendas nuptias. Eas antelucano seni cuidam seruo Argos perferēdas committit, exposito simul earum argumēto. Verùm hunc cum epistola Menelaus, dum & ipse ante lucem puellæ aduentum obseruat, intercipit, & acriter cum fratre de consilij inconstantia expostulat. Interea è comitatu Clytemnestræ præcurrens quidā, Agamemnoni, Menelao præsente, nunciat, adesse in Aulide Iphigeniam unà cum matre, & Oreste infante, neq; eam rem clam esse exercitu. ibi simulatque Menelaus sensit, illis iam non esse integrum filiam remittere: fictè cœpit fratri suadere, ne uirginem sua causa pateretur occidi. Dum hæc inter illos uersantur, interim aduenit Clytemnestra cum filia: multisq; modis exagitantur patris affectus, dum consilium de iugulanda filia studet celare. Qua de re cum consulturus Calchantem abijsset, interea accessit Achilles, expostulaturus cum Agamemnone: salutaturque à Clytemnestra, tanquam futurus gener. Achilles ignarus demiratur. Ibi seruus, senex ille, cui literæ secundæ fuerant commissæ, rem profert, proditq; consilium regis. Indignatus Achilles, quòd ad cædem uirginis suo nomine essent abusi, in concilio deinde defendit eam,

Iphigenia filia Agamemnonis immolanda Dianæ.

Iphigenia accersitur in Aulidē, nuptura Achilli Græcorum principi.

Agamemnonem pœnitet consilij de mactanda filia.

Menelaus expostulat cum fratre Agamemnone, de cōsilij inconstantia.

Nunciatur Agamemnoni, adesse in Aulide Iphigeniam.

Menelaus fictè suadet Agamemnoni, ne patiatur mactari Iphigeniam.

Achilles expostulat cum Agamemnone.

Achilles defendit Iphigeniam, ne mactetur.

dit eam, ne mactetur: sed uincitur suffragijs. Itaque cum res ad summum tumultum spectare uideretur, reliquo exercitu postulante puellam, contrà Achille cum uniuersis depugnare parato, ipsa ultrò mutata sententia suadet matri, satius esse speciosam oppetere mortem, quàm ob suam unius uitam aut tot principes in certaminis periculũ uocari, aut rem tantam omitti. Ducta igitur ad aram deæ, ipsa quidem sublata est in Tauricam regionem: at eius loco cerua supposita est. Sacro peracto, nauigant Græci.

Iphigenia prompta est ad mortem pro salute Græciæ.

Pro Iphigenia mactanda, cerua supponitur.

ARGVMENTVM ALIVD, DESVMPTVM *ex uera historia belli Troiani, Lib. primi Dictys Cretensis.*

OMnium autem clasſium numerus, quem ex diuerſis Græciæ regnis contractum ſuprà expoſuimus, toto quinquennio inſtructus, præparatusque eſt. Ita quum nulla iam res profectionem niſi abſentia militis retardaret, cuncti duces ueluti ſigno dato, uno atque eodem tempore Aulidem confluũt. Interim in ipſa nauigandi feſtinatione Agamemnõ, quem à cunctis regem omnium declaratũ ſuprà docuimus, longius paulo ab exercitu progreſſus, fortè conſpicit circa lucum Dianæ paſcentem capream: imprudensq́; religionis quę in eo loco erat, iaculo transfigit. Neq; multo pòſt ira Dianæ, ob mutationem aeris corporib. pertentatis lues inuadit: atq; interim in dies magis magisq́; ſæuiens, multa millia fatigare, & promiſcuè pecora atq; exercitum grauari. Prorſus nullus funeri modus, neq; requies: uti quidq; malo obuium fuerat, uaſtabatur. Quibus rebus ſollicitis ducib. mulier quædã deo plena Dianæ iram fatur. Eam nanq; ob necẽ capreæ, qua maximè lætabatur, ſacrilegij pœnas ab exercitu expetere: nec leniri, priuſquam autor tanti ſceleris filiam natu maximam uicariam uictimam immolaſſet. Quæ uox ut ad exercitum uenit, omnes duces Agamemnonem adeunt. eum quippe primò orare, recuſantemq́; ad poſtremùm cogere, uti malo obuiam properaret. Sed ubi obſtinatè renuere uident, nec ulla ui queunt flectere, plurimis conuicijs inſecuti, ad poſtremũ regio honore ſpoliauere: ac ne tanta uis exercitus ſine rectore profuſius ac ſine more militiæ uagaretur, præficiunt ante omnes Palamedem: dein Diomedem, & Aiacẽ Telamoniũ: quartum Idomeneum. Ita per æquationem numeri atq; partium, quadripartitur exercitus: neque interim ullus finis uaſtitatis.

Græci conueniunt in Aulide, profecturi ad Troiam.

Agamemnon iaculo transfigit ceruã Dianæ in Aulide.

Græci affligũtur peſte, propter interfectã ceruam Dianæ.

Agamemnon, cum nollet dare filiam ſuã Iphigeniam, uictimã pro ſalute exercitus, ſpoliatur à Græcis regio honore.

Palomedes, Diomedes, Aiax & Idomeneus, duces exercitus cõſtituuntur, pro Agamemnone.

Tum Vlyſſes ſimulata ex peruicacia Agamemnonis iracũdia, ob id domum demigrationem confirmans, magnum atq; inſperabile cunctis remedium excogitauit. Profectus nanque Mycenas, nullo conſilij participe, falſas literas tanquam ab Agamemnone ad Clytemneſtram perfert, quarum ſententia hæc erat: Iphigeniam (nam ea maior natu erat) deſponſam Achilli: eumq́ue non prius ad Troiam profecturum, quàm promiſsi fides impleretur, ob quæ feſtinaret, eamq́ue & quæ nuptijs uſui eſſent maturè mitteret. Præterea multa pro negocio, ementito argumento locutus, fidem fecerat. Quæ ubi accepit

Vlyſſes fictis literis Mycenas profectus, adducit in Aulidem Iphigeniã, nupturã Achilli, Græcorũ præſtantiſsimo.

accepit Clytemnestra, tum propter gratiam Helenæ, tum maximè quòd tam celeberrimi nominis uiro filia traderetur, læta, Iphigeniam Vlysſi committit. Isq́; confecto negocio, paucis diebus ad exercitum reuertitur, atque ex improuiſo in luco Dianæ cum uirgine conſpicitur.

Quibus cognitis, Agamemnon affectione paternæ pietatis motus, ne tam illicito immolationis ſceleri intereſſet, fugam parat: eumq́;, re cognita, Neſtor longam orationem exorſus, ad poſtremum in ſuadendi genere, quo præter cæteros Græciæ uiros iucūdus acceptusq́; erat, à propoſito cohibuit. Interim uirginem Vlyſſes & Menelaus cum Calchante (quibus id negocium datum erat) remotis procul omnibus, ſacrificio adornant: quum ecce dies fœdari, & cœlum nubilo tegi cœpit: dein repentè tonitrua, coruſcationes, fulmina, & præterea terræ marisq́; ingens motus, atque ad poſtremum confuſione aeris ereptum lumen: neque multo pòſt imbrium atque grandinis uis magna præcipitata. inter quæ tam tetra, nulla requies tempeſtatis. Menelaus cum his qui ſacrificium curabant, metu atque hæſitatione in diuerſa agebatur. terreri quippe primò ſubita cœli permutatione, idq́; ſignum diuinum credere. dein, ne cœptum omitteret, detrimento militum commoueri. Igitur inter tantam animi dubitationem, uox quædam luco emiſſa, aſpernari numen ſacrificij genus, & ob id abſtinendum à corpore uirginis: miſereri nanque eius deam: cæterùm pro tanto facinore, ſatis pœnarum Agamemnoni à coniuge eius poſt Troianam uictoriam comparatum: itaque curarent, id quod in uicem uirginis oblatum animaduerterent, immolare. Deinde cœpere uenti atque fulmina, aliaq́; quæ in magno cœli motu oriri ſolent, conſeneſcere.

Neſtor Græcorum eloquentiſſimus: τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης γλύκιον μέλιτος ῥέεν αὐδὴ, ut eſt apud Homerum.

Tempeſtas exorta horrenda, cū Iphigenia ſacrificio adornaretur.

Vox è luco emiſſa clamat, aſpernari deos uictimā humanam.

Agamemnon è Troia domū reuerſus, interficiendus à coniuge, in pœnam interfectæ ceruæ Dianæ.

Sed dum hęc in luco aguntur, Achilles literas ſeorſum miſſas ſibi à Clytemneſtra, cum auri magno pondere accipit: in quibus ei filiam, atque omnem domum ſuam commendauerat. Quas poſtquàm perlegerat, & Vlyſsis conſilium patefactum eſt, omiſsis omnib. properè ad lucum pergit Achilles, magna uoce Menelaum, & qui cum eo erant inclamans, ab inquietudine Iphigeniæ cohiberent ſeſe: comminatus perniciem omnibus, niſi paruiſſent. Mox attonitis his atque ſtupefactis, ipſe ſuperuenit, reformatoq́; iam die uirginē abſtrahit. Interim deliberantibus cunctis, quid'nam & ubi eſſet quod immolari iuberetur, cerua forma corporis admiranda ante ipſam aram intrepida conſiſtit. Eam prædictā hoſtiam rati, ob-

Achilles accepit literas à Clytemneſtra, cū magno auri pondere.

Achilles per uim Iphigeniam ab ara abſtrahit.

Abrepta Iphigenia, ultrò adeſt cerua ante arā intrepida conſiſtens.

Pestis cessat, peracto sacrificio.

latamq; diuinitùs, comprehendêre: moxque immolant. Quibus peractis, sedata lues, instarque æstiui temporis cœlum reseratum est.

Iphigenia Scytharum regi cōmendatur. Inde sumptum est argumentum tragœdiæ Euripidis, quæ inscribitur Iphigenia in Tauris.

Agamemnon denuò summus dux exercitus constituitur.

Cæterùm uirginem Achilles, atque hi qui sacrificio præfuere, clam omnibus regi Scytharum, qui eo tempore aderat, commendauere. At ubi duces sedatā uim mali animaduertêre, uentorumque flatus nauigandi prosperos, atque æstiuam maris faciem, omnes læti Agamemnonē adeunt. Eūq; interitu filiæ permœstum consolati, honorem regni rursum concelebrant. Quæ res pergrata atque accepta per exercitum fuit. Eum quippe optimū esse consultorem suū, quem non secus quàm parentem miles omnis percolebat. Sed Agamemnon, siue eorum quæ præcesserant satis prudens, siue humanarum rerum necessitatem animo reputans, ob id aduersus infortunia firmissimus, dissimulato quod ei acciderat, honorem suscipit, atque eo die duces omnes in conuiuium ad se deducit.

Græci ex Aulide nauigant ad Troiam.

Dein haud multis pòst diebus, exercitus ordinatus per duces, quum opportunum iam tempus nauigādi ingrueret, ascendit naues, repletas multis preciosissimis rebus, quæ ab incolis regionis eius offerebantur. * Cæterùm frumenta, uinum, aliaq; sibi necessaria, Anius & eius filiæ præbuere, quæ œnotropæ & diuinæ religionis antistites memorabantur. Hoc modo ex Aulide nauigatum est.

** Anius instruit uiatico Græcos, proficiscētes ad Troiam. de hoc Anio, & filiab. eiusdem (quas Oenotropas uocat Lycophron, quòd habuerint potestatem producendi uinum, oleum & frumenta, quandocunque uoluerint) mira dicuntur apud Lycophronem, antiquissimum poetam, fabularum Græcarum Oceanum. Eum nos Græcolatinum, Commentarijs quoq; nostris illustratum, dabimus adolescentibus.*

PERSO-

PERSONAE *Fabulæ.*

Agamemnon, maritus Clytemnestræ.

Senex, seruus Agamemnonis, unà ad Troiam proficiscens.

Chorus.

Menelaus, maritus Helenæ.

Clytemnestra, uxor Agamemnonis, mater Iphigeniæ.

Iphigenia, quæ mactatur.

Achilles, filius Pelei, formosissimus & fortissimus Græcorum.

Famulus, senex est idem: & nunciat Clytemnestræ esse mactandam Iphigeniam, pro salute exercitus, & fœlici ad Troiam nauigatione.

Nuncius, est senex idem, nuncians Clytemnestræ, quomodo se gesserit Iphigenia, dum abduceretur uictima ad lucum Dianæ: quid item acciderit circa eius immolationem.

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ- ΔΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ, ΗΝ καλεῖται ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ἐν Αὐλίδι.

1 Plus est sollicitus, magis beatus.

1

Ζηλῶ σε γέρον·
Ζηλῶ δ' ἀνδρῶν, ὃς ἀκίνδυνον
βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς, ἀκλεής·
τοὺς δ' ἐν τιμαῖς, ἧσσον ζηλῶ.

2 Honos magnorum, splendida quædam miseria.

2

Πρεσ. Καὶ μὴν τὸ καλόν γ' ἐνταῦθα βίου.
Αγ. τοῦτο δέ γ' ἐστὶ τὸ καλὸν, σφαλερόν.
καὶ τὸ φιλότιμον,
γλυκὺ μὲν, λυπεῖ δὲ προσιστάμενον.
τότε * μὲν, τὰ θεῶν οὐκ ὀρθωθέν-
τ' ἀνέτρεψε βίον·
τότε δ' ἀνθρώπων γνῶμαι πολλαὶ,
καὶ δυσάρεστοι διέκναισαν.

* Quandoque Deus perdit homines: quandoq; etiam sua stultitia, mala sibi accersunt: quemadmodum apud Homerum de socijs Vlyssis dicitur.

† Vbi mel, ibi fel: ubi uber, ibi tuber, ut dicitur: nemo in perpetua felicitate uitã exegit. Αμώμητον γὰρ οὐδὲν ἔγφυτο βροτοῖς, ut à Simonide lyrico uerè dictum est. Intercedit enim quæpiam his cognatio, uitæ ac dolori: ut dixit Menander Comicus, referente id Plutarcho.

a Deorum decretum est, ut in uita, læta temperentur tristibus.

3

Οὐκ ἄγαμαι ταῦτ' ἀνδρὸς ἀριστέος.
† οὐκ ἐπὶ πᾶσί σ' ἐφύτευσ' ἀγαθοῖς,
Ἀγάμεμνον, Ἀτρεύς.
δεῖ δέ σε χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι·
θνητὸς γὰρ ἔφυς, κἂν μὴ σὺ θέλῃς.
τὰ a θεῶν οὕτω βουλόμεν' ἔσται.

4 Nemo hominum uiuit sine dolore, curis & mœrore.

4

Θνητῶν δ' ὄλβιος ἐς τέλος οὐδείς,
οὐδ' εὐδαίμων·
οὔπω γὰρ ἔφυ τις ἄλυπος.

5 Gloriosum est seruis, pro heris suis mori.

5

Ἀλλ' εὐκλεές τοι δεσποτῶν θνήσκειν ὕπερ.

6 In hominem inconstantẽ, qui aliud stans, aliud sedens & sentit & loquitur.

6

Πλάγια γὰρ φρονεῖς· τὰ μὲν νῦν,
τὰ δὲ πάλαι, τὰ δ' αὐτίκα.

7 Lingua iactabunda, quæ docta uideri cupit, inuidiæ obnoxium malum est.

7

Πονηρὸν γλῶσσ' ἐπίφθονον σοφή.

8 Νοῦς

EX TRAGOEDIA EVRIPIDIS, QVAE VOcatur IPHIGENIA in Aulide.

1

BEatum te iudico, ô senex:
Beatũ iudico, uirorũ quicũq; nõ periculo
Vitam transegit ignotus, inglorius. (sam
Eos uerò qui in honore uersantur, minus
beatos iudico.

1 Agamemnonis, ducis exercitus Græcorũ, ideoq; multis curis onerati, ad senem seruum suum.

2

Se. Atqui decus est ibi uitæ.
Ag. Istud uerò est decus lubricum.
Et ipse honor
Dulcis quidem, tristificat uerò additus.
Interdum quidem res deorum non rectè peractæ,
Subuerterunt uitam.
Interdum uerò hominum sententiæ uariæ,
Et quibus satisfieri non potest, molestæ sunt.

2 Senis ad Agamemnonem: Magni uiri in honore habentur. respondit Agamemnon: Iste honos lubricum quiddam est, & cum multis molestijs cõiunctum.

3

Non laudo hæc in uiro principe.
Non ad omnia te genuit bona,
O' Agamemnon, Atreus.
Oportet uerò te gaudere & tristari:
Mortalis enim es, etsi tu nolis.
Deorum sic decreta erunt.

3 Eiusdem senis, ad Agamemnonem.

4

Mortalium uerò beatus ad finem nemo,
Neque fœlix.
Nondum enim aliquis natus est absque dolore.

4 Agamemnonis ad seipsum, colluctantis cum dolore maximo, quòd promisit filiam Iphigeniam Dianæ uictimam, pro Græcorum salute.

5

Sedenim gloriosum, pro heris mori.

5 Senis ad Menelaum, aperientem per uim literas Agamemnonis: quas alteras, cum Agamemnonem consilij pœnituisset, ad Clytemnestram ipse senex ferebat, ne ueniret cum filia in Aulidem.

6

Diuersa enim sentis, alia quidem nunc,
Alia dudum, alia mox.

6 Menelai, obijcientis fratri Agamemnoni inconstantiam, nolenti ut filia mactetur, quã tamen primò exercitui promisit.

7

Malum lingua ingens docta.

7 Agamemnonis, taxantis iactantiam fratris Menelai.

8 Homo inconstans, res est inutilis & incerta amicis.

8

Νοῦς δ᾽ ἔγ᾽ οὐ βέβαιος, ἄδικον κτῆμα, κοὐ σαφὲς φίλοις.

9 Qui ambiunt honores, seu opus habent alicuius opera, submissi, nihil non faciunt & pollicentur: assequuti autem quod uoluerunt, elati, mores mutant.

a Honores mutant mores semper in deteriores.

b Non decet amicum, magnum effectum, commutatis morib. negligere amicos: sed tunc maximè amicum esse, cùm iuuare potest, auctus scilicet opibus & potentia.

9

Οἶσθ᾽ ὅτ᾽ ἐσπούδαζες ἄρχειν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον,
τῷ δοκεῖν μὲν οὐχὶ χρῄζων, τῷ δὲ βούλεσθαι θέλων;
ὡς ταπεινὸς ἦς, ἁπάσης δεξιᾶς προσθιγγάνων,
καὶ θύρας ἔχων ἀκλήστους τῷ θέλοντι δημοτῶν,
καὶ διδοὺς πρόσρησιν ἑξῆς πᾶσι, κεἰ μή τις θέλοι,
τοῖς τρόποις ζητῶν πρίασθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μέσου;
a κᾆτ᾽ ἐπεὶ κατέσχες ἀρχάς, μεταβαλὼν ἄλλους τρόπους,
τοῖς φίλοισιν οὐκέτ᾽ ἦσθα τοῖς πρὶν, ὡς πρόσθεν, φίλος,
δυσπρόσιτος, ἔσω τε κλείθρων σπάνιος; (λθ,
b Ἄνδρα δ᾽ οὐ χρεὼν
τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα,
τοὺς τρόπους μεθιστάναι·
ἀλλὰ καὶ βέβαιον εἶναι τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
ἡνίκ᾽ ὠφελεῖν μάλιστα δυνατός ἐστιν εὐτυχῶν.

10 Omnes affectamus magnos honores, & munera ampla: nescientes quantum nobis onus imponamus, cum τὰ μεγάλα καὶ μεγάλα πάσχει κακά.

10

Μυρίοι δέ τοι πεπόνθασ᾽ αὐτό, πρὸς τὰ πράγματα·
ἐκπονοῦσ᾽ ἔχοντες, εἶτα δ᾽ ἐξεχώρησαν κακῶς.
τὰ μὲν ὑπὸ γνώμας πολιτῶν ἀσυνέτου, τὰ δ᾽ ἐνδίκως
ἀδύνατοι γεγῶτες αὐτοὶ διαφυλάξασθαι πόλιν.

11 Non genus, non amicitia: sed uirtus, prudentia atq; industria, in creando rege consideranda.

12 Fratrum inter se iræ sunt acerbissimæ, χαλεποὶ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ, οἱ τὸ πέρα στέρξαντες, οἱ δὲ καὶ πέρα μισοῦσιν: Plato lib. 7. Politicorum.

13 Vir turpis nihil curat uerecundiam.

14 Mali uiri uoluptates malæ.

15 Peccata admissa comitatur dolor, & morsus conscientiæ, crudelissimus carnifex.

16 Etiamsi alij malè faciant, tamen quisq; pro se quod rectum est facere debet: cum impudens oratio etiam Ethnicis sit, dicere, sic factum esse.

11

Μηδέν᾽ αὖ χρέους ἕκατι προστάτην θείμην χθονός,
μηδ᾽ ὅπλων ἄρχοντα· νοῦν χρὴ τὸν στρατηλάτην ἔχειν
πόλεως, ὡς ἄρχων ἀνὴρ πᾶς, ξύνεσιν ἢν ἔχων τύχῃ.

12

Δεινὸν, κασιγνήτοισι γίνεσθαι λόγους,
μάχας θ᾽, ὅταν ποτ᾽ ἐμπέσωσιν εἰς ἔριν.

13

Ἀνὴρ γὰρ αἰσχρὸς, αἰδεῖσθ᾽ οὐ φιλεῖ.

14

Πονηροῦ φωτὸς ἡδοναὶ κακαί.

15

Ἐμὲ δὲ συντήκουσι νύκτες, ἡμέραι τε δακρύοις,
ἄνομα δρῶντα, κοὐ δίκαια παῖδας, οὓς ἐγεινάμην.

16

Ταῦτα σοὶ βραχέα λέλεκται, καὶ σαφῆ, καὶ ῥᾴδια·

εἰ δὲ

8

Quin mens instabilis iniqua res est, & non certa amicis.

9

Meministi, quando studebas imperare Græcis ad Ilium,
Existimatione quidē non cupiens, uoluntate uerò uolens:
Quàm submissus eras, quamlibet dexteram præhensans,
Et fores habens patentes uolenti ex popularibus, (luisset:
Et exhibēs alloquēdi facultatē ordine omnib. et si quis no
Istis moribus quærens emere ipsum honorem ex medio?
Et deinde ubi nactus es imperiū, cōmutatus in alios mores,
Amicis non amplius fuisti prioribus, ut antea, amicus:
Aditu difficilis, intráq; claustra rarus apparens.
Virum uerò non conuenit
Probum, auctum rebus magnis,
Mores commutare:
Verùm uel stabilem esse tunc maximè amicis,
Quando iuuare maximè potis est, in fœlicitate existens.

10

Plurimi certè patiuntur idem, in capessendis negocijs:
Elaborant ut habeant, deinde loco cedunt turpiter:
Partim propter iudicium ciuium imprudens, partim iure
Impoßibiles facti cum sint ipsi ad conseruandā ciuitatem.

11

Nullū utiq; neceßitudinis gratia imperatorē crearim ter- (ræ,
Neq; armorū principē. mentē cōuenit præfectū habere
Ciuitatis, quoniā ad munia imperatoria idoneus uir quis,

12 (prudētiā si habuerit.

Res grauis, fratribus fieri sermones,
Et pugnas, quādo inciderint in contentionem.

13

Vir enim turpis, uerecundia moueri non solet.

14

Mali uiri uoluptates malæ.

15

Me uerò contabescere facient noctes diésq; lachrymis,
Iniusta patrantem, & non æqua, in liberos quos genui.

16

Hæc tibi dicta sint breuiter, & manifestè, & liberè.

8 Menelai, damnantis inconstantiam Agamemnonis.

9 Menelai, obijcientis fratri Agamemnoni mutatos mores, propter imperij honores.

10 Menelai, inuehentis acriter in Agamemnonem: Non fuit tibi capessendū imperiū, cum intelligeres te ei oneri ferendo esse imparem.

11 Menelai, de Agamemnone. Rex creandus est non frater, aut alius quispiā amicus, nesciens imperare: sed sapientia & industria præditus militari, etiā obscuro loco natus.

12 Chori, de fratribus Menelao & Agamemnone contendentibus.

13 Agamemnonis, de Menelai impudentia.

14 Agamemnonis ad Menelaū, de abducta Helena: Si melius instituisses tuam uxorem Helenam, nec habenas laxasses longius, nunquam secuta fuisset adulterum Paridem.

15 Agamemnonis ad Menelaum: Non impiè faciam, propter tuam adulteram necando meam filiam.

16 Eiusdem ad eundem: Etiamsi tu negligas iusta, tamen ego quæ pia sunt exequar.

εἰ δὲ μὴ βούλει φρονεῖν εὖ, τἄμ' ἐγὼ θήσω καλῶς.

17

Συσσωφρονεῖν σοι βούλομ' ἀλλ' οὐ συννοσεῖν.

18

Ἐς κοινὸν ἀλγεῖν τοῖς φίλοισι χρὴ φίλους.

19

—— οἱ δ' εὐδαίμονες
ἐν πᾶσι κλεινοί, καὶ περίβλεπτοι βροτοῖς.

20

Ἡ δυσγένεια δ' ὡς ἔχει τι χρήσιμον;
καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει,
a ἄνολβά τ' εἰπεῖν. τὸ δὲ γενναῖον φύσιν,
b ἅπαντα ταῦτα. προστάτην γε τοῦ βίου
τὸν δῆμον ἔχομεν, τῷ τ' ὄχλῳ δουλεύομεν.

21

Ἀνδρὸς οὐ κακοῦ τρόποι
τοιοίδε, χρῆσθαι τοῖσι βελτίστοις ἀεί.

22

Οὔτοι χρὴ λίαν ταρβεῖν ὄχλον.

23

Τὸ μαντικὸν πᾶν σπέρμα φιλότιμον, κακόν.

24

Φιλοτιμία μὲν ἐνέχεται, δεινὸν κακόν.

25

Μάκαρες, οἳ μετρίας θεοῦ,
μετά τε σωφροσύνας, μετέσχον
λέκτρων Ἀφροδίτας,
γαλανείᾳ χρησάμενοι,
μαινομένων οἴστρων, ὅθι δὴ
δίδυμ' ἔρως χρυσοκόμας
τόξ' ἐντείνεται χαρίτων·
c τὸ μὲν ἐπ' εὐαίωνι πότμῳ,
τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς.

26

Διάφοροι δὲ φύσεις βροτῶν,
διάτροποι δὲ τρόποις. ὁ δ' ὀρθὸς,
d ἐσθλὸν σαφὲς αἰεί.
e τροφαί θ' αἱ παιδευόμεναι,

μέγα

17 Cum amicis ſtandum, ſed in reb. pijs, honeſtis & licitis. Pericles uſque ad aram eſt amicus: id eſt, ne uioletur religio & pietas.

18 Amicorum cōmunia ſunt omnia, læta & triſtia.

19 Diuites admirari ſolent homines, ijsq; ſapientiã & totam felicitatem tribuere, quẽadmodum ab Horatio dicitur: Ad ſummũ ſapiens uno minor eſt Ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, Rex denique regum.

20 Pauperum conditio optima.

a Multa magnis minus, quàm mediocribus.

b Vulgus diligenter obſeruat magnorum uitia, quæ etiã aliàs facilius incurrunt in oculos.

21 Optimis uti & obtemperare conſilijs, boni uiri eſt.

22 Magiſtratus rectè faciens non debet timere ſeu uulgus, ſeu quemcunque.

23 Vates ambitioſi homines.

24 Ambitio graue malum.

25 Felices, quibus nuptiæ bene conſtitutæ ſunt.

c Idem fortè uult per duos arcus Euripides, quod Ouidius per duo Cupidinis telorum genera indicare uoluit in Metamorphoſi.

26 Diuerſæ naturæ, uaria dona & ſtudia.

d Bonum certum, planum & perſpicuum eſt, quemadmodũ à Sophocle rectè dicitur: ἅπαν τὸ χρηστὸν ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἔχει φύσιν.

e Educatio recta multum poteſt: quemadmodũ apud Platonem & Plutarchum multa in eam ſententiam paſsim dicuntur.

Quòd si tu nō uis sapere rectè, res tamen meas ego statuā (bene.

17

Vnà sapere tecum uolo, sed non unà insanire.

18

Mutuum dolere cum amicis conuenit amicos.

19

—Nam diuites
In omnibus rebus incliti sunt, & spectabiles hominibus.

20

Sed ipsa ignobilitas ut habet aliquid commodum?
Nanque lachrymare ipsis liberum est,
Miseraq; loqui. Sed nobili natura
Omnia hæc (non licent) arbitrum nempe uitæ
Populum habemus, & multitudini seruimus.

21

Viri non improbi mores
Isti sunt, uti optimis semper.

22

Non conuenit nimium timere multitudinem.

23

Vatidicum omne genus, ambitiosum, malum est.

24

Ambitioni quidem obnoxius est, graui malo.

25

Fœlices, qui modestæ deæ,
Et cum castitate adepti sunt,
Lectos Veneris,
Tranquillitate utentes,
Perciti œstris, ubi iam
Geminos amor auricomus
Arcus intenderit Gratiarum:
Hunc quidem ad amabilem sortem,
Alterum ad confusionem uitæ.

26

Sed diuersæ sunt naturæ mortalium,
Diuersi porrò sunt moribus. a Alius uerò rectus est.
Bonum certum semper est.
Et educationes, quæ instituunt,

17 Agamemnonis ad Menelaum: Iuuabo te, sed in rebus honestis & pijs.

18 Menelai ad Agamemnonē.

19 Nuncij uerba sunt, nunciātis Agamemnoni, uenisse Clytemnestram cum filia Iphigenia, & totum exercitum aduolasse ad uisendam filiam.

20 Querela Agamemnonis perturbatissimi, cum se inuito adesset filia, & consilia ipsius spem frustrata essent.

21 Menelai ad Agamemnonem, quem incipit dehortari à consilio immolandæ filiæ, propterea quòd consilium sit impium, & mœrore plenum.

22 Menelai ad Agamemnonem, metuentem exercitum, si non occidat filiam Iphigeniā, quemadmodum primò promisit.

23 Agamemnon de Calchante, dicente posci uictimā Iphigeniam à Diana.

24 Menelaus de Vlysse, ambitioso homine.

25 Chori uerba sunt.

26 Chori, quid possit educatio in utranque partem: occasione sumpta à Paride. Paris, si melioribus præceptis à primis annis sub fidelibus præceptoribus imbutus fuisset, non rapuisset Helenā: sed boues pascens didicit agrestia, pro honestis quæ ipse probasset reputans.

a Id est, dat operam honestati, rectitudini, uirtuti: est tenax propositi.

μέγα φέρουσ' εἰς ἀρετάν.

ª τό, τε γὰρ αἰδεῖσθαι σοφία,
ταύτ' ἐξαλλάσσουσαν ἔχει
χάριν. ὑπὸ γνώμας ἐσορᾶν
τὸ ᵇ δέον, ἔνθα δόξαν φέρει,
κλέος ἀγήρατον, βιοτάν,
ᶜ μέγα τι θηρεύειν ἀρετάν,
γυναιξὶ μὲν κατὰ Κύπριν
κρυπτάν· ἐν ἀνδράσι δ' αὖ
κόσμος ἔνδον ὁ μυριοπληθής,
μείζω πόλιν αὔξει.

a Verecundia gratiam conciliat hominibus.

b Decorum, seu facere quod quolibet tempore decet, decus conciliat hominibus.

c Magnum quiddam est seu uirtus, seu uerecundia: quando cùm uiri tum mulieres, qui libet in suo genere eam obseruant.

27

Μεγάλαι μεγάλων εὐδαιμονίαι.

27 De summè beato: quemadmodum apud Theocritum dicitur, ἐν ὀλβίῳ ὄλβια πάντα.

28

Θεοί γ' οἱ † κρέσσους, τ' ὀλβοφόροι
τοῖς οὐκ εὐδαίμοσι τῶν θνατῶν.

28 Dij quia potentes sunt, etiam pauperes diuites facere possunt.

† Pro κρέσσονες, Atticè.

29

Φοβερὸν γάρ, ἀπαράμυθον ὄμμα πωλικόν.

29 Per horribile quiddam est ferox equus: apud Theocritum, in ἀδωνιαζούσαις.

30

Πόλλ' ἀνδρὶ βασιλεῖ καὶ στρατηλάτῃ μέλει.

30 Multæ curæ regum.

31

Ζηλῶ σε μᾶλλον ἢ 'μέ, τοῦ μηδὲν φρονεῖν.

31 Mala ignorata leuius serũtur, nec perturbant.

32

Ἀποστολαὶ γὰρ μακάριαι μέν, ἀλλ' ὅμως
δάκνουσι τοὺς τεκόντας, ὅταν ἄλλοις δόμοις
παῖδας παραδιδῷ πολλὰ μοχθήσας πατήρ.

32 Etiamsi filiæ benè & honestè elocentur, tamen disiunctio illa primùm molesta est parentibus.

33

Χρὴ δ' ἐν δόμοισιν ἄνδρα τὸν σοφὸν τρέφειν
γυναῖκα χρηστήν, κἀγαθήν, ἢ μὴ τρέφειν.

33 Vxor bona & proba, ducenda, aut planè abstinendum à nuptijs.

34

Πᾶσιν τόδ' ἐμπέφυκεν αἰδεῖσθαι, φίλους
καινοὺς ὁρῶσι, καὶ γάμου μεμνημένοις.

34 Adolescentes & puellæ rubore suffunduntur, mentione facta de nuptijs. vuan man ihnen von freien saget.

35

* Ἀφῖγμαι δ' ὥσπερ εἰσορᾷς γυνή,
ναυτικὸν στράτευμ' ἄναρχον, κἀπὶ τοῖς κακοῖς θρα-
χρήσιμον δ' ὅταν θέλωσιν. (σύ,

35 Milites turba effrenis, & petulans, & inutilis.

* Præteritũ passiuũ est uerbi ἀφικνοῦμαι.

36

Δεινὸν τὸ τίκτειν, καὶ φέρει φίλτρον μέγα,

36 Matres uehementius amant liberos, quàm patres. eius causam Athenæus indicat.

πᾶσιν

Magnum momentum ferunt ad uirtutem,
Verecundiam enim ſapienter,
Et alternantem habet
Gratiam, cum iudicio dijudicandi res,
Ipſum decorum † ibi gloriam fert,
Decus nunquam ſeneſcens diuitias.
*Magna quædam res eſt ſectari * uirtutem,*
Mulieribus quidem ſecundum Venerem
Occultam. porrò inter uiros
Decentia intus mille modis aucta,
Ad maius Rempublicam auget.

27

Magnæ magnorum fœlicitates.

28

Dij uerò potentiores ſunt, quiq́; diuitias tribuunt
Non felicibus mortalium.

29

Terribilis enim res eſt, ferox oculus equi.

30

Multæ res regi & imperatori curæ ſunt.

31

Beatam iudico te magis quàm me, quòd nihil intelligas.

32

Dimiſsiones enim laudabiles quidem: ſed tamen
Mordet parentes, quando in aliam familiam
Liberos elocauerit, qui multum laborauit pater.

33

Conuenit uerò domi uirum ſapientem nutrire
Vxorem frugi, & probam, aut non nutrire.

34

Omnibus hoc inſitum eſt, ut pudore capiantur, amicos
Nouos uidentibus, & nuptiarum recordantibus.

35

Veni uerò, ut cernis mulier,
Ad nauticum exercitum effrenem, & ad mala audacem:
Vtilem uerò, cum ipſi uoluerint.

36

Res uehemens eſt párere, & fert amoris uim magnam,
Omnibusq́;

† in uerecundia.

* Vel, ut ſit ἀρὰ τὰρ, hanc utique uerecundiam, ſeu temperantiam.

27 Chorus, beatum prædicans Agamemnonem, quia eſſet dux exercitus, uxorem quoque & liberos haberet honeſtos, perfectus in fœlicitate omni.

28 Chori, admirantis fœlicitatem ſummam Agamemnonis, & ſe conſolantis: Deus eſt, qui pauperes diuites facit.

29 Clytemneſtra è curru deſcendere uolens, iubet retinere equos, ne currũ protrahát, & ſe deſcendentem lædant.

30 Agamemnonis ad Iphigeniam, mirantem quòd pater ſe non amicè exciperet.

31 Agamemnonis ad filiam Iphigeniam, neſcientem ſe nõ ad nuptias, ſed ut uictima fieret, in Aulidem uocatam.

32 Agamemon ad Clytemneſtram uxorem, de filia ſua Iphigenia, quam ſe daturũ uxorem Achilli ſimulabat.

33 Achillis, de Clytemneſtra.

34 Clytemneſtrę ad Achillé, repudiantem nuptias Iphigeniæ, propterea quòd nihil audiuiſſet de Græcorũ conſilio.

35 Famuli ad Clytemneſtrá, de exercitu, populo intractabili atque feroce.

36 Chorus, de Clytemneſtræ στοργῆ erga filiam.

πᾶσίν τε κοινόν, ὥσθ' ὑπερκάμνειν τέκνων.

37

Ὑψηλόφρων μοι θυμὸς αἴρεται πρόσω,
ἐπίσταται δὲ κακοῖσί τ' ἀσχαλᾶν,
μετρίως τε χαίρειν τοῖσιν ἐξωγκωμένοις.

37 Viri magni quomodo se gerant in utraque fortuna, iuxta preceptũ scilicet Ausonij: Si fortuna iuuat, caueto tolli: Si fortuna tonat, caueto mergi.

38

Λελογισμένοι γὰρ * οἱ τοιοίδ' εἰσὶ βροτῶν,
ὀρθῶς διαζῆν τὸν βίον γνώμης μέτα.

38 Viri qui in utraq; fortuna rectè & moderatè se gerunt, ij sunt qui uitã sapienter exigũt.

* Id est, considerati homines sunt omnia rectè pendentes, æstimantes & examinãtes.

39

Ἔστιν μὲν οὖν ἵν' ἡδὺ, μὴ λίαν φρονεῖν·
ἔστιν δὲ χὤπου χρήσιμον, γνώμην ἔχειν.
ἐγὼ [a] δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς
Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.
[b] καὶ τοῖς Ἀτρείδαις, ἢν μὲν ἡγῶνται καλῶς,
πεισόμεθ'· ὅταν δὲ μὴ καλῶς, οὐ πεισόμεθα.

39 Nimia sapientia quandoque obest, quandoque etiam prodest.

a Bona educatio hoc efficit, ut libenter pareamus in iustis rebus superioribus.

b Magistratui recta præcipiẽti obtemperandum, in alijs nõ item.

40

Ἐγὼ κάκιστος ἦν ἄρ' Ἀργείων ἀνήρ,
ἐγὼ τὸ μηδέν· Μενέλεως δ' ἐν ἀνδράσιν,
ὡς οὐχὶ Πηλέως, ἀλλ' ἀλάστορος γεγώς,
εἴπερ φονεύει τοὐμὸν ὄνομα σῷ πόσει.

40 Nemo ferat, ut sub sui nominis honesto prætextu, quæ non decet, designentur.

41

Τίς δὲ μάντις ἐστ' ἀνήρ,
ὃς ὀλίγ' ἀληθῆ, πολλὰ δὲ ψευδῆ λέγει
τυχών, ὅταν δὲ μὴ τύχῃ, † διοίχεται.

41 Contra uaticiniorum & oraculorum uanitatem.

† Amittit authoritatem, nõ curatur, er geht dahin.

42

Ἀλλ' ἡσύχαζε· θεὸς ἐγὼ πέφηνά σοι
μέγιστος, οὐκ ὤν, ἀλλ' ὅμως γενήσομαι.

42 Homo homini Deus.

43

Πῶς ἄν σ' ἐπαινέσαιμι μὴ λίαν λόγοις,
μήτ' ἐνδεῶς, μήτ' ἀπολέσαιμι τὴν χάριν;
αἰνούμενοι γὰρ οἱ 'γαθοὶ, τρόπον τινὰ
μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας, ἐὰν αἰνῶσ' ἄγαν.

43 Nimia laus bonis uiris molesta.

44

Ἀλλ' οὖν ἔχει τι σχῆμα, κἂν ἀποθνήσκῃ,
ἀνὴρ ὁ χρηστὸς, δυστυχοῦντας ὠφελεῖν.

44 Vir bonus rectè facit, etiamsi alienos, sed infelices, adiuuet in calamitate.

45

Βούλει νιν ἱκέτιν σὸν περιπτύξαι γόνυ;
ἀπαρθένευτα μὲν τάδ'. εἰ δέ σοι δοκεῖ,

45 Non conuenit uirginib. abijcere se supplices ad uiri genua.

Omnibusq́; communem, ut laborent pro filijs.

37

Sublimis mihi animus tollitur ultrà:
Nouit tamen & in aſperis triſtari,
Et moderatè gaudere in rebus proſperis.

38

Ratione enim tales utuntur homines,
Vt rectè traducant uitam cum ſapientia.

39

Imò eſt, ubi dulce, non nimium ſapere:
Eſt uerò, ubi utile eſt ſapere.
Sed ego in domo uiri pijſsimi educatus,
† Chironis, didici mores ſimplices habere.
Et ipſis Atridis, ſi imperitauerint rectè,
Parebimus: quando uerò non rectè, non parebimus.

40

Ego peſsimus eſſem ſanè Argiuorum uir,
Ego nihili homo: Menelaus uerò inter uiros,
Tanquam non ex Peleo, ſed ex dæmone natus:
Siquidem inſeruiat ad cædem meum nomen tuo marito.

41

Quis uerò eſt augur:
Qui pauca uera, multa uerò falſa dicat
*Sortitus: ſi uerò non * aſſequitur, labitur.*

42

Verùm quieſce. Deus ego apparui tibi
Maximus, non exiſtens, ſed tamen fiam.

43

Quomodo te collaudauero non nimis uerbis,
Neq; nimis tenuiter, neq; amittam gratiam?
Dum laudantur enim probi, quodammodo
Odio habent laudantes, ſi laudent nimium.

44

Sed tamen habet quendam prætextum, etſi alienus ſit,
Vir bonus, infeliciter agentes ut adiuuet.

45

Vis ipſam ſupplicem tua amplecti genua?
Non conuenunt uirginib. hæc quidẽ: ſed ſi tibi uidetur,

37 Achillis, de ſeipſo, quali ſit animo præditus.

38 Chori, de Achille uiro ſapiente, cum ratione omnia gerente.

39 Achillis uerba ſunt.

† De Chirone centauro, uiro ſapientiſsimo, & rerum naturę peritiſsimo, multorumq́; præſtantium Gręciæ heroum pręceptore, multa diximus in Pindaro, Theocrito, & Apollonio, & Lycophrone, ubi eius crebra fit mentio. Inde ſtudioſi ea ſuo tempore petere poterunt.

40 Achillis, ad Clytemneſtram: Non mactabitur tua filia, à te huc adducta, propter me & nuptias meas, à patre ipſius ſic ſimulatas.

41 Achillis, indignantis Calchanti, qui Dianam uictimam poſcere Iphigeniá affirmauit.

* Scilicet, pauca illa uera, vuen es ihm ein mal gelücket.

42 Achillis, conſolantis Clytemneſtram: Ego defendam tuam filiam, ne mactetur.

43 Clytemneſtræ, gratias agentis Achilli, pro promiſsis magnificis.

44 Clytemneſtrę, de Achillis pietate, ad & ſe filiam iuuandam prompti.

45 Clytemneſtræ, ad Achillem, cui gratias agit iterũ pro promiſsis.

a Oculi uirginum pudici & uerecundi sint.
b Virgines facilè pudore afficiuntur apud uiros.
c Virgines decet esse semper pudibundas, non petulantes & temerarias.

a ἥξει δ' ἴ αἰδοῦς, ὄμμ' ἔχουσ' ἐλεύθερον.
A. μενέτω κατ' οἴκους. b σεμνὰ γὰρ σεμνύνεται.
K. c ὅμως δ' ὅσον γε δυνατὸν, αἰδεῖσθαι χρεών.

46

46 Exercitus ociosi studia, conuicia, uel eius generis studia alia.

Στρατὸς γὰρ ἀθρόος, ἀργὸς ὢν τῶν οἴκοθεν,
λέσχας πονηρὰς καὶ κακοστόμους φιλεῖ.

47

47 Aliorum consilia sæpè faciunt, ut propria abijciamus, mutata sententia.

Ἀλλ' οἱ λόγοι γε καταπαλαίουσιν λόγους.

48

48 Dij bonis benefaciunt.
d De dijs an sint, gẽtes in aduersis dubitare sunt soliti.

Εἰ δ' εἰσὶ θεοὶ, δίκαιος ὢν ἀνὴρ σύγε,
ἐσθλῶν κυρήσεις· d εἰ δὲ μὴ, τί δεῖ πονεῖν;

49

49 Communis querela nostri temporis, de regnante improbitate, neglecta uirtute, summaq; scelerum licentia.
e Vbi dominantur pro uirtutibus scelera, ibi deorum ira & pœna quoque metuenda est, quòd deus scelerũ uindex sit.

Τὸ μὲν ἄσεπτον ἔχει
δύναμιν, ἁ δ' ἀρετὰ κατόπισθεν
θνατοῖς ἀμελεῖται.
Ἀνομία δὲ νόμων κρατεῖ·
καὶ e κοινὸς ἀγὼν βροτοῖς,
μή τις θεῶν φθόνος ἔλθῃ.

50

50 Verba sunt in summo luctu uersantis, & destituti omni spe.

Φεῦ,
τίν' ἂν λάβοιμι τῶν ἐμῶν ἀρχὴν κακῶν;
ἅπασι γὰρ πρώτοισι χρήσασθαι πάρα,
κἂν ὑστάτοισι, κἂν μέσοισι πανταχοῦ.

51

51 De quibus quis quærit, de ijsdem, & non alijs, plerunque responsum audit.

Σὺ δ' ἤν γ' ἐρωτᾷς εἰκότ', εἰκότα κλύεις.

52

52 Astus non feliciter procedunt.

Ὁ νοῦς ὅδ' αὐτὸς νοῦν ἔχων, οὐ τυγχάνει.

53

f Qui tacet, consentire uidetur. Et affectus, dolor & mœror, sæpè sunt proditores animi.

Πάντ' οἶδα, καὶ πέπυσμ', ἃ σύ γε μέλλεις με δρᾶν.
αὐτὸ f δὲ τὸ σιγᾶν, ὁμολογοῦντός ἐστι σου.
καὶ τὸ στενάζειν πολλὰ, μὴ κάμνῃς λέγων.

54

g Agamemnon per uim raptam Clytemnestram uxorem duxit, interfecta priore marito Tantalo.

Ἄκουε δὴ νῦν. ἀνακαλύψω γὰρ λόγους,
κοὐκέτι προῳδοῖς χρησόμεσθ' αἰνίγμασιν.
πρῶτον μὲν, ἵνα σοι πρῶτα τοῦτ' ὀνειδίσω,
g ἔγημες ἄκουσάν με, κἄλαβες βίᾳ,
τὸν πρόσθεν ἄνδρα Τάνταλον κατακτανών·
βρέφος τε τοὐμὸν σῷ προσούισας πάλῳ,

μαστῶν

Aderit cum pudore, oculum habens ingenuum.
A. Maneat domi. pudibunda enim, pudore afficitur.
Cl. Sed tamen quantũ poſsibile eſt, pudore affici cõuenit.

46

Exercitus enim congregatus, ocioſus exiſtens à reb. do-
Fabulas malas & maledicas amat. (meſticis,

46 Achillis ad Clytemneſtrã: Non accidat mihi ad genua, tua filia, quam aliàs ſeruare paratus ſum: propter uulgi & exercitus improbitatẽ, factum hoc calumniaturi.

47

Verùm alij ſermones, expugnant alios ſermones.

47 Achillis ad Clytemneſtrã: Perſuadebimus Agamemnoni, ne mactet filiam, & deſinet me tuere exercitum, meo conſilio confirmatus.

48

Quod ſi ſunt dij, iuſtus exiſtens uir tu
Digna bona aſſequêre. ſi uerò nõ, quid oportet laborare?

48 Clytemneſtræ ad Achillem, bene de ſe & filia merentem.

49

Impietas occupat
Imperium: ipſa uerò uirtus à tergo
Mortalibus negligitur.
Licentia uerò legibus dominatur:
Et commune periculum eſt hominibus,
Ne qua deorum ira ingruat.

49 Verba ſunt Chori: querela de neglecta iuſticia, pro qua dominarur ſumma licentia.

50

Eheu,
Quod'nam capiam meorum initium malorum?
Omnibus enim primis uti adeſt,
Et nouiſsimis, & medijs ubique.

50 Querela Iphigeniæ, poſtquã audiuit ſe deſtinatam uictimam Dianæ.

51

Tu uerò ſi interrogas ea quæ cõueniũt, cõuenietia audies.

51 Agamemnonis ad Clytemneſtram, interrogantem an ſit interfecturus filiam.

52

Aſtus certè ipſe aſtutiam continens, ſucceſſum nõ habet.

52 Clytemneſtræ ad Agamemnonem: Tua cõſilia quæ nos celare uoluiſti, nobis prodita ſunt.

53

Omnia noui, & audiui, quæ tu facturus es in me.
Sed ipſum ſilentium, eſt confitentis tui:
Et ingemiſcere crebrò, ne labores loquendo.

53 Clytemneſtrę ad eundem.

54

Audi iam nunc: retegam enim ſermones,
Neq; amplius alludentibus utemur ænigmatis.
Primùm quidem, ut tibi primum hoc exprobrem,
Duxiſti inuitam me, & rapuiſti per uim,
Priorem uirum Tantalum interficiens:
Infantemq; meum tuæ uendicaſti ſorti,

54 Clytemneſtræ, exprobrãtis Agamemnoni fidem coniugalem: & qualis erga ipſum ſemper fuerit exponit: & porrò rogat, ne mactet filiam.

μαστῶν βιαίως τῶν ἐμῶν ἀποσπάσας.
a καὶ τὼ Διός σε παῖδ', ἐμώ τε συγγόνω,
ἵπποισι μαρμαίροντ', ἐπεστρατευσάτην.
πατὴρ δὲ πρέσβυς Τυνδάρεώς σ' ἐρρύσατο,
ἱκέτην γενόμενον, τἀμὰ δ' ἔσχες αὖ λέχη.
b οὗ σοι καταλλαχθεῖσα, περί σε καὶ δόμους
συμμαρτυρήσεις ὡς ἄμεμπτος ἦν γυνή,
ἔς τ' Ἀφροδίτην σωφρονοῦσα, καὶ τὸ σὸν
μέλαθρον αὔξουσ', ὥστ' εἰσιόντα τε
χαίρειν, θύραζέ τ' ἐξιόντ' εὐδαιμονεῖν.
c Σπάνιον δὲ θήρευμ' ἀνδρί, τοιαύτην λαβεῖν "
δάμαρτα, φλαύραν δ' οὐ σπάνις γυναῖκ' ἔχειν. "
τίκτω δ' ἐπὶ τρισὶ παρθένοισι, παῖδά σοι
τόνδ'· ὧν μιᾶς σὺ τλημόνως μ' ἀποστερεῖς.
κἄν τίς σ' ἔρηται, τίνος ἕκατι νιν κτενεῖς;
λέξον, τί φήσεις; ἢ 'μὲ χρὴ λέγειν τὰ σά;
d Ἑλένην Μενέλαος ἵνα λάβῃ. καλὸν γένος
κακῆς γυναικὸς, μισθὸν ἀποτῖσαι τέκνα·
τ' ἀχθεῖσα, τοῖσι φιλτάτοις ὠνούμεθα.
e ἄγ', ἢν στρατεύσῃ, καταλιπών μ' ἐν δώμασιν,
κἀκεῖ γενήσῃ διὰ μακρᾶς ἀπουσίας,
τίν' ἐν δόμοις με καρδίαν ἕξειν δοκεῖς,
ὅταν θρόνους τῆσδ' εἰσίδω πάντας κενούς,
κενοὺς δὲ παρθενῶνας. ἐπὶ δὲ δακρύοις
μόνη κάθημαι, τήνδε θρηνῳδοῦσ' ἀεί·
ἀπώλεσέν σ' ὦ τέκνον, ὁ φυτεύσας πατὴρ
αὐτὸς κτανὼν, οὐκ ἄλλος, οὐδ' ἄλλῃ χερί,
τοιόνδε μισθὸν καταλιπὼν πρὸς τοὺς δόμους;
f ἐπεὶ βραχείας προφάσεως ἔδει μόνον,
ἐφ' ᾗ σ' ἐγὼ καὶ παῖδες αἱ λελειμμέναι,
δεξόμεθα δέξιν, ἥν σε δέξασθαι χρεών.
g μὴ δῆτα πρὸς θεῶν, μήτ' ἀναγκάσῃς ἐμὲ
κακὴν γενέσθαι περὶ σέ, μήτ' αὐτὸς γένῃ.
ἐγν,
h θύσεις δὲ τὴν παῖδ', ἔνθα τίνας εὐχὰς ἐρεῖς;
τί σοι κατεύξῃ τἀγαθὸν, σφάζων τέκνον;
i νόστον πονηρὸν, οἴκοθέν γ' αἰσχρῶς ἰών.
ἀλλ' ἐμὲ δίκαιον, ἀγαθὸν εὔχεσθαί τι σοί.

a Dioscuri, Castor & Pollux, bellum inferunt Agamemnoni.

b Honestæ & piæ coniugis descriptio.

c Bona uxor, prẹda difficilis inuentu: malam uerò ubique facilè inuenias.

d Innocentes nō portabunt iniquitatem nocentum.

e Mater occisa filia, absente deinde quoq; marito, qui fuit causa necis filiæ, quocunq; aspiciat, lachrymas solas inueniet.

f Maritus domum rediens, malè meritus de uxore & liberis, non amicè excipitur.

g Maritus hoc efficere debet, ne det occasionem uxori iniquè agendi.

h Hostiæ humanæ, mactationes liberorum, nō possunt placere Deo.

i Malè è domo profectus, malè quoque reuertitur.

οὔτ' ἄρ'

A' mammis per uim meis auellens.
(Tibi) Iouis filij, meiq; germani fratres,
Equis incliti, bellum intulerunt.
Pater uerò senex Tyndareus te liberauit,
Supplicem factum: meum obtinuisti tum coniugium.
Vbi tibi reconciliata, circa te & domum,
Ipse testaberis quàm inculpata fuerim mulier:
In Venerem uerò modesta, & tuam
Rem familiarem augens, ut siue ingredereris
Gauderes, forasq; egrediens beatus esses.
Rarus est captus uiro, huiusmodi nancisci "
Vxorem: malam uerò non rarum est uxorē habere. "
* Pario uerò suprà tres filias, filium tibi
Hunc: quarum una tu miserabiliter me priuas.
Et si quis te roget, cuius rei gratia ipsam interficies?
Dic, qd dicturus esses? an cōuenit me dicere ea quæ tu de-
Helenam Menelaus ut recipiat. pulchrum genus (beres?
Improbæ mulieris, mercedem ut persoluant liberi:
Et ea quæ sunt inuisa, cum ijs quæ charissima, redimemus.
Age, si militabis, relinquens me domi,
Et illic futurus es diutina absentia,
Quid cordis domi me habituram existimas,
Quando sedes huius aspiciam omnes uacuas,
Vacua uerò uirginum conclauia? in lachrymis uerò
Sola sedeo, hanc lamentans usque:
Interemit te, ô filia, ipse qui genuit pater,
Ipse interficiens, non alius, neque alia manu,
Huiusmodi præmium relinquens erga familiam?
Quoniam leui occasione opus fuerit tantum,
Qua ego & superstites filiæ te
Excipiemus exceptione, qua te excipi dignum est.
Ne quæso fiat per deos, neque cogas me
Malam fieri in te, neque tu ipse fias.
Esto,
Immolabis uerò filiam, ibi quæ uota dices?
Quid tibi imprecaberis boni, mactans filiam?
Reditum malum, è domo turpiter profectus.
Verùm me, iustum, bonum tibi precari aliquid?

* Tres filiæ Agamemnonis, unus filius Orestes.

οὔτ' ἄρ' ἀσυνέτους τοὺς θεοὺς ἡγοίμεθ' ἄν,
εἰ τοῖσιν αὐθένταισιν εὖ φρονήσομεν.
a ἥκων δ' ἐς Ἄργος, προσπεσεῖ τέκνοισι σοῖς;
ἀλλ' οὐ θέμις σοι. τίς δὲ καὶ προσβλέψεται
b παίδων σ', ἵν' αὐτῶν προθέμενος κτάνῃς τινά;
ταῦτ' c ἦλθον ἤδη διὰ λόγων. ἢ σκῆπτρά σοι
μόνον διαφέρειν, καὶ στρατηλατεῖν σε δεῖ,
ὃν χρῆν δίκαιον λόγον ἐν Ἀργείοις λέγειν·
βούλεσθ' Ἀχαιοὶ πλεῖν Φρυγῶν ἐπὶ χθόνα;
κλῆρον τίθεσθε, παῖδ' ὅτου θανεῖν χρεών·
ἐν ἴσῳ γὰρ ἦν τόδ'· ἀλλὰ μή σ' ἐξαίρετον,
σφάγιον παρασχεῖν Δαναΐδαισι παῖδα σήν.
ἢ d Μενέλεων, πρὸς μητρὸς Ἑρμιόνην κτανεῖν,
οὗπερ τὸ πρᾶγμ' ἦν. νῦν δ' ἐγὼ μὲν, ἡ τὸ σὸν
σώζουσα λέκτρον, παιδὸς ὑστερήσομαι·
ἡ δ' ἐξαμαρτοῦσ' ὑπόστροφον νεάνιδα
Σπάρτῃ κομίζουσ', εὐτυχὴς γενήσεται.
τούτων, ἄμειψαί μ', εἴ τι μὴ καλῶς λέγω.
e εἰ δ' εὖ λέλεκται νῷι, μὴ δή γε κτάνῃς
τὴν σήν τε κἀμὴν παῖδα, καὶ σώφρων ἔσῃ.

a Non est honestum, accidere patrem ad genua liberorũ, etiamsi eos offenderit.
b Liberi oderunt parentem tyrannicum, & inhumaniter immeritos & immisericorditer innocentes tractantem.
c Boni magistratus est, iustè semper agere, & iusta apud populum quoque consulere.
d Quisque luat sua delicta. Menelai uxor Helena, mater Hermiones, deliquit: ergo mactetur pro salute Græciæ, Hermione, non mea filia Iphigenia: inquit Clytemnestra.
e Rectè monitis acquiescendum.

55

Τὸ γάρ τοι τέκνα συσσώζειν, καλόν
Ἀγάμεμνον· οὐδεὶς πρὸς τάδ' ἀντείποι βροτῶν.

55 Liberos suos in uita seruare, denique ab aduersis defendere, honestum est apud omnes mortales.

56

Εἰ μὲν τὸν Ὀρφέως εἶχον, ὦ πάτερ, λόγον,
πείθειν ἐπᾴδουσ', ὥσθ' ὁμαρτεῖν μοι πέτρας,
Κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν οὓς ἐβουλόμην,
ἐνταῦθ' ἂν ἦλθον. νῦν δὲ τἀπ' ἐμοῦ σοφὰ
δάκρυα παρέξω· * ταῦτα γὰρ δυναίμεθα,
ἱκετηρίαν δὲ γόνασιν ἐξάπτω σέθεν,
τὸ σῶμα τοὐμόν, ὅπερ ἔτικτεν ἥδε σοι·
μή f μ' ἀπολέσῃς ἄωρον. Ἡδὺ γάρ, τὸ φῶς
βλέπειν· τὰ δ' ὑπὸ γῆς, μή μ' ἰδεῖν ἀναγκάσῃς.
πρώτη g σ' ἐκάλεσα πατέρα. καὶ σὺ παῖδ' ἐμέ.
πρώτη δὲ γόνασι σοῖσι σῶμα δοῦσ' ἐμόν,

56 Orpheus fertur cithara mouisse saxa & arbores. Apud Apollonium Argonautæ ad sonum citharæ eius remos ducunt, & pisces marini nauim Argo suauitate citharæ deliniti sequuntur. Cithara quoque, ibidem dissidentes heroes ab Orpheo componuntur. Orphei multi ueterum meminerunt, & nos multa de eodem in Pindaro diximus.
* Miseri omni spe destituti, preter lachrymas nihil habent residuum.
f Viuere, dulce quiddam est.
g Liberi paruuli quando à parentibus gestantur adhuc in ulnis, tunc sunt gratissimi, & parentibus amabilissimi.

Non sanè stultos esse deos existimamus,
Si ipsis parricidis bene uoluerimus.
Reuersus autem Argos, accides liberis tuis?
Sed non fas tibi. Quis aspiciet uerò
Liberorum te, si horum ultrò proponens occidis quempiã?
Hæc uenerunt iam ad rationes. Aut sceptra ad te
Solum pertinere, & imperatorem esse te conuenit,
Quem æquũ erat iustum sermonem inter Argiuos loqui:
Vultis uos Græci nauigare Phrygum ad terram?
Sortem ducite, filiam cuius mori conueniat:
Ex æquo enim hoc erat: non uerò, te eximium
Victimam præbere Græcis filiam tuam.
Aut Menelaum, propter matrem (Helenam) Hermionem occidere:
Cuius negocium fuit. Nunc uerò ego quidem, quæ tuum
Seruo coniugium, filia orbabor.
Illa uerò (Helena) quæ fidem fregit, reducem puellulam (filiam Hermionem)
Ad Spartam deferens, fœlix erit.
Horum, responde mihi, si quid non rectè dicam.
Si uerò bene dictum est nobis, ne interficias
Tuam & meam filiam, & sapiens eris.

55

Etenim liberos unà seruare honestum,
Agamemnon: nemo his contradixerit mortalium.

56

Siquidem Orphei haberem, ô pater, facundiam,
Persuadendo incantans ut sequantur me saxa,
Et delinire quos uellem dictis:
In hoc uersarer. nunc autem pro mea uirili, sapientes
Lachrymas præstabo: hæc enim possumus.
Supplicationem uerò genubus admoueo tuis,
Corpus meum, quod peperit hæc tibi:
Ne me perdas immaturam. Dulce enim, lucem
Aspicere: ea quæ sub terra, ne me uidere cogas.
Prima te uocaui patrem, & tu filiam me.
Prima uerò tuis genubus corpus dans meum,

55 Chori, hortantis Agamemnonẽ ut rectè monenti Clytemnestræ obtemperet, & non mactet filiam.

56 Oratio est lamentabilis & flebilis, Iphigeniæ ad patrẽ, qua ipsi supplicat, ne se mactandam Dianæ exhibeat.

φίλας χάριτας ἔδωκα, κἀντεδεξάμην.

a Verba patris pij ad filiã dilectam: Elocabo te aliquando honesto uiro, non indigno nostra familia.

a λόγος δ' ὁ μὲν σὸς ἦν ὅδ'· ἆρά σ', ὦ τέκνον,
εὐδαίμονος ἀνδρὸς ἐν δόμοισιν ὄψομαι
ζῶσάν τε, καὶ θάλλουσαν ἀξίως ἐμοῦ;

b Vox filiæ piæ, promittentis præmia nutricationis patri senescenti.

b οὑμὸς δ' ὅδ' ἦν αὖ, περὶ σὸν ἐξαρτωμένης
γένειον, οὗ νῦν ἀντιλάζομαι χερί·
τί δ' ἆρ' ἐγώ σε πρέσβυν; ἆρ' εἰσδέξομαι
ἐμῶν φίλαισιν ὑποδοχαῖς δόμων, πάτερ,
πόνων τιθηνοὺς ἀποδιδοῦσά σοι τροφάς;
τούτων ἐγὼ μὲν τῶν λόγων μνήμην ἔχω·
σὺ δ' ἐπιλέλησαι, καί μ' ἀποκτεῖναι θέλεις.
μή, πρός γε Πέλοπος, καὶ πρὸς Ἀτρέως πατρός,
καὶ τῆς γε μητρός· ἣ πρὶν ὠδίνουσ' ἐμέ,
νῦν δευτέραν ὠδῖνα τήνδε λαμβάνει.

c Alienam culpam nemo innocens luere tenetur.

c τί μοι μέτεστι τῶν Ἀλεξάνδρου γάμων,
Ἑλένης τε; πόθεν ἦλθ' ἐπ' ὀλέθρῳ τὠμῷ πάτερ;
βλέψον πρὸς ἡμᾶς· ὄμμα δός, φίλημά τε,
ἵν' ἀλλὰ τοῦτο κατθανοῦσ' ἔχω σέθεν
μνημεῖον, εἰ μὴ τοῖς ἐμοῖς πεισθῇς λόγοις.
ἀδελφέ, μικρὸς μὲν σύγ' ἐπίκουρος φίλοις,
ὅμως δὲ σὺν δάκρυσιν ἱκέτης γίνου πατρός,
τὴν σὴν ἀδελφὴν μὴ θανεῖν. d αἴσθημά τι
κἀν νηπίοις γε τῶν κακῶν ἐγγίνεται.

d Etiam infantes adhuc, sentiunt & intelligũt in luctu uersantib. seu parentibus, seu fratribus, seu sororibus: & unà lachrymas, plures quàm aliàs solent, fundunt.

ἰδού, σιωπῶν λίσσεταί σ' ὅδ', ὦ πάτερ·
ἀλλ' αἴδεσαί με, καὶ κατοίκτειρον βίον.
ναί, πρὸς γενείου σ' αἰτόμεσθα δύω φίλω·
ὁ μὲν νεοσσός ἐστιν, ἡ δ' ηὐξημένη.
ἓν συντεμοῦσα, πάντα νικήσω λόγον
e τὸ φῶς τόδ' ἀνθρώποισιν ἥδιστον βλέπειν.
τὰ νέρθε δ' οὐδείς, μαίνεται δ' ὃς εὔχεται
θανεῖν. κακῶς ζῆν κρεῖσσον, ἢ θανεῖν καλῶς.

e Nihil est dulcius uita, quáuis misera. Mentiuntur ergo omnes, qui mori se libẽter prædicant. quemadmodum idem in fabula Aesopica, de sene mortem aduocante, indicatum est.

57

Ἰώ, ἰώ. μεγάλα πάθεα, μεγάλα δ' ἄχεα
τοῖς Δαναΐδαις τιθεῖσα * Τυνδαρὶς κόρα.

57 Deus punit libidines & adulterium unius in multis.

* Tyndarei filia est ipsa Helena, à patre Tyndareo, cuius quoq; fuit Clytemnestra, cum Castore & Polluce fratribus.

58

Τὸ πολὺ γὰρ δεινὸν κακόν.

58 Exercitus, milites, equites, intractabile quiddam.

59

Μῆτερ, εἰσακούσατε

Gratas gratias exhibui, & uicissim accepi.
Sermo uerò tuus erat hic: Num te, ô filia,
Locupletis uiri in domo aspiciam
Viuentem, & florentem pro dignitate mea?
Meus uerò hic uicissim erat, de tuo pendentis
Mento, quod nunc uicissim apprehendo manu:
Quid uerò, num ego te senem? num excipiam
Meæ domus gratis hospitijs pater,
Laborum nutricias exhibens tibi alimonias?
Horum ego quidem sermonum reminiscor:
Tu uerò oblitus es, & me interficere uis.
Ne, per † Pelopem, & * Atreum patrem,
Et hanc matrem, quæ prius pariens me per dolores,
Nunc secundos dolores istos accipit.
Quid rei mihi est cum [a] Alexandri *nuptijs,*
Et Helenæ? unde uenerunt ad exitium meum, ô pater.
Respice ad nos, oculum da, & basium,
Vt saltem hoc moriens habeam tui
Monumentum, si non meis persuasus fueris dictis.
O' frater (Orestes) *pusillus quidem tu auxiliator amicis,*
Sed tamen cum lachrymis supplex fias patri,
Tua soror ne moriatur. Sensus quidam
Etiam in infantibus quidem malorum inditus est.
Ecce, quamuis tacens, rogat te hic, ô pater.
Quare reuerere me, & miserere meæ uitæ.
Certè, per mentum te obsecramus duo amici:
Hic quidem pullus est, altera adulta iam.
In unum concidens totam persuadebo orationem:
Hoc lumen mortalibus gratissimum uidere:
Ea quæ infrà sunt, nemo. imò insanit, qui optat
Mori. malè uiuere melius, quàm mori bene.

57

Io, io, magnas calamitates, magnos etiam dolores,
Græcis exhibet Tyndarei filia.

58

Multitudo enim graue malum.

59

Mater, audite

† Pelops auus paternus fuit Menelai & Agamemnonis.

* Atreum patrem Agamemnonis & Menelai nocat, cum sint Plisthenis filij, non Atrei, à quo tamen Atridæ dicuntur: quòd ab Atreo educati essent, mortuo pueris adhuc ipsis patre Plisthene. Pelops aũt tres habuit filios, Atreum, Thyestem & Plisthenẽ: ut est apud Dictym Cretensem lib. 1. historiæ belli Troiani.

a Id est, Paridis. Paris enim Alexander dictus est. utriusq; autem nominis ratio exponitur in commentarijs Homeri.

57 Chori querela, postquam decretũ esset omnino, mactandam Iphigeniam.

58 Achillis ad Clytemnestrã, quem lapidib. petijt tota multitudo exercitus, propterea quod prohibuit mactari Iphigeniam.

59 Iphigeniæ oratio, ad mortem promptæ & paratæ.

τῶν ἐμῶν λόγων· μάτην γάρ σ' εἰσορῶ θυμουμένην
σῷ πόσει. τὰ [a] δ' ἀδύναθ' ἡμῖν, καρτερεῖν οὐ ῥᾴδιον.
τὸν μὲν οὖν ξένον, δίκαιον αἰνέσαι προθυμίας.
ἀλλὰ [b] καὶ σέ τοῦθ' ὁρᾶν χρή, μὴ διαβληθῇς στρατῷ,
καὶ πλέον πράξωμεν οὐδέν· ὃς δὲ συμφορᾶς τύχῃ.
οἷα δ' εἰσῆλθέν μ' ἄκουσον μῆτερ ἐννοουμένην.
[c] κατθανεῖν μέν μοι δέδοκται· τοῦτο δ' αὐτὸ βούλομαι
εὐκλεῶς πρᾶξαι, παρεῖσά γ' ἐκποδὼν τὸ δυσμενές.
δεῦρο [d] δὴ σκέψαι μεθ' ἡμῶν μῆτερ, ὡς καλῶς λέ-
εἰς ἔμ' Ἑλλὰς ἡ μεγίστη πᾶσα νῦν ἀποβλέπει· (γω.
κἀν ἐμοὶ πορθμός τε ναῶν,
καὶ Φρυγῶν κατασκαφαί·
[e] τάς τε μελλούσας γυναῖκας, ἤν τι δρῶσι βάρβαροι,
μηκέθ' ἁρπάζειν ἐᾶν τὰς ὀλβίας ἐξ Ἑλλάδος,
τὸν Ἑλένης τίσαντας ὄλεθρον,
ἣν ἀνήρπασεν Πάρις.
ταῦτα [f] πάντα κατθανοῦσα ῥύσομαι· καί μου κλέος,
Ἑλλάδ' ὡς ἠλευθέρωσα, μακάριον γενήσεται.
καὶ γὰρ οὐδέ τοι λίαν γ' ἐμοὶ φιλοψυχεῖν χρεών.
πᾶσι [g] γάρ μ' Ἕλλησι κοινὸν ἔτεκες, οὐχὶ σοὶ μόνῃ.
ἀλλὰ [h] μυρίοι μὲν ἄνδρες ἀσπίσιν πεφραγμένοι,
μυρίοι δ' ἐρέτμ' ἔχοντες, πατρίδος ἠδικημένης,
δρᾶν τι τολμήσουσιν ἐχθρούς τε,
χ' ὑπὲρ Ἑλλάδος θανεῖν.
ἡ δ' ἐμὴ ψυχὴ μί' οὖσα, πάντα κωλύσει τάδε.
τί τὸ δίκαιον τοῦτ'; ἆρ' ἔχοιμεν ἀντειπεῖν ἔπος;
κἀπ' [i] ἐκεῖν' ἔλθωμεν· οὐ δεῖ τόνδε διὰ μάχης μολεῖν
πᾶσιν Ἀργείοις, γυναικὸς οὕνεκ', οὐδὲ κατθανεῖν.
εἷς [k] γ' ἀνὴρ, κρείσσων γυναικῶν μυρίων, ὁρᾶν φάος.
εἰ δ' ἐβουλήθη τὸ σῶμα τοὐμὸν Ἄρτεμις λαβεῖν,
ἐμποδὼν γενήσομ' ἐγὼ, θνητὸς οὖσα, τῇ θεῷ;
ἀλλ' [l] ἀμήχανον. δίδωμι σῶμα τοὐμὸν Ἑλλάδι.
θύετ', ἐκπορθεῖτε Τροίαν. [m] ταῦτα γὰρ μνημεῖά μου
διὰ μακροῦ, καὶ παῖδες οὗτοι καὶ γάμοι, καὶ δόξ' ἐμή.
Βαρβάρων [n] δ' Ἕλληνας εἰκὸς ἄρχειν, ἀλλ' οὐ βαρβάρους
[o] μῆτερ Ἑλλήνων· τὸ μὲν γὰρ δοῦλον, οἱ δ' ἐλεύθεροι.

a Contra impoſsibilia non pugnandum. Faxis ut libeat, quod eſt neceſſe.

b Videndum eſt, ne contra impoſsibilia pugnantes, præter id quod parũ proficimus, calamitatem nobis ipſi grauiorem reddamus.

c Honeſta morte uincenda maleuolentia, & iniqui hominum ſermones.

d Rationes colligit quaſdam honeſtas, quare putet ſibi moriendum eſſe.

e Mali puniendi propter exẽplum, ut cæteri timorem habeant.

f Morte pro ſalute communi patriæ acquiritur æterna gloria: quemadmodum adhuc hodiè ab omnibus celebrantur & uiuunt, Codrus rex Athenienſium: M. Curius, & C. Mutius, Romani: Bules & Sperches, Lacedæmonij: quòd pro patria mortem fortiter opperere nõ dubitarunt, quemadmodũ eſt apud Iuſtinum, Liuium, Plutarchum, & Herodotum.

g Non nobis ſolum nati ſumus, ut preclarè à Platone ſcriptum eſt, & à Cicerone quoq; in Officijs idem redditum.

h Vnus homo, quantum qui dem in ſe eſt, & quantũ poteſt, non debet impedire, quod à multis pro patriæ ſalute ſuſcipitur.

i Vnus uir non debet pugnare multis, propter mulierem.

k Vnus uir multis mulierib. præſtãtior, digniorq; ut uiuat.

l Impoſsibile eſt, deo pugnare.

m Mori pro ſalute patriæ, æternum monumentum eſt.

n Doctiores præſint indoctioribus, maiores inferioribus, Græci barbaris.

60 Ὁ θάνατος

o Barbaries & ruditas cauſa ſeruitutis: eruditio contrà, uirtus & puritas, libertatis. Huc fortè pertinebit, quod apud Stobæum Epictetus iſte ſapiens dixit: ἐλευθερία ὄνομα ἐστὶ ἀρετῆς, ἡ δὲ κακία ἐστὶ δουλείας.

Meos sermones. frustra enim uideo iratam te (le.
Tuo marito. Quæ impoßibilia sunt nobis, sustinere diffici
Hunc igitur † hospitem iustum est laudare, propter animi promptitudinem. (xercitum,
Verùm etiã te hoc uidere conuenit, ne traducaris apud e-
Et nihil proficiamus, * iste uerò in calamitatem incidat.
Qualia uerò in animũ uenerũt, audi mater, mihi cogitãti.
Mori quidem mihi decretum est: istuc uerò ipsum uolo
Gloriosè perficere, relegans procul maleuolentiam.
Huc iam considera nobiscum mater, quàm rectè dicam.
Ad me Græcia hæc maxima tota nunc respicit:
Et in me, & traiectio nauium,
Et Phrygum subuersio.
Et in posteras mulieres si quid peregerint barbari,
In posterum ne rapere sinant diuites ex Græcia,
Propter Helenam si dederint pœnam,
Quam rapuit Paris.
Hæc omnia moriens liberabo: & mea gloria,
Græciam quòd liberaui, beata erit.
Etenim non utiq; nimis mihi uitam amare conuenit.
Omnibus enim me Græcis cõmunẽ peperisti, nõ tibi soli.
Sed enim innumerabiles uiri scutis muniti,
Infiniti quoq; remis instructi patria læsa
Patrare aliquid audebunt in hostes,
Et pro Græcia mori.
Mea [a] uerò uita unica existens, omnia prohibebit hæc.
Quid iustius hoc? num habemus contradicere uerbum?
Nũc & ad illa uenimus· nõ cõuenit hũc (Achillẽ) pugna
Cum omnibus Græcis, propter mulierẽ, neq; mori. (re
Vnicus enim uir, dignior mulierib. multis, cernere lucem.
Quòd si uelit meum corpus Diana accipere,
Impedimento ero ego, mortalis existens, deæ?
Verùm impoßibile. Dedo corpus hoc meum Græciæ.
Immolate, depopulamini Troiã. hæc enim monumẽta mei
Per lõgũ tẽpus, et filij isti, et meæ nuptiæ, et [b] gloria mea.
Barbaris uerò Græcos conueniens est imperare: sed non Barbaros,
O' mater, Græcis. Barbarũ enim genus seruile est, alte- (rum liberum.

† Achillem, qui nihil nõ tentauit apud Græcos pro mea salute.

* Achilles, dum frustra pro mea salute apud exercitum instat.

a Id est, nisi ego fiam uictima, non poterunt Græci proficisci ad Troiam, & uindicare raptum Helenæ, quo barbari Troiani uniuersam Græciam iniuria & ignominia affecerũt.

b Id est: Si morior pro patria, maius decus mihi comparabo, quàm si uiua, in matrimonio liberos peperissem.

60

Ο θάνατος, δεινὸν κακόν.

60 Præstat uiuere, quàm mori.

61

Ἰώ, ἰώ. λαμπαδοῦχος ἁμέρα,
Διός τε φέγγος, ἕτερον
ἕτερον αἰῶνα
καὶ μοῖραν οἰκήσομεν.
χαῖρέ μοι φίλον φάος.

61 Etiam Ethnici alteram uitam restare crediderunt.

62

Ἐπεὶ γὰρ ἱκόμεσθα τῆς Διὸς κόρης
Ἀρτέμιδος ἄλσος, λείμακάς τ' ἀνθηφόρους,
ἵν' ἦν Ἀχαιῶν σύλλογος στρατεύματος,
σὴν παῖδ' ἄγοντες, εὐθὺς Ἀργείων ὄχλος
ἠθροίζετ'. ὡς δ' ἐσεῖδεν Ἀγαμέμνων ἄναξ
ἐπὶ σφαγὰς στείχουσαν εἰς ἄλσος κόρην,
a ἀνεστέναξε, κἄμπαλιν στρέψας κάρα,
δάκρυα προῆγεν ὀμμάτων, πέπλον προθείς.
ἡ δὲ σταθεῖσα τῷ τεκόντι πλησίον,
ἔλεξε τοιάδ'· ὦ πάτερ, πάρειμί σοι.
τοὐμὸν δὲ σῶμα τῆς ἐμῆς ὑπὲρ πάτρας,
καὶ τῆς ἁπάσης Ἑλλάδος γαίας ὕπερ,
θῦσαι δίδωμ' ἑκοῦσα πρὸς βωμὸν θεᾶς,
ἄγοντας, εἴπερ ἐστὶ θέσφατον τόδε.
καὶ b τοὐπ' ἔμ', εὐτυχοῖτε, καὶ νικηφόρου
δώρου τύχοιτε, πατρίδα τ' ἐξίκοισθε γῆν.
πρὸς ταῦτα, μὴ ψαύσῃ τις Ἀργείων ἐμοῦ
σιγῇ· παρέξω γὰρ δέρην εὐκαρδίως.
τοσαῦτ' ἔλεξε· πᾶς δ' ἐθαύμασε κλύων
εὐψυχίαν τε, κἀρετὴν τῆς παρθένου.

a Agamemnonis gestus & affectus, cum uideret ad mactationem duci filiam. Huc pertinent, quæ de Timante pictore referuntur à Plinio & Quintiliano. à Philone etiam in oratione 14. de Abrahamo, uolente mactare Isaac filium.

b Pro τὸ ἐπί. id est: Ego nolo, ut per me impediatur uestra Græcorum fœlicitas. Animositas Iphigeniæ stupenda.

63

Στὰς δ' ἐν μέσῳ Ταλθύβιος, ᾧ τόδ' ἦν μέλον,
εὐφημίαν ἀνεῖπε καὶ σιγὴν στρατῷ.
Κάλχας δ' ὁ μάντις εἰς κανοῦν χρυσήλατον
ἔθηκεν ὀξὺ χειρὶ φάσγανον σπάσας
κολεῶν ἔσωθεν, κρᾶτά τ' ἔστεψεν κόρης.
ὁ παῖς δ' ὁ Πηλέως ἐν κύκλῳ βωμὸν θεᾶς
λαβὼν κανοῦν ἔθρεξε, * χέρνιβάς θ' ὁμοῦ,
ἔλεξε δ'· c ὦ θηρόκτον' Ἄρτεμι, παῖ Διός,

* A χεὶρ καὶ νίπτω, à manuum lotione, quæ in sacrificijs fieri solebat, è malluuio ad id præparato.

c Precatio Achillis ad Dianam, nomine Græcorum exercitus.

τὸ λαμ-

60

Mors ipsa, graue malum est,

61

Io, io. Lucifera dies,
Aetherisq; lumen, alterum
Alterum æuum
Et fatum habitabimus:
Vale mihi charum lumen.

62

Vt igitur peruenimus filiæ Iouis
Dianæ in lucum, & prata florifera,
Vbi erat Græcorum congregatio exercitus,
Tuam filiam ducentes: statim Græcorum exercitus,
Congregabatur, ut aspexit uerò Agamemnon rex,
Ad cædem euntem in lucum filiam,
Ingemiscebat: & retrò conuertens caput,
Lachrymas profudit, oculis uestem prætendens.
Sed ipsa aßistens patri proximè,
*Dixit hæc: * O' pater, adsum tibi,*
Hoc meum corpus pro mea patria,
Et pro uniuersa Græciæ terra
Immolandum trado ultrò ad aram deæ,
Vt ducatis: siquidem est fatale hoc.
Et quod per me est, precor sitis fœlices, & uictoriosum
Donum assequamini, & ad patriam reuertamini terram.
Præterea, ne attingat quis Græcorum me
Clanculum: porrigam enim ceruicem animosè.
Tantundem dixit. quiuis obstupuit audiens,
Et animositatem & uirtutem uirginis.

63

Astans uerò in medio Talthybius, cui hoc curæ erat,
Bonam ominationem denunciat, & silentium exercitui.
Calchas autem uates in canistrum auratum
Posuit acutum gladium, manu exerens
E' uaginis, & caput coronauit puellæ.
Sed filius † Pelei per orbem aram deæ
Accipiens canistrum circumibat, lotionesq; simul.
Dixit uerò; Interfectrix ferarum Diana, filia Iouis,

60 Achillis, ad Iphigeniam: cuius generosa oratione accēsus, ipsam omnino mori noluit.

61 Iphigeniæ, quæ ad mactationem ducebatur.

62 Verba sunt nuncij, narrantis matri Clytemnestræ, quomodo se gesserit filia Iphigenia in ipsa morte.

* Oratio animosa Iphigeniæ iamiam immolandæ, ad Græcorum exercitum.

63 Ratio immolationis humanarum uictimarum.

† Id est, Achilles, natus ex Peleo & Thetide: unde Pelides à poetis, Homero, Pindaro & alijs nominatur.

τὸ λαμπρὸν εἰλίσσουσ' ἐν εὐφρόνῃ φάος,
δέξαι τὸ θῦμα τόδ' ὅ γε σοι δωρούμεθα,
στρατός τ' Ἀχαιῶν, Ἀγαμέμνων ἄναξ θ' ὁμοῦ,
ἄχραντον αἷμα καλλιπαρθένου δέρης·
καὶ δὸς γενέσθαι πλοῦν νεῶν ἀπήμονα,
Τροίας τε πέργαμ' ἐξελεῖν ἡμᾶς δορί.
εἰς γῆν δ' Ἀτρεῖδαι, πᾶς στρατός τ' ὀξὺ βλέπων.

64

64 Dij præter ſpem liberant ſæpè è pericuils homines.
* Dij ſeruant, quos amant.

Ἀπροσδόκητα δὲ βροτοῖσι τὰ τῶν θεῶν·
* σώζουσί θ', οὓς φιλοῦσιν. ἦμαρ γὰρ τόδε
θανοῦσαν εἶδε, καὶ βλέπουσαν, παῖδα σήν.

Τέλος.

*Illud clarum circumagens in nocte * lumen,*
Suscipe uictimam hanccine, quam tibi offerimus,
Et exercitus Græcorum & Agamemnon rex simul,
Impollutum sanguinem pulcherrimæ uirginis è ceruice:
Et da fieri nauigationem nauium prosperam,
Et Troiæ Pergama excindere nos bello.
In terram autē ibi Atridæ, & omnis exercitus cernebat.

* Lunam.

64

Inexpectatæ enim eueniunt mortalibus res deorum:
Et seruant quos amant. dies enim hæc
Mortuam uidit & uiuentem filiam tuam.

64 Nuncij, nunciantis Clytemnestræ, ad deos auolasse filiam, & pro ea suppositam à Diana ceruam.

FINIS.

ARGVMENTVM TROADVM Euripidis.

Pallas uastata Troia, uult perdere Græcorum exercitum.
Neptunus et Apollo extruxerunt muros Troianos, conducti certa mercede à Laomedonte, patre Priami.
Cassandra filia Priami stupratur ab Aiace, in templo Mineruæ.
Cassandra, Andromache, Polyxena, Astyanax filius Hectoris è turri præcipitatus.
Helena à Menelao, expugnata Troia, domũ reducitur.
Hecuba ab Vlysse in seruitutem abducitur.

POst Ilium deuastatum, uisum est & Palladi & Neptuno, Græcorum perdere exercitum: hoc quidem beneuolente ciuitati, propterea quòd unà cum Apolline muros Troianos, conductus à Laomedonte, patre Priami, exædificasset: illa uerò, odio prosequente Græcos, propter Aiacis Oilei in in Cassandram uatem, filiam Priami, iniuriam, quam in templo Mineruę stuprauerat. Interim Gręci sortiti captiuas Troianas, Agamemnoni Cassandram, Andromachen uerò Hectoris uxorem Neoptolemo Achillis filio munus honorarium dederunt: Polyxenam uerò, filiam Hecubæ, quam unicã malorum solamen adhuc habebat residuam, ad sepulchrum Achillis mactarunt: Astyanacta uerò, Hectoris filiolum, è turri præcipitem deiecerunt, ne aliquando adultus Græcos ulcisceretur, & regnum Troianum denuò erigeret. Cæterùm Helenam, facem belli inter Græcos & Barbaros, Menelaus maritus, cum illi mortem & supplicium minitatus esset, secum abduxit, ut in eam apud Græcos publicum exemplum statueret: ut cæteræ mulieres timorem habentes, à similibus sibi temperarent. Hecuba autem, cum lamentata fuisset præsentem calamitatem, fleuisset quoque Astyanacta Hectoris filiolum, miserè deformatum, & occisum: cum dolore quoque aspexisset Troiam succensam à Græcis, & igne totam flagrantem: ab Vlysse in seruitutem, ipsa paulo antè potentissima regina Phrygiæ, abducta est.

PERSONAE.

Neptunus, extructor muri Troiani, cum Apolline: cum conducti fuissent certa mercede à Laomedonte patre Priami.

Minerua, dea prius infensa Troianis, propter iudicium Paridis: nunc uerò reconciliata Troianis captiuis, & aduersa Græcis, propter stupratam Cassandram in templo suo ab Aiace Oileo.

Hecuba, regina Troiæ & totius Phrygiæ.

Chorus, constat ex captiuis Troadibus.

Talthybius, præco & famulus communis Græcorum exercitus.

Cassandra, uates, filia Priami & Hecubæ.

Andromache, uxor Hectoris.

Menelaus, maritus Helenæ, frater Agamemnonis.

Helena, filia Tyndarei & Ledæ, soror Castoris & Pollucis & Clytemnestræ, rapta à Paride.

O ΕΚ ΤΗΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-ΔΙΑΣ Ἡ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΤΡΩ-ΑΔΕΣ.

1

Ἐρημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακή,
νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.

2

Εἴ σε μὴ διώλεσεν
Παλλάς, Διὸς παῖς, ἦσθ' ἂν ἐν * βάθροις ἔτι.

3

Αἱ γὰρ συγγενεῖς ὁμιλίαι,
ἄνασσ' Ἀθάνα, φίλτρον οὐ μικρὸν φρενῶν.

4

Ἐπήνεσ' ὀργὰς ἠπίους.

5

Μισεῖς τε λίαν, καὶ φιλεῖς, ὃν ἂν τύχῃ.

6

Πλῆσον δὲ νεκρῶν κοῖλον Εὐβοίας μυχόν,
ὡς ἂν τὸ λοιπὸν τἀμ' † ἀνάκτορ' εὐσεβεῖν
εἰδῶσ' Ἀχαιοί, θεούς τε τοὺς ἄλλους σέβειν.

7

Ἡ χάρις γὰρ οὐ μακρῶν λόγων
δεῖται. ——

8

Μῶρος δὲ θνητῶν, ὅστις ἐκπορθεῖ πόλεις,
ναούς τε, τύμβους θ' ἱερὰ τῶν κεκμηκότων,
ἐρημίᾳ δούς, αὐτὸς ὤλεθ' ὕστερον.

9

Αἶ, αἶ, αἶ, αἶ.
τί γὰρ οὐ ᵃ πάρα μοι μελέᾳ στενάχειν;
ᾗ πατρὶς ἔρρει, καὶ τέκνα, καὶ πόσις,
ὦ πολὺς ὄγκος, συστελλομένων
προγόνων, ὡς οὐδὲν ἦσθ' ἄρα.

10

Ἄσφαζε μὲν
τὸν πεντήκοντ' ἀροτῆρα τέκνων,

1 Vbi ciuitas est deserta ab habitatorib. ibi quoque nemo est qui colat deos.

2 Dij puniunt peccata, quēadmodū à Theocrito dicitur: ὁ γὰρ θεὸς οἶδε δικάζειν. Et ab Homero, ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα.

* Βάθρον & βάθρος fundamentum, id est basis. hoc est, Esses adhuc in fundamentis.

3 Salutare, & iterum compellare cum quib. inimicitias gessimus, componit odia.

4 Iras decet esse mortales & breues, amicitias autē immortales.

5 In impotentes & instabiles, quales plerunq; solent esse fœminæ, de quibus etiam in Publij Mimo sapiēter dictum est: Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium.

6 Mali puniendi, propter exemplum.

† *Ἀνάκτορον templū, palatium, locus ubi redduntur oracula. Templi aditus. ἀνάκτωρ, rex, &c.*

7 Beneficium qui uult dare, nō debet id multis uerbis promittere, sed reipsa fideliter præstare.

8 Deus punit sacrilegos, & templa sacraq; prophanantes. sic pleriq; Græcorū in reditu pereunt, propter stuprum Aiacis, quod Cassandræ intulit in templo Mineruæ, occupata iam Troia.

9 Querela est de fortunæ inconstātia, & quòd omnia oporteat expectare hominem.

ᵃ *πάρα, pro πάρεστι. præpositiones enim quādo accētuātur in penultima, pro uerbis sumūtur: πέρι, pro περίεστι: ἄνα, pro ἀνάστηθι, etc.*

10 Libidines exitio sunt ciuitatibus, terris & familijs: quemadmodum docent singularum ætatum experientiæ, & omnium temporum historiæ.

EX TRAGOEDIA QVAE VOCATVR TROADES.

1

SOlitudo enim ciuitatem ubi occupauerit mala,
Frigent res diuinæ, neq; coli uolunt.

2

Nisi te perdidiſſet
Pallas, Iouis filia, ſtares adhuc.

3

Cognatorum enim colloquia,
O' regina Minerua, reconciliatio non parua mentis.

4

Laudo iras placabiles.

5

O diſti nimis, & amaſti, quemcunq; nacta fueris.

6

Impleto cadaueribus cauos Eubœæ ſeceſſus,
Vt in poſterum mea templa colere
Diſcant Græci, deoſq; alios obſeruare.

7

Beneficium enim non multis ſermonibus
Opus habet. ——

8

Stultus autem mortalium, quicunq; deuaſtat ciuitates,
Et templa, & ſepulchra, ſacráq; mortuorum,
Solitudini dans: ipſe pereat in poſterum.

9

Ae, æ, æ, æ.
Quid enim non adſit mihi miſeræ ingemiſcendum?
Cui patria perijt, & liberi, & maritus:
Cui magna ſuperbia, cum recenſerentur
Maiores, quàm nihil eras ſanè?

10

Quæ iugulat quidem
*Quinquaginta * ſeminatorem filiorum*

1 Verba Neptuni, dolẽtis deſtructionem Troiæ, & fugientis ab Ilio, quòd propter uaſtationem nemo deorũ amplius ibi coleretur.

2 Eiuſdem Neptuni, relinquentis Troiam, de Troia uaſtata ob peccata, ira deorum.

3 Neptuni ad Mineruam, cõtra quam prius inimicitias gerebat, quòd Troianis eſſet aduerſa.

4 Mineruæ, reſpondentis Neptuno.

5 Neptuni ad Mineruam, ſubitò factam amicam Troianis, & hoſtem Græcis, propter ſtupratam Caſſandram ab Aiace in templo Mineruæ.

6 Mineruæ ad Neptunum, ut excitet tempeſtatem in mari, & perdat redeuntes Græcos, propter ſtupratam Caſſandrã.

7 Neptuni, promittentis ſe fideliter perſequuturum, quæ pro perdendis Græcis dixerat Minerua.

8 Neptuni, poſtquam à ſe receſsiſſet Minerua, petitura à Ioue fulminea iacula, quibus perderet naues Græcorum.

9 Hecubæ, lamentãtis ſuum infortunium.

10 Eiuſdẽ, dolentis & facientis Helenam cauſam omnium ſuorum malorum.

* Priamus quinquaginta habuit filios, quemadmodum eſt apud Homerum & Virgilium: nõ autem ſuſceptos ex una uxore, ſed ex pellicibus, quemmadmodum ipſa dicit alicubi Hecuba.

Πρίαμον, ἐμέ τε μελέαν Ἑκάβην
ἐς τάνδ' ἐξώκειλ' ἄταν.

11

Εὐδαιμόνιζε παῖδα σήν· ἔχει καλῶς.
ἔχει πότμος νιν, ὥστ' * ἀπηλλάχθαι κακῶν.

12

Δίκας
παρανόμως δάκει·
ὃς πάντα τἀκεῖσ' ἐνθάδ' ἀντίπαλ', αὖθις ἐ-
κεῖσε διπτύχῳ γλώσσᾳ,
ἃ φίλα τὰ πρότερα φίλα
τιθέμενος πάντων.

13

Κάρτα † τοὐλεύθερον
ἐν τοῖς τοιούτοις δυσλόφως φέρει κακά.

14

Σιγᾶν ἄμεινον τἀχρά. μηδὲ μοῦσά μοι
a γένοιτ' ἀοιδὸς, ἥτις ὑμνήσει κακά.

15

Δόξας ἀνὴρ ἄριστος, οἴχεται θανών.
καὶ τοῦτ' Ἀχαιῶν ἵξις ἐξεργάζεται.
εἰ δ' ἦσαν οἴκοι, χρηστὸς ὢν ἐλάνθανεν.
Πάρις δ' ἔγημε τὴν Διός. γήμας δὲ μὴ,
σιγώμενον τὸ κῦδος εἶχεν ἐν δόμοις.
b φεύγειν μὲν οὖν χρὴ πόλεμον, ὅστις εὖ φρονεῖ.
Εἰ δ' εἰς τόδ' ἔλθοι, στέφανος οὐκ αἰσχρὸς πόλει,
καλῶς ὀλέσθαι. μὴ καλῶς δὲ, δυσκλεές.

16

Ἀτὰρ τὰ σεμνὰ, καὶ δοκήμασιν σοφὰ,
οὐδέν τι κρείσσω τῶν τὸ μηδὲν ἦν ἄρα.

17

Ἀπέχθημα πάγκοινον βροτοῖς,
οἱ περὶ τυράννους καὶ πόλεις ὑπηρέται.

18

Οὔτοι φίλα τὰ μοὶ φίλα.

19

Ὦ θεοί, κακοὺς μὲν ἀνακαλῶ σοὺς συμμάχους.

ὅμως.

11 Mors abducit & liberat à malis.

* Præteritū passiuū est infinitiui modi, uerbi ἀπαλλάττομαι.

12 In hominem ius peruertentem, duplicem & inconstātem, ac uersutum. Vnde rectè πολύτροπος ab Homero Vlysses nominatur ὃς ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα.

13 Captiui & serui patienter ferant præsentem fortunam, nec nimia libertate utantur apud eos quibus seruiunt, impatientia seruitutis, ne præsens suum malum adaugeant, nihil proficientes.

† *Pro τὸ ἐλεύθερον, crasi Græca, quæ frequens est poetis.*

14 Turpia potius reticenda, quàm commemoranda.

a Non abutendum esse eruditione & studijs, ad turpes res canendas & commemorādas.

15 Si nihil infœlix durus uidisset Vlysses, Penelope fœlix, at sine laude foret. Ouid.

b Bellum quantum fieri potest, fugiendum est. Eo autem moto, uidendum ut pro patria fortiter quis moriatur. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης, ut inquit apud Homerū Hector.

16 Homines iactabundi plerunq; uani sunt, & præter uerba nihil habent roboris, quemadmodum de paricidis optimè dixit Quintilianus in declamatione quadam.

17 Omnes oderunt ministros publicos, lictores, prçcones, & si qui sunt alij.

18 In aliquem, qui non curat illa quæ in hoc mundo maximè grata sunt omnibus, & quæ per uitam singuli quærimus, & habere cupimus.

19 Ethnici in aduersis, dijs indignantur.

Priamum: meq; miseram Hecubam
In hanc detrusit calamitatem.

11

Beatam prædicato filiam tuam, bene habet:
Habet mors ipsam, itaq; liberata est à malis.

12

Ius & æquum
Iniquo modo tractat:
Qui omnia huc illuc contraria, iterum
Illuc duplici lingua,
Charissima quæq;
Præfert omnibus.

13

Nimia libertas
In huiusmodi periculis, periculosè affert mala.

14

Reticere melius turpia. neq; Musa mihi
Sufficeret cantatrix, quæ caneret mala.

15

Habitus uir fortissimus, abijt mortuus:
Idq; Græcorum præsentia effecit.
Si mansissent domi Græci, fortis existens latuisset.
Paris porrò duxit Iouis filiam: si non duxisset,
Tacitam gloriam habuisset domi.
Itaque fugiendum est bellum, quicunque sapiens est:
Si uerò huc uenerit, gloria non turpis patriæ,
Fortiter perire: non fortiter uerò, ignominiosum est.

16

Sed iactabunda, & secundum opinionem sapientia,
Nihil præstant sanè maius imbecillibus.

17

Odium publicum hominibus,
Qui apud principes sunt, & ciuitatis ministri.

18

Nequaquam grata, mihi quæ grata sunt.

19

O' dij, non propitios inuoco auxiliatores:

o 3 Sed

11 Talthybij, præconis Græcorũ, ad Hecubam, de filia Polyxena mactata ad tumulum Achillis.

12 Hecubæ, de Vlysse, cui serua à Græcis in prædæ distributione addita fuerat.

13 Talthybij, de Troadibus, existimantis Troades accendere sua corpora, ne seruirent Græcis.

14 Cassandræ ad Hecubam. turpiter fecisse Græcos ostendit aliquot rationibus, quòd propter unam mulierem Helenam, ipsi tam multi præstantes perierint, sibiq; & suis obfuerint.

15 Cassandræ ad Hecubam: non dolendã esse mortem Hectoris, nec culpandum etiam raptum Paridis quo Helenam abduxit: quòd hoc pacto uterque gloriam consequutus sit, & immortale nomen sibi pepererit.

19 Talthybij, increpãtis Cassandram magnificè loquentẽ, & mala minitantem Græcis: cum tamen ipsa captiua, propter impotentiam id haud pręstare posse uideretur.

17 Cassandræ, respondentis Talthybio.

18 Hecubę, collapsæ pręmœrore in terram, & nolentis se iterum attolli.

19 Hecubæ ad Deos, quos sibi iratos putabat, propter mala quibus premebatur.

a Deos in aduersis inuocandos, etiam ethnici pium & laudabile putarunt.

a ὅμως δ᾽ ἔχει τι σχῆμα κικλήσκειν θεοὺς,
ὅταν τις ἡμῶν δυστυχῆ λάβῃ τύχην.

20 Concio de fortunę rerũq; humanarum inconstantia.

20

Τοῖς γὰρ κακοῖσι πλεῖον οἶκτον ἐμβαλῶ.
ἦμεν τύραννοι, κεἰς τύραννον ἐγημάμην,
κἀνταῦθ᾽ ἀριστεύοντ᾽ ἐγεινάμην τέκνα,
οὐκ ἀριθμὸν ἄλλως, ἀλλ᾽ ὑπερτάτους Φρυγῶν.
οὓς Τρῳὰς, οὐδ᾽ Ἑλληνὶς, οὐδὲ βάρβαρος
γυνὴ τεκοῦσα κομπάσειεν ἄν ποτε.
κἀκεῖνά τ᾽ εἶδον δορὶ πεσόνθ᾽ Ἑλληνικῷ,
τρίχας τ᾽ ἐτμήθην τάσδε πρὸς τύμβον νεκρῶν.
καὶ τὸν φυτουργὸν Πρίαμον, οὐκ ἄλλων πάρα
κλύουσ᾽ ἔκλαυσα, τοῖσδε δ᾽ εἶδον ὄμμασιν
αὐτὴ κατασφαγέντ᾽ ἐφ᾽ ἑρκίῳ πυρᾷ,
πόλιν θανοῦσαν. ἃς δ᾽ ἔθρεψα παρθένους,
εἰς ἀξίωμα νυμφίων ἐξαίρετον,
ἄλλοισι θρέψας, ἐκ χερῶν ἀφῃρέθην·

b In aduersis, ethnicis sæpè eripitur spes alterius uitæ.
* uallum, uertex, eminentia.
c Hecuba, potentissima regina Phrygiæ, eò deuenit calamitatis, ut serua facta sit apud hostes.
d Raptus Helenæ coniecit tum Hecubam, tum totã Phrygiam, in immensa mala.

b κοὔτ᾽ ἐξ ἐκείνων ἐλπὶς ὡς ὀφθήσομαι,
αὐτή τ᾽ ἐκείνας οὐκέτ᾽ ὄψομαί ποτε.
τὸ λοίσθιον δὲ * θριγκὸς ἀθλίων κακῶν,
c δούλη γυνὴ γραῦς εἰς δόμους ἀφίξομαι.
ἃ δ᾽ ἐστὶ γήρᾳ τῷδε συμφορώτατα,
τούτοις με προσθήσουσιν· ἢ θηρῶν λάτριν,
κλῇδας φυλάσσειν, τὴν τεκοῦσαν Ἕκτορα·
ἢ σιτοποιεῖν, κἀν πέδῳ κοίτας ἔχειν,
ῥυσοῖσιν νώτοις βασιλικῶν ἐκ δεμνίων,
τρυχηρὰ περὶ τρυχηλὸν εἱμένην χρόα
πέπλων λακίσματ᾽, ἀδόκιμ᾽ ὀλβίοις ἔχειν.
οἴ [d] ᾽γὼ τάλαινα, διὰ γάμον μιᾶς ἕνα
γυναικὸς, οἵων ἔτυχον, ὧν τε τεύξομαι;

21 Ante obitum nemo beatus prædicandus, quemadmodum est apud Ouidium. Et eandem sententiam Solon quoq; Crœso inculcat, referente id Herodoto. Extat autẽ eadem sententia apud Euripidem ter, semel in Troadibus, semel in Andromacha, & iterum in Hercule furente. Apud Sophoclẽ quoque habetur in Oedipo tyranno, & in Trachinijs: & iubent eæ pariter omnes finem uitæ spectare, quemadmodum Solonis sententia ab Ausonio reddita id monet: Dico tunc uitam beatam, fata cum peracta sunt.

21

Τῶν δ᾽ εὐδαιμόνων
μηδένα νομίζετ᾽ εὐτυχεῖν, πρὶν ἂν θάνῃ.

22 Vtemur hoc uersu apud potentem & superbũ, monentes eum de fortunæ inconstantia.

22

Βέβακεν ὄλβος, βέβακε Τροΐα.

23 Nulla calamitas sola.

23

Ἐπὶ δ᾽ ἄλγεσιν ἄλγεα κεῖται.

Sed tamen plausibile est inuocare deos,
Cum quispiam nostrûm infelicem fortunam acceperit.

20

Malis enim maiorem miseratio nem addam.
Fuimus reges, & in regnum nupsi,
Atq; ibi præstantißimos genui liberos,
Non numero quamuis, sed præstantißimos Phrygum:
Non Troiana, neq; Græca, neq; barbara
Mulier pariens iactare poterit unquam (simile quiddam.)
Et illos uidi marte cæsos Græcanico,
Et capillos absecui hosce ad tumulum mortuorum.
Et ipsum plantatorem Priamum, non ab alijs
Audiens defleui: hisce uerò uidi oculis
Ipsa, occisum ad Hercei aram,
Ciuitatem pereuntem. quas uerò educaui uirgines,
Ad dignitatem nuptiarum eximiam,
Alijs educans, ex manibus amisi:
Neque ab illis spes est quòd uidear,
Et ego ipsa illas nunquam uidebo posthac,
Suprema uerò prima miserorum malorum,
Serua mulier anus in domos ueniam.
Quæ uerò, senectuti huic maximè conueniunt,
Istis me addent: aut ianuarum ancillam
Claues seruare, genitricem Hectoris:
Aut pinsere, & humi cubilia habere,
Rugosis dorsis regijs ex lectis,
Laceras circa squalidum induta corpus
Peplorum rupturas, reprobas diuitibus, gestare.
Me miseram, propter nuptias unius unicas
Mulieris, in quæ incidi, & quæ consequar?

20 Querela est miserimę Hecubæ, de mutata in peius priori fortuna. Hortatur autem omnes homines, ne in secundis rebus nimium fidant, cum fortuna sit incõstans, & nemo beatus prædicandus sit ante obitum.

21

Ex felicibus
Neminem existimate beatum esse, antequam moriatur.

22

Perierunt diuitiæ, perijt Troia.

23

Doloribus uerò dolores imminent.

21 Eiusdem Hecubæ uerba sunt, quæ ipsi extorquet præsens calamitas, & fortunæ nũquam expectatę, ne quidem in somno, miserrima cõmutatio.
22 Hecubæ, lamentantis suã calamitatem.
23 Chori, consolantis Hecubam.

24 Is qui

24

Ὁ θανὼν δ' ἐπιλάθεται ἀλγέων ἀδάκρυτος.

25

Ὡς ἡδὺ δάκρυα τοῖς κακῶς πεπονθόσιν,
θρήνων τ' ὀδυρμοί, μοῦσά θ' ἣ λύπας ἔχει,

26

Ὁρῶ τὰ τῶν θεῶν, ὡς τὰ μὲν πυργοῦσ' ἄγω
τὰ μηδὲν ὄντα, τὰ δὲ δοκοῦντ' ἀπώλεσαν.

27

Τὸ τῆς ἀνάγκης δεινόν.

28

Οὐ ταὐτόν, ὦ παῖ, τὸ βλέπειν, τῷ κατθανεῖν.
τὸ μὲν γὰρ οὐδέν· τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες.

29

Τὸ μὴ γενέσθαι, τῷ θανεῖν ἴσον λέγω.
τοῦ a ζῆν δὲ λυπρῶς, κρεῖσσον ἐστὶ κατθανεῖν·
ἀλγεῖ γὰρ οὐδὲν τῶν κακῶν ᾐσθημένος.
ὁ δ' b εὐτυχήσας εἰς τὸ δυστυχὲς πεσὼν,
ψυχὴν ἀλᾶται τῆς πάροιθ' εὐπραξίας.
Κείνη c δ' ὁμοίως, ὥσπερ οὐκ ἰδοῦσα φῶς,
τέθνηκε, κοὐδὲν οἶδε τῶν αὑτῆς κακῶν.

30

Γρῶτον μὲν, ἔνθα κἂν προσῇ, κἂν μὴ προσῇ,
ψόγος γυναιξὶν αὐτὸ τοῦτ' ἐφέλκεται
κακῶς ἀκούειν, ἥτις οὐκ ἔνδον μένει.

31

Δουλεύσω δ' ἐν d αὐθέντῶν δόμοις.

32

Καίτοι λέγουσιν, ὡς μί' εὐφρόνη χαλᾷ
τὸ δυσμενὲς γυναικὸς εἰς ἀνδρὸς λέχος.
e ἀπέπτυσ' αὐτὴν, ἥτις ἄνδρα τὸν πάρος
καινοῖσι λέκτροις ἐκβαλοῦσ', ἄλλον φιλεῖ.

24 Vita functus liber est à malis omnibus.

25 Est aliqua flere uoluptas: Expletur lachrymis, egeriturque dolor: quemadmodū est apud Ouidium.

26 Deus humilia extollit, alta uerò deprimit, quemadmodum est apud Senecā: Iupiter alto metuēs cœlo uicina petit.

27 Necessitas grauissimum malum.

28 Sperandum est uiuis, non est spes ulla sepultis: Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες, ut est apud Theocritum in Batto.

29 Τὸ μὴ γενέσθαι οὐδέν, γενέσθαι δὲ πόνος, ut est in dicto Apollonij apud Stobæum.

a Satius est mori, quàm miserè uiuere.

b Satius est semper pauperē esse & infortunatum, quàm ex summo gradu deijci.

c Mortui expertes malorum omnium.

30 Mulieribus infamiam cōciliat, si domi non manserint, sed foris sæpius ambulēt. Quare apud Homerum Penelopæ à Telemacho filio, deinde quoque Andromachę à marito Hectore dicitur, σὺ δ' εἰς οἶκον ἰοῦσα, τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε.

31 Fortunæ inconstantia, Andromache uxor Hectoris seruire cogitur apud Hectoris interfectores. Sic apud Homerū senior Priamus supplex fieri cogitur in genua abiectus Achilli, qui Hectorem interfecit, ut redderet cadauer Hectoris. quare inquit ibidem Priamus: ἔτλην δ' οἷ' οὔπω τις ἐπιχθόνιος βροτὸς ἄλλος Ἀνδρὸς παιδοφόνοιο ποτὶ στόμα χεῖρ' ὀρέγεσθαι. Iliad. ω.

d Αὐθέντης percussorem significat, qui seipsum occidit, ὁ ἑαυτὸν βάλλων τοῖς ἔντεσιν, ὅ ἐστι βέλεσιν: quemadmodū est apud Etymologum. hic ponitur pro eo qui ipse, & non alius, quempiam interfecit.

32 Vna nox resoluit inimicitiā mulieris erga maritū.

e Mulier quæ prioris mariti citò obliuiscitur, odio habetur etiā apud Ethnicos. Id etiā in Publij Mimo indicatū est: Mulier quæ multis nubit, multis non placet.

24

Is qui mortuus est,
Non sentit dolores, illachrymabilis.

24 Hecubæ, lamentantis, & mortuos felices prædicantis.

25

Quàm suaue, afflictis hominibus lachrymæ,
Lamentationumq́; fletus, & Musa quæ tristitias cõtinet.

25 Chori, quòd dulce sit lachrymari in tristibus, etiamsi nihil proficiatur.

26

Video uim deorum: quòd hæc quidem extollunt sursum
Quæ nihili sunt, eximia uerò perdiderunt.

26 Hecubæ, iterum lamentantis, & considerantis rerum humanarum inconstantiam.

27

Vis necessitatis grauissima est.

27 Hecubæ, cum uideret abduci ad seruitutem Andromachen, uxorem Hectoris.

28

Non idem, ô filia, uita cum morte.
Esse enim mortuum nihil est: uitæ uerò insunt spes.

28 Hecubæ, respondentis Andromachæ, quę prędicabat Polyxenam mactatam ad tumulum Achillis se longè beatiorẽ.

29

Non nasci, simile morti dico:
Quàm uerò uiuere calamitosè, melius est mori:
Dolet enim nihil malorum sentiens.
Qui uerò beatus fuit, in infortunium collapsus
Animo discruciatur, propter priorem felicitatem.
† Illa uerò pariter, tanquam non uiuens,
Mortua est, & nihil nouit suorum malorum.

29 Andromachæ, respõdentis Hecubæ, & defendentis suam sententiam, mortuos esse feliciores uiuis.

† filia tua Polyxena.

30

Primùm enim, ubi etsi adfuerit, etsi non adfuerit
Infamia mulieribus, hoc ipsum conciliat
Infamiam, quæ domi non manet.

30 Andromachæ, quòd semper domi in ædibus manserit, res suas curans.

31

Seruitutem uerò seruiam, ipsorum qui proprijs manibus
occiderunt maritum in domibus.

31 Andromaches, querentis quòd cogatur seruire apud illos, à quibus interfectus sit prior maritus Hector. Qua calamitate uix potest esse maior miseria.

32

Atqui dicunt, quod unà uox resoluit
Inimiciciam mulieris ergà uirum.
Abominor eam, quæ maritum priorem
Nouis lectis reijciens, alium amat.

32 Eiusdem, reijcientis priora uerba, quibus putabat nunquam futurũ ut amaret Achillis filium, cui sorte obuenerat: quòd Hectoris obliuisci nec uellet, nec honestè etiam posset.

33 Qui nihil potest sperare, desperet nihil: ut est apud Senecam.

* Id est, putare aduenturam aliquando meliorem fortunam.

34 Lachrymis nemo uitæ restituitur, quemadmodum amator apud Theocritum idem puero non redamante loquitur: οὐ δυνάμαι ζῶν εἴγε διαλλάξας με φιλάσεις. Idyllio 28.

a Præsentia rectè curanda, & boni consulenda.

b Vxor mores suos accommodet mariti moribus, ut pax & tranquillitas in coniugio retineatur.

35 Dona, ut sunt generositas, fortitudo, magnanimitas, & à summis natum esse, sæpè obsunt plus quàm prosunt, his qui ijs uirtutibus sunt præditi. Sic Astyanax propter Hectorem patrem à Græcis interficitur misera morte.

36 Helena sua forma, cum qua non cohabitauit pudicitia, perdidit Phrygiam. punit enim deus nuptias non legitimas, in multis.

37 Deus propter unius peccatum sæpè punit multos.

38 De Deo, quis sit, ethnici nihil firmi dicere potuerunt: quemadmodum Cicero id fatetur alicubi, quando inquit: Facilius possum dicere, nescire me quid non sint dij, quàm quid sint.

† Id est, siue natura te parens rerum, siue mens hominum te deum fecit.

c Aspiciunt oculis superi mortalia iustis: ut in uersu Ouidiano dicitur.

39 Forma mulierum expugnat omnia: idem potest & amor, quemadmodum de Hercule scriptum est: Quē non mille feræ, quem non Stheneleius hostis, Non potuit Iuno uincere, uicit amor. Ouid. Epist. 9. Heroidum.

33

Ἡδὺ δ' ἐστὶ, καὶ * δοκεῖν.

34

Οὐ μὴ δάκρυά νιν σώσῃ τὰ σά.
a τίμα δὲ τὸν παρόντα δεσπότην σέθεν,
b φίλον διδοῦσα δέλεαρ ἀνδρὶ σῶν τρόπων.

35

Ἡ τοῦ πατρός δέ σ' εὐγένει' ἀποκτενεῖ,
ἣ τοῖσιν ἄλλοις γίνεται σωτηρία.
τὸ δ' ἐσθλὸν οὐκ εἰς καιρὸν ἦλθέ σοι πατρός.

36

Ὦ Τυνδάρειον ἔρνος, οὔποτ' εἶ Διός·
πολλῶν δὲ πατέρων φημί σ' ἐκπεφυκέναι.
ἀλάστορος μὲν πρῶτον, εἶτα δὲ φθόνου,
φόνου τε, θανάτου θ', ὅσα γῆ τρέφει κακά.
οὐ γάρ ποτ' αὐχῶ Ζῆνά γ' ἐκφῦναί σ' ἐγώ,
πολλοῖσι κῆρα βαρβάροις, Ἕλλησί τε.
ὄλοιο· καλλίστων γὰρ ὀμμάτων ἄπο,
αἰσχρῶς τὰ κλεινὰ πεδί' ἀπώλεσας Φρυγῶν.

37

Τάλαινα Τροία, μυρίους ἀπώλεσας,
μιᾶς γυναικὸς καὶ λέχους στυγνοῦ χάριν.

38

Ὅστις ποτ' εἶ σὺ δυστόπαστος εἰδέναι
Ζεύς, εἴτ' † ἀνάγκη φύσεως, εἴτε νοῦς βροτῶν,
c προσηυξάμην σε· πάντα γὰρ δι' ἀψόφου
βαίνων κελεύθου, κατὰ δίκην τὰ θνήτ' ἄγεις.

39

Ὁρῶν δὲ τήνδε, φεῦγε, μή σ' ἕλῃ πόθῳ.
αἱρεῖ γὰρ ὄμματ' ἀνδρῶν, ἐξαιρεῖ πόλεις,
πίμπρησι δ' οἴκους· ὧδ' ἔχει κηλήματα.

40 τὸν

33

Suaue uerò est, etiam fingere.

33 Andromaches, non uolentis desperare, quamuis nulla certa spes melioris fortunæ adesset.

34

Nequaquam lachrymæ ipsum seruabunt tuæ,
Sed cole præsentem dominum tuum,
Charas exhibens illecebras marito tuorum morum.

34 Hecubæ ad Andromachē, ut desinat flere Hectorem, quādo lachrymis ad uitam eum nunquam reuocabit: & ut boni consulat, & rectè curet præsentia.

35

Ipsa patris te nobilitas interficit,
Quæ alijs existit salus.
Ipsa uirtus non in tempore uenit tibi patris.

35 Andromaches ad Astyanacta, suum & Hectoris filium, quem Græci de consilio Vlyssis de turri præcipitare decreuerant.

36

O' Tyndarea planta, nunquam eras Iouis filia:
Ex multis uerò patribus assero te natam esse.
Ex dæmone quidem primò, deinde inuidia,
Et cæde, & morte, & quæcunque tellus alit mala.
Non enim unquam dicam Iouem produxisse te ego,
Multis perniciem barbaris Græcisq́;.
Pereas: propter enim pulcherrimum uisum,
Turpiter hoc inclitum solum perdidisti Phrygum.

36 Andromaches, de Helena, propter quam Troiani uarijs malis affecti, Hector interfectus, & eiusdem filius Astyanax de turri in præceps datur.

37

Misera Troia, infinitos amisisti
Propter unicam mulierem, & lectum tristem.

37 Chori, lugentis præsentes ingentes calamitates.

38

Quicunque tandem es tu imperscrutabilis
Iupiter, siue accidat necessitate naturæ, siue mente mortalium,
Gratias tibi ago. omnia enim, tacita
Gradiens uia, per æquitatem & iustitiam mortalia moderaris.

38 Hecubæ, ad Deum, cum audit Menelaum minitantem mortem Helenæ.

39

Sed cernens hanc, fuge, ne te capiat amore.
Capit enim oculos uirorum, delet ciuitates,
Accendit ædes: sic habet mulcimenta.

39 Eiusdem ad Menelaum, ut perseueret in proposito occidendi Helenam.

40 Venus domat omnia, etiam ipsum Iouem in cœlo, qui propter mortales puellas, & mulieres, nihil non fit: quemadmodum in uersibus Nazianzeni dicitur, Ταῦρος, κύκνος, χρυσὸς, ὄφις, πόσις, ἄρκτος, ἅπαντα Ὅσσά μιν ὠκὺς ἄνωγεν ἔρως κοῦρος τ' ἀλαπαδνός.

41 Nemo potest esse superior in ijs, in quibus etiam dij succumbunt.

42 Non Venus aliqua dea, non deus ipse impellit homines ad turpia: sed sua cuiusq; stultitia & improbitas, quam deinde in deos impiè referũt.

43 In eos, qui rebus secũdis elati, tantum non pro deo adorari uolunt: quemadmodum est de Alexandro apud Plutarchum, & Philippo patre Alexandri apud Stobæum. πλοῦτες γοῦν καὶ κόρος ὕβριν τίκτει, ut dicitur, Gůt macht můt, armůdt aber wehemůt.

44 Mali puniendi propter exemplum.

45 Non est pro uero amico habendus, qui non semper cõstanter amat.

46 In unum aliquem improbum, exemplum statuendũ est, ut cæteri timorem habeant, saltem metu pœnæ, si non uirtutis: quemadmodum à Satyrico dictum est de malis, Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

47 Metus sine causa & ratione, non laudandus.

48 Qui moritur sine nuptijs, sine liberis, antequam præclarum aliquid faciat in uita, infeliciter moritur.

* Felicitas non consistit in bonis externis, quę mutantur.

49 Fatuus est, qui perpetuò felicem se futurum sperat.

40

Τὸν θεὸν κόλαζε, καὶ Διὸς κρείσσων γενοῦ,
ὃς τῶν μὲν ἄλλων δαιμόνων ἔχει κράτος,
κείνης δὲ δοῦλός ἐστι.

41

Εἰ δὲ τῶν θεῶν κρατεῖν
Βούλει, τὸ χρῄζειν ἀμαθές ἐστι γὰρ τόδε.

42

Ἦν οὑμὸς υἱὸς κάλλος ἐκπρεπέστατος·
ὁ σὸς δ' ἰδών νιν νοῦς, ἐποιήθη κύπρις.
τὰ μῶρα γὰρ πάντ' ἐστὶν ἀφροδίτη βροτοῖς,
καὶ τοὔνομα ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

43

Καὶ προσκυνεῖσθαι βορβάρων ὕπ' ἤθελες·
μεγάλα γὰρ ἦν σοι.

44

Στεφανώσουν Ἑλλὰς ἀξίως τήνδε κτανὼν-
σαυτὸν νόμον δὲ τόνδε ταῖς ἄλλαισι θὲς
γυναιξὶ, θνήσκειν, ἥτις ἂν προδῷ πόσιν.

45

Οὐκ ἔστ' ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

46

Ἐλθοῦσα δ' Ἄργος, ὥσπερ ἀξία, κακῶς
κακὴ θανεῖται· καὶ γυναιξὶ, σωφρονεῖν
πάσαισι θήσει. ῥᾴδιον μὲν οὐ τόδε,
ὅμως δ' ὁ τῆσδ' ὄλεθρος εἰς φόβον βαλεῖ
τὸ μῶρον αὐτῶν, κἂν ἔτ' ὦσ' ἐχθίονες.

47

Πόλεως δ' ἁλούσης, καὶ Φρυγῶν ἐφθαρμένων,
Βρέφος τοσόνδ' ἐδείσατ'; οὐκ αἰνῶ φόβον,
ὅστις φοβεῖται μὴ διεξελθὼν λόγῳ.

48

Ὦ φίλταθ' ὥς σοι θάνατος ἦλθε δυστυχής·
εἰ μὲν γὰρ ἔθανες πρὸ πόλεως ἥβης τυχὼν,
γάμων τε, καὶ τῆς ἰσοθέου τυραννίδος,
* μακάριος ἦσθ' ἂν, εἴ τι τῶνδε μακάριον.

49

Θνητῶν δὲ μῶρος, ὅστις εὖ πράσσειν δοκῶν,

40
Ipsam deam obiurga, & Ioue potentior fias:
Qui quidem in alios deos habet imperium,
Huius uerò seruus est.

41
Si uerò dijs maior esse
Vis, hoc uel uelle stultum est.

42
Fuit meus ille filius pulchritudine præstantissimus:
Tua uerò uidens ipsum mens, facta est Venus.
Stulta enim omnia sunt Venus hominibus:
Et nomen hoc stultitiæ rectè obtinet deam.

43
Et adorari à barbaris uoluisti:
Magna enim copia rerum aderat tibi.

44
Coronato Græciam dignè, hanc interficiens.
De te ipso uerò legem hanc alijs constitue
Mulieribus: mori, quæcunq; perfida fuerit in maritum.

45
Non est rectus amator, qui non perpetuò amat.

46
Vbi uerò uenerit Argos, ut digna est, malè
Mala morietur: & mulieribus omnibus, ut pudicæ sint,
Exemplum ponet. Facile quidem hoc non est:
Sed tamen huius mors, in metum inijciet
Libidinem earum, etsi fuerint pessimæ.

47
Ciuitate uerò capta, & Phrygibus perditis,
Infantem tantulum metuistis? Non laudo metum,
Qui formidatur, non profectus ex ratione.

48
O' charissime, quàm tibi mors uenit infelix.
Nam si mortuus esses pro ciuitate adultus,
Et adeptus nuptias, & diuinum regnum,
Beatus esses utique: si quid harum rerum beatum est.

49 *(rans,*
Mortaliũ uerò stultus est, quicunq; benè se habiturũ spe-

40 Helenę, excusantis suum factum apud maritum, & träsferentis causam in Venerē deam, à qua coacta sit Paridem sequi.

41 Eiusdem, ad eundem suũ maritum, quòd inuita, coacta à dea Venere, cui repugnare non facile sit, sequuta fuerit Paridem.

42 Hecubæ, refutantis uerba Helenæ, & arguentis eam mendacij, in ijs quæ dixerat de Venere.

43 Hecubæ ad Helenā, quòd ideo deseruerit Menelaum, ut apud Troianos in maiori honore haberetur, & pluribus delicijs uiueret, quàm apud Græcos.

44 Hecubæ ad Menelaum, ut interficiat Helenā, propter exemplum.

45 Hecubæ ad Menelaum, ut pœnas sumat de Helena, quòd se semel deseruerit.

46 Menelai ad Hecubam, quòd uelit supplicio afficere Helenam: domum reductam.

47 Hecubæ, ad Talthybium præconem Græcorum, afferentem sibi cadauer Astyanactis, filij Hectoris, præcipitati è turri, ne aliquando regnum Troianum denuò erigeret.

48 Hecubæ, lamentantis, & compellantis cadauer Astyanactis, quod manib. tractabat.

49 Hecubæ, obrutæ omnibus calamitatibus. De humanarum rerum instabilitate.

Ἔμπληκτος ὡς ἄνθρωπος, ἄλλοτ' ἄλλοσε
* Βέβαια χαίρει. τοῖς τρόποις γὰρ αἱ τύχαι
πηδῶσι, † κοὐδεὶς αὐτὸς εὐτυχεῖ ποτε.

* Fortuna inconstans & leuis, citò reposcit quæ dedit.
† Nemo idem perpetuò felix est.

50

Δοκῶ δὲ τοῖς θανοῦσι διαφέρειν βραχὺ,
εἰ πλουσίων τις τεύξεται κτερισμάτων·
κενὸν δὲ γαύρωμ' ἐστὶ τῶν ζώντων τόδε.

50 Magnifica funeris pompa nihil iuuat defunctos, sed est inanis quidam fastus uiuentium.

51

Οἰ 'γὼ τάλαινα· τοῦτο δὴ τὸ λοίσθιον,
καὶ τέρμα πάντων ἤδη τῶν ἐμῶν κακῶν.
ἔξειμι πατρίδος· πόλις ὑφάπτεται πυρί.

51 Doctrina de fortunæ inconstantia: & quòd Deus puniat peccata uastatione terrarum, bellis & cædibus, & captiuitatibus.

52

Ἰὼ θεοί, τί τοὺς θεοὺς καλῶ;
καὶ πρὶν γὰρ οὐκ ἤκουσαν ἀνακαλούμενοι.
φέρ' εἰς πυρὰν δράμωμεν, ὡς κάλλιστά μοι
σὺν τῇδε πατρίδι κατθανεῖν πυρουμένῃ.

52 Ethnici in rebus aduersis dubitant de deo, & uoluntate eiusdem: conuertentes se ad desperationem, aut etiam ad remedia prohibita.

53

Ἀδὲ μεγαλόπολις,
ἄπολις ὄλωλεν,
οὐδ' ἔτ' ἐστὶ τροία.

53 Nihil humanum stabile, aut diuturnum.

Τέλος.

Insanus ueluti homo, aliàs aliorsum
Firmiter gaudet. moribus enim fortunæ
Transiliunt, & nullus idem fœlix unquam est.

50

Existimo uerò mortuis interesse paululum,
Si magnificas quis consequatur inferias:
Inanis uerò fastus est uiuentium illud.

50 Hecubæ, quæ quòd esset captiua, non potuit magnificis inferijs prosequi Astyanacta.

51

O' me miseram, hoc nimirum iam ultimum,
Et finis omnium iam meorum malorum.
Egredior è patria: ciuitas succenditur igne.

51 Hecubæ, cum audisset ex Talthybio, se seruã Vlyssis, abducendam: & cõspiceret, Troiam incendi à Græcis.

52

O' dij, quid deos uoco?
Nam antè non audiuerunt inuocati.
Age in ignem curramus. Nam honestißimum mihi,
Cum hac patria mori ardente.

52 Eiusdem querela, & impatientia in calamitate.

53

Hæc uerò magna ciuitas,
Non amplius ciuitas, perijt:
Nec amplius est Troia.

53 Chori, de Troia uastata igne.

FINIS.

ARGVMENTVM ANDROMAches Euripidis.

Andromache Hectoris uxor, datur Neoptolemo à Græcis.

NEoptolemus Achillis filius, donum accipiens in prædæ distributione à Gręcis, Andromachen Hectoris uxorem, filium suscepit ex ea Molossum. Postea uerò insuper uxorem duxit Hermionem, Menelai & Helenę filiam, prius etiam desponsam Oresti Agamemnonis filio. Reũ uerò cum primùm postulasset Apollinem Neoptolemus cædis Achillis patris sui, interempti à Paride ante Troiam in templo Apollinis, cum speraret se accepturum uxorem Polyxenam, filiam Priami, præstanti forma uirginem: denuò abijt ad oraculum, pœnitentia ductus, ut deum, quem offenderat iniqua illa accusatione, iterum placaret. Interim Hermione zelotypia laborans erga Andromachen, quã & diligi & amari uidebat à Neoptolemo, propterea quòd & filium Molossum sibi peperisset, & morum quoq; suauitate placeret: se uerò, quòd sterilis esset, non similiter haberi animaduerteret: accersito Menelao patre, de interficienda Andromache cum filio Molosso, consilium inire incipit. At illa filiũ quidem expositum abscondit, & deinde ad templum Thetidis supplex cõfugit, à quo per uim supplices abstrahere non licebat. Menelaus uerò, cum facta diligenti inquisitione puerum absconditum inuenisset, matrem quoque persuasam & deceptam pollicitationibus ultrò templum deserere coegisset, uinctam deinde cum filio ad mortis supplicium abducere parat, gratificans ea omnia filiæ suæ Hermionæ. Quæ dum ita geruntur, interuenit senex Peleus, Achillis pater, à famula Andromache clàm accersitus. Is erepta ex manibus ipsorum Andromache, conatus nefarios interpellat. Menelaus itaq; minitabundus Spartam regreditur. Hermione autem pœnitentia ducta, timens præsentiã mariti Neoptolemi, quòd impia interim eo absente tentasset, cum uix à laqueo & cruentis manibus, quas sibi inferre cupiebat, prohiberi posset: ab Oreste, qui fortè profecturus ad oraculum Dodonæum, eam miserè affectam inuenit, Spartam reducitur. Deinde profectus Delphos, falso accusans & deferens Neoptolemum apud eosdem, concitatis contra ipsum Delphicis uiris, Neoptolemum interficit in ipso tem-

Neoptolemus ducit Hermionẽ, Helenæ filiã, prius despõsam Oresti.

Neoptolemus proficiscitur ad Apollinem, deũ placaturus, quẽ propter patrem iniquè accusarat.

Hermione, absente Neoptolemo, cum patre Menelao interficere conatur Andromachen, cũ filio Molosso.

A templis apud ueteres non licebat abstrahere, tanquam à locis deo dicatis, supplices. Is mos à patrib. petitus esse uidetur, in papatu quoq; fideliter obseruatus.

Andromache abducenda ad mortem.

Peleus Achillis pater, auus Neoptolemi, liberat Andromachen.

Hermione à mala conscientia exagitata, metuens maritum Neoptolemum, ab Oreste Spartam reducitur.

Neoptolemus in templo Apollinis Delphico, de instinctu Orestis à Delphicis ciuibus opprimitur.

ſo tẽplo Apollinis: cui pœnas hoc pacto perſoluit, quòd cædis patris ſui eum reum & cõſcium feciſſet. Cæterùm nuncio allato ad Peleum, de cæde Neoptolemi, miſerrimè affectus, lamẽtabatur miſerè, priuatus cum filio & nepote, interfectis utroque in Apollinis templo. Eum conſolatur Thetis, dea marina & uxor: & iubet Neoptolemũ ſepeliri apud Delphos, in opprobrium, apud quos per uim Oreſtæ manus interemptus eſſet. Andromachen uerò nuptam cum Heleno uate, Priami filio, mandat cum filio ablegari ad Moloſſos, promiſſa immortalitate ſeni Peleo.

Peleus in luctu eſt maximo, propter filium & nepotem, utrũq; interfectum in Apollinis templo.

Neoptolemus ſepelitur apud Delphos.

Andromache datur nuptũ Heleno, Priami filio, quemadmodũ eſt apud Virgiliũ in 3. Aeneidos.

PERSONAE.

Andromache, olim ſtante Troia, uxor Hectoris: nunc uerò Neoptolemi, filij Achillis.

Ancilla altera, quæ nunciat Peleo, in diſcrimine eſſe Andromachen cum filio Moloſſo. Altera, quæ nunciat Choro, quòd Hermione mœſta & lugens de ſuſpendio conſilium ineat.

Chorus, conſtat ex Phthioticis mulieribus.

Hermione, filia Menelai & Helenæ, ducta in uxorem ab Neoptolemo, poſt Andromachen.

Menelaus, maritus Helenæ, pater Hermiones.

Moloſſus, filius Neoptolemi ex Andromache. Hermione enim ſterilis erat.

Peleus, pater Achillis, auus Neoptolemi.

Oreſtes, filius Agamemnonis, cognatus Hermiones.

Nuncius, qui nunciat Peleo de cæde Neoptolemi, facta ab Oreſte Delphis.

Thetis, dea marina, uxor Pelei, mater Achillis: quæ conſolatur ſenem Peleum, præ dolore contabeſcentem.

Scena fabulæ in Phthia iacet.

Hæc tragœdia, carmina etiam habet Elegiaca in lamentatione Andromaches, in ſecunda parte fabulæ.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-ΔΙΑΣ Ἣ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΑΝ-ΔΡΟΜΑΧΗ.

1

1 Querela est de rerum humanarum inconstantia. Ita uerum est quod scripsit Virgilius, Heu nihil inuitis fas quenquā fidere diuis: 2. Aeneidos.

Πριάμου τύραννον ἑστίαν ἀφικόμην,
δάμαρ δοθεῖσα, παιδοποιὸς Ἕκτορι,
ζηλωτὸς ἔν γε τῷ πρὶν Ἀνδρομάχη
χρόνῳ.
νῦν δ' ὅ τις ἄλλη δυστυχεστάτη γυνὴ
ἐμοῦ πέφυκεν, ἢ γενήσεταί ποτε·
ἥτις πόσιν μὲν Ἕκτορ' ἐξ Ἀχιλλέως
θανόντ' ἐσεῖδον. παῖδά θ' ὃν τίκτω πόσει,
ῥιφθέντα πύργων Ἀστυάνακτ' ἀπ' ὀρθίων,
ἐπεὶ τὸ Τροίας εἷλον Ἕλληνες πέδον·
αὐτὴ δὲ δούλη, τῶν ἐλευθερωτάτων
οἴκων νομισθεῖσ', Ἑλλάδ' εἰσαφικόμην,
τῷ νησιώτῃ Νεοπτολέμῳ δορὸς γέρας
δοθεῖσα, λείας Τρωϊκῆς ἐξαίρετον.

2

2 Liberi magna spes parentum.

Καὶ πρὶν μὲν ἐν κακοῖσι κειμένην, ὅμως
ἐλπίς μ' ἀεὶ προσῆγε, σωθέντος τέκνου,
ἀλκήν τιν' εὑρεῖν, κἀπικούρησιν κακῶν.

3

3 Vir est protectio & solamē in malis uxori.

Δοκῶ γὰρ οὐκ ἂν ὧδέ σ' ἂν πράσσειν κακῶς,
κείνου παρόντος· νῦν δ' ἔρημος εἶ φίλων.

4

4 Mulieres ad fraudes inueniendas expeditissimæ.

Πολλὰς ἂν εὕροις μηχανάς· γυνὴ γὰρ εἶ.

5

5 Seruorum & abiectorū hominum mala leuiter afficiunt homines.

Ἐπεί τοι κοὐ περίβλεπτος βίος
δούλης γυναικός.

6

6 Est aliqua flere uoluptas: ut dixit Ouidius.

* Vbi quis dolet, ibi & manum habet.

Ἐμπέφυκε γὰρ
γυναιξὶ τέρψις τῶν παρεστώτων κακῶν,
*ἀνὰ στόμ' αἰεὶ καὶ διὰ γλώσσης ἔχειν.

7

7 Dicią; beatus Ante obitum nemo, supremaq; funera debet. Habetur hæc sententia ter apud Euripidem: semel in Troadibus, semel in Hercule furente, & iterū hic in Andromache. Apud Sophoclem quoque bis extat: in Oedipo tyranno, & in Trachinijs.

Χρὴ δ' οὔποτ' εἰδών' ὄλβιον βροτῶν,
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς,

ὅπως

EX TRAGOEDIA QVAE VOCATVR ANDROMACHE.

1

Riami ad regiam domum perueni,
Vxor elocata, liberos creans Hectori,
Beata priori Andromache tempore:
Nunc autem non ulla alia infelicior mulier
Me existit, aut fiet unquam,
Quæ maritum quidem Hectorem ab Achille
Interfectum aspexi: & puerum quem peperi marito,
Iactum turribus † Astyanacta ab altis,
Postquam Troiæ cæperunt Græci solum.
Ipsa uerò serua, ex liberrima
Familia habita, ad Græciam deueni,
Insulari Neoptolemo belli præmium
Data, prædæ Troicæ selectum.

1 Verba sunt Andromachæ, deplorantis suum fatum infelicissimum, & commemorantis mala quæ pertulit.

† Astyanax Hectoris filius, è turri alta præcipitatus est à Græcis, quemadmodum suprà dictum est in Troadibus.

2

Et antè quidem in malis rebus constitutam, tamen
Spes me semper produxit, saluo filio
Auxilium quoddam inuenturam, & opem malorum.

2 Eiusdem, de filiolo suo, quē peperit ex Neoptolemo Achillis filio.

3

Existimo utique non sic te agere malè,
Illo præsente: sed nunc desolata es amicis.

3 Famulæ, ad Andromachē: Si esset domi tuus maritus Neoptolemus, tūc hostes nihil cōtra te possent.

4

Multas inuenire queas fraudes: mulier enim es.

4 Andromaches ad famulam ut aduocet Peleum, auum Neoptolemi, qui defendat se, absente marito, commenta quascūque causas.

5

Quoniam non in magno precio uita
Seruæ mulieris.

5 Famulæ, ad Andromachē.

6

Insita enim est
Mulieribus oblectatio, præsentia mala
In ore semper & lingua habere.

6 Andromaches ad famulā, quòd non possit desinere flere sua mala.

7

Cōuenit uerò nūquā dicere quēquā beatū ex mortalibus,
Antequam mortui ultimum diem uideris,

7 Eiusdem, dolentis fortunā priorem secunda cōmutatam in peius.

ὅπως περάσεις ἡμέραν ἥξει κάτω.

8

Τοιοῦτον πᾶν τὸ βάρβαρον γένος,
πατήρ τε θυγατρὶ, παῖς τε μητρὶ μίγνυται,
κόρη δ' ἀδελφῷ, διὰ φόνου οἱ φίλτατοι
χωροῦσι· καὶ τῶνδ' οὐδὲν ἐξείργει νόμος.
[a] ἃ μὴ παρ' ἡμᾶς εἴσφερ'. οὐδὲ γὰρ καλὸν,
δυοῖν γυναικοῖν ἄνδρ' ἓν' ἡνίας ἔχειν·
ἀλλ' εἰς μίαν βλέποντες εὐναίαν Κύπριν,
στέργουσιν, ὅστις μὴ κακῶς οἰκεῖν θέλει.

9

Ἐπίφθονόν τι χρῆμα θηλειῶν ἔφυ,
καὶ ξυγγάμοισι δυσμενὲς μάλιστ' ἀεί.

10

Κακόν γε θνητοῖς τὸ νέον, ἔν τε τῷ νέῳ
τὸ μὴ δίκαιον ὅστις ἀνθρώπων ἔχει.

11

Οἱ γὰρ πνέοντες μεγάλα, τοὺς κρείσσους λόγους
πικρῶς φέρουσι τῶν ἐλασσόνων ὕπο.

12

Οὐκ ἐξ ἐμῶν σε φαρμάκων στυγεῖ πόσις,
ἀλλ' εἰ ξυνεῖναι [b] μὴ 'πιτηδεία κυρεῖς.
φίλτρον δὲ καὶ τόδ'. οὐ τὸ κάλλος, ὦ γύναι,
ἀλλ' [c] αἱ 'ρεταὶ τέρπουσι τοὺς ξυνευνέτας.

13

Χρὴ γὰρ γυναῖκα, κἂν κακῷ πόσει δοθῇ,
στέργειν, ἅμιλλάν τ' οὐκ ἔχειν φρονήματος.

14

Καίτοι χεῖρον ἀρσένων νόσον
ταύτην νοσοῦμεν.

15

Ὦ φίλταθ' Ἕκτορ. ἀλλ' ἐγὼ τὴν σὴν χάριν,
σοὶ καὶ [d] ξυνήρων, εἴ τί σε σφάλοι Κύπρις.
καὶ μαστὸν ἤδη πολλάκις νόθοισι σοῖς
ἐπέσχον, ἵνα σοι μηδὲν ἐνδώην πικρόν.
[e] καὶ ταῦτα δρῶσα, * τῇ 'ρετῇ προσηγόμην
πόσιν. ——

8 Barbari uiuunt sine legib. sine cultu uirtutis, pietatis & honestatis.

a Etiam apud gentes polygamia fuit infamis & inhonesta: quamuis multa apud authores eius exempla passim extent, precipuè apud Athenæum lib. 13. Dipnosophistarũ, ubi plurimos πολυγάμους seu πολυγυναίκους recenset.

9 Vxores semper oderunt corriuales & pellices suas.

10 Iuuentus, cum non adest studium iusticiæ, honestatis & æquitatis, intractabilis belua est.

11 Potentiores & superbi ægrè ferunt sermones inferiorum, si liberiores esse uideantur.

12 Virtutes sunt, quæ conciliant maritis uxores, non semper forma.

b Pro, μὴ ἐπιτηδεία.

c Pro, αἱ ἀρεταί.

13 Etiam malo uiro obtemperare debet uxor, & uidere ne fastu suo & impatientia eũ magis irritet.

14 Minor est uirorum libido, quàm mulierum: quod etiã Ouidius monuit.

15 Insigne exemplũ insignis patientiæ, in heroica & honesta muliere: quæ etiam spurios mariti ferre & alere potest. Simile est apud Plutarchum de Stratonica.

d Imperfectum est uerbi ξυνεράω: Id est, si fortè cũ alijs mulieribus consueuisses, non seruata fide coniugali.

e Pia & honesta uxor sua patientia expugnat maritũ, & lites omnes coniugij præcauet.

* Pro, τῇ ἀρετῇ.

Quomodo peracto fine peruenit ad inferos.

8

Huiusmodi totum barbarorum genus,
Paterq; filiæ, filiusq; matri miscetur,
Et soror fratri: per cædem uerò charissimi
Feruntur. & horum nihil prohibet lex:
Quæ ne apud nos statuas. neq; enim honestum,
Duarum mulierum uirum unicum gubernacula habere:
Sed ad unam respicientes legitimam Venerem,
Contenti sunt, quicunq; non malè domum colere uelint.

8 Hermiones ad Andromachen, quã interficere parabat.

9

Inuidiosa quædam res mulierum est,
Et corriualibus inuisa maximè semper.

9 Chori, cum audisset Hermionem minitantem mortem Andromachæ.

10

Perniciosa res est mortalibus iuuentus: inq; iuuene
Aequitatem quicunq; non mortalium habuerit.

10 Andromaches, cum uideret Hermionem, adolescentulam sponsam, ingenti erga se odio correptam.

11

Fastuosi enim, potiores sermones
Acerbè ferunt, à tenuioribus.

11 Andromaches, an ipsa serua debeat respondere ad minas & conuicia Hermiones.

12

Non ex meis te uenenis odit maritus,
Sed quòd ad conuersandum non accommoda sis.
Illectamentũ enim amoris et hoc. non uenustas, ô mulier,
Sed uirtutes oblectant maritos.

12 Eiusdem, ad eandem. Indicat uerò causam, quare Hermione non ametur à Neoptolemo, quemadmodum ipsa Andromache, quamuis serua & captiua existens.

13

Conuenit enim uxorem, etsi malo uiro elocata sit,
Contentam esse sua sorte, certamenq; non habere fastus.

13 Eiusdem, ad eandem.

14

Namq; deteriori masculis ægritudine
Hac laboramus.

14 Eiusdem, ad eandem.

15

O' charissime Hector: uerùm ego in tuam gratiam,
Etiam unà tecum amabam, si te errare fecisset Venus:
Et mammam iam sæpius spurijs tuis
Præbui, ne tibi quam attribuerem molestiam.
Et hæc peragens, mea uirtute mihi conciliaui
Maritum.—

15 Andromaches ad Hermionem, quomodo ipsa affecta fuerit erga primum suum maritum Hectorem.

16

Τῶν κακῶν γὰρ μητέρων
φεύγειν τρόπους χρὴ τέκν', οἷς ἔνεστι νοῦς.

17

Δεινὸν δ' ἑρπετῶν μὲν ἀγρίων
ἄκη βροτοῖς θεῶν ἐγκαταστῆσαί τινα,
ἃ δ' ἔστ' ἐχίδνης, καὶ πυρὸς περαιτέρω,
οὐδεὶς γυναικὸς φάρμακ' ἐξεύρηκέ πω
κακῆς· τοιοῦτον ἐσμὲν ἀνθρώποις κακόν.

18

Ὦ δόξα δόξα· μυρίοισι δὴ βροτῶν,
οὐδὲν [a] γεγῶσι, βίοτον ὤγκωσας μέγαν.
εὔκλεια δ' οἷς μέν ἐστ' ἀληθείας ὕπο,
εὐδαιμονίζω· τοὺς δ' ὑπὸ ψευδῶν, ἔχειν
οὐκ ἀξιώσω, πλὴν τύχῃ φρονεῖν δοκεῖν.

19

Ἔξωθέν εἰσιν, οἱ δοκοῦντες εὖ φρονεῖν,
λαμπροί· τὰ δ' ἔνδον, πᾶσιν ἀνθρώποις ἴσοι,
πλὴν εἴ τι πλούτῳ· τοῦτο δ' ἰσχύει μέγα.

20

Οὐ χρὴ 'πὶ μικροῖς μεγάλα πορσύνειν κακά.
* Οὐδ' εἰ γυναῖκές ἐσμεν ἀτηρὸν κακόν,
ἄνδρας γυναιξὶν [b] ἐξομοιοῦσθαι φύσιν.

21

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, δεύτερ' ἂν πάσχοι γυνή·
ἀνδρὸς δ' ἁμαρτάνουσ' ἁμαρτάνει βίου.

22

Φίλων γὰρ οὐδὲν ἴδιον, οἵτινες φίλοι
ὀρθῶς πεφύκασ', ἀλλὰ κοινὰ χρήματα.

23

Οἴμοι κακῶν τῶνδ'. ὦ τάλαιν' ἐμὴ πατρίς,
ὡς δεινὰ πάσχω. τί δέ με καὶ τεκεῖν ἐχρῆν,
ἄχθος δ' ἐπ' ἄχθει τῷδε προσθέσθαι διπλοῦν;
ἀτὰρ τί ταῦτ' ὀδύρομαι, τὰ δ' ἐν ποσὶν
οὐκ ἐξικμάζω καὶ λογίζομαι κακά;
ἥτις [c] σφαγὰς μὲν Ἕκτορος τροχηλάτους

16 Liberi non debent imitari uitia parentum. Verùm non temerè dictum est à Claudiano, Ne mireris si patrizet filius: Scilicet in uulgus manant exempla regentum.

17 Deus contra omnia noxia uitæ, remedia ostendit hominibus: contra uerò malam mulierem nullum hactenus remedium inuentum est.

18 Multi opinione decepti falsa inflantur, & putant se beatos esse propter externa quędā bona, quemadmodum Menelaus propter opes & potentiā: sed falluntur, dum putant se rectè facere, quando sibi summū gradum felicitatis adscribunt propter fortunam: quæ tamen felicitas sola consistit in uirtute, & bono statu animę, quemadmodum ait Aristoteles.

a *Participium præteritum Atticum, pro γεγονόσι, à γάω.*

19 Diuites & potentes in solis externis differunt ab alijs hominib. & quòd nobis securè & placidè dormientibus, ipsi curis pleni, interim uigilant. ut uerè dixit Chrysostomus, *ἡδὺ γὰρ τὸ πρόσωπον, τὰν δόμοισιν δὲ λυπηρά*, quemadmodum de ijsdem dixit alicubi Euripides. Similia quoq; Xenophon, quæ alio loco referemus.

* Non ob leuem quamque causam bellum mouēdum, seu Tragicum aliquod malum attrahendum est.

b Mulieres malæ plerunque sunt, & uehemētes: uerùm uiri non debent obtemperare ipsarum improbitati & affectib. ut hoc loco Menelaus non debet obsequi filię, impellenti eū ad cædē Andromachęs. 21 Nihil fert impatientius mulier, quàm cum intelligit maritum à se alienū fieri proter pellicem, seu aliam mulierem cui adhæret. 22 Amicorum omnia sunt communia. 23 Quum parentibus moriendum est, pro nulla re tunc magis sunt soliciti, quàm pro liberis. c Vita hominū plena ubiq; est malorū Tragicorū.

16

Malarum enim matrum
Fugere mores conuenit liberos, quibus inest mens.

17

Sed res excellens est, contra reptiles bestias
Remedia mortalibus deorum præbuisse aliquem,
Quæ uiperas & ignem superant.
Sed nullus contra mulierem remedia inuenit adhuc
Malam: huiusmodi sumus hominibus malum.

18

O peruersam opinionem innumeris mortalium,
Nihili existentibus. apparatū uitæ inflauisti splendidum.
Vera uirtus quidem quibus inest, re ipsa
Beatos iudico: illos uerò propter mendacia, † habere
Non dignos iudico, nisi quantum fortuna superbire uidetur.

19

Extrà sunt, qui uidentur superbire,
Magnifici. cæterùm intus, omnibus hominibus similes,
Nisi si quid diuitijs: hoc enim uim habet magnam.

20

Non decet ob leuia, magna accersere mala.
Neq;, & si nos mulieres sumus sæuum malum,
Viros mulieribus assimilari natura.

21

Cætera enim, secunda pati posset mulier:
Sed cum priuatur uiro, priuatur uita.

22

Amicorum enim nihil proprium, qui quidem amici
Rectè existitunt: sed res omnes communes sunt.

23

Hei mihi, propter hæc mala. ô mea misera patria,
Quàm indigna patior. quid me etiam parere oportuit,
Pondusq; ad hoc pondus addere duplex?
Verùm quid hæc lugeo? præsentia uerò
Non inquiro & reputo mala?
Quæ cædem * Hectoris per aurigationem peractam
Aspexi,

16 Andromaches ad Hermionem: quamuis es nata à mala matre Helena, non debes propterea & tu mala esse.

17 Andromaches ad Hermionem, minitantem ignes, incendia, & mortem.

18 Andromaches ad Menelaū, cum minitaretur ipsi mortem, & filiolo eiusdem, nato ex Neoptolemo.

† Quia seipsos fallunt, dum putant se habere ueram felicitatem, quia potentes & diuites sunt.

19 Eiusdem ad Menelaum, fastuose loquentem, & mala minitantem Andromachæ. Eum admonet humanæ sortis, & cōmunis fortunæ.

20 Eiusdem ad eundem, ne propterea se interficiat, quòd odio habeatur ab ipsius filia Hermione: quæ causa nōdum sit sufficiens, ad interficiendum se.

21 Menelai ad Andromachē: ideò interficienda es, quia reddis meam filiam inuisam marito suo: quo nihil potest accidere maius malum uxori.

22 Eiusdem ad eandē, quòd rectè defendat suam filiam, & ipsi sit adiutor in omnibus, in quibus auxilium ipsius implorat.

23 Andromaches, cum uideret sibi & filiolo, quem peperit ex Neoptolemo, paratam mortem ab Menelao, & Hermione eius filia.

* Hector enim interfectus ab Achille, raptatus est, alligatus caudæ equinæ: quemadmodum est apud Homerum & Virgilium.

a Filius summa uoluptas, summumq; solatium in uita parentibus, unicum oblectamētum: nam oculo nihil charius. In Iphigenia Taurica, στῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες. & in Hecuba de Polydoro, ὃς μόνος οἴκων ἄγκυρα ἐμῶν.

b Filij extinctis parentibus superstites, radix & columna sunt generis, ut postea dicet Euripides.

c Parentibus dedecus est nō mori pro infantibus liberis.

24 Liberi sunt ipsa uita, summaq; uoluptas parentibus.

d Qui caret liberis, beatus est, & trāquillius sine cura agit.

25 Est compatiendum & cōdolendum infelicibus, etiamsi nihil ad nos pertineāt, sed sint peregrini & aduenæ, secundū Terentianū illud: Homo sum, humani nihil à me alienū puto.

26 Fortuna omnium est domina, ut dixit Aeschines: nemo ergo exprobret alteri suā calamitatem. Qui hodie est magnus, cras nullus erit: quemadmodum queritur Hecuba de seipsa.

27 Bigamia & polygamia causa est multorum malorum, cōtentionum & rixarum.

e Quisq; sit unius uxoris maritus, si uult trāquillius uiuere.

f Multorum imperium in ciuitatib. seditiones excitat apud ciues: quare rectè dixit Homerus, οὐκ ἀγαθὴ πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω.

g Multitudo consiliariorum non semper utilis & salutaris: quamuis ab Euripide dictū sit, ὅτι εἷς ἀνὴρ οὐ πάντα ὁρᾷ, μιᾶς δὲ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη τυγχάνει, cum unus uir nullius uir sit.

h Vnius sit imperium & in Republica, & in re domestica, si uolumus omnia tempestiuè & rectè fieri.

κατεῖδον, οἰκτρῶς τ' Ἴλιον πυρούμενον.
αὐτὴ δὲ δούλη ναῦς ἐπ' Ἀργείων ἔβην,
κόμης ἀποσπασθεῖσ'. ἐπεὶ δ' ἀφικόμην
Φθίαν, φονεῦσιν Ἕκτορος νυμφεύομαι,
τί δῆτ' ἐμοὶ ζῆν ἡδύ; πρὸς τί χρὴ βλέπειν;
πρὸς τὰς παρούσας, ἢ παρελθούσας τύχας;
εἷς [a] παῖς ὅδ' ἦν μοι λοιπὸς, ὀφθαλμὸς βίου·
τοῦτον κτενεῖν μέλλουσιν, οἷς δοκεῖ τάδε,
οὐ δῆτα τοὐμοῦ γ' εἵνεκ' ἀθλίου βίου.
[b] ἐν τῷδε μὲν γὰρ ἐλπὶς, εἰ σωθήσεται·
ἐμοὶ [c] δ' ὄνειδος, μὴ θανεῖν ὑπὲρ τέκνου.

24

Πᾶσι δ' ἀνθρώποις ἄρ' ἦν
ψυχὴ, τέκν'. ὅστις δ' αὔτ' ἄπειρος ὢν ψέγει,
[d] ἧσσον μὲν ἀλγεῖ, δυστυχῶν δ' εὐδαιμονεῖ.

25

Οἰκτρὰ γὰρ τὰ δυστυχῆ,
βροτοῖς ἅπασι, κἂν θυραῖος ὢν κυρῇ.

26

Εἰ δ' ἐγὼ πράσσω κακῶς,
μηδὲν τόδ' αὔχει· καὶ σὺ γὰρ πράξειας ἄν.

27

Οὐδέποτ' ἂν δίδυμα
λέκτρ' ἐπαινέσω βροτῶν,
οὐδ' ἀμφιμάτορας κόρους,
ἔριν μὲν οἴκων,
δυσμενεῖς τε λύπας.
τὴν [e] μίαν μοι στεργέτω πόσις γάμοις,
ἀκοινώνητον εὐνὰν ἀνδρός·
[f] οὐδὲ γὰρ ἐν πόλεσι
δίπτυχοι τυραννίδες
μιᾶς ἀμείνονες φέρειν,
ἄχθος τ' ἐπ' ἄχθει,
καὶ στάσις πολίταις,
[g] σοφῶν τε πλῆθος ἀθρόον ἀσθενέστερον
φαυλοτέρας φρενός. [h] αὐτοκρατὲς
ἑνὸς ἁ δύνασις, ἀνά τε μέλαθρα,
κατά τε πόλιας,

ὁπόταν

Aſpexi, miſerabiliter uerò Ilium ardens:
Ipſa uerò serua in naues Græcorum conſcendi,
Per crines tracta. Poſtquam uerò perueni
Phthiam, interfectoriq; Hectoris copulor,
Quid tum mihi uiuere dulce? ad quid reſpiciendum eſt?
Ad præſentes'ne, an ad præteritas fortunas?
Vnicus filius hic erat mihi ſuperſtes, oculus uitæ:
Hunc interfecturi ſunt, quibus placent hæc,
Minimè propter meam miſeram uitam.
In hoc enim ſpes eſt, ſi ſaluabitur:
Mihi uerò opprobrium, non mori pro filio.

24

Omnibus hominibus ſunt (perat,
Vita, liberi, quicunq; autem horum expers exiſtens uitu-
Minus quidem dolet, & infœlix exiſtens beatus eſt.

24 Eiuſdem ad filiolum, cui dicit, ſe morituram potius, ut ipſe in uita maneat.

25

Miſeratione enim digna infœlicia,
Hominibus omnibus, etiamſi externus fuerit.

25 Chori, condolentis Andromachæ.

26

Si ego miſerè habeo,
Nihil in hoc glorieris: & tu miſerè habere poteris.

26 Andromachæ ad Menelaum, ferocientem & ſuperbiorem, & inhumaniter ſe habentem.

27

Nunquam duplicia
Connubia collaudauero mortalium:
Neq; binas matres habentes liberos,
Rixas quidem domorum,
Triſteſq; offenſas.
Vnicam mihi amet maritus cum nuptijs,
Non communicatam coniugem alius uiri.
Neq; enim in ciuitatibus
Duplices tyrannides
Vnica meliores ſunt ad tolerandum:
Pondusq; ſuprà pondus,
Et ſeditio ciuibus.
Conſiliariorum etiam multitudo congregata, imbecillior
Stultiore animo. ſummo imperio prædita (eſt
Vnius poteſtas ſit, & in re domeſtica,
Et in republica,

27 Chori ſententia de bigamia & polygamia, cum uideret in ſummum diſcrimen adductam Andromachen, propter tales nuptias.

ὁπόταν εὑρεῖν θέλωσι καιρόν.

28

28 Magna stultitia est, interfectis parentibus superstites relinquere liberos, ultores cædis paternæ.

Καὶ γὰρ ἄνοια μεγάλη, λιπεῖν
ἐχθροὺς ἐχθρῶν, ἐξὸν κτείνειν,
καὶ φόβον οἴκων ἀφελέσθαι.

29

29 Occasio præcidenda est uxoribus turpitudinis, adulterij, & aliorum uitiorum.

Οὐδ᾽ ἂν εἰ βούλοιτό τις,
σώφρων γένοιτο σπαρτιατίδων κόρη,
αἳ ξὺν νέοισιν ἐξερημοῦσαι δόμους,
γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλοις ἀνειμένοις,
δρόμους, παλαίστρας τ᾽, οὐκ ἀνασχετοὺς ἐμοί,
[a] κοινὰς ἔχουσι. [b] κᾆτα θαυμάζειν χρεών,
εἰ μὴ γυναῖκας σώφρονας παιδεύετε;
Ἑλένην ἐρέσθαι χρὴν τάδ᾽· ἥ τις ἐκ δόμων,
τὸν σὸν λιποῦσα [c] φίλιον, ἐξεκώμασε
νεανίου μετ᾽ ἀνδρὸς εἰς ἄλλην χθόνα.

a Vt quisque suam uult esse, ita est.

b Pro, καὶ ἄτα.

c Φίλιος Iouis cognomentũ est, deus amicitiæ, quasi qui amicitiæ tesserã & iura tuetur.

30

30 Filia ex pia & honesta matre orta ducenda, quòd filiæ plerunque matrum mores & ingenia referant.

Ἐκφέρουσι γὰρ
μητρῷα ὀνείδη. τοῦτο καὶ σκοπεῖτέ μοι
μνηστῆρες, ἐσθλῆς θυγατέρ᾽ ἐκ μητρὸς λαβεῖν.

31

31 Sæpè arida terra fœcũditate superat pinguem.

Πολλάκις δέ τοι
ξηρὰ βαθεῖαν γῆν ἐνίκησε σπορᾷ,
[d] νόθοι τε πολλοὶ γνησίων ἀμείνονες.
ἀλλ᾽ ἐκκομίζου παῖδα. [e] κύδιον βροτοῖς
πένητα χρηστόν, ἢ κακὸν καὶ πλούσιον
γαμβρὸν πεπᾶσθαι, καὶ φίλον. σὺ δ᾽ οὐδὲν εἶ.

d Multi spurij filij sæpè præstantiores & meliores euadũt legitimis.

e Satius est eligere filiæ maritum probum pauperẽ, quàm diuitem improbum: quemadmodum legimus fecisse Themistoclem.

32

32 Lingua loquax ex parua occasione & scintillula magnũ potest excitare incendium: erigere ciuitatem, & eandem ualens destruere, ut in ueteri uerbo dicitur.

Σμικρᾶς ἀπ᾽ ἀρχῆς, νεῖκος ἀνθρώποις μέγα
γλῶσσ᾽ ἐκπορίζει. τοῦτο δ᾽ οἱ σοφοὶ βροτῶν
ἐξευλαβοῦνται, μὴ φίλοις τεύχειν ἔριν.

33

33 Senum prudentia. ideo extat uox oraculi: Audi illum cui quatuor sunt aures, ἄκουε τοῦ τὰ τέσσαρα ὦτα ἔχοντος.

Γέροντες ὡς σοφοί,
καὶ φρονεῖν δοκοῦντες.

34

34 Vir idem ius habet, quod mulier. Mulier iniuria affecta à marito, iniuriam queritur parentibus suis & amicis: uir uerò, quia mulieris caput est, corrigit ipse peccantem.

Καὶ μὴν ἴσον γ᾽ ἀνήρ τε καὶ γυνὴ σθένει,
ἀδικουμένη πρὸς ἀνδρός. ὡς δ᾽ αὕτως ἀνὴρ
γυναῖκα μωραίνουσαν ἐν δόμοις ἔχων.

καὶ τοῦ

Quoties inuenire uelint tempus commodum.

28

Etenim stultitia magna esset, relinquere
Hostes hostium, cum liceret interficere,
Et metum domus eximere.

29

Neq; si uelit quispiam,
Casta esse queat Spartana puella:
Quæ cum iuuenibus relinquentes domos,
*Nudis fœmoribus, & tunicis dissolutis, **
Cursus & palæstras, non tolerabiles mihi,
Communes habent: & tamen admirabile uidetur,
Quòd non castas mulieres educatis?
Helenam interrogari oportuit hæc, quæ è domo,
Tuũ relinquens amicitiæ præsidem, lasciuè expaciata est,
Adolescentulo cum uiro in aliam terram.

30

Imitantur enim
Materna opprobria. Hoc & considerate mihi
O' proci, bona filiam ex matre ut ducatis.

31

Sæpenumerò certè
Exilis pinguem terram uicit satio,
Et spurij multis legitimis meliores sunt.
Sed aufer hinc tuam filiam. satius est mortalibus
Pauperem probum, quàm improbum & diuitem
Generum acquisiuisse, et amicum. tu uerò nihili homo es.

32

Paruo ab initio contentionem hominibus magnam
Lingua suppeditat. hoc uerò sapientes hominum
Cauent ualdè, ne amicis fabricent litem.

33

Senes ut sapientes,
Et ut prudentes habentur.

34

Atqui idem & uir & mulier iuris habet,
Iniuria affecta à uiro. sic simili modo uir
Mulierem petulantem domi habens.

28 Menelai, qui censet Andromaches filiolum unà cum matre interficiendum.

29 Pelei, patris Achillis, & aui Neoptolemi, interuenientis, & increpantis Menelaum, quòd uiolenter uim exerceret in alienis ædibus, cum nunquam didicisset rectè præesse suis ædibus: idque raptu suæ uxoris Helenæ demonstraret, quam ipse, & nemo alius, perdidit.

* Lycurgus instituit Spartanam Rempub. cùm alijs legibus, tum quoq;, ut adolescẽtes nudi cum puellis nudis in cursus certamine exercerentur, referente Plutarcho.

30 Pelei ad Menelaum, de filia sua Hermione, nata ex Helena, quæ referebat improbo ingenio ipsam matrem.

31 Pelei, non propterea occidendum filiolum Molossum, quòd natus sit ex serua seu captiua Andromache.

32 Chori uerba sunt, postquã uideret impeditum conatum Menelai & Hermiones, interuentu Pelei.

33 Menelai ad senem Peleũ, ut insipienter agentem, quòd defendat Andromachen, seruam mulierem.

34 Menelai, probantis quòd rectè faciat, dum causam filiæ Hermiones agat contra Andromachen.

καὶ τῷ μὲν οὐδὲν ἐν χερσὶν μέγα ἀγνώς,
τοῖς δ' ἐν γονεῦσι καὶ φίλοις τὰ πράγματα.

35

Ἡ δ' * ὁμιλία
Πάντων βροτοῖσι γίγνεται διδάσκαλος.

36

Κέρδος ἡ προμηθία.

37

Οἴμοι, καθ' Ἑλλάδ' ὡς κακῶς νομίζεται,
ὅταν τροπαῖα πολεμίων στήσῃ στρατὸς,
οὐ τῶν πονούντων τοὔργον ἡγοῦνται τόδε,
ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τὴν δόκησιν ἄρνυται.
ὃς εἷς μετ' ἄλλων μυρίων πάλλων δόρυ,
οὐδὲν πλέον δρῶν ἑνὸς, ἔχει πλείω λόγον.
a σεμνοὶ δ' ἐν ἀρχαῖς ἥμενοι κατὰ πτόλιν,
φρονοῦσι δήμου μεῖζον, ὄντες οὐδένες.
οἱ δ' εἰσὶν αὐτῶν μυρίων σοφώτεροι,
εἰ τόλμα προσγένοιτο, βούλησίς θ' ἅμα.

38

Ἀνειμένον τι χρῆμα πρεσβυτῶν γένος,
καὶ δυσφύλακτον, ξυθυμίας ὕπο.

39

Κἂν μὲν κολάζῃ τις ὧδε, καὶ τὸ λοιπὸν ἢ
σώφρων καθ' ἡμᾶς, σώφρον' ἀντιλήψεται·
θυμούμενος δὲ, τεύξεται θυμουμένων.

40

Πολλῶν νέων γὰρ, κἂν γέρων, εὔψυχος ἢ
Κρείσσων. τί γὰρ δεῖ δειλὸν ὄντ' εὐσωματεῖν;

41

ἢ μὴ γενοίμαν, ἢ
πατέρων ἀγαθῶν
εἴην, πολυκτήτων·
τε δόμων μέτοχος.
εἴ τι γὰρ ἂν πάσχοι τις ἀμήχανον,
ἀλκᾶς οὐ σπανίς εὐγενέταις.
b κηρυσσομένων δ' ἀπ' ἐσθλωμάτων,
τιμὰ καὶ κλέος.
c οὔτοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν

ἀνδρῶν

35 Exercitatio & bellú multarum rerum magister est.

* Colloquium, confabulationem, cœtum, comitatum, & turbam significat: uulgus quoque, quemadmodum in uersu Phocylidæ dicitur, λαῷ μὴ πίστευε, πολύτροπός ἐστιν ὅμιλος.

36 Cautè & circunspectè & sapienter agere, non indulgere affectibus, lucrum est maximum hominibus.

37 Victoria in bello per milites & exercitum parta, non exercitui, sed ipsi exercitus principi adscribitur.

a Sæpè homines nihili præsunt ciuitatibus: quas ex subditis & inferioribus aliqui longè felicius administrarent, si ea potentia & bonis consiliarijs stipati essent.

38 Senes mirabiles, & ad irá proni.

39 In te talis erit, qualem te senserit alter.

40 Senecta leonis, hinnulorum iuuenta præstantior: γῆρας λέοντος, κρεῖσσον ἀκμαίων νεβρῶν: ut in prouerbio dicitur. Apud Aristophané est alicubi: Ἐγὼ τὸ μὲν νομίζω γῆρας εἶναι κρεῖττον, ἢ πολλῶν κικίνους νεανιῶν.

41 A parentibus bonis, & ex familia nobili ortus, si quid aduersi patitur, non destituitur auxilio.

b Virtutem & rectè facta comitatur honor, decus & gloria: quemadmodum apud Pindarum id sæpè reperitur.

c Bonorum uirorum uirtus etiam post obitú lucet, & prædicatur.

Et marito quidem in manibus est magna potentia,
Mulieri in parentibus & amicis res sitæ sunt.

35

Nam exercitatio
Omnium rerum hominibus fit magister.

36

Lucrum est prouidentia.

37

Eheu, in Græcia quàm malè constitutum est,
Cum trophæa de hostibus statuerit exercitus:
Non militum facinus ducunt hoc,
Sed ipse imperator gloriam sibi uendicat:
Qui unus cum alijs innumeris uibrans hastam,
Nihil plus uno faciens, habet maximam famam.
Superbi uerò, in magistratib. sedẽtes in singulis ciuitatib.
Sapiunt suprà plebem plus, existentes nihili homines.
Hi uerò sunt ipsis innumeris sapientiores,
Si audacia accederet, consiliumq́; simul.

38

Vehemens quædam res est senum genus,
Et ad retinendum difficile, propter iracundiam.

39

Et si quidem puniet hanc, & in posterum fuerit
Modestus in nos, modestum uicissim accipiet:
Inflatus uerò, incidet in iratos.

40

Multis iuuenibus etiam senex si fuerit animosus,
Melior est. quid enim oportet timidũ esse, bono corporis (habitu præditũ?

41

Aut non sim: aut
Parentibus bonis
Liceat esse, locupletisq́;
Familiæ particeps sim.
Si quid enim patitur quis periculosum,
Auxilij non egestas nobilibus adest.
A' celebratis autem uirtutibus
Honor & gloria,
Non sanè reliquias bonorum.

35 Menelai, quòd raptus Helenæ auxerit Græcos honore & potentia, & exercitatos fecerit.

36 Menelai, quòd reprehenderit iram suam, multa cogitans, quod sapientis est: nec interfecerit Helenam, iterum in potestatem acceptam.

37 Pelei, ad Menelaũ tumentem superbia.

38 Chori, de sene Peleo, eripiente per uim è manibus Menelai Andromachẽ, quam uinctam ad mortem ducere parabat.

39 Menelai, indignantis Peleo propter ereptã sibi Andromachen: cui minatur acerba, si molestus esse perrexerit, nec interfecerit Andromachen.

40 Pelei, animantis Andromachẽ, ne metuat Menelaum: propterea quòd facilè propulsurus sit uim illius, quamuis senex existens.

41 Chori exclamatio, postquam uidet mirabiliter liberatam innocentem Andromachen cum filio, interuentu senis Pelei.

ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται
χρόνος· ἀλλ' ἀρετὰ
καὶ θανοῦσι λάμπει.
a κρεῖσσον δὲ νικᾶν μὴ
κακόδοξον ἔχειν,
ἢ ξὺν φθόνῳ σφάλλειν
δυνάμει τε δίκαν.
b ἡδὺ μὲν αὐτίκα τοῦτο βροτοῖσιν,
ἐν δὲ χρόνῳ τελέθει ξηρὸν,
καὶ μὴν καὶ ὀνείδεσιν ἔγκειται δόμων.
c ταύταν ἤνεσα,
ταύταν καὶ φέρομαι βιοτὰν,
μηδὲν δίκας ἔξω
κράτος ἐν θαλάμοις
καὶ πόλει δύνασθαι.

a Melius est uincere cum iusticia, quàm per uim contra iusticiam, inuidiam & odium hominum sibi conciliare.

b Violenter & malè parta nō sunt diuturna, quemadmodū Seneca dixit: Violentum imperium nemo tenuit diu. Et uulgo dicitur: De malè quæsitis non gaudet tertius hæres. τὰ γὰρ εἰς οἴκους ἀδίκως ἐσιόντα οὐκ ἔχει σωτηρίαν, ut est apud Euripidem.

c Nulla potentia contra iusticiam parta, est stabilis & diuturna.

42

Τῶν γὰρ ἠθάδων
φίλων νέοι μολόντες, οὐ πειθέστεροι.

42 Cuiq; semper citius persuadetur à sui similibus, quàm ab alijs: principi à principe, iueni à iuuene, seni à sene.

43

Συμφοραὶ θεήλατοι
πᾶσι βροτοῖσιν ἢ τότ' ἦλθον, ἢ τότε.

43 Nemo sine uulnere aliquo tristi uixit.

44

Κακόν γ' ἔλεξας, ἕν' ἄνδρα δισσ' ἔχειν λέχη.

44 Bigamia etiam ethnicis improbata.

45

Κακῶν γυναικῶν εἴσοδοί μ' ἀπώλεσαν,
αἵ μοι λέγουσαι τούσδ' ἐχαύνωσαν λόγους.

45 Malum consortium utrinque pestiferum, cùm uiris, tum mulieribus.

46

Ἀλλ' οὔποτ' οὔποτ', οὐ γὰρ εἰσάπαξ ἐρῶ,
χρὴ d τούς γε νοῦν ἔχοντας, οἷς ἔστιν γυνὴ,
πρὸς τὴν ἐν οἴκοις ἄλοχον εἰσφοιτᾶν ἐᾶν
γυναῖκας. αὗται γὰρ διδάσκαλοι κακῶν.
e ἡ μὲν κερδαίνουσα, συμφθείρει λέχος·
ἡ δ' ἀμπλακοῦσα, συννοσεῖν αὐτῇ θέλει.
f πολλαὶ δὲ, μαργότητι. κἀντεῦθεν δόμοι
νοσοῦσιν ἀνδρῶν. πρὸς τάδ' εὖ φυλάσσετε
κλείθροισι καὶ μοχλοῖσι δωμάτων πύλας·
ὑγιὲς γὰρ οὐδὲν αἱ θύραθεν εἴσοδοι
δρῶσιν γυναικῶν, ἀλλὰ πολλὰ, καὶ κακά.

d Malæ mulieres, & cum ijs conuersatio, corrumpunt honestam etiam uxorem.

e Quare quædam mulieres cupiant omnes honestas uxores sibi similes esse.

f Prauum consortium euertit familias.

g Non quæuis mulieres in ędes ad uxorem honestam admittendæ.

Virorum aufert
Tempus: sed ipsa uirtus
Etiam mortuis lucet.
Melius uerò est uictoriam non
Infamem habere,
Quàm cum inuidia subuertere
Et potentia iusticiam.
Gratum quidem principiò istud hominibus,
Procedente uerò tempore fit aridum:
Quinetiam in uituperium cedit familiæ.
Hanc approbo,
Hanc etiam dego uiuendi rationem,
Nullam extra iusticiam
Potentiam priuatim
Et publicè ualere.

42
Ex familiaribus enim,
Amici iuuenes accedentes, persuasibiliores.

43
Casus diri
Omnibus mortalibus aut tunc accidunt, aut tunc.

44
Rem malam narras, unicum uirum binos habere lectos.

45
Malarum mulierum accessus me perdiderunt:
Quæ mihi dictitantes hos inspirarunt sermones.

46
Sed nunquam nunquam (non enim semel tantum dicam)
Conuenit sapientes, quibus est uxor,
Ad domesticam uxorem accedere sinere
Mulieres. ipsæ enim præceptores sunt malarum rerum.
Illa quidem aliquid lucrifaciens, corrūpit matrimonium:
Illa peccans, ut peccet cum ea cupit.
Multæ uerò, socordia. & inde domestica res
Laborat uirorum. aduersus hæc benè custodite
Claustris & uectibus domorum portas.
Sanum enim nihil, externi accessus
Patrant mulierum: uerùm multa & mala.

42 Ancillæ, rogantis Chorum, ut prohiberet Hermionē, ne se suspenderet, aut gladio conficeret, mœrore frustrati conatus, & metu Neoptolemi, quem improbaturum sciebat omnia.

43 Chori, ad Hermionē, dolentem suum audacem conatum aduersus Andromachen, & propterea se interimere uolentem.

44 Orestis, de improuiso in ædes Neoptolemi uenientis, (cum ad oraculum Dodonæū proficisceretur) ad Hermionē cognatam, querentem de marito, quòd pluris faceret Andromachen quàm se.

45 Hermiones, indicātis Oresti cognato, quid se impulerit, ut cogitaret de interficienda Andromache.

46 Eiusdem ad eundē, quòd mulierum malarum consortiū corrumpat uxorem.

47 In aduersis nihil est melius quàm domesticus amicus.

47

Τὸ συγγενὲς γὰρ δεινόν· ἔν τε τοῖς κακοῖς
οὐκ ἔστιν οὐδὲν κρεῖσσον οἰκείου φίλου.

48 Etiam ethnici senserunt, postulari parentum cõsensum in sponsalibus. Citat hos Euripidis uersus diuus Ambrosius in historia Rebeccæ. ubi postulat consensum parentum: idq́; dicit adeò honestum & naturæ consentaneum esse, ut poetæ quoq; idem docuerint: & recitat præsentes Euripidis uersus.

48

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν, πατὴρ ἐμὸς
μέριμναν ἕξει, κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε.

49 Deus est hostium suorũ uindex, & deprimit superbos.

49

Ἐχθρῶν γὰρ ἀνδρῶν μοῖραν εἰς ἀναστροφὴν
δαίμων δίδωσι, κοὐκ ἐᾷ φρονεῖν μέγα.

50 Amicorum est, curare res amicorum absentium.

50

τῶν γὰρ ἐκδήμων φίλων
δεῖ τοὺς κατ' οἶκον ὄντας ἐκπονεῖν τύχας.

51 Nihil sublime, nihil excelsum, nihilq́; potens in mundo, stabile est.

51

Ἀμπτάμενα πάντα φροῦδα κεῖται
κόμπῳ μεταρσίῳ πρόσω.

52 Fatalia patienter sunt ferenda.

* Mortui non lugendi nimium, quòd omnibus sit moriendum. Nascentes morimur, finisq́; ab origine pendet: ut est in uersu Manilij.

† Præteritum paßiuum à κεραίνομαι.

52

τὸ γὰρ πεπρωμένον
δεῖ σε κομίζειν. ζηνὶ γὰρ δοκεῖ τάδε.
* παῦσαι δὲ λύπης τῶν τεθνηκότων ὕπερ.
πᾶσιν γὰρ ἀνθρώποισιν ἥδε πρὸς θεῶν
ψῆφος † κέκραται, κατθανεῖν τ' ὀφείλεται.

53 Ex honesta familia uxor eligenda est: improba autem sinenda, etiamsi opulenta sit. Verùm nunc illud Satyrici obseruatur: Protinus ad censum, de moribus ultima fiet Quęstio. Et Plautinum illud: Dum dos sit, nullum uitium uertitur uitio. Rectius aũt Megadorus ille Plautinus: Dummodò rectè morata ueniat, dotata satis est.

53

Κἆτ' οὐ γαμεῖν δῆτ' ἔκ τε γενναίων χρεὼν;
δοῦναί τ' ἐς ἐσθλοὺς, ὅστις εὖ βουλεύεται;
κακῶν δὲ λέκτρων μὴ 'πιθυμίαν ἔχειν,
μηδ' εἰ ζαπλούτους οἴσεται φερνὰς δόμοις.
οὐ γάρ ποτ' ἂν πράξειαν ἐκ θεῶν κακῶς.

54 Multa præter spem & expectationem hominũ faciunt superi.

54

Πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοί·
καὶ τὰ δοκηθέντ', οὐκ ἐτελέσθη.
τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρεν θεός.

Τέλος.

47

Nam affinitas ipsa præclara res est: inq; aduersis rebus
Non est quicquam melius domestico amico.

48

Sponsaliorum quidem meorum pater meus
Curam habebit: neq; meum, decernere hæc.

49

Inimicorum enim uirorum fortunam ad euersionem
Deus tradit, neq; sinit superbire.

50

Absentium enim amicorum.
Oportet illos qui domi sunt, curare sedulò fortunas.

51

Auolantia omnia euanida iacent,
Cum arrogantia sublimi priori.

52

Quod enim fatatum est,
Conuenit te perferre. Ioui uerò uidentur ista.
Desine tristari pro mortuis.
Omnibus enim hominibus hæc à dijs
Sors perfecta est, moriq; debetur.

53

Et proinde an non nuptiæ contrahendæ ex probis sunt?
Et dandæ bonis, quicunque bono consilio utitur:
Malarum uerò nuptiarum ne concupiscentiam quidem habere,
Neq; si opulentißimas ferant dotes domum?
** Non enim unquam malè, fauentibus dijs, habebunt.*

54

Multa citra spem perficiunt dij:
Et quæ in spe erant, non perfecta sunt.
Insperatorum uerò exitum inuenit Deus.

FINIS.

47 Orestes ad Hermionem, quam abducit ex Neoptolemi ædibus, ad patrem Menelaum.

48 Hermiones ad Orestem, qui eius ambiebat nuptias, propterea quòd & primo sibi desponsa fuisset.

49 Orestis ad Hermionem, de Neoptolemo, quòd malè sit periturus, à se interfectus: propterea quòd superbè Apollinem, autorē cædis patris sui Achillis fecisset.

50 Pelei, sciscitantis ex Choro, an Hermione cum Oreste abijsset, relicta domo Neoptolemi, absentis apud oraculum Apollinis, quem placare uolebat.

51 Pelei, cum uideret sibi afferri cadauer Neoptolemi, filij Achillis, interfecti in Delphis ab Oreste, auxilio Delphicorum hominum.

52 Thetidos, marinę deæ, ad Pelea, ut patienter ferat mortē Neoptolemi.

53 Pelei, ad Thetidem coniugem: cuius probitatē laudans, beatum se prædicat, quòd talis uxor sibi contigerit.

* Quibus nuptiæ benè sunt constitutæ, & domi & foris felices sunt: ut ait alibi Euripides.

54 Cōmunis clausula & Appendix aliquot tragœdiarum Euripidis.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE *Euripidis, quæ inſcribitur Oreſtes.*

Oreſtes interficit matrem Clytemneſtram.

Oreſtes parricida contabeſcit præ mala conſcientia.

Oreſtes accuſatur paricidij à Tyndareo patre Clytemneſtræ, & deſeritur à Menelao cognato, gratificante ſocero.

Oreſtes cum Pylade conantur interficere Helenã, ulturi Menelaum, deſerentẽ in calamitate et periculo cognatum Oreſtem.

Helena refertur inter deos.

Oreſtes parat interficere Hermionẽ, filiã Menelai.

Apollo cõponit turbas.

Helena iubetur ut dea coli.

Oreſtes ducit Hermionẽ, filiã Menelai,

ORestes filius cædem patris Agamemnonis ultus, interfecit Aegiſthũ, qui cum matre, abſente patre, concubuerat: & Clytemneſtrã matrem, quæ cum Aegiſtho interfecerat patrem Agamemnonem, domum è Troiano bello exacto decennio reuerſum. Eo parricidio perpetrato, protinus pœnas dedit parricidij, furore correptus: & in lecto decumbens, præ mœrore & mala conſcientia contabuit. Tyndareo uerò, patre interfectæ Clytemneſtræ, accuſante eum, erant commune decretum laturi Argiui, quid oporteret pati eum parricidam. Interim fortè fortuna Menelaus, frater Agamemnonis, ex errore, in quem inciderat à Troia proficiſcens, tandem domum reuerſus, noctu quidem Helenam Argos miſerat, ne conſpecta à mulieribus Græcis, quorum mariti ante Troiam perierant, interficeretur. Interdiu uerò Oreſtem acceſsit Menelaus, planè ignarus omnium: ſed uiſurus cognatos, Oreſtem, & Electram ſororem. Ibi cum implorar et auxilium eius Oreſtes, pluris fecit gratiam Tyndarei ſoceri, & fauorem multitudinis, quàm cognatum Oreſtem, cum ſorore in extremis conſtitutum. Latis autem pòſt ſententijs apud populum, ut Oreſtes cum ſorore Electra ſibi ipſi uitã eriperent, uel gladio, uel laqueo guttur præfocantes: Pylades Phocenſis, amicus eius, unà mori paratiſsimus, denique quiduis pati promptus pro amico, in medium conſuluit, ut primò omniũ de ulciſcendo Menelao cogitarent, quòd ſe calamitoſos ita prorſus deſereret: ſic enim tunc futuram mortem ſuauiorem, minusq; triſtem & moleſtam. Cum itaque pergerent ad hæc peragenda communi opera, dij Helenam iam comprehenſam miſerati, à præſenti cæde eripuerunt, & in cœlum ad Caſtorem & Pollucem fratres tranſtulerunt: ut inuocata à nautis in tempeſtatibus, adiutrix adeſſet. Pro hac uerò è manibus abrepta comprehendunt Hermionem, Menelai & Helenæ filiam: illamque ſe interfecturos miſerè minitantur, patri Menelao fortè accurrenti: ædes quoque igne perdituros, ni impetret à multitudine & iudicibus, ne ſe occidant, quemadmodum pridem ſententia lata fuerat. Dum hæc ſic geruntur, dubio euentu apparet Apollo, demiſſus cœlitus, qui componit omnia. Et Helenã quidẽ iuſsit ut deam coli deinceps, utpote inter deos relatam: Oreſti uerò mandauit, ut Hermionẽ, quam paulo antè interficere parabat, uxorem duce-

rem duceret: & lustratus à cæde, Argis imperaret. Pyladę uerò mandat, ut ducat Electram. Et habet sic hęc fabula exitum planè comicum: hoc est, lætum & tranquillum, conuersis scilicet tristibus omnibus in gaudium.

Pylades ducit Electram, sororē Orestis.

Καταστροφὴ huius tragœdiæ nō est tragica, sed planè Comica.

PERSONAE.

Electra, filia Agamemnonis & Clytēnestræ, soror Orestis.

Nuncius, nuncians Electræ quòd sit adiudicata morti, unà cam fratre Oreste, à populo: ut moriantur uel proprio gladio, uel laqueo.

Orestes, filius Agamemnonis & Clytemnestræ, qui interfecit Aegisthum mœchum, & Clytemnestram matrem mœchā, propter necem quam patri Agamemnoni cum Aegistho intulit.

Chorus, constat ex mulieribus Argiuis.

Tyndareus, pater Helenæ & Clytemnestræ, accusans Orestem parricidij.

Pylades Phocensis, Strophij filius, amicus constantissimus Orestis, cum eo mori promptissimus.

Helena, uxor Menelai.

Phryx Troianus seruus, in ædibus Menelai.

Hermione, filia Menelai & Helenæ.

Menelaus, frater Agamemnonis, maritus Helenæ.

Tota actio fabulæ tractatur Argis.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-ΔΙΑΣ Η ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΟΡΕ-ΣΤΗΣ.

1

Υκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν, ὧδ' εἰπεῖν ἔπος,
οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύ- (σις.

2

Ακόλασον ἔχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.

3

Απορον χρῆμα, δυστυχῶν δόμος.

4

Εἰς ὄχλον ἕρπειν παρθένοισιν οὐ καλόν.

5

Ω φύσις, ἐν ἀνθρώποισιν ὡς μέγ' εἶ κακόν,
σωτήριόν τε τοῖς καλῶς κεκτημένοις.

6

Πότνια πότνια νὺξ
ὑπνοδότειρα τῶν πολυπόνων βροτῶν.

7

Ω φίλον ὕπνου θέλγητρον ἐπίκουρον νόσου.

8

Ω πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ,
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός.

9

Φίλον τοι τῷ νοσοῦντι δέμνιον·
ἀνιαρὸν ὂν τὸ κτῆμ', ἀναγκαῖον δ' ὅμως.

10

Δυσάρεστοι οἱ νοσοῦντες, ἀπορίας ὕπο.

11

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

12

Μάλιστα· δόξαν γὰρ τόδ' ὑγείας ἔχει.
* Κρεῖσσον δὲ τὸ δοκεῖν, κἂν ἀληθείας ἀπῇ.

1 Homo creatura miserrima, omnibus calamitatib. subdita.

2 Lingua incontinens turpissimus morbus.

3 Calamitosi, omni destituũtur consilio.

4 Virgines domi maneant apud matrem. Inde enim grammatici παρθένον dictam autumant, quòd domi apud matrẽ maneat, à παραθεῖν.

5 Natura bonum & malum hominibus: bonum, qui ea rectè utuntur: malum, qui abutuntur.

6 Nox somnidatrix.

7 Somnus morbi leuamen.

8 Obliuio malorum remedium.

9 Aegrotus nusquam melius habet quàm in lecto, ubi quiescit. Absolutè positũ, torquebitur etiam in uxores, cum quibus incommodè uiuitur, sed absq; his respublica omnino consistere nõ potest. Potest & eò accõmodari, ueluti si quis dicat, Pharmacõ rem quidem molestam, necessariam tamen.

10 Infirmantes morosi sunt, & intractabiles.

11 Citat hanc sententiam Aristoteles secundo Rhetoric. præceptionum, καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ. εἰς φύσιν γὰρ γίνεται μεταβάλλειν. τὸ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

12 In morbis subinde mutare lectum, opinionem sanitatis habet.

* Opinio in morbo etiamsi fallit, tamen oblectat ægrotantem.

EX TRAGOEDIA QVAE VOCATVR ORESTES.

1

On est ulla difficilis, ut ita dicam,
Neq; paßio, neq; calamitas dira,
Cuius non sufferre queat pondus hominis natura.

2

Incontinentem habuit linguam, turpißimum morbum.

3

Inops consilij res, calamitosa domus.

4

Ad populum ire uirginibus non decet.

5

O' natura, in hominibus quàm ingens es malum,
Salusq; ijs qui bona natura præditi sunt,

6

O' sacra ueneranda nox,
Somni largitrix laboriosis mortalibus.

7

O' dulce somni leuamen, remedium morbi.

8

O' ueneranda obliuio malorum, quàm es sapiens,
Et miseris optabilis dea.

9

Carus sanè ægrotanti lectus,
Tristis existens posseßio, necessaria tamen.

10

Morosi sunt ægrotantes, difficultatis gratia.

11

Vicißitudo omnium grata.

12

Maximè: opinionem enim hoc sanitatis habet.
Bona res est opinio, citra ueritatem etiam.

1 Electrę, sororis Orestis, quę cõmemoratura mala quæ grassata fuerant in familia Atridarum, à gnome hac exorditur.

2 De Tantalo, qui propter linguæ incontinentiam punitur apud inferos.

3 Eiusdem Electræ, lugentis & dolentis propter fratrẽ Orestem, furentem propter interfectam matrem.

4 Helenæ, de filia sua Hermione.

5 Electræ, de Helena reuersa, & adhuc uenusta, quamuis annis 20 abfuisset.

6 Chori, aduocãtis noctem & somnum, ut dormiens Orestes furoris sui obliuiscatur.

7 Orestis, excitati è somno.

8 Eiusdem, expergefacti.

9 Electræ, ad Orestem.

10 Chori, de Oreste furente præ mœrore.

11 Electræ ad Orestem, subinde mutantem & uariantem lectum.

12 Orestis, approbantis proximè præcedentia uerba Electræ sororis.

13

Εἰ μόνος ἐσώθη, μᾶλλον ἂν ζηλωτὸς ἦν.
εἰ δ' ἄλοχον ἄγεται, κακὸν ἔχων ἥκει μέγα.

14

Μέν' ὦ ταλαίπωρ' ἀτρέμας σοῖς ἐν δεμνίοις·
ὁρᾷς γὰρ οὐδὲν, ὧν δοκεῖς σαφ' εἰδέναι.

15

Ὅταν δὲ σὺ στυγῇς,
ἡμᾶς προσόντας χρή σε νουθετεῖν φίλα.
ἐπικουρίαι γὰρ αἵδε τοῖς φίλοις καλαί.

16

Ὁ μέγας ὄλβος οὐ μόνιμος ἐν βροτοῖς.
ἀνὰ δὲ λαῖφος ὥς τις ἀκάτου θοᾶς
τινάξας δαίμων, κατέκλυσε
δεινῶν πόνων, ὡς πόντου
λάβροις ὀλεθρίοισιν ἐν κύμασι.

17

Οὐχ ἡ πρόσοψίς μ', ἀλλὰ τἄργ' αἰκίζεται.

18

Με. τί χρῆμα πάσχεις; τίς σ' ἀπόλλυσιν νόσος;
Ορ. ἡ σύνεσις· ὅτι σύνοιδα δείν' εἰργασμένος.
Με. πῶς [a] φῄς; σοφόν τοι τὸ σαφὲς, οὐ τὸ μὴ σαφές.
Ορ. [b] λύπη μάλιστα δ' ἡ διαφθείρουσά με.
Με. δεινὴ [c] γὰρ ἡ θεός, ἀλλ' ὅμως ἰάσιμος.
Ορ. [d] μανίαι τε. ματρός δ' αἵματος τιμωρίαι.

19

Οὐ δεινὰ, πάσχειν δεινὰ τοὺς εἰργασμένους.

20

Δουλεύομεν θεοῖς, ὅτι ποτ' εἰσὶ θεοί.

21

*Κἆτ' οὐκ ἀμύνει Λοξίας τοῖς σοῖς κακοῖς;
Ορ. μέλλει. τὸ θεῖον δ' ἐστὶ τοιοῦτον φύσει.

22

Τὸ μέλλον δ' ἴσον ἀπραξίᾳ λέγω.

13 Mala & impudica uxor, ingens malum.

14 Vtemur his uersibus, cum aliquem admonemus, ut se intra septa suæ professionis contineat.

15 Amici est, consolari & iuuare amicum tristantem & laborantem.

16 Nulla magna felicitas perpetuò stabilis est.

17 Non facies, nõ forma, sed facta inhonesta deformant hominem: quemadmodum de utroque apud Pindarũ dicitur, τεκμαίρει χρῆμα ἕκαστον, Nobilitat quemq; suum opus, similiter etiam deformat.

18 Conscientia sæuissimus carnifex, quemadmodum à Plauto rectè scriptum est: Nihil est miserius, quàm animus hominis sibi conscius. Verum etiam est quod dicitur in uersu Ausonij: Quæ nam summa boni? mens quæ sibi conscia recti.

a Oratio perspicua præstat obscura.

b Mœstitia seu dolor conscientiæ perdit homines: quemadmodum contrà, animus æquus optimum ærumnæ condimentum est: ut à Plauto dicitur.

c Mœstitia triste malum, sed tamen curabile.

d Parricidij pœna, mala conscientia & desperatio.

19 Vt sementem feceris, ita & metes: ut in uersu ueteri dicitur, Οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

20 Ethnici cum aliàs, tum maximè in cruce, dubiè loquuti sunt de deo: Christiani uerò aliter sentiunt & loquuntur de deo, & ipsius uoluntate.

21 Deus solet quandoq; differre auxilium & pœnam, quemadmodum in uersu Satyrici dicitur: Vt sit magna, tamen certè lenta ira deorum est. * Pro καὶ εἶτα.

22 Beneficium bis dat, qui citò dat. quemadmodum in uersib. Ausonij indicatur: Si benè quid facias, facias citò: nam citò factum Gratum erit: ingratum, gratia tarda facit.

23 Εἰς

13
Si solus sospes fuißet, magis beatus esset:
Sed si uxorem adducit, malum habens uenit ingens.

13 Orestis, audientis Menelaum à Troia reuersum, adducta unà Helena.

14
Mane infelix quietè tuis in cubilibus:
Cernis enim nihil, quæ existimas manifestè uidere.

14 Electræ ad Orestem, ut quiescat in lecto reclinatus.

15
Cum uerò tu ingemiscis,
Nos præsentes conuenit te admonere amica,
Obsequia enim ista amicis grata sunt, & accommoda.

15 Orestis, ad sororem Electram, quam monet ne se maceret propter suam calamitatem.

16
Magnæ diuitiæ neutiquam stabiles mortalibus sunt.
Quin uelum tanquam nauis citæ
Concutiens deus, obruit
Pergraues labores, tanquam ponti
Sæuis trucibus in fluctibus.

16 Chori, mulierum Argiuarum, condolentis Electræ & Oresti præsentem miseriam.

17
Non aspectus me, sed facinora deturpant.

17 Menelai, cum uideret Orestem cæsarie squalida, & facie deturpata afflictè se habentem, propter interfectam à se matrem.

18
Me. *Quam rem pateris? quis te perdit morbus?*
Or. *Conscientia: quòd conscius sum dira me patrasse.*
Me. *Quid ais? laudatur in loquendo perspicuitas, non obscuritas.*
Or. *Mœstitia in primis, quæ me perdit.*
Me. *Acris quidem hæc dea, sed tamen sanabilis.*
Or. *Et furores, & matris sanguinis ultiones.*

18 Menelai, quærentis ex Oreste, quo morbo seu malo affligeretur.

19
Non mirum pati grauia, eos qui patrarint.

19 Menelai ad Orestem, querentem quòd miserè exagitetur à furijs infernalibus, ulciscentibus cædem maternam.

20
Seruimus dijs, quodcunque tandem sint dij.

20 Orestis ad Menelaum, quòd ab Apolline iussus interfecerit matrem, ulciscens cædem in patre Agamemnonem designatam.

21
Et cur iam non opem fert Apollo tuis malis?
Or. *Differt: sed numen ipsum est tale natura.*

21 Menelai ad Orestem.

22
Quin cunctationem similem frustrationi dico.

22 Orestis ad Menelaum.

23 In te

23

Εἰς σ᾽ ἐλπὶς ἡ μὴ καταφυγὰς ἔχει κακῶν·
ἀλλ᾽ ἀθλίως πράσσουσιν εὐτυχὴς μολὼν,
μεταδὸς φίλοισι σοῖσι τῆς εὐπραξίας,
καὶ μὴ μόνος τὸ χρυσὸν ἀναλαβὼν ἔχε.

24

Ἔα, τὸ μέλλον ὡς κακὸν τὸ μὴ εἰδέναι;

25

Πέφυκεν· εἰ δὲ δυστυχεῖ, τιμητέος.

26

[a] Βεβαρβάρωσαι, χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις.

27

Ἑλληνικόν τι, τὸν [b] ὁμόθεν τιμᾶν ἀεί.

28

Πᾶν τοὐξ ἀνάγκης, δοῦλον ἔστ᾽ ἐν τοῖς σοφοῖς.

29

Ἀμύνω δ᾽ ὅσον περ δυνατός εἰμι τῷ νόμῳ,
τὸ [c] θηριῶδες τοῦτο καὶ μιαιφόνον
παύων, ὃ καὶ γῆν καὶ πόλεις ὄλλυσ᾽ ἀεί.

30

Ἐγὼ δὲ τ᾽ ἄλλα μακάριος πέφυκ᾽ ἀνὴρ,
πλὴν εἰς θυγατέρας, τοῦτο δ᾽ οὐκ εὐδαιμονῶ.
ζηλωτὸς, ὅστις ηὐτύχησεν εἰς τέκνα,
καὶ * μὴ ᾽πισήμους συμφορὰς ἐκτήσατο.

31

Ἄνευ δὲ πατρὸς τέκνον οὐκ εἴη ποτ᾽ ἄν.

32

Ἡ σὴ δὲ θυγάτηρ, μητέρ᾽ αἰδοῦμαι λέγειν,
ἰδίοισιν ὑμεναίοισι, κοὐχὶ σώφροσιν,
εἰς ἀνδρὸς ἧκε λέκτρ᾽. ἐμαυτὸν, ἣν λέγω
κακῶς ἐκείνην, ἐξορῶ· † λέξω δ᾽ ὅμως.

23 Felices & benè habentes adſint calamitoſis.

24 Futura ſunt ignota hominibus, quemadmodum in uerſu Theocriti dicitur: *Οἱ θνατοὶ πειλόμεσθα, τὸ δ᾽ αὔριον οὐκ ἐσορῶμες.* Et Iſocrates dixit, *τὸ μέλλον ἀόρατον.*

25 Amicus infelix non propterea negligendus: quemadmodum dicitur, *τῶν δυστυχούντων οὐδὲν οἱ γεννήτορες φίλοι.*

26 Tales plerunque euadimus, quales ſunt illi quorũ utimur conſortio: quemadmodũ à Platone dicitur, *τότε ὁμοιοῦσθαι δή που ἀνάγκη τὸν χαίροντα, ὁποτέροις ἂν χαίρῃ.* Id eſt, Neceſſe eſt ut ſimilis euadat gaudens, utriſcunque gaudeat. lib. 2. de legibus. Sic Menelaus putatur factus barbarus, quia longo tempore abfuit à Gręcia, ante Troiam, annis decem, ſex menſib. duodecim diebus, antequam expugnaretur Troia: non annumerato tempore quod errauit, expugnata iam Troia: quẽadmodum eſt apud Homerũ, Daretem Phrygium, & Dictyn Cretenſem, ſcriptores hiſtorię belli Troiani.

a *Eſt ſecunda præteriti paßiui, uerbi βαρβαρόομαι.*

27 Boni cognatos & amicos colunt ſemper.

b Aduerbium eſt, ſignificans ſimul, ex propinquo, ex eodẽ loco: quemadmodum id docent Scholia in Argonauticum carmẽ Apollonij. Aduerbia autem præpoſito articulo fiunt nomina, ut *τῶν ἄνω, τῶν κάτω.* Sic etiam in alijs, quemadmodum in Grammaticis præceptionibus illa oſtendi ſolent.

28 Omne quod coacti facimus, inuiti perficimus. Quare recte à Terentio dictum eſt: Errat mea quidem ſententia, qui imperiúm firmius putet, aut ſtabilius, ui quod fit, quàm quod amicitia adiungitur.

29 Authoritas legum defendenda, quantum fieri poteſt. Id etiam in iuramento Attico ſancitum legimus. Refertur autẽ id à Stobæo in gnomologia.

c *Ἀνομία, id eſt contemptus legũ, gentes & ciuitates perdere ſolet.*

30 Felix, qui in liberis felix eſt. Chryſippus philoſophus, quoties aduerſus præceptorem ſuum Cleanthem dicendo egiſſet, pœnitentia tanta ducebatur, ut crebrò diceret: *Ἐγὼ δὲ τ᾽ ἄλλα μακάριος πέφυκ᾽ ἀνὴρ, πλὴν εἰς Κλεάνθην· τοῦτο δ᾽ οὐκ εὐδαιμονῶ.* author Laertio in *Chryſippo.*

* Pro, *μὴ ἐπισήμους.*

31 Pater, radix & author generis: ſine patre namque nunquam eſt filius.

32 Liberi dedecus parentũ ſuorũ enunciantes, ſeipſos ignominia afficiunt.

† Etiam liberi non debent probare quæ parentes iniquè faciunt.

23
In te spes mea refugium habet malorum.
Quare ad miserè agentes beatus cum ueneris,
Impartire amicis tuis tuam felicitatem,
Et non solus bonum nactus habeto.

23 Orestis ad Menelaum, ut sibi auxilio & consilio succurrat misero.

24
Hem, euentus quàm malum non præscire?

24 Menelai, ad Tyndareū socerum, Clytemnestræ & Helenę patrem.

25
Natus est. quòd si infelix, tamen in precio & honore habendus.

25 Menelai ad Tyndareum: non propterea deserendum amicum, quia infelix sit.

26
Barbarus factus es, diu uersatus apud barbaros.

26 Tyndarei, accusantis Menelaum, quòd defenderet matricidam Orestem.

27
Imò Græcanicum est, cognatum colere semper.

27 Menelai, respondentis accusationi Tyndarei.

28
Omne quod ex necessitate fit, seruitus est, testibus philosophis.

28 Menelai, respondentis iterum duro Tyndareo.

29
Defendam autem quantum potis sum leges,
Feritatem illam & crudelitatem
Tollens, quæ & gentes & ciuitates perdit semper.

29 Tyndarei: puniendum esse Orestem, ob cædem perpetratam.

30
Ego certè aliàs beatus sum uir,
Nisi in filiabus: hac in parte non felix sum.
Beatus est, qui beatus est in liberis,
Neq; sibi insignes calamitates acquisiuit.

30 Tyndarei, patris Clytemnestræ & Helenæ, ad Menelaū generum suum.

31
Absque porrò patre filius non fuerit unquam.

31 Orestis ad Tyndareum, defendentis se, quòd rectè fecerit interficiens matrē, opem ferens patri, generis autori.

32
Tua uerò filia, matrem uereor nominare,
Priuatis nuptijs, neq; pudicis,
In uiri iuit lectum. mihi ipsi, si dixero
Male illi, dixero: dicam attamen.

32 Orestis, de matre Clytemnestra, quòd consueuerit cum Aegistho, ad Tyndareum.

33 Quibus nuptiæ benè constitutæ sunt, domi forisq; felices sunt: quibus uerò secus, contrarium experiuntur.

34 Vxores improbæ augent mala maritorum suorum.

35 Quandoque silentiũ præstat sermone, quandoque uerò sermo silentio.

36 Breuis oratio, quia facilior, sæpè expetitur præ longa.

37 Amicus certus in re incerta cernitur, ut Ennius dixit. Aristoteles quoq; idem uoluit, dum ait, χρόνον δεικνύναι τὸν φιλούμενον, Tempus indicare eũ qui uerè amet. libro Moraliũ Eudemiorum 7.

* In rebus lętis non opus est amicis: quamuis Cicero aliter sentiat, alij quoq; idem faciãt.

38 Cognati & amici adiuuandi, sed pro uiribus & facultate.

39 Magnum periculum uix sine magno periculo uincitur, ut in Mimo Publij dicitur.

a Vulgus ad iram commotũ, res quædam est uehemens & implacabilis.

b Vulgus amicis potius uerbis, quàm ui & uehementia cõpescendus: quemadmodum de sapientibus quidam dixit, πείσας λαβὲ, μὴ βιασάμενος: persuasione cape, non ui. Μῆτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων ἠὲ βίηφι, *ut in Homerico uersu dicitur.*

c *Deferbuerit, Aorist. 2. cõiunctiui modi ab* ἀνὰ *&* ἵημι *mitto.*

40 Consilio melius uincas, quàm iracundia.

d *Aorist. a. participium fœmininum uerbi* ἐντείνομαι.

e Omne uiolentũ odit cùm Deus, tum homines: nec id stabile aut diuturnum est. Qui uult regnare, languida regnet manu. uiolentum imperium nemo tenuit diu, inquit Seneca, sapiens ipse meritò cognominatus.

33

Γάμοι δ' ὅσοις μὲν εὖ καθεστᾶσι βροτῶν,
μακάριος αἰών. οἷς δὲ μὴ πίπτουσιν εὖ,
τά τ' ἔνδον εἰσὶ τά τε θύραζε δυστυχεῖς.

34

Αἰεὶ γυναῖκες ἐμποδὼν ταῖς συμφοραῖς
ἔφυσαν ἀνδρῶν, πρὸς τὸ δυστυχέστερον.

35

Ἔστι δ' οὗ σιγὴ λόγου
κρείσσων γένοιτ' ἂν, ἔστι δ' οὗ σιγῆς λόγος.

36

Τὰ μακρὰ τῶν σμικρῶν λόγων
ἐπίπροσθεν ἐστι, καὶ σαφῆ μᾶλλον κλύειν.

37

— τοὺς φίλους
ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν.
ὅταν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί χρὴ φίλων;
*ἀρκεῖ γὰρ αὐτὸς ὁ θεὸς, ὠφελεῖν θέλων.

38

Καὶ χρὴ γὰρ, οὕτω τῶν ὁμαιμόνων κακὰ
συνεκκομίζειν, δύναμιν ἣν διδῷ θεὸς,
θνήσκοντα καὶ κτείνοντα τοὺς ἐναντίους.
τὸ δ' αὖ δύνασθαι, πρὸς θεῶν χρῄζω τυχεῖν.

39

Σμικροῖσι μὲν γὰρ τὰ μεγάλα πῶς ἕλοι τίς ἂν
πόνοισιν; ἀμαθὲς καὶ τὸ βούλεσθαι τάδε.
a ὅταν γὰρ ἡβᾷ δῆμος εἰς ὀργὴν πεσὼν,
ὅμοιος ὥστε πῦρ κατασβέσαι λάβρον.
εἰ δ' b ἡσύχως τις αὐτὸς ἐντείνοντι μὲν
χαλῶν ὑπείκοι, καιρὸν εὐλαβούμενος,
ἴσως ἂν ἐκπνεύσειεν. ὅταν δ' c ἀνῇ πνοάς,
τύχοις ἂν αὐτοῦ ῥᾳδίως ὅσον θέλεις.

40

Καὶ ναῦς γὰρ d ἐνταθεῖσα πρὸς βίαν ποδὶ
ἔβαψεν. ἔστη δ' αὖθις, ἢν χαλᾷ πόδα.
e μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὰς ἄγαν προθυμίας,

μισοῦσι

33

Nuptiæ sanè quibuscunque benè constitutæ sunt mortalium,
Iis beata uita contingit: quibus uerò non cadunt benè,
Domi forisq; infelices sunt.

33 Orestis ad Tyndareū, de matre sua Clytemnestra: quòd fidem coniugalem patri Agamemnoni non seruarit, sed Aegistho adhæserit.

34

Semper uxores impedimento suis calamitatibus
Sunt uiris, ad maiores infelicitates.

34 Chori, confirmantis sermonem Orestis.

35

Est uerò ubi silentium sermone
Potius sit: & porrò ubi silentio sermo.

35 Menelai ad Orestem, qui rogarat Menelaum, ne se ut iniustum damnaret & desereret, nisi prius auditis suis sermonibus.

36

Longa oratio breui orationi
Præferenda est, & dilucida magis auditu.

36 Orestis, respondentis Menelao, & longa oratione rogātis ut sibi adsit misero.

37

—Amicos
In rebus aduersis conuenit amicis adesse.
Nam cum Deus felicitatem dederit, quid opus est amicis?
Sufficit ipse Deus prodesse uolens.

37 Eiusdem ad eundem, ut se iuuet, in aduersis & periculis positum.

38

Namq; decet sic, consanguineorum pericula
Vnà subire, facultatem si dederit Deus,
Morientem, & interficientem aduersarios.
Sed ipsum posse, à dijs opus habeo adipisci.

38 Menelai, respōdentis Oresti ad petitionem.

39

Paruis enim res magnas quomodo caperet quis
Laboribus? stultum, etiam uelle & conari hæc.
Quando enim excanduerit populus, ad iram prolapsus,
Similis est igni, ad extinguendum uehementi.
Si uerò pedetentim quis ei concitato quidem
Cedens obsecundarit, tempus cautè obseruans,
Forsan exhalauerit. cum autem remiserit flatus,
Vtêris eo facilè pro arbitrio.

39 Menelai: multitudini persuadendum esse amicis uerbis, ut Orestē seruet, magis quàm ui hoc & armis impetrandum.

40

Nauis etenim tensa ui summa rudentibus,
Mergitur: erigitur iterum, si laxauerit rudentes.
Odit enim Deus nimiam uehementiam,

40 Eiusdem ad eundem: agendū cum principibus & populo potius amicitia, quàm ui & armis.

μισοῦσι δ' ἀστοί.

41 Amicus fidus ac certus, in rebus aduersis iucundissimum est spectaculum.

41

Ἡδεῖαν ὄψιν· πιστὸς γὰρ κακοῖς ἀνὴρ
κρείσσων γαλήνης ναυτίλοισιν εἰσορᾶν.

42 Amicorum cōmunia sunt omnia, cùm prospera, tum aduersa.

42

Κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων.

43 Mala uxor suo conuictu inficit quoque tandem sua malitia maritum.

43

Εἰκότως κακῆς γυναικὸς ἄνδρα γίνεσθαι κακόν.

44 Infideles & incerti amici ita amant, ne offendant alios potentiores.

44

Σ' εὐλαβεῖσθ', ὃ τοῖς φίλοισι δρῶσιν οἱ κακοὶ φίλοι.

45 In ultimis malis & ærumnis uersantis uerba sunt.

45

Ἢ θανεῖν, ἢ ζῆν· ὁ μῦθος δ' οὐ μακρός, μακρῶν πέρι.

46 Vulgus uehemens & intractabile quoddam animal, quando ducem sortitur improbum. Docet id superiorum tēporum calamitas, rusticorum tumultus, ubi 500 millia ceciderunt paucis septimanis: & alia exempla.

46

Δεινὸν οἱ πολλοί, κακούργους ὅταν ἔχωσι προστάτας·
ἀλλ' ὅταν χρηστοὺς λάβωσι, χρηστὰ βουλεύουσ' ἀεί.

47 Si mors oppetenda est, oppetatur cum gloria: quemadmodum est apud Ciceronē, & Homerum de Hectore, in ultimo cōflictu cum Achille.

47

Ως ἄνανδρον, ἀκλεῶς τὸ κατθανεῖν.

48 Aegrotantes morosi plerunque, & difficiles.

48

Δυσχερές, ψαύειν νοσοῦντος ἀνδρός.

49 Is tum demum uerè amicus est, qui re ubi opus est iuuat, in calamitate, in rebus aduersis, ne sit ἀπὸ γλώττης tantum φίλος.

49

Ποῦ γὰρ ἂν δείξω φίλος,
εἴ σε μὴ δειναῖσιν ὄντα συμφοραῖς ἐπαρκέσω;

50 Peregrinus, sed uerè amicus, præstat multis cognatis, negligentibus cognatum.

50

Τοῦτ' ἐκεῖνο, κτᾶσθ' ἑταίρους, μὴ τὸ συγγενὲς μόνον.
ὡς ἀνὴρ ὅστις τρόποισι συντακῇ θυραῖος ὤν,
μυρίων κρείσσων ὁμαιμόνων ἀνδρὶ κεκτῆσθαι φίλος.

51 Parentes necare magna est impietas, & hominum solū dementium. Ideò Solon rogatus, quare non tulisset etiam legem contra parricidas: respōdit, non putare se eò dementiæ quenquam processurum, ut tale quiddam committere audeat. ὅτι οὐχ ὑπέλαβεν τοιούτους τινὰς ἔσεσθαι, referente Plutarcho. Et Romulus omne homicidiū parricidium nuncupari uoluit, quòd hoc impium, illud simpliciter impossibile esse duceret. Sic enim scribit Plutarch. in Romulo: ἴδιον δὲ τὸ μηδεμίαν δίκην κατὰ πατροκτόνων ὁρίσαντα, πᾶσαν ἀνδροφονίαν πατροκτονίαν προσειπεῖν, ὡς τοῦτο μὲν ὄντος ἐναγοῦς, ἐκείνου δὲ ἀδυνάτου. καὶ μέχρι χρόνων πολλῶν ἔδοξεν ὀρθῶς ἀπογνῶναι τὴν τοιαύτην ἀδικίαν. οὐδεὶς γὰρ ἔδρασε τοιοῦτον οὐδὲν ἐν Ῥώμῃ, σχεδὸν ἐν τῶν ἑξακοσίων διαγενομένων, ἀλλὰ πρῶτος μετὰ τὸν ἀννιβιακὸν πόλεμον ἱστορεῖται λεύκιος ὄστιος πατροκτόνος γενέσθαι.

51

Τὸ δ' αὖ κακουργεῖν, ἀσέβεια μεγάλη,
κακοφρόνων τ' ἀνδρῶν παράνοια.

52 Τίς

Odere ciues.

41

Iucundum spectaculum uideo: fidus in aduersis uir
Potior est, quàm tranquillitas nautis aspectu.

41 Orestis, cum uideret sibi nihil spei bonæ esse amplius in Menelao, de Pylade amico fortè adueniente.

42

Communes enim res amicorum.

42 Pyladis ad Orestē, quòd sua calamitas etiam ad se amicum pertineat.

43

Probabile est, malæ uxoris uirum fieri malum.

43 Eiusdem ad Orestem, de Menelao deserente Orestem.

44

Se cautè agere: quòd amicis faciunt mali amici.

44 Orestis, respondentis Pyladę: qui quæsiuerat, quid responderit Menelaus Oresti, cum peteret ut se defenderet.

45

Aut mori, aut uiuere: oratio non magna, de rebus magnis.

45 Eiusdem ad eundem Pyladem, quòd uersetur in magno periculo.

46

Res uehemens multitudo, improbos cum habuerit præfectos:
Sed cum bonos nacti fuerint, bona consultant semper.

46 Orestis ad Pyladem.

47

Nam inuirile, ingloriè mori.

47 Eiusdem ad eundem.

48

Difficile, tractare ægrotantem hominem.

48 Eiusdem ad Pyladem.

49

Vbi enim ostendero me amicum esse,
Si te non arduis uersantem in calamitatibus iuuero?

49 Pyladis, non uolentis deserere Orestem, sed unà commori.

50

Hoc illud est, comparasse sibi amicos, non cognatos tantum.
Quoniam uir qui moribus unà affligitur, peregrinus,
Innumeris potior consanguineis, uiro ad comparandum amicus.

50 Orestis de Pylade, cuius animum amicitia dignum mirabatur.

51

Sed rursum etiam impiè agere, impietas est magna,
Stultorumq; hominum dementia.

51 Chori, de Oreste necante matrem Clytemnestram.

52

τίς νόσος, ἢ τίνα δάκρυα,
καὶ τίς ἔλεος μείζων κατὰ γᾶν,
ἢ ματροκτόνων αἷμα χειρὶ θέσθαι;

53

τὸ γὰρ γένος τοιόνδ'. ἐπὶ τὸν εὐτυχῆ
πηδῶσ' ἀεὶ κήρυκες. ὅδε δ' αὐτοῖς φίλος,
ὃς ἂν δύνηται, πόλεως ἔν τ' ἀρχαῖσιν ᾖ.

54

Ὅταν γὰρ ἡδὺς τοῖς λόγοις, φρονῶν κακῶς,
πείθῃ τὸ πλῆθος, τῇ πόλει καλὸν μέγα.
a ὅσοι δὲ σὺν νῷ χρηστὰ βουλεύουσ' ἀεί,
κἂν μὴ παραυτίκ', αὖθις εἰσὶ χρήσιμοι
b πόλει. θεᾶσθαι δ' ὧδε χρὴ τὸν προστάτην
ἰδόνθ'. ὅμοιον γὰρ τὸ χρῆμα γίνεται
τῷ τοὺς λόγους λέγοντι, καὶ τιμωμένῳ.

55

Ὑμῖν ἀμύνων οὐδὲν ἧσσον ἢ πατρί,
ἔκτεινα μητέρ'. εἰ γὰρ ἀρσένων φόνος
ἔσται γυναιξὶν ὅσιος, οὐ φθάνοιτ' ἔτ' ἂν
θνήσκοντες· ἢ γυναιξὶ δουλεύειν χρεών.
τοὐναντίον δὲ δράσετ', ἢ δρᾶσαι χρεών.

56

Βέβακε γάρ, * βέβακεν, οἴχεται τέκνων
πρόπασα γέννα Πέλοπος, ὅ τ' ἐπὶ μακαρίοις
ζηλωτὸς ὤν ποτ' οἶκος.

57

Ἰώ, ἰώ, πανδάκρυτ' ἐφαμέρων ἔθνη πολύπονα,
λεύσσεθ' ὡς παρ' ἐλπίδα μοῖρα βαίνει.
c ἕτερα δ' ἑτέροις ἀμείβεται
πήματ' ἐν χρόνῳ μακρῷ.
βροτῶν d ὁ πᾶς ἀστάθμητος αἰών.

58

Οἰκτρὰ μὲν τάδ'. ἀλλ' ὅμως
φέρειν σ' ἀνάγκη τὰς παρεστώσας τύχας.

59 Πᾶσι

52 Parricidæ omnino perdendi.

53 Præcones & publici ministri, tum quoque plerique mortalium, ad felicem solent inflectere parietem, ut dicitur: & secundum Iustini dictum, quò se fortuna inclinat, eòdem quoque fauor hominum.

54 Orator eloquens, ad malum flectens populum, ingens malum.

a Bona consilia si nón illicò, tamen postea felicem euentũ consequuntur.

b Magistratus est, curare ut honesta & salutaria doceátur & dicantur: cum id non tam ad salutem dicentis, quàm magistratus & subditorũ pertineat.

55 Exemplum statuendum in unum aliquem reum, ut cæteri à simılib. absterreantur, & qui libet in suo genere securus & in pace exigat.

56 Querela est de fortunæ in constantia. per Pelopis autem domum Atridas significat, Agamemnonem patrem præcipuè. Pelops enim, quemadmodũ diximus, habuit filios, Atreum, Thyestem & Plisthenem, cuius Agamemnon & Menelaus: qui Atridæ dicti sunt, quòd educati essent ab Atreo, immatura morte prærepto Plisthene, quemadmodum id luculenter ostenditur apud Dictyn Cretensem.

* Pro *βέβηκε*, Doricè, *à βαίνω*, *seu βάω inusitato*.

57 Multa præter spem accidunt hominibus.

c Alijs alia accidunt longo tẽpore, quod omnia producit, *πάντων πατὴρ*, ut dixit Pindarus.

d Mortalium uita uniuersa fluxa & instabilis est.

58 Præsentia boni consulenda, & patientia superanda sunt. Feras, non culpes, quod uitari non potest: Faxisq; ut libeat, quod est necesse: quemadmodum monuit olim Publius.

52

Quis morbus, aut quæ lachrymæ,
Aut quæ misericordia maior in terra,
Quàm matricidum sanguinem perdere?

52 Chori, quòd Orestes matricida omni iure possit & debeat interfici.

53

Hoc enim genus tale est: ad felicem
Transiliunt semper præcones. hic enim ipsis amicus,
Qui potens est, quiq; ciuitatis in magistratu est.

53 Nuncij, ad Electram sororem Orestis, nunciantis quòd in iudicio Talthybius præco damnato Oreste, patrocinatus fuerit Aegisthi amicis, quem interemerat.

54

Cum enim facundus orator, sentiens malè,
Persuaserit populum, ingens exitium reipublicæ.
Quotcunque uerò cum animo bona consultant semper,
Etsi non protinus, tamen in posterum utiles sunt
Reipub. Respicere uerò huc oportet præfectum
Peritum: similis enim res est
Et dicenti, & honorato.

54 Eiusdem ad eandē, quòd orator quidam cōfidens & audax, in iudicio multa de Oreste lapidando cum sorore Electra, dixerit.

55

Vobis opem ferens nihil minus quàm patri,
Interfeci matrem. si enim uirorum cædes
Erit uxoribus licita, neutiquam effugeritis
Mortem: aut uxoribus seruire necesse.
Contrarium autem facietis, quàm facere conueniat.

55 Orestis, coram iudicio excusantis cædem cōtra matrem designatam.

56

Abijt enim, abijt, perijt filiorum
Vniuersa soboles Pelopis, & apud beatos
Beata existens olim domus.

56 Electræ, sororis Orestis, cum audiret se unà cum fratre damnatam ad mortem.

57

Io, Io. lachrymosæ mortalium gentes, laboriosæ.
Videtis quàm præter spem Parca adueniat.
Aliæ alijs atque alijs permutantur
Clades, diuturnitate temporis.
Mortalium namq; uniuersum instabile est æuum.

57 Eiusdem, dolentis & lugētis præsentem calamitatem.

58

Miserabilia quidem hæc: sed tamen
Ferre te necesse est præsentes fortunas.

58 Orestis, consolantis sororem, & monentis ut presentem fortunam patienter ferat.

59 Omnibus

59 Vita omnibus hominibus est chara, nec quisquam est qui eam cum morte commutatam cupiat.

59

Πᾶσι φίλη ψυχὴ βροτοῖς.

60 Verus amicus altero laborante seu pereunte, etiam ipse perire paratus est: quemadmodum est de Nyso & Euryalo, Aeneid. 9.

60

Ἐπίσχες, ἓν μὲν πρῶτά σοι μομφὴν ἔχω·
εἰ ζῆν με χρῄζειν σοῦ θανόντος ἤλπισας;

61 Vox est ethnica. qui moritur ut Ethnicus, gaudere nūc desinit: Christianus uerò tunc primùm incipit, per mortē ad uerum gaudium futuræ uitæ perductus.

61

Οἱ γὰρ θανόντες χαρμάτων τητώμεθα.

62 Verus amicus & constans, cum amico uiuere & mori paratus est.

62

Μήθ' αἷμά μου δέξαιτο κάρπιμον πέδον,
μὴ λαμπρὸς αἰθήρ, εἴ σ' ἐγὼ προδούς ποτε,
ἐλευθερώσας τοὐμόν, ἀπολίποιμί σε.

63 Mulieribus parum fidendum.

63

Ὡς γυναιξὶ πιστεύω βραχύ.

64 Seruos meticulosos & imbecilles facit hoc ipsum, quòd norunt se seruos esse.

64

Οὐδὲν τὸ δοῦλον, πρὸς τὸ μὴ δοῦλον γένος.

65 Inimicum ulcisci, uitam accipere est alteram.

65

Καὶ μὴν τόδ' ἔρξας, δὶς θανεῖν οὐ χάζομαι.

66 Aut honestè uiuendum, aut honestè moriendum.

66

Ἑνὸς γὰρ οὐ σφαλέντες, ἕξομεν κλέος,
καλῶς θανόντες, ἢ κακῶς σεσωσμένοι.

67 Propter unam malam mulierem sæpè audiunt malè multæ innocentes.

67

Πάσαις γυναιξὶν ἀξία στυγεῖν ἔφυ
ἡ Τυνδαρὶς παῖς, ἢ κατῄσχυνε γένος.

68 Certus amicus superat diuitias, & omnia mundi regna: ut dicitur in uersu, Nil ego cō tulerim iucundo sanus amico.

68

Φεῦ, οὐκ ἔστι κρεῖσσον, ἢ φίλος σαφής,
οὐ πλοῦτος, οὐ τυραννίς· ἀλόγιστον δέ τι
τὸ πλῆθος, ἀντάλλαγμα γενναίου φίλου.

69 Nimium laudari, sæpe ingratum & molestum est, præsertim ab amicis.

69

Παύσομαί σ' αἰνῶν· ἐπεὶ
βάρος τι κἀν τῷδ' ἐστίν, αἰνεῖσθαι λίαν.

70 Vlcisci hostes cupientis, & deinde libenter mori uolentis, quemadmodū Hecuba dicit: τοὺς ἐχθροὺς τιμωρουμένη αἰῶνα τὸν σύμπαντα δουλεύειν θέλω.

70

Ἐγὼ δὲ πάντως ἐκπνέων ψυχὴν ἐμήν,
δράσας τι χρῄζω τοὺς ἐμοὺς ἐχθροὺς θανεῖν,
ἵν' ἀνταναλώσωμεν, οἵ με προὔδοσαν·
στυγῶσι δ' οἵπερ κἀμ' ἔθηκαν ἄθλιον.

71 Ab honestis & fortibus prognatos, decet quoque honestè & fortiter oppetere.

71

Ἀγαμέμνονός τοι παῖς πέφυχ' ὃς Ἑλλάδος
ἦρξ' ἀξιωθείς, οὐ τύραννος, ἀλλ' ὅμως

ῥώμην

59

Omnibus chara uita mortalibus.

60

Mane. unam enim primùm tibi incuſationem habeo:
An uiuere me poſſe te mortuo ſperaſti?

61

Morientes enim gaudijs priuamur.

62

Neq; ſanguinem meum accipiat frugifera terra,
Non ſplendidus æther, ſi te ego deſerens unquam,
Liberansq; meipſum, reliquero te.

63

Nam mulieribus fido parum.

64

Nihil eſt ſeruile genus, erga liberos.

65

Atqui hoc patrato, bis mori non refugio.

66

Vtrauis enim re non fruſtrati, habituri ſumus gloriam:
Honeſtè morientes potius, quàm turpiter ſeruati.

67

Omnibus mulieribus digna odio exiſtit
Tyndaris filia, quæ infamauit genus.

68

Papæ, non eſt quicquam melius quàm amicus certus:
Non diuitiæ, non regnum: ſtulta porrò quædam
Multitudo, permutatio eſt generoſi & boni amici.

69

Sed deſinam te laudare: nam
Moleſtia quædam etiam in hoc eſt, laudari nimis.

70

Ego uerò omnino expirans animam meam,
Faciens quiddam cupio in meos inimicos mori:
Vt uiciſsim perdamus, qui me perdiderunt:
Ingemiſcant uerò, qui & me fecerunt miſerum.

71

Agamemnonis profectò filius natus ſum, qui Græciæ
Imperium obtinuit, dignus habitus, nõ tyrannus: ſed tamẽ

59 Electræ ſororis, reſpondẽtis Oreſti, quòd nemo libenter moriatur.

60 Pyladæ, abeuntis ad ſeipſum conficiendum telo proprio, ad Oreſtem.

61 Oreſtis morituri, ad Pyladem.

62 Pyladę, reſpondentis Oreſti, quòd uelit unà mori, quòd amicorum ſint communia omnia.

63 Pyladæ Oreſti, ut taceat, ne conſilia de in diſcrimen adducendo Menelao, à mulieribus exaudiantur.

64 Pyladæ ad Oreſtem, ne metuat ſeruos Menelai, meticuloſos ideo quia ſerui ſint.

65 Oreſtis ad Pyladem: ſi Helenã cum Menelao, qui nos deſerit calamitoſos, poſſem prius ulciſci, libenter deinde morerer.

66 Pyladæ ad Oreſtẽ, quòd communi opera uelint uel interficere Helenam, uel incendere ædes Menelai.

67 Chori, de Helena.

68 Oreſtis, laudantis & ſuſpicientis animum uera amicitia digniſsimum, in Pylade.

69 Eiuſdem, commendantis cõſtantiam Pyladæ, qui nec in morte deſerat amicum.

70 Oreſtis, cupientis ulciſci Menelaum, patris fratrẽ, quòd in periculo ſe prorſus ut alieniſsimum deſerat.

71 Eiuſdem, quòd generoſos & à magnis natos, deceat quoque fortiter & cum gloria oppetere.

γάμων θεοῦ τιν' ἔχειν, ὃν οὐ κατοισχυνῶ,
δοῦλον παρασχὼν θάνατον, ἀλλ' ἐλευθέρως
a ψυχὴν ἀφήσω, Μενέλεων δὲ τίσομαι.
ἑνὸς γὰρ εἰ λάβοιμεθ', εὐτυχοῖμεν ἄν.

72

Ο Βούλομαι γὰρ ἡδὺ, καὶ διὰ στόμα
πτηνοῖσι μύθοις ἀδαπάνως τέρψω φρένας.

73

Λέγ'. ὡς τὸ λέγειν ἀγαθ' ἔχει τιν' ἡδονήν.

74

Πανταχοῦ ζῆν ἡδὺ μᾶλλον, ἢ θανεῖν, τοῖς σώφροσιν.

75

Πᾶς ἀνὴρ, κἂν δοῦλος ᾖ τις, ἥδεται τὸ φῶς ὁρῶν.

76

Τέλος ἔχει δαίμων βροτοῖσι, τέλος ὅπη θέλει.

77

Δεινὸν, εὐτυχῶν ἀνὴρ,
πρὸς κακῶς πράσσοντας· ὡς σὺ νῦν ὀρέστα δυστυχεῖς

78

Φησὶ σιωπῶν, ἀρκέσω δ' ἔγω λέγων.

79

Ὅστις δὲ τιμᾷ μητέρ', εὐδαίμων ἔφυ.

80

Ἐπεὶ θεοὶ τῷ δὲ καλλιστεύματι
Ἕλληνας εἰς γῆν καὶ Φρύγας συνήγαγον,
θανάτους ἔθηκαν, ὡς ἀπαντλοῖεν χθονὸς
ὕβρισμα θνητῶν, ἀφθόνου πληρώματος.

81

Καὶ λέκτρ' ἐπῄνεσ', ἡνίκ' ἂν διδῷ πατήρ.

Τέλος.

a Inimicum ulcisci, uitam accipere est alteram.

72 Spes bona etiamsi euentū suum non sortiatur, tamen interim oblectat, & fouet hominem.

73 Quæ bona sunt, omnes libenter audimus.

74 Prudentis est, quomodo cunque potius uiuere, quàm sibi ipsi uim afferre.

75 Omnes homines libētius uiuimus, quàm morimur, etiā serui, quibus tamen uix quicquam in uita afflictius: quemadmodum ille apud Plautum queritur.

76 Solus Deus eripit è calamitatibus, & largitur læta. Ἐν τοῖς γὰρ τέλος ἐστὶν ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε, quemadmodum de dijs est apud Homerum.

77 Felices plerunque difficiles & asperi sunt infelicibus.

78 Qui tacet, consentire uidetur.

79 Felix est, qui honorat parentes debitis obsequijs. In Senario ueteri dicitur, ἱκανῶς βιώσεις γηροβόσκων γονεῖς.

80 Bellum Troianum excitatum est, quemadmodū & Thebanum, ut improbis interfectis, terra leuaretur graui onere. Historiam suprà indicauimus ex Stasimo, qui τὰ κυπρικὰ scripsit, ut referunt commentaria Homeri super illud, Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή. Docet autem ea seu historia, seu fabula, omnia elementa detestari hominum impietatem.

81 Sponsalia fiant consensu parentum: quemadmodum suprà quoq; diximus de Hermione, nihil promittenti de se Oresti, propterea quòd id in patris potestate situm esset. Id responsum honestum puellæ ethnicæ laudat D. Ambrosius, & id imitandum puellis Christianis proponit.

Vires dei cuiusdam habuit. quem non dehonestabo,
Seruilem exhibens mortem: sed liberè
Animam amittam, Menelaum uerò ulciscar.
Vnum enim si adepti fuerimus, felices extiterimus.

72

Quod cupio enim suaue, & ore
Alatis uerbis citra sumptum oblectauero animum.

73

Dic: nam dicere bona, habet quandam uoluptatem.

74

Vbicunque uiuere potius est, quàm mori prudentibus.

75

Quiuis homo, etsi seruus fuerit, delectatur, dum lumen uidet.

76

Finem dabit Deus mortalibus, finem inquam, quando ipse uoluerit.

77

Res grauis est, uir qui in bona fortuna est,
Erga eos qui in mala sunt: quemadmodum nunc tu Oresta in mala constitutus es.

78

Fatetur tacens, sufficiam uerò ego loquens.

79

Qui uerò honorat matrem, felix ille est.

80

Nam dij huius uenustate
Græcos in unum atque Phrygas commiserunt,
Cædesq; ediderunt, ut leuarent à terra
Pondus mortalium, abundanti copia.

81

Et connubium approbo, ubi dederit pater.

FINIS.

72 Orestis iterum: Consolor me spe bona, quæ quamuis frustrata me fuerit, tamẽ oblectat animum, dum illam foueo.

73 Orestis ad Electram sororem, quæ consilium quoddam subijcere uolebat, profuturum saluti ipsorum.

74 Serui Menelai, rogantis Orestem ne se interficiat.

75 Serui Phrygis ad Orestẽ, ne se interficiat, quòd uita nihil sit gratius.

76 Chori, quòd solius Dei sit, finem imponere calamitatibus.

77 Electræ ad Orestem & Pyladem, de Menelao.

78 Orestis ad Menelaum, rogantem Pyladem, an etiam particeps fuerit cædis Helenæ, quam interemptam putabat Menelaus.

79 Menelai ad Orestẽ, quòd impiè fecerit, interficiens matrem.

80 Apollinis ad Menelaum, ne sit sollicitus de Helena, trãslata inter deos ab ipso Ioue.

81 Orestis ad Apollinem, iubentem Orestem ducere uxorem Hermionem, filiam Menelai.

ARGVMENTVM EVRIPIDIS *Electræ.*

Orestes filius Agamemnonis, ad patrem Pyladæ educandus mittitur.

Electra soror Orestis, ab Aegistho, colono cuidam nuptum datur.

Orestes interficit Aegisthum in agro immolantem, simul etiam matrem Clytemnestram, auxilio pædagogi & sororis Electræ.

Pœnitet Orestẽ cum sorore parricidij.

Castor & Pollux componunt turbas, ut exitus sit planè Comicus.

Καταστροφὺ fabulæ similis est Catastrophæ Oresteæ.

Euripidis error taxatus.

CAeso per dolum Agamemnone, regnoque Argiuorum occupato, Aegisthus liberos quoque ipsius interimere uoluit. Orestes itaque infans è media cæde à sorore Electra ereptus, seruo in aliam terram asportandus traditur, fœminis autem uitam socia facinoris Clytemnestra ab adultero impetrauit: quarum alteram ferociorem, quum iam nubilem Aegisthus uideret, periculum sibi inde creari existimans, nobili alicui dare nuptum recusauit: nec domi grandem iam tenere, metuens furtiuas nuptias. sed tutum esse credens, colono cuidam conciliauit: qui se indignum eo matrimonio intelligens, integram eam seruauit. Orestes adultus, & patris ulciscendi & regni recuperandi cupidus, clàm in agrũ Argiuum se cõtulit: sororemq́; quam extra urbem uiuere audierat, inuenit. à qua quid fieri oporteret admonitus, ususq́; opera ueteris sui conseruatoris, qui pædagogus patris Agamemnonis fuerat, manuq́; fidelis amici comitisq́; Pyladis, Aegisthũ primùm in agro immolantem necauit, deinde Clytemnestrã tractam in insidias ab Electra interfecit. Quo parricidio perpetrato, statim ipsos uehementer pœnituit, quod toto pectore expetiuerant, fecisse. Confectos filios ægritudine, ac se sceleris damnantes, affines ipsis sanguine Castor ac Pollux aduentu suo consolantur, & quid è re nata facere illos opus sit, docent: cunctaq́; plena maximarum perturbationũ cõponunt.

Exitus igitur fabulæ ἀπὸ μηχανῆς, ac similis admodum dissolutioni Orestis. quod enim hic faciunt Dioscuri, illic Apollo præstitit. Vtriusque autem finis quum minimè tristis sit, (non malè enim actum est cum superstitibus, ac uoti penè cõpotes omnes facti sunt) magis proprius esse Comœdię quàm tragœdiæ uidetur. Nam quod in argumento hic fingit poeta, colonum illum à uirgine, quam domi diu habuerit, se abstinuisse, non uerisimile est: quod tamen uitium ipse purgare summo studio conatur, quum eum, quamuis pauperem hominem, nobili stirpe natũ dicit, ut generositas animi iniquitate fortunæ extingui non potuerit: præterea quum reformidasse eum Orestem narrat, si quando reuertisset, ne pœnas illi daret uiolatæ sororis. sed etiam secum quoque illum cogitasse demonstrat, nõ habuisse ius in alienã filiam Aegisthum, ut ratę nuptiæ illæ ullo pacto esse potuerint. Si quid aliud huiuscemodi est, in coagmẽtatione rerum, quòd ratione careat,

nec satis bellè cohęreat, id eruditi & ingeniosi uiri uidebunt: neque enim nunc nobis propositum est, id accuratè ostendere. Vtinam, ut hæc fabula partes quasdam habet elegantissimas, summoq; artificio confectas, nec non optimarum uerissimarumq; sententiarũ tota plena est: ita reprehensione hac, culpaq; uacaret, ac rectam οἰκονομίαν haberet.

Quid in hac tragœdia desideretur.

PERSONAE *Fabulæ.*

Colonus Mycenæus, cui in uxorem data fuerat Electra, filia Agamemnonis & Clytemnestræ, soror Orestis.

Orestes, filius Agamemnonis, traditus educandus à sene pædagogo Agamemnonis, Strophio Phocensi, patri Pyladis.

Electra, soror Orestis.

Pylades, filius fuit Strophij Phocensis, constantissimus amicus Orestis.

Chorus, constat ex fœminis Argiuis.

Senex, pædagogus Agamemnonis, seruator Orestis.

Nuncius, nuncians Electrę quomodo Aegisthus sit interfectus ab Oreste, Pylade auxiliante.

Clytemnestra, mater Orestis & Electræ, interfecta ab Oreste. Cui mammam nudatam ostendens, ad mentumq; eius manus extendens, supplex eũ rogabat, ne se interficeret, sed abstineret manus ab illa, à qua esset genitus.

Dioscuri, hoc est, Castor & Pollux, filij Tyndarei & Ledæ, fratres Helenæ & Clytemnestræ, demissi cœlitus, qui componunt turbas omnes, & Pyladi Electram dant uxorem. Orestem uerò terra patria iubent excedere, & proficisci Athenas, ut ibi à cæde expietur.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-ΔΙΑΣ Η ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΗΛΕ-ΚΤΡΑ.

1

Αμικροὶ γὰρ εἰς γένος γε, χρημάτων δὲ δὴ
a πένητες. ἔνθεν ἡ 'υγένει' ἀπόλλυται.

2

Αλις δ' ἔχεις
τἄξωθεν ἔργα· τἀν δόμοις δ' ἡμᾶς χρεὼν
ἐξευτρεπίζειν. εἰσιόντι δ' ἐργάτῃ
θύραθεν, ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς.

3

Εγὼ δ' ἅμ' ἡμέρᾳ
βοῦς εἰς ἀρούρας εἰσβαλὼν, σπερῶ γύας.
b ἀργὸς γὰρ οὐδεὶς, θεοὺς ἔχων ἀνὰ στόμα,
βίον δύναιτ' ἂν ξυλλέγειν ἄνευ πόνου.

4

Δοκεῖς τοῖς σοῖσι δακρύοις,
μὴ τιμῶσα θεοὺς, κρατήσειν
ἐχθρῶν; οὔτοι στοναχαῖς,
ἀλλ' εὐχαῖς θεοὺς σεβίζου-
σ', ἕξεις εὐαμερίαν, ὦ παῖ.

5

Γυναῖκες ἀνδρῶν, ὦ ξέν', οὐ παίδων φίλαι.

6

Θανοῖμι, μητρὸς αἷμ' ἐπισφάξασ' ἐμῆς.

7

Αἴδησις γὰρ οὖν
κἀκ τῶν θυραίων πημάτων δάκνει βροτούς.

8

Ενεστι δ' οἶκτος, ἀμαθίᾳ μὲν οὐδαμοῦ
c σοφοῖσιν ἀνδρῶν. οὐ γὰρ οὐδ' ἀζήμιον,
γνώμην μὲν εἶναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφήν.

9

Γυναικί τοι
αἰσχρὸν, μετ' ἀνδρῶν ἑστάναι νεανιῶν.

1 *Gůt edel, blůt arm.*

a Et genus & uirtus, nisi cũ re, uilior alga est: ut in uersu Horatij dicitur.

2 Honestæ uxoris & sedulæ matrisfamiliàs est, quæ in ædibus sunt rectè curare: quemadmodum apud Homerum Hector suã monet Andromachẽ, Σὺ δ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε.

b Dij facientes adiuuant. Απονον γὰρ χάρμα ἔλαβον παῦροί τινες, ut est apud Pindarum. Et in ueteri prouerbio, Plutarcho referente, dicitur: τὴν χεῖρα προσφέροντα δεῖ τὴν τύχην ἐπικαλεῖν.

4 Non lachrymis, sed uotis & precib. Deus colendus. Oratione quoq; uincuntur hostes.

5 Nouercæ hoc agunt, quomodo grata alteri uiro faciãt, non quomodo liberis prioribus rectè consulant.

6 Inimicum ulcisci, uitam accipere est alteram: Publius in Mimis.

7 Magnis calamitatib. & iustis cædibus etiam exteri afficiuntur, ad quos ea nihil pertinent.

8 Viris sapientibus solet dolere calamitas hominum.

c Nimia sapientia obest. *Alzů scharpff, wirt gern schårtigk.*

9 Turpe est mulieri, colloqui iuuenibus.

10 Καὶ

EX TRAGOEDIA
QVAE VOCATVR
ELECTRA.

1

Lari enim natalibus, at opum
Indigi sumus: unde generis splendor perit.

2

Abundè tibi sunt
Quæ foris fiunt opera: domestica uerò nos decet
Disponere: ingredienti uerò operario
Ex publico, suaue est ea quæ intus sunt inuenire decẽter.

3

Ego autem prima luce
Boues in arua agens, seminabo iugera.
Ociosus enim nemo, deos habens in ore,
Facultates quiret colligere absque labore.

4

Putas tuis lachrymis,
Non colens deos, superiorem te fore
Hostibus? Minimè gemitibus,
Sed uotis deos colens,
Transiges iucundam uitam, ô filia.

5

Mulieres uiris, ô hospes, non liberis fauent.

6

Mori iuuat, matris sanguinem ubi iugulando fudero meæ.

7

Sensus quippe
Etiam ex exteris cladibus mordet mortales.

8

Inest uerò commiseratio, inscitia quidem nusquam
Sapientibus uiris est. neutiquam enim impune,
Mentem esse sapientibus nimis sapientem.

9

Mulieri sanè
Turpe est, apud uiros stare iuuenes.

1 Coloni, cui fuerat Electra data in uxorem, ab Aegistho.

2 Electræ ad colonum maritum, cui erat desponsa: de suo & omnium uxorum honestarum officio.

3 Coloni ad Electram uxorẽ suam, sed adhuc uirginem & intactam.

4 Chori, monentis Electrã, ut à luctibus desinat, & lachrymis, quas effundit ob interfectum patrem à matre Clytemnestra.

5 Orestis fratris, rogantis sororem Electram, quomodo mater Clytemnestra potuerit ferre, ut ipsa ab Aegistho uitrico uxor daretur rustico.

6 Electræ ad Orestem, quòd cupiat interficere matrem, & ulcisci necem patris.

7 Orestis, de patre interfecto, ad sororem: quòd magnæ calamitates, & iniustæ cædes etiam exteris doleant.

8 Orestis, ad sororem, à qua nondum agnoscitur: ut sibi referat totam historiam de patre Agamemnone trucidato, ab Aegistho & Clytemnestra.

9 Coloni, ruri redeuntis, & uidentis colloqui Orestem & Pyladem cum Electra uxore: quos ipsa tamen nõdum agnouerat, quòd Orestes puer planè in Phocæam à pædagogo transportatus fuisset, ad Strophium Pyladę patrem.

10

Καὶ γὰρ εἰ πένης ἔφυν,
οὔτοι τό γ' ἦθος δυσγενὲς παρέξομαι.

11

Οὐκ ἔστ' ἀκριβὲς οὐδὲν εἰς εὐανδρίαν.
ἔχουσι γὰρ ταραγμὸν αἱ φύσεις βροτῶν.
ἤδη γὰρ εἶδον ἄνδρα γενναίου πατρὸς
τὸ μηδὲν ὄντα, χρηστά τ' ἐκ κακῶν τέκνα·
b λιμόν τ' ἐν ἀνδρὸς πλουσίου φρονήματι,
γνώμην τε μεγάλην ἐν πένητι σώματι.

12

Ἀλλ' ἔχει νόσον
πενία, διδάσκει γ' ἄνδρα τῇ χρείᾳ κακόν.

13

Οὗτος γὰρ ἁνήρ, οὔτ' ἐν Ἀργείοις μέγας,
οὔτ' αὖ δοκήσει δωμάτων ὠγκωμένος,
ἐν τοῖς τε πολλοῖς ὢν, ἄριστος εὑρέθη.
οὐ μὴ φρονήσεθ', οἳ κενῶν δοξασμάτων
πλήρεις πλανᾶσθε; τῇ c δ' ὁμιλίᾳ βροτοὺς
κρινεῖτε, καὶ τοῖς ἤθεσιν τοὺς εὐγενεῖς;
d οἱ γὰρ τοιοῦτοι τὰς πόλεις οἰκοῦσιν εὖ,
e καὶ δώμαθ'. αἱ δὲ σάρκες αἱ κεναὶ φρενῶν,
ἀγάλματ' ἀγορᾶς εἰσίν. f οὐδὲ γὰρ δορὶ
μᾶλλον βραχίων σθεναρὸς ἀσθενοῦς μένει·
ἐν τῇ φύσει δὲ τοῦτο, κἀν εὐψυχίᾳ.

14

Ὡς ἐμοὶ πένης
εἴη πρόθυμος πλουσίου μᾶλλον ξένος.

15

Λοξίου γὰρ ἔμπεδοι
χρησμοί, βροτῶν δὲ μαντικὴν χαίρειν ἐῶ.

16

Χωρεῖ δ' εἰς δόμους ὅσον τάχος,

καὶ

10 Animus intuendus, nō cuiusque conditio, νοῦν χρὴ θεάσασθαι (inquit Euripides) οὐδέν τι τῆς εὐμορφίας ὄφελος, ὅταν τις μὴ φρένας καλὰς ἔχῃ. Idem monet Aesopus Samios, apud Maximum Planudem, Constantinopolitanum illum, cui quidá fabulas Aesopicas tribuunt.

11 Virtus non cadit in certas aliquas personas, seu familias, nec propagatur à parentibus perpetuò in liberos: sed Dei donum est, qui eam distribuit pro arbitrio, sæpius contemptis in mundo quamlibet magnis: ut dicitur, πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίρια εἶπεν: rusticanum oratorem non esse contemnendum.

a Ex strenuo patre sæpè imbelles, ex imbelli contrà generosi nascuntur.

b Sæpè ditissimi sordidiores sunt pauperibus.

12 Paupertas sæpè malorum magistra, quemadmodum est apud Theognidem: & malesuada fames, apud Virgilium. Apud Theocritum in Piscatoribus, & Aristophanem in Pluto, paupertas μόνη τὰς τέχνας ἐγείρει. Αὐτὰ τῶ μόχθοιο διδάσκαλος, etc.

13 Etiā pauperes uirtute præditi sunt, plus sæpè quàm diuites.

c Homines non ex conditione uitæ, sed ex conuersatione & moribus iudicandi sunt.

d Pauperes benè morati rectè habitant & ciuitates & domus.

e Vix erit immensus in magno corpore sensus. Contrà: Ingenio plenus, qui uiribus extat egenus, ut in uersu dicitur. f Non ex corpore seu externa specie, sed animi magnitudine homines fortes & strenui habendi sunt. 14 Pauper bonus præferendus diuiti improbo. 15 Dei mandatum & uerbum præferendum hominum opinionibus. 16 Sedula materfamiliàs in hoc est intenta, ut habeat in promptu semper, quo hospitibus & amicis benefaciat.

10

Licet enim pauper sim,
Non tamen animum maleuolum exhibebo.

10 Coloni, inuitantis ad se in ædes Orestem cum Pylade.

11

Non est absolutum quicquam ad strenuitatem.
Habent enim agitationem indoles mortalium.
Iam enim uidi uirum, strenuo ex patre ortum,
Planè nullius precij esse: frugiq; ex ignauis liberos.
Famemq; in uiri opulenti pectore,
Animumq; magnum in pauperis corpore.

11 Orestis, admirantis & suspicientis probitatem & integritatem in colono, uiro rustico, marito Electræ.

12

At habet uitium
Paupertas: docet enim uirum sua indigentia malum.

12 Eiusdem Orestis, de colono, quòd pauperes sæpè ex indigentia ad mala se conuertát.

13

Hic enim uir, neque inter Argiuos magnus,
Neque rursum magnificentia ædium turgidus,
Plebeius existens, optimus inuentus est.
At non sapietis, qui uanis opinionibus
Pleni erratis? & ex conuersatione homines
Iudicabitis, & ex moribus nobiles?
Tales enim ciuitates habitabunt benè,
Et domos. at carnes cassæ mente
Statuæ fori sunt: neq; enim lancea,
Plus brachium robustum imbecilli ualet.
In natura uerò hoc scilicet situm est, et in alacri pectore.

13 Eiusdem Orestis, pergentis in laude & admiratione coloni, uiri quamuis pauperis, tamen optimi & probi.

14

Nam mihi pauper
Fuerit promptus diuite potior hospes.

14 Eiusdem, de eodem colono.

15

Apollinis enim rata
Oracula, hominum autem diuinationem ualere sino.

15 Eiusdem, de Apolline, qui iussit interficere matrem.

16

Perge uerò domum quàm ocyssimè,

16 Coloni, ad Electram uxorem, de parando cibo hospitibus Oresti & Pyladæ.

17 Pecuniæ multum possunt in hominum uita.

a Diuitiæ amplæ ad diuturnum & necessarium uictum parum possunt, cum tam diues quàm pauper saturati nihil differant.

18 Ex eodẽ patre geniti, plerunque sibi inuicem solent esse similes.

19 Non semper nobilium liberi generosi sunt. ut dicitur, *τῶν ἡρώων τέκνα πήματα.*

Ac reliquerũt Pericles & Thucydides illaudatos filios, tum alij etiam: quemadmodum meminit id Aristides rhetor & sophista.

20 Ethnici offenduntur prosperitate impiorum, quòd sæpè in sceleribus aliquandiu impunè uiuant.

21 Infeliciũ nemo est amicus, *Εὐτυχία γὰρ πολύφιλος, Δυστυχία δὲ ἄφιλος, ut dicitur.*

* Id est, si quis sortitur amicum qui in utraque fortuna cõstás est, agat Deo gratias, & pro lucro id reputet.

22 Regem seu alium uirum magnum occidere, non leuis res est, & quæ facilè citoq; cõficiatur.

23 Malè sibi consulit, qui ducit uxorem eam, quæ priorem maritum interemit. Semel náque malus, semper præsumitur malus.

24 *In γυναικοκρατουμένοις hæc dicentur, ubi fæmina regnat.*

b Filij à patre, nõ à matre nominandi. Fortè inde agrestiores & rustici suos patres, non patres, sed Neanen[?] solent uocare, à nominando.

25 Diuitię quiddam sunt instabile: quemadmodum omnis felicitas humana pendula & fluxa est.

καὶ τἄνδον ἐξάρτυε. πολλά τοι γυνὴ
χρήζουσ' ἂν εὕροι δαιτὶ προσφορήματα.

17

Σκοπῶ, τὰ χρήμαθ' ὡς ἔχει μέγα σθένος,
ξένοις τε δοῦναι, σῶμά τ' εἰς νόσον πεσὸν
δαπάναισι σῶσαι. τῆς δ' ἐφ' ἡμέραν βορᾶς
εἰς [a] μικρὸν ἥκει. πᾶς γὰρ ἐμπλησθεὶς ἀνὴρ
ὁ πλούσιός γε χ' ὁ πένης, ἴσον φέρει.

18

Φιλεῖ γὰρ, αἷμα ταυτὸν οἷς ἂν ᾖ πατρὸς,
τὰ πολλ' ὅμοια σώματος πεφυκέναι.

19

Πολλοὶ γὰρ ὄντες εὐγενεῖς, εἰσὶ κακοί.

20

Η χρὴ μηκέτ' ἡγεῖσθαι θεοὺς,
εἰ τἄδικ' ἔσται τῆς δίκης ὑπέρτερα.

21

Ω τέκνον, οὐδεὶς δυστυχοῦντι σοὶ φίλος.
εὕρημα γὰρ τὸ χρῆμα γίνεται τόδε, *
κοινῇ μεταχεῖν τ' ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

22

Οὔτοι βασιλέα φαῦλον κτανεῖν.

23

Ισω δ' ὅταν τις διολέσας δάμαρτα του
κρυπταῖσιν εὐναῖς, εἶτ' ἀναγκασθῇ λαβεῖν,
δύστηνός ἐστιν, εἰ δοκεῖ τὸ σωφρονεῖν
ἐκεῖ μὲν αὐτὴν οὐκ ἔχειν, παρ' οἷ δ' ἔχειν.
ἄλγιστα δ' οἰκεῖς, οὐ δοκῶν οἰκεῖν κακῶς.

24

Πᾶσιν δ' ἐν Ἀργείοισιν ἤκουες τάδε;
ὁ τῆς γυναικὸς, οὐχὶ τ' ἀνδρὸς ἡ γυνή.
καίτοι τόδ' αἰσχρὸν, προστατεῖν γε δωμάτων
γυναῖκα, μὴ τὸν ἄνδρα· κἀκείνους στυγῶ
b τοὺς παῖδας, ὅστις τοῦ μὲν ἄρσενος πατρὸς
οὐκ ὠνόμασται, τῆς δὲ μητρὸς, ἐν πόλει.

25

Ηὔχεις τις εἶναι τοῖσι χρήμασι σθένων.
τὰ δ' οὐδὲν, εἰ μὴ βραχὺν ὁμιλῆσαι χρόνον.

ἡ γὰρ

Et quæ intus sunt accura. multa quippe fœmina
Volens inuenire potest ad conuiuium fercula.

17

Considero, pecuniæ quòd habent magnam uim,
Et ut hospitibus largiare, & corpus in morbũ prolapsum
Sumptibus ad restituendum. ad diurnum autem cibum
Parum refert: quiuis enim saturatus uir,
Tam diues quàm pauper, tantundem aufert.

17 Coloni pauperis, de ui pecuniarum.

18

Solent enim, sanguis idem quibus fuerit patris,
Pleraque similia corporis natura inesse.

18 Senis, pædagogi Agamemnonis, qui Orestem à cæde liberans ad Strophium detulit, ad Electram.

19

Multi quippe existentes claris orti parẽtibus, sunt ignaui.

19 Senis, quærentis de hospitibus quales sint.

20

Aut non amplius existimandi sunt dij esse,
Si iniqua iusticiæ præponderant.

20 Electræ ad Orestẽ, quem agnoscit ex cicatrice, quam puer olim hinnulũ insectans, in patris ædibus iuxta supercilium accepit.

21

O' fili, nullus infeliciter agenti tibi amicus.
Lucrum enim insperatum res est isthæc,
Ex æquo participem esse tam boni quàm mali.

21 Senis ad Orestem, rogantem an etiam possit ipse exul & infelix alicubi habere amicos, qui se iuuarent in ulciscenda nece patris.

22

Minimè regem res leuis facilisq; occidisse.

22 Chori ad Electram, ægrè ferentem moram nunciorum, qui nuncient cædem Aegisthi regis ab Oreste peractam.

23

Sciat autem quiuis, quum corrupta uxore alicuius
Furtiuo concubitu, tum coactus fuerit eam ducere:
Infelix est, si credit, modestiam
Illic quidem ipsam non tenuisse, apud se uerò seruaturam.
Pessimè autem habitas, nescius te habitare malè.

23 Electræ ad Orestem, de Aegistho, quòd malè fecerit, ducens uxorẽ Clytemnestrã, quæ priorem maritum Agamemnonem interfecerit.

24

Omnes autem inter Græcos audiebas hæc:
Ille uxoris est, nec in uiri potestate est fœmina.
Atqui istuc turpe, præfectam esse domui
Mulierem, nec uirum. atq; adeò illos odi
Filios, qui quidem maris patris
Non gerunt nomen, sed matris, in ciuitate.

24 Electræ ad Aegisthum, interfectum ab Oreste.

25

Iactabas quendam te esse opibus pollentem.
Hæ aũt nullius precij, nisi breui ut conuersentur tempore.

25 Eiusdem ad eundem.

a Bona natura, honesti æquiq; studiosa, præferenda diuitijs.

a ἡ γὰρ φύσις βέβαιος, οὐ τὰ χρήματα.
ἡ μὲν γὰρ αἰεὶ παραμένουσ' αἴρει κακά.

b Iniustè partæ opes breui durant tempore.

b ὁ δ' ὄλβος ἄδικος, καὶ μετὰ σκαιῶν ξυνών,
ἐξέπτατ' οἴκων, σμικρὸν ἀνθήσας χρόνον.

26 Ex patre uirili & forti, fortes quoque: molli uerò, molles procreantur: quemadmodum est apud Horatium.

26

Ἀλλ' ἐμοί γ' εἴη πόσις
μὴ παρθενωπὸς, ἀλλὰ τ' ἀνδρείου τρόπου.
τὰ γὰρ τέκν' αὐτῶν, ἄρεος ἐκκρεμάννυται,
τὰ δ' εὐπρεπῆ δὴ, κόσμος ἐν χοροῖς μόνον.

27 Quòd nemo semper impunè peccet.

Nemo improbus perpetuò impunitus uixit. μέλλει γὰρ τὸ θεῖον, τοιοῦτον γὰρ φύσει, ut dixit Euripides. Vt sit lenta, tamen certè magna ira deorum est: ut in uersu Satyrici dicitur.

27

Μή μοι, τὸ πρῶτον βῆμ' ἐὰν δράμῃ καλῶς,
νικᾶν δοκείτω τὴν δίκην, πρὶν ἂν πέλας
γραμμῆς ἵκηται, καὶ τέλος κάμψῃ βίου.

28 Atrocia scelera sequuntur etiam atroces pœnæ: quemadmodum apud Herodotum uerè dicitur in Euterpe.

28

Ἔπραξε δεινὰ, δεινὰ τ' ἀντέδωκέ σοι,
καὶ τῶνδ'. ἔχει γὰρ ἡ δίκη μέγα σθένος.

29 Si Deo non credendum est, cui habebimus fidem?

29

Ὅπου δ' Ἀπόλλων σκαιὸς ᾖ, τίνες σοφοί;

30 Deus non est autor peccati, nec probat, nec mandat fieri scelera, cædes, parricidia: quemadmodum piè dixit Homerus, οὐ μὲν σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσιν Ἀλλὰ δίκην τίουσι καὶ αἴσιμα ἔργ' ἀνθρώπων. Odyss. ξ.

30

Ἄρ' αὖτ' ἀλάστωρ εἶπ', ἀπεικασθεὶς θεῷ.

31 Vulgus beatos putat diuites, felices & potentes in mundo: malè iudicans.

31

Σεβίζω σ' ἴσα καὶ μάκαρσι
πλούτου, μεγάλης τ' εὐδαιμονίας.

32 Fœminæ suspicaces, acerbæ & uehementes.

32

Καὶ τὸ, δόξ' ὅταν λάβῃ κακὴ
γυναῖκα, γλώσσῃ πικρότης ἔνεστί τις.

33 Odium ex iusta causa profectum, ethnicis non improbatur.

33

Ἣν μὲν ἀξίως μισεῖν ἔχεις,
στυγεῖν δίκαιον· εἰ δὲ μὴ, τί δεῖ στυγεῖν;

34 Mulieres res quędam stulta sunt.

d Marito peccante, solet peccare etiam mulier.

* Ἀ παρὰ τὸ ὤθω pello.

e Viro primo deserente fidem coniugalem, si facit similiter uxor, ea sola accusatur, ut prima causa desertionis.

34

Μῶρον μὲν αἱ γυναῖκες, οὐκ ἄλλως λέγω.
ὅταν d δ' ὑπόντος τοῦδ' ἁμαρτάνῃ πόσις,
τἄνδον * παρώσας λέκτρα, μιμεῖσθαι θέλει
γυνὴ τὸν ἄνδρα, χ' ἅτερον κτᾶσθαι φίλον.
e κἄπειτ' ἐν ἡμῖν ὁ ψόγος λαμπρύνεται,
οἱ δ' αἴτιοι τῶνδ' οὐ κλύουσ' ἄνδρες κακῶς.

Nam natura stabilis firmaq; est, non pecuniæ.
Ea namque perpetuò perdurans, tollit mala.
At diuitiæ iniustæ, & cum prauis commorantes,
Euolant è domibus, exiguo cum floruerint tempore.

26

Sed mihi contingat maritus
Nō uirgineo uultu præditus, sed uirili ingenio, moribusq;.
Nam liberi eorum ex Marte pendent:
Sed formosi sanè ornatus in choreis tantum.

27

Ne mihi, primus conatus si successerit pro uotis,
Superiorem se fore æstimet in causa: priusquam propè
Metam accesserit, & finem attigerit flectendo uitæ.

28

Patrauit immania, immanes etiam persoluit pœnas tibi,
Et huic, habet enim ipsa Dice magnum robur.

29

Quando Apollo læuus est, qui'nam sapientes erunt?

30

Nimirum hoc scelestus dixit, assimilatus deo.

31

Colo te ex æquo cum beatis,
Ob diuitias, & magnam felicitatem.

32

Quamuis suspicio cum cœperit mala
Mulierem, linguæ acerbitas inest quæpiam.

33

Si quidem meritò odisse potes,
Odio prosequi iustum est: sin secus, quid attinet odisse?

34

Stultæ quidem sumus mulieres, non nego.
Cum autem, insito hoc animis, peccat maritus,
Domestica fastidiens connubia, imitari uult
Mulier uirum, & alium parare amasium:
Tum in nobis probrum inclarescit,
Autores autem horum non audiunt uiri malè.

26 Electræ uotum, quo indicat, qualem cupiat maritum: uirili, nō fœmineo animo præditum, qui uir sit.

27 Eiusdem Electræ, de Aegistho: Sperasti, quia aliquoties impunè peccasti, & pœna dilata est, te perpetuò sic à malis immunem uicturum.

28 Chori, ad Electram, de interfecto Aegistho.

29 Electræ ad Orestem, nolentem perimere matrē, quod tamen Apollo iusserat.

30 Orestis ad sororem, putantis non esse uocem Apollinis, quæ iubeat necare matrē: sed diaboli alicuius, parricidijs delectantis.

31 Chori, beatam prædicantis Clytemnestram, paulo antè quàm interficeretur ab Oreste.

32 Clytemnestræ ad Electrā, querentem quòd sit pulsa ædibus ut serua.

33 Eiusdem ad eandem, quòd immeritò prosequatur se matrem odio, cum iustè interfecerit Agamemnonē, ob mactatam in Aulide filiam Iphigeniam.

34 Eiusdem ad eandem, de patre iure interfecto: quòd è Troia adduxisset alteram uxorem Cassandram, uatem, Priami filiam.

35 Vxorem multa uiri incommoda ferrè conuenit, ut pax & cōcordia in coniugio retineatur. ut dicitur, πάσας λαβὲ, μὴ βιασάμενος.

36 Forma laudem meretur.

37 Non conuenit uxorē, quæ frugi & honesta esse cupit, multum ornari, & foris conspici, absente marito.

38 Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit: ut dixit Plautus. Bonum enim est, fugienda aspicere alieno in malo: ut in Publij Mimo docetur.

39 Satius est ducere pauperem benè moratam, quàm diuitem improbā. Matronis enim dos pulcherrima, uita pudica: & dummodo morata rectè ueniat, dotata satis est: ut apud Plautum Megadorus diues sorori loquitur.

* Pro ἢ εὐγένειαν.

40 Mulier malè morata & improba, causa est infelicis coniugij.

41 Alij liberorum plus diligunt patrem, alij plus matrem: quod frequentius accidit ex causa quam Atheneus indicat.

42 In serò pœnitentes: quēadmodum aliàs dicere solemus, ὀψὲ φρονεῖς. Et quemadmodum à Platone uerè dictum est, οὐκ ἐπὶ τὸ μὴ δρᾶν κακὰ τρεπόμεθα οἱ πλεῖστοι, δράσαντες δὲ σκανεῖσθαι πειρώμεθα.

43 Nemo pauperū exoptat amicitiam.

44 Deus punit suo tempore peccata: ut dicitur, ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα. & apud Herodotū in uersu dicitur, οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει.

35

Γυναῖκα γὰρ χρὴ πάντα συγχωρεῖν πόσει, ἥτις φρενήρης.

36

Τὸ μὲν γὰρ εἶδος αἶνον ἄξιον φέρει.

37

Γυνὴ δ᾽ ἀπόντος ἀνδρὸς ἥτις ἐκ δόμων
εἰς κάλλος ἀσκεῖ, διάγραφ᾽ ὡς οὖσαν κακήν.
οὐδὲν γὰρ αὐτὴν δεῖ θύραισιν εὐπρεπὲς
φαίνειν πρόσωπον, ἤν τι μὴ ζητῇ κακόν.

38

Τὰ γὰρ κακὰ
παράδειγμα τοῖς ἐσθλοῖσιν, εἴσοψίν τ᾽ ἔχει.

39

Ὅστις δὲ πλοῦτον * ἢ γένειαν εἰσιδὼν,
γαμεῖ πονηρὰν, μῶρός ἐστι. μικρὰ γὰρ
μεγάλων ἀμείνω, σώφρον᾽ ἐν δόμοις λέχη.

40

Τύχη γυναικῶν εἰς γάμους. τὰ μὲν γὰρ εὖ,
τὰ δ᾽ οὐ καλῶς πίπτοντα δέρκομαι βροτῶν.

41

Ὦ παῖ, πέφυκας πατέρα σὸν στέργειν ἀεί.
ἔστιν δὲ καὶ τόδ᾽. οἱ μὲν εἰσὶν ἀρσένων,
οἱ δ᾽ αὖ φιλοῦσι μητέρας μᾶλλον πατρός.

42

Ὀψὲ στενάζεις, ἡνίκ᾽ οὐκ ἔχεις ἄκη.

43

Πένητας οὐδεὶς βούλεται κτᾶσθαι φίλους.

44

Νέμοι τοι δίκαν θεὸς ὅταν τύχῃ.
† Σχέτλια μὲν ἔπαθες, ἀνόσια δ᾽ εἰργάσω
τάλαιν᾽ οὐνέταν.

45

Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς οἶκος ἀθλιώτερος
τῶν a Τανταλείων, οὐδ᾽ ἔφη πίτ᾽, ἐκγόνων.

† Εἴκε πάθοι τὰ κ᾽ ἔρεξε, δίκη κ᾽ ἰθεῖα γένοιτο, ut in uersu Rhadamanthi apud Aristotelem dicitur.

a Atridæ fuerunt è Tantalo prognati. Tantali enim filius fuit Pelops, huius Plisthenes Atridarum pater. Ea familia nihil fuit potentius, nihil ergo calamitosius. τὰ μεγάλα γοῦν περὶ μεγάλοις κινδύνοις φιλεῖ αἱρεῖσθαι: ut est apud Herotodum.

35
Mulierem enim conueniebat omnia concedere marito,
Quæ saltem mentis est compos.

36
Forma etenim laudem dignam habet.

37
Mulierẽ autem, absente uiro quæ peregrè
Ad pulchritudinem se comit, tu refer in album improbarum.
Nihil enim ipsam in plateis decet decoram
Præ se ferre faciem, nisi quid quærat malè.

38
Nam mala
Exemplo sunt bonis, inspectionemq; præbent.

39
Quisquis uerò diuitias, aut nobilitatem spectans,
Ducit improbam, fatuus est. humilia enim
Magnificis præstant, modò sint pudica domi connubia.

40
Fortuna mulierum nuptias moderatur. partim enim prosperè,
Partim uerò non benè cadere uideo res hominum.

41
O' filia, natura inseuit, patrem tuum ut piè ames perpetuò.
Ita autem accidit. alij quidem sunt marium,
Rursum alij diligunt matres plus patre.

42
Serò suspiria ducis, quando non habes remedia.

43
Inopes nemo uult sibi conciliare amicos.

44
Tribuit sanè uindictam Deus suo tempore.
Dira quidem passa es, enormia quoque designasti,
Misera, in thori socium.

45
Non est ulla domus calamitosior,
Quàm Tantali, neque extitit unquam, nepotum.

46 Qui

35 Electræ ad Clytemnestrã, quòd patienter conueniebat tulisse mores & peccata Agamemnonis.

36 Electræ, loquentis de Helena & Clytemnestra sororibus.

37 Electræ, ad matrem Clytemnestram, quòd uix profecto Agamemnone ad Troiam incepisset flauos ad speculum capillos fingerè, ut eò melius placeret Aegistho.

38 Eiusdem ad eandem, quòd intuita in exemplũ sororis Helenæ impudicæ, ipsa debuisset abstinere à similibus.

39 Eiusdem ad eandẽ, quòd Aegisthus stultè fecerit, ducẽs Clytemnestram improbã, propter diuitias.

40 Chori uerba sunt, cur nuptiæ non similiter cadant omnibus.

41 Clytemnestræ ad Electrã, dictitãtem impiè fecisse se matrem, quòd Agamemnonẽ interfecisset.

42 Electræ ad Clytemnestrã, pœnitentem, quòd eam nuptũ dederit colono rustico, obsecuta marito Aegistho.

43 Electræ ad Agamemnonẽ, quòd sola, nulla mulierum præsente, quæ adesset, pepererit, propter amicorum inopiam.

44 Chori ad Clytemnestrã, dum clamans interficitur ab Oreste.

45 Chori, interempta iam Clytemnestra, in ædibus coloni, cui uxor data fuerat Electra.

46 Nihil dulcius patria, nihil ergo difficilius quàm eam relinquere. Extant de patriæ solo gratissimo, aliquoties lepidissimi uersiculi apud Ouidium, apud Homerum etiam de Vlysse, quos facilè quis huc accommodabit.

47 Dij non adsunt improbis, neque iuuant periuros: quorũ consortia uitanda sunt.

48 Beatus qui uiuit in uita sine tragicis & magnis calamitatibus.

46

Καὶ τίνες ἄλλαι στοναχαὶ μείζους,
ἢ γῆς πατρῴας ὅρον ἐκλιπεῖν;

47

Τοῖς μὲν μυσαροῖς οὐκ ἐπαρήγομεν.
οἷσι δ' ὅσιον, καὶ τὸ δίκαιον,
φίλον ἐν βιότῳ, τούτους χαλεπῶν
ἐκλύοντες μόχθων, σώζομεν.
οὕτως ἀδικεῖν μηδεὶς θελέτω,
μὴ δ' ἐπιόρκων μέτα συμπλείτω.

48

Χαίρειν δ' ὅστις δύναται,
καὶ ξυντυχίᾳ μή τινι κάμνει,
θνητῶν εὐδαίμονα πράσσει.

Τέλος.

46
Qui'nam alij gemitus grauiores,
Quàm soli natalis fines relinquere?

47
Scelestis quidem non opitulabimur:
Quibus autem sanctum & iustum
Cordi est in uita, hos grauibus
Liberatos laboribus, seruabimus.
Proindè iniustè agere nulli libeat,
Neque periuris cum unà nauiget.

48
Valere quisquis potest,
Et infortunio nullo laborat,
Mortalium bene beateq; uiuit.

FINIS.

y

46 Orestis ad Dioscuros, cũ iuberetur proficisci è patria Athenas, ut ibi expiaretur à cæde materna.

47 Dioscurorum, hoc est Castoris & Pollucis, qui nautarũ opitulatores sunt in tempestatibus: quòd ipsi dij non adsint improbis.

48 Chori, ad spectatores.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE
Euripidis, Iphigeniæ in Tauris.

Orestes post interfectam matrem miserè exercetur à conscientia carnifice.

Orestes iubetur simulachrum Dianæ è Scythia transportare Athenas.

Orestes cum Pylade comprehenditur à pastoribus Scythicis, ut mactetur hostia Dianæ.

In Scythia hospites mactabantur Dianæ.

Orestes, Pylades & Iphigenia, ablato Dianæ simulachro, è Scythia in Græciam aufugiunt.

Καταστροφὴ huius fabulæ planè comica.

ORestes interfecta matre Clytemnestra, cum in exilium actus, fugitiuus uarijs malis & periculis exerceretur: à furijs quoque carnificibus, infernalibus ultricibus maternæ cædis exagitaretur: consuluit Apollinem, quomodo cùm matris cædem expiare, tum quoque à malis præsentibus pariter omnib. liberari posset. Is iussit proficisci ad Tauros Scythiæ: & simulachrũ Dianæ cœlitus delapsum, idq; inde furto clàm surreptum, Athenas transferre. Eo enim perfuncto, laborum quoque suorum se finem inuenturũ. Eò igitur cum Pylade suo, quem laborum & infortunij sui constantem & fidum socium semper habuit, profectus: cum uix ad littus regionis eius appulissent, uterque à pastoribus eius loci compræhensi, & uincti, abducti sunt ad Iphigeniam Dianæ sacerdotisśá, ut pro more & consuetudine Dianæ uictima fierent. ei enim Iphigenia, omnes aduenas hospites mactare, & sic deam humanis hostijs placare solebat. Deinde cum Orestes, qui esset, & unde aduenisset, Iphigeniæ prolixè exposuisset: ipsa quoque contrà, tum alia de suis rebus exposuisset, tum quoque commemorasset quomodo ex Aulide (ubi mactata fuisse credebatur) supposita cerua à Diana, in Tauricam regionem sublata fuisset: cum utrinque inuicem agnouissent, de communi consilio, arrepto Dianæ simulachro, conscensa naui, Iphigenia cum Oreste & Pylade in Græciam transfugerunt. Eos cũ naui persequi conaretur Thoas, eius terræ rex, à Minerua, quæ componit omnia, est prohibitus. Habetque sic hæc tragœdia euentum planè Comicum, quemadmodum Euripidis aliquot aliæ similiter exeunt.

PERSO-

PERSONAE *Fabulæ.*

Iphigenia, filia Agamemnonis: quæ cum in Aulide iratæ Dianæ immolanda esset, dea miserta illam sustulit, ceruamq; pro ea supposuit: uirginem autem in Tauricam regionem transtulit, ubi à Thoante rege, eiusdē deæ sacris præfecta est, quæ hospitum mactatione peragi solebant.

Orestes, filius Agamemnonis, frater Iphigeniæ.

Pylades, amicus constantissimus Orestis.

Chorus, constans ex Græcanicis mulieribus, famulabus Iphigeniæ.

Bubulcus, nuncians Iphigeniæ, captos esse à pastoribus duos hospites Græcos, in littore.

Thoas, rex in Tauris Scythiæ.

Nuncius alter, qui annunciat regi Thoanti, aufugisse Iphigeniam cum simulachro Dianæ in Græciam.

Minerua, finiens tragœdiam: & quæ prius tristia fuerant, læta omnia efficiens.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ Ἥ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ἐν Ταύροις.

1 Filij sunt columen familiæ.

1

τῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες.

2 Deorum responsis, uerbo & oraculis adhibenda fides.

2

Τὸν τοῦ θεοῦ δὲ χρησμὸν οὐκ ἀπιστέον.

3 Fortes soli labores obeunt, molles uerò non item.

3

τοὺς πόνους γὰρ οἱ 'γαθοὶ
τολμῶσι· δειλοὶ δ' εἰσὶν οὐδὲν οὐδαμοῦ.

4 Si omnino moriendum est, id agendum ut honestè moriamur: quemadmodum est apud Homerum de Hectore, in ultimo congressu cum Achille.

4

Γηλάδη θανούμεθ', ἀλλ' ὅπως θανούμεθα
κάλλιστ'.

5 Infelices solent esse infensi felicioribus.

5

Οἱ δυστυχεῖς γὰρ τοῖσιν εὐτυχεστέροις,
αὐτοὶ κακῶς πράξαντες, οὐ φρονοῦσιν εὖ.

6 Immundi qui apud Ethnicos fuerint, ideoq; ab aris prohibiti.

* Veterum dij mactationib. hominum gaudebant. Fuerunt ergo immisericordes dij, calamitate hominum miserorum lætantes: rarò domi, cum auxilio opus erat: quemadmodum est apud Homerũ in Iliade, & Aristophanem in Pace.

a Homines improbi sæpè in Deos referunt ea, quorum dij non sunt nec authores, nec approbatores.

b Nullus deorũ impius est, quòd tunc dij esse desinant: quemadmodum in uersu Aeschyli dicitur, θεοὶ ἄν τι δρῶσι αἰσχρὸν, οὐκ εἰσὶ θεοί.

6

τὰ τῆς θεοῦ δὲ μέμφομαι σοφίσματα,
ἥτις βροτῶν μὲν ἤν τις ἅψηται φόνου,
ἢ καὶ λοχείας ἢ νεκροῦ θίγῃ χεροῖν,
βωμῶν ἀπείργει, μυσαρὸν ὡς ἡγουμένη.
* αὐτὴ δὲ θυσίαις ἥδεται βροτοκτόνοις.
οὐκ ἔσθ' ὅπως ἔτεκεν ἂν ἡ Διὸς δάμαρ
Λητὼ τοσαύτην ἀμαθίαν. ἐγὼ μὲν οὖν
τὰ Ταντάλου θεοῖσιν ἑστιάματα
ἄπιστα κρίνω, παιδὸς ἡσθῆναι βορᾷ.
a τοὺς δ' ἐνθάδ' αὐτοὺς ὄντας ἀνθρωποκτόνους,
εἰς τὸν θεὸν τὸ φαῦλον ἀναφέρειν δοκῶ.
b οὐδένα γὰρ οἶμαι τῶν δαιμόνων εἶναι κακόν.

7 Spes lucri homines per maria & terras, pericula & labores agit.

7

Φίλα γὰρ ἐλπὶς ἐγένετ' ἐπὶ
πήμασι βροτῶν ἄπληστος ἀνθρώποις,
ὄλβου βάρος, οἳ φέρονται
πλάνητες ἐπ' οἶδμα, πόλεις τε
βαρβάρους περῶντες.

EX TRAGOEDIA
QVAE VOCATVR IPHIGENIA in Tauris.

1

Ilij enim mares sunt columnæ familiæ.

2

Dei uerò oraculum non reijciendum, ut falsum.

3

Labores enim, qui fortes sunt,
Audent: timidi autem sunt nihil usquam.

4

O' Pylades, moriemur: sed uide ut moriamur
Honestissimè.

5

Infelices enim beatioribus,
Ipsi cum malè habent, iniquiores sunt.

6

Sed huius deæ incuso consilia,
Quæ mortalium quidem si quis commiserit cædem,
Aut puerperam aut cadauer attigerit manibus,
Ab aris arcet, tanquam execrabilem existimans.
Ipsamet uerò uictimis oblectatur, quæ constant ex cæde humana.
Non est, quòd pepererit Iouis uxor
Latona tantam† inscitiam. Ego quidem
*Quas * Tantalus apposuit dijs epulationes,*
Fide non dignas iudico, filij oblectatum esu.
Sed ipsos huius terræ incolas, cum sint homicidæ,
In deam hoc peccatum referre existimo.
Neminem enim existimo deorum esse malum.

7

Dulcis enim spes est, per
Mala mortalium inexpleta hominibus,
Diuitiarum propter copias, qui feruntur
Errones, per mare ciuitatesq;
Barbaras penetrantes,

1 Iphigeniæ, de fratre Oreste adhuc superstite, extincto patre Agamemnone.

2 Pyladæ, de oraculo Apollinis, qui iusserat Orestem auferre simulachrũ Dianæ, quod in Tauris colebatur, finem omnium suorum malorum.

3 Eiusdem, ad Orestem: audendum & conandum esse, ut superato templo simulachrum secum auferant.

4 Orestis ad Pyladem, ut fortiter stet contra pastores, qui se comprehensos uictimá Dianæ offerre uolebant, pro terræ more & consuetudine.

5 Iphigeniæ, de Helena & Menelao, quos ulcisci cupit, propterea quod sibi causa fuerint ut mactaretur Dianæ in Aulide.

6 Eiusdem Iphigeniæ, detestantis sacra, quibus mactati immolabantur hospites.

† Id est, Non puto uerisimile esse, quòd Latona tam impiá & crudelem filiam Dianam pepererit, quæ gaudeat uictimis humanis.

* De Tantalo, quomodo dijs conuiuis proposuerit filium Pelopẽ epulandum, est in Pindaro 1. Olympiorum.

7 Chori, quòd multi homines spe & cupiditate lucri & diuitiarum, nauigantes maria, in plurima pericula seipsos conijciant.

κοιναὶ δόξαι.* γνῶμαι
δ' οἷς μὲν ἄκαιρος ὄλβος,
τοῖς δ' εἰς μέτρον ἥκει.

8

τὰς τύχας τίς οἶδ', ὅτι
τοιαῖδ' ἔσονται; a πάντα γὰρ τὰ τῶν θεῶν
εἰς ἀφανὲς ἕρπει, b κοὐδὲν οἶδ' οὐδεὶς κακόν·
ἡ γὰρ τύχη παρήγαγ' εἰς τὸ δυσμαθές.

9

Οὔτοι νομίζω σοφόν, ὃς ἂν μέλλων θανεῖν,
οἴκτῳ τὸ δεῖμα τοῦ 'λέθρου νικᾶν θέλει,
οὐθ' c ὅστις ἄλλον ἐγγὺς ὄντ', οἰκτίζεται,
σωτηρίας ἂν ἐλπίς. ὡς δύ' ἐξ ἑνὸς
κακῷ συνάπτει, μωρίαν τ' ὀφλισκάνει,
θνήσκει θ' ὁμοίως. τὴν d τύχην δ' ἐᾶν χρεών.

10

τοῦτο μὲν δὸς τῇ τύχῃ.

11

Οὐ γὰρ ὅνγ' e ἐγ' ὦδα τῶν εὐδαιμόνων.

12

Ἀλλ' οὐ τὰ πρὸς θεῶν εὐτυχεῖ, δίκαιος ὤν.

13

ψευδεῖς ὄνειροι χαίρετ', οὐδὲν ἦτ' ἄρα.
f οὐθ' οἱ σοφοί γε δαίμονες κεκλημένοι,
πτηνῶν ὀνείρων εἰσὶν ἀψευδέστεροι.
g πολὺς ταραγμὸς ἔν τε τοῖς θεοῖς ἔνι,
κἂν τοῖς βροτείοις.

14

τὰ τῶν φίλων
αἴσχιστον ὅστις καταβαλὼν εἰς ξυμφοράς,
h αὐτὸς i σέσωσται. τυγχάνει δ' ὅδ' ὢν φίλος,
μου οὐδὲν ἧσσον ἤ με φῶς ὁρᾶν θέλω.

15

τὰ γὰρ τῶν βασιλέων παθήματα,
ἴσασι πάντες, ὧν ἐπιστροφή τις ἦν.

16

Αἰσχρόν, θανόντος σοῦ βλέπειν ἡμᾶς φάος.
κοινῇ τ' ἔπλευσα, δεῖ με καὶ κοινῇ θανεῖν.
καὶ δειλίαν γάρ, καὶ κάκην κεκτήσομαι.

* Intempestiuũ diuitiarum studiũ, in mala conijcit homines.

8 Nemo potest scire quali fortuna aliquando usurus sit, seu mala, seu læta.

a Deorum consilia & decreta ignota hominibus.

b Nemo potest præscire suũ infortuniũ: quòd id dij absconderint hominibus.

9 Nemo luctu, querela & metu mortem uincet: hoc est, efficiet ne moriatur, cum ipsi iam moriendum est.

c Stultũ est lugere mortuos, cum id sit stultitia, nihilque eo ad salutem proficiatur.

d Quæ aliter fieri nequeunt, Deo committenda sunt in patientia.

10 Fortunæ quisque maleuolentia miser est.

11 Nemo in hac uita beatus.

e Pro ἐγὼ οἶδα.

12 Boni uiri plerunque subiecti sunt cruci, etiam apud Ethnicos: quia diabolus etiam in ethnicis, sine agnitione Dei uiuentibus, odit uirtutem.

13 Somnijs non credendum.

f Dij ethnicis somnijs incertiores habiti.

g Nihil certi in rebus tum diuinis, tum humanis: secundũ Ethnicos, obsequentes quandoq; seu affectibus: seu malis quibus premuntur, ad eiusmodi blasphemias euomendas impulsi.

14 Turpissimum est, ex incõmodo amici suum comparare commodum.

h Amicus alter idem, una anima in duobus habitans corporibus, ut quidam τῶν πάλαι σοφῶν dixisse memorantur.

i Tertia persona præteriti uocis passiuæ uerbi σώζομαι.

15 Regum infortunia, & magnorum uirorum casus facilè innotescunt apud omnes homines. 16 Veri amici & mori & uiuere unà parati.

Communis hic est sensus. studium uerò
Quibus quidem intempestiuum est diuitiarum,
Illis usuenit.

8

Fortunam quis nouit, quòd
Talis erit? omnia enim quæ à dijs ueniunt,
In incertum ueniunt: & ullum non quisquam nouit malũ.
Nam ipsa fortuna ducit ad cognoscendi difficultatem.

8 Iphigeniæ, dolentis infelicitatem Orestis & Pyladæ, qui comprehensi & uincti à pastoribus, mactandi ad aram Dianæ adducebantur.

9

Non certè existimo sapientem, qui cum moriturus est,
Miseratione metum mortis uincere uult:
Neq; qui eius, qui propè Plutonem, miseretur,
Salutis utique spes est. itaq; duo ex uno
Mala conglutinat, & stultitiæ reus est,
Moriturq; nihilominus. sed fortunã liberã sinere cõuenit.

9 Orestis respondentis Iphigeniæ sorori, à qua nondum agnitus fuit, dolenti ipsius infortunium, & præsentem calamitatem, quòd ipsi paulo pòst moriendum esset.

10

Istud attribue fortunæ.

11

Neque enim ego noui eum, quem dicunt ex beatis esse.

12

Verùm non à dijs fortunam habet, iustus existens.

10 Iphigeniæ ad Orestẽ, qui dicebat, rectius se uocari posse miserum, quàm seu Orestẽ, seu quocunque nomine.

11 Orestis, respõdentis Iphigeniæ, quæ quærebat de Agamemnone, nuncupato ab omnib. felici, propter potẽtiã, &c.

12 Orestis ad Iphigeniã, quòd ipse quamuis ab omnibus prædicetur iustè interfecisse matrem, tamen à Deo exerceatur exul miserrimè.

13

Vana insomnia ualete, nihil estis utique:
Neque qui sapientes dij uocantur,
Volucribus somnijs sunt certiores.
Magna perturbatio in rebus diuinis est,
Atque in humanis.

13 Iphigeniæ, lætantis, cum audiret uiuere adhuc Orestẽ filium, & uana esse somnia quæ de eo uiderat ut defuncto.

14

Res amicorum

Turpißimum est quicunque coniecerit in mala,
Ipse saluus sit. existit uerò hic amicus,
Quem nihil minus quàm me lucem uidere cupio.

14 Orestis, cũ Iphigenia uellet dimittere se saluum, Pyladem uerò mactare.

15

Regum enim casus
Norunt omnes, quibus consideratio aliqua est.

15 Pyladis, respondentis Oresti, qui mirabatur quomodo Iphigenia in Scythia existens, notas habeat præcipuas Græcorum familias, & de excidio quoque Troiano sciscitetur.

16

Turpe est, mortuo te nos uiuere.
Pariterq; nauigaui, oportet me etiam pariter mori.
Notam timiditatis enim & ignauiæ comparauero.

16 Pyladis ad Orestem, cum quo uiuere morique paratus est.

17 Improbi multi sunt in uita, & *κακόλογοι οἱ πολῖται*, ut est apud Pindarum

17

Πολλοὶ γὰρ κακοί.

18 Deus punit parricidium.

18

Μητέρα κατακτὰς, αὐτὸς αὐτ᾽ ἀπόλλυμαι.

19 Deus quæ promisit, seruat, etiam tunc cum deseruisse nos putatur.

a In magnis malis homines incipiunt dubitare de Deo, & eius promissionibus.

19

Ἀτὰρ τὸ τοῦ θεοῦ γ᾽ οὐ διέφθαρεν μέ πω
μαντεῦμα, καίτοι γ᾽ ἐγγὺς ἕστηκα φόνου.
a ἀλλ᾽ ἔστιν, ἔστιν ἡ λίαν δυσπραξία,
λίαν διδοῦσα μεταβολὰς, ὅταν τύχῃ.

20 Homines in periculis multa pollicentur, quæ deinde nō præstant à metu liberi, sed fiūt insolentes.

20

Οὐδεὶς αὐτὸς ἐν πόνοις ἀνὴρ,
ὅταν γε πρὸς τὸ θάρσος ἐκ φόβου πέσῃ.

21 Multa multis in uita accidunt mala. Singuli in uita habemus, quo cum cōflictemur, alius aliud.

21

Πολλὰ γὰρ πολλῶν κυρεῖ.

22 Magni & potentes in mūdo, magnis quoque subijciuntur calamitatibus.

22

Γένει μὲν εὐτυχοῦμεν· εἰς δὲ συμφορὰς,
ὦ σύγγον᾽, ἡμῶν δυστυχὴς ἔφυ βίος.

23 Nulla calamitas sola.

23

Ἀλλα δ᾽ ἐξ ἄλλων κυρεῖ.

24 Sapientum est, obseruare occasionem, & ea uti ad meliorem fortunam comparandam.

* Pro *μὴ ἐκβάντας*.

24

Σοφῶν γὰρ ἀνδρῶν ταῦτα, * μὴ ᾽κβάντας τύχης,
καιρὸν λαβόντας, ἡδονὰς ἄλλας λαβεῖν.

25 Citius obliuiscimur mulieris mortuæ, quàm uiri defuncti.

25

Οὐ γὰρ ἀλλ᾽ ἀνὴρ μὲν ἐκ δόμων
θανὼν ποθεινὸς· τὰ δὲ γυναικὸς, ἀσθενῆ.

26 Furibus grata nox est: ueritati uerò, quæ neminem reformidat, dies.

26

Κλεπτῶν γὰρ ἡ νὺξ, τῆς δ᾽ ἀληθείας τὸ φῶς.

27 Mulieres ingeniosæ ad fraudes inueniendas.

27

Δειναὶ γὰρ αἱ γυναῖκες, εὑρίσκειν τέχνας.

28 Mulier multum potest ad flectendos animos hominum, ad misericordiam mouendam.

28

Ἔχει τοι δύναμιν εἰς οἶκτον γυνή.

29 Mulier mulieri adest, & altera alteram iuuare solet.

29

Γυναῖκές ἐσμεν φιλόφρον ἀλλήλων γένος,
σῴζειν τε κοινὰ πράγματ᾽ ἀσφαλέστατοι.

30 Homo taciturnus, qui nō effutit commissa, res pulchra est.

30

Καλόν τι γλῶσσ᾽, ὅτῳ πίστις παρῇ.

31 Miserum est, ex diuite fieri pauperem.

31

τὸ γὰρ μετ᾽ εὐτυχίας κακοῦσθαι,

θνατοῖς

17
Plerique enim improbi.

18
Matrem ubi interfeci, ipse uicissim pereo.

19
Sed Dei me fefellit nunquam
Vaticinium, qua nuis propè steti cædem.
Verùm omnino incredibilis infelicitas
Incredibiles dat perturbationes, quando uenerit.

20
Nullus sibi similis in periculis homo,
Quoties ad audaciam ex metu uenerit.

21
Multa enim multis accidunt.

22
Genere quidem beati sumus: ad calamitates uerò,
O' soror, nostra infelix est uita.

23
Alia ex alijs eueniunt.

24
Sapientium enim uirorum hæc: non egredientes fortunã,
Occasione capta, uoluptates alias capere.

25
Namque uir quidem ex familia
Cum moritur, desiderabilis: mulieris uerò res, imbecilles.

26
Furibus enim idonea est nox, sed ueritati lux.

27
Ingeniosæ enim mulieres, ad inueniendum fraudes.

28
Habet enim uim quandã ad mouẽdã misericordiã mulier.

29
Nos mulieres sumus beneuolæ inuicem omnes,
Et ad seruandum communes res certissimæ.

30
Eximia quædam res est lingua, cui fides adfuerit.

31
Namque post bonam fortunam miserè affici,

17 Eiusdem ad eundẽ, quòd improbi malè sint locuturi de Pylade, si Oreste interfecto, ipse in uita manserit.
18 Orestis ad Pyladem, quòd luat pœnas parricidij.
19 Pyladis ad Orestẽ, ne incuset Apollinem mendacis uaticinij, quo proficisci iussus fuerat ad Tauros, ut ibi sine captiuitate, sine uinculis, sine deniq; ullo periculo expiaretur à cæde materna. Posse enim Deum auxiliari, & ueritatem uaticinij implere etiam in ipso mortis articulo, & è periculis subitò liberare.
20 Iphigeniæ, ad Orestem & Pyladem, quòd liberati ne mactentur, & deinde à metu soluti, non sint seruaturi quæ promiserint.
21 Iphigeniæ ad Pyladẽ, quòd nauigantib. in mari, & deniq; omnib. peregrè proficiscentibus, uaria accidere possunt.
22 Orestis, cũ Iphigenia beatam prædicaret patriam, quæ educasset Orestem.
23 Orestis ad Iphigeniã, quòd nulla calamitas sola sit.
24 Chori, monentis Orestẽ, ut cogitet de occasione, quomodo saluus unà cum sorore Iphigenia ex Scythia euadat.
25 Iphigeniæ, quòd cupiat seruare fratrem Orestẽ iam agnitũ, etiamsi moriendum sibi sit.
26 Orestis ad Iphigeniã, ut absconditus in templo Dianæ, noctu furetur simulachrũ eius, propter quod ex Græcia de Apollinis iussu aduenerat.
27 Orestis ad Iphigeniã, dicentẽ se habere consiliũ, quo abducere possint Dianæ simulachrum sine periculo.
28 Orestis ad eandẽ, ut persuadeat mulieribus ex quibus Chorus constabat, ne prodant conatus Iphigeniæ & Orestis.
29 Eiusdem Iphigeniæ ad easdem, ut taceant. 30 Eiusdem ad easdem, à quibus petit taciturnitatem. 31 Chori, deplorantis suam seruitutem, in terra barbara Scythia.

θνατοῖς βαρὺς αἰών.

32 Parricidæ abominandi etiam barbaris.

32

Ἄπολλον, οὐδ' ἐν βαρβάροις τόδ' ἔτλη τίς ἄν.

33 Mos, lex & cõſuetudo cuiuſque terræ nõ eſt neglıgẽda. νόμος γὰρ καὶ χώρα: Lex eſt & regio, ut dicitur.

33

Τὸν νόμον ἀνάγκη τὸν προκείμενον σέβειν.

34 Mare abluit hominum peccata.

34

Θάλασσα κλύζει πάντα τἀνθρώπων κακά.

35 De hominibus malę fidei. uide prouerb. Græca fides.

35

Γιστὸν Ἑλλὰς οἶδεν οὐδέν.

36 Mulieribus non fidendũ.

36

Ἄπιστον γυναικεῖον γένος.

37 Qui dijs non credit, ſtultus eſt.

37

Ἄνασσ' Ἀθάνα, τοῖσι τῶν θεῶν λόγοις
ὅστις κλύων ἄπιστος, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ.

38 Contra Deos, contra denique ſe fortiores non pugnandum, nihilq; ſuprà uires agendum.

38

Τί γὰρ
πρὸς τοὺς θέλοντας θεοὺς ἁμιλλᾶσθαι καλόν;

39 Dijs obtemperandum: quodq; ipſi uolunt, nobis quoque probari debet.

39

Τὸ γὰρ χρεών σου τε, καὶ θεῶν, κρατεῖ.

Τέλος.

Mortalibus grauis uita est.

32

O' Apollo, neq; apud barbaros hoc quisquã ausus fuisset.

33

Ritum necessitas est constitutum colere.

34

Mare abluit omnia hominum peccata.

35

Fidele Græcia nihil nouit.

36

Perfidum muliebre genus.

37

O' regina Minerua: sermonibus deorum,
Qui, cum audit, fidem non habet, non rectè sapit.

38

Quid enim,
Contra fortiores Deos certare, pulchrum?

39

Voluntas enim tua, & deorum, uincit.

FINIS.

32 Thoantis regis Scythiæ, ad Iphigeniam, cum audiret Orestem occidisse matrẽ suã.
33 Iphigeniæ ad Thoantem, quòd uelit mactare Orestem & Pyladem, pro more eius terræ.
34 Iphigeniæ ad Thoantem, quod uelit laudans aqua marina, præparare parricidas istos duos ad mactationem.
35 Iphigeniæ, iubentis addere uincula Oresti & Pyladæ, ne aufugerent.
36 Nuncij, nunciantis quòd Iphigenia unà cum Oreste & Pylade arrepto Dianæ simulachro aufugerint.
37 Thoantis ad Mineruam, quæ monet eum ne persequatur naui Iphigeniam, cuius opera euaserunt Orestes cum Pylade.
38 Eiusdem ad eandem.
39 Eiusdem ad eandẽ, quòd dijs sit obtemperandum.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE *Euripidis Rhesi.*

RHesus, filius quidem fuit Strymonis & Terpsichores, Musarum unius. Thracum uerò dux existens, ad Ilium peruenit noctu, cum castra haberent Troiani iuxta naues Græcorum. Hunc Vlysses & Diomedes exploratores existentes interficiunt, Minerua eos admonente, quòd magnum immineret Græcis periculum ex hoc: Terpsichore uerò apparens, filij cadauer ad sepulturã sustulit. Hanc fabulam nonnulli subdititiam existimarunt, tanquam non sit Euripidis. Sophoclis enim magis exhibet characterem dicendi. Sed in actionib. fabularum, tanquam legitima inscripta est. Etenim circa res sublimes in ea magnifica actio, Euripidem authorem refert. Scena huius fabulæ in Troia est. Chorus constat ex custodibus Troianis, qui etiam proloquuntur. Continet uerò nocturnam congregationem.

ALIVD ARGVMENTVM EX LIB. II. *historiæ Troianæ Dictys Cretensis.*

Rhesus rex Thracum uenit auxilio Troianis cũ magna Thracum copia.

Per idem tempus Rhesus de Eroneo genitus, haud alienus à Priami amicitia, pacta mercede cum magnis Thracum copijs aduentabat. Is incidente iam uespere paulisper moratus apud Oen insulam, quæ antè positam ciuitatem continenti eius adiungitur: secundam circiter uigiliam ingressus Troianos campos, explicitisque tentorijs ibidem, opperiebatur. Quod ubi Diomedes atque Vlysses, uigilias in ea parte curantes, procul animaduertere, rati Troianos à Priamo exploratum missos, arreptis armis, mox presso gradu circumspicientes omnia, pergunt ad eum locum. Tum fatigatis ex itinere custodibus, & ob id somno presis, ijque & interius progresi, in ipsis tentorijs regem interficiunt. Dein nihil ultrà audendum rati, currum eius & cum egregijs insignibus equos ad naues ducunt. Ita reliquum noctis in suis quisque tabernaculis requiescentes transigunt. At lucis principio reliquos duces conueniunt, eos facinus ausum expletumque docent. Ac mox rati barbaros incensos cæde regis affore, iubet omnes frequentes apud arma agere, opeririq; hostem.

Diomedes cum Vlysse interficiunt Rhesum in tentorio, defatigatum ex itinere, & somno oppressum.

Neque multo pòst Thraces uiri expergefacti è somno, regem interemptum fœda ac miseranda facie intra tentoria animaduertêre, & uestigia abducti currus manifesta sunt. Raptim ac sine ullis ordinibus, ut quenque sors conglobauerat, ad naues euolant. Quibus procul uisis, nostri conferunt inter se, atque imperia seruantes eunt obuiam. Sed Aiaces duo aliquantum in aciem progresi, primos Thracum inuadunt atq; opprimunt. Dein reliqui duces, ut quisque locum cæperat, cedere singulos: & ubi conferti steterant, bini aut amplius congregati, impetu suo dissoluere. Ac mox dispersos palantesq; interficere, prorsus uti nullus reliquus cædis fieret. Ac statim Graij extinctis qui aduersum ierant, signo dato ad tentoria eorum pergunt. Ac illi qui custodes castris relicti soli superfuerant, uisis contrà hostibus, terrore ipso miserandum in modum effœminati, omnibus omisis ad mœnia confugiunt. Tum undique uersus nostri ingruentes, arma, equos, regias opes, & ad postremùm uti quidq; sors dederat, præripiunt. Hoc modo uictores Graij deletis cum Imperatore Thracibus, onusti præda ac uictoria, ad naues

Græci confligunt cum Thracum exercitu, uolente ulcisci regem Rhesum interfectum.

Graij, cæsis Thracibus, onusti præda & uictoria ad naues redeunt.

ues digrediũtur. Quum interim Troiani ex muris respectantes, neque quicquam pro socijs ausi, intra mœnia tamen trepidabant. Igitur barbari tot iam aduersis rebus fracti, legatos inducias postulãtes, ad Græcos mittunt. Ac mox nostris conditionem approbantibus, interposito sacrificio fidem pacti firmauere.

PERSONAE.

Chorus, custodum Troianorum.

Hector, filius Priami fortissimus, & natu maior.

Aeneas, filius Anchisæ.

Dolon Troianus, qui ab Hectore mittitur ad explorãdum res Græcorũ, proposito præmio equis Achillis, interceptus & interfectus ab Vlysse & Diomede, exploratoribus Græcorum.

Nuncius, pastor qui nunciat Hectori, aduenisse Rhesum noctu cum exercitu ingenti, ad auxiliandum Troianis, contra Græcos.

Rhesus dux Thracum, interfectus in castris ab Vlysse & Diomede.

Vlysses
Diomedes } Græcorum exploratores.

Minerua, quę Rhesum Vlysi & Diomedi prodidit, & quo modo interfici posset, ostendit.

Paris, filius Priami, qui Helenam Menelai uxorem rapuit.

Musa, mater Rhesi, quæ deflet filium interfectum.

Rhesi auriga, qui primus Troianis Rhesum interfectum nunciat.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ Ἡ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΡΗΣΟΣ.

1

Ἐν ὀρφνῇ δραπέτης μέγα σθένει.

2

Ἁπλοῦς ἐπ' ἐχθροῖς μῦθος, ὁπλίζειν χέρα.

3

Αἰσχρὸν γὰρ ἡμῖν, καὶ πρὸς αἰσχύνῃ κακόν,
θεοῦ διδόντος, πολεμίους ἄνευ μάχης
φεύγειν ἐᾶσαι, πολλὰ δράσαντας κακά.

4

Εἴθ' ἦσθ' ἀνὴρ εὔβουλος, ὡς δρᾶσαι χερί,
ἀλλ' οὐ γὰρ [a] ὡυτὸς πάντ' ἐπίστασθαι βροτῶν
πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο πρόσκειται γέρας·
σὲ μὲν μάχεσθαι, τοὺς δὲ βουλεύειν καλῶς.

5

Νικᾶτ', [b] ἐπειδὴ πᾶσιν ἁνδάνει τάδε.

6

Οὔτοι πάντ' ἐγὼ δυνήσομαι
πόλει πατρῴᾳ, συμμάχοις θ' ὑπαρκετεῖν.

7

Γατρὸς δὲ καὶ πρὶν εὐκλεᾶ δόμον,
νῦν δὶς τοσοῦτ' ἔθηκας εὐκλεέστερον.

8

Γονοῦντα δ' ἄξιον
μισθὸν φέρεσθαι. παντὶ c γὰρ προσκείμενον
κέρδος πρὸς ἔργῳ, τὴν χάριν τίκτει διπλῆν.

9

Οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω.

10

Κακοὶ γεωργεῖν χεῖρες εὖ τεθραμμέναι.

11

Χρὴ δ' ἐπ' ἀξίοις πονεῖν,
ψυχὴν προβάλλοντ' ἐν κύβοισι δαίμονος.

12 Μέγας

1 Nox fugientibus amica.

2 Optima ratio est, sine mora aggredi hostes. Apud Terétium uerò aliter sentit ille, qui omnia prius consilio quàm armis experiri sapientes iubet.

3 Turpe est hostes fugientes & iam cæsos non persequi.

4 Non omnia possumus omnes: Nemo habet omnia dona.

a Pro ὁ αὐτός.

5 Quæ omnes probant, illis non est repugnandum. πολλῶν γὰρ ἐράσων μιλέτω, μέζων ἐπιθήκη: ut est apud Hesiodum.

b Id est, placet mihi uestrum consilium, quia probatur ab omnibus.

6 Vnus uir non sufficit omnibus laboribus, omnibusque pariter officijs.

7 Liberi suis uirtutibus augent decus paternum.

8 Mercenarius dignus mercede.

c Honos & præmium alit artes, & extimulat homines ad studium & laborem. Noti sunt elegantes Martialis uersiculi: Sint Mœcenates, non deerunt Flacce Marones: Vergiliumq; tibi uel tua rura dabunt.

9 Aequalis uxor ducenda, quemadmodum in uersu Ausonij dicitur: Par pari iugato coniux, dissidet quod impar est. Idé monet uetus sapiétis dictum, γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων.

10 Homines molliter & delicatè educati, inepti sunt ad labores.

11 Proposito digno præmio, citius subimus pericula.

EX TRAGOEDIA QVAE VOCATVR RHESVS.

1

N nocte fugitiuus multum ualet.

2

Simplicissima contra hostes ratio, armare manus.

3

Turpe enim nobis, & ad turpitudinem damnosum,
Deo concedente, hostes absq; pugna
Fugere sinere, multa inferentes mala.

4

Vtinã esses uir tã bonus in dando cõsilio, q̃ prõptus manu.
Sed enim non unus idemq;, omnia ut sciat, hominum
Natus est: alij aliud additum est donum.
Te quidem pugnare, alios benè consultare.

5

Vincitis, quoniam omnibus placent ista.

6

Nequaquam omnia ego possum
Ciuitati paternæ & socijs administrare.

7

Patris etiam prius quidem insignem domum,
Nunc bis tantundem reddidisti insigniorem.

8

Sed laborantem decet, dignum
Præmium accipere. Cuiuis enim addictum
Præmium rei, studium duplicat.

9

Nolo, quàm ego sim, ex nobilioribus contrahere nuptias.

10

Ignauæ sunt ad agros colendum manus benè educatæ.

11

Conuenit uerò pro dignis subire discrimen,
Vitam obijcientem in alea dæmonis.

1 Hectoris ad Chorum, nunciantem, fugere noctu in Græciam iterum omnem Græcorum exercitum.

2 Hectoris ad Chorum, de hostibus qui fugam parare credebantur.

3 Hectoris ad Aeneam, de hostibus Græcis, quos trepidos fugã capessere credebat.

4 Aeneę obiurgantis Hectorem, quòd noctu cõtra hostes pugnaturus se obijcere periculis uellet.

5 Hectoris ad Aeneã & Chorum, quibus uidebatur optimum, prius mittere exploratorem ad Græcorum exercitum, antequam armis decertetur.

6 Hectoris ad Troianos, quærentis 'qui'nam uelit speculator abire ad Græcorum exercitum.

7 Hectoris laudantis Dolonem, quòd ultro ad explorandum res Græcorum ire uellet.

8 Dolonis ad Hectorẽ, quòd nemo gratis libenter se exponat periculis.

9 Dolonis recusantis fieri gener Priami, pręmium explorationis.

10 Dolonis, cum Hector ipsi polliceretur præmium Aiacis Oilei filiam.

11 Eiusdem, petentis ab Hectore præmiũ equos Achillis.

12 Quintilianus dixit, Natura nihil magnum uoluit effici citò (sine etiam periculo) proposuitq; pulcherrimæ cuique rei difficultatem.

* Res ingens, fieri domini, seu regis, seu principis sui, generum: ut est apud Terentiũ.

12

Μέγας ἀγών, μεγάλα δ' ὑπονοεῖς ἑλεῖν.
μακάριος γ' ἐμὴν κυρήσας ἔσῃ·
πόνος δ' εὐκλεής.
μέγα * δέ, κοιράνοισι γαμβρὸν πέλειν.

13 A sapiente uiro sapientia discenda est: Quodq; parùm nouit, nemo docere potest.

13

Σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς χρὴ σοφόν τι μανθάνειν.

14 Rustici plerunq; crassi, rudes & imperiti, & indocti sunt.

14

ἡ πόλλ' ἀγρώσταις σκαιὰ πρόσκειται φρενί.

15 Rustici & pastores, homines importuni sunt.

† Rusticanum oratorem ne contempseris.

15

Σκαιοὶ βοτῆρες ἐσμέν, οὐκ ἄλλως λέγω·
ἀλλ' † οὐδὲν ἧσσον σοι φράσω κεδνοὺς λόγους.

16 Dijs uolentibus facilè aduersa in læta mutantur.

16

Ὅταν πολίταις εὖ σταθῶσι δαίμονες,
ἕρπει κατάντης συμφορὰ πρὸς τ' ἀγαθόν.

17 Fœlicium multi sunt amici.

17

Πολλούς, ἐπειδὴ τοὐμὸν εὐτυχεῖ δόρυ,
καὶ ζεὺς πρὸς ἡμῶν ἐστιν, εὑρήσω φίλους.

18 Multi ollæ & mensæ tantum amici sunt, non præsentes in periculis.

18

Ῥῆσος δ' ἔδειξεν οἷος ἦν Τροίας φίλος.
ἥκει γὰρ ἐς δαῖτ', οὐ παρὼν κυνηγέταις
αἱροῦσι λείαν, οὐδὲ συγκαμὼν δορί.

19 Finis inspiciẽdus est, quòd fortuna sit inconstans.

19

Ὅρα τὸ μέλλον· πολλ' ἀναστρέφει θεός.

20 Beneficium bis dat, qui citò dat: Gratiaque officio, quod mora tardat, abest: ut dixit Ouidius.

20

Μισῶ, φίλοισιν ὕστερον βοηδρομεῖν.

21 Viri est, quid sentiat dicere, nec simulare quicquam.

21

Φιλῶ λέγειν
τἀληθὲς αἰεί, κοὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ.

22 Sinceritati, candori & simplicitati semper studendum.

22

Τοιοῦτός εἰμι κ' αὐτός, εὐθεῖαν λόγων
τέμνων κέλευθον, κοὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ.

23 Sat cito, si sat benè.

23

Ἀλλ' ὕστερον μὲν ἦλθον, ἐν καιρῷ δ' ὅμως.

24 Præsentia rectè curanda prius, deinde quæ procul absunt.

24

Μὴ νῦν τὰ πόρρω, τἀγγύθεν μεθεὶς, σκόπει.

25 Vir fortis constanter, candidè & apertè solet agere.

25

Οὐδεὶς ἀνὴρ δύστυχος ἀξιοῖ λάθρα

κτεῖναι

12

Magnum discrimen, sed magna etiam cupis capere.
Beatus profectò, ubi adeptus fueris, eris:
Sed hic labor quoq; gloriosus.
Res ingens est, dominorum generum esse.

13

A' sapiente uiro conuenit sapientiam discere.

14

Profectò multa rusticis absurda insita sunt menti.

15

Importuni nos pastores sumus, fateor:
Sed nihilominus tibi affero prudentes sermones.

16

Quando ciuibus bene uolunt dij,
Cedit aduersa calamitas in melius.

17

Multos, ex quo mea felix est hasta,
Et Iupiter à nobis stat, inueniam amicos.

18

Rhesus uerò ostendit, qualis sit Troiæ amicus.
Venit enim ad cõuiuium, nõ præsens existens uenatorib.
Capientibus prædam, neq; unà laborans bello.

19

Respice finem: multa uice uersa mutat Deus.

20

Odi amicis serò auxilium ferre.

21

Soleo loqui
Verum usque, neque duplex sum uir.

22

Huiusmodi sum & ego, directam sermonum
Secans uiam: neq; duplex sum uir.

23

Quin serò quidem ueni, attamen satis maturè.

24

Ne nunc respice quæ longè absunt, omissis ijs quæ propè (sunt.

25

Nullus uir fortis, dignatur clàm

12 Chori ad Dolonem, obijcientem se periculo uitæ, propter donum equorum Achillis.
13 Chori ad Dolonem, sapienter ad interrogata respondentem.
14 Hectoris, de nuncio rustico pastore, nunciante aduenisse Rhesum noctu cum ingenti exercitu, in auxilium Troianis.
15 Nuncij pastoris, respondentis Hectori, à quo obiurgatus fuerat, propter importunam compellationem.
16 Chori, lętãtis propter aduentum Rhesi.
17 Hectoris, uilipendentis aduentum Rhesi, quòd serius ueniret, iam deuictis hostibus, ut quidem Hector sibi somniauit.
18 Eiusdem, de Rheso ueniente iam propè deuictis hostibus.
19 Chori, increpantis confidentiam nimiam Hectoris.
20 Hectoris, respondentis Choro, & uilipendentis beneficium Rhesi, quòd serò pręstaret.
21 Hectoris ad Rhesum, quẽ excipiens obiurgat, quòd sæpè uocatus, citius tamen uenire noluerit.
22 Rhesi, respondentis Hectori.
23 Eiusdem ad Hectorem.
24 Hectoris ad Rhesum, multa gloriantem, quomodo deuictis Græcis, qui tum ante Troiam conuenerant, uelit occupare ipsam etiam Græciam, affectans absentia, nondum confectis præsentibus.
25 Rhesi ad Hectorem, querentem quòd suis insidijs & uafricie Vlysses multum læserit Troiam, & nemo tamen clàm eum occidere uoluerit.

κτεῖναι τὸν ἐχθρόν, ἀλλ᾽ ἰὼν κατὰ στόμα.

26 Somnus manè exoriente aurora solet esse gratissimus.

26

Ἄδιστος γὰρ ἔβα
βλεφάροισι πρὸς ἀῶς.

27 Fortunæ non pugnandũ.

27

Οὐ βιαστέον τύχην.

28 Turpe domum redire re infecta, quemadmodum apud Homerum dicitur: Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι.

28

Αἰσχρόν γε μέν τοι, ναῦς ἐπ᾽ ἀργείων μολεῖν,
δράσαντι μηδὲν πολεμίους νεώτερον.

29 Quilibet ei rei præficiatur, ad quam est aptus & sufficiens. ut dicitur in uersu Horatij: Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

29

Χρὴ δ᾽ ἄνδρα τάσσειν, οὗ μάλιστ᾽ ἂν ὠφελοῖ.

30 Contra id quod à Deo decretum & fatatum est, nemo quicquam potest.

30

Οὐκ ἂν δύναιο τοῦ πεπρωμένου πλέον.

31 Si omnino mors oppetenda est, oppetatur cum gloria. Hæc est una consolatio, qua se in malis solebant sustentare ethnici, ne inglorij, sine laude, sine nominis gloria perirent.

31

Κακῶς πέπρακται, κἀπὶ τοῖς κακοῖσι πρὸς
αἴσχιστα· καίτοι δὶς τόσον κακὸν τόδε.
θανεῖν γὰρ εὐκλεῶς μὲν, εἰ θανεῖν χρεὼν,
λυπρὸν μὲν οἶμαι τῷ θανόντι, πῶς γὰρ οὔ;
τοῖς ζῶσι δ᾽ ὄγκος, καὶ δόμων εὐδοξία.
ἡμεῖς δ᾽ ἀβούλως κἀκλεῶς ὀλώλαμεν.

32 Quia magna mala parentibus sunt ex liberis, rectè sapit qui uiuit sine uxore & liberis.

32

Ὦ παιδοποιοὶ συμφοραὶ, πόνοι βροτῶν,
ὡς ὅστις ὑμᾶς μὴ κακῶς λογίζεται,
ἄπαις διοίσει, κοὐ τεκὼν θάψει τέκνα.

Τέλος.

Occidere hostem, sed congressus palàm.

26

Suauißimus enim accedit
Palpebris ab aurora.

27

Non repugnandum est fortunæ.

28

Turpe profectò, ad naues Græcorum redire,
Patrantes nihil in hostes noui.

29

Cõuenit uerò uirum collocare, ubi maximè utilis fuerit.

30

Non queas fato plus.

31

Malè actum est, & ad mala insuper
Turpißimè: namq; duplo maius malum hoc.
Mori enim gloriosè quidem, quandoquidem moriendũ est,
Triste quidem arbitror ei qui moritur: quid ni enim?
Sed uiuentibus gloria, & familiæ honor:
Nos uerò inconsultò & ingloriè perijmus.

32

O' quæ proueniunt ex procreatione liberorum calamitates mortalium.
Quoniam quicunq; uos non perperam reputat,
Orbus uitam deget, neq; parens sepeliet liberos,

26 De exortu auroræ, Semichori uerba.

27 Vlysis ad Diomedem, cum quo à Gręcis ad explorãdum res Troianorum missus fuerat.

28 Diomedis ad Vlyssem, cũ nec Hectorẽ nec Paridem noctu in tentorijs repertos, quẽadmodum sperarant, interficere potuisset.

29 Diomedis ad Vlyssem, quem iubet abducere equos Rhesi, propterea quòd equos tractare peritus sit.

30 Mineruæ ad Diomedem, rogantem an debeat interficere Paridem.

31 Aurigæ Rhesi, nunciantis Troianis, interfectum ab Vlysse & Diomede Rhesum.

32 Musę, deflentis filiũ suum Rhesum, interfectum ab Vlysse & Diomede.

FINIS.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE *Euripidis, quæ Cyclops inſcribitur.*

Vlyſſes errans in reditu perfertur ad Cyclopas.
Satyri & Silenus miniſtri captiui Polyphemi.
Vlyſſes uino redimit cibum à Sileno, abſente Polyphemo in uenatione.
Silenus accuſat Vlyſſem apud Polyphemum, ut prædonem.
Vlyßes nominat ſe apud Polyphemũ ὄτιμ, id eſt nullũ, ſeu neminem: quẽadmodum meminerunt Homerus, Lucianus, Lycophron, Theocritus quoque in σύριγγι ſeu fiſtula, quam Pani paſtorum deo conſecrauit.
Vlyſſes effodit Polyphemo ebrio oculum: meminit quoque huius Virgilius lib. 3. Aeneid.
Vlyſſes ultus necem sociorum, abducit ſecum Satyros cum Sileno.

VLyſſes, deſtructa iam Troia cum domũ nauigaret, uentorum procellis à uera uia in Siciliam abiectus fuit: ubi Polyphemus & cæteri Cyclopes, homines feri & immanes, nec Deum nec homines curantes, uiuebant. Inueniens autem ibi ſeruientes, ut captiuos, cùm ſatyros Bacchi olim miniſtros, tum quoq; ſenem Silenum Bacchi alumnum & pędagogum, uino dato, agnos, lac & caſeos cõtrà in cibum, abſente Polyphemo tunc in leonum uenatione, à Sileno accipit. Quæ cum efferrentur iam, ſuperueniens de improuiſo Polyphemus, cauſam quare ex antro quę ſua ſunt efferant percunctari incipit. Ei Silenus perterritus, cum quod reſpõderet ſubitò non haberet, metuens dominum crudelem & tyrannicum, Vlyſſem ut prædonẽ ĩncuſat. Quare cum Polyphemus, hoſpitum omniũ mactator, dictis Sileni facilè acquieſceret, Vlyſsi necem ſimul & ſocijs minitatur. Deinde cum interfectis duobus Vlyſsis ſocijs, prandium iam inde præparaſſet, Vlyſſes qui ſe ὄτιμ, id eſt, nullum nominabat, cum ei de uino Maronio multum bibere dediſſet, & iam in ſomnum grauatus uino conuerſus eſſet, trunco oleagino oculum, quem uni cum in medio frontis habebat, effodit: & ſic cædem ſociorũ ultus, unà cum Sileno & Satyris & ſuperſtitibus adhuc ſocijs illudens & inſultans cæco Polyphemo, ſal uus & incolumis aufugit.

PERSO-

PERSONAE.

Silenus, alumnus & præceptor Bacchi, captus à Polyphemo, dum persequitur prædones qui Bacchum abduxerant.

Chorus, constat ex Satyris captiuis.

Vlysses ex Ithaca, uir uersutus, astutus, prudens & eloquens: quemadmodum ipsum prædicat, cum Homero, ubique Euripides.

Cyclops Polyphemus, hospitum mactator.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ Ἣ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΚΥΚΛΩΨ.

1
Νομάδες. ἀκούει δ' οὐδὲν οὐδεὶς οὐδενός.

2
Ἐκφέρετε, φῶς γὰρ ἐμπολήμασι πρέπει.

3
ἡ γὰρ γεῦμα τὴν ὠνὴν καλεῖ.

4
Ὡς ὅς γε πίνων μὴ γέγηθε, μαίνεται.

5
Ἀλλ' εἰ θανεῖν δεῖ, κατθανούμεθ' εὐγενῶς,
ἢ ζῶντες αἶνον τὸν πάρος γ' εὖ σώσομεν.

6
Τὰ καινά γ' ἐκ τῶν ἠθάδων, ὦ δέσποτα,
ἡδίον' ἐστίν.

7
† Πάρες τὸ μάργον σῆς γνάθου, τὸ δ' εὐσεβὲς
τῆς δυσσεβείας ἀνθελοῦ. *πολλοῖσι γὰρ
κέρδη πονηρὰ ζημίαν ἠμείψατο.

8
Ὁ πλοῦτος, ἀνθρωπίσκε, τοῖς σοφοῖς θεός.
τὰ δ' ἄλλα κόμποι, καὶ λόγων εὐμορφίαι.

9
Ζηνὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φρίσσω, ξένε,
οὐδ' οἶδ' ὅ τι Ζεὺς ἔστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός.
οὔ μοι μέλει τὸ λοιπόν. ὡς δ' οὔ μοι μέλει,
[a] ἄκουσον. ὅταν ἄνωθεν ὄμβρον ἐκχέῃ,
ἐν τῇδε πέτρᾳ στέγν' ἔχω σκηνώματα,
ἢ μόσχον ὀπτὸν, ἤ τι θήρειον δάκος
δαινύμενος ἐν στέγοντι γαστέρ' ὑπτίαν·
ἐπεκπιὼν γάλακτος ἀμφορέα, πέπλον
κρούω, [b] Διὸς βρονταῖσιν εἰς ἔριν κτυπῶν.
ὅταν δὲ Βορέας χιόνα Θρήκιος χέῃ,

1 De populo sine legum uinculis uiuente.

2 Lux mercationibus conuenit, lasset michs uor besehen.

3 Gustus inuitat ad emendũ uinum.

4 Homines inuitantes se largius bono uino, lætari incipiunt, quemadmodum in uersu Ouidiano indicatum est: Tunc ueniunt risus, tunc pauper cornua sumit. *θαρσαλέα γὰρ παρὰ κρατῆρα φωνὰ γίνεται*: ut est apud Pindarum, Herodotum quoque & Atheneum.

5 Si moriendum, moriamur honestè & cum gloria.

6 Nihil est dulce, nisi quod reficit uarietas. omnium enim rerum satietas quædam est: *Μεταβολὴ δὲ πάντων γλυκύ*, ut dicitur.

7 Pietas impietati semper præferenda.

† *Aorist. β, imperatiui modi, ab ἵημι, mitto.*

* Malum lucrum sequitur damnum. Ideo rectè præcepit Hesiodus: *μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσι.* Ne mala lucreris, mala lucra æqualia damnis.

8 Qui habet diuitias & alia uitæ necessaria, ille quoque habet Deum propitium, secundũ Epicureorum Biblia.

9 Epicureorum uox & sententia. Huc pertinẽt quæ apud Sophoclem sunt de Aiace Telamonio, apud Homerũ uerò de Aiace Oileo, apud Euripidẽ de Capaneo, & apud Apollonium de impio & blasphemo Ida.

a Epicureorũ spes sita non in Deo, sed in præsentibus bonis mundanis & uoluptate. quemadmodũ est apud Laertiũ de Epicuro. b Simile est isti quod est apud Virgiliũ de Salmoneo, perdito Iouis fulmine: Dum flammas Iouis & sonitus imitatur Olympi, Demens qui nimbos & nõ imitabile fulmẽ, Aere, & cornipedũ cursu simularat equorum. 6, Aeneidos.

EX TRAGOEDIA QVAE VOCATVR CYCLOPS.

1

Omades sunt: paret uerò nulla in re nullus nulli.

2

Efferte, lux enim mercationib. cõuenit.

3

Certè enim gustus mercatum inuitat.

4

Quoniam qui bibit, nec lætatur, insanit.

5

Verùm si moriendum est, moriemur gloriose:
Aut uiuentes laudem pristinam seruabimus.

6

Noua à consuetis, ô domine,
Gratiora sunt.

7

Omitte edacitatem tuæ buccæ, sed ipsam pietatem
Impietate potiorem fac. Multis enim
Lucrum malum, damnum rependit.

8

Ipsæ diuitiæ, ô homuncio, sapientibus Deus.
Cætera inania uerba sunt, & uerborum ornamenta.

9

Iouis uerò ego fulmen non horreo, ô hospes:
Neque noui quòd Iupiter sit præstantior me Deus.
Non mihi curæ est, quodcunque reliquum est. ut uerò nõ mihi curæ sit,
Audi. Quando supernè imbrem effuderit,
In hac petra solida habeo tabernacula,
Aut uitulum assatum, aut aliquam feram beluam
Epulans in occulto, supino uentre,
Epota uerò lactis amphora, uestem
Pulso, Iouis tonitru ad imitationem stridens.
Quando uerò Boreas niuem Threijcius fuderit,

Pellibus

1 Sileni ad Vlyssem, quærentem ex Sileno, quo nam Cyclopes uterentur domino.

2 Vlysis ad Silenum, à quo emit pro uino caseos & lac cum carne, in cibum.

3 Sileni ad Vlyssem: prius gustandum uinum emptori, ne fallatur emens malum uinum pro bono.

4 Sileni lætantis, postquam bibit bonum illud Maronium uinum, quod Vlysses bibendũ porrexerat.

5 Vlysis, nolentis fugere ad uenientem Polyphemum.

6 Sileni ad Polyphemum, uolentis mactare Vlyssem cũ socijs in cœnã, quòd satur esset & pertæsus carnis ferinæ, & lacticiniorũ quæ quotidiè proponebantur in ipsius mensa.

7 Vlysis ad Polyphemum, quem rogat, ut deos metuens se nõ interficiat, & cibum dein de mensæ suæ faciat.

8 Cyclopis, irridentis Vlyssem multa cõcionantẽ de dijs, de prouidentia, & de piorum præmijs.

9 Cyclopis impij, respondẽtis Vlysi, quod ipse Ἄθεος & prorsus Epicurus, nec Deum, nec pietatem curet: sed tantũ hoc unum studeat, quomodo uentrem suum explens, sibi in dies benefaciat.

a δοραῖσι θηρῶν σῶμα περιβαλὼν ἐμόν,
καὶ πῦρ ἀναίθων, χιόνος οὐδέν μοι μέλει.
ἡ b γῆ δ' ἀνάγκῃ, κἂν θέλῃ, κἂν μὴ θέλῃ,
τίκτουσα ποίαν, τἀμὰ πιαίνει βοτά·
ἃ c ἐγὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοί, θεοῖσι δ' οὔ,
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
ὡς τοὶ πιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτόν. οἳ δὲ τοὺς νόμους
ἔθεντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
κλαίειν ἄνωγα. τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐγὼ
οὐ παύσομαι δρῶν εὖ, καθεσθίων τε σέ.

a Fuit uisitatum ueteribus, cubare in pellibus, & ijsdem tegi: quemadmodum est apud Homerum, Pindarum, Apollonium, & Theocritum quoque in Herculisco.

b Epicureorum opinio, qui putant se uiuere ex seipsis, seu uelit, seu nolit Deus.

c Epicureorum Deus uenter est. Hos uersus Philippus Melanchthō sic reddidit: Non ulla numina expauesco cœlitū, Sed uictimas uni deorum maximo uētri offero, Deos ignoro cæteros.

10

Ζεῦ ξένι', ὅρα τάδε. εἰ γὰρ αὐτὰ μὴ βλέπεις,
ἄλλως νομίζῃ ζεῦς, τὸ μηδὲν ὢν θεός.

10 Ratio humana non credit Deum esse, quando uidet à tyrannis crudeliter necari innocentes.

11

Νηλὴς ὁ τλάμων, ὅστις
δωμάτων ἐφεστίους,
ξενικοὺς ἱκτῆρας ἐκθύει δόμων
κόπτων.

11 Deus, pater est supplicum & exulum, & punit hospites lædentes: quemadmodum multa de ea re apud ueteres, Hesiodum, Homerum, Theognidē, & in oraculis extant comminationes.

12

Ὡς ἀσιάδος οὐκ ἂν ἥδιον ψόφον
Κιθάρας κλύοιμεν, ἢ Κύκλωπ' ὀλωλότα.

12 Nihil est hominibus in uita iucundius, quàm pœnas sumere de inimicis suis, à quib. sunt læsi, seu à quibus premuntur seruitute, & alijs malis afficiuntur.

13

Ἀλλ' οὐ δίκαιον, ἐκλιπόντ' ἐμοὺς φίλους,
ξὺν οἷσπερ ἦλθον δεῦρο, σωθῆναι μόνον.

13 Veri amici est, & uiuere & mori cum amicis.

14

Μακάριος ὃς εὐιάζει,
Βοτρύων φίλαισι πηγαῖς,
ἐπὶ κῶμον ἐκπετασθείς
φίλον ἄνδρ' ὑπαγκαλίζων,
ἐπὶ δεμνίοις τε ξανθὸν
χλιδανῆς ἔχων ἑταίρας
μυρόχριστος λιπαρὸς βό-
στρυχον.

14 Beatus, qui in conuiuijs uiuit cum fido socio, habens quoque fidam lecti sociam.

15

Μέγιστος ἀνθρώποισιν εἰς τέρψιν βίου.

15 Vinum multum potest ad uitæ lætitiam comparandam.

Pellibus ferarum corpus implicans meum,
Et ignem ſuccendens, niuem nihil curo.
Hæc uerò terra ex neceßitate, & ſi uelit nolit,
Producit herbam, measq; pinguefacit pecudes.
Quas ego nulli ſacrifico, niſi mihi, dijs uerò nequaquam,
Et maximo uentri huic deorum.
† *Quoniam in bibendo & edendo per integrum diem,*
Iupiter is hominibus eſt ſapientibus:
Moleſtare uerò nihil ſeipſum. Qui uerò leges
Sanxerunt, uariè tractantes hominum uitam,
Eos flere iußi. * *animam meam ego*
Non deſiſtam benè afficere, & deuorare te.

10

Iupiter, hoſpitalia hæc uide. ſi enim hæc non uideris,
Fruſtra crederis Iupiter, nihili exiſtens Deus.

11

Sæuus ille infelix, quicunque
Ad domos ſupplices uenientes
Hoſpites ſupplices repellit è domo,
Interficiens.

12

Quoniam Aſiaticæ non libentius ſtrepitum
Citharæ audiremus, quam Cyclopa pereuntem.

13

Sed non æquum, relinquentem meos amicos,
Cum quibus ueni huc, ſeruari ſolum.

14

Beatus eſt, qui bacchatur,
Vuarum gratis fontibus,
Iuxta conuiuium exporrectus,
Charum ſodalem manibus attingens,
Et qui in cubilibus flauum
Delicatæ habens ſociæ
Vnguento delibutus nitidus
Capillum.

15

Maximus hominibus ad oblectationem uitæ.

† Summa felicitas, ſecundũ Epicureos, conſiſtit in edendo & bibendo, dies noctesq;: quemadmodum de Epicuro legimus apud Laertium.

* Secundum illud Sardanapali, ἔσθιε, πῖνε, παῖζε, τἄλλα δ᾽ οὐκ ἄξια ἐπικροτήματος. Et ſimilia alia de eo referũtur apud Athenæum, Plutarchum, Suidam, Commentarijs quoque in Ariſtophanem.

10 Vlyſsis ad Iouem, cũ uellet ipſum mactare Polyphemus: cui potius debebat, utique hoſpiti, dare munus hoſpitale, pro ueteri conſuetudine.

11 Chori, de Polyphemo crudeli & tyrannico in hoſpites & exules.

12 Chori captiui apud Cyclopem, ad Vlyſſem, qui exponit Choro conſilium ſuum, de excæcando Polyphemo.

13 Vlyſsis, egreſsi ex antro Polyphemi, ita ut aufugere poſſet: ſed nolentis ſibi conſulere, relictis ſocijs in antro.

14 Chori, cum audiret Polyphemum uino, quod Vlyſſes porrexerat, exhilaratum canere.

15 Vlyſsis ad Polyphemum, de uino, quòd maximus & potentiſsimus Deus ſit.

16

Ὅπου τιθεῖ τις, ἐνθάδ' ἐστὶν οὑπετής.

17

Ἔχων γὰρ αὐτὸς, τιμιώτερος φανῇ·
διδοὺς δὲ τοῖς φίλοισι χρησιμώτερος.

18

Πυγμὰς ὁ * κῶμος, λοίδορόν γ' ὕβριν φιλεῖ.

19

† Ὦ ταὖ, πεπωκότ' ἐν δόμοισι χρὴ μένειν.

20

Ἠλίθιος, ὅστις μὴ πιὼν κῶμον φιλεῖ.

21

Ὃς δ' ἂν μεθυσθείς γ' ἐν δόμοις μένῃ, σοφός.

22

Παπαὶ, σοφόν γε ξύλον τῆς ἀμπέλου.

23

Οὐδ' οὐρανός μοι συμμεμιγμένος δοκεῖ
τῇ γῇ φέρεσθαι, τοῦ Διὸς δὲ τὸν θρόνον
λεύσσω.

24

Κυ. Οὖτις μ' ἀπώλεσεν. Χο. οὐκ ἄρ' οὐδεὶς ἠδίκει.
Κυ. Οὖτις με τυφλοῖ βλέφαρον. Χο. οὐκ ἄρ' εἶ τυφλός.

25

Δεινὸς γὰρ οἶνος, καὶ παλαίεσθαι βαρύς.

Τέλος.

16 Vinum ibi est, quo ponitur.

17 Quod rarum, carum. uel, quod unus solus habet, præterea uerò nemo, id omnes admiramur, & habere cupimus.

18 Ebrietas plerunque lites excitat.

* Deus comessationum, & nocturnarum saltationum. Inde pro conuiuio procaci, lasciua & prolixa comessatiõe, pro crapulatione quoq;.

19 Ebrius & benè potus domi maneat.

† *Pro ὦ ταὖ amice, ab ἔτης socius, coætaneus, amicus, necessarius: παρὰ τὸ ἔτος, annus, quasi ὁμοέτης: sæpe obuium apud Platonem. seu παρὰ τὸ ἐτεὸν, hoc est, ἀληθὴς φίλος, ut docent Etymologi.*

20 Benè potus debet quærere sodalitatem.

21 Ebrius domi manens, sapienter agit.

22 Vinum largius haustum sapientes facit. Aeschylus potando suas scripsit tragœdias, ut est apud Athenæum. Martialis quoque se nihil sobrium posse dicit, bibenti uerò sibi occurrere quindecim poetas. Et de Ennio est apud Horatium: Ennius ipse pater nunquã nisi potus ad arma Prosilijt dicenda. Et Ouidius: Tunc aperit mentes æuo rarissima nostro Simplicitas, artes excutiente Deo. lib. 1. de Arte amandi.

23 Ebriorum affectus quales.

25 Vinum immodicè sumptum, noxium. Nocet autem semper ebrietas. Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas Eripiat: si qua est inter utrunq;, nocet. Ouid. lib. 2. de Remed. amoris.

16
Vbicunque ponit quispiam, ibi est libenter.
17
Si tu habueris, honoratior uideberis:
Dans uerò amicis, commodior.
18
Pugnos ebria sodalitas & conuiciosam rixam amat.
19
O' amice, potum domi conuenit manere.
20
Fatuus, quicunque potus non sodalitatem amat.
21
Quicunque uerò ebrius, modò domi mãserit, sapiens est.
22
Papæ, scitum lignum uitis.
23
Cœlum uerò mihi commixtum uidetur
Terræ ferri. Iouis autem sedem
Video.
24
Cy. Nemo me perdidit. Cho. Nullus itaq; læsit.
Cy. Nemo me excæcat oculo. Cho. Nõ igitur cæcus es.
25
Vehemens res enim est uinum, & ad colluctandum grauis.

FINIS.

16 Vlysis ad Polyphemum, quærentem an uinum Deus esset in utre, unde porrexerat antea Vlysses.
17 Vlysis ad Polyphemum, ut uinum ipse solus retineat, nec quicquam de eo communicet alijs Cyclopibus: propterea quòd omnis res, communis multis facta, minus curetur.
18 Vlysis ad Polyphemum, ut domi manens solus bibat, nec cum uino ad cæteros Cyclopas accedat.
19 Vlysis ad eundem, in eandem sententiam.
20 Cyclopis, respondentis Vlysi, & improbantis ipsius sententiam, domi scilicet manendum esse ebrijs.
21 Vlysis, respondentis Polyphemo diuersa sentẽtia, qua eius dicta improbat.
22 Cyclopis Polyphemi, laudantis uinum.
23 Cyclopis inebriati.
24 Cyclopis, dolentis amisso oculo, & querentis Nullum se perdidisse. Vlysses enim, Nullum se apud Polyphemũ, rogatus de nomine, appellarat.
25 Polyphemi, quòd deceptus uino Vlysis, postea perdiderit oculum.

ARGVMENTVM IN PHOENISSAS Euripidis.

Oedipus rex Thebanus, insci us matrem ducit uxorem, & ex ea filios filiasq; suscipit. Oedipus eruit sibi ipsi oculos. Oedipus à liberis occultatur. Oedipus imprecatur mala filijs. Filij Oedipi per uices uolunt regnare. Polynices ducit exercitum contra fratrem Eteoclem. Mater Iocaste filios discordes concordes efficere nequit.

OEdipus rex Thebarum, cum inscius primò interfecisset patrem Laium, deinde etiam incestas nuptias cum matre propria Iocaste celebrasset, quæ peperit filios duos Eteoclem & Polynicem, filias quoq; Antigonem & Electram, cum peccatum id suum cognouisset, oculos sibi ipsi præ dolore eruit. Filij itaq; duo ut dedecus istud patris occultarent & tegerent, patrem incluserunt, neque exeundi etiã copiam fecerunt, non honorantes parentem. Hic ergo exasperatus, diras & imprecationes contra filios euomuit, ut uel uterque malè perirent, uel ferro acuto bona paterna diuiderent. Metuentes autem filij, ne dij ratas imprecationes efficerent, si habitarent simul: cõuenerunt, ut alternis imperio præessent: & Polynices interea aliò, quocunq; etiam, discederet. quod & sic factum est. Postea cum Eteocles pacto & conuentione stare nollet, & fratrem omnino à regni consortio repelleret, Polynices ducta Argis in uxorem filia regis Adrasti, persuaso socero coegit exercitũ, pugnaturus cõtra fratrem iniquum, & regni parte se priuantem. Mater Iocaste cum uideret & audiret, adesse cum ingenti exercitu Polynicem: effecit ut per inducias ueniret in ciuitatẽ, cum fratre de imperio acturus. Tumente uerò & superbiente Eteocle, propter tyrannidem & imperium, quod ipse habebat in manibus, Iocaste mater tentatis omnibus pacis conditionibus, filios discordes componere nequijt. Quare Polynices minitatus exitium cùm fratri tum patriæ, ad exercitum reuertitur. Interea dum hæc interea geruntur, Tiresias uates cæcus, & senex iam, uocatus à Creonte fratre Iocastę, de iussu & cõsilio Eteoclis, prędicit uictoriam penes Thebanos futuram, si Menœceus filius Creontis uictima Marti offerretur. Pater Creon id uaticiniũ iniquissimo tulit animo, & filium pro patriæ salute omnino non exhibendum putauit. Adolescens autem animo excelso præditus, patriam iuuandam censuit. Ascendens itaque turrim altam, gutturi gladium infixit, contra uoluntatẽ & edictum patris. Postea Iocaste cum audiret, singulari prælio con gressuros filios, cum filia Antigone accurrens, ut illam μονομαχίαν impediat, postquam utrunque mutuis uulneribus iam tum concidisse uidet, rapto ferro è uulnere alterius filij, guttur suum transfigit gladio, & cadens amplectitur filios. Regnum

Victoria Thebanis promittitur, si uictimam humanam Marti obtulerint. Filius Creõtis se ipsum morti tradit pro salute patriæ, contra uolũtatem patris. Iocaste mater, cũ cecidisset uterq; filius in singulari congressu, seipsam cõfodit super funus filiorũ, eo ferro quo filij conciderant.

gnum deinde accipit Creon, frater Iocastę, cæſis filijs, & patre quoque Oedipo propter ereptos oculos ad omnia inutili. Argiui uerò, qui cum Polynice uenerant, à Thebanis prælio uicti, fugam arripiunt. Polynicem autem Creon, ut hoſtem patriæ, inſepultum iubet obijci canibus. Oedipum quoque cæcum expellit in exilium, ne porrò pergat nocere, ipſe ὡκάθαρμα patriæ. Eſtq; hæc fabula una de triſtiſsimis & tragiciſsimis tragœdijs Euripidis, plena multis pulchris ac bonis ſententijs, quæ in uita ad multas res cum utilitate accommodari poſſunt.

Argiui fugātur à uictorib. Thebanis.

Polynices inſepultus abijcitur.

Oedipus in exilium pellitur.

Phœniſſæ, una de triſtiſsimis tragœdijs Euripidis.

PERSONAE *Fabulæ.*

Iocasta, regina Thebarum, uxor & mater Oedipi.

Pædagogus senex.

Antigona, filia Iocastæ.

Chorus, ex Phœnissis mulieribus.

Polynices, frater Eteoclis exul.

Eteocles, frater iniquus & tyrannicus, qui fratrem à regni consortio repulit.

Creon, frater Iocastæ.

Menœceus, filius Creontis, qui seipsum transfossum ferro proprio, ultrò contra uoluntatem patris exhibet pro salute patriæ.

Tiresias uates, cęcus et senex, qui iubet Menœceum filium Creontis uictimam fieri Marti, pro salute & uictoria patriæ.

Nuncius, qui nunciat Iocastæ, decreuisse congredi in singulari prælio fratres, eius filios: & monet eam ut properet, illudq; periculosum et luctuosum præliũ dirimat & impediat.

Nuncius alter, qui significat, concidisse mutuis uulneribus fratres, & cum his ultroneam mortem oppetijsse matrẽ Iocasten.

Oedipus rex Thebanus, cæcus, ereptis sibijpsi oculis: qui post multas querelas abit in exilium, cum Antigone filia.

ORACVLVM REDDITVM LAIO regi Thebano, patri Oedipi.

Λάϊε λαβδακίδη, παίδων γένος ὄλβιον αἰτεῖς·
δώσω τοι φίλον υἱόν· ἀτὰρ πεπρωμένον ἐστὶ,
σοῦ παιδὸς χείρεσσι λιπεῖν φάος. ὡς γὰρ ἔνευσε
Ζεὺς κρονίδης, πέλοπος στυγεραῖς ἀραῖσι πιθήσας,
οὗ φίλον ἥρπασας υἱόν, ὃ δ' ηὔξατο σοί τάδε πάντα.

ID EST,

Laie Labdaci fili, filiorum genus beatum postulas.
Dabo tibi charum filium: sed fatale est,
Tui filij à manibus relinquere lucem. Sic enim annuit
Iupiter Saturnius, Pelopis diris execrationibus persuasus.
Cuius carum abstulisti filium, hic imprecatus est tibi hæc omnia.

AENIGMA SPHINGIS, QVOD *soluit Oedipus, & pro ea solutione regno Thebano, & regina Iocaste matre in uxorem potitus est.*

Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς, καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή,
καὶ τρίπον. ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον, ὅσ' ἐπὶ γαῖαν
ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα, καὶ κατὰ πόντον.
ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

ID EST,

Est bipes suprà terrã, & quadrupes, cuius una eadẽq; uox,
Et tripes. permutat uerò naturam solum, quæcunq; super terram
Reptilia mouentur, perq; aerem & in mari.
Sed cum festinans pedibus pluribus perrexerit,
Ibi celeritas membris maximè imbecillis existit.

Extat hoc Sphingis ænigma lib. 10. Dipnosophistarum Athenæi, ex Asclepiade, in ijs quæ de tragœdia scripsit desumptum, ubi multa aliorũ ænigmata commemorantur. Meminerunt uerò Sphingis cùm alij authores, tũ maximè Diodorus Siculus & Lactantius. Eius fabulam, seu historiam, enarrant Pausanias, Suidas in Oedipi uita, & Palæphatus in μυθολογίαις. Ausonius poeta in Grypho ternario sic reddidit: Illa etiam thalamos per trina ænigmata quærens, Qui bipes & quadrupes foret, & tripes omnia solus: Terruit Aoniam uolucris, leo, uirgo triformis, Sphinx uolucris pennis, pedibus fera, fronte puella. Alludit quoq; ad id ænigma Ouid. 13. Metamorphoseon, & Hesiodus in ἡμέραις καὶ ἔργοις. putant autem grammatici σφίγγα dici, παρὰ τὸ σφιγγᾶν, quòd mentes hominum suis ambagib. constringat.

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-ΔΙΑΣ Η ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΦΟΙΝΙΣΣΑΙ.

1

1 Dei uoluntati, eiusq; consilio & beneplacito non repugnandum: nec eo inuito quicquam seu habendum, seu optādum.

Η σπεῖρε τέκνων ἄλοκα, δαιμόνων βίᾳ.
εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φὺς,
καὶ πᾶς σὸς οἶκος βήσεται δι' αἵματος.

2

2 Ethnici, quia causas crucis ignorant, iniquè comparatum putant, cum uident homines malis premi diutius.

Ἀλλ' ὦ φαεννὰς οὐρανοῦ ναίων πτύχας
Ζεῦ, σῶσον ἡμᾶς· δὸς δὲ ξύμβασιν τέκνοις.
χρὴ δ', εἰ σοφὸς πέφυκας, οὐκ ἐᾶν βροτὸν
τὸν αὐτὸν αἰεὶ δυστυχῆ καθεστάναι.

3

3 Deus adest, & patrocinatur iustæ causæ.

Σὺν δίκᾳ δ' ἥκουσι γᾶν,
ὃ καὶ δέδοικα, μὴ σκοπῶσ' ὀρθῶς θεοί.

4

Deus resistit superbis, humilibus autem dat gratiam.

Ἰὼ νέμεσις, καὶ Διὸς βαρύβρομοι βρονταὶ,
κεραύνιόν τε πῦρ αἰθαλόεν,
σύ τοι μεγαλαγορίαν ὑπεράνορα
κοιμίζεις.

5

5 Mulierum genus amans est obtrectationum.

* Voluptas quædam est mulieribus, nihil boni de se inuicem loqui.

Φιλόψογον γὰρ χρῆμα θηλειῶν γένος ἔφυ.
σμικρὰς δ' ἀφορμὰς ἢν λάβωσι τῶν λόγων,
πλείους ἐπεισφέρουσιν. ἡδονὴ δέ τις
* γυναιξὶ, μηδὲν ὑγιὲς ἀλλήλαις λέγειν.

6

6 Amicorum omnia communia, cùm læta tum aduersa.

Κοινὰ γὰρ φίλων ἄχη.

7

7 Deus adest iustæ & bonæ causæ, ut dicitur: Aspiciunt oculis superi mortalia iustis.

Ἄργος ὦ Πελασγικὸν, δειμαίνω
ταὐσὰν ἀλκὰν, καὶ τὸ θεόθεν.
οὐ γὰρ ἄδικον εἰς ἀγῶνα τόνδ' ἔνοπλος
ὁρμᾷ παῖς, ὃς μετέρχεται δόμους.

8

8 Etiam audaces & fortes suspecta omnia habent apud hostes.

Ἅπαντα γὰρ τολμῶσι δεινὰ φαίνεται,
ὅταν δ' ἐχθρᾶς ποὺς ἀμείβηται χθονός.

9 Δεινὸν

EX TRAGOEDIA QVAE VOCATVR PHOENISSAE.

1

NE ferito liberorum fulcum, dijs inuitis.
Si enim gignes filium, interficiet te ille
qui satus fuerit,
Et omnis tua domus peribit sanguine.

2

Sed ô splendida cœli habitans uolumina
Iupiter, serua nos : da uerò concordiam liberis.
Conuenit enim, si æquus es, non sinere hominem
Eundem usque infœlicem existere.

3

Cum iusticia uerò huc ueniunt:
Quare etiam timeo, ne dispiciant rectè dij.

4

Io Nemesis, & Iouis grauisona tonitrua,
Fulmineusq; ignis ardens,
Tu certè superbi loquentiam insolentem
Compescis.

5

Amans enim obtrectationem res mulierũ genus existit.
Paruas enim occasiones si nactæ fuerint sermonum,
Plures insuper inferunt. Voluptas quædam est
Mulieribus, nihil sani sibi inuicem obloqui.

6

Calamitates enim communes sunt amicorum.

7

Argos ô Pelagiscum, timeo
Tuas uires, & diuinum auxilium.
Non enim iniustum in certamen hoc armatus
Contendit * filius, qui accedit ad has ædes.

8

Omnia enim audentibus meticulosa uidentur,
Cum per hostilem pes graditur terram.

1 Apollinis, ad Laium regem Thebanum, qui carebat liberis.

2 Iocastæ reginæ Thebanæ, ad Iouem, ut filios suos discordes, concordes faciat : ne prematur perpetuis malis & curis, ipsa miserrima mater.

3 Pædagogi senis, ad Antigonem uirginem, filiam Oedipi: Græci contra nos iustam habent causam : ergo metuendũ est, ne urbem nostram capiant & uastent.

4 Antigones ad Iouem, ut compescat Capaneum, qui inuitis etiam dijs gloriabatur se expugnaturum Thebas.

5 Senis pędagogi ad Antigonẽ, ut è muro domum redeat, ne prębeat alijs mulieribus obtrectandi sibi occasionẽ, quòd uersetur in publico.

6 Chori, dolentis urbẽ Thebas esse obsessam ab hostibus. Eam calamitatem ad se quoq; pertinere ait.

7 Eiusdem, metuentis ne ciuitas pereat, à Græcis expugnata: quia iustam causam habeant.

* Polynices, repulsus à fratre, à regni parte.

8 Polynicis, fratris Eteoclis, uenientis in urbem ad colloquium stricto gladio, cum non fideret inducijs: & fratri iniquo, propter quem exulabat regno.

9

Δεινὸν γυναιξὶν αἱ δι' ὠδίνων γοναί,
καὶ * φιλότεκνόν πως πᾶν γυναικεῖον γένος.

10

Ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει,
πατρίδος ἐρᾶν ἅπαντας. ὃς δ' ἄλλως λέγει
λόγοισι χαίρει, τὸν δὲ νοῦν ἐκεῖσ' ἔχει.

11

Ὡς δεινὸν ἔχθρα, μᾶτερ, οἰκείων φίλων,
καὶ δυσλύτους ἔχουσα τὰς διαλλαγάς.

12

Δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν.

13

ἃ γὰρ σὺ βούλει, ταῦτ' ἐμοὶ μᾶτερ φίλα.

14

Ιο. Τί [a] τὸ στέρεσθαι πατρίδος, ἦ κακὸν μέγα;
Πο. μέγιστον. ἔργῳ δ' ἐστὶ μεῖζον, ἢ λόγῳ.
Ιο. τίς ὁ τρόπος αὐτοῦ; τί φυγάσι τὸ δυσχερές;
Πο. ἓν [b] μὲν μέγιστον, οὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Ιο. δούλου [c] τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἅ τις φρονεῖ.
Πο. τὰς [d] τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών.
Ιο. καὶ [e] τοῦτο λυπρὸν, συνασοφεῖν τοῖς μὴ σοφοῖς.
Πο. ἀλλ' [f] εἰς τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν δουλευτέον.
Ιο. αἱ [g] δ' ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, ὡς λόγος.
Πο. [h] καλοῖς βλέπουσί γ' ὄμμασι, μέλλουσι δέ.
Ιο. οὐδ' ὁ χρόνος αὐτὰς διεσάφησ', οὔσας κενάς.
Πο. [i] ἔχουσιν ἀφροδίτην τιν', ἡδεῖαν θεόν.

15

Ιο. Φίλοι δὲ πατρὸς, καὶ ξένοι σ' οὐκ ὠφέλουν;
Πο. εὖ πρᾶσσε. τὰ φίλων δ' οὐδὲν, ἤν τις δυστυχῇ.
Ιο. οὐδ' † ηὑγένειά σ' ἦρεν εἰς ὕψος μέγα;
Πο. κακὸν τὸ μὴ ἔχειν. τὸ γένος οὐκ ἔβοσκέ με.

16

Ιο. Η πατρὶς, ὡς ἔοικε, φίλτατον βροτοῖς.
Πο. οὐδ' ὀνομάσαι δύναιμ' ἂν, ὡς ἐστὶ φίλον.

* Quare matres multum ament liberos.

10 Patriæ amor omnibus hominibus inditus.

11 Fratrum & amicorum inimicitiæ solent esse grauissimę.

12 Faxis ut libeat quòd est necesse. νοῦσον γ' οὔπως ἔστι Διὸς μεγάλου ἀλέασθαι, quemadmodũ est apud Homerum Odyss. 9.

13 Liberi parentum uoluntati in honestis rebus acquiescere debent. Vtemur hoc uersu in cõiugio, amicitia, & alijs honestis uitæ officijs & congressibus.

a Priuari patria maius malũ est, quàm dici potest.

b In exilio malum maximũ est, quòd exulibus non licet dicere quæ sentiunt & uolunt.

c Non dicere quæ quis sentit, seruitus est misera.

d Exules magnorum fatui sunt.

e Magnũ malum est, non audere damnare & confutare aliorum errores & stultitiam.

f Exules & pauperes propter uictum multa facere cogũtur, repugnante etiam ipsorum natura.

g Spes alit exules.

h Spes alit quidem miseros, sed tarda nimis molesta est.

i Spes seruat afflictos, quemadmodum scripsit Pindarus: ut est apud Platonem de Republica, Ἐλπὶς ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ: Spes quæ maximè mortalium mentem gubernat. Et aliàs dicitur, Ἀνὴρ ἀτυχῶν σώζεται ταῖς ἐλπίσι.

15 Infelicium nemo nec amicus, nec cognatus est.

16 Nihil est charius hominibus patria.

† Pro ἡ εὐγένεια.

17 Σοφὸς

9
Preciosa res mulieribus per dolores fiunt genituræ:
Et amans liberorum est quodammodo muliebre genus.

9 Chori, de Iocasta, cũ gaudio & lachrymis excipiẽte Polynicem exulem filium.

10
Sed necesse est
Patriam amare omnes. quicunque aliter dicit,
Sermonibus gaudet: cæterùm animum illic habet.

10 Polynicis ad matrem Iocastam, quòd quamuis sciret sibi hostem & infensum fratrem Eteoclem, tamen Thebas uenisset, amore patriæ motus.

11
Quàm res grauis inimicitia, ô mater, cognatorum amicorum,
Et ignominiosas habens reconciliationes?

11 Eiusdem, de odio fratris erga se.

12
Oportet ferre ea quæ à dijs ueniunt.

12 Iocastæ ad filium: Mala & calamitates æquo animo ferendas esse.

13
Quæ enim tu uis, eadem mihi grata sint.

13 Polynicis, ad matrem Iocastem.

14
Ioc. Quid priuari patria? num magnum malum?
Pol. Maximum: re uerò maius est quàm sermone.
Ioc. Quæ ratio eius est? quid quod exules molestet?
Pol. Vnum quidem maximum est, non habet libertatem loquendi.
Ioc. Serui hoc dixisti, non loqui quæ quis sentiat?
Pol. Eorum qui rerũ potiuntur, stultitias ferre necesse est.
Ioc. Et hoc molestum est, stultescere cum stultis.
Pol. Quin etiam ad commodum, præter naturam seruiendum est.
Ioc. Spes uerò pascunt exules? ut habet prouerbium.
Pol. Blandis arrident quidem oculis, cunctantur tamen.
Ioc. Neque tempus eas manifestat, quòd uanæ fiunt.
Pol. Habent Venerem quandam, suauem deam.

14 Iocastæ, quærentis ex filio de suo exilio.

15
Ioc. Amici uerò patris, & hospites, te non adiutabant?
Pol. Benè sit tibi. officia amicorũ nulla sunt, si quis infelix (fuerit.
Ioc. Neq; tua nobilitas extulit te in sublime?
Pol. Res mala est esse pauperem. Ipsa nobilitas non pasce (bat me.

15 Eiusdem, quærentis, an etiam in exilio cognatorum uel amicorum liberalitatem expertus sit.

16
Ioc. Ipsa patria, ut apparet, carissima res mortalibus.
Pol. Non loqui possum, quàm sit res cara.

16 Eiusdem, ad eundem, de patria.

17 Deus quia ſapiens eſt, omnia rectè ordinat ac diſponit.
18 Opes nobiles faciũt, eruditos & eloquẽtes, ut in uerſu Horatij indicatur: Et benè nũmatũ ſequitur ſuadela, uenusq́;.
a Et genus & uirtus, niſi cum re, uilior alga eſt. χρήματα γὰρ ἀνήρ, ut in uerſu ueteris Alcæi dicitur.
19 Meditatè & lentè agendũ.
b Vt ſapienter & cautè omnia dicamus, non præcipitanter, non feſtinanter, ſed tardè & meditatè dicendum eſt.
20 In congreſsib. omnis ira eijcienda, omneq́; odium deponendum: & quare conuenerint, & de quibus (de pace ſcilicet) acturi, cogitandum eſt.
21 Veritatis ſimplex oratio. Ἁπλοῦν γὰρ τὸ δίκαιον, ῥᾴδιον τἀληθὲς, ut à Lycurgo uetere dicitur.

22 Quot homines, tot ſententiæ, quemadmodum etiam Satyricus monuit: Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor uſus, Velle ſuum cuiq; eſt, nec uoto uiuitur uno.
23 Homines opum, honorũ & potentiæ comparandæ cauſa, omnia facere parati ſunt.
c Timiditas quædã eſt, quæ quis habet, alij tradere habenda.
24 Amicis uerbis plus quãdoque obtinetur, quàm ui, quàm armis: ut rectè à ſapiẽte dictũ eſt, πείσας λαβὲ, μὴ βιασάμενος: perſuaſione cape, non ui. Et in Publij Mimo dicitur, conſilio melius uincas quàm iracũdia. Et apud Homerum, μῆτί τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων ἠὲ βίηφι: conſilium eſt melius quàm uis, cũ ligna ſecantur.

17

Σοφὸς γὰρ ὁ θεός.

18

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα,
δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.
ἃ 'γὼ μεθ' ἥκω δεῦρο, μυρίαν ἄγων
λόγχην. a πένης γὰρ οὐδὲν εὐγενὴς ἀνήρ.

19

Ἐπίσχες· οὔτι τὸ ταχὺ τὴν δίκην ἔχει.
b Βραδεῖς δὲ μῦθοι πλεῖστον ἀνύουσι σοφόν.

20

Παραινέσαι δὲ σφῷν τι βούλομαι σοφόν.
ὅταν φίλος τις ἀνδρὶ θυμωθεὶς φίλῳ,
εἰς ἓν συνελθὼν, ὄμματ' ὄμμασι διδῷ,
ἐφ' οἷσιν ἥκει, ταῦτα χρὴ μόνον σκοπεῖν,
κακῶν δὲ τῶν πρὶν μηδαμῶς μνείαν ἔχειν.

21

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
κοὐ ποικίλων δεῖ τἄνδιχ' ἑρμηνευμάτων.
ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος,
νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

22

Εἰ πᾶσι ταὐτὸ καλὸν ἔφυ, σοφόν θ' ἅμα,
οὐκ ἦν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
νῦν δ' οὔθ' ὅμοιον οὐδὲν, οὔτ' ἴσον βροτοῖς,
πλὴν ὀνομάσαι.

23

Ἐγὼ γὰρ οὐδὲν, μᾶτερ, ἀποκρύψας ἐρῶ,
ἄστρων ἂν ἔλθοιμ' ἡλίου πρὸς ἀντολὰς,
καὶ γῆς ἔνερθεν, δυνατὸς ὢν πρᾶσαι τάδε,
τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ' ἔχειν τυραννίδα.
τοῦτ' οὖν τὸ χρηστὸν, μᾶτερ, οὐχὶ βούλομαι
ἄλλῳ παρεῖναι μᾶλλον, ἢ σώζειν ἐμοί.
c ἀνανδρία γὰρ, τὸ πλεῖον ὅστις ἀπολέσας,
τοὔλασσον ἔλαβε.

24

Πᾶν γὰρ ἐξαιρεῖ λόγος
ὃ καὶ σίδηρος πολεμίων δράσειεν ἄν.

17

Prudens enim est Deus.

18

Opes hominibus preciosissimæ,
Potentiamq; maximam in rebus humanis habent:
Ad quas ego ueni huc, innumeras ducens
Hastas. Pauper enim nihili est nobilis uir.

19

Mane: nequaquam celeritas iusticiam habet.
Tardi uerò sermones plurimum perficiunt sapientiæ.

20

Commonefacere uerò uos quodam uolo prudenti facto.
Quando amicus quispiam amico iratus
In unum conuenerit, oculosq; oculis dederit,
Quas ob res uenit, eas oportet solum spectare:
Malorũ aũt quæ antè peracta sunt, nequaquã memoriã habere.

21

Simplex oratio ueritatis est,
Neq; uariarum opus habet utrinque interpretationum.
Habet enim ipsa congruentiam. sed iniquus sermo,
Aegrotans in seipsum, medicaminũ opus habet sapientium.

22

Si omnibus idem honestum esset, æquumq; simul,
Non esset ambigua hominibus contentio.
Nunc uerò neq; simile quicquam, nec æquale hominibus,
Nisi nominare.

23

Ego enim nihil, ô mater, celans fateor:
Per astra ascenderem ad solis exortus,
Et terram infrà, potis existens efficere hæc,
Deorum maximam ut haberem tyrannidem.
Hoc igitur tam commodum, ô mater, nolo
Alij concedere potius, quàm seruare mihi.
Timiditas enim est, hoc quod maius si quis amittit,
Et quod minus est capit.

24

Omnia enim efficit oratio:
Quod & ferrum hostile efficere potest.

17 Polynicis ad matrẽ, quòd Deo ita prouidente, quamuis exul, in uxorem acceperit filiã Adrasti.

18 Polynicis ad matrem, ut cogitet de reconciliandis fratribus: & ut ipse quoq; ad partem regni admittatur, propter quod est subire omnia paratus.

19 Iocastæ ad Eteoclem, alterum filium, uolentem abire, cũ uideret aduenisse ad colloquium Polynicen fratrẽ, quem regno eiecerat.

20 Iocastæ, ad utrunque filium admonitio, quid spectare oporteat in congressibus.

21 Polynicis, paucis exponẽtis cur uenerit Thebas.

22 Eteoclis, torui & irati, & inhumaniter respondentis fratri Polynici, petenti ius tantũ & æquum.

23 Eiusdem ad matrem, quòd solus uelit possidere bona paterna omnia, nec quicquam cõcedere fratri.

24 Eiusdem ad matrem: Polynices si amica potius oratione, quàm armato exercitu suũ ius quæsiuisset, citius impetrasset etiam quæ uoluit.

25

πρὸς ταῦτ᾽ ἴτω μοὶ πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανα,
ζεύγνυσθε δ᾽ ἵππους, πεδία πίμπλασθ᾽ ἁρμάτων,
ὡς οὐ παρήσω τὴν δ᾽ ἐμὴν τυραννίδα.
a εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι
κάλλιστον ἀδικεῖν· τἄλλα δ᾽ εὐσεβεῖν χρεών.

26

Οὐκ εὖ λέγειν χρή, μὴ ᾿πὶ τοῖς ἔργοις καλοῖς.
οὐ γὰρ καλὸν τοῦτ᾽, ἀλλὰ τῇ δίκῃ πικρόν.

27

Ω τέκνον, οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ
Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ᾽ ἡ ᾿μπειρία
ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον
Τί b τῆς κακίστης δαιμόνων ἐφίεσαι
φιλοτιμίας παῖ; μὴ σύγ᾽ ἄδικος ἡ θεός
πολλοὺς δ᾽ ἐς οἴκους καὶ πόλεις εὐδαίμονας
εἰσῆλθε, κἀξῆλθεν ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τῶν χρωμένων.
c ἐφ᾽ ᾗ σὺ μαίνῃ; Κεῖνο κάλλιον, τέκνον,
ἰσότητα τιμᾶν, ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις,
πόλεις τε πόλεσι, ξυμμάχους δὲ ξυμμάχοις
συνδεῖ. τὸ γὰρ ἴσον νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ.
d τῷ πλέονι δ᾽ αἰεὶ πολέμιον καθίσταται
τοὔλασσον, ἐχθρᾶς δ᾽ ἡμέρας κατάρχεται.
καὶ γὰρ μέτρ᾽ ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν,
e ἰσότης ἔταξε, κἀριθμὸν διώρισε·
νυκτός τ᾽ ἀφεγγὲς βλέφαρον, ἡλίου τ᾽ φῶς
ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον.
κοὐδέτερον αὐτοῖν φθόνον ἔχει νικώμενον.
εἶθ᾽ ἅλιος μὲν, νύξ τε δουλεύει βροτοῖς.
σὺ δ᾽ οὐκ ἀνέξῃ δωμάτων ἔχων ἴσον,
καὶ τῷδ᾽ ἀπονεῖμαι; κᾆτα ποῦ ᾿στιν ἡ δίκη;
τί f τὴν τυραννίδ᾽ ἀδικίαν εὐδαίμονα
g τιμᾷς ὑπέρφευ; καὶ μέγ᾽ ἥγησαι τόδε,
περιβλέπεσθαι τίμιον; κενὸν μὲν οὖν.
h ἢ πολλὰ μοχθεῖν, πόλλ᾽ ἔχων ἐν δώμασι,
βούλει; τί δ᾽ ἔστι τὸ πλέον; ὄνομ᾽ ἔχει μόνον.
i ἐπεὶ τά γ᾽ ἀρκοῦνθ᾽ ἱκανὰ τοῖς γε σώφροσιν·
k οὔτοι τὰ χρήματα ἴδια κέκτηνται βροτοί.

τὰ τῶν

25 Si iniquè faciendum, imperij causa id fieri conuenit.

a Iulius Cæsar hos duos uersus semper in ore habuit, quẽadmodum est apud Ciceronẽ lib.3.Officiorum.

26 Res iniusta non laudanda & defendenda, ut honesta & bona.

27 Senum prudentia est: Ideoq; senes audiendi, ijsq; obtemperandum est. In Odyssea Homerus de Aegyptio heroe iam sene sic meminit, ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἦν, καὶ μυρία ᾔδη. Id est, qui iã incuruus erat senio, sed plurima norat. Eos Euripidis uersus uidetur transtulisse Ouidius in Metamorphosi: Non omnia quæ fugiamus Senior ætas habet, seris uenit usus ab annis.

b Ambitio, dearum omnium pessima, τῶν κακῶν μητρόπολις, quemadmodũ ueterũ quidam περὶ φιλαργυρίας καὶ φιλοτιμίας dixit.

c Aequalitas, suum cuique tribuere, omnis boni causa est in mundo.

d Magna in mũdo plerunq; sunt inimica paruis, & contrà.

e Aequalitas quæ bona oparetur in mundo. Platoni ἰσότης τὴν φιλίαν ἀπεργάζεται, αὐτὴ γὰρ φιλίας μήτηρ. lib.6.de Legibus. Vbi id dictum citat, ut uetus quoddam uerbum, quod ipse uehementer probat & cõmendat.

f Tyrannis ex aliorum incõmodis, læsa iusticia, sua comparari commoda.

g Esse conspicuũ & celebrẽ apud homines, res est uanissima, & onus molestissimum.

h Plus est sollicitus magis beatus.

i Homines sapientes & modesti paucis contenti sunt.

k Opes, diuitiæ, & alia bona cùm corporis tum animi, à Deo mutuò accepta habemus.

25

Quare adueniat mihi ignis, adueniant enses,
Coniungite equos, campos implete curribus,
Quoniam non concedam huic meam tyrannidem.
Si enim iniustè facere oportet, imperium propter
Potißimum ius uiolandum est: aliàs pium esse conuenit.

25 Eiusdem ad matrem, quod nolit fratri cedere quameunq; regni partem.

26

Non benè loqui conuenit, in rebus non bonis:
Non enim honestum hoc, sed iure acerbum.

26 Chori, improbantis orationem Eteoclis, qua patrocinabatur omnibus suis iniquè factis.

27

O' fili, non omnia senectuti incommoda,
Eteocles, adsunt: sed ipsa experientia
Potest aliquid dicere iuuenibus prudentius.
Quid pessimam deorum amplecteris
Ambitionem, ô fili? ne facias: iniusta hæc dea.
Multas in domos & ciuitates fœlices
Introgreßa & egressa est, cum pernicie utentium.
Cuius cupiditate tu insanis? Illud melius, ô fili,
Aequalitatem colere, quæ amicos semper amicis,
Ciuitatesq; ciuitatibus, sociosq; socijs
Colligat. Aequalitas enim legitima hominibus est:
Ei uerò quod plus est, semper aduersatur
Hoc quod minus est, odijq; statim initium fit.
Etenim mensuras hominibus, & partes ponderum,
Aequalitas constituit, & numerum definiuit,
Noctisq; obscurum radium, solisq; lumen,
Aequalem ire annuum circulum:
Et neutrum ex ipsis inuidiam habet cum uincitur.
Ergo sol quidem, noxq;, seruit mortalibus:
Tu uerò non sustinebis domuum habens æquas partes,
Et huic distribuere? ubi uerò eßet iusticia?
Quid tyrannidem, quæ per iniuriam est opulenta,
Colis nimis? & magnum existimas hoc,
Admirari conspicuum? imò uanißima hæc res est.
An multis affugi, multum habens in domo,
Vis? Quid nam est copia? nomen habet solum.
Quoniam ea quæ satis sint, sufficiunt modestis.
Nequaquam opes proprias poßident mortales:

27 Oratio est matris Iocastę, in qua dehortatur Eteoclem ab ambitione & tyrannide ad æqualitatem seruandam, quæ causa sit omnis boni in mũdo: & ut fratri Polynici suam quoque partem tribuat.

Sed

τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες, ἐπιμελούμεθα.
ὅταν δὲ χρήζωσ', αὔτ' ἀφαιροῦνται πάλιν.
a ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος.

28

b Μέθετον τὸ λίαν, μέθετον, ἀμαθία δυοῖν
ἐς ταὔθ' ὅταν c μόλητον, ἔχθιστον κακόν.

29

Δειλὸν δ' ὁ πλοῦτος, καὶ φιλόψυχον κακόν.

30

Ἀσφαλὴς γάρ ἐστ' ἀμείνων, ἢ θρασὺς στρατηλάτης.

31

Εἰς πολλά γ' ἄθλια πέφυκ' ἐγώ.

32

Ἐλπίδες δ' οὔπω καθεύδουσ', αἷς πέποιθα σὺν θεοῖς.

33

Πάντα δ' εὐπετῆ θεοῖς.

34

Μῶν νεάζων οὐχ ὁρᾷς, ἃ χρή σ' ὁρᾶν;

35

Θέλοιμ' ἄν. ἀλλὰ τοῦθ' ὁρῶ πολλοῦ πόνου.

36

Καὶ μὴν τὸ νικᾶν ἐστι πᾶν εὐβουλία.

37

Βούλει τράπωμαι δῆθ' ὁδοὺς ἄλλας τινάς;
Κρ. Πάσας γε, πρὶν κίνδυνον εἰς ἅπαξ μολεῖν.

38

Ἴσον φέρει νύξ, τοῖς δὲ τολμῶσι πλέον.

39

Ἐνδυστυχῆσαι δεινὸν εὐφρόνης κνέφας.

40

Ἅπαν ἧκιον τὸ φυλάσσεσθαι καλῶς.

41

Βουλεύου δ', ἐπεὶ πέρ εἶ σοφός.

42

Εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ.

43

Θάρσει προκρίνας, ἢ φρενῶν εὐβουλίᾳ;
Κρ. Ἀμφότερον. ἀπολειφθὲν γὰρ οὐδὲν θάτερον.

44 τῇ δ'

a Diuitiæ instabilis res sunt.

28 Duo simul in pertinacia perseuerantes, maximum sunt malum cùm sibi, tum alijs.

b *Persona dualis imperatiui modi Aorist. β. uerbi ἵημι mitto.*

c Secunda dualis: loquitur enim ad duos suos filios.

29 Diuitiæ res sunt timida, quemadmodũ extat de ea docta disputatio apud Aristophanem in Pluto, Lucianum quoque in Timone.

30 Imperator cautè agens, præstat temerario.

31 Querela communis hominum infortunatorum.

32 Semper sperandũ homini.

33 Dij omnia possunt, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται, ut est apud Homerum. Et in ueteri uerbo dicitur, Semper feliciter cadũt Iouis taxilli.

34 Iuuenes per ætatem multa non uident, quæ senes.

35 Aliud est uelle & cupere, aliud uerò posse & perficere.

36 Ducis in consilio posita est uirtus militum. Publius in Mimis.

37 Omnia prius circunspicienda & consideranda, priusquam quid incipiamus: ut dictum est, λέγεσθαι πρὸ ἔργου.

38 Nox hostibus utrinq; idẽ præstat commodum, primò autem aduersam partem aggredientibus maximum.

39 Periculosum est, aliquid tentare contra hostes noctu.

40 Quod benè custoditur, firmius tutiusque est eo quod negligitur.

41 Omnia sapienter cum cõsilio agenda.

42 Vnus uir, nullus uir.

43 Fortitudo sine sapientia parũ potest, Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ: ut sapienter in uersu Homerico dicitur.

Sed opes à dijs habentes, procuratores sumus.
Cum uerò uolunt, eas auferunt iterum.
Itaq; diuitiæ non stabiles sunt, sed diurnæ.

28

Dimittite nimiã uehementiã animi, dimittite. Errores duo
In unum cum conuenerint, maximum malum. (rum

29

Timida sed res diuitiæ, & amans uitæ malum.

30

Cautus enim est melior, quàm temerarius, imperator.

31

Ego ad multa mala nata sum.

32

Spes uerò nondũ dormiunt: quib. cõfisus sum ope deorũ.

33

Omnia enim facilia sunt dijs.

34

Nũ iuuenis existens, nõ cernis quæ oportet te cernere?

35

Cuperem, sed istuc uideo magni laboris.

36

Atqui uictoria est tota sita in bona consultatione.

37

Vis igitur ut uertam me in uias alias quasdam?
Cre. In omnes, antequam periculum semel ineas.

38

Aequale cõmodũ habet in se nox: sed qui aggrediuntur,

39 (plus.

In discrimen uenire periculosum est, noctis in caligine.

40

Omne deterius eo, quod custoditur benè.

41

Consule, siquidem es sapiens.

42

Vnus enim uir non omnia uidet.

43

Fortitudine eligens, aut mentium bono consilio?
Cr. Vtrunq;. relictum enim unum, nihil alterum est.

D 44 Cautioni

28 Eiusdem, monentis & obiurgantis utrunq; filium, Eteoclem quidem tyrannicũ, & Polynicem insipientem, quòd patriæ bellum inferre audeat.

29 Polynicis ad Eteoclem fratrem, quòd diuites & potentes sint meticulosi.

30 Eiusdem ad fratrem, quẽ dicebat se nihili pendere, ut timidum. Rogatur itaq; ab eodem, quare cum tãto exercitu uenerit contra timidum? ad id respõdet Polynices hoc uersu.

31 Vox miseræ matris Iocastę, cum non posset redigere in cõcordiam discordes filios, duos fratres.

32 Polynicis, sperantis futurum, ut aliquando interfecto fratre Eteocle, potiatur regno Thebano.

33 Chori, inuocantis Deos, ut auxilium ferant Thebanæ terræ in rebus afflictis.

34 Creontis ad Eteoclẽ, cuius consiliũ, quomodo cõfligẽ dũ cũ hostibus, non probabat.

35 Creontis ad Eteoclẽ, iuuenem audacem, qui gloriabatur se facilè perditurũ Græcorum exercitum.

36 Eiusdẽ ad eundẽ, adolescẽtem temerarium, sine consilio, & audacem.

37 Eteoclis, quærẽtis ex Creonte sene, quomodo oporteat feliciter & rectè administrare singula.

38 Eteoclis, quærẽtis ex Creonte, an noctu aggrediẽdi sint hostes.

39 Responsio Creontis est, ad præcedentẽ interrogationem Eteoclis.

40 Creontis ad Eteoclem.

41 Eiusdem ad eundẽ, ut omnia sapienter agat.

42 Creontis, iubentis eligere Eteoclẽ septẽ uiros præstantes & fortes, qui agminibus præsint, propterea quòd unus uir non sufficiat ad omnia.

43 Eteoclis, quærentis quales illos uiros esse oporteat, fortes ne, an sapientes etiam.

44 Cautio & prouidentia, cura & diligentia, in omnibus rebus utilis.

τῇ δ' εὐλαβείᾳ χρησιμωτάτῃ θεῶν
προσευχόμεσθα, τήνδε διασώζειν πόλιν.

45 Contentio, causa multorum malorum in uita.

Ἡ δεινά τις ἔρις θεός, ἃ τάδε
μήσατο πήματα γᾶς βασιλεῦσι.

46 Quod honestum non est, nunquam fiet honestum.

Οὐ γὰρ ὁ μὴ καλόν, οὔποτ' ἔφυ καλόν.

47 Senes opus habent baculis & alienis manibus, quibus firmentur & ducantur.

Ὡς πᾶσ' ἀπήνη, τοὺς τε πρεσβύτους, φιλεῖ
χειρὸς θυραίας ἀναμένειν κουφίσματα.

48 Transgresio mandati & uoluntatis Dei, calamitates importat terris.

Νοσεῖ γὰρ ἥδε γῆ πάλαι, Κρέον,
ἐξ οὗ τεκνώθη Λάϊος βίᾳ θεῶν,
πόσιν τ' ἔφυσε μητρὶ μέλεον Οἰδίπουν.

49 Felices de suo non libenter succurrunt laborantibus.

Πικρόν τε τοῖσι τὴν τύχην κεκτημένοις,
πόλει παρασχεῖν φάρμακον σωτηρίας.

50 Voluntati Dei & fato nō pugnandum.

Ἃ πρὸς πέφυκε, ταῦτα κἀνάγκη σε δρᾶν.

51 Omnes cupimus honestè patriæ, sed nemo uult pro salute ipsius aliquid de suo impendere.

Οὐκ ἔκλυον, οὐκ ἤκουσα, χαιρέτω πόλις.

52 Magni domini non libenter audiunt uates & pastores, qui ueritatem ipsis prædicant.

Χαίρων ἴθ', οὐ γὰρ σῶν με δεῖ θεσπισμάτων.

53 In periculis sæpè contra conscientiam, contra ueritatem diuinorū oraculorum agimus, ut salui maneamus.

Ἀπόλωλεν ἡ ἀλήθει', ἐπεὶ σὺ δυστυχεῖς;

54 Vates & sacerdotes homines sunt afflictissimi, quod uera dicendo infensos sibi reddant omnes homines.

* Deus neminem metuit, etiamsi offendat ueritate uerbi sui homines.

Ὅστις δ' ἐμπύρῳ χρῆται τέχνῃ,
μάταιος· ἢν μὲν γὰρ ἐχθρὰ συμνήας τύχῃ,
πικρὸς καθέστηχ' οἷς ἂν οἰωνοσκοπῇ.
ψευδῆ δ' ὑπ' οἴκτου τοῖσι χρωμένοις λέγων,
ἀδικεῖ τὰ τῶν θεῶν. * Φοῖβον ἀνθρώποις μόνον
χρῆν θεσπιῳδεῖν, ὃς δέδοικεν οὐδένα.

55

Ἐγὼ γὰρ οὔποτ' εἰς τόδ' εἶμι συμφορᾶς,
ὥστε σφαγέντα παῖδα προσδοῦναι πόλει.
πᾶσι † γὰρ ἀνθρώποισι φιλότεκνος βίος,
οὐδ' ἂν τὸν αὑτοῦ παῖδά τις δοίη κτανεῖν.

† Liberi omnibus hominibus sunt charissimi.

44

Cautioni uerò utilißimæ dearum
Supplicemus, hanc ut sospitet ciuitatem.

44 Eteoclis uerba sunt, ad Creontem.

45

Profectò difficilis quidem dea est contentio, quæ has
Conciliauit clades huius terræ regibus.

45 Chori, quòd contentio causa sit multorum malorum in uita.

46

Hoc enim quod honestum non est, nunquam sit honestũ.

46 Chori, detestantis nuptias Oedipi, filij cum matre Iocastæ.

47

Nam omnis greßus, pesq; senis, solet
Manus alienæ expectare leuamina.

47 Creontis, ad Tiresiam uatem, iam senem & cæcum.

48

Aegrotat enim hæc terra dudum, ô Creon,
Ex quo creauit liberos Laius inuitis dijs,
Maritumq; creauit matri infelicem Oedipum.

48 Tiresiæ ad Creontẽ, cui exponit causam, quare affligantur tot malis Thebæ: quia Laius rex Thebarum fecit cõtra mandatum Dei.

49

Et acerbum est illis qui fortunati sunt,
Ciuitati exhibere remedium salutis.

49 Tiresiæ ad Creontẽ, quòd posset seruare à deuastatione Thebas, si mactaret filium suũ Menœcea.

50

Quæ in fatis sunt, eadem neceße est te facere.

50 Eiusdem ad Creontẽ, ægreferentem tam triste uaticinium.

51

Non audiui: nihil animaduerto: ualeat Respublica.

51 Creontis ad Tiresiam, ut pereat potius ciuitas, quàm filius suus.

52

Saluus abi: non enim tuis mihi opus est uaticinijs.

52 Eiusdem ad eundem, ut ualeat cum huiusmodi uaticinijs.

53

Peßum iuit ipsa ueritas, eo quòd tu periclitaris.

53 Tiresię ad Creontẽ, quòd deroget fidem uaticinijs suis, quando uidet sibi & suis inde esse periculum.

54

Quicunq; uaticinandi utitur arte,
Stultus est. si enim aduersa significauerit,
Acerbus est illis quibus uaticinatur.
Falsa uerò præ misericordia dicens illis qui interrogant,
Violat diuina. Phœbum hominibus solum
Oportuit prædicere futura, qui neminem metuit.

54 Tiresiæ uatis iam senis, cũ uideret ualdè se offẽdisse Creontem, cum eũ iuberet immolare pro salute patriæ filium Menœceum.

55

Ego etenim nunquam ad hoc deueniam calamitatis,
Vt mactatum filium addicam ciuitati.
Omnibus enim hominibus amans liberorum uita,
Neq; quispiam suũ ipsius filium dederit ad interficiendũ.

55 Creontis, nolentis mactare filium pro salute Thebarũ.

Μή μ' εὐλογείτω, τἀμά τις κλεινῶν τέκνα.

56 Parentum & præceptorũ est, præcipere & dicere: liberorum uerò & discipulorum, obtemperare & iussa capessere.

56

Οὐκοῦν σε φράζειν εἰκός, ἐκπονεῖν δ' ἐμέ.

57 Si quisque pro sua uirili iuuaret patriam suam, felicius longè haberet.

57

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος ὅ,τι δύναιτό τις
Χρηστόν, διέλθοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων
πειρώμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἄν.

58 Qui pro salute patriæ seu moritur, seu se periculis exponit, admirandus & clarus efficitur.

58

Ἀγάμεθ', ἀγάμεθα,
Ὃς ὧδε θάνατον οἴχεται, γᾶς ὑπὲρ πατρῴας.

59 Veterum clypeorum insignia quæ fuerint. Extant similes descriptiones apud Homerũ, Hesiodum, Apolloniũ, Theocritum quoque in Herculisco, cuius finem doctissimus uir Ioachimus Camerarius erudito carmine impleuit: tum etiam alios quosdam authores, ut Aeschylum, &c.

* Futurum primum mediũ, à πάσχομαι patior.

59

Καπανεὺς προσῆγε λόχον ἐπ' Ἠλέκτραις πύλαις,
σιδηρονώτοις δ' ἀσπίδος τύποις ἐπῆν
Γίγας ἐπ' ὤμοις γηγενὴς ὅλην πόλιν
φέρων, μοχλοῖσιν ἐξανασπάσας βίᾳ,
ὑπόνοιαν ἡμῖν, οἷα * πείσεται πόλις.

60 Superbis Deus resistit, & grauissimè animaduertit in blasphemos & contemptores sui numinis: quemadmodum docet exemplum utriusque Aiacis apud Homerum & Sophoclem.

60

Καπανεὺς δὲ πῶς εἴποιμ' ἂν ὡς ἐμαίνετο;
μακραύχενος γὰρ κλίμακος πρὸς ἀμβάσεις
ἔχων ἐχώρει, καὶ τοσόνδ' ἐκόμπασε·
μηδ' ἂν τὸ σεμνὸν πῦρ νιν εἰργάθειν Διός,
τὸ μὴ οὐ κατ' ἄκρων περγάμων ἑλεῖν πόλιν.
καὶ ταῦθ' ἅμ' ἠγόρευε, καὶ πετρούμενος
ἀνεῖρφ' ὑπ' αὐτὴν ἀσπίδ' εἰλίξας δέμας,
κλίμακος ἀμείβων ξέστ' ἐνηλάτων βάθρα.
ἤδη δ' ὑπερβαίνοντα γεῖσα τειχέων,
βάλλει κεραυνῷ Ζεύς νιν. ἐκτύπησε δὲ
χθών, ὥστε δεῖσαι πάντας. ἐκ δὲ κλιμάκων
ἐσφενδονᾶτο χωρὶς ἀλλήλων μέλη.
κόμαι μὲν εἰς ὄλυμπον, αἷμα δ' εἰς χθόνα,
χεῖρες δὲ καὶ κῶλ' ὡς κύκλωμ' Ἰξίονος
ἑλίσσεται, εἰς γῆν δ' ἔμπυρος πίπτει νεκρός.

61 Res iucunda est uictoria.

61

Καλὸν τὸ νικᾷν.

62 Mortui à uiuis sepeliendi.

62

Τοῖς γὰρ θανοῦσι χρή, τὸν οὐ τεθνηκότα
τιμὰς διδόντα, χθόνιον εὐσεβεῖν θεόν.

Ne me laudet, meos quiſpiam interficiens liberos.

56

Nimirum conueniens eſt te dicere, efficere uerò me.

56 Menœcei ad patrem, ex quo quærit, quò fugiat, ne mactetur à ciuitate.

57

Si enim accipiens quiſque, quodcunque poßit quiſpiam
Bonum, transferret hoc, & ad commune ferret
Patriæ, malis ciuitates minoribus
Tentatæ, in reliquum fœlices eſſent.

57 Menœcei, filij Creontis, quòd contra uoluntatem patris ſui, ſua morte, quantũ quidem in ſe ſit, uelit liberare patriam, ne pereat.

58

Admiramur admiramur,
Qui ad mortem abit, terra pro patria.

58 Chori, admirantis magnitudinẽ animi Menœcei, quòd ultro abiret ad mortem pro ſalute patriæ.

59

Capaneus admouebat agmen ad Electras portas.
Ferreis uerò clypei figuris inerat
Gigas, ſupra humeros terrigena totam ciuitatem
Geſtans, uectibus euellens ui:
Argumentum nobis, qualia paſſura eſſet noſtra ciuitas.

59 Capanei impij inſignia, quæ in ſcuto ſuperbè inſcripta habebat, & minabatur interitum Thebanis, dijs etiam inuitis.

60

Capaneus uerò, quî dicerem, ut inſanierit?
Altæ nanque ſcalæ ad aſcenſus
Ibat, ac talia gloriatus eſt:
Neque uenerabilem ignem illum prohibere Iouis,
Quo minus ſummis arcibus caperet ciuitatem.
Et hæc ſimul loquebatur, & lapidibus ictus
Aſcendebat ſub ipſo clypeo conuoluens corpus,
Gradatim aſcendens ſcalæ politos perticarum clathros.
Iam uerò ſuperantem pinnas murorum,
Ferit fulmine Iupiter ipſum. inſonuit uerò
Terra, ut formidine corriperentur omnes. à ſcalis autem
Diſijciebantur, uelut à funda, à ſe mutuò membra.
Comæ quidem ad Olympum, ſanguis uerò ad terram,
Manus uerò & pedes tanquam rota Ixionis
Rotabantur, ad terrã uerò ambuſtum decidit cadauer.

60 Nuncij, narrantis Iocaſtæ impias uoces Capanei, quas eructabat contra Deos: & quomodo etiã ſingulari pœna affectus à dijs, malè perierit.

61

Res iucunda eſt uincere.

61 Eiuſdem nuncij, indicantis quòd fortuna adhuc ſit cũ Thebanis.

62

Mortuis enim conuenit, uiuum
Honores exhibentem, inferum colere Deum.

62 Creontis, de filio Menœceo, qui pro patria ſe interfecerat, ſepeliendo.

63 Preces horrendæ & abominandæ, ut dij se adiuuent in occidendo fratre.

63

Δός μοι κτανεῖν ἀδελφόν, αὐτήρη δ' ἐμὴν
καθαιματῶσαι δεξιὰν νικηφόρον.
αἴσχιστον αὐτῷ στέφανον, ὁμογενῆ κτανεῖν.

* Vita plena multorum tristissimorum casuum.

* πολλοῖς δ' ἐπῄει δάκρυα τῆς τύχης ὅση.
κἄβλεψαν ἀλλήλοισι, διαδόντες κόρας.

64 Preces diræ & execrandæ contra fratrem factæ.

64

Ω Διὸς κόρη,
δὸς ἔγχος ἡμῖν καλλίνικον ἐκ χερὸς
εἰς στέρν' ἀδελφοῦ τῆσδ' ἀπ' ὠλένης βαλεῖν,
κτανεῖνθ', ὃς ἦλθε πατρίδα πορθήσων ἐμήν.

65 Duobus certantibus, & utroq; cadente, neuter uicisse putatur.

65

Θανόντων οὐδαμοῦ νίκη πέλει.

66 Magna calamitas, confectis mutuis uulneribus duobus fratribus, quando mater quoque præ dolore seipsam transfodit. Exempla furoris & odij Sathanę in miseros homines.

66

Ιώ μοι πάτερ,
Τίς ἑλλάς, ἢ βάρβαρος, ἢ τῶν προπάροι-
θεν εὐγενετᾶν ἕτερος ἔτλα κακῶν τόσων
δι' αἵματος ἀμερίου τοιάδ' ἄχεα φανερά;

67 De homine absumpto curis, doloribus & senio.

67

Πόλιον αἰθέρος ἀφανὲς εἴδωλον,
ἢ νέκυν ἔνερθεν, ἢ πτανὸν ὄνειρον;

68 Deus punit peccata parentum in liberis.

68

Οὐκ ἐπ' ὀνείδεσιν, οὐδ' ἐπὶ χάρμασιν,
ἀλλ' ὀδύναισι λέγω· ὁ σὸς ἀλάστωρ
ξίφεσι βρίθων, καὶ πυρί, καὶ σχετλίαισι μάχαις,
ἐπὶ παῖδας ἔβα σούς, ὦ πάτερ.

69 Querela hominis planè infelicis, miseri, & in omnibus calamitosi.

69

Ω μοῖρ', ἀπ' ἀρχῆς ὥς μ' ἔφυσας ἄθλιον,
καὶ τλήμον', εἴ τις ἄλλος ἀνθρώπων ἔφυ.

70 Animi constantia & magnitudo etiam in aduersis retinenda, ne fracti malis, aliquid indignum nostra persona admittamus.

70

Οὐ μὴν ἑλίξας γ' ἀμφὶ σὸν χεῖρας γόνυ,
κακὸς φανοῦμαι. τὸ γὰρ ἐμόν ποτ' εὐγενὲς
οὐκ ἂν προδοίην, οὐδ' ἔπερ πράσσων κακῶς.

71 In hominem totum infelicem. Et docent hi uersus, atrocia peccata, incestas nuptias, atrocibus quoque & multis simul pœnis puniri.

71

Οὐ γὰρ τὸ μέν σοι βαρὺ κακῶν, τὸ δ' οὐ βαρύ,
ἀλλ' εἰς ἅπαντα δυστυχὴς ἔφυς πάτερ.

72 Impia mandata magistratus non sunt exequenda.

72

Πῶς τἀπεσταλμένον οὐ δίκαιον ἐκπονεῖν;
Αν. οὔκ, εἰ πονηρά τ' ᾖ, κακῶς τ' εἰρημένα.

63

Da mihi interficere fratrem, aduersariam uerò meam
Cruentare dextram uictricem.
Turpißimã peto palmam, germanum fratrem interficere.
Multitudo uerò cœpit lachrymari propter fortunã, quãta
Et respexerũt ad se inuicẽ mutuis oculis. (quanta erat:

64

O' Iouis filia,
Da hastam nobis uictricem eminus
In pectora fratris ex hac manu mittere,
Interficereq́;, qui uenit patriam depopulaturus meam.

65

Inter mortuos nusquam uictoria est.

66

Eheu pater,
Quæ Græcia aut barbaria, aut ex priscis
Nobilibus alius, passus est mala tot,
Per sanguinem humanũ huiusmodi dolores manifestos?

67

Canum aeris tanquam simulachrum,
Aut mortuum inferum, aut uolatile somnium?

68

Non per exprobrationem, neque per insultationem,
Sed cum dolore dico: tuus malus genius
Gladijs plenus, & incendio, & miseris pugnis,
Ad filios iuit tuos, ô pater.

69

O' fatum, à principio quàm me produxisti miserum,
Et laboriosum, si quis alius hominum existit.

70

Non tamen implicans circa tua manus genua,
Timidus uidebor. meam enim pristinam nobilitatem
Non perdam, neque quamuis malè habeo.

71

Non enim hoc quidem tibi graue malorũ, illud uerò leue.
Sed ad omnia infelix es, ô pater.

72

Quomodo ea quæ præcepta sint, nõ iustum est efficere?
An. Non, si & mala fuerint, & perperam pronunciata.

63 Preces sunt Polynicis ad Iunonem, ante congressum cũ fratre Eteocle, in singulari certamine.

64 Eteoclis, inuocantis Palladem, ut largiatur sibi uictoriam contra fratrem.

65 Nuncij, dicentis Creonti, quòd quia uterque frater in monomachia perijssent simul, nemo uictoriam cõsecutus sit.

66 Antigonæ filiæ, intuentis tria simul funera duorũ fratrum, & matris Iocastæ.

67 Oedipi, deplorantis suã miseriã: & quomodo affectus sit, miserrimè confectus cura, dolore & senio, ostendit.

68 Antigonæ filiæ ad patrem Oedipũ, quòd mater & fratres perierint propter peccata Oedipi.

69 Oedipi querela, qui à Creonte expellitur Thebana terra, ne suo malo genio perdat Thebas.

70 Oedipi ad Creõtem, cui non uult supplex fieri, quamuis infinitis malis pressus, ne se eijciat scilicet.

71 Antigones ad patrem Oedipum, prorsus infelicem, tam multis magnisq́; calamitatib. pressum.

72 Creontis ad Antigonem, quod rectè faciat, persequens quæ ante obitum præcepisset Eteocles, de non sepeliẽdo Polynice fratre.

73

Ἀλλ' εὐκλεές τοι δύω φίλω κεῖσθαι πέλας.

74

Κἀκεῖνο κέκειται, μὴ 'φυβρίζεσθαι νέκρους.

75

Γενναιότης σοι, μωρία δ' ἔνεστί τις.

76

Ὁ δ' Οἰδίπους ποῦ, καὶ τὰ κλειν' αἰνίγματα;
ὄλωλ', ἓν ἦμάρ μ' ὤλβισεν, ἓν δ' ἀπώλεσεν.

77

Αἰσχρὰ φυγὴ θυγατρὶ σὺν τυφλῷ πατρί.
Αν. οὐ σωφρονούσῃ γ', ἀλλὰ γενναίᾳ, πάτερ.

78

Ὡς ὄνειρον ἰσχὺν ἔχων.

79

Οὐχ ὁρᾷ δίκα κακοὺς,
οὐδ' ἀμείβεται βροτῶν ἀσυνεσίας.

80

Ὦ πάτρας κλεινοὶ πολῖται,
λεύσσετ'. Οἰδίπους ὅδε,
ὃς τὰ κλειν' αἰνίγματ' ἔγνω, καὶ μέγιστος ἦν ἀνήρ,
ὃς μόνος Σφιγγὸς κατέσχον τῆς μιαιφόνου κράτη,
νῦν δ' ἄτιμος, οἰκτρὸς, ἐξελαύνομαι χθονός.
ἀτὰρ τί ταῦτα θρηνῶ, καὶ μάτην ὀδύρομαι;
τὰς * γὰρ ἐκ θεῶν ἀνάγκας, θνητὸν ὄντα δεῖ φέρειν.

Τέλος.

73 Amico gloriosum est uenire in discrimen, propter amicum.

74 In mortuos non exercenda contumelia, nō sçuiendum in eos: quemadmodum in uersu Homeri præcipitur, & Phocylidæ, qui iubet γαῖαν ἐπιμοιρᾶσθαι ἀταρτεύτοις νεκύεσι.

75 In nimium audaces, & tenaces sui propositi.

76 Fortuna leuis, mobilis & inconstans: itaque omnia oportet expectare homines, cum nihil sit quod non accidere possit. Similis querela suprà est in Hecuba.

77 Non est turpe filiæ generosæ, ex ulare cum patre, qui pellitur in exilium à tyrannis.

78 Senes somnia sunt. Ipsos uerò homines in uniuersum Pindarus σκιᾶς ὄναρ nominat, καὶ πομφόλυγας, ut aliàs dicitur.

79 In aduersis incipimus dubitare de prouidentia.

80 Fortuna inconstans, & κύκλος τὰ ἀνθρώπινα.

* *Faxis ut libeat, quod est necesse: Publius in Mimis.* νοῦσον γ' οὔπως ἔστι Διὸς μεγάλου ἀλέασθαι, *ut dicitur apud Homerum Odyß. 9.*

73

Sedenim gloriosum est, duos amicos iacêre propè.

74

Et illud legitimum est, non uiolare mortuos.

75

Generositas tibi inest, sed tamẽ & stultitia quædã in est.

76

Sed Oedipus ubi, & inclyta ænigmata?
Perijt, una dies me beauit, una quoque perdidit.

77

Turpe est exilium filiæ cum cæco patre.
An. Non sapienti utique, sed generosæ, ô pater.

78

Instar somnij robur habens.

79

Non respicit iusticia miseros,
Neq; permutat mortalium stultitias.

80

O' patriæ inclyti ciues,
Videtis. Oedipus ille,
Qui inclyta illa ænigmata cognouit, soluit, & maximus fuit uir,
Qui solus Sphingis deuici sanguinariæ uires:
Nunc uerò ignominia affectus, miserabilis maximè, expellor à terra.
Sed quid hæc defleo, & frustra lamentor?
Quæ enim ex dijs ueniunt necessitates, mortalem existentem oportet ferre.

FINIS.

73 Antigones, quòd uelit cõtra edictum impium sepelire fratrem Polynicem, etiamsi cũ ipso interfecta sepeliri debeat.

74 Eiusdem ad eundem, non esse sæuiendum in mortuos.

75 Creontis ad Antigonem, exulare potius uolentem cum patre Oedipo, quàm consentire in nuptias cum Hæmone filio Creontis.

76 Antigones ad patrem cæcum, planè destitutum omni spe & auxilio, cum olim esset florentissimus, & felicissimus etiam.

77 Oedipi ad filiam Antigonem, quam non uult secũ proficisci in exilium, cum domi possit beatè agere, nupta cum Creontis filio.

78 Antigones, de patre Oedipo.

79 Antigones ad patrẽ Oedipum, flentem suas miserias, & exilium triste.

80 Oedipi, ad ciues.

ARGVMENTVM SVPPLICVM
Euripidis.

Polynices cum Græcis insepultus abijci iubetur.

CVm in bello Thebano, excitato inter duos fratres, Eteoclem & Polynicem, quemadmodum pluribus dictum est in Phœnissis, uterq; fratrum cecidissent, & ad Creontem fratrem Iocastæ regnum peruenisset: noluit Creon sepeliri Polynicem, alterum fratrem: Græcos quoque, qui cum Polynice uenientes in eo bello cecidissent, insepultos abijci pręcepit.

Adrastus rex Argiuorum cũ matribus interfectorum ad Thebas, fit supplex Theseo regi Atheniensi.

Adrastus ergo rex Argiuorũ, simul & matres optimatum, qui ante Thebas occubuerant, profecti Athenas, supplices fiunt Theseo regi Atheniensi, pietati & iusticiæ semper studenti, ut ipse uel precibus, uel ui etiam impetret apud Creontem regem Thebanum, ut secundum communem legem totius Græciæ, mortuos sibi sepelire liceat.

Theseus infert bellum Thebanis, quòd prohiberent à sepultura interfectos.

Cum uerò Theseus precib. nihil æqui boniq; à Creonte impetrare posset, & tamen supplices iuuare pium & honestum esse statueret: illato Thebanis bello, & cæsis ijs fœlici prælio, mortuos Argiuis sepeliendos tradidit.

Euadne uxor Capanei abijcit se uiua in rogũ mariti, spectante sene patre.

Vbi Euadne, uxor Capanei percussi fulmine, propter linguæ petulantem temeritatem & blasphemiam in Deos, impatientia doloris uicta, spectante sene patre Iphide, ex alta petra in rogum mariti desilijt.

Maior pars Tragœdiæ laudes Athenarũ cõtinet.

Cæterùm maior pars Dramatis encomium
Athenarum continet.

PERSO-

PERSONAE *Fabulæ.*

Aethra, mater Thesei regis Atheniēsis, intercedens apud filium pro supplicibus Argiuis.

Chorus, constat ex Argiuis mulieribus, quæ matres erant apud Thebas occisorum optimatum.

Theseus, rex Athenarum.

Adrastus, rex Argiuorum.

Præco, à Creonte missus ad Thesea, ut ei persuadeat, ne iuuet Argiuos supplices.

Nuncius, qui nunciat cæsos à Theseo Thebanos, crudeles & tyrannicos in mortuos.

Euadne, uxor Capanei, percussi fulmine, quòd gloriaretur excisurum se Thebas uel etiam inuitis dijs.

Iphis, pater Euadnes, miser senex, qui tria simul uidet funera: filij Eteoclis, interfecti ante Thebas: filię Euadnæ, quę ex petra dolore uicta se deijcit: & Capanei, mariti filiæ Euadnæ, generi.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ Ἣ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΙΚΕΤΙΔΕΣ.

1 Vxor quæ in publico curãda habet, debet curare per maritum.

7 Mortui lachrymis honorandi.

3 Matres plus solent dolere obitus filiorum, quàm patres.

4 Nemo scit quid quisque uelit, & cur uenerit, nisi id uerbis exponat.

5 Bellum plerunq; aufert optimos.

6 Iuuenum impetus consilio carens plerunque est noxius.

* Sequi potius iuueniles impetus, quàm salutaria consilia, perdidit multos imperatores.

a Turpe, senem supplicẽ fieri iuueni: quemadmodũ apud Homerum Priamus cogitur se abijcere ad genua Achillis, ut hac ratione, datis prętereamultis donis, redimat filiũ Hectorem, quem ipse Achilles crudeliter interfecerat.

b Sæpè calamitatibus uicti, aliquid indignum officio, persona & ætate nostra facimus.

c Senectus non uenit sola: circumsilit agmine facto Morborum omne genus, ut est apud Satyricum.

8 Diuites sæpè aspiciant pauperes & miseros, ne superbiát: sed cogitent potius de rerum humanarum inconstantia.

d Pauperes aspiciant diuites, ut & ipsi ad amorem diuitiarum excitentur honestis laboribus. ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων Εἰς ἄφενον σπεύδοντ᾽. ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις ἥδε βροτοῖσι, ut est apud Hesiod.

1

Αντα γὰρ δι' ἀρσένων
γυναιξὶ πράσσειν εἰκός, αἵτινες σοφοί.

2

τὰ γὰρ φθιτῶν, τοῖς ὀρῶσιν κόσμος.

3

Τὸ γὰρ θανόντων τέκνων,
ἐπίπονόν τι κατὰ γυναῖκας
εἰς γόους πέφυκε πάθος.

4

Γέρας γὰρ οὐδὲν μὴ διὰ γλώσσης ἰόν.

5

Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται.

6

Νέων γὰρ ἀνδρῶν θόρυβος ἐξέπληξε με.
* εὐψυχίαν ἐσπούδασας ἀντ' εὐβουλίας.
ὃ δή γε πολλοὺς ὤλεσε στρατηλάτας.

7

ἀλλ' ὦ καθ' Ἑλλάδ' ἀλκιμώτατον κάρα,
ἄναξ Ἀθηνῶν, ἐν μὲν αἰσχύναις ἔχω,
πίτνων a πρὸς οὖδας, γόνυ σὸν ἀμπίσχειν χερὶ,
πολιὸς ἀνὴρ, εὐδαιμονῶν ἴσως πάρος.
b ὅμως δ' ἀνάγκη συμφοραῖς εἴκειν ἐμαῖς.
σῶσον νεκρούς μοι, τἀμάτ' οἰκτείρας κακὰ,
καὶ τῶν θανόντων τάσδε μητέρας τέκνων
c αἷς γῆρας ἥκει πολιὸν εἰς ἀπαιδίαν.
ἐλθεῖν δ' ἔτλησαν δεῦρο, καὶ ξένον πόδα
θεῖναι, μόλις γεραιὰ κινοῦσαι μέλει.

8

Σοφὸν δὲ, πενίαν τ' εἰσορᾶν τὸν ὄλβιον,
d πένητά τ' εἰς τοὺς πλουσίους ἀποβλέπειν
ζηλοῦνθ', ἵν' αὐτὸν χρημάτων ἔρως ἔχῃ,
τά τ' οἰκτρὰ τοὺς μὴ δυστυχεῖς δεδοικέναι·

τὸν

EX TRAGOEDIA

QVAE VOCATVR SVPPLICES.

1

Mnia enim per mares
Mulieribus peragere conuenit, quæ modò prudentes.

2

Mortui enim à uiuentibus honorandi.

3

Hæc enim erga mortuos filios,
Grauis quædam mulieribus
Ad luctus insita est affectio.

4

Finis enim nullus, qui non per linguam fit.

5

Huiusmodi, ô infelix, bellum efficit.

6

Iuuenum enim uirorum tumultus perculerat me.
Th. Alacritati nimirũ studuisti, potius quàm bonis cõsilijs.
Hoc sanè multos perdidit imperatores.

7

Sed ô per Græciam fortissimum caput,
Rex Athenarum, turpe quidem duco,
Procumbens solo genua tua amplecti manu,
Canus uir, pari forsan infœlicitate constitutus prius.
Tamen necesse est calamitatibus cedere meis.
Serua mortuos mihi, mea miseratus mala,
Et mortuorum hasce matres filiorum,
Quibus senectus uenit cana ad orbitatem.
Venire uerò sustinuerunt huc, & peregrinum pedem
Ponere, uix senilia mouentes membra.

8

Sapiens uerò, & paupertatem aspicere diuitem,
Pauperemq; ad diuites respicere,
Aemulantem, ut se quoq; diuitiarum amor inuadat,
Miserabiliaq; fœlices timeant:

1 Aethræ reginæ Athenarũ, de filio Theseo, ut efficiat apud Thebanos, ut liceat Argiuis suos sepelire mortuos.

2 Chori, quòd lachrymæ sint honor qui tribuitur mortuis.

3 Chori, quòd matres grauiter doleant obitus filiorum.

4 Thesei, ad Adrastum supplicem, & lugentem, ut desinat lugere, & dicere quid uenerit.

5 Thesei ad Adrastum, qui querebatur quòd in bello Thebano summos uiros amiserit.

6 Adrasti ad Thesea, quòd iuuenibus obtemperans, bellum Thebanis intulerit.

7 Adrasti ad Thesea, cui fit supplex, aduolutus ad genua, ut se iuuet consilio & re, quo interfectos Græcos ad Thebas sibi sepelire liceat.

8 Eiusdem ad eundem, ut cõsiderata humana imbecillitate, & rerum humanarum incõstantia, nõ negligat se cũ suis, sed iuuet miseros.

a Poeta si debet exhilarare auditores, necesse est, ne tristis, sed lætus scribat carmina: aliàs non afficient, quemadmodum præcipit etiam Horatius in Arte poetica.

τὸν a δ' ὑμνοποιόν, αὐτὸς ἂν τίκτῃ μέλη,
χαίροντα τίκτειν. ἢν δὲ μὴ πάσχῃ τόδε,
οὔτοι δύναιτ' ἄν, οἴκοθέν γ' ἀτώμενος,
τέρπειν ἂν ἄλλους. οὐδὲ γὰρ δίκην ἔχει.

9 Multæ ciuitates pessum ierunt bono imperatore carẽtes: quemadmodum in Publij Mimo dicitur, Malè imperando etiam summum imperium amittitur.

9

Ἔχει σε ποιμὴν ἐσθλόν, οὗ χρείᾳ πόλεις
πολλαὶ διώλοντ', ἐνδεεῖς στρατηλάτου.

10 Vita plura mala habet quàm bona.

b Vita plura habet bona quàm mala.

c Deus, qui luculenter prospexit hominibus omnibus necessarijs, nõ est causa mali & calamitatum hominibus: uerùm sibi ipsis accersunt mala, dum contumacia quadam, non contenti Dei bonitate, & præsentibus bonis, Deo sapientiores uideri uolunt.

10

Ἔλεξε γάρ τις, ὡς τὰ χείρονα
πλείω βροτοῖσίν ἐστι τῶν ἀμεινόνων.
ἐγὼ δὲ τούτοις ἀντίαν γνώμην ἔχω,
b πλείω τὰ χρηστὰ τῶν κακῶν εἶναι βροτοῖς.
εἰ μὴ γὰρ ἦν τόδ', οὐκ ἂν ἦμεν ἐν φάει.
c αἰνῶ δ', ὃς ἡμῖν βίοτον ἐκ πεφυρμένου
καὶ θηριώδους θεῶν διεσταθμήσατο·
πρῶτα μὲν ἐνθεὶς σύνεσιν, εἶτα δ' ἄγγελον
γλῶσσαν λόγων δούς, ὥστε γιγνώσκειν ὄπα,
τροφήν τε καρποῦ, τῇ τροφῇ τ' ἀπ' οὐρανοῦ
σταγόνας ὑδρηλάς, ὡς τά γ' ἐκ γαίας τρέφῃ
ἄρδῃ τε νηδύν. πρὸς δὲ τοῖσι χείματος
προβλήματ' αἶθον, ἐξαμύνασθαι θεοῦ,
πόντου τε ναυστολήματ', ὡς διαλλαγὰς
ἔχοιμεν ἀλλήλοισιν, ὧν πένοιτο γῆ.

d Veteres ex igne & uisceribus & augurijs futura prænoscebant.

d ἃ δ' ἔστ' ἄσημα κοὐ σαφῆ, γιγνώσκομεν
εἰς πῦρ βλέποντες, καὶ κατὰ σπλάγχνων πτύχας
μάντεις προσημαίνουσιν, οἰωνῶν τ' ἄπο.

e Alimur à Deo, omnia ipso sufficienter uitę suppeditante.

f Homines, dum negligunt quæ Deus sapienter propter homines, ordinauit, Deo cum damno sapiẽtiores esse uolũt.

e ἆρ' οὐ τρυφῶμεν, θεοῦ κατασκευὴν βίου
δόντος τοιαύτην; οἷσιν οὐκ ἀρκεῖ τάδε;
f ἀλλ' ἡ φρόνησις, τοῦ θεοῦ μεῖζον σθένειν
ζητεῖ. τὸ γαῦρον δ' ἐν χεροῖν κεκτημένοι,
δοκοῦμεν εἶναι δαιμόνων σοφώτεροι.

11 In nuptijs id uidendum, ut similis simili iungatur, bona bono, pia pio, &c.

g Deus perdit sæpè propter unum malum, uniuersam aliquam familiam. Hesiodus:
πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ.

11

Χρῆν γάρ, οὔτε σώματα
ἄδικα δικαίοις τὸν σοφὸν συμμιγνύναι·
εὐδαιμονοῦντας δ' εἰς φόβους κτᾶσθαι φίλους.
g κοινὰς γὰρ ὁ θεὸς τὰς τύχας ἡγούμενος,
τοῖς τοῦ νοσοῦντος πήμασιν διώλεσεν
τὸν συννοσοῦντα, οὐδὲν ἠδικηκότα.

Et poetam, ipse si pariat carmina,
Gaudentem parere. si uerò hoc ei non accidat,
Nequaquam poterit domi læsus
Delectare alios: non enim officium habet.

9

Habet te regem bonum, cuius inopia ciuitates
Multæ perierunt, indigæ imperatoris.

9 Eiusdem, ad eundem: Tu potes me iuuare præ alijs, quia es rex prudens, & potens etiã.

10

Diceret enim quispiam, quòd deteriora
Plura mortalibus sunt quàm meliora.
Ego uerò istis contrariam sententiam habeo:
Plura bona esse mortalibus quàm mala sint.
Si enim non esset hoc, non essemus in luce.
Laudo uerò, quicunq; nobis uictum ex permixto
Et beluino Deus per certum finem secreuit:
Primùm quidem indens intelligentiã, deinde uerò nunciã
Linguam sermonum dans, ad cognoscendam uocem,
Alimoniamq; fructuum, & alimoniæ è cœlo
Guttas aquosas, ut ea quæ ex terra proueniunt alat,
Irrigetq; solum. ad hæc hyeme
Vestes calidas, ad arcendum iniurias deæ.
Marisq; nauigationem, ut permutationes
Haberemus inter nos eorum quibus indiget terra.
Quæ uerò sunt obscura, & non manifesta, cognoscimus
In ignem uidentes, & per uiscerum plicas
Vates prædicunt, & ab augurijs.
An uerò non nutrimur, Deo seriem uitæ
Dante huiuscemodi? quibus non sufficerent hæc?
Verùm prudentia Deo ipso plus posse
Quærit. contumaciam uerò in promptu habentes,
Videmur esse diuis sapientiores.

10 Thesei, obiurgantis Adrastum, quòd duobus peregrinis adolescentibus Tydeo & Polynici suas elocarit filias, Apollinis consilium secutus: qui ipsi domum perturbantes, in præsentia mala coniecissent.

11

Conueniebat enim, neque homines
Iniustos iustis prudentem commiscere:
Sed felices contra metus comparare amicos.
Communes enim Deus fortunas ducens,
Ea quæ est ægrotantis clade perdidit
Vnà ægrotantem, & nihil peccantem.

11 Eiusdem ad eundem, quibus sint elocandæ filiæ, & quo modo etiam.

12 Porrò

12 Voluntati Dei repugnans, sibi ipsi & suis exitium affert.

a Adolescentibus non multum est curæ salus seu ciuium, seu patriæ: gaudent autem bellis, seu iustis, seu iniquis, ut uel ditescant hac ratione, uel ad honores præfecti cohortibus euehantur.

b Tres ciuium ordines. primi, diuites, auari, inutiles ciuitati: alteri, pauperes, inuidentes aliorum fortunis, & gaudētes dominis improbis qui bonos exerceant: tertij, qui mediam incedunt uiam, salutares ciuitatibus.

* Pro ἐν.

12

Εἰς δὲ στρατείαν πάντας ἀργείους ἄγων,
μάντεων λεγόντων, θέσφατ᾽ εἶτ᾽ ἀτιμάσας,
βίᾳ παρελθὼν θεοὺς, ἀπώλεσας πόλιν,
a νέοις παραχθείς· οἵ τινες τιμώμενοι
χαίρουσι, πολέμους τ᾽ αὐξάνουσ᾽ ἄνευ δίκης
φθείροντες ἀστούς· ὁ μὲν, ὅπως στρατηλατῇ·
ὁ δ᾽ ὡς ὑβρίζῃ, δύναμιν εἰς χεῖρας λαβών.
ἄλλος δὲ κέρδους οὕνεκ᾽, οὐκ ἀποσκοπῶν
τὸ πλῆθος, εἴ τι βλάπτεται πάσχον τάδε.
b τρεῖς γὰρ πολιτῶν μερίδες μὲν· οἱ ὄλβιοι,
ἀνωφελεῖς τε, πλειόνων τ᾽ ἐρῶσ᾽ ἀεί·
οἱ δ᾽ οὐκ ἔχοντες, καὶ σπανίζοντες βίου,
δεινοί, νέμοντες τῷ φθόνῳ πλεῖον μέρος,
εἰς τοὺς ἔχοντας κέντρ᾽ ἀφιᾶσιν κακὰ,
γλώσσαις πονηρῶν προστατῶν φιλούμενοι·
τριῶν δὲ μοιρῶν * ἡ ν μέσῳ, σώζει πόλεις,
κόσμον φυλάττουσ᾽, ὅντιν᾽ ἂν τάξῃ πόλις.

13 Quisque in malis sua quærit, quæ ostenduntur, remedia.

c Nulla humana felicitas perpetuò constans & stabilis est.

13

Ἔχει μὲν καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν,
δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν, πόλις δὲ πρὸς πόλιν
c ἔπτηξε χειμασθεῖσα. τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς
οὐκ ἔστιν οὐδὲν διατελοῦς εὐδαιμονοῦν.

14 Nullius consilium aspernandum. Etiam fœminæ sapiēs aliquid monere possunt.

14

Ὡς πολλά γ᾽ ἐστι κἀπὸ θηλειῶν σοφά.

15 Turpe est profutura amicis abscondere, & non ipsis ostensa communicare.

15

Αἰσχρόν γ᾽ ἔλεξας, χρηστ᾽ ἐπικρύπτειν φίλοις.

16 Sapientes in nulla re facilius peccant, quàm quòd sæpè pietatem lædunt.

16

Σφαλῇ γὰρ ἐν τούτῳ μόνῳ, τἄλλ᾽ εὐφρονῶν.

17 Leges sunt uinculum urbium, & totius societatis hominum.

17

Τό γάρ τοι συνέχον ἀνθρώπων πόλεις,
τοῦτ᾽ ἔσθ᾽, ὅταν τις τοὺς νόμους σώζῃ καλῶς.

18 Laboribus, periculis, & iuuandis iniuria oppressis, crescunt & innotescunt ciuitates.

d Ciuitates insipienter agūt, dum potius obscurè uiuere, quàm honestis operibus innotescere student.

18

Ἐν γὰρ τοῖς πόνοισιν αὔξεται.
αἱ δ᾽ ἥσυχοι σκοτεινὰ πράσσουσιν πόλεις,
d σκοτεινὰ καὶ βλέπουσιν εὐλαβούμεναι.

19 Deus adest pro iusticia pugnanti.

19

Ὡς οὔτε ταρβῶ σὺν δίκῃ σ᾽ ὁρμώμενον.

κάδμου

12

Porrò ad militiam omnes Argiuos ducens,
Vatibus interdicentibus, diuina tamen dicta negligens,
Vi, negligens deos, perdidisti ciuitatem,
Iuuenibus inductus: qui in honore positi
Gaudent, & bella promouent absq; iusticia,
Perdentes ciues. hic quidem, ut imperator sit:
Alter, ut insolescat imperio in manus suscepto.
Alius propter lucrum, non respiciens
Multitudinem. si quid lædatur patiens hæc.
Tres enim ciuium partes. Partim quidem sunt diuites,
Et inutiles, pluráq; affectant semper.
Alij pauperes, & egentes uictus,
Acres, trahentes ad inuidiam maiorem partem,
In diuites stimulos emittunt malos,
Linguis malorum præsidum gaudentes:
Trium uerò partium ea quæ in medio, seruat ciuitates,
Ornatum seruans, quem constituerit ciuitas.

13

Habet enim confugium belua quidem petram,
Serui uerò aras deorum: ciuitas uerò ad ciuitatem
Fugit, calamitatem passa. rerum enim humanarum
Non est quicquam perpetuò beatum.

14

Quoniam multa sunt etiam à fœminis dicta sapientia.

15

Turpe dixisti, bona abscondere amicis.

16

Errat enim hac in re sola, aliàs uir sapiens.

17

Etenim quod conseruat hominum ciuitates,
Hoc est, quando quis leges seruarit pulchrè.

18

In laboribus enim augmentum capit.
Verùm quietæ, obscurè degunt ciuitates:
Ad obscuráq;, quæ minus cautæ sunt, respiciunt.

19

Quoniam non metuo cum iustitia te arma sumentem,

12 Eiusdem, obiurgantis eundem iterum, quòd iuuenibus obsecutus, contra uatum sententiam duxerit exercitũ contra Thebanos, à quibus turpiter cæsus est.

13 Adrasti ad Theseum, cum sibi suam denegaret operam, nec uellet respicere supplices.

14 Thesei ad matrẽ Aethrã, quæ ipsum pietatis admonere uoluit, ut iuuaret Supplices.

15 Eiusdẽ ad matrem, ne celet quidpiam: sed audacter dicat, quæ putet profutura.

16 Aethræ matris Thesei, ad Thesea, quòd sapiẽtes in nulla re facilius labãtur, quàm in lædenda pietate.

17 Eiusdem ad eundem: peccare Thebanos, dum prohibẽt sepelire interfectos, confundentes leges totius Græcię, in quibus cùm salus, tum quoq; perditio posita sint.

18 Eiusdem ad eundem, ut iuuet Supplices aduersus Thebanos, quòd hinc sibi & patriæ suæ bona laus & gloria proueniat.

19 Eiusdem ad eundẽ: Etiamsi Thebanus populus uictoriam consequutus est: tamen Deus nunc uictoriam ab illis auferet, quia crudelitatẽ exercent in mortuos. Tu modò arma contra eos arripe pro Supplicibus, qui reuerenter habendi sunt.

Κάδμου ποθ' ὀρθῶσα λαὸν εὖ πεπραγότα,
ἔτ' αὖ τὸν ἄλλα βλήματ' ἐν κύβοις βαλεῖν
a πέποιθ'. ὁ γὰρ θεὸς πάντ' ἀναστρέφει πάλιν.

20

Τοῖς τεκοῦσι γάρ,
δύστηνος, ὅστις * μὴ 'ντιδουλεύει τέκνων.
κάλλιστον ἔρανον δοὺς γὰρ, ἀντιλάζυται
παίδων παρ' αὐτοῦ τοιάδ', ἂν τοκεῦσι δῷ.

21

Καλὸν δ' ἄγαλμα πόλεσιν, εὐσεβὴς πόνος.
† χάριν τ' ἔχει τὰν εἰσαεὶ
τιμόπτολις.

22

Σύ τοι σέβεις δίκαν· τόδ' ἧσσον ἀδικίας
νέμεις αἰεί, τὸν δυστυχῆ πάντα ῥύῃ.

23

Πόλις γάρ, ἧς ἐγὼ πάρειμ' ἄπο,
ἑνὸς πρὸς ἀνδρός, οὐκ ὄχλῳ κρατύνεται·
οὐδ' ἔστιν αὐτὴν ὅστις ἐκχαυνῶν λόγοις
πρὸς κέρδος ἴδιον ἄλλος ἄλλοσε στρέφει.
ὁ δ' αὐτίκ' ἡδύς, καὶ διδοὺς πολλὴν χάριν,
εἰσαῦθις ἔβλαψ'. εἶτα διαβολαῖς νέαις
κλέψας τὰ πρόσθε σφάλματ' ἐξέδυ δίκης.
ἄλλως τε, πῶς ἂν μὴ διορθεύων λόγους,
ὀρθῶς δύναιτ' ἂν δῆμος εὐθύνειν πόλιν;
ὁ γὰρ b χρόνος μάθησιν ἀντὶ τοῦ τάχους
κρείσσω δίδωσι γᾶ. c πόνος δ' ἀνὴρ πένης,
εἰ καὶ γένοιτο, κἀμαθὴς ἔργων ὕπο,
οὐκ ἂν δύναιτο πρὸς τὰ κοιν' ἀποβλέπειν.
ἢ d δὴ νοσῶδες τοῦτο, τοῖς ἀμείνοσιν
ὅταν πονηρὸς ἀξίωμ' ἀνὴρ ἔχῃ,
γλώσσῃ κατασχὼν δῆμον, οὐδὲν ὢν τὸ πρίν.

24

Οὐδὲν τυράννου δυσμενέστερον πόλει,

ὅπου

a *Omnium rerum uicißitudo est. Et Aesopus apud Laertium, rogatus quid faceret Iupiter? respondit,* τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ. *Et Homerus ait,* Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας, *Id est, Nunc his nunc illis contingit uiHoria.* ξυνὸς *(enim)* ἐνυάλιος· καί τε κτανέοντα κατέκτα, *quemadmodum apud eundem dicitur.*

20 Eadem expecta à liberis tuis, quæ fecisti parentib. tuis: quemadmodum est apud Aristotelem, de filio trahente patrem capillis, qui idem suo patri prius fecerat.

* Pro μὴ ἀντιδουλεύει.

21 Pietas, studium iuuandi exules, pauperes, iniuriam passos, æternum decus est ciuitatibus.

† Bonus ciuis in honore habetur, & magistratui charus est.

22 Summa laus urbium est, si colant iusticiam, & sint matres pauperum, supplicum & exulum, qui ἱεροί τι sunt, καὶ ἁγνοί, ut in oraculo apud Pausaniam indicatur.

23 Monarchia ideo præstat democratiæ, quòd cum penes unum est summa rerum, felicius & facilius gubernetur ciuitas, quàm cũ multi, iiq; diuersa sentientes, & sępè suum quęrentes. Deinde etiam, quia populus non potest uacare eloquentiæ, & alijs artibus, quib. ciuitas feliciter administratur: sed suis laboribus, quibus uictum sibi comparat. Extat similis propè locus apud Herodotum in Thalia, mortuo Cambyse, & interfectis magis, cum alius iam rex creandus esset. b Eruditio & sapientia tempore, quemadmodum alia etiam, augetur, crescit & proficit. c Vir pauper imperitus non debet præesse rebus publicis. d Turpe est rusticũ, infimæ sortis hominem, præesse præstantioribus. 24 Tyranno nihil est hostilius Reipublicæ.

Cadmiq; cernens populum feliciter re gesta,
Adhuc ipsum alios iactus per cubos iacturum
Spero. Deus enim omnia conuertit retrò.

20

Parentibus enim,
Infelix est quicunq; non uicißim inseruit ex liberis.
Pulcherimum munus enim cum dederit, uicißim capiet
A' liberis suis talia, quæ utiq; parentibus dederit.

20 Thesei, de pietate & obsequio parentibus præstando.

21

Pulchrum uerò insigne est ciuitatibus, pius labor:
Gratiam uerò habet perpetuam
Ciuitatis cultor.

21 Chori, precantis ut Theseus rex Athenarum se exorare patiatur, & iuuet Argiuos contra Thebanos impios.

22

Tu certè colis iusticiam. quod deterius est, iniusticiæ
Attribuis semper: infelicem quemlibet seruas.

22 Eiusdẽ, de Athenis, quòd sint ciuitas studiosa iusticiæ, & mater exulum & Supplicum.

23

Ciuitas enim, à qua ego adsum,
Vno à uiro, non turba moderatur:
Neque est ipsam qui blandè persuadens uerbis
Propter lucrum priuatum alius aliò uertat.
Hic quidem à principio gratus, et exhibens multa officia,
Iterum læsit: deinde delationibus nouis
Occultans priora peccata, elabitur ex iudicio.
Et præterea, quomodo non studens eloquentiæ,
Rectè queat populus gubernare Rempublicam?
Diuturnitas enim temporis, disciplinam pro festinatione
Meliorem reddit terræ. labori uerò intentus est uir pauper.
Quòd si labori sit intentus, & imperitus propter opera,
Non queat ad Rempub. respicere.
Præterea uitiosum hoc inter præstantiores,
Quando rusticus dignitatem habuerit,
Lingua detinens populum, nihil existens prius.

23 Præconis, à Creonte rege Thebano ad Thesea regem Atheniensem missi, apud quem non probat populare imperiũ, sed μοναρχίαν.

24

Nihil tyranno hostilius Reipublicæ.

24 Thesei, contrà respondẽtis præconi Thebano, quòd populare imperium præstet monarchiæ, seu tyrannidi.

ὅπου τὸ μὲν πρώτιστον οὐκ εἰσὶν νόμοι
κοινοί, κρατεῖ δ' εἷς, τὸν νόμον κεκτημένος
αὐτὸς παρ' αὑτῷ. καὶ τόδ' οὐκέτι ἔστ' ἴσον.
a γεγραμμένων δὲ τῶν νόμων, ὅ, τ' ἀσθενὴς,
ὁ πλούσιός τε, τὴν δίκην ἴσην ἔχει·
ἔστι δ' ἐνίσπειν τοῖσιν ἀσθενεστέροις
τὸν εὐτυχοῦντα, ταὔθ' ὅταν κλύῃ κακῶς·
b Νικᾷ δ' ὁ μείων τὸν μέγαν, δίκαι' ἔχων.
c τοὐλεύθερον δ' ἐκεῖνο, τίς θέλει πόλει
χρηστόν τι βούλευμ' εἰς μέσον φέρειν ἔχων.
καὶ ταῦθ' ὁ χρῄζων, λαμπρὸς ἔσθ'. ὁ μὴ θέλων,
σιγᾷ. τί τούτων ἔστιν ἰσαίτερον πόλει;
d καὶ μὴν ὅπου γε δῆμος αὐθέντης χθονός,
ὑποῦσιν ἀστοῖς ἥδεται νεανίαις.
ἀνὴρ δὲ βασιλεὺς, ἐχθρὸν ἡγεῖται τόδε·
καὶ τοὺς ἀρίστους, οὓς ἂν ἡγῆται φρονεῖν,
κτείνει, δεδοικὼς τῆς τυραννίδος πέρι.
e πῶς οὖν ἔτ' ἂν γένοιτ' ἂν ἰσχυρὰ πόλις,
ὅταν τις, ὡς λειμῶνος ἠρινοῦ στάχυν,
τόλμας ἀφαιρῇ, κἀπολωτίζῃ νέους;
f κτᾶσθαι δὲ πλοῦτον καὶ βίον τί δεῖ τέκνοις,
ὡς τῷ τυράννῳ πλείον' ἐκμοχθῇ βίον;
ἢ παρθενεύειν παῖδας ἐν δόμοις καλῶς,
τερπνὰς τυράννοις ἡδονὰς, ὅταν θέλῃ;
g δάκρυα δ' ἑτοιμάζουσι. μὴ ζῴην ἔτι,
εἰ τἀμὰ τέκνα πρὸς βίαν νυμφεύεται.
καὶ ταῦτα μὲν δὴ πρὸς τάδ' ἐξηκόντισα.

25

Κλαίων δ' ἂν ἦλθες, εἴ σε μὴ πέμψεν πόλις,
περισσὰ φωνῶν. h τὸν γὰρ ἄγγελον χρεὼν
λέξανθ' ὅσ' ἂν τάξῃ τις, ὡς τάχος πόλει
χωρεῖν. τὸ λοιπὸν δ' εἰς ἐμὴν πόλιν Κρέων
ἧσσον λάλον σου πεμπέτω τιν' ἄγγελον.

26

Φεῦ φεῦ, κακοῖσιν ὡς ὅταν δαίμων διδῷ
καλῶς, ὑβρίζουσ' ὡς ἀεὶ πράξαντες εὖ.

27

Ελπις γάρ ἐστι κάκιστον, ἣ πολλὰς πόλεις

συνῆψ'

a Vsus legum, ut diues & pauper idem ius habeant. ut dicitur in uersu Ouidij: Inde datæ leges, ne fortior omnia posset.

b Minor in iusta causa sæpè uincit se maiorem. Ad bonam enim causam tria uerba sufficiunt, ut est apud Pindarum. uel, Imbecillis uincit fortioré, ubi sunt leges rectè pòsitæ, & ubi iudices patrocinantur iusticiæ.

c Vbi leges sunt rectè positæ, datur facultas & libertas hominibus loquendi quæ possunt, & tacendi quæ non intelligunt: ubi apud tyrannos cōtrarium accidit.

d In libera ciuitate uiri fortes & iuuenes sunt in honore, à tyranno autem tales necantur & tolluntur è medio.

e Si subinde tollantur è ciuitate optimi & fortissimi iuuenes, non potest diu subsistere illa ciuitas.

f Vita sub tyrannis omnium est miserrima.

g Nō uiuendū potius, quàm filias suas à tyrannis per uim uidere abripi, ad suas libidines explendas.

25 Id est, nisi esses præco Thebanorum, qui non debes affici propterea aliqua ignominia, non impunè à me ferres tuam garrulitatem.

h Nuncij est, ea tantum persequi, quæ mandata sunt: & deinde iterum ad eum qui ablegauit redire.

26 Mali felices semper superbiunt.

27 Spes uictoriæ res pessima, & perdit ciuitates multas.

Vbi primùm quidem non sunt leges
Communes, imperium uerò obtinet unus, legẽ poßidens
Ipse in suo arbitrio. atque hoc non amplius est tibi.
Scriptis uerò legibus, & imbecillis
Et diues ius æquale habet.
Licet uerò in ius uocare imbecillioribus
Felicem, præsertim quando audierit malè.
Vincit uerò minor maiorem, si ius habuerit.
Libertas uerò illa, si quis uult Reipublicæ
Vtile aliquod consilium in medium ferre, potest.
Et hæc qui cupit, præclarè licet: qui non uult,
Tacet. Quid hisce est æquabilius Reipublicæ?
Porrò ubi populus dominus est terræ,
Qui adsunt ciuibus gaudet iuuenibus.
Vir uerò rex inimicum existimat hoc:
Et optimos, quos existimet sapere,
Interficit, metuens de tyrannide.
Qui igitur posthac fieret ualida ciuitas,
Quando quispiam, ueluti prati uernalis segetem
Vires auferat, sustollat iuuenes?
Comparare uerò diuitias & uictũ quid oportet liberis,
Vt tyranno maiorem elaboret uictum?
Aut quid, pulchrè educare uirgines domi honestè,
Iucundas tyrannis uoluptates, si quando uelit?
Lachrymas uerò comparabunt. non uiuam amplius,
Si meæ filiæ per uim nuptum dentur.
Atque hæc quidem hactenus ad ista eiaculatus sum.

25

Flens sanè uenißes, si te non mißißet ciuitas,
Superuacua loquens. Nuncium enim conuenit,
Dicentẽ quæcunq; quis imperauerit, quamprimùm à ciui-
Abire. in posterum uerò in meam ciuitatem Creon (tate
Minus garrulum te mittat aliquem nuncium.

26

Eheu, malis ut quando Deus fecerit
Benè, insolentes ut semper sunt, dum felices sunt?

27

Spes enim est res peßima, quæ multas ciuitates

F 3 *Commisit,*

25 Eiusdem, ad eundem, garrulum, & improbantem statũ Reipublicę Atheniensis, antequam exposuisset ad quid uenisset missus à Creonte.

26 Chori, quòd cùm præco, tum tota Thebarum ciuitas superbiat, propter uictoriam de Argiuis reportatam.

27 Præconis, monentis Thesea, ne moueat bellum Thebanis, pro illis qui iure perijssẽt.

σιωπῆ, ἄγουσα θυμὸν εἰς ὑπερβολάς.
a ὅταν γὰρ ἔλθῃ πόλεμος εἰς ψῆφον πόλεως,
οὐδεὶς ἔθ' αὑτοῦ θάνατον ἐκλογίζεται,
τὸ δυστυχὲς δὲ τοῦτ' ἐς ἄλλον ἐκτρέπει.
b εἰ δ' ἦν παρ' ὄμμα θάνατος ἐν ψήφου φορᾷ,
οὐκ ἄν ποθ' Ἑλλὰς δοριμανὴς ἀπώλετο.
c καὶ τοῖν γε πάντες ἄνθρωποι λόγοιν
τὸν κρείσσον' ἴσμεν, καὶ τὰ χρηστὰ καὶ κακά.
d ὅσῳ τε πολέμου κρεῖσσον εἰρήνη βροτοῖς;
ἣ πρῶτα μὲν μούσαισι προσφιλεστάτη,
ποιναῖσι δ' ἐχθρά, τέρπεται τ' εὐπαιδίᾳ,
χαίρει δὲ πλούτῳ. ταῦτ' ἀφέντες οἱ κακοὶ,
e πολέμους ἀναιρούμεσθα, καὶ τὸν ἥσσονα
δουλούμεθ' ἄνδρες ἄνδρα, καὶ πόλις πόλιν.

28

Καππανέως κεραύνιον
δέμας καπνοῦται κλιμάκων ὀρθοστάτων,
ἃς προσβαλὼν πύλαισιν, ὤμοσεν πόλιν
πέρσειν, θεοῦ θέλοντος, ἤν τε μὴ θέλῃ.

29

Φιλεῖν μὲν οὖν χρὴ τὸν σοφὸν πρῶτον τέκνα,
ἔπειτα τοκέας, πατρίδα θ' ἣν αὔξειν χρεὼν,
καὶ μὴ † κατᾶξαι. * σφαλερὸν ἡγεμὼν θρασὺς,
f νεώς τε ναύτης ἥσυχος καιρῷ, σοφός.
g καὶ τοῦτό μοι τἀνδρεῖον, ἡ προμηθία.
h οὐξαρκέσας ἦν Ζεὺς ὁ τιμωρούμενος,
ὑμᾶς δ' ὑβρίζειν οὐκ ἐχρῆν τοιάνδ' ὕβριν.

30

Σῖγ' ἄδρας', ἔχε στόμα·
καὶ μὴ * 'πίπροσθε τῶν ἐμῶν, τοὺς σοὺς λόγους
θῇς. οὐ γὰρ ἥκει πρὸς σὲ κηρύσσων ὅδε,
ἀλλ' ὡς ἐμ', ὑμᾶς κἀποκρίνασθαι χρεών.

31

Ἐάσατ' ἤδη γῇ καλυφθῆναι νεκρούς.

a Quando ciuitas decernit de bello inferendo aliquibus, nemo tunc est qui putet se in bello periturum, sed potius quosuis alios id passuros sibi pollicentur.

b Si scirent homines in bello, quod alijs inferunt, sibi pereundũ, nunquam essent tam faciles in bello mouendo.

c Omnes homines nouerũt bona esse bona, mala uerò mala, & bona ijs præferenda.

d Pacis multa commoda.

e Minor & imbecillior subigitur plerunque & uincitur à maiore & fortiore uiro.

28 Deus punit magniloquentiam, & arrogantem & petulãtem superbiam. φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν. οὐ γὰρ ἐᾷ φρονεῖν μέγα ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἑαυτόν, ut est apud Herodotum. Et, Heu nihil inuitis fas quenquã fidere diuis, ut scripsit Virgilius.

29 Sapientem decet amare primò liberos, deinde parentes, & tertiò patriam: eiusque incolumitati studere, nec eam aliũdè accersita peregrina causa turbare.

† Aorist. a. à κατάγνυμι.

* Dux audax periculosa res.

f Suo tempore quiescens, cũ temporis id ratio exigit, sapiẽter facit.

g Prudentia, hoc est omnia prudenter, cautè & circumspectè agere, magnam patrem fortitudinis continet.

h Iniuriæ non uindicandæ, sed Deo iusto uindici committendæ.

ὅθεν

30 Aliorum sermones non interturbandi. uel, tacendum, cum non nobis, sed alijs respõdendum & loquendum est.

* Pro ἐπίπροσθε.

31 *Anima immortalis in cœlum, unde uenit, reuertitur: corpus uerò in terram, unde desumptum est.* ψυχαὶ γὰρ μίμνουσιν ἀκήριοι ἐν φθιμένοισιν, σῶμα γὰρ ἐκ γαίης ἔχομεν καὶ πάντες ἐς αὐτὴν λυόμενοι κόνις ἐσμὲν, ἀὴρ δ' ἀνὰ πνεῦμα δέδεκται: *ut est in pijs admodum uersiculis Phocylidæ, uetustißimi poetæ,*

Commiſit, ducens animum ad exceſſus.
Cum enim uenerit bellum ad ſuffragium ciuitatis,
Nullus amplius ſuam mortem reputat,
Incommodum uerò iſtud in alium conuertit.
Si uerò fuerit mors ob oculos in ſuffragio ferendo,
Nunquam Græcia belli cupida periret,
Et ex duobus omnes homines ſermonibus
Potiorem ſcimus, & bona & mala.
Et quanto eſt bello potior pax hominibus?
Quæ primùm quidem Muſis gratiſſima,
Pœnis uerò inimica, delectatur etiam felice ſobole,
Præterea gaudet diuitijs. hæc negligentes nos mali,
Bella ſuſcipimus ultrò, & minus fortem
Subigimus uiri uirum, & ciuitas ciuitatem.

28

Capanei fulmine percuſſum
Corpus fumat ſcalis erectis,
Quas admouens portis, iurauit ciuitatem
Populaturum, Deo uolente, & ſi nolit.

28 Eiuſdem: probat exemplo Capanei, fuiſſe pleroſque Argiuorum impios, ideoq; rectè à Ioue deletos eſſe.

29

Amare itaque conuenit ſapientes primùm liberos,
Deinde parentes, & patriam, quam augere conuenit,
Et non confringere. Periculoſa res eſt, dux audax:
Nauis etiam nauta quietus tempore, ſapiens.
Et hæc mihi recta uidetur fortitudo, prouidentia.
Sufficiens fuerit Iupiter uindex.
Vos itaq; inferre non conuenit huiuſcemodi iniuriam.

29 Eiuſdem, ad eundem: ut domi potius maneat, & ſuas res curet, quàm alienam cauſam ſuſcipiat, & ſe ſuoſq; perdat.

30

Tace Adraſte, contine os:
Et non antè meos, tuos ſermones
Ponas. non enim uenit ad te mandata ferens hic,
Verùm ad me: & nos reſpondere conuenit.

30 Theſei ad Adraſtum, uolentem reſpondere præconi, impia mandata & conſilia Theſeo ferenti, de Supplicibus nō iuuandis.

31

Sinite iam iam terra occultari cadauera.

31 Theſei ad præconem, cōmunem legem eſſe totius Græciæ, ut ſepeliantur corpora defunctorum, & non abijciantur canibus.

32 Iustè faciens, facilè probabit se apud homines. Er kan mit recht thun bei den leuten besthen.

33 Magistratus puniat improbos, honoret autem bonos.

34 Athenæ ciuitas curiosa, & polypragmonica. Dicetur in homines curiosos, multa aliena curantes.

35 Bona parantur laboribus. contrà tamen dicitur, ὁ πολλὰ πράττων, πολλὰ καὶ ἁμαρτάνει.

36 Iuuenes audaces & temerarij: quemadmodum propterea aliquoties apud Homerum taxantur à senioribus.

37 Dij adsunt bonæ & iustæ causæ, & dant uictoriam.

* Nihil potest humanum robur, sine diuino auxilio. Aiax autem Telamonius apud Sophoclem, & alter quoq; Aiax Oileus apud Homerum, Capaneus apud Euripidem, & Idas apud Apollonium, uolunt uincere, & euadere ex periculis, inuitis dijs, eorumq; auxilio sibi planè nihil opus esse iactitant.

38 Vltio ultionem, cædes prouocat cædem, ut malorum nullus sit finis.

† Dij dispensatores sunt rerum omnium, omnia habentes in manibus suis.

39 Fiducia & spes prima in metu & periculis, Dei inuocatio.

40 Natura belli, ubi nunc hi nunc illi occumbunt: ut apud Homerum dicitur, Νίκη δ' ἀπαμείβεται ἄνδρας. Et Mars ἑτεράλκης ab eodē nominatur, quòd nunc his nunc illis faueat.

41 Ξυνὸς ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα, Homerus.

42 Dux eligendus est, qui in periculis sit fortis & intrepidus, & odio prosequatur iniusticiam.

ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο,
ἐνταῦθ' ἀπῆλθε. πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν. οὔτι γὰρ κεκτήμεθα
ἡμέτερον αὐτό, πλὴν ἐνοικῆσαι βίον.
κἄπειτα τὴν θρέψασαν αὐτὸ δεῖ λαβεῖν.

32

Τὸ γάρ τοι τῆς δίκης σώζων φάος,
πολλοὺς ὑπεκφύγοις ἂν ἀνθρώπων λόγους.

33

Οἱ γ' ὑβρισταί, χρηστὰ δ' οὐ κολάζομεν.

34

Πράσσειν σὺ πόλλ' εἴωθας, ἥ τε σὴ πόλις.

35

Τοὶ γὰρ πονοῦσα πολλὰ πόλλ' εὐδαιμονεῖ.

36

Γνώσῃ σὺ πάσχων· νῦν δέ τ' εἶ νεανίας.

37

ἓν δεῖ μόνον μοι, τοὺς θεοὺς ἔχειν, οἳ
δίκην σέβονται. ταῦτα γὰρ ξυνόνθ' ὁμοῦ,
* νίκην δίδωσιν. ἡ ῥετὴ δ' οὐδὲν φέρει
βροτοῖσιν, εἰ μὴ τὸν θεὸν χρήζοντ' ἔχει.

38

Δίκα δίκαν ἐξεκάλεσε, καὶ φόνος
φόνον. κακὸν δ' ἀνὰ ψυχὰς
θεοὶ βροτοῖσι νέμουσιν,
† ἁπάντων τέρμ' ἔχοντες αὐτοί.

39

Κεκλημένους μὲν ἀνακαλούμεθ' αὖ θεούς,
ἀλλὰ φόβων πίστις ἅδε πρώτα.

40

Καὶ κρατοῦν, ἡσσῶν τότε.

41

Ἔκτεινον, ἐκτείνοντο.

42

τοιόνδε τὸν στρατηγὸν αἱρεῖσθαι χρεών,
ὃς ἔν τε τοῖς δεινοῖσιν οὖσιν ἄλκιμος,

μισῶν

Nam unde unaquæq; pars ad corpus uenit,
Illuc rediit. spiritus quidem ad æthera,
Corpus uerò ad terram. nequaquam enim nostro iure possidemus
Nostrum illud, nisi quoad incolimus uitam:
*Et postea ipsam nutricem, idipsum * conuenit accipere.*

32

Etenim iusticiæ seruans lucem,
Multos effugies hominum sermones.

33

Quotcunq; sunt iniurij: bona uerò non punimus.

34

Curiosè agere tu multa soles, atque tua ciuitas.

35

Profectò laborans multa, multum felix est.

36

Nosces tu, experiens: nunc uerò es iuuenis.

37

Vnum opus mihi solum, deos habere, quicunq;
Iusticiam colunt. Hæc enim cum præstò sunt simul,
Victoriam dant. nam fortitudo nihil prodest
Hominibus, nisi Deum opitulantem habuerit.

38

Vltio ultionem euocauit, & cædes
Cædem: malum uerò per animas
Dij mortalibus distribuunt,
Omnium rerum finem habentes ipsi.

39

Vocatos inuocabimus denuò Deos:
Nam metus fiducia hæc prima.

40

Et uincebant, uincebanturq;.

41

Occidebant, occidebantur.

42

Huiusmodi ducem eligere conuenit,
Qui in rebus asperis sit fortis,

* Id est, conuenit corpus resolui in terram, unde uenit.

32 Chori, approbantis sententiam Thesei, non esse abrogandam antiquam legem Græciæ, de mortuorum sepultura.

33 Thesei, ad præconē, quòd sit communis hostis omnium malorum.

34 Præconis, respondentis Theseo.

35 Thesei, respondentis præconi.

36 Præconis ad Thesea, contemnentem fortitudinem Thebanorum.

37 Thesei ad Adrastum, ut domi maneat, quòd ipse solum se cum suo populo putet sufficere contra Thebanos, in bona causa, deorum auxilio.

38 Chori, de malis belli Thebani.

39 Eiusdem, in metu & periculis Deos esse inuocandos.

40 De Atheniensibus, congredientibus cum Thebanis.

41 De iisdem.

42 Nuncij, nunciātis uictoriā consequutum Thesea, & fusos Thebanos: & laudantis Thesei iusticiam.

† μισεῖ θ' ὑβριστὴν λαόν, ὃς πράσσων καλῶς
εἰς ἄκρα βῆναι κλιμάκων ἐνήλατα
ζητῶν, ἀπώλεσ' ὄλβον, ᾧ χρῆσθαι παρῆν.

43

Νῦν τήνδ' ἄελπτον ἡμέραν ἰδοῦσ' ἐγώ,
a θεοὺς νομίζω, καὶ δοκῶ τὰς συμφορὰς
ἔχειν ἔλασσον, τῶνδε τισάντων δίκην.

44

Ω Ζεῦ, τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
φρονεῖν λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
δρῶμέν τε τοιαῦθ' b ἅ' ' ν σὺ τυγχάνῃς θέλων.

45

Ω κενοὶ βροτῶν,
οἱ τόξον ἐκτείνοντες ὡς καιροῦ πέρα,
καὶ πρὸς δίκης γε πολλὰ πάσχοντες κακά,
c φίλοις μὲν οὐ πείθεσθε, τοῖς δὲ πράγμασιν.
d πόλεις τ' ἔχουσαι διὰ λόγου κάμψαι κακά,
φόνῳ καθαιρεῖσθ', οὐ λόγῳ τὰ πράγματα.

46

Γέλας γὰρ πᾶν ὅ, τι ἀσπουδάζεται.

47

Δεινὸν μὲν ἦν βάσταγμα, † καὶ 'σχύνην ἔχον,
e τί δ' αἰσχρὸν ἀνθρώποισι τἀλλήλων κακά;

48

Ἔρημα κλαίω· τοῦτο γὰρ μόνον βροτοῖς
οὐκ ἔστι τἀνάλωμ' ἀναλωθὲν λαβεῖν
ψυχὴν βροτείαν. χρημάτων δ' εἰσὶν πόροι.

49

Ἐμοὶ δὲ τῶν παίδων μὲν εἰσιδεῖν μέλη,
πικρόν. καλὸν θέαμα δ', εἴπερ ὄψομαι
τὰν ἄελπτον ἡμέραν,
ἰδοῦσα πάντων μέγιστον ἄλγος,
f ἄγαμόν μ' ἔτι δεῦρ' ἀεὶ
g χρόνος παλαιὸς πατὴρ

ὤφελ'

† Homines rebus ſecundis elati, affectantes altiorem dignitatis gradum, deijciuntur: quémadmodum hic Thebanis accidiſſe narratur.

43 Pœnæ improborum, teſtimonium ſunt prouidentiæ.

a Læſi patienter ferimus iniurias, uidentes dare pœnas, à quibus malè affecti ſumus.

44 Sine Deo nihil poteſt ulla ſapientia, conſilium nullum, nulla uirtus. Ζεὺς (enim) ἀρετὴν ἄνδρεσσιν ὀφέλλει, μινύθει τε, ὅππως κεν ἐθέλῃσιν. ὁ γὰρ κάρτιστος ἁπάντων, ut apud Homerum dicitur.

b Pro ἃ ἄν.

45 Amicorũ admonitiones ſalutares ſpernentes, pœnas dant deinde temeritatis.

c Euentus ſtultorum magiſter.

d Multi amica & ſalutaria cõſulentibus, ueraq; dicentibus, ut hoſtibus ſuccenſent.

46 Quod quis libenter agit, id facile conficitur. Vbi cõtrà nihil eſt tã facile, quin difficile fiat, inuitus quod agas: ut eſt apud Comicum.

† Pro καὶ αἰσχύνην.

e Non turpe eſt affici hominum calamitatibus.

48 Vita ſemel defuncta aut amiſſa, non poteſt denuò recuperari: quemadmodum opes, quocunque etiam caſu deperditæ.

49 Summus & inſperatiſsimus matribus dolor eſt, aſpicere quocunque caſu interfectos filios.

f Prƺſtat ſine nuptijs uiuere, quàm infelicem eſſe in liberis.

g Tempus omnium rerum antiquiſsimus parens, χρόνος ὁ πάντων πατήρ, eſt apud Pindarum, quòd omnia producat & generet, omniaq; temporis progreſſu fiant.

O ditq; iniurium populum. qui agens benè,
Ad summos ascendere scalarum gradus
Quærens, amisit felicitatem, qua uti licebat.

43

Nunc hanc insperatam diem cum uidi ego,
Deos existimo esse, & uideor mihi calamitates
Leuius ferre, cum ij dederint supplicium.

43 Chori, postquam audisset luisse pœnas suæ tyrannidis Thebanos, impios & sæuientes etiam in mortuos.

44

O' Iupiter, cur' nam miseros homines
Sapere dicunt? ex te enim pendemus,
Agimusq; eá quæ tu uolueris.

44 Adrasti, quòd hominum consilia, sapientia, & conatus sint irriti, sine Deo.

45

O' nihili homines,
Qui arcum extendentes tanquam ultra articulum,
Et iure utiq; multa patientes mala,
Amicis non quidem creditis, sed ipsis rerum euentibus:
Et ciuitates quæ possunt per sermones deflectere mala,
Cæde sustollitis, non sermone res ipsas.

45 Eiusdem, iure cæsos Thebanos, quod altùm sapientes nimium, noluerunt audire admonitionem amicam Thesei, qua consuluit, ut sinerent sepelire mortuos Argiuos.

46

Præstò enim est, quodcunq; sedulò agitur.

46 Nuncij, de Theseo, q̃uòd ipse sepeliuerit mortuorum corpora.

47

Molesta quidem erat baiulatio, & turpitudinem habebat:
Sed quid turpia sunt hominibus mutua mala?

47 Chori, de Theseo, lauante & sepeliente sua manu corpora Græcorũ, quæ ante Thebas ceciderant.

48

Desolationem fleo. hanc enim solam mortalibus
Non licet iacturam factam recipere,
Vitam humanam. Sed opum sunt accessiones.

48 Nuncij, flentis & dolentis multorũ bonorum casum, qui ex Græcis ante Thebas ceciderunt.

49

Mihi uerò filiorum quidem aspicere membra,
Acerbum. sed pulchrum spectaculum tamen, si uideam
Insperatam diem,
Cernens omnium maximum dolorem.
Innuptam me ad hanc
Tempus senex pater

49 Chorus, id est, matres interfectorũ ad Thebas, partim lætãtes, partim dolẽtes, quòd Thesei beneficio ipsis detur copia aspiciendi filios interfectos, dulce & triste spectaculũ.

ὤφελ᾽ ἀμβρακτίσαι.
a τί γάρ με δεῖ παίδων;
τὸ μὲν γὰρ οὐκ ἤλπιζον ἂν πεπονθέναι
πάθος περισσόν, εἰ γάμων ἀπεζύγην.
b νῦν δ᾽ ὁρῶ σαφέστατον
κακόν, τέκνων φιλτάτων στερεῖσθαι.
c εἴθε με καδμείων ἔναρον στίχες ἐν κονίαισιν,
ἐμὸν δὲ μή ποτ᾽ ἐζύγη δέμας
εἴς τιν᾽ ἀνδρὸς εὐνάν.

a Extra coniugium uiuentes, liberi sunt à multis malis.

b Tristissimum malum est, tristi aliquo casu priuari liberis.

c Vox, qua uti solent matres tristantes ob liberos.

50

Λόγχης ἰούσης πρόσθεν ὀμμάτων πυκνῆς,
σαφῶς ἀπήγγειλ᾽ ὅστις ἐστὶν ἀγαθός.
d οὐκ ἂν δυναίμην οὔτ᾽ ἐρωτῆσαι τάδε,
οὔτ᾽ ἂν πιθέσθαι τοῖσι τολμῶσι λέγειν.
e μόλις γὰρ ἄν τις αὐτὰ τἀναγκαῖ᾽ ὁρᾶν
δύναιτ᾽ ἄν, ἑστὼς πολεμίοις ἐναντίος.

50 Pericula fortitudinis indices.

d Finito prælio, occisisque multis, nemo facilè dicet à quo quisq; sit interfectus.

e In pugna uix quisquam necessaria uidere potest, hoc est, quomodo se tueatur contra antagonistam.

51

Ὁρᾷς τὸν ἁβρόν, οὗ βέλος διέπτατο;
καπανεὺς ὅδ᾽ ἐστίν· ᾧ βίος μὲν ἦν πολύς,
ἥκιστα δ᾽ ὄλβῳ γαῦρος ἦν. φρόνημα δὲ
οὐδέν τι μεῖζον εἶχεν, ἢ πένης ἀνήρ,
φεύγων τραπέζαις ὅστις ἐξογκοῖτ᾽ ἄγαν,
f τ᾽ ἀρκοῦντ᾽ ἀτίζων. οὐ γὰρ ἐν γαστρὸς βορᾷ
τὸ χρηστὸν εἶναι, μέτρια δ᾽ ἐξαρκεῖν ἔφη.
g φίλος τ᾽ ἀληθὴς ἦν, φίλοις παροῦσί τε
καὶ μὴ παροῦσιν, ὧν ἀριθμὸς οὐ πολύς.
h ἀψευδὲς ἦθος, εὐπροσήγορον στόμα,
ἄκραντον οὐδὲν οὐδ᾽ ἐς οἰκέτας ἔχων,
οὔτ᾽ εἰς πολίτας.

51 Vt nemo insolescat propter opes & potentiam, aut uoluptatibus frenum laxet, modestia & temperantia Capanei monet Euripides. De eodem Capaneo paulo aliter scripsit Euripides suprà, cùm in hac tragœdia, tū quoque in Phœnissis, quòd blasphemus in Deos, fulmineuiuus perierit. Eoq; indicare uoluit, etiam bonos & modestos quandoque uiribus cùm suis tum aliorum fretos, in calamitates seipsos præcipitare.

f Virtus non in uentris ingluuie, sed mediocritate & temperantia consistit.

g Pauci, qui amicos cùm præsentes tum absentes uerè diligunt.

h Princeps sit uerax, affabilis & amicus. Esto tu Cæsar amicus, Nulla ducis uirtus dulcior esse potest: Claudianus.

52

Νεανίας ἦν, τοῦ βίου μὲν ἐνδεής,
πλείστας δὲ τιμὰς ἔχεν ἀργείᾳ χθονί.
i φίλων δὲ χρυσὸν πολλάκις δωρουμένων,
οὐκ εἰσεδέξατ᾽ οἶκον, ὥστε τοὺς τρόπους
δούλους παρασχεῖν χρημάτων ζευχθεὶς ὕπο.
k τούς τ᾽ ἐξαμαρτάνοντας, οὐχὶ τὴν πόλιν,
ἤχθαιρ᾽.

52 Paupertas etiam in honore habetur propter uirtutem.

i Aurum in domū non recipiendum. seruire namque facit se recipientem.

k Peccantes odio habendi, non ipsa ciuitas aut ciues extra culpam positi, & innocentes.

Debuerat diem habere.
Quid enim mihi opus liberis?
Hunc enim non timuißem pati
Dolorem eximium, si non nuptijs copulata fuissem.
Nunc uerò uideo certißimum
Malum, liberis charißimis orbari.
O' utinam Thebanorum occidissent me ordines in pulueribus,
Meumq; nunquam copulatum fuisset corpus
Ad aliquod uiri cubile.

50

Hasta eunte ante oculos frequenti,
Pro certo dicit, qui' nam sit strenuus.
Non queam ne interrogare quidem hæc,
Neq; auscultare ijs qui auderent dicere:
Vix enim quispiam ea quæ necessaria sunt, uidere
Queat, stans hostibus aduersarius.

50 Thesei ad Adrastum, cum attulisset iam mortuos. Impossibile est ut aliquis dicere possit, cum quibus quilibet ex his sit congressus, & à quibus quoque occisus.

51

Vides illum marcidum, per quem telum uolauit?
Capaneus hic est: cui facultas uiuendi erat abundans,
Minimè uerò diuitijs insolens erat. magnitudinem uerò animi
Non maiorem habebat, quàm pauper uir,
Fugiens splendido uictu quicunque intumesceret nimis,
Sufficientia uilipendens. Non enim in pastu uentris
Virtutem esse, mediocria uerò sufficere dicebat.
Et amicus certus erat, amicus & præsentibus
Et absentibus, quorum numerus non magnus est.
Sincerum ingenium, facile ad salutandum os,
Immodestum nihil neque erga domesticos habens,
Neque erga ciues.

51 Adrastus, qui sint mortui præcipui duces Græcorum, & quo nomine, Theseo exponit.

52

Iuuenis erat, facultate quidem egenus,
Sed plurimos honores consecutus erat in Argiua terra.
Amicis uerò aurum sæpe offerentibus,
Non recepit in domum, tanquam mores
Seruiles exhiberet, ab opibus obstrictus.
Et peccantes, non rempublicam,

52. Eiusdem ad eundem, de Eteocle inter mortuos quoq; iacente.

ἤχθαιρ', ἐπεί τοι κοὐδὲν αἰτία πόλις,
κακῶς κλύουσα διὰ κυβερνήτην κακόν.

53

Ὁ δ' αὖ τρίτος τῶνδ' ἱππομέδων, τοιόσδ' ἔφυ.
[a] παῖς ὤν, ἐτόλμησ' εὐθὺς οὐ πρὸς ἡδονὰς
μουσῶν τραπέσθαι, πρὸς τὸ μαλθακὸν βίου,
[b] ἀγροὺς δὲ ναίων, σκληρὰ τῇ φύσει διδοὺς,
ἔχαιρε πρὸς τἀνδρεῖον· εἴς τ' ἄγρας ἰὼν,
ἵπποις δὲ χαίρων, τόξα τ' ἐντείνων χεροῖν,
πόλει παρασχεῖν σῶμα χρήσιμον θέλων.

[a] Musarum studium principibus mollis segnisq; uita putatur.

[b] Principum plerorunque qualia sint studia.

54

Ὁ τῆς κυναγοῦ δ' ἄλλος ἀταλάντης γόνος,
παῖς Παρθενοπαῖος, εἶδος ἐξοχώτατος,
ἀρκὰς μὲν ἦν. ἐλθὼν δ' ἐπ' ἰνάχου ῥοὰς
[c] παιδεύεται κατ' ἄργος. ἐκτραφεὶς δ' ἐκεῖ
πρῶτον μὲν, ὡς χρὴ τοὺς μετοικοῦντας ξένους,
λυπηρὸς οὐκ ἦν, οὐδ' ἐπίφθονος πόλει,
οὐδ' ἐξεριστὴς τῶν λόγων, ὅθεν βαρὺς
μάλιστ' ἂν εἴη, δημότης τε, καὶ ξένος.
λόχοις δ' ἐνεστὼς, ὥσπερ ἀργεῖος γεγὼς,
ἤμυνε χώρᾳ. χ' ὥποτ' εὖ πράσσοι πόλις,
ἔχαιρε· λυπρῶς δ' ἔφερ', εἴ τι δυστυχεῖ.
[d] πολλοὺς δ' ἐραστὰς κἀπὸ θηλειῶν ὅσας
ἔχων, ἐφρούρει μηδὲν ἐξαμαρτάνειν.

[c] Hospites decet uiuere ut hospites, ne molestent ciuitatem, nec inuideant ipsi sua bona, pugnent pro afflicta, lætentur cum læta, ut patria sua: tristentur cum tristi, sint amici omnibus.

[d] Non superbire cum quis ab omnibus diligitur, nec indignum quid sua persona facere, laudem meretur maximam.

55

Τυδέως δ' ἔπαινον ἐν βραχεῖ θήσω μέγαν.
οὐκ ἐν λόγοις ἦν λαμπρὸς, ἀλλ' ἐν ἀσπίδι
[e] δεινὸς σοφιστὴς, πολλά τ' ἐξευρεῖν σοφά.
γνώμῃ δ' ἀδελφοῦ μελεάγρου λελειμμένος,
ἴσον παρέσχεν ὄνομα διὰ τέχνης δορὸς,
εὑρὼν ἀκριβῆ μουσικὴν ἐν ἀσπίδι,
φιλότιμον ἦθος, πλούσιον φρόνημα δὲ
ἐν τοῖσιν ἔργοις, οὐχὶ τοῖς λόγοις ἴσον.

[e] Nemo habet simul omnia dona.

56

Ἐκ τῶνδε μὴ θαύμαζε τῶν εἰρημένων
Θησεῦ, πρὸ πύργων τούσδε τολμῆσαι θανεῖν.
[f] τὸ γὰρ τραφῆναι μὴ κακῶς, αἰδῶ φέρει.

[f] Bona educatio & institutio multum potest.

αἰσχύν-

Odio habebat. Quoniam nihil culpanda ciuitas,
Malè audiens propter gubernatorem malum.

53

Ille porrò tertius horum Hippomedon, talis fuit.
Puer existens, ausus est statim non ad uoluptates
Musarum uertere se, ad molliciem uitæ,
Sed agros potius habitans, dura naturæ exhibens,
Gaudebat fortitudine: uenatumq; iens,
Equisq; gaudens, arcusq; extendens manibus,
Ciuitati exhibere corpus utile uolens.

53 Eiusdem ad eundem, de Hippomedonte.

54

Hic uenatricis alius Atalantæ filius,
Iuuenis Parthenopæus, forma præstantißimus,
Arcas quidem fuit: ueniens uerò ad Inachi fluenta,
Disciplinis imbuitur apud Argos. enutritus uerò illic,
Primùm quidem, ut oportet inquilinos hospites,
Molestus non erat, neq; inuidiosus ciuitati,
Neq; contentiosus in uerbis, unde grauis
Maximè fuerit, popularisq; & peregrinus:
Sed agminibus addictus, perinde ac si Argiuus esset,
Defendebat patriam. & quoties benè ageret ciuitas,
Gaudebat. molestè uerò ferebat, si quo modo infelix
esset:
Multos amatores, & à fœminis mirum quàm multas
Habens, custodiebat ne quid peccaret.

54 Eiusdem ad eundem, de Parthenopæo.

55

Tydei porrò laudem in breui oratione ponam magnam.
Non in loquendo erat clarus, sed in armis
Acer sophista, & ad multa inuenienda scita,
Prudentia uerò fratre Meleagro inferior.
Aequale exhibuit * nomen per artem hastæ,
Nactus exactam musicam in re bellica:
Ambitiosum ingenium, diuitem animi magnitudinem
In rerum efficacia, non tamen in sermone parem.

55 Eiusdem ad eundem, de Tydeo.

* Id est, quod defuit prudentiæ ipsius, hoc rependit fortitudine, & quòd felix esset in re bellica.

56

Ex his ne admireris dictis
Theseu, ante mœnia hos ausos fuisse mori.
Bona enim educatio uerecundiam affert.

56 Eiusdem ad eundẽ, quòd Tydeus & alij in bello potius honestè uoluerint occumbere, quàm turpiter uinci & uiuere, à prima ætate scilicet ad uirtutem assuefacti.

Veretur

a Vir bonus nihil se indignũ studet facere.

b Fortitudo & aliæ uirtutes institutione comparari & addisci possunt.

c Quæcunque quis iuuenis discit & audit, ea meminisse solet senex.

a αἰσχύνεται δὲ τἀγαθ' ἀσκήσας ἀνὴρ,
b κακὸς γενέσθαι πᾶς τις. ἡ δ' εὐανδρία
διδακτὸς, εἴπερ καὶ βρέφος διδάσκεται
λέγειν ἀκούειν θ' ὧν μάθησιν οὐκ ἔχει.
c ἃ δ' ἂν μάθοι τις, ταῦτα σώζεσθαι φιλεῖ
πρὸς γῆρας. οὕτω παῖδας εὖ παιδεύετε.

57

57 Paci semper præ bello studendum.

Ὦ ταλαίπωροι βροτοὶ,
τί κτᾶσθε λόγχας, καὶ κατ' ἀλλήλων φόνους
τίθεσθε; παύσασθ', ἀλλὰ λήξαντες πόνων
Ἄστη φυλάσσεθ', ἥσυχοι μεθ' ἡσύχων.

d Vita breuis, ideoq; in pace potius quàm in bello transigenda.

d μικρὸν τὸ χρῆμα τοῦ βίου, τοῦτον δὲ χρὴ
ὡς ῥᾷστα, καὶ μὴ σὺν πόνοις διεκπερᾶν.

58

58 Miseris gratißima mors est.

Ἥδιστος γάρ τοι θάνατος,
συνθνήσκειν θνήσκουσι φίλοις,
εἰ δαίμων τάδε δὴ κραίνοι.

59

59 Veteres famæ & gloriæ cõparandæ causa nec uitæ suæ pepercerunt.

Ἀλλὰ τὴν
εὐκλέας χάριν
ἔνθεν ὁρμάσω
τᾶσδ' ἀπὸ πέτρας
πηδήσασα πυρὸς ἔσω,

e Exemplum amoris coniugalis ueri & ardentis.

e σῶμά τ' αἴθοπι φλογμῷ
πόσει συμμίξασα φίλον,
χρῶτα χρωτὶ πέλας θεμένα
περσεφονείας ἥξω θαλάμους.
σὲ τὸν θανόντ' οὔποτ' ἐμᾷ
προδοῦσα ψυχᾷ κατὰ γᾶς, ἴτω φῶς, γάμοι τε.

60

60 Non licet bis iuuenem, nec bis etiam in uita senem fieri.

f In œconomia si quid peccatum est, potest corrigi meliore & posteriore consilio. Vita autem semel præterita, non potest reuocari.

Οἴμοι· τί δὴ βροτοῖσιν οὐκ ἔστιν τόδε,
νέους δὶς εἶναι, καὶ γέροντας αὖ πάλιν;
f ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα,
αἰῶνα δ' οὐκ ἔξεστιν. εἰ δ' ἦμεν νέοι
δὶς, καὶ γέροντες, εἴ τις ἐξημάρτανεν,
διπλοῦ βίου λαχόντες ἐξορθούμεθ' ἄν.

ἐγὼ

Veretur enim, in rebus bonis exercitatus uir,
Malus fieri, quiuis. Nam fortitudo
Disci potest per disciplinam, siquidem puer discit
Loqui & audire, quorum peritiam non habet.
Quæcunque uerò didicerit aliquis, eadem seruare solet
Ad senium usque. Itaque filios benè instituite.

57

O' miseri mortales,
Quid accipitis hastas, & mutuas cædes
Editis? quiescite. quin desinentes laborum,
Oppida custodite, pacifici cum pacificis.
Pusilla res est uita: hanc uerò conuenit
Quam facillimè, & non cum laboribus transigere.

57 Adrasti regis Argiuorum, perturbati & dolentis, cum aspiceret interfectorum corpora rogo imponenda.

58

Gratißima enim mors est,
Commori cum morientibus amicis:
Si Deus hæc modò conficiat.

58 Euadnes, uxoris Capanei, percusi fulmine ad Thebas, cupientis sepeliri unà cum marito.

59

Sed
Famam bonam propter
Hinc ruam
Ab hac petra,
Saliens in ignem,
Corpusq; ardente flamma
Marito commiscens charum,
Corpus corpori propè ponens
Ad Proserpinæ ueniam thalamos,
Te mortuum nunquam mea
Deserens uita, super terra: ualeat lux & nuptiæ.

59 Euadnę, ex petra alta desilientis in rogum, ad maritum Capaneum, spectante id sene patre Iphide, qui à cœpto eam prohibere non potuit.

60

Heu mihi: cur'nam mortalibus non datur hoc,
Iuuenes bis fieri, & senes deinde iterum?
Verùm in re domestica si quid perperam fit,
Cura posteriore corrigimus:
Vitam uerò non licet. quòd si fieremus iuuenes
Bis, & senes, si quis peccasset,
Duplicem uitam adepti corrigeremus.

60 Senis Iphidis querela, simul aspicientis tria funera, filij Eteoclis, filiæ Euadnę, & Capanei percusi fulmine, propter temerariā & petulantem & blasphemam linguam mariti filiæ.

a Si homines scirent quantũ malũ esset priuari liberis, nunquam plantarent liberos, sine coniuge uitam suam uiuentes.

a ἐγὼ γὰρ ἄλλους εἰσορῶν τεκνουμένους,
παίδων ἐραστὴς ἦν, πόθῳ τ' ἀπωλλύμην.
εἰ δ' εἰς τόδ' ἦλθον, κἀξεπειράθην τέκνων,
οἷον στέρεσθαι πατέρα γίγνεται τέκνων,
οὐκ ἄν ποτ' εἰς τόδ' ἦλθον, εἰς ὃ νῦν κακόν·
ὅστις φυτεύσας, καὶ νεανίαν τεκὼν
ἄριστον, εἶτα τοῦδε νῦν στερίσκομαι.

b Miserrimus & infelicissimus est, qui amittit liberos, suum unicum gaudium, & in malis atq; ærumnis solatium.

εἶεν· τί δὴ χρὴ τὸν ταλαίπωρόν με δρᾶν;
στείχειν πρὸς οἴκους; κἆτ' ἐρημίαν ἴδω
πολλῶν μελάθρων, ἀχρείαν τ' ἐμῷ βίῳ.
ἢ πρὸς μέλαθρα τοῦδε Καπανέως μόλω;
ἥδιστα, πρίν γε δή ποτ' ἦν παῖς ἥδε μοι.
ἀλλ' οὐκέτ' ἔστιν, ἥ γ' ἐμὴν γενειάδα
προσήγετ' αἰεὶ στόματι, καὶ κάρα τόδε

c Patri seni dulcior est filia filijs.

c κατεῖχε χειρί. Πατρὶ δ' οὐδὲν ἥδιον
γέροντι, θυγατρός. ἀρσένων δὲ μείζονες
ψυχαί, γλυκεῖαι δ' ἧσσον εἰς θωπεύματα.
οὐχ ὡς τάχιστα δῆτά μ' ἄξετ' εἰς δόμους;
σκότῳ δὲ δώσετ', ἔνθ' ἀσιτίαις ἐμὸν
δέμας γεραιὸν συντακεὶς ἀποφθερῶ;
τί μ' ὠφελήσει παιδὸς ὀστέων θιγεῖν;
ὦ δυσπάλαιστον γῆρας, ὡς μισῶ σ' ἔχων.

d Homines uel senio confecti, uel quacunque alia de causa uitæ inutiles, nõ debent esse amantes uitæ.

d μισῶ δ' ὅσοι χρήζουσιν ἐκτείνειν βίον
νώτοισι, καὶ στρωμναῖσι, καὶ μαντεύμασιν
παρεκτρέποντες ὀχετόν, ὥστε μὴ θανεῖν·
οὓς χρῆν, ἐπειδὰν μηδὲν ὠφελοῦν πόλιν,
θανόντας ἔρρειν, κἀκποδὼν εἶναι νέοις.

61

61 Nullus dolor maior est, quàm mortuos suos aspicere liberos.

Τί γὰρ ἂν μεῖζον τοῦδ' ἔτι θνατοῖς
πάθος ἐξεύροις,
ἢ τέκνα θανόντ' ἐπιδέσθαι;

62

62 Mater poterit uti, cõquerens de ingratis & inobsequẽtibus liberis, uel de infelici aliquo casu pereuntibus.

Ἰὼ ἰώ, ποῦ δὲ πόνος ἐμῶν τέκνων;
ποῦ νυχευμάτων χάρις;
τροφαί τε ματρὸς, ἄϋπνά τ' ὀμμάτων τέλη;
καὶ φίλιαι προσβολαὶ προσώπων;

Ego enim alios aspiciens procreantes liberos,
Liberorum quidem amator eram, desiderio uerò perij.
Quòd si ad hoc uenissem, & periculum fecissem liberorum,
Quale orbari patrem fieret liberis:
Nunquam ad hoc uenißem, ad quod nunc ueni malum.
Qui plantans & adolescentem progenui
Optimum, deinde hoc nunc priuor.
Esto. Quid iam conuenit infelicem me facere?
Ire' ne domum? deinde solitudinem uidebo
Multorum atriorum, & egestatem meæ uitæ.
Aut ad atria huius Capanei eam?
Suauißima antea, dum adhuc hæc filia mihi erat:
Sed non amplius est. quæ meum mentum
Admouebat semper ori, & caput hoc
Demulcebat manu. Nam patri nihil suauius
Seni, filia. masculorum quidem maiores
Animi, suaues uerò minus ad blanditias.
Non quamprimum scilicet me ducetis in domum?
Tenebris uerò mandabitis? ubi inedia meum
Corpus senile contabescere faciens perdam?
Quid me iuuabit filij ossa attingere?
O' ineluctabile senium, ut odi te habens.
Odi porrò, quicunque quærunt producere uitam
Scapulis & lectis, & uaticinijs
Impedientes uitæ fluorem, quo minus moriantur.
Quos conueniebat, ex quò nihil iuuabant ciuitatem,
Morientes ualere, & locum dare iunioribus.

61

Quem enim maiorem hoc inter homines
Dolorem inuenies,
Quàm liberos mortuos aspicere?

61 Chori, id est matrum interfectorum ad Thebas.

62

Io, Io, quò uerò labor meorum filiorum?
Vbi pernoctationum gratia?
Et educationes matris, somnoq; carentia oculorum ministeria?
Et caræ applicationes uultuum?

62 Chori, deplorantis amissos suos filios in bello Thebano.

63 Beneficio affectus contrà debet esse gratus suo benefactori.

63

Χάριν τ' ἀγήρω γ' ἕξομεν. γενναῖα γὰρ
παθόντες, ὑμᾶς ἀντιδρᾶν ὀφείλομεν.

a Dei donum est, rectè & prudenter posse agere.

b Deo propitio & custodiête ciuitatem, in pace ea habitatur.

64

Δέσποιν' Ἀθάνα, πείσομαι λόγοισι σοῖς.
a σὺ γάρ μ' ἀνορθοῖς, ὥστε μὴ 'ξαμαρτάνειν,
καὶ τόνδ' ἐν ὅρκοις ζεύξομαι. μόνον σύ με
εἰς b ὀρθὸν ἵστη. σοῦ γὰρ εὐμενοῦς πόλει
οὔσης, τὸ λοιπὸν ἀσφαλῶς οἰκήσομεν.

Τέλος.

63

Et gratiam non senescentem habituri sumus. generosa officia enim
Cum acceperimus, uos uicißim afficere beneficijs debemus.

63 Adrasti, agentis gratias Theseo, pro confecta mortuorum sepultura.

64

O' domina Mineruа, parebo dictis tuis.
Tu enim me suscitas, ut non peccem,
Et hunc per fœdera coniungam. tantum tu me
In rectum constitue. te enim propitia ciuitati
Existente, in posterum securè habitabimus.

64 Thesei ad Mineruam, monẽtem se, ne dimittat Argiuos Supplices, nisi prius iuramento promiserit, pro beneficio exhibito, nunquam se bellum illaturos Athenis.

FINIS.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE *Euripidis, quæ inscribitur Medea.*

Iason deserit Medeã, et ducit uxorem Glaucen, regis Corinthiorũ filiam.

IAson Thessalus Aesonis filius, Corinthum ueniens, cum adduceret etiam Medeam Aeetæ regis Colchici opulenssimi & potentissimi filiam, cuius ope ex Colchis aureum uellus, domitis bobus igniuomis & peruigili dracone, in Græciam ablatum portauerat: Medeam, oblitus omnium beneficiorum, fœderum & fidei, repudiat: & fide data, Creontis Corinthiorum regis filiam Glaucen in uxorem ducit. Cæterùm Medea in exilium cùm pelleretur à Creonte, & è terra Corinthiaca excedere iuberetur, supplex facta cùm Iasoni tum Creonti, nec non & nouæ nuptæ, simulans se oblitam omnium iniuriarum, ad unum diem ut adhuc manendi potestas sibi detur obsecrat. Id adepta, mercedem officij gratitudinis ergò Glaucæ nouæ nuptæ mittit per liberos, uestes artificiosissimè paratas, & coronam auream. Eam cum capiti suo imposuisset, nec non & uestes preciosissimas sibi induisset, cum placerent sibi admodum, subitò confecta ingentib. doloribus, uenenis quæ Medea in ijs absconderat, circũuenta, triste omnibus spectaculũ concidit. Pater quoq; Creon, dum filiæ miserrimè pereunti conatur succurrere, inexpectato illo malo perculsus, & propius accederet, manum & collum eius flens deoscularetur, eodem ueneno præsentissimo & pestilentissimo simul infectus, in amplexu filiæ extinguitur. Deinde cum interfecisset quoque, quos cum Iasone habuit communes liberos, ut hoc pacto summis malis & doloribus afficeret Iasonem maritum perfidum, & fidei proditorem, in curru draconum alatorum, quem à sole, è cuius filio Aeeta rege Colchorũ fuerat prognata, acceperat, sublata, transfugit è Corintho Athenas, ubi nupsit Aegeo Pandionis filio.

Medea mittit munera preciosa Glaucæ.

Glauce perit muneribus Medeæ. τῶν ἐχθρῶν γὰρ δῶρα, ἄδωρα δῶρα, ut apud Sophoclẽ dicitur.

Creõ pater Glaucæ, uxoris Iasonis, perit ueneno Medeæ.

Medea interficit liberos.

Medea in curru draconum alatorum transfertur è Corintho Athenas.

Medea nubit Aegeo Pandionis filio.

PERSO-

PERSONAE *Fabulæ.*

Nutrix Medeæ.

Pædagogus.

Medea, ipſa filia Aeetæ regis Colchorum, quæ relictis parentibus Iaſonem, accenſa ipſius amore, ſequuta eſt, cum reliquis Argonautis in Græciam.

Chorus, conſtat ex mulieribus indigenis: id eſt, Corinthiacis.

Creon, rex Corinthi.

Iaſon, filius Aeſonis Theſſali, qui cum Hercule & cæteris Argonautis in Colchos profectus, abduxit inde Medeam, & aureum uellus: quemadmodum ſcribunt Pindarus, Apollonius Rhodius, & Ouidius in Metamorphoſi, Valerius quoq; Flaccus, & Lycophron in Caſſandra. *Hiſtoriæ Argonauticæ ſcriptores.*

Aegeus Atheniẽſis, Pandonis Athenarum regis filius, cui nubit Medea, relicto Iaſone.

Nuncius, qui nunciat quomodo miſerrimè perierint ſimul Creon cum filia Glauce.

Filij Medeæ, quos interficit Medea odio Iaſonis.

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-ΔΙΑΣ Ἣ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΜΗΔΕΙΑ.

1 Concordia in matrimonio maxima salus est.

1

Ἥπερ μεγίστη γίγνεται σωτηρία,
ὅταν γυνὴ πρὸς ἄνδρα μὴ διχοστατῇ.

2 Magna ueteribus fuit felicitas, uiuere in patria.
† Pro μὴ ἀπολείπεσθαι.

2

Ἔγνωκε δ' ἡ τάλαινα συμφορᾶς ὕπο,
οἷον πατρῴας † μὴ 'πολείπεσθαι χθονός.
στυγεῖ δὲ παῖδας, οὐδ' ὁρῶσ' εὐφραίνεται.

3 Iuuenes non tanguntur calamitatibus, seu malis parentum, uel etiam quorumcunque hominum.

3

Νέα γὰρ φροντὶς οὐκ ἀλγεῖν φιλεῖ.

4 Boni & probi serui afficiũtur malis suorũ dominorum.

4

Χρηστοῖσι δούλοις ξυμφορὰ τὰ δεσποτῶν
κακῶς πιτνοῦντα, καὶ φρενῶν ἀνθάπτεται.

5 Antiquæ amicitiæ & affinitates postponuntur nouis.

5

Παλαιὰ καινῶν λείπεται κηδευμάτων.

6 Quisque seipsum plus diligit, quàm proximum.

a Pater sæpè liberos ex priori uxore susceptos non diligit, sed odisse incipit, in gratiã uxoris secundæ, cuius gratiam hoc pacto sibi conciliare studet.

6

Τίς δ' οὐχὶ θνητῶν; ἄρτι γινώσκει τόδε,
ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ;
οἱ μὲν δικαίως, οἱ δὲ καὶ κέρδους χάριν,
εἰ [a] τούσδε γ' εὐνῆς οὕνεκα οὐ στέργει πατήρ;

7 Animus perturbatus haud sibi constare potest.

7

Τί ποτ' ἐργάσεται
μεγαλόσπλαγχνος, δυσκατάπαυστος
ψυχὴ, δηχθεῖσα κακοῖσιν.

8 Potentiorũ animi leui occasione ad iram excitantur, quam deinde tardè deponũt.

b Aut præstat in mediocri fortuna uiuere, aut in splendida si ne aduersitate (quod uix ulli dabitur) consenescere.

* Præteritum passiuum infinitiui modi, ab ἐθίζομαι.

c In mediocri fortuna tutius & constantius uiuitur, quàm splendida, quæ mutationi subiacet.

8

Δεινὰ τυράννων λήμματα· καί πως
ὀλίγ' ἀρχόμενοι, πολλὰ κρατοῦντες
χαλεπῶς ὀργὰς μεταβάλλουσι.
[b] τὸ γὰρ * εἰθίσθαι ζῆν ἐπ' ἴσοισι,
κρεῖσσον ἔμοι γ' οὖν, εἰ μὴ μεγάλως
ὀχυρῶς τ' εἴη καταγηράσκειν.
τῶν [c] γὰρ μετρίων πρῶτα μὲν εἰπεῖν
τοὔνομα νικᾷ, χρῆσθαί τε μακρῷ
λῷστα βροτοῖσι· τὰ δ' ὑπερβάλλοντ'
οὐδένα καιρὸν δύναται θνητοῖς.

μείζους

EX TRAGOEDIA
QVAE VOCATVR
MEDEA.

1

Væ utique maxima existit salus,
Cum uxor cum uiro non dissidet.

2

Didicit uerò misera per calamitatem,
Quale sit bonum, à patria non abesse terra.
Odit liberos, neque cernens exhilaratur.

3

Iuuenis enim cura non dolere assolet.

4

Probis seruis calamitas sunt res dominorum
Malè cadentes, animumq; discruciant.

5

Antiquæ nouis cedunt affinitatibus.

6

Quis uerò non mortalium iam cognoscit istud,
Quòd quisque seipsum quàm proximum magis diligit?
Hi quidem iustè, alij etiam lucri gratia.
Quid mirum est, si cõnubij gratia non diligit hosce pater?

7

Quid'nam aget
Iracunda, irrequieta
Anima, irritata miserijs?

8

Vehementes sunt potentiorum animi: & aliquo modo
Leui momento incipientes, subinde inualescentes,
Difficulter iras deponunt.
Assuesci uerò uiuere in mediocritate,
Potius mihi utique, nisi splendidè
Tutoq; detur consenescere.
Mediocritatis enim primum quidem dictu
Nomen excellit, uti & longè
Vtilissimum mortalibus: sed potentiora
Breui momento ualent mortalibus.

1 Verba sunt nutricis Medeæ, de Iasone & Medea.

2 Eiusdem, de Medea miserrimè affecta, cum audiret se desertam esse ab Iasone.

3 Eiusdem, de liberis Medeæ, quos non tangebat dolor matris.

4 Nutricis ad pædagogum, quærentem quid ipsa nutrix tristis esset.

5 Pædagogi ad nutricem, mirantem quòd Iason posset ferre, ut Creon Medeam cum liberis è terra Corinthiaca expelleret.

6 Pædagogi ad nutricem, mirantem quomodo Iason posſit deserere coniugem prioré, & liberos, propter nouam nuptam Creontis filiam.

7 Nutricis, ad liberos Medeæ, miserrimè affectæ, quòd esset deserta ab Iasone.

8 Nutricis, de Medea precãte mala cũcta liberis, propter Iasonem maritum perfidum. Ea nutrix audiens, prædicat uitam mediocrium hominum, quòd ea sit & tranquillior & felicior, quàm magnorũ & potentum in mundo.

a Maioribus malis premuntur quæ alta sunt, & conspicua in mundo.

a μείζους δ᾽ ἄτας, ὅταν ὀργισθῇ
δαίμων, οἴκοις ἀπέδωκεν.

9 Celerius eueniunt quæ molesta, quàm ea quæ cupidè petas: ut apud Plautum dicitur.

9

Ἐπεὶ μὴ φίλα κέκραται.

10 Ethnicorum impatientia & solatium in aduersis, nō amplius uiuere uelle.

10

Αἰαῖ, διά μου κεφαλᾶς φλὸξ οὐρανία
βαίη. τί δέ μοι ζῆν ἔτι κέρδος;
φεῦ φεῦ, θανάτῳ καταλυσαίμαν,
βιοτὰν στυγερὰν προλιποῦσα.

11 Musica non conuiuijs adhibenda: sed in dolore, luctu & tristitia, ut ea dolor leniatur, & sopiatur etiam.

b Dolor & tristitia sæpè euertit totas familias: quòd impatientia in malis uicti homines, sæpè designent horrenda & tragica.

11

Σκαιοὺς δὲ λέγων, κοὐδέν τι σοφοὺς,
τοὺς πρόσθε βροτοὺς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις.
οἵτινες ὕμνους ἐπὶ μὲν θαλίαις,
ἐπί τ᾽ εἰλαπίναις, καὶ παρὰ δείπνοις
εὕροντο βίου τερπνὰς ἀκοάς·
στυγίους δὲ βροτῶν οὐδεὶς λύπας
εὕρετο, μούσῃ καὶ πολυχόρδοις
ᾠδαῖς b παύειν, ἐξ ὧν θάνατοι
δειναί τε τύχαι σφάλλουσι δόμους.
καί τοι τάδε μὲν κέρδος ἀκεῖσθαι
μολπαῖσι βροτούς. ἵνα δ᾽ εὔδειπνοι
δαῖτες, τί μάτην τείνουσι βοάν;
τὸ παρὸν γὰρ ἔχει τέρψιν ἀφ᾽ αὑτοῦ
δαιτὸς πλήρωμα βροτοῖσιν.

12 Hominum aliqui absentia, aliqui contrà præsentia molesti sunt.

c Homines nihil agentes, in obscuro, sineque gloria uitam exigunt.

d Homines iusticiam nō habent præ oculis.

e De hominibus non iudicādum, nisi ipsorum mores probè quis prius perspexerit.

f Hospitem decet sæpè colloqui cum ciuibus, nec sua peruicacia eos sibi inimicos facere.

12

Οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο,
c τοὺς δ᾽ ἐν θυραίοις. οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἡσύχου ποδὸς
δύσκλειαν ἐκτήσαντο, καὶ ῥᾳθυμίαν.
d δίκη γὰρ οὐκ ἔνεστ᾽ ἐν ὀφθαλμοῖς βροτῶν,
ὅς e τις πρὶν ἀνδρὸς σπλάγχνον ἐκμαθεῖν σαφῶς,
στυγεῖ δεδορκὼς, οὐδὲν ἠδικημένος.
f χρὴ δὲ ξένον μὲν κάρτα προσχωρεῖν πόλει.
οὐδ᾽ ἀστὸν ᾔνεσ᾽, ὅστις αὐθάδης γεγὼς,
πικρὸς πολίταις ἐστὶν ἀμαθίας ὕπο.

13 Mulieres omnium animalium miserrima creatura.

13

Πάντων δ᾽ ὅσ᾽ ἐστ᾽ ἔμψυχα, καὶ γνώμην ἔχει,
γυναῖκές ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν,

Maiores quin calamitates, cum iratus fuerit
Deus, domibus exhibet.

9

Nam quæ non placent, perfecta sunt.

9 Chori uerba sunt, de Medea aliquid triste moliente.

10

Ae, æ, per meum caput flamma cœlestis
Eat. quid enim mihi uiuere amplius utile est?
Heu heu, utinam moriar,
Vitam odiosam relinquens.

10 Medeæ, impatientissimè ferentis, Iasonis mariti perfidiam.

11

Ineptos si dixeris, nec ulla ex parte prudentes,
Maiores homines, non errares:
Quòd quidem hymnos ad celebritates,
Et ad compotationes, & circa epulas
Inuenerunt, uitæ iucunda oblectamina:
Stygias uerò mortalium nullus tristitias
nuenit, musica, & multichordis
Canticis sedare, ex quibus mortes,
Grauesq; fortunæ subuertunt domos.
Atqui has quidem utilitas mederi
Canticis mortales. ubi uerò lauta
Conuiuia, quid frustrà intendunt uocem?
Præsens enim habet oblectationem à sese,
Conuiuij frequentia hominibus.

11 Nutricis, indignantis hominibus, quòd hymnos inuenerint conuiuijs, ubi aliàs lætantur homines: nullus uerò musicam ostenderit, quæ tristicias abigat, ubi ea maximè opus esset.

12

Noui enim plerosque mortalium
Morosos esse: hos quidem absentia,
Illos frequenti præsentia. alij uerò à quieto pede,
Infamiam pepererunt, & ignauiam.
Iusticia enim non inest in oculis hominum,
Quicunque antequam hominis mores perdiscat probè,
Odit ubi primùm uidit, nihil læsus.
Conuenit uerò peregrinum sæpè accedere ad ciues,
Neq; ciuem laudo, quicunque peruicax cum sit,
*Acerbus est ciuibus * propter inscitiam.*

12 Medeæ, exeuntis ex ædibus ad Chorum.

* Id est, quia nunquam perspexit ipsorum mores.

13

Omniũ uerò quæ prædita sunt anima, & rationẽ habent,
Mulieres sumus miserrima creatura,

13 Eiusdem Medeæ, incusantis Iasonem ut proditorem cõiugij, fœderum & fidei: & querentis deinde, quòd mulieres omnium animantium sint miserrimæ.

a Mulieres dote coguntur quęrere maritum, dominumq́; corporis: incertæ qualem tamen maritum accepturæ sint, malum ne an bonum.
b Mulieribus non concessa diuortia: quemadmodum maritis licuit repudiare uxorem, quæ non placebat.
c Mulieres etiam hoc nomine miseræ sunt, quòd coguntur se applicare moribus mariti, eosq́; diligenter quales sint addiscere.
d Beatum & felix illud coniugiũ est, ubi mulier cognitis moribus mariti, se ijs applicat.
e Vir molestiam suam potest expuere apud amicos qui foris sunt: mulier autem, etiam iniuria affecta, hoc agere cogitur, quomodo placeat marito.
f Facilius minusq́; periculosum est uiris, sæpius pugnare hasta: quàm mulieribus facile, semel tantum párere.

a ἃς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ
πόσιν πρίασθαι, δεσπότην τε σώματος
λαβεῖν. κακοῦ γὰρ τοῦδ' ἔτ' ἄλγιον κακόν.
κἀν τῷδ' ἀγὼν μέγιστος, ἢ κακὸν λαβεῖν,
ἢ χρηστόν. b οὐ γὰρ εὐκλεεῖς ἀπαλλαγαὶ
γυναιξὶν, οὐδ' οἷόν τ' ἀνήνασθαι πόσιν.
c ἐς καινὰ δ' ἤθη καὶ νόμους ἀφιγμένην
δεῖ μάντιν εἶναι, μὴ μαθοῦσαν οἴκοθεν,
ὅτῳ μάλιστα χρήσεται ξυνευνέτῃ.
d κἂν μὲν τάδ' ἡμῖν ἐκπονουμέναισιν εὖ
πόσις ξυνοικῇ, μὴ βίᾳ φέρων ζυγὸν,
ζηλωτὸς αἰών· εἰ δὲ μὴ, θανεῖν χρεών.
e ἀνὴρ δ' ὅταν τοῖς ἔνδον ἄχθηται ξυνὼν,
ἔξω μολὼν ἔπαυσε καρδίας χόλον,
ἢ πρὸς φίλων τιν' ἢ πρὸς ἥλικα τραπείς.
ἡμῖν δ' ἀνάγκη πρὸς μίαν ψυχὴν βλέπειν.
f λέγουσι δ' ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον βίον
ζῶμεν κατ' οἴκους, οἱ δὲ μάρνανται δορί·
κακῶς φρονοῦντες. ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα
στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ.

14 Mulier meticulosa natura, ad bellandum inepta est.
g Muliere affecta iniuria à uiro, fidem coniugalem non seruante, nihil est truculentius.

14

Γυνὴ γὰρ τἄλλα μὲν φόβου πλέα,
κακὴ δ' ἐς ἀλκὴν, καὶ σίδηρον εἰσορᾶν.
g ὅταν δ' ἐς εὐνὴν ἠδικημένη κυρῇ,
οὐκ ἔστιν ἄλλη φρὴν μιαιφονωτέρα.

15 Gloria, opinio & fama sapientiæ, sæpe nocuit hominibus.
h Nemo studeat in quacunque re excellens fieri: plurima enim sibi sic comparabit mala.
i Excellentes in quacunque arte inuidiæ expositi sunt, cùm apud uulgus, tum apud peritos & doctos.

k Medea quare odio habita ab hominibus.

15

Οὐ νῦν με πρῶτον, ἀλλὰ πολλάκις Κρέον
ἔβλαψε δόξα, μεγάλα τ' εἴργασται κακά.
h χρὴ δ' οὔποθ', ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,
παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.
i χωρὶς γὰρ ἄλλης ἧς ἔχουσιν ἀργίας,
φθόνον πρὸς ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ.
σκαιοῖσι μὲν γὰρ καινὰ προσφέρων σοφὰ,
δόξεις ἀχρεῖος, κοὐ σοφὸς πεφυκέναι.
τῶν δ' αὖ δοκούντων εἰδέναι τι ποικίλον,
κρείσσων νομισθεὶς, ἐν πόλει λυπρὸς φανῇ.
k ἐγὼ δὲ καὐτὴ τῆσδε κοινωνῶ τύχης.
σοφὴ γὰρ οὖσα, τοῖς μὲν εἰμ' ἐπίφθονος,

Quas primùm quidem oportet diuitiarum excellentijs
Maritum emere, & dominum corporis
Accipere. malo enim hoc adhuc tristius malum:
Et hac in re periculum futurum est, aut malum adipisci,
Aut bonum. Non enim honesta diuortia
Mulieribus, neq; licet repudiare maritum.
Ad nouos uerò mores & leges eam quæ peruenerit,
Oportet uatem esse, quæ non didicerit domi,
* Qua re maximè utatur marito.
Etsi quidem nobis satagentibus benè
Maritus cohabitauerit, non inuitus ferens iugum,
Beata uita: sin secus, moriendum est.
Vir uerò quando molestiam concepit, conuersans cum do
Foràs progressus molestiã animi sedat, (mesticis,
Aut ad quendam amicorum, aut ad æqualem se cõferens.
Nobis uerò necesse est ad unam animam respicere.
Dicunt uerò, nos quòd non periculosam uitam
Viuamus domi, ipsi uerò pugnent hasta:
Malè sentientes. Quòd ter utiq; apud scutum
Stare mallem, quàm parere semel.

* Id est, qua ratione commodissimè tractare possit maritũ.

14

Mulier enim aliàs quidem metus plena,
Ignaua autem ad pugnam, ferrumq; aspicere.
Quando uerò in matrimonio iniuria affecta fuerit,
Non est alia mens truculentior.

14 Eiusdem Medeæ, de ulciscendo Iasone cogitantis.

15

Non nunc me primùm, sed sæpè Creon
Læsit existimatio, magnaq; patrauit mala.
Oportet autem nequaquam, qui cordatus fuerit uir,
Liberos excellentes elocare ut perdiscant sapientiam.
Præter enim aliam ignauiam qua præditi sunt,
Inuidiam à ciuibus inueniunt hostilem.
Indoctis etenim noua proferens scita,
Videberis inutilis, & non sapiens esse.
Contrà ijs qui uidentur scire aliquid uarium,
Præstantior existimatus in ciuitate, molestus uideberis.
Ego uerò ipsa huius particeps sum fortunæ,
Sapiens enim cum sim, alijs sum inuidiæ obnoxia,

15 Eiusdem, ad Creontem regem Corinthiorum, à quo iubetur terra excedere, quòd sit sapiens & perita, & possit propterea inferre mala cùm sibi, tum suis.

τοῖς δ' ἡσυχαία, τοῖς δὲ θατέρου τρόπου,
τοῖς δ' οὐ προσάντης.

16

16 Iniuria affecti à potentioribus, patientia eam iniuriam uincant.

Καὶ γὰρ ἠδικημένοι
σιγησόμεσθα, κρεισσόνων νικώμενοι.

17

Λέγεις ἀκοῦσαι μαλθάκ', ἀλλ' ἔσω φρενῶν
ὀρρωδία μοι, μή τι βουλεύσῃς κακόν.
τοσῷδε γ' ἧσσον ἢ πάρος πέποιθά σοι.

a Facilius cauetur apertus inimicus, quàm simulatus amicus.

a γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ' αὕτως ἀνήρ,
ῥᾴων φυλάσσειν, ἢ σιωπηλὸς σοφός.

18

18 Amor uehemens, nisi fortunam beneuolam sortiatur, multorum malorum causa est.

Φεῦ φεῦ, βροτοῖς ἔρωτες ὡς κακὸν μέγα,
ὅπως ἂν οἶμαι καὶ παραστῶσιν τύχαι.

19

19 Multa peccat uerecũdia.

Αἰδούμενος δὲ πολλὰ δὴ διέφθορα.

20

20 Fictis & blandè amicis uerbis non credendum. Malus enim cum bonum se simulat, tunc est pessimus: ut in Publij Mimo dicitur.

Δοκεῖς γὰρ ἄν με τόνδε θωπεῦσαι πότ' ἄν,
εἰ μή τι κερδαίνουσαν, ἢ τεχνωμένην;
οὐδ' ἂν προσεῖπον, οὐδ' ἂν ἡψάμην χεροῖν.

21

21 Mulieres ad bona ineptissimæ, ad mala sapientissimæ existunt.

Γυναῖκες ἐς μὲν ἐσθλ' ἀμηχανώταται,
κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται.

22

22 Consilia dolosa euertit Dominus.

Ανω ποταμῶν ἱερῶν.
χωροῦσι παγαί.
καὶ δίκα, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται
ἀνδράσι μὲν, δόλιαι βουλαί.

23

Οὐκέτι δυσκέλαδος
φάμα γυναῖκας ἕξει.
μοῦσαι δὲ παλαιγενέων
λήξουσιν ἀοιδᾶν

b Si mulieres possent scribere, inuenirent etiam quod contra uiros scriberent: quemadmodum ipsæ semper apud poetas malè audiunt.

τὰν ἐμὰν ὑμνεῦσαι ἀπιστοσύναν.
οὐ b γὰρ ἐν ἁμετέρᾳ γνώμᾳ λύρας
ὤπασε θέσπιν ἀοιδὰν
Φοῖβος, ἁγήτωρ μελέων. ἐπεὶ ἀν-
ταχήσαιν ὕμνον
ἀρσένων γέννᾳ,

μακρὸς

Alijs quieta, alijs porrò nescio cuius moris,
Alijs etiam aduena.

16

Etenim iniuria affecti
Tacebimus, tanquam à potentioribus uicti.

17

Dicis auditu mollia: sed intra animum
Metuo mihi, ne quod consultes malum.
Tanto minus quàm antea fidem habeo.
Mulier enim statim excandescens, sicq; simili modo uir,
Facilius cauetur, quàm taciturnus sapiens.

18

Heu heu, mortalibus amores quàm ingens malum.
Perinde existimo utique, ut sese exhibuerint fortunæ.

19

Sed per uerecundiam multa iam perperam egi.

20

Existimas enim me hunc blandis uerbis allocutam esse,
Nisi quid lucrarer, aut machinarer?
Non dignata essem alloquio, neq; attigissem manibus.

21

Mulieres ad bona quidem sumus ineptissimæ:
Malorum uerò omnium effectrices sapientissimæ.

22

Sursum fluminum sacrorum
Feruntur fontes:
Et iusticia, & omnia retrò uertuntur
Viris quidem, dolosa consilia.

23

Non amplius ignominiosa
Fama mulieres habebit.
Poemata uerò priscorum
Desinent poetarum
**Meam infamare perfidiam.*
Non enim pro nostra sententia lyræ
Præbuit diuinam poeticam
Phœbus, dux carminum. nam contrà
Cecinissent hymnum
Masculorum stirpi.

Longa

16 Eiusdem ad eundẽ, quòd uelit obliuisci iniuriarum, quibus afficitur ab Iasone, si modò terram Corinthiacam inhabitare liceat.

17 Creontis, respõdentis Medeæ, quòd amicæ eius orationi fides non habenda sit.

18 Medeæ, quærentis quòd origo malorum istorum omnium sit amor uehemens ille, propter quem relictis parentibus, fratribus & sororibus, secuta sit Iasonem.

19 Creontis, dantis Medeæ unum diem, quem rogauit ut maneat.

20 Medeæ ad Chorum, apud quẽ causam aperit, quare tam amicis uerbis Creontem, quãuis hostem, compellarit: ut falleret scilicet, & absolueret quod conabatur.

21 Medeæ, molientis exitium Iasoni, & nouæ nuptæ, regi quoque Creonti.

22 Chori, quòd Deus peruertat improba consilia improborum: & quòd felix impietas non sit diuturna, manente semper iusticia.

23 Chori uerba sunt, quòd mulieres in poetarum carminibus malè audiant, ob paucas improbas.

* Id est: Nunc, quia Iason uir magnus perfidè agit, deserens Medeã, suppeditabit poetis argumentum, contra uiros etiam aliquid scribendi: non semper uerò contrà miseras nos & innocentes mulieres.

μακρὸς δ' αἰὼν ἔχει
πολλὰ μὲν ἀμετόραν
ἀνδρῶν τε μοῖραν εἰπεῖν.

24

24 Nulla amplius uſpiam fides eſt.

Βέβακεν ὅρκων χάρις, οὐδέτ' αἰδὼς
ἑλλάδι τᾶ μεγάλα μίμνει,
αἰθερία δ' ἀνέπτα.

25

25 Vehemens ira, ingens malum.

Οὐ νῦν κατεῖδον πρῶτον, ἀλλὰ πολλάκις,
τραχεῖαν ὀργὴν, ὡς ἀμήχανον κακόν.

26

26 Petulantis & effrenis linguæ pœna, exilium.

ἃ δ' εἰς τυράννους ἐστι σοι λελεγμένα,
πᾶν κέρδος ἡγοῦ, ζημιουμένη φυγῇ.

27

27 Exilium, quemadmodum etiam ſenectus, non uenit ſolum.

Πόλλ' ἐφέλκεται φυγὴ
κακὰ ξὺν αὐτῇ.

28

28 Non eſt indicium fortis animi, prodire audacter in conſpectum eorum, quos quis læſit ſine cauſa & culpa.

a Impudentia, maximum in uita uitium.

Οὔτοι θράσος τόδ' ἐστὶν, οὐδ' εὐτολμία,
φίλους κακῶς δράσαντ' ἐναντίον βλέπειν,
a ἀλλ' ἡ μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις νόσων
πασῶν ἀναίδεια.

29

29 Aurum bonum ne an malum ſit, ſciri poteſt: uir uerò quis & qualis ſit, ignoratur.

Ω Ζεῦ, τί δὴ χρυσοῦ μὲν, ὃς κίβδηλος ἦ,
τεκμήρι' ἀνθρώποισιν ὤπασας σαφῆ,
ἀνδρῶν δ' ὅτῳ χρὴ τὸν κακὸν διειδέναι,
οὐδεὶς χαρακτὴρ ἐμπέφυκε σώματι.

30

30 Amicorum & fratrum ira inter ſe ſolet eſſe grauiſsima & uehementiſsima.

Δεινή τις ὀργὴ καὶ δυσίατος πέλει,
ὅταν φίλοι φίλοισι συμβάλωσ' ἔριν.

31

31 Mulieribus non ad omnia reſpondendum, ne ipſorũ garrulitas magis iritetur.

Δεῖ μ' ὡς ἔοικε μὴ κακὸν φῦναι λέγειν,
ἀλλ' ὥς τε νηὸς κεδνὸν οἰακοστρόφον,
ἄκροισι λαίφους κρασπέδοις ὑπεκδραμεῖν
τὴν σὴν στόμαργον, ὦ γύναι, γλωσσαλγίαν.

32

32 Locus ſæpè conciliat alicui authoritatem & eruditionem.

b Fortuna beneuola, deniq; quæcunque corporis bona, celebritati poſtponenda ſunt.

Εἰ δὲ γῆς ἐπ' ἐσχάτοις
ὅροισιν ᾤκεις, οὐκ ἂν ἦν λόγος σέθεν.
εἴη b δ' ἔμοιγε μήτε χρυσὸς ἐν δόμοις,

μήτ'

Longa uerò ætas posset
Multis quidem nostram
Virorumq; partem dicere.

24

Perijt iuramentorum gratia: non amplius pudor
Græciæ magnæ manet:
In ætherem uerò subuolauit.

24 Eiusdē, de Medea deserta à perfido & proditore Iasone.

25

Non nunc uidi primùm, sed sæpius,
Asperam iram, tanquam immedicabile malum.

25 Iasonis, ad Medeam, quòd sua culpa obloquens Creonti, expellatur è terra.

26

Sed quæ in principes tibi dicta sunt,
Omne lucrum existimato, mulctata exilio.

26 Eiusdē, ad eandē: quòd maledicēs regi, exitio mulctetur.

27

Multa ducit exilium
Mala unà secum.

27 Eiusdem, ad eandē, quòd uenerit eam uisurus, antequā abiret in exilium.

28

Nequaquam fortitudo hoc est, neq; audacia,
Amicis qui malefecerit, in conspectum uenire:
Sed impudentia, maximū eorum, quæ sunt inter homines
Vitiorum omnium.

28 Medeæ, respondentis Iasoni, & malè interpretantis illud officium se uisendi.

29

O' Iupiter, quid'nam de auro, quod'nam adulterinum sit,
Indicia hominibus præbuisti manifesta:
Virorum autē, quo conueniat malum exploratū habere,
Nullus character insitus est corpori.

29 Medeę, expostulantis grauiter cum Iasone, quòd datam fidem perfidissimè fallat, & malè gratus pro tot suis beneficijs, pro tam fido & constante amore appareat.

30

Grauis quædam ira & immedicabilis existit,
Quando amici cum amicis congressi fuerint cōtentione.

30 Chori, de Medea & Iasone.

31

Oportet me, ut apparet, non malum esse dicendo:
Verùm ueluti nauis prudentem gubernatorem,
Summis fimbrijs ueli effugere
Tuam petulantem, ô mulier, garrulitatem.

31 Iasonis, respondentis Medeæ: & extenuātis, uel negantis etiam eius beneficia.

32

Si uerò in extremis terræ
Terminis habitares, non esset respectus tui.
Fuerit uerò mihi neq; aurum domi,

32 Iasonis, ad Medeā: Si quid mihi boni fecisti, rependi tibi gratiam: ex barbara terra te in Græciam ducens, ubi sapiens habita es.

μήτ' ὀρφέως κάλλιον ὑμνῆσαι μέλος,
εἰ μὴ 'πίσημος ἡ τύχη γένοιτό μοι.

33

33 Pauperum nemo amicus est.

Πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος.

34

34 Vxores quiduis potius suf ferunt, tantum ne ipsis uiolentur lectus coniugalis.

a Muliebre genus causa omnium malorum.

Ἀλλ' εἰς τοσοῦτον ἥκεθ', ὥστ' ὀρθουμένης
εὐνῆς, γυναῖκες, πάντ' ἔχειν νομίζετε.
ἢν δ' αὖ γένηται ξυμφορά τις εἰς λέχος,
τὰ λῷστα καὶ κάλλιστα πολεμιώτατα
a τίθεσθε. χρῆν γὰρ ἄλλοθέν ποθεν βροτοὺς
παῖδας τεκνοῦσθαι, θῆλυ δ' οὐκ εἶναι γένος·
οὕτω δ' ἂν οὐκ ἦν οὐδὲν ἀνθρώποις κακόν.

35

35 Veritatis simplex oratio: qui uero suam causam multis uerbis ornat, ille plerunque uitiosum argumentum habet, cũ ad bonam causam tria uerba sufficiant.

Ἡ πολλὰ πολλοῖς εἰμὶ διάφορος βροτῶν.
ἐμοὶ γὰρ, ὅστις ἄδικος ὢν, σοφὸς λέγειν
πέφυκε, πλείστην ζημίαν ὀφλισκάνει.
γλώσσῃ γὰρ αὐχῶν τἄδικ' εὖ περιστελεῖν,
τολμᾷ πανουργεῖν· ἔστι δ' οὐκ ἄγαν σοφός.

36

36 Mediocris fortuna longè lateq; præferenda uitæ opulẽtæ, crucianti animum.

Μή μοι γένοιτο λυπρὸς εὐδαίμων βίος,
μηδ' ὄλβος, ὅστις τὴν ἐμὴν κνίζοι φρένα.

37

37 Improbi uiri dona nõ sunt dona, ut in Sophocle dicit Aiax Telamonius: τῶν ἐχθρῶν δῶρα ἄδωρα δῶρα.

Κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει.

38

38 Nihil est dulcius, nihilq; gratius nuptijs iustis & legitimis, in quibus coniuges rectè & concorditer uiuunt.

Ἔρωτες ὑπὲρ μὲν ἄγαν
ἐλθόντες, οὐκ εὐδοξίαν
οὔτ' ἀρετὰν παρέδωκαν
ἀνδράσιν. εἰ δ' ἅλις ἔλθοι
Κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς
εὔχαρις οὕτω.

39

39 Modestia, deorum donum pulcherrimum.

Στέργει δέ με σωφροσύνα,
δώρημα κάλλιστον θεῶν.

40

40 Patria priuari, summa calamitas.

Μόχθων
δ' οὐκ ἄλλος ὕπερθεν,
ἢ γᾶς πατρίας στέρεσθαι.

Neq; Orpheo pulchrius cantare carmen,
Nisi clara fortuna contingat mihi.

33

Pauperem fugit quilibet eminus amicus.

34

Verùm eò uenistis, ut saluo
Cubili, mulieres, omnia habere putetis.
Si contrà acciderit calamitas quædam in connubium,
Quæ optima & pulcherrima, inimicissima
Existimetis. Oportebit enim aliunde fortè homines
Sobolem párere, fœmininum autem non esse genus:
Sic uerò non esset ullum hominibus malum.

35

Profectò multum à plerisque dissentio hominum.
Mihi enim, quicunq; improbus existens, peritus dicendi
Est, multam mulctam debet.
Lingua enim affectans ea quæ iniusta sunt probè obtegere,
Audet fraude agere: est uerò non ualdè sapiens.

36

Ne mihi contingat molestiam habens locuples uita:
Neque diuitiæ, quæ meum discrucient animum.

37

Improbi enim uiri dona profectum non habent.

38

Amores quidem supra nimium
Venientes, non bonam gloriam,
Neque uirtutem tradiderunt
Viris. quòd si quod satis sit uenerit
Venus, non alia dea
Gratiosa adeò.

39

Nam mihi placet modestia,
Donum pulcherrimum Deorum.

40

Laborum
Etenim non alius maior,
Quàm terra patria priuari.

33 Eiusdem ad eandem: Ideo duxi uxorem filiam regis Creontis, ut amicos & authoritatem maiorem tibi & mihi compararem.

34 Eiusdem ad eandem: doles tibi superinductam aliam, lectus te uellicat.

35 Medeæ de Iasone, ornante desertionem suam, ficta & falsa oratione.

36 Medeæ, respondentis Iasoni, indicanti causam quare ducat filiam Creontis.

37 Medeæ ad Iasonem, uolētem suppeditare uiaticum ipsi & liberis, ad exilium.

38 Chori, approbantis iustas & legitimas nuptias.

39 Eiusdem ad Venerem, ut perpetuò sibi temperet à desiderio, seu amore illicito.

40 Eiusdem, quòd res sit miserrima uiuere extra patriam: quòd alibi aliquis infortunatus, neminem habeat à quo iuuetur. idq; probat exemplo Medeæ.

41 Ingratitudo, simul etiam simulata amicitia, exosa ueteribus.

42 Salue, proœmium pulcherrimum alloquendi amicos.

43 Apollinis oracula obscuriora fuerunt, quàm ut ab homine intelligi possent. Extat de ea re liber unus Theodoreti. dicuntur quoque de eodem argumento multa ab Eusebio, de præparatione Euangelica.

44 Irrideri & ignominia asci sine causa, malorum est intolerabilissimum.

45 Ethnicorum in malis & aduersis impatientia.

46 Mali odio habendi, boni uerò amandi.

47 Mulieres, genus iritabile.

† Etiamsi mulieres malæ & iritabiles sunt, non tamen uiros decet earum exemplum imitari, ipsisq; similes fieri.

48 Mulieres indignissimè ferunt pellices.

49 Mulierum est lachrymare, quemadmodum in Mimo dicitur: Dediscere flere fœminam, est mendacium.

50 Mulier maritum diligens, ipsius commodis & uoluntati solet postponere omnia.

a Munera crede mihi placãt hominesq; deosque, Placatur donis Iuppiter ipse datis.

b Aurum potest, superat & expugnat omnia.

51 Liberi charissimi sunt: ideo parẽtes pro ipsorum salute nihil non sustinere parati sunt.

41

Ἀχάριστος ὄλοιθ᾽, ὅτῳ παρέσαι
μὴ φίλους τιμᾶν, καθαρὰν ἀνοίξαν-
τι κλῇδα φρενῶν·
κἀμοὶ φίλος οὔποτ᾽ ἔσται.

42

Μήδεια χαῖρε· τοῦδε γὰρ προοίμιον
κάλλιον οὐδεὶς οἶδε προσφωνεῖν φίλοις.

43

Σοφώτερ᾽, ἢ κατ᾽ ἄνδρα συμβαλεῖν, ἔπη.

44

Οὐ γὰρ γελᾶσθαι τλητὸν ἐξ ἐχθρῶν, φίλαι.

45

Ιτω. τί μοι ζῆν κέρδος; οὔτ᾽ ἐμοὶ πατρίς,
οὔτ᾽ οἶκός ἐστιν, οὔτ᾽ ἀποστροφὴ κακῶν.

46

Μηδείς με φαύλην κἀσθενῆ νομιζέτω,
μηδ᾽ ἡσυχαίαν, ἀλλὰ θατέρου τρόπου,
βαρεῖαν ἐχθροῖς, καὶ φίλοισιν εὐμενῆ.
τῶν γὰρ τοιούτων, εὐκλεέστατος βίος.

47

Ἀλλ᾽ ἐσμὲν οἷον ἐσμέν, οὐκ ἐρῶ κακόν,
γυναῖκες. οὔκουν † χρῆν σ᾽ ὁμοιοῦσθαι κακοῖς,
οὐδ᾽ ἀντιτείνειν νήπι᾽ ἀντὶ νηπίων.

48

Αἰνῶ γύναι τάδ᾽, οὐδ᾽ ἐκεῖνα μέμφομαι.
εἰκὸς γάρ, ὀργὰς θῆλυ ποιεῖσθαι γένος,
γάμους παρεμπολῶντί γ᾽ ἀλλοίους πόσει.

49

Γυνὴ δέ, θῆλυ, κἀπὶ δακρύοις ἔφυ.

50

Εἴπερ γὰρ ἡμᾶς ἀξιοῖ λόγου τινὸς
γυνή, προθήσει χρημάτων σάφ᾽ οἶδ᾽ ἐγώ.
a μή μοι σύ. πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς, λόγος.
b χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων, βροτοῖς.

51

Τῶν δ᾽ ἐμῶν παίδων φυγὰς
ψυχῆς ἂν ἀλλαξαίμεθ᾽, οὐ χρυσοῦ μόνον.

41

Quicunq; ingratus est, pereat: cui adest
Non amicos colere, sincerum aperienti
Scrinium mentis:
Et mihi amicus nunquam fuerit.

41 Eiusdem: quo imprecari uidetur mala Iasoni, deserenti Medeam.

42

Salue, Medea: illo enim procemium
Pulchrius nullus nouit, ad alloquendum amicos.

42 Aegei, Pandionis, regis Atheniensium, filij, ad Medeã.

43

Prudentiores, quàm à uiro intelligi queant, uersus.

43 Aegei ad Medeam, de oraculis Apollinis, quòd obscura sint.

44

Non enim irrideri tolerabile est ex hostibus, ô charæ.

44 Medeæ ad Chorum, quòd uelit ueneno perdere spõsam, & omnes qui attingerint sponsam: & deinde trucidatis liberis, excedere terra, ut ita grauiter ulciscatur hostes.

45

Eat. quid mihi uiuere utile? neq; mihi patria,
Neq; domus est, neq; declinatio malorum.

45 Eiusdẽ ad eundem, quòd ne uiuere quidem cupiat, miserè affecta.

46

Nemo me ignauam & imbecillem existimet,
Neq; tranquillam, sed alterius modi:
Maleuolam inimicis, & amicis beneuolam.
Horum etenim gloriosissima est uita.

46 Eiusdem ad eundẽ, quòd inimica & hostis sit malis.

47

Sed sumus, ut sumus, non dicam malum,
Mulieres. non oportet te similem fieri malis,
Neq; obtendere stulta stultis.

47 Medeæ ad Iasonem, simulata & ficta oratio, qua fatetur se peccasse, quòd improbaret nuptias cum filia Creontis, & deprecatur culpam.

48

Approbo mulier hæc, neq; priora incuso:
Moris enim est, irasci fœmineum genus,
Nuptias aliunde ementi alienas marito.

48 Iasonis, accipientis excusationem Medeæ.

49

Mulier uerò, fœmina, ad lachrymas nata est.

49 Medeæ, lachrymantis coram Iasone. Et ea omnia faciunt ad tegenda ea, quæ conabatur tacitè Medea.

50

Si enim nos in precio aliquo habet
Mulier, præferet opibus, manifestè scio ego.
Ne mihi tu. Persuadere munera etiam deos, dicteriũ est:
Aurum uerò potius est mille dictis, hominibus.

50 Iasonis ad Medeam, ne mittat uestes preciosas dono nouæ nuptæ, cum aliàs omnia abundè habeat, & ultrò etiam sit impetratura apud Creontẽ, ut liberis Corinthi manere liceat.

51

Meorum autem filiorum exilium
Vita utiq; permutarem, non auro tantum.

51 Eiusdem, ad eundem.

52

52 Opulenta & diues nouerca, carnifex est liberorum, ex priore uxore natorum.

Κηδεμὼν τυράννων,
παισὶν οὐ κατειδὼς
ὀλέθριον βιοτὰν προσάγεις.

53

53 Aduersa hominib. patienter ferenda.

Κούφως φέρειν χρὴ θνητὸν ὄντα συμφοράς.

54

54 Omnibus moriendum.

Πάντως σφ' ἀνάγκη κατθανεῖν.

55

55 Liberi chara pignora.

Ὦ γλυκεῖα προσβολή,
ὦ μαλθακὸς χρώς, πνεῦμά θ' ἥδιστον τέκνων.

56

56 Affectus nō obtemperantes rationi, malorū in uita multorum causa sunt.

Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων,
ὅσπερ μεγίστων αἴτιος κακῶν βροτοῖς.

57

Πολλάκις ἤδη διὰ λεπτοτέρων
μύθων ἔμολον, καὶ πρὸς ἁμίλλας
ἦλθον μείζους, ἢ χρὴ γενεὰν
θῆλυν ἐρευνᾶν. ἀλλὰ [a] γάρ ἐστι
μοῦσα καὶ ἡμῖν, ἣ προσομιλεῖ
σοφίας ἕνεκεν. πάσαισι μὲν οὔ·
παῦρον δὴ γένος ἐν πολλαῖσιν
εὕροις ἂν ἴσως,
κοὐκ ἀπόμουσον τὸ γυναικῶν.
καὶ [b] φημί, βροτῶν οἵτινες εἰσὶ
πάμπαν ἄπειροι, μηδ' ἐφύτευσαν
παῖδας, προφέρειν εἰς εὐτυχίαν
τῶν γειναμένων.
οἱ μέν τ' ἄτεκνοι, δι' ἀπειροσύναν,
εἴθ' ἡδὺ βροτοῖς, εἴτ' ἀνιαρὸν
παῖδες τελέθουσ', οὐχὶ τυχόντες
πολλῶν μόχθων ἀπέχονται.
οἷσι δὲ τέκνων ἔστιν ἐν οἴκοις
γλυκερὸν βλάστημ', ἐσορῶ μελέτῃ
κατατρυχομένους τὸν ἅπαντα χρόνον·
πρῶτον μὲν ὅπως θρέψωσι καλῶς,
βίοτον θ' ὁπόθεν λείψουσι τέκνοις.
ἔτι δ' ἐκ τούτων, εἴτ' ἐπὶ φλαύροις,

a Etiam in mulierum genere inuenias aliquas sapiētissimas, quemadmodum scimus uetustatem recensere aliquot doctas fœminas, quę etiam scholas aperuere, & ingenij sui monumenta posteris miranda reliquere.

b Liberis carentes homines, tranquillissimè sine cura, sine dolore uitam exigunt.

εἴτ'

52
Affinitatem contrahens cum tyrannis,
Liberis imprudens
Perniciosam uitam adducis.

52 Chori, de Iasone, quòd Creontis filiam ducens, malè consulat liberis.

53
Leuiter ferre oportet, mortalē existentem, calamitates.

53 Pædagogi, ad Medeam.

54
Omnino ipsos necessitas est mori.

54 Medeæ, de suis liberis, quòd omnibus sit moriēdum.

55
O' dulcis applicatio,
O' tenerum corpus, anhelitusq; suauissimus liberorum.

55 Medeæ, disputantis secū, an debeat interficere liberos.

56
Furor uerò superior est meis consilijs,
Qui sanè maximorum autor est malorum hominibus.

56 Medeæ, iamiam interfecturæ liberos.

57
Sæpenumerò iam per subtiliores
Sermones iui, & ad contentiones
Veni maiores, quàm conueniat genus
Fœmineum perscrutari. At enim est
Musa & nobis, quæ nobiscum uersatur
Propter sapientiam: omnibus quidem non.
Paucum sanè genus inter multas
Inuenires forsan,
Et non indoctum mulierum.
Et dico mortalium qui sunt
Omnino expertes, neque plantarunt
Liberos, præstare fœlicitate
His qui genuerunt.
Etenim orbi liberis, propter inexperientiam,
Siue dulce mortalibus, siue triste
Liberi sunt, non assequentes,
Multis laboribus carent.
Quibus uerò liberorum est domi
Dulcis propago, aspicio solicitudine
Fatigari omni tempore:
Primùm quidem ut educent honestè,
Facultatemq; uiuendi alicundè relinquant liberis:
Præterea ex istis, siue pro improbis

57 Chori, prædicantis felices illos qui nunquam habuerunt liberos: cum uideret sollicitā de liberis suis Medeam, nefaria consilia moliri animo de ijs necandis, ut hostibus suis ægrius faceret.

Siue

εἶτ' ἐπὶ χρυσοῖς μοχθοῦσι, τόδ' οὐκ ἔστιν ἄδηλον.
γνῶ δὲ τὸ πάντων λοίσθιον ἤδη
πᾶσιν κατ' ὀρθῶν θνητοῖσι κακόν·
καὶ δὴ γὰρ ἅλις βίοτον εὗρον,
σώματά τ' εἰς ἥβην ἦλθε τέκνων,
πῶς οὖν λύει πρὸς τοῖς ἄλλοις,
τὴν δ' ἔτι λύπην ἀνιαροτάτην
παίδων οὕνεκεν
θνητοῖσι θεοὺς ἐπιβάλλειν.

58

Ὀλωλεν ἡ τύραννος ἀρτίως κόρη,
Κρέων θ' ὁ φύσας, φαρμάκων τῶν σῶν ὕπο.
Μη. a κάλλιστον εἶπας μῦθον· ἐν δ' εὐεργέταις
τὸ λοιπὸν ἤδη, καὶ φίλοις ἐμοῖς ἔσῃ.

a Inimicum ulcisci, uitam accipere est alteram. gaudent enim homines inimicorum suorum infortunijs.

59

59 Gaudent homines hostiũ suorum infortunijs.

Λέξον δέ, πῶς ὤλοντο; δὶς τόσον γὰρ ἂν
τέρψειας ἡμᾶς, εἰ τεθνᾶσι παγκάκως.

60

60 Quæ marito placent, ea etiam uxori placeant.

Φίλους νομίζουσ', οὕσπερ ἂν πόσις σέθεν.

61

61 Res mortaliũ umbra sunt.
b Qui sapientes sibi in uita uidentur, stulti sunt.

τὰ θνητὰ δ' οὐ νῦν πρῶτον ἡγοῦμαι σκιάν,
οὐδ' ἂν b τρέσας εἴποιμι τοὺς σοφοὺς βροτῶν
δοκοῦντας εἶναι, καὶ μεριμνητὰς λόγων,
τούτους μεγίστην μωρίαν ὀφλισκάνειν.
c θνητῶν γὰρ οὐδείς ἐστιν εὐδαίμων ἀνήρ.
ὄλβου δ' ἐπιρρυέντος, εὐτυχέστερος
ἄλλου γένοιτ' ἂν ἄλλος, εὐδαίμων δ' ἂν οὔ.

c Nemo, quamuis alijs opibus abundet, felix tunc, beatus tamen prædicandus est ante obitum: quemadmodum sapienter etiam apud Herodotum Crœso Solon cócionatur.

62

62 Homo, Dei imago (ut in uersu Manilij dicitur: Exemplumq; Dei quisq; est in imagine parua) non temerè occidẽdus.

Θεῶν
δ' αἷμα πιτνεῖν, φόβος ὑπ' ἀνδρῶν.

63

63 Parricidia grauis ira Dei sunt.

* Præteritum medium ab εἴδω.

Χαλεπὰ γὰρ βροτοῖς ὁμογενῆ μιάσματ'
ἐπὶ γαῖαν, αὐτοφόνταισι * ξυνῳ-
δὰ, θεόθεν πίτνοντ' ἐπὶ δόμοις ἄχη.

64

64 Nuptię malè constitutæ, multorũ malorum causa sunt.

Ω γυναικῶν λέχος πολύπονον,
ὅσα δὴ βροτοῖς ἔρεξας ἤδη κακά;

65 Ω μῖσος,

Siue pro probis liberis laborent, hoc est incertum.
Vnum hoc omnium ultimum iam
Omnibus edico mortalibus malum:
Iam etenim satis facultatis nacti sunt,
Corporaq; ad pubertatem peruenerunt liberorum,
Quomodo igitur moriantur, ad cæteras calamitates,
Hanc etiam tristitiam tristißimam
Propter liberos
Mortalibus Deos addere?

58

Perijt regia modò puella,
Et Creon, qui genuit, per ueneficia tua.
Med. Optimum dixisti sermonem: inter benefactores
In posterum iam, & amicos meos eris.

58 Nuncij, nūciantis Medeę, perijsse Creontis filiam, nouā nuptam, unà cum patre, interfectos ueneficijs Medeæ.

59

Dic uerò, quomodo perierunt? duplo enim tantum
Oblectabis nos, si mortui sunt miserrimè.

59 Medeæ, ad nuncium, ut exponat, quomodo perierint Creon cum filia.

60

Amicos existimans, quos quidem maritus tuus.

60 Iasonis ad Glaucen filiā Creontis, ægrè ferentem ingressum liberorum Medeæ & Iasonis.

61

Res uerò mortales non nunc primùm existimo umbram:
Neque metuens dicerem, sapientes mortalium
Qui existimantur esse, & perquisitores sermonum,
Istos maximæ stultitiæ reos esse.
Mortalium enim nemo est beatus uir.
Sed diuitijs affluentibus, fœlicior
Alio fiet utiq; alius, beatus uerò non.

61 Nuncij ad Medeam, cùm exposuisset lōga oratione, quo modo miserrimè perijssent subitò Creon cum filia, confecti uenenis Medeæ, qui paulò antè fuissent florentissimi, & superbissimi etiam.

62

Deorum
Verò sanguinem cadere, religio est à uiris.

62 Chori, improbantis facinus crudele Medeæ, interficientis odio mariti liberos.

63

Graues enim mortalibus consanguineæ cædes
Suprà terram, ijs qui propria manu cædem patrant, noui,
Ex immißione deorum incidentes in domus dolores.

63 Eiusdem, de eadem necāte liberos.

64

O' mulierum laboriosum matrimonium,
Quanta iam mortalibus attulisti mala?

64 Eiusdem, quòd nuptiæ malè constitutæ sint causa multorum malorum hominibus.

65 De matre scelesta & impia, cuius facinus Sol & Luna detestantur: quemadmodum est apud Ouidium de concubitu Cynaræ regis Cypriorum opulétissimi, cum filia Myrrha, matre Adonidis.

65

Ὦ μῖσος, ὦ μέγιστον ἐχθίστη γύναι
θεοῖς τε κἀμοί, παντί τ' ἀνθρώπων γένει,
ἥτις τέκνοισι σοῖσιν ἐμβαλεῖν ξίφος
ἔτλης τεκοῦσα, κἀμ' ἄπαιδ' ἀπώλεσας.
καὶ ταῦτα δράσασ', ἥλιόν τε προσβλέπεις,
καὶ γαῖαν, ἔργον τλᾶσα δυσεβέστατον.
ὄλοιο.

66 Magna calamitas est mulieri honestæ & prudenti, deseri à marito.

66

Σμικρὸν γυναικὶ πῆμα τοῦτ' εἶναι δοκεῖς;
ἥτις γε σώφρων. σοὶ δὲ πάντ' ἐστὶ κακά.

67 Mali, quemadmodum merentur, malè pereunt.

67

Σὺ δ', ὥσπερ εἰκός, κατθανῇ κακὸς κακῶς.

68 Deus peccatores & periuros non exaudit.

68

Τίς δὲ κλύει σου θεός, ἢ δαίμων,
τοῦ ψευδόρκου, καὶ ξειναπάτου;

69 Multa præter spem conficiunt Dij.

69

Πολλῶν ταμίας Ζεὺς ἐν ὀλύμπῳ.
πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοί.
καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη,
τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός.
τοιόνδ' ἀπέβη τόγε πρᾶγμα.

Τέλος.

65
O'odium, ô inuisissima mulier
Dijsq́; & mihi, omniq́; hominum generi.
Quæ liberis tuis inijcere gladium
Sustinuisti, parens existens, & me orbū filijs perdidisti.
Et hæc peragens, solemq́; aspicis,
Et terram, facinus ausa impijssimum.
Pereas.

65 Iasonis ad Medeam, postquam interfecisset ueneno Creontem cum filia, gladio uerò necasset liberos.

66
Paruam mulieri cladem hoc esse existimas?
Quæ modò pudica sit. tibi omnia sunt mala.

66 Medeæ ad Iasonem, obiectantem ipsi quòd liberos propter nouum coniugium cum filia Creontis occiderit.

67
Tu uerò, ut æquum est, peribis malus malè.

67 Medeæ, minitantis ipsi Iasoni desertori & proditori, pœnam diuinitùs.

68
Ecquis audit te Deus, aut dæmon,
Te periurum, & deceptorem?

68 Medeæ, Iasoni, imprecanti ipsi mala.

69
Multarum rerum dispensator Iupiter in Olympo.
Multa porrò insperatò perficiunt Dij:
Et quæ in expectatione erant, non perfecta sunt.
Et eorum quæ insperata erant, inuenit exitum Deus.
Talem quoq; euentum sortita est hæc fabula.

69 Chori uerba sunt, & cōmunis appendix aliquot tragœdiarum Euripidis, in qua summa fabulæ quasi continetur.

FINIS.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE

Euripidis, quæ inſcribitur Hippolytus.

Hippolytus filius Hippolytæ.

Phædra filia Minois regis Cretenſis.

THeſeus filius erat Aethræ & Neptuni, rex Athenienſiũ. is ducta Amazonũ una Hippolyte, Hippolytũ genuit, pulchritudine, modeſtia & caſtitate excellentem. Poſtquam autem ea uxor obijſſet, duxit iterum Phædram, Minois regis Cretenſis & Paſiphaes filiam. Deinde Theſeus cum interfeciſſet Pallantem conſanguineũ, unà cum uxore fugit in Trœzenem, Peloponneſi oppidũ, ubi Hippolytus filius à Pytheo auo materno Theſei, uiro pio & ſapiente, alebatur, & ad uirtutem & probitatem in honeſtis morib. inſtituebatur.

Pytheus auus maternus Theſei, uir ſapientiſſimus, Plutarchi etiam teſtimonio, inſtituit Hippolytum.

Venus odit Hippolytum, quòd caſtè uiueret.

Eum cum uidiſſet Phędra nouerca, aliàs non impia, ſed caſta & pudica, amare cœpit, incitante eam Venere, quæ Hippolytum ulciſci uolebat: quòd ipſe caſtus, ſine coniugio uiuens, honeſtis exercitijs & uenationi deditus, ſe ſpreta, Dianam ſolam uenatricem ſtudioſe coleret. Phædra ergo, cum eius amore tota exarſiſſet, morbum ſuum uix tandem nutrici concredidit. Ea amorem cum non improbaſſet, quamuis inceſtum, ſed excuſaſſet etiam, promiſit ei in ea re auxilium ſuum: & amorem Hippolyto, Phædra inſcia, reuelauit.

Nutrix reuelat Hippolyto amorem Phædræ nouercæ.

Phædra ſuſpendit ſe de trabe, cum non redamaretur ab Hippolyto: & accuſat in tabula Hippolytum tentatæ pudicitiæ.

Eum cum Phædra impatientius ferentem animaduerteret petitionem minimè honeſtam, aut licitam etiam, cum prius cum nutrice acriter expoſtulaſſet, laqueo ſe de trabe ſuſpendit, abſente peregrè Theſeo marito. Is uerò mox reuerſus, & miſerrimè affectus propter ſtrangulatam uxorem, cum pendẽtem adhuc ſolueret, inuenit tabulam unà ſuſpenſam & obſignatam, in qua Phædra Hippolyti inſidias pudicitiæ ſuæ ſtructas accuſabat. Id autem ideo finxerat, ut honeſtam cauſam necis habuiſſe uideretur: & ut hoc pacto ulciſceretur Hippolytum, qui amori ipſius gratificari noluerat: Venus quoque, quod pridem contra Hippolytum conata fuerat, abſolueret.

Theſeus Hippolytum diris deuouet, quæ & ratæ fuerunt.

Hippolytus laceratur ab equis.

Diana aperit Theſeo innocentiã Hippolyti, et iubet ipſum coli feſto annuo.

Fidem ergo Theſeus ſcriptis contra Hippolytum innocentem confictis cum haberet, iubet eũ quamprimùm exulem, poſt multas grauiſsimas accuſationes patria terra è conſpectu ſuo diſcedere, cum eum diris & execrationibus deuouiſſet, ac patrem Neptunum rogaſſet ut Hippolytum malè perderet. Eius preces exaudiuit Neptunus, & immiſſo terrore equis à quibus in curru uehebatur, cum per loca deuia ſtipites & ſaxa amentes & cæci currum raperent, Hippolytum ſaxis alliſum, uulnerato & lacerato ipſius fœdè corpore, miſerè perdiderunt. Diana uerò, quę ab Hippolyto fideliter culta fuerat

accedens,

accedens, enarrat facta singula, hoc est, ueritatem Theseo: ipsumque consolatur, & excusat, cum ignarus damnasset Hippolytum, delatum à Phædra sine causa: & Hippolyto festum iubet institui annuum, in perpetuam innocentiæ & castitatis eius memoriam.

PERSONAE *Fabulæ.*

Venus, irata Hippolyto, quòd deditus uenationi, castitatem amaret, se neglecta.

Phædra, uxor Thesei regis Atheniensium, nouerca Hippolyti.

Hippolytus, adolescẽs formosus, modestus & castus, filius Thesei ex prima uxore Hippolyte, adamatus à Phædra nouerca.

Theseus rex Atheniensiũ, pater Hippolyti, maritus Phædræ.

Chorus, ex Trœzenijs mulieribus.

Nuncius, qui nunciat quomodo perierit exul Hippolytus, impulsus in curru ab equis ad saxa & stipites.

Famula, quæ hortatur primò Hippolytum, ne negligat deam Venerem, nec eam offendat magnam & potentem, sed colat quemadmodum Dianam. Deinde etiam nunciat eadẽ, strangulatam laqueo Phædram.

Nutrix Phædræ.

Diana, ultimò sub finem fabulæ accedens, iubens sepeliri Hippolytum, &c. quemadmodum in argumento dictum est.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-
ΔΙΑΣ Ἣ ΚΑΛΕΙΤΑΙ
ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ.

1 Venus dominatur omnibus.

a Qui sibi nimium sapere uidentur, plerunque stulti fiunt in amore.

b Dij ab hominibus coli uolunt.

2 Nec gloria, nec opes liberant à morte.

3 Dummodo suos inimicos ulciscantur homines, nihil curant, etiamsi id fiat cum damno innocentum.

c Superbia, qua offenduntur plerique hominum, fugienda.

d Omnis superbus molestus & grauis est mortalibus.

e Humana & amica compellatio & salutatio maximam habet gratiam, & lucrũ magnum sine labore partum.

5 Quot homines, tot sententiæ: & suus cuiq; mos est, ut est apud Terentium. Eandem sententiã idem author Euripides in Phœnissis suprà latius extulit.

f Sapienter & prudenter agens, bene habere solet.

g Venus, quæ noctu colitur, improbata.

h Deorum dona non aspernanda.

i Dulce est frui ocio post labores: ut dicitur, Iucundi acti labores.

k Equi, quorum usus est in exercitijs, laboribus, agris colendis, & uenatione, non negligendi, sed pascendi, ut sint laboribus ferendis apti.

1

ΟΛΛῊ μὲν ἐν βροτοῖσι, κοὐκ ἀνώνυμος
θεὰ κέκλημαι Κύπρις, οὐρανοῦ τ' ἔσω,
ὅσοι τε πόντου, τερμόνων τ' ἀτλαντικῶν
ναίουσιν εἴσω, φῶς ὁρῶντες ἡλίου·
a τοὺς μὲν σέβοντας τἀμὰ, πρεσβεύω κράτη.
σφάλλω δ' ὅσοι φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα.
b ἔνεστι γὰρ δὴ κἀν θεῶν γένει τόδε,
τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὕπο.

2

Ηδ' εὐκλεὴς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἀπόλλυται
φαίδρα.

3

Τὸ γὰρ κακὸν τὸ τῆσδ' οὐ προτιμήσω κακόν,
τὸ μὴ οὐ παρασχεῖν τοὺς ἐμοὺς ἐχθροὺς ἐμοὶ
δίκην τοσαύτην, ὥστε μοι καλῶς ἔχειν.

4

Οἶσθ' οὖν βροτοῖσιν ὃς καθέστηκεν νόμος;
Ιπ. οὐκ οἶδα, τοῦ δὲ καί μ' ἀνιστορεῖς πέρι;
Θερ. c μισεῖν τὸ σεμνὸν, καὶ τὸ μὴ πᾶσιν φίλον.
Ιπ. d ὀρθῶς γε, τίς δ' οὐ σεμνὸς ἀχθεινὸς βροτῶν;
Θερ. ἐν δ' e εὐπροσηγόροισιν ἔστι τίς χάρις;
Ιπ. πλείστη γε, καὶ κέρδος γε σὺν μόχθῳ.

5

Αλλοισιν ἄλλος θεῶν τε κἀνθρώπων μέλει.
Θερ. f εὐδαιμονοίης, νοῦν ἔχων ὅσον σε δεῖ.
Ιπ. οὐδείς g μ' ἀρέσκει νυκτὶ θαυμαστὸς θεῶν.
Θερ. τιμαῖσιν h ὦ παῖ δαιμόνων χρῆσθαι χρεών.
Ιπ. χωρεῖτ' ὀπαδοὶ, καὶ παρελθόντες δόμους
σίτων μέλεσθε. i τερπνὸν ἐκ κυναγίας
τράπεζα πλήρης. k καὶ καταψήχειν χρεὼν
ἵππους, ὅπως ἂν ἅρμασι ζεύξας ὕπο,

EX TRAGOEDIA
QVAE VOCATVR
HIPPOLYTVS.

1

Eneranda quidem hominibus, & non sine nomine,
Dea uocor Venus, & intra cœlum,
Quicunque & pontum, finesq; Atlanticos
Habitant intra, lumen cernentes Solis:
Colentes quidem meas uires, honore afficio.
Punio uerò, quicunque sapiunt in nos magnùm.
Inest enim deorum generi hoc:
Honorari gaudent ab hominibus.

1 Veneris, de seipsa, suoq; imperio, quo premit omnes cùm Deos tum homines.

2

Illa uerò gloriosa: sed tamen peribit
Phædra.

2 Veneris, de Phædra uxore Thesei, amante Hippolytum.

3

Huius enim Phædræ non pluris faciam malum,
Eo quo minus dent mei inimici mihi
Pœnam, tantum ut mihi benè sit.

3 Eiusdem, de Phædra laqueo peritura: & quòd ipsam perire oporteat, ut hac ratione Venus ulciscatur hostem suũ Hippolytum.

4

Scis igitur quæ inter homines sit lex?
Hip. Haud noui: qua de re me interrogas?
Fa. Odisse fastum, & quod non omnibus gratum est.
Hip. Rectè. quis uerò nõ molestus, fastuosus mortalium?
Fa. In facili uerò appellatione est'ne aliqua gratia?
Hip. Maxima quidem, quin lucrum cum labore breui.

4 Famulæ ad Hippolytum, ne contemnat Venerem, cum fastuosos plerunque sequatur ruina.

5

Alijs alius deorumq; hominumq; curæ est.
Fa. Bene sit tibi, mentem habenti qualem oportet.
Hip. Nullus mihi placet noctè uenerandus deorum.
Fa. Honoribus ô fili deorum uti conuenit.
Hip. Abite assleclæ, & ingredientes domum
Cibum curate. Iucunda post uenationem
Mensa plena. Quin curare conuenit
Ea nos, ut sub curru iungens,

5 Hippolyti, respondentis famulæ, quos Deos colat, quib. quoq; studijs delectetur.

Βορᾶς κορεσθεὶς, γυμνάσω τὰ πρόσφορα.
τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω.

6

6 Iuuenum sapientia temeraria, præceps & audax, non semper probanda.

Τοὺς νέους γὰρ οὐ μιμητέον
φρονοῦντας.

7

7 Iuuenibus stultis, sed sibi sapientibus, ignoscendum.

Χρὴ δὲ συγγνώμην ἔχειν,
εἴ τις γ' ὑφ' ἥβης σπλάγχνον ἔντονον φέρων,
μάταια βάζει, μὴ δόκει τούτου κλύειν·
a Σοφωτέρους γὰρ δεῖ βροτῶν εἶναι θεούς.

a Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.

8

8 Fœminæ grauidæ solent laborare fastidio.

Φιλεῖ δὲ τᾷ δυστρόπῳ γυναικῶν
ἁρμονίᾳ κακὰ δύστανος
ἀμηχανίᾳ συνοικεῖν,
ὠδίνων τε καὶ ἀφροσύνας.

9

9 Quod licet, ingratum est: quod non licet, acrius urit.

Οὐδέ σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν, τὸ δ' ἀπὸν
φίλτερον ἡγῇ.

10

10 Facilius est ægrotare, quàm ægrotum curare & tractare.

Κρεῖσσον δὲ νοσεῖν, ἢ θεραπεύειν.
τὸ μὲν οὖν ἐστιν ἁπλοῦν, τῷ δὲ συνάπτει
λύπη τε φρενῶν, χερσίν τε πόνος.
b πᾶς δ' ὀδυνηρὸς βίος ἀνθρώπων,
κοὐκ ἔστι πόνων ἀνάπαυσις.
c ἀλλ' ὅ, τι τοῦ ζῆν φίλτερον ἄλλο,
σκότος ἀμπίσχον κρύπτει νεφέλαις;
δυσέρωτες δὴ φαινόμεθ' ὄντες
τοῦδ', ὅτι τοῦτο στίλβει κατὰ γῆν
δι' ἀπειροσύνην ἄλλου βιότου,
κοὐκ ἀπόδειξιν τῶν ὑπὸ γαίας.
μύθοις δ' ἄλλως φερόμεσθα.

b Tota hominum uita plena est miseria & dolore.

c Hanc uitã mortalem quamuis plenam malorum, tamen ideo amarunt Ethnici, quia de altera uita nihil certi exploratum habuere.

11

11 Morbi facilius feruntur cum patientia.

Ῥᾷον δὲ νόσον μεθ' ἡσυχίας,
καὶ γενναίου λήματος οἴσεις.
d μοχθεῖν δὲ βροτοῖσιν ἀνάγκη.

d Nemo hominum est, qui uiuat sine aliquo infortunio.

12

12 Resipiscere & reuocare errores, cruciat quidem animũ: satius tamen est Deo gloriam dare, sibiq; consulere, quàm furore quodam perpetuò in errore permanere.

Τὸ γὰρ ὀρθοῦσθαι, γνώμαν ὀδυνᾷ.
τὸ δὲ μαινόμενον, κακόν. ἀλλὰ κρατεῖ,

μὴ

Cibo satur, exerceam utilia.
Tuam uerò Venerem longè ego ualere iubeo (ô famula).

6

Iuuenes non sunt imitandi,
Sapientes.

6 Famulæ ad Venerem: Ego serua colam te ueneranda Venus: & sinam sapere interim, ut uult, meum dominum, adolescentem adhuc, ergo & stultum, Hippolytum.

7

Conuenit uerò ueniam dare,
Si quis præ iuuenta, rigida uiscera portans,
Stulta dixerit. dissimula hoc audire, (ô Venus).
Sapientiores enim hominibus conuenit esse Deos.

7 Eiusdem ad Venerem, ut ignoscat stultis sermonib. Hippolyti.

8

Solet uerò inuersæ mulierum
Complexioni malum infelix
Fastidium adesse,
Propter puerperium & amentiam.

8 Chori, de Phædra decumbente præ amore Hippolyti.

9

Neque tibi placet quod adest, absens autem
Dulcius existimas.

9 Nutricis, ad Phædram, cō tabescentem amore.

10

Facilius ægrotare, quàm ægrotum curare.
Hoc enim est simplex, huic uerò adhæret
Dolorq; animi, manuumq; labor.
Tota uerò misera uita hominum,
Neque est requies laborum.
Verùm quid aliud hac uita dulcius,
Tenebræ circundantes occultant nubibus?
Non amantes uidemur esse
Huius, eo quòd hoc lucet sub terra,
Propter inexperientiam alterius uitæ,
Propterq; nullam euidentiam eorum quæ sub terra sunt:
* Fabulis uerò frustra perturbamur.

10 Eiusdem, de Phædra decumbente, & miserrimè affecta & confecta amore, quam ducit & curat nutrix.

* Quas fabulas uariè & prodigiose de uita altera poetæ comminiscuntur.

11

Facilius uerò morbum cum tranquillitate,
Et generoso animo feres.
Ferre autem molestiam, hominibus necessitas est.

11 Eiusdem, consolantis Phædram, & iubentis resistere amori, & eundem patienter ferre.

12

Resipiscere enim, animum offendit.
Porrò insanire, malum. Sed præstat

12 Phædræ, pœnitentis quòd impatientia amoris multa dixisset absurda, & furiosi animi indicia, ad nutricē. quare iam pudore affecta, iubet tegi suā faciem.

a Si pereundum est ignominiose, seu propter delictum aliquod, iuuat si id clàm fit, non aspicientibus hominibus.

[a] μὴ γιγνώσκοντ' ἀπολέσθαι.

13

13 Longa uita multa docet.

b Amores decet esse mediocres, non uehementes, non intensos, sed solubiles.

c Duas simul curas sustinere, graue est.

d Nimij labores noxij ualetudini.

e Ne quid nimis. Modus in omnibus rebus optimus. Vsi sunt hoc dicto ante Euripidē cùm alij, tum Lyricorum princeps Pindarus, ille θαυμασιώτατος, referente Plutarcho: σοφοὶ δὲ καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν, ἐπῄνεσαν περισσῶς.

Πολλὰ διδάσκει γάρ μ' ὁ πολὺς βίοτος.
[b] χρῆν γὰρ μετρίας εἰς ἀλλήλους
φιλίας θνητοὺς ἀνακίρνασθαι,
καὶ μὴ πρὸς ἄκρον μυελὸν ψυχῆς.
εὔλυτα δ' εἶναι στέργηθρα φρενῶν,
ἀπό τ' ὤσασθαι, καὶ ξυντεῖναι.
τὸ [c] δ' ὑπὲρ δισσῶν μίαν ὠδίνειν
ψυχὰν, χαλεπὸν βάρος, ὡς κἀγὼ
τῆσδ' ὑπεραλγῶ.
[d] βιότου δ' ἀτρεκεῖς ἐπιτηδεύσεις
φασὶ σφάλλειν πλέον, ἢ τέρπειν·
τῇ θ' ὑγιείᾳ μᾶλλον πολεμεῖν.
[e] οὕτω τὸ λίαν γ' ἧσσον ἐπαινῶ
τοῦ μηδὲν ἄγαν.
καὶ ξυμφήσουσι σοφοί μοι.

14

14 De mala conscientia, sæuissimo carnifice.

Χεῖρες μὲν ἁγναὶ, φρὴν δ' ἔχει μίασμά τι.

15

15 Amor & melle & felle est fœcundissimus.

Τί τοῦθ' ὃ δὴ λέγουσιν ἀνθρώπους ἐρᾶν;
Τρο. ἥδιστον ὦ παῖ ταυτὸν, ἀλγεινόν θ' ἅμα.

16

16 Pudici & modesti quamuis improbent mala, tamen ea appetunt.

Οἱ σώφρονες γὰρ οὐχ ἑκόντες, ἀλλ' ὅμως
κακῶν ἐρῶσι.

17

17 Plerique hominum rectè sapiunt: sed quod probant, nō sequuntur.

f Hunc locum Ouidius expressit 7. Metamorphoseon, de Medea: Sed trahit inuitam noua uis, aliudq; cupido, Mens aliud suadet: uideo meliora, proboq;, Deteriora sequor.

g Multæ sunt uoluptates uitæ.

h Ocium dulce malum est.

i Verecundia gemina: utilis, altera uerò domorum onus.

Ἐστι γὰρ τό γ' εὖ φρονεῖν
πολλοῖσιν· ἀλλὰ τῇδ' ἀθρητέον τάδε.
[f] τὰ χρηστ' ἐπιστάμεσθα, καὶ γιγνώσκομεν,
οὐκ ἐκπονοῦμεν δ'. οἱ μὲν ἀργίας ὕπο,
οἱ δ' ἡδονὴν προθέντες ἀντὶ τοῦ καλοῦ
ἄλλην τιν'. [g] εἰσὶ δ' ἡδοναὶ πολλαὶ βίου,
μακραί τε λέσχαι, καὶ [h] σχολὴ τερπνὸν κακόν.
αἰδώς [i] τε. δισσαὶ δ' εἰσὶν, ἡ μὲν οὐ κακὴ,
ἡ δ' ἄχθος οἴκων.

18

18 Linguæ non fidendum.

k Alijs sæpè recta consilia damus, nobis uerò ipsis nihil sapimus.

Γλώσσῃ γὰρ οὐδὲν πιστὸν, ἣ θυραῖα μὲν
[k] φρονήματ' ἀνδρῶν νουθετεῖν ἐπίσταται,
αὐτὴ δ' ὑφ' αὑτῆς πλεῖστα κέκτηται κακά.

τὸ δ' εὖ

Non sentientem perire.

13

Multa enim me longa uita docet.
Oportebat enim mediocres in se mutuò
Amicitias mortales temperare,
Et non ad intimam medullam animæ,
Solubiles uerò esse amores animi,
Et facilè dimouendos, & intendendos.
Cæterùm pro duabus unam dolere
Animam, graue pondus. quemadmodum et ego
Valdè doleo super hac.
Vitæ porrò nimias exercitationes
Dicunt obesse magis, quàm prodesse:
Et cum ualetudine magis belligerare.
Sic quod nimium, minus adprobo
Eo quod Ne quid nimis.
Et assentiuntur sapientes mihi.

13 Nutricis, uelantis faciem Phædræ, quemadmodum iusserat: quòd modum seruare oporteat in rebus omnibus.

14

Manus quidē puræ, mens aūt pollutionē quandam habet.

15

Quid hoc, quod dicunt homines amare?
Nu. Iucundissimum ô filia hoc, calamitosum idem.

16

Pudici enim non uolentes, sed tamen
Mala appetunt.

17

Adest enim bene sapere
Plerisque: sed hac ratione consideranda hæc.
Quæ bona sunt, scimus & cognoscimus,
Operibus uerò nō elaboramus. hi quidē propter socordiā,
Hi uerò uoluptatem præponentes honesto
Aliam quandam. Sunt uerò uoluptates multæ uitæ,
Longáq; colloquia, & ocium iucundum malum,
Verecundiáq;. geminæ uerò sunt, alia quidem non mala,
Altera domorum onus.

14 Nutricis, sciscitantis ex Phædra, quo morbo laboraret: an sanguinem alicuius effundens agitaretur à mala conscientia. Respōdet hoc uersu.
15 Phædræ ad nutricem, cui iam incipit exponere suū morbum, quòd amet Hippolytum.
16 Nutricis, perturbatæ ad sermonem Phædræ.
17 Phædræ, ad Chorum mulierum Trœzeniarum, quomodo de consciscenda sibi nece cogitarit.

18

Linguæ enim nulla fides, quæ externa quidem
Consilia hominum corrigere nouit,
A' seipsa uerò plurima possidet mala.

18 Eiusdem, quare hactenus celauerit suum morbū, & quare mortē sibi inferre cogitet.

a Stulta & illicita inhonestaq; facta celanda.

b Multi amoris impatientia uicti, necem sibi consciscunt.

c Honestè facta proferenda, secus uerò facta celanda.

a τὸ δεύτερον δὲ, τὴν ἄνοιαν εὖ φέρειν,
τῷ σωφρονεῖν νικῶσα προὐνοησάμην.
b τρίτον δ᾽, ἐπειδὴ τοῖσιν οὐκ ἐξήνυτον
Κύπριν κρατῆσαι, κατθανεῖν ἔδοξέ μοι
κράτιστον· οὐδεὶς ἀντερεῖ βουλεύμασιν.
ἐμοὶ c γὰρ εἴη, μήτε λανθάνειν καλὰ,
μήτ᾽ αἰσχρὰ δρώσῃ μάρτυρας πολλοὺς ἔχειν.

19

19 Fidem coniugalem deserens mulier malè perdenda.

d Desertio fidei coniugalis ex nobilibus domibus primò incœpit, quemadmodum docent historiæ.

e Scilicet in uulgus manant exempla regentum.

f Verbis pudicæ, clàm uerò pudicitiæ contraria agentes, odio habendæ.

g Mulieris pudicæ est, seruare fidem coniugalem, ne ignominiam affricet marito & liberis, etiamsi sibi propterea pereundum sit.

h Virum etiam magnanimũ frangunt matris aut patris scelera.

i Hic murus aheneus esto, Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

k Malos tempus reuelat, omnium pater.

Ὡς ὄλοιτο παγκάκως,
ἥτις πρὸς ἄνδρας ἤρξατ᾽ αἰσχύνειν λέχη
πρώτη θυραίους. d ἐκ δὲ γενναίων δόμων
τόδ᾽ ἦρξε θηλείαισι γίγνεσθαι κακόν.
e ὅταν γὰρ αἰσχρὰ τοῖσιν ἐσθλοῖσιν δοκῇ,
ἦ κάρτα δόξει τοῖς κακοῖς εἶναι καλά.
f μισῶ δὲ καὶ τὰς σώφρονας μὲν ἐν λόγοις,
λάθρα δὲ τόλμας οὐ καλὰς κεκτημένας.
αἳ πῶς ποτ᾽, ὦ δέσποινα ποντία Κύπρι,
βλέπουσιν εἰς πρόσωπα τῶν ξυνευνετῶν;
οὐδὲ σκότον φρίσσουσι τὸν ξυνεργάτην,
τέρεμνά τ᾽ οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῇ;
g ἡμᾶς γὰρ αὐτὸ τοῦτ᾽ ἀποκτείνει, φίλαι,
ὡς μή ποτ᾽ ἄνδρα τὸν ἐμὸν αἰσχύνασ᾽ ἁλῶ,
μὴ παῖδας, οὓς ἔτικτον· ἀλλ᾽ ἐλευθέρως
παῤῥησίᾳ θάλλοντες, οἰκοῖεν πόλιν
κλεινῶν Ἀθηνῶν, μητρὸς οὕνεκ᾽ εὐκλεεῖς.
h δουλοῖ γὰρ ἄνδρα, κἂν θρασύσπλαγχνός τις ᾖ,
ὅταν ξυνειδῇ μητρὸς ἢ πατρὸς κακά.
i μόνον δὲ τοῦτό φασ᾽ ἁμιλλᾶσθαι βίῳ,
γνώμην δικαίαν κἀγαθὴν ὅτῳ παρῇ.
k κακοὺς δὲ θνητῶν ἐξέφην᾽ ὅταν τύχῃ,
προθεὶς κάτοπτρον ὥστε παρθένῳ νέᾳ,
χρόνος. παρ᾽ οἷσι μή ποτ᾽ ὀφθείην ἐγώ.

20

20 Pudicitia causa bonæ famæ apud homines.

Φεῦ φεῦ, τὸ σῶφρον ὡς ἁπανταχοῦ καλόν,
καὶ δόξαν ἐσθλὴν ἐν βροτοῖς κομίζεται.

21

21 Discipulus est prioris posterior dies: Publius.

Καὶ βροτοῖς
αἱ δεύτεραί πως φροντίδες, σοφώτεραι.

Secundò, amentiam bene ferre,
Ipsa modestia uincens, statui.
Tertiò, cum his effici non posset,
Venerem uincere, mori uisum est mihi
Optimum. Nemo contradicat meo decreto.
Mihi enim contingat, neq; latêre uirtutes,
Neq; turpia agenti testes multos habere.

19

Sic pereat pessimè,
Quæ erga uiros incepit dedecorare lectum
Prima exteros. ex nobilibus domibus
Hoc uerò incœpit mulieribus fieri malum.
Quando enim turpia præstantioribus probantur,
Profectò ualde uidebuntur deterioribus esse optima (quæ [sunt pessima.)
Odi porrò & pudicas uerbis tenus,
Clam uerò audacia non honesta præditas,
Quæ quomodo aliquando, ô domina marina Venus,
Aspiciunt uultum maritorum?
Neq; tenebras horrent cooperatrices,
Cubiliáq; domuum, ne quo modo uocem emittant?
Nos enim hoc ipsum perdet, ô charæ,
Ne unquam uirum meum dedecorans deprehendar,
Non filios, quos peperi: sed liberè
Ingenuitate florentes, habitent ciuitatem
Inclytarum Athenarum, propter matrem gloriosi.
Mancipat enim uirum, etiam si magnanimus sit,
Cum conscius fuerit matris aut patris uitiorum.
Solum hoc aiunt certare cum uita,
Si cui adest iusta & honesta mens.
Malos autem mortalium reuelat quando fortuna,
Proponens speculum tanquam uirgo iuuenis,
Tempus. apud quos nunquam utinam comprehendar ego.

19 Eiusdem, quòd potius mori uelit, quàm dehonestare lectum coniugalem.

20

Papæ, pudicitia ut ubiq; honesta,
Et gloriam bonam apud mortales acquirit.

20 Chori, approbantis uerba pudicæ Phædræ.

21

Nam apud mortales
Alteræ semper cogitationes, sapientiores.

21 Eiusdem, ad eandem, ne præcipitet suum consilium.

22 Amor uehemens & insanus, importabile onus.
a Venus superbis inimica, placidis uerò amica.

b Venus ubique dominatur, in cœlo, terra & mari.
c Venus omnia generat, seminat & producit.

d Etiam Iupiter & Dij ab amore uincuntur: nihil non dignatur fieri Iupiter propter mulierum amores, quemadmodum in Epigrammate dicitur: Ζεὺς κύκνος, ταῦρος, σάτυρος, χρυσὸς δι' ἔρωτα, Λήδης, Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.
23 In uita multa errata dissimulanda sunt.
e Parentes conniueant quandoque ad amores liberorum.
f Sapientum est, sua, uel suorum etiam errata celare.
g Non precise, stricte & rigidè in uita omnia examinanda esse.
h Fortuna aduersa patienter ferenda.
i Fœlix est, qui plura habet bona quàm mala.
k Plura habere uelle quàm sorti humanæ competunt, est uelle feliciorem esse dijs. hominum nanque est, nunc lætari, nunc contrà tristari: deorũ uerò felicitas constans & perpetua est.
l Quæ mutari nequeũt, deoq; sic placent, patienter ferenda.
m Amor uel incantationib. uel oratione blanda sopiẽdus. Alias ἔρωτα παύει λιμὸς· εἰ δὲ μὴ, χρόνος: ut ille dixit.
n Mulieres fraudibus & dolis inueniendis, uiris superiores.

22

Κύπρις γὰρ οὐ φορητὸς ἢν πολλὴ ῥυῇ.
ἣ a τὸν μὲν εἴκονθ' ἡσυχῇ μετέρχεται·
ὃν δ' ἂν περισσὸν καὶ φρονοῦνθ' εὕρῃ μέγα,
τοῦτον λαβοῦσα, πῶς δοκεῖς καθύβρισε;
b φοιτᾷ δ' ἀν' αἰθέρ', ἔστι δ' ἐν θαλασσίῳ
κλύδωνι Κύπρις, πάντα c δ' ἐκ ταύτης ἔφυ.
ἥδ' ἐστὶν ἡ σπείρουσα καὶ διδοῦσ' ἔρον,
οὗ πάντες ἐσμὲν οἱ κατὰ χθόν' ἔγγονοι.
ὅσοι μὲν οὖν γραφάς τε τῶν παλαιτέρων
ἔχουσιν, αὐτοί τ' εἰσὶν ἐν μούσαις ἀεί,
d ἴσασι μὲν, Ζεὺς ὥς ποτ' ἠράσθη γάμων
Σεμέλης· ἴσασι δ' ὡς ἀνήρπασέν ποτε
ἡ καλλιφεγγὴς Κέφαλον εἰς θεοὺς Ἕως,
ἔρωτος οὕνεκ'. ἀλλ' ὅμως ἐν οὐρανῷ
ναίουσι, κοὐ φεύγουσιν ἐκποδὼν θεούς·
στέργουσι δ' οἶμαι, ξυμφορᾷ νικώμενοι.

23

Πόσους δοκεῖς δὴ κάρτ' ἔχοντας εὖ φρενῶν,
νοσοῦνθ' ὁρῶντας λέκτρα, μὴ δοκεῖν ὁρᾶν;
e πόσους δὲ παισὶ πατέρας ἡμαρτηκόσι,
συνεκκομίζειν Κύπριν; f ἐν σοφοῖσι γὰρ
τάδ' ἐστὶ θνητῶν, λανθάνειν τὰ μὴ καλά.
οὐδ' g ἐκπονεῖν τοι χρὴ βίον λίαν βροτούς.
οὐδὲ στέγην γὰρ, ἧς κατηρεφεῖς δόμοι,
καλῶς ἀκριβώσειαν. h εἰς δὲ τὴν τύχην
πεσοῦσ' ὅσην σὺ, πῶς ἂν ἐκνεῦσαι δοκεῖς;
i ἀλλ' εἰ τὰ πλείω χρηστὰ τῶν κακῶν ἔχεις,
ἄνθρωπος οὖσα, κάρτα γ' εὖ πράξειας ἄν.
k ἀλλ' ὦ φίλη παῖ, λῆγε μὲν κακῶν φρενῶν,
λῆξον δ' ὑβρίζουσ'. οὐ γὰρ ἄλλο πλὴν ὕβρις
τάδ' ἐστὶ, κρείσσω δαιμόνων εἶναι θέλειν.
l τόλμα δ' ἐρῶσα, θεὸς ἐβουλήθη τάδε.
m νοσοῦσα δ', εὖ πως τὴν νόσον καταστρέφου.
εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι·
φανήσεταί τι τῆσδε φάρμακον νόσου.
ἦ τἄρα γ' n ὀψέ γ' ἄνδρες ἐξεύροιεν ἄν,
εἰ μὴ γυναῖκες μηχανὰς εὑρήσομεν.

22

Venus enim ferri non poteſt, ſi nimia affluxerit.
Quæ ſuccumbentem tacitè accipit:
Quem uerò eximium & faſtuoſum inuenerit,
Hunc arripiens, quomodo exiſtimas tractat?
Viuit quidem per ætherem: eſt in marino
Aeſtu Venus: omnia uerò ex hac nata ſunt.
Hæc illa eſt, quæ ſeminat & dat amorem,
Ex qua omnes ſumus qui in terra nati.
Quotquot itaque ſcripturas priſcorum
Habent, ipſiq; ſunt in Muſis ſemper,
Sciunt quidem, Iupiter quòd olim amauit matrimonium
* Semeles. ſciunt prætereà, quòd arripuit olim
Pulchriluca Cephalum ad Deos Aurora,
Amoris gratia. Sed tamen cœlo
Habitant, neq; fugiunt eminus Deos:
Quin gaudent exiſtimo, hac calamitate uicti.

22 Nutricis, ad Phædram, quòd Venus uinci ſe ab amore patientibus ſit amica, inimica uerò faſtuoſis. Et quòd Venus dominetur tum dijs, tum hominibus: quare non mirum oporteat eſſe, ſi etiam ipſa Phædra à Venere ſuperetur.

* Semele filia fuit Cadmi regis Thebani. hanc quomodo amarit Iupiter, eſt apud Pindarum, & Ouidium in Metamorphoſi.

23

Quot exiſtimas ualdè præditos ſapientia,
Vitiatos uidentes lectos, diſsimulare uidere?
Quot uerò liberis parentes peccantibus,
Vna portaſſe onus Veneris? Inter ſapientes enim
Hoc eſt mortalium, latêre inhoneſta.
Neque elaborare utique conuenit uitam nimis homines:
Neque tectum enim, cuius ſublimes domus,
Nimis diligenter conficiunt. In fortunam autem
Incidens tantam tu, quomodo enim emergere exiſtimas?
Verùm ſi plura bona malorum haberes,
Homo exiſtens, nimis felix eſſes.
Quare ô filia chara, deſinas quidem ineptire,
Deſinas laſciuire. Nihil enim aliud quàm laſciuia
Hæc ſunt, feliciorem dijs eſſe uelle.
Perfer uerò contenta præſenti fortuna. deus uoluit hæc.
Aegrotans uerò, bene morbum hunc ad finem duc.
Sunt uerò incantationes, & ſermones amatorij:
Apparebit quoddam huius remedium peſtis.
Profectò utique uiri ſerò inuenient,
Niſi mulieres fraudes inueniremus.

23 Eiuſdem ad eandem, ne propterea ſtatim ſibi manum inferat, quòd illicito teneatur amore: ſed perferat aliquãdiu morbum, donec uel tempus, uel incantationes eũ abigant.

24

24 Orationes & consilia ad gratiam, non secundum rei ueritatem data, euertunt domus & ciuitates.

a Non iucunda, sed utilia & necessaria consulenda.

Τοῦτ' ἔσθ', ὃ θνητῶν εὖ πόλεις οἰκουμένας,
δόμους τ' ἀπόλλυσ', οἱ καλοὶ λίαν λόγοι.
a οὐ γάρ τι τοῖσιν ὠσὶ τερπνὰ δεῖ λέγειν,
ἀλλ' ἐξ ὅτου τις εὐκλεὴς γενήσεται.

25

25 Quando laudantur turpia, ad ea sequenda excitantur tunc homines.

† Pro τὰ αἰσχρά.

† τἀσχρὰ δ' ἢν λέγῃς καλῶς,
ἐς τοῦθ', ὃ φεύγω νῦν, ἀναλυθήσομαι.

26

26 Ex aspectu nascitur amor.

Ἔρως ἔρως, ὃ κατ' ὀμμάτων
στάζεις πόθον, εἰσάγων γλυκεῖαν
ψυχᾷ χάριν.

27

27 Durius in terris nihil est quod uiuat, amante: Nec, modò si sapias, quid minus esse uelis.

Οὔτε γὰρ πυρός, οὔ-
τ' ἄστρων ὑπέρτερον βέλος,
οἷον τὸ τᾶς ἀφροδίτας
ἵησιν ἐκ χερῶν
ἔρως, ὁ Διὸς παῖς.

28

Ἄλλως ἄλλως παρά τ' ἀλφεῷ,
φοίβου τ' ἐπὶ πυθίοις τεράμνοις
βούταν φόνον ἑλλὰς ἀέξει δή.

b Amor uirorum tyrannus, Veneris filius, & thalamorum clauigerorum.

* Clauigerum, pro κλειδοῦχον, Atticè, à κλεὶς clauis.

c Amor multorum malorum causa.

b ἔρωτα δὲ τὸν τύραννον ἀνδρῶν,
τὸν τᾶς ἀφροδίτας,
φιλτάτων θαλάμων
* κληδοῦχον, οὐ σεβίζομεν·
c πέρθοντα, καὶ διὰ πάσης
ἰόντα συμφορᾶς
θνατοῖς, ὅταν ἔλθῃ.

29

29 Amor uehemens & furiosus, flammæ igniferæ similis.

Συνέποιτ' ἄν, οἷον
ἁ Κύπρις ἕρπει.
βροντᾷ γὰρ ἀμφιπύρῳ.

30

30 Amor mala sæpè suggerit consilia.

Δεινὸν γὰρ τὰ πάντ' ἐπιπνεῖ, μέλισσα
δ' οἵα τις πεπόταται.

31

31 Ethnicorum in malis solatium unicum, nolle amplius uiuere.

Κατθανεῖν ὅσον τάχος,

τῶ

24

Hoc est quod mortalium bene ciuitates conditas
Et domus perdit, minus elaboratæ orationes.
Neq; enim auribus iucunda conuenit dicere,
Sed ex quo aliquis gloriosus fit.

25

Sed turpia si dixeris bene,
In hoc, quod fugio nunc, deueniam.

26

O amor, amor, qui per oculos
Instillas desiderium, introducens dulcem
Animæ amorem.

27

Neq; enim ignis, neq;
Astrorum sublime iaculum,
Quale Veneris
Iaculatur eminus
Amor, Iouis filius.

28

* *Frustra sæpenumero iuxta Alpheum,*
Phœbiq; in Pythijs ædibus,
Bouinam cædem Græcia cumulat.
Amorem uerò, tyrannum uirorum,
Veneris filium,
Charißimorum thalamorum
Cubicularium, non colimus:
Depopulantem, & per quaslibet
Grassantem calamitates
Mortalibus, quando uenerit.

29

Potestis dicere, qualiter
Venus ueniat.
Intonat enim candenti fulmine.

30

Duriter enim omnia inspirat, apis
Quædam uelut circumuolans.

31

Mori quàm ocyßimè,

24 Phædræ uerba, quibus ui detur improbare uelle, quæ prolixè ipsam consolans dixerat nutrix, de potētia Veneris.

25 Phædrę ad nutricem, quę approbabat amorem impium, quo amabat filiū Hippolytū, ut eam consolaretur, & hac ratione à consilio mortis auocaret.

26 Chori apostrophe ad amorem.

27 Eiusdem, de eodem amore & potentia.

28 Eiusdem, de ui, tyrānide & cunctipotentia amoris.

* Id est, frustra sacrificamus Apollini Pythico, frustra quoque Ioui Olympico. Alpheum namq; hoc loco ponit pro Olympijs, ubi Ioui uictores certaminum sacrificabant, autori & datori uictoriæ: quemadmodum in Pindaro aliquoties monuimus.

29 Eiusdē, de Venere & flamma amoris.

30 Eiusdem, de Venere, quæ mala consilia suggerere solet.

31 Phædræ, uolētis mori, cū Hippolytus nō admitteret petitionem ipsius.

32 Tantum honesta in publico efferenda, turpia uerò occultanda sunt.

33 Lingua iurare, sine mēte. Hunc uersum reddidit Cicero in Officijs: Iuraui lingua, mentem iniuratam gero.

34 Improbi pro amicis non habendi, cum amicitia nisi inter bonos consistere & esse nequeat: quemadmodum illa eruditè apud Ciceronem disputantur.

35 Hominum est peccare.

36 Mulieres, adulteratū hominibus malum.

a Satius esset liberos à dijs emere uel sacrificijs, uel quocunq; tandem magno precio, quàm ex mulieribus eosdem procreare.

b Vxores, magnum malum, magna exposita pecunia, magnis sumptibus in domum ducimus.

c Quòd mulieres malū sint ingens, patet inde, quòd pater filias elocet, proposita ingenti sæpè dote, tantū ut ab istis pestibus liberetur.

d Stultus est, qui ducit uxorem alicuius filiam, quam pater ideo cum dote ablegat, ut ab ea, ut peste magna, liberetur: quandoquidem mulieres ingens malum sunt.

e In coniugio autem molestant soceri & affines improbi, aut uxor malè morata.

f Stolida uxor inutilis est in ædibus.

g Prudens & sapiens mulier res est odiosa.

h Sapiens mulier magis uersuta est minus sapiente.

τῶν νῦν παρόντων πημάτων ἄκος μόνον.

32

Τά τοι καλ' ἐν πολλοῖσι κάλλιον λέγειν.

33

Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

34

Οὐδεὶς ἄδικος ἐστί μοι φίλος.

35

Σύγγνωθ', ἁμαρτεῖν εἰκὸς ἀνθρώπους, τέκνον.

36

Ὦ Ζεῦ, τί δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακὸν,
γυναῖκας, εἰς φῶς ἡλίου κατῴκισας;
a εἰ γὰρ βρότειον ἤθελες σπεῖραι γένος,
οὐκ ἐκ γυναικῶν χρῆν παρασχέσθαι τόδε,
ἀλλ' ἀντιθέντας σοῖσιν ἐν ναοῖς βροτοὺς
ἢ χαλκὸν, ἢ σίδηρον, ἢ χρυσοῦ βάρος,
παίδων πρίασθαι σπέρμα, τοῦ τιμήματος
τῆς ἀξίας ἕκαστον· ἐν δὲ δώμασι
ναίειν ἐλευθέροισι, θηλειῶν ἄτερ.
b νῦν δ' εἰς δόμους πρῶτον ἄξεσθαι κακὸν
μέλλοντες, ὄλβον δωμάτων ἐκτίνομεν.
c τούτῳ δὲ δῆλον, ὡς γυνὴ κακὸν μέγα·
προσθεὶς γὰρ ὁ σπείρας τε καὶ θρέψας πατὴρ
φερνὰς, ἀπῴκισ', ὡς ἀπαλλαχθῇ κακοῦ.
d ὁ δ' αὖ λαβὼν ἀτηρὸν εἰς δόμους κακὸν,
γέγηθε, κόσμον προστιθεὶς ἀγάλματι
καλὸν κακίστῳ· καὶ πέπλοισιν ἐκπονεῖ,
δύστηνος, ὄλβον δωμάτων ὑπεξελών.
e ἔχει δ' ἀνάγκην, ὥστε κηδεύσας καλοῖς
γαμβροῖσι, χαίρων σῴζεται πικρὸν λέχος·
ἢ χρηστὰ λέκτρα, πενθεροὺς δ' ἀνωφελεῖς
λαβὼν, πιέζει τ' ἀγαθῷ τὸ δυστυχές.
f ῥᾷστον δ', ὅτῳ τὸ μηδὲν, ἀλλ' ἀνωφελὴς
εὐήθεια κατ' οἶκον ἵδρυται γυνή.
g σοφὴν δὲ μισῶ. μὴ γὰρ ἔν γ' ἐμοῖς δόμοις
εἴη φρονοῦσα πλεῖον ἢ γυναῖκα χρή.
h τὸ γὰρ πανοῦργον μᾶλλον ἐντίκτει Κύπρις
ἐν ταῖς σοφαῖσιν, ἡ δ' ἀμήχανος γυνὴ,

γνώμῃ

Præsentis calamitatis remedium solum.

32

Honesta apud multitudinem pulchrius dicere.

33

Lingua iurauit, mens iniurata est.

34

Nemo iniustus est mihi amicus.

35

Da ueniam: Peccare par homines, ô fili.

36

O' Iupiter, quid' nam adulterinum hominibus malum,
Mulieres, ad solis lucem habitare fecisti?
Si enim humanum uoluisti seminare genus,
Non ex mulieribus oportuit creare hoc:
Verùm offerentes tuis in templis mortales
Aut æs, aut ferrum, aut auri pondus,
Filiorum emere semen, pro muneris oblati
Dignitate unumquenque: in ædibus uerò
Habitare liberis, à mulieribus procul.
Nunc uerò in ædes primùm perniciem
Ducturi, facultates domesticas exponimus.
In hoc uerò patet, quòd mulier pernicies est magna:
Proposita enim, qui genuit & aluit pater,
Dote, relegat, ut liberetur ab hac peste.
Ille rursus qui accipit sæuum in domum malum,
Gaudet, ornatum adponens simulachro
Pulchrum pessimo, & uestibus ornat,
Miser diuitias domus exhauriens.
Habet uerò necessitatem, ut affinis bonis
Soceris, lubens seruet molestum lectum:
Aut bonam uxorem, aut malos soceros
Accipiens, occultat bono infortunium.
Optimum uerò, cui nihil horum accidit: uerùm inutilis
Stolida domi collocatur uxor.
Nam sapientem odi, neque enim domi meæ
Sit sapientior, quàm mulierem conuenit.
Vafriciem enim magis indit Venus
Sapientibus. Stolida uerò mulier

32 Hippolyti, quòd quamuis sola honesta expediat publicè eloqui, tamen non possit tacere, quòd Phædra concubitum per nutricem à se petierit.
33 Hippolyti ad nutricem, rogantem se, ne contra iuramentum efferat petitionem inhonestam Phædræ.
34 Eiusdem ad eandem, rogantem ne efferendo petitionem Phædræ, perdat amicos.
35 Nutricis ad Hippolytum, ut ignoscat Phædræ, illicita petenti, cũ hominis sit peccare.
36 Hippolyti exclamatio ad Iouem, contra mulieres, cum incestas nuptias ambijsset Phędra.

γνώμη βραχεία, μωρίαν ἀφηρέθη.

[a] χρῆν δ' εἰς γυναῖκας πρόσπολον μὲν οὐ περᾶν,
ἄφθογγα δ' αὐταῖς συγκατοικίζειν * δάκη
θηρῶν, ἵν' εἶχον μηδὲ προσφωνεῖν τινα,
μήτ' ἐξ ἐκείνου φθέγμα δέξασθαι πάλιν.
νῦν δ' αἱ μὲν ἔνδον δρῶσιν αἱ κακαὶ κακὰ
βουλεύματ', ἔξω δ' ἐκφέρουσι πρόσπολοι·
ὡς καὶ σύ γ' ἡμῖν πατρός, ὦ κακὸν κάρα,
λέκτρων ἀθίκτων ἦλθες εἰς συναλλαγάς.

a Mulieres decebat ſolas habitare cum mutis beſtijs, ſine ancillis, quarum opera ſua perficiunt conſilia.

* Δάκος animal ueneroſum, propriè θηρίον ἰοβόλον.

37

Πῶς ἂν οὖν εἴην κακός,
ὃς οὐδ' ἀκούσας τοιάδ', ἁγνεύειν δοκῶ;

37 Bonus & caſtus uir turpia ne quidem audire debet. Sic prædicat Iaſon apud Pindarū, quòd educatus in ædibus Chironis, nullum transactis uiginti annis neque factum, neque dictum turpe apud Chironem proloquutus ſit: quemadmodum eſt in 4. Pythiorum.

38

Μισῶν δ' οὔποτ' ἐμπλησθήσομαι
γυναῖκας, οὐδ' εἴ φησί τις μ' ἀεὶ λέγειν.
ἀεὶ γὰρ οὖν πως εἰσὶ κἀκεῖναι κακαί.
ἢ νῦν τις αὐτὰς σωφρονεῖν διδαξάτω,
ἢ κἄμ' ἐάτω ταῖσδ' ἐπεμβαίνειν ἀεί.

38 Mulieres quia ſemper ſunt malæ, ſemper quoque odio dignæ haberi debent.

39

τίς ἂν θεῶν ἀρωγός, ἢ τίς ἂν βροτῶν
πάρεδρος, ἢ ξυνεργὸς ἀδίκων ἔργων
φανείη;

39 Deus non probat iniquè facta, neque ea adiuuat.

40

Ὄλοιο καὶ σύ, χ' ὥς τις ἄκοντας φίλους
πρόθυμός ἐστι μὴ καλῶς εὐεργετεῖν.

40 Beneficia in re mala & impia, inuitis etiam data, maleficia cenſentur.

41

Πρὸς τὰς τύχας γὰρ τὰς φρένας κεκτήμεθα.

41 Prout ſe res nobis dant, ita quoque affectæ ſumus.

42

τὰ πολλὰ πράσσειν, οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ βίου.

42 Multa agens, multa quoque peccat.

43

Πρόσωθεν δὲ πόθεν ἀνακομίζομαι
τύχαν δαιμόνων, ἀμπλακίαισι
τῶν πάροιθέν τινος.

43 Dij puniunt peccata maiorum in nepotibus.

44

Σιωπῆς δ' οὐδὲν ἔργον ἐν κακοῖς.
ἡ γὰρ ποθοῦσα πάντα καρδία κλύειν,
κἀν τοῖς κακοῖσι λίχνος οὖσ' ἁλίσκεται.

44 Etiam mala noſtra & amicorum audire cupidi ſumus.

45 Ω πολλ'

Ex animo imbecilli, stultitia priuatur.
Conueniebat mulieres ancillam quidem non accedere:
Sed cum illis mutas habitare feras .
Bestias, ne possent alloqui quenquam,
Neque ex illo uicißim responsum accipere.
Nunc quidem hæc domi statuunt malæ mala
Consilia, forâs uerò proferunt ancillæ:
Quemadmodum & tu quidem ô nutrix ad nos patris, ô malum caput,
Coniugij † intacti uenisti ad conciliationes.

37

Qui enim fierem malus,
Qui neque audiens hæc, castus esse mihi uideor?

38

Odio habens nunquam implebor
Mulieres, neque si dicat quis me eadem semper dicere.
Vsque enim illæ sunt malæ.
Aut nunc quispiam eas bonas esse doceat,
Aut me sinat illas usque inceßere.

39

Quis'nam deorum auxiliator, aut quis mortalium
Assessor aut cooperator iniustorum operum
Aderit?

40

Pereas & tu, & quicunque inuitos amicos
Paratus est non rectè beneficijs afficere.

41

Secundum fortunam enim affectæ sumus.

42

Curiosum esse, periculosum uitæ.

43

Ex anteactis calamitatem fero
Malam deorum, peccatis
Veterum meorum cuiusdam.

44

Silentij uerò nullum opus est in malis,
Cor enim desiderans omnia audire,
Et in malis cupidum esse inuenitur.

† Id est, ut contaminarem lectum coniugalem patris.

37 Eiusdem, ad nutricem: Nõ polluam me incestis libidinib. cum hactenus nihil audire uoluerim quod castitati esset contrarium.

38 Eiusdem, ad eandem nutricem, quòd perpetuò odio insectari uelit omnes mulieres, propter Phædram, impia & incesta petentem.

39 Phædræ, cũ audiret Hippolytũ impatientissimè ferentem iniquissimam suam petitionem.

40 Phædræ, imprecantis mala nutrici, quòd se inuita & inscia aperuisset Hippolyto suũ amorem.

41 Nutricis, respondentis Phædræ se accusanti: Quicquid feci, tui causa feci. Si successisset conatus, placuissem. Quia uerò res aliter quàm speraui cecidit, culpor.

42 Semichori, quòd non deceat curiosas esse fœminas.

43 Thesei, cum uideret cadauer uxoris Phædræ, quæ laqueo guttur præfocauerat: causam huius mali facit iram deorũ, qua puniunt ipsius peccata.

44 Hippolyti ad patrẽ Thesea, ex quo quærebat, quare Phædra se strangulasset: & respondere illi quicquam nolentem, propterea quòd Phædra in literis quæ apud mortuam repertæ sunt, ipsum ut tentantem eius pudicitiã accusasset.

45

Ὦ πολλ' ἁμαρτάνοντες ἄνθρωποι μάτην·
Τί δὴ τέχνας μὲν μυρίας διδάσκετε,
καὶ a πάντα μηχανᾶσθε, κἀξευρίσκετε,
ἓν δ' οὐκ ἐπίστασθ', οὐδ' ἐθηράσασθέ πω,
φρονεῖν διδάσκειν, οἷσιν οὐκ ἔνεστι νοῦς.

45 Homines in multis peccant, à uero, necessarijsq; studijs aberrantes.

a Homines cum multa doceant & discant, quod tamen præcipuum est prætermittunt, docere scilicet sapere homines.

46

Δεινὸν σοφιστὴν εἶπας, ὅστις εὖ φρονεῖν
τοὺς μὴ φρονοῦντας δυνατός ἐστ' ἀναγκάζειν.

46 Bonus præceptor est, qui insipientes ut sapiant docet, docens utilia & necessaria, quemadmodum in Epigrammate est apud Theocritum de Epicharmo Comico: ὅτι τοῖς παισὶν ἄπι χρήσιμα, μεγάλα οὖν χάρις αὐτῷ.

47

Φεῦ, χρῆν βροτοῖσι τῶν φίλων τεκμήριον
σαφές τι κεῖσθαι, καὶ διάγνωσιν φρενῶν,
ὅστις τ' ἀληθής ἐστιν, ὅς τε μή, φίλος.
διττὰς δὲ φωνὰς πάντας ἀνθρώπους ἔχειν,
τὴν μὲν δικαίαν, τὴν δ' ὅπως ἐτύγχανεν·
ὡς ἡ φρονοῦσα τ' ἄδικ', ἐξηλέγχετο
πρὸς τῆς δικαίας, κοὐκ ἂν ἠπατώμεθα.

47 Difficile est discernere falsos amicos à ueris, propterea quòd nullum signum, nullus character ipsis sit additus quo noscantur: idque Momus dicitur reprehendisse in hominis ædificio.

48

Φεῦ, τῆς βροτείας ποῖ προβήσεται φρενός;
τί τέρμα τόλμης καὶ θράσους γενήσεται;
εἰ γὰρ κατ' ἀνδρὸς βίοτος ἐξογκώσεται,
ὁ δ' ὕστερος τοῦ πρόσθεν εἰς ὑπερβολὴν
πανοῦργος ἔσται, θεοῖσι προσβαλεῖν χθονὶ
ἄλλην δεήσει γαῖαν, ἣ χωρήσεται
τοὺς μὴ δικαίους καὶ κακοὺς πεφυκότας.

48 Hominũ improbitas præsens, superatur sequentis ætatis malignitate: ita omnia in peius ruunt quotidiè. Id & poetæ sua ætatum diuisione indicatum uoluere.

49

Τοὺς δὲ πιστοὺς ἐγὼ
φεύγειν προφωνῶ πᾶσι· θηρεύουσι γὰρ
σεμνοῖς λόγοισιν, αἰσχρὰ μηχανώμενοι.

49 Vita seuera & rigida sanctitatem simulantes, & improbi interim existentes, fugiendi sunt procul.

50

Ἀλλ' ὡς τὸ μῶρον ἀνδράσιν μὲν οὐκ ἔνι,
γυναιξὶ δ' ἐμπέφυκεν; οἶδ' ἐγὼ νέους,
b οὐδὲν γυναικῶν ὄντας ἀσφαλεστέρους,
ὅταν ταράξῃ Κύπρις ἡβῶσαν φρένα.

50 Stultitia magis innata est mulieribus, quàm uiris.

b Adolescentes amore uicti nihil sunt firmiores mulierib. quarum tamen furiosiorem libidinem dixerunt poetæ.

51

Οὐκ οἶδ' ὅπως εἴποιμ' ἂν εὐτυχεῖν τινα
θνητῶν· τὰ γὰρ δὴ πρῶτ' ἀνέστραπται πάλιν.

51 Nemo beatus est, quòd fortuna sit inconstans.

45

O' in multis peccantes homines frustra:
Quid'nam artes quidem innumeras docetis,
Atque omnia molimini, & excogitatis:
Vnum uerò nescitis, nec adepti estis unquam,
Sapere docere, quibus non adest mens?

45 Thesei, tristantis & irascē tis Hippolyto.

46

Bonum præceptorem dixeris, quisquis bene sapere
Stultos ualeat cogere.

46 Hippolyti, respondentis patri Theseo.

47

Heu, oportuit mortalibus amicorum indicium quoddam
Certum esse, & cognitionem mentis,
Et qui uerus sit, qui'ue non, amicus.
Duplices uerò uoces omnes homines habere,
Vnam quidem iustam, alteram ita ut est:
Vt ea quæ moliretur iniusta, redargueretur
A' iusta, & non deciperemur.

47 Thesei, iterum respōdentis Hippolyto, sed ita ut ab Hippolyto nondum intelligeretur.

48

Papæ, humana quò procedetur mente?
Qui finis audaciæ & confidentiæ erit?
Si enim uniuscuiusque uiri uita magis intumescet,
Insequens uerò priori excellenter
Nequior erit, Dijs adijcere terræ huic
Aliam opus erit terram, quæ capiat
Iniustos & malos existentes.

48 Eiusdem Thesei, contra filium Hippolytum, de hominum multiplici improbitate.

49

Hos ego
Fugiendos esse proclamo omnibus. Aucupiū enim faciunt
Seueris uerbis, turpia molientes.

49 Eiusdem, contra eundem filium: Tu Hippolyte fili, inquit, qui te ob castitatē & modestiam cum Dijs consuetudinem habere gloriaris, & ab animatis abstines, Orphei discipulus & sectator, seuerus, modestus & uitiorum osor, ausus fuisti meum patris fœdare lectum, quemadmodum docent literæ quas apud mortuā Phædram inuenio.

50

Verùm quod stultitia uiris non indita sit,
Mulieribus uerò innata sit? noui ego iuuenes
Nihil mulieribus esse firmiores,
Quando commouerit Venus pubescentem animum.

50 Eiusdem, contra eundem Hippolytum, falsò à Phædra accusatum.

51

Nescio quomodo dicam beatum esse quenquam
Mortalium. ea enim quæ prima fuerunt, retroacta sunt rursum.

51 Chori, cum uideret Hippolytum, adolescentem modestissimum & castissimum, insontem propter falsas criminationes strangulatæ Phædræ, à patre expelli in exilium.

52 Inter

52 Inter cæcos monoculus regnat.

52

Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

53 Vir pius & honestus qualis sit.

a Participium præteritum Atticum, pro γεγονὼς, à γάω.

b Pro, μὴ ἀδικεῖν.

c Pro, καὶ ἐγγύς.

53

Εἰσορᾷς φάος τόδε,
καὶ γαῖαν; ἐν τοῖσδ' οὐκ ἔνεστ' ἀνὴρ ἐμοῦ,
οὐδ' ἢν σὺ μὴ φῇς, σωφρονέστερος [a] γεγώς.
ἐπίσταμαι γὰρ πρῶτα μὲν θεοὺς σέβειν,
φίλοις τε χρῆσθαι, [b] μὴ 'δικεῖν πειρωμένοις,
ἀλλ' οἷσιν αἰδώς· μήτ' ἀπαγγέλλειν κακά,
μήτ' ἀνθυπουργεῖν αἰσχρὰ τοῖσι χρωμένοις.
οὐκ ἐγγελαστὴς τῶν ὁμιλούντων, πάτερ,
ἀλλ' αὐτὸς οὐ παροῦσι [c] κἀγγὺς ὢν φίλοις.
ἑνός δ' ἄθικτος, ᾧ με νῦν ἑλεῖν δοκεῖς.
λέχους γὰρ εἰς τόδ' ἡμέρας ἁγνὸν δέμας.
οὐκ οἶδα πρᾶξιν τήνδε, πλὴν λόγῳ κλύων,
γραφῇ τε λεύσσων. οὐδὲ ταῦτα γὰρ σκοπεῖν
πρόθυμός εἰμι, παρθένον ψυχὴν ἔχων.

54 Mentes hominum corrũpit & perdit tyrannis & potentia.

d Prestat mediocris fortuna cum honesta fama, uita tyrannorum.

e Sine periculo & cura uiuere, præstat uita in mundo potentum.

54

Εἰ μὴ τὰς φρένας διέφθορε
θνητῶν, ὅσοισιν ἀνδάνει μοναρχία.
ἐγὼ [d] δ' ἀγῶνας μὲν κρατεῖν ἑλληνικοὺς
πρῶτος θέλοιμ' ἄν, ἐν πόλει δὲ δεύτερος
σὺν τοῖς ἀρίστοις εὐτυχεῖν ἀεὶ φίλοις.
πράσσειν γὰρ εὖ πάρεστι. [e] κίνδυνός δ' ἀπὼν
κρείσσω δίδωσι τῆς τυραννίδος χάριν.

55 Multi stultè & impudicè agentes, sapienter tamẽ fecisse à quibusdam prædicantur: contrà, qui sapientes dicendi erant, stulti habentur. ut dicitur, Pro uitio uirtus crimina sæpè tulit: Ouid.

55

Ἐσωφρόνησεν, οὐκ ἔχουσα σωφρονεῖν.
ἡμεῖς δ' ἔχοντες, οὐ καλῶς ἐχρώμεθα.

56 Exilium quouis supplicio grauius, propterea quòd lenta morte in exilio homines cruciantur.

f Vir impius extra patriã pellendus, ne suo conuictu obsit bonis.

56

Οὐχ οὕτω θανῇ,
ὥσπερ σὺ σαυτῷ τόνδε προὔθηκας νόμον.
ταχὺς γὰρ ᾅδης, ῥᾷστος ἀνδρὶ δυστυχεῖ.
ἀλλ' ἐκ πατρῴας, φυγὰς, ἀλητεύων χθονὸς,
ξένην ἐπ' αἶαν λυπρὸν ἀντλήσεις βίον.
[f] μισθὸς γὰρ ἐστὶν οὗτος ἀνδρὶ δυσσεβεῖ.

57 Cum significamus nos pluris facere Dei autoritatem, seu scriptas leges, quàm homines, & ipsorũ glossas & opiniones.

57

Ἡ δέλτος ἥδε κλῆρον οὐ δεδεγμένη,

κατηγορεῖ

52

Inter sapientes enim
Inepti, apud turbam peritiores ad dicendum.

53

Aspicis lumen hoc,
Et terram? in hisce non est uir me,
Tametsi tu neges, continentior natus.
Scio enim primùm Deos colere,
Amicisq; uti, non iniuriam inferre conantibus:
Verùm quibus inest pudor, neq; nunciare mala,
Neq; uicissim efficere turpia, ijs qui utuntur.
Non irrisor commilitonum, ô pater:
Sed idem & præsentibus & absentibus sum amicis.
Vnius uerò intactus, cuius me nunc conuincere censes.
A' Venere enim in hunc diem castum corpus.
Neq; noui actionem istam, præterquam uerbis audiens,
Picturaq; uidens. neq; hæc quidem ad considerandum
Promptus sum, uirginalem animum habens.

54

Nisi quòd mentes corrupit
Mortalium, quibus arridet tyrannis.
Ego uerò certamina quidem uincere Græcanica
Primus cuperem, in repub. uerò secundus
Cum primarijs bene habere semper amicis.
Agere enim feliciter licet. periculum uerò absens,
Maiorem præbet quàm tyrannis uoluptatem.

55

Casta fuit, cum non casta fuisset.
Nos * uerò cum simus sapientes, non bene tractamur.

56

Non sic morieris,
Quemadmodum tu tibi hanc præscripsisti legem:
Cita enim mors, facilima homini misero.
Verùm extra patriam miser, exul, errans terram,
Alienam ad terram fastidiosam uiues uitam.
Merces enim hæc est uiro impio.

57

Tabula hæc quæ sortes non admittit,

O Accusat

52 Hippolyti iuuenis ad patrem concitatum: Ego, pater, iuuenis, metu ac pudore perculsus, ineptus sum coram turba meam defendere innocentiam: apud coætaneos fortè aptior ad dicendum existerẽ.

53 Eiusdem, excusantis apud patrem suam innocentiam.

54 Eiusdem ad patrem, quòd res sit noxia tyrannis, & quòd mediocrium conditio sit optima.

55 Hippolytus de Phædra: nimium sapuit, dum se suspẽdit, & hoc pacto gloriam compararet, crimen uerò & ignominiam mihi impingere uoluit.

* Id est, cum ego castitati deditus, noluerim obtemperare eius petitioni, sapienterq; fecerim: tamen inhumaniter, innocens quamuis, accipior.

56 Thesei ad Hippolytum, dicentem: Si tuam attigi uxorem, tuumq; lectum, quare nõ interficis me? quod ego facerem, si aliquem deprehenderẽ apud meam uxorem.

57 Thesei ad Hippolytũ, rogantem, quo iure possit se expellere terra, cum suam innocentiam iuramento testatus esset, neque ipse Theseus etiam uates consuluisset.

κατηγορεῖ σοῦ πιστά. σοὶ δ' ὑπὲρ κάρα
φοιτῶντας ὄρνις, πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω.

58

58 Sera pœnitentia inutilis.

Τότε στενάζειν, καὶ προγιγνώσκειν ἐχρῆν.

59

59 Prouidentia & cura Dei pro nobis, tristitias nobis adimere debet.

Ἦ μέγα μοι τὰ θεῶν
μελεδήμαθ', ὅταν φρένας ἔλθῃ,
λύπας παραιρεῖ.

* Piorum calamitates faciũt nos dubitare de prouidentia.

* ξύνεσιν δέ τιν' ἐλπίδι κεύθων
λείπομαι, ἔν τε τύχαις θνατῶν
καὶ ἐν ἔργμασι λεύσσων.

a Nihil perpetuò constans est in uita.

a ἀλλὰ γὰρ ἄλλοτ' ἀμείβεται·
μετὰ δ' ἵσταται ἀνδράσιν αἰών,
πολυπλάνητος αἰεί.

60

b Mediocris uita expetenda & laudanda.

Εἴθε μοι εὐξαμένᾳ
θεόθεν τάδε μοῖρα παράσχοι
b τύχαν μετ' ὄλβου,
καὶ ἀγήρατον ἄλγεσι θυμόν.
δόξα δὲ μήτ' ἀτρεκής, μήτ' αὖ
παράσημος ἐνείη.
ῥάδια δ' ἤθεα τὸν αὔριον
μεταβαλλομένα χρόνον, αἰεὶ
βίον συνευτυχοίην.

61

61 Fatalia ineuitabilia.

Οὐδ' ἔστι μοίρας τοῦ χρεὼν τ' ἀπαλλαγή.

62

62 Venus domat & Deos & homines.

Σὺ τὰν θεῶν ἄκαμπτον φρένα
καὶ βροτῶν ἄγεις, Κύπρι. c σὺν

c Amor regnat terra mariq́;.

δ' ὁ ποικιλόπτερος ἀμφιβαλὼν
ὠκυτάτῳ πτερῷ,
ποτᾶται δ' ἐπὶ γαῖαν, εὐάχητον
θ' ἁλμυρὸν ἐπὶ πόντον.

d Amor demulcet & expugnat beluas marinas & terrestres, homines quoque.

d θέλγει δ' ἔρως, ᾧ μαινομένᾳ κραδίᾳ
πτανὸς ἐφορμάσει.

χρυσο

Accuſat te fideliter. ſupra autem caput
Euntes uolucres, multum ualere iubeo.

58

Tunc ingemiſcere, & antè rem cognoſcere oportebat.

59

Certè mirificè mihi Deorum
Prouidentia, quoties in animum uenit,
Triſtitias adimit.
† Sapientiam uerò quandam ſpe occultans,
Deficio, fortunas mortalium
Et opera ſpectans.
Alia enim iam mutantur:
Commutatur uerò uiris uita,
Erratilis ſemper.

58 Theſei ad Hippolytum, gemiſcentem & dolentem, cũ ſe uideret pelli ut innocentem in exilium.

59 Chori: quamuis ſtatuam eſſe prouidentiam, tamen cum uideo bonis malè eſſe, ſubdubitare de ea ſoleo.

† Id eſt, deficit me ſpes cogitandi de prouidentia.

60

Vtinam mihi ſupplicanti
Diuinitùs hæc Parca præbeat
Fortunam bonam,
Et expertem doloribus animum.
Gloria uerò neque inſignis, neque rurſus
Adulterina contingat.
Facilem uiuendi modum in craſtinum diem
Commutans, ſemper
Vitam beatam cum cæteris degam.

60 Votum Chori, quo optat à Dijs uitam felicem, non aliquo inſigni caſu deformatam, ſed mediocriter tranquillam.

61

Neque eſt Parcæ & neceſſitatis euaſio.

62

Tu deorum inflexibilem animum
Et mortalium commoues, ô Venus. Vna uerò tecum
Ille uariegatis pennis ornatus circumuolitans
Velociſſimis alis (Cupido).
Volat namque ſuper terram, ſonorumq;
Salſum ſuper mare.
Demulcet uerò amor, cui furenti corde
Volatilis ui aduenerit,

61 Chori, cum audiret malè periiſſe Hippolytum, cuius innocentiam etiam nuncius prædicabat.

62 Chori, de Veneris imperio, propter quam innocens malè perierit caſtus & formoſus ille Hippolytus.

χρυσοφαὴς, φύσιν,
ὀρεσκόων σκυλάκων,
πελαγίων θ', ὅσα τε γᾶ τρέφει.
τὰν ἅλιος αἰθόμενος δέρκεται,
ἄνδρας τε. συμπάντων δὲ
βασιληΐδα τιμὰν, Κύπρι,
τῶνδε μόνα κρατύνεις.

63 Lentè & meditatè omnia agenda. omnis prius ueritas temporis progreſſu exploranda, ne pœnitenda committamus.

64 Etiam Dij gratificantur alter alteri. Laudandum id in rebus honeſtis, ſed non turpibus.

65 Ex ignorantia & inuitus peccans, à peccato liber & immunis cenſendus.

66 Iuſtis & pijs Dij benefaciunt, impiorum uerò familias ſolent perdere funditus.

67 Offendimur homines aduerſis piorum: quia cauſas crucis non cogitamus, nec etiam intelligimus.

* *Manifeſtè, præuiſe, à πρὸ καὶ ὄπτομαι uideo.*

68 Dona mortalibus ſepè exitioſa. Sic Milo Crotoniata, dum uult in antiqua quercu experiri ſuas uires, & ab ea diducta apprehenſus eſſet, nec euadere poſſet, à lupis uoratur: quemadmodum Gellius meminit.

69 In malis & aduerſis mala etiam Dijs ipſis imprecamur, impatientia ſuperati. Sic Hippolytus Veneri mala precatur, cuius odio perierit.

70 Dijs iubentibus iniuſtè facere, faciendum id eſt. Nunquam autem id cuiquam præcipient, cũ Deus ſit oſor acerrimus omnis iniquitatis.

63

Οὐ χρόνου μακροῦ
σκέψιν γ' ὤνειμας.

64

Θεοῖσι δ' ὧδ' ἔχει νόμος,
οὐδεὶς ἀπαντᾶν βούλεται προθυμίᾳ
τῇ τοῦ θέλοντος, ἀλλ' ἀφιστάμεσθ' ἀεί.

65

τὴν δὲ σὴν ἁμαρτίαν,
τὸ μὴ εἰδέναι μὲν πρῶτον, ἐκλύει κάκης.

66

τοὺς γὰρ εὐσεβεῖς θεοὶ
θνήσκοντας οὐ χαίρουσι. τούς γε μὴν κακοὺς
αὐτοῖς τέκνοισι καὶ δόμοις ἐξόλλυμεν.

67

Ζεῦ, Ζεῦ, τάδ' ὁρᾷς;
ὅδ' ὁ σεμνὸς ἐγὼ, καὶ θεοσέπτωρ,
ὅδ' ὁ σωφροσύνῃ πάντας ὑπερέχων,
* προῦπτον ἐς ᾅδην στείχω, κατ' ἄκρας
ὀλέσας βίοτον.
μόχθους δ' ἄλλως τῆς εὐσεβείας
εἰς ἀνθρώπους ἐπόνησα.

68

τόδ' εὐγενές σε τῶν φρενῶν διώλεσεν.

69

Φεῦ, εἴθ' ἦν ἀραῖον δαίμοσι βροτῶν γένος.

70

Ἀνθρώποισι γάρ,

θεῶν

Auri inſtar radians, natura,
Montanarum beluarum
Marinarumq; quæcunque terra nutrit,
Quam terram ſol ardens cernit,
Viroſq; : omnium uerò
Regium, honorem ô Venus
Horum ſola obtines.

63

Non tempori ſequenti
Conſiderationem attribuiſti.

64

Dijs uerò ſic mos eſt:
Nullus obuiam ire uult cupiditati,
Ei qui aliquid uult: ſed decedimus ſemper.

65

Tuum uerò peccatum,
Quòd non ſciuiſti quidem, abſoluit à crimine.

66

Iuſtis enim Dij.
Mortuis non gaudent: Impios autem
Simul cum liberis & domo perdimus.

67

Iupiter, ô Iupiter, uides' ne hæc?
Hic religioſus ego, & deorum cultor,
Hic ille caſtitate omnes ſuperans,
Certò ad Plutonem abeo, omnino
Perdita uita.
Labores uerò fruſtra huius eximiæ religionis
Erga homines exercui.

68

Ingenuitas tui animi te perdit.

69

Eheu, utinam eſſet ad execrandum Deos efficax morta le genus.

70

Hominibus uerò,

63 Dianæ, apparentis, & obiurgantis Theſea, quòd feſtinando & præcipitando ſuam ſententiam, filium ſuum perdiderit.

64 Dianæ, cauſam indicantis, quare non ſuccurrerit Hippolyto, ſuo fideli cultori, iniuſtè pereunti: Non audebã pugnare Ioui, qui gratificabatur in eo Veneri, quæ oderat Hippolytum, propter caſtitatem.

65 Eiuſdem ad eundẽ, quòd ſit innocens Theſeus, quando ignoranter condemnauit innocentem Hyppolytum.

66 Dianæ, ad Theſea: Doleo obitum tui filij, quia pius & caſtus erat, & colebat me, deditus uenationibus.

67 Hippolyti, malè lacerati ab equis, perterritis à Neptuno, & currum per deuia ſaxa & ſtipites rapientibus.

68 Dianæ ad Hippolytum, miſerè tractatum ab equis.

69 Hippolyti, cũ pater Theſeus diceret ſe à Dijs deceptũ, imprecationes ſibi imprecatã fuiſſe exitioſas.

70 Dianæ ad Theſea, quòd inſcius, Venere ita uolẽte, perdiderit filium Hippolytum.

θεῶν διδόντων, εἰκὸς ἐξαμαρτάνειν.

71

71 Vir bonus mortuus, ut in communi mœstitia, quia commune bonum fuit, omnibus est lugendus.

Κοινὸν τόδ' ἄχος πᾶσι πολίταις ἦλθεν ἀέλπτως.

πολλῶν δακρύων ἔσται πίτυλος.

† Illustrium uirorum obitus magis mouent homines.

† τῶν γὰρ μεγάλων ἀξιοπενθεῖς φῆμαι, μᾶλλον κατέχουσιν.

Τέλος.

Dijs autoribus, licet peccare.

71

Publicus hic dolor omnibus ciuibus
Venit insperatò.
Multarum lachrymarum erit frequentia.
Illustrium enim uirorum dignæ luctu
Virtutes, magis afficiunt.

71 Chori, de Hippolyto mortuo.

FINIS.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE
Euripidis, quæ Bacchæ inscribitur.

Sorores Semeles negabant Bacchum ex Ioue, sed mortali quodam, natũ.

Bacchus sorores Semeles, & omnes Thebanas mulieres coegit, assumpto ornatu Bacchico, orgia sua celebrare.

Pentheus filius Agauæ, filiæ Cadmi.

Cadmus senex regnũ administrandum tradit Pentheo.

Pentheus omniũ monitis neglectis, Bacchũ cõuicijs insectatur.

Pentheus conijcit Bacchum in uincula.

Baccharũ in mõte Citherone mira & stupenda facta.

Bacchæ thyrsis percutientes petras, aquam eliciunt, mel et lac.

Pentheus discerpitur à matre et materteris, quòd spectasset Bacchi orgia, ad quæ nulli profano accedere licebat: quemadmodum quoq; meminit Theocritus in Lenis, seu Bacchis.

BAcchus ex Ioue & Semele, filia Cadmi, natus, cum à sororibus Semeles ex Ioue natus negaretur, sed Semelem sororem à mortali quodã compressam esse dicerent: ideoq; rectè à Ioue fulmine consumptam quòd id peccatum ad Iouem referre non esset uerita: iratus, ex Lydia Thebas profectus, non tantum ipsas Semeles matris suæ sorores, sed omnes in uniuersum Thebanas mulieres, alienatas animis ornatum Bacchicum assumere coegit: & sic ornatas, è domibus in montem Citheroné exegit, ubi furentes Baccharum more orgia eius celebrabant. Pentheus uerò Echionis filius, ex Agaue filia Cadmi natus, cui Cadmus regnum Thebanũ iam senex administrandum dederat, non tantum hæc quæ narrabantur de furore Bacchico, quo tota ciuitas correpta tenebatur, ægerrimè tulit: sed etiam, ut adolescens uehemens & calidus, Bacchũ ut præstigiatoré, & pro nullo Deo nec habendum nec colendum, conuicijs multis insectari cœpit: quamuis admoneretur ab auo Cadmo, uate Tiresia, & ipso Baccharum choro, ne quid diceret grauius contra Bacchum, deum potentissimum, & multorum bonorũ datorem in hominum uita. Bacchum ergo humana specie incedentem, comprehensum in uincula conijcit: qui dirutis Penthei ædibus, ad chorum Baccharum incolumis reuertitur. Paulo pòst adest nuncius, qui Pentheo nunciat, miranda patrare in monte Citherone Bacchũ: hoc est, omnes mulieres Bacchico furore correptas, quòd thyrsis petras percutientes, aquam inde producant: ex terra quoq; simili modo uinum, lac & mel eliciant: & quòd in armenta irruentes, uaccam uel taurum aliquem robustũ facilè una manu uibrantes, terræ uel arbori illidant, & multa alia stupenda designent. His ergo motus Pentheus, ad spectanda hæc miranda Baccharum opera proficiscitur. Conspectus autem à Bacchis, Baccho eas excitante, à matre, & eiusdem sororibus, & reliqua turba Thebanarum mulierũ, Bacchico tunc furore occupatarum, miserè discerptus in infiniras partes, perijt, deditq; pœnas grauissimas irrisi & cõtempti Bacchi, in ipso monte Citherone: ubi paulo antè Actæon, & ipse natus ex Autonoe Cadmi filia, à suis canibus discerptus perijt, à Diana sibi immissis: quòd gloriatus esset, præstan-

Actæon filius Autonoæ Cadmi filiæ, in Citherone discerpitur à canibus, dans pœnas superbæ magniloquentiæ.

præstantiorem se uenatorẽ esse ipsa Diana. Eius discerptas partes hinc inde collectas in uallibus Citheronis, spectandas exhibet cum lachrymis senex Cadmus Thebano populo: & huius exemplo cautiores factos, ad reuerentiam deorum & pietatem omnes hortatur. Deinde pellitur in exilium à Baccho, cum filia Agaue, matre Penthei.

Cadmus cum filia Agaue, matre Penthei, pellitur in exilium à Baccho.

PERSONAE *Fabulæ.*

Bacchus, natus ex Ioue & Semele, Cadmi filia.

Pentheus, filius Echionis & Agaues, filię Cadmi, contemptor & irrisor Bacchi, & orgiorum eius.

Chorus Baccharum sacerdotissarum, à quibus colebatur Bacchus.

Famulus, qui adducit Bacchum captiuum ad Pentheum, à quo ut pręstigiator & deceptor hominum, in carcerem conijcitur.

Tiresias, senex uates: qui suadet Pentheo, nõ irridendum Bacchum.

Nuncius, qui ueniens ad Pentheum, narrat ipsi mirabilia Baccharum opera.

Cadmus, auus Penthei, cui tradiderat regnum Thebanũ, quòd ipse iam senex esset.

Alius nuncius, qui nunciat, discerptum à Bacchis perijsse Pentheum.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ= ΔΙΑΣ Ἡ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΒΑΚΧΑΙ.

1

Μάκαρ, ὅστις εὐδαίμων τελετὰς θεῶν εἰδὼς, βιοτὰν ἁγιστεύει, καὶ θιασεύεται ψυχάν.

1 Felix est, qui Deos piè & reuerenter colit, ipsorum sacra reuerenter obseruans.

2

*Ἐπιλελήσμεθ' ἡδέως, γέροντες ὄντες.

2 Senes non curant studia & uoluptates iuuentutis.

* Præteritum passiuum, à λανθάνομαι.

3

Οὐ γὰρ †διήρηχ' ὁ θεός, εἴτε τὸν νέον
ἐχρῆν χορεύειν, εἴτε τὸν γεραίτερον·
ἀλλ' ἐξ ἁπάντων βούλεται τιμὰς ἔχειν
κοινάς, δι' ἀριθμῶν δ' οὐδὲν αὔξεσθαι θέλει.

3 Deus pariter ab omnibus uult coli, eo modo quo præcepit, etiamsi cultus is ridiculus uideatur esse.

† Præteritum actiuum, à διαιρέω.

4

Ὅταν λάβῃ τις τῶν λόγων ἀνὴρ σοφὸς
καλὰς ἀφορμάς, οὐ μέγ' ἔργον εὖ λέγειν.
a σὺ δ' εὔτροχον μὲν γλῶσσαν ὡς φρονῶν ἔχεις,
ἐν τοῖς λόγοισι δ' οὐκ ἔνεισί σοι φρένες.
b θρασὺς δὲ δυνατός, καὶ λέγειν οἷός τ' ἀνήρ,
κακὸς πολίτης γίγνεται, νοῦν οὐκ ἔχων.

4 Ad bonam causam tria uerba sufficiunt.

a In multiloquio raro est sapientia.

b Vir potens & audax & garrulus, malus est ciuis.

5

Ὁ σεμέλης γόνος
βότρυος ὑγρὸν πῶμ' εὗρε, κεἰσηνέγκατο
θνητοῖς, c ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς·
d ὕπνον τε λήθην τῶν καθημερῶν κακῶν
δίδωσιν, e οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων.

c Vinum sedat curas hominum.

d Somnus affert malorũ obliuionem.

e Vinum & somnus malorũ pharmacon.

6

Ὅταν γὰρ ὁ θεὸς εἰς τὸ σῶμ' ἔλθῃ πολύς,
λέγειν τὸ μέλλον τοὺς f μεμηνότας ποιεῖ.

6 Vinum immodicè sumptũ detegit arcana, nondum etiam peracta quandoque, sed peragenda.

f Præteritum medium, à μαίνομαι.

7

Οὐχ ὁ Διόνυσος μὴ σωφρονεῖν ἀναγκάσει
γυναῖκας ἐς τὴν Κύπριν, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει
τὸ σωφρονεῖν ἔνεστιν εἰς τὰ πάντ' ἀεί.

7 Non Bacchus, non uinum causa est libidinis, intemperantiæ, & aliorum uitiorum: sed ipsi homines, Dei donis abutentes.

EX TRAGOEDIA QVAE VOCATVR BACCHAE.

1

O felix, quicunq; beatus sacra deorum
Sciens, uitam purificat,
Et initiat animam.

1 Chori, inuitantis Thebanos ad colendum Bacchum.

2

Obliti sumus dulcium,
Senes cum simus.

2 Cadmi, ad Tiresiam uatē, iam senem.

3

Non discreuit enim Deus, siue iuuenem
Conuenit saltare, siue senem:
Sed ab omnibus uult honores habere
Communes: per numeros uerò nihil augeri uult.

3 Cadmi senis, ad eundē: Nos duo uolumus saltando, & coronando caput, Deum Bacchū celebrare: quia Deus ita iubet, etiamsi rideamur ab hominibus.

4

Quando uir nactus fuerit sermonum
Bonam causam, non magnum opus bene dicere.
Tu uerò nobilem quidem linguā tanquam sapiens habes,
In uerbis uerò non insunt tibi mentes,
Confidens uerò, qui potens est, & loqui ualens uir,
Malus ciuis est, mentem non habens.

4 Tiresiæ, obiurgantis Penthea adolescentem, stultum & superbum, quòd rideret celebrantes festum Bacchi.

5

Semelæ filius
Vuæ humidam potionem inuenit, & attulit
Mortalibus, quòd quiescere facit miseros homines
A' tristitia, ubi impleti fuerint uitis humore:
Perq; somnum obliuionem, quæ quotidiè sunt, malorum,
Dat. Non est aliud pharmacum laborum.

5 Eiusdem, ad eundem: quòd Bacchus non sit contemnendus, sed colendus, propter beneficia quæ præstitit generi mortalium.

6

Quando enim hic Deus in corpus uenerit immodicus,
Dicere futura insanientes facit.

6 Eiusdem ad eundem, de Baccho.

7

Non ipse Dionysius intemperantes esse coget
Mulieres in Venerem: sed in natura
Modestia inest, in perpetuum usque.

7 Eiusdem ad eundem, quòd Bacchus non sit causa mali hominibus.

8 Stultus stulta loquitur.

8

Μῶρα γὰρ μῶρος λέγει.

9

a Bacchus in conuiuio deorum præcipuus, qui ad saltandum, tibia canendum, excitat homines, curas sedat, & dormire facit.

Αἴεις οὐχ ὁσίαν ὕβριν
ἐς τὸν Βρόμιον, τὸν Σεμέλας
τὸν παρὰ καλλιστεφάνοις εὐφροσύναις
a δαίμονα πρῶτον μακάρων, ὃς τάδ' ἔχει,
θιασεύειν τε χοροῖς,
μετά τ' αὐλοῦ γελάσαι,
ἀποπαῦσαί τε μερίμνας
ὁπόταν βότρυος ἔλθῃ
γάνος ἐν δαιτὶ θεῶν.
κισσοφόροις δ' ἐν θαλίαις
ἀνδράσι κρατὴρ ὕπνον ἀμφιβάλλῃ.

10

10 Infrenis & superbioris finis est infelicitas.

b Modestia, pietas, & reuerenter de Dijs sentire, uitam inconcussam seruat.

c Dij inspectores sunt rerum humanarum.

d Nimium sapere, non sapientia, sed stultitia est.

e Superbia abbreuiat uitam.

f Maiora suis uiribus appetens, etiam mediocria cũ præsentibus amittit: quod stultorum est hominum.

Ἀχαλίνων στομάτων,
ἀνόμου τ' ἀφροσύνας,
τὸ τέλος δυστυχία.
b ὁ δὲ τᾶς ἡσυχίας
βίοτος, καὶ τὸ φρονεῖν, ἀσά-
λευτον μένει, καὶ συνέχει
δῶμα. c πρόσω γὰρ, ἀλλ' ὅμως αἰθέρα ναί-
οντες, ὁρῶσιν τά βροτῶν οὐρανίδαι.
τὸ d σοφὸν δ' οὐ σοφία,
e τό, τε μὴ θνητὰ φρονεῖν
βραχὺς αἰών. f ἐπὶ τούτῳ
δέ τις ἂν μεγάλα διώκων,
τὰ παρόντ' οὐχὶ φέρει.
μαινομένων οἵδε τρόποι,
καὶ κακοβούλων παρ' ἔμοιγε φωτῶν.

11

11 Etiam sapientia summa desipienti stultitia est.

Δόξει τις ἀμαθεῖ, σοφὰ λέγων, οὐκ εὖ φρονεῖν.

12

12 Bacchi sacra noctu celebrantur. Hoc est, homines plerunque uesperi solent se inuitare largius & hilarius, quàm interdiu, occupati alijs curis.

g Plerunque reuerentiã habent tenebræ.

h Mulieres noctu domi maneant, nec accedant sacra nocturna.

i Peccare uolenti nunquam deerit occasio.

Πεν. τὰ δ' ἱερὰ νύκτωρ, ἢ μεθ' ἡμέραν τελεῖς;
Βακ. νύκτωρ τὰ πολλά, g σεμνότητ' ἔχει σκότος.
Πεν. h τοῦτ' εἰς γυναῖκας δόλιόν ἐστι, καὶ σαθρόν.
Βακ. i κἂν ἡμέρᾳ τό γ' αἰσχρὸν ἐξεύροι τις ἄν.

8

Stulta enim stultus dicit.

9

Audis impiam contumeliam
In Bromium, filium Semeles,
Apud iucundissimam lætitiam
Deum præcipuum deorum: qui hæc potest,
Et tripudiare choreis,
Et cum tibia ridere,
Et sedare curas,
Quoties uuæ uenerit
Liquor in conuiuium deorum.
Hederaceis uerò in compotationibus
Viris crater somnium immiserit.

10

Infrenis oris,
Enormisq; dementiæ,
Finis infelicitas.
Sed tranquillitatis
Vita, & sapientia
Inconcussa manet, & continet
Rem domesticam, longè quidem, sed tamen æthera
Habitantes, uident res mortalium cœlites.
Non recta uerò sapientia,
Et non mortalia sapere,
Abbreuiat uitam. Hac de causa
Verò qui magna sectatur,
Mediocria non consequitur.
Insanientium hi mores,
Et imprudentium (meo iudicio) uirorum.

11

Videbitur aliquis desipienti, sapientia loquens, desipere.

12

Pen. Hæc uerò sacra noctu, aut interdiu celebras?
Bac. Noctu plerunq;: reuerentiam habent tenebræ.
Pen. Istud erga mulieres dolosum, & uitiosum.
Bac. Etiam die turpitudinem inueniat quispiam sanè.

8 Eiusdem, de eodem, conuicia eiaculante in Bacchum.

9 Chori, ægrè ferentis Penthei uerba impia contra Bacchum, quem laudat ut præcipuum deorũ, à uirtutibus suis, & potentia sua.

10 Eiusdem Chori, minitantis pœnam Pentheo, ob stultiloquentiam suam.

11 Bacchi, ad Penthea: qui ut homo desipiens, omnia quæ dicebat Bacchus, ridebat.

12 Penthei, quærẽtis ex Baccho, quãdo, noctu'ne an interdiu celebrentur eius orgia.

13

Ὡς θρασὺς ὁ βάκχος, κοὐκ ἀγύμναστος λόγων.

13 Fœcundi calices quem non fecere disertum? οἴνου γὰρ κατιόντος, ἐπαναπλέουσι τὰ ἔπεα: uino descendēte, ascendunt uerba: ut est apud Herodotum.

14

Οὐκ οἶσθ᾽ ὅτι ζῇς, οὐδ᾽ ὁρᾷς, οὔθ᾽ ὅστις εἶ.

14 Contra tyrannum superbum, non cogitantē se esse hominem, sed Deo ipso potentiorem.

15

Ὅ, τι γὰρ μὴ χρεών, οὔτι χρεὼν
παθεῖν.

15 Iniustum tantum iniustum est: vuas nicht recht ist, das vuirdt nimmer mehr recht vuerden: ut dicitur, ὀλέθριον ὀλέθριον κακόν.

16

Παρεῖται· πρὸς θεὸν γὰρ, ὢν ἀνήρ,
ἐς μάχην ἐλθεῖν ἐτόλμ᾽.

16 Maioribus & potentioribus se opponens, turpiter uincitur.

17

Πρὸς σοφοῦ γὰρ ἀνδρὸς, ἀσκεῖν σώφρον᾽ εὐοργησίαν.

17 Sapientis est resistere iræ.

18

Σοφὸς, σοφὸς εἶ, πλὴν ἃ δεῖ σ᾽ εἶναι σοφόν.

18 Multi sunt sapientes: sed cum sapientia opus est, nunquam ea utuntur.

19

τοῖς γὰρ δικαίοις οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.

19 Iusta dicentibus non irascendum.

20

Τὸν δαίμον᾽ οὖν τόνδ᾽, ὅστις ἔστ᾽, ὦ δέσποτα,
δέχου πόλει τῇδ᾽, ὡς τά τ᾽ ἄλλ᾽ ἐστὶν μέγας.
κἀκεῖνό φασιν αὐτὸν, ὡς ἐγὼ κλύω,
a τὴν παυσίλυπον ἄμπελον δοῦναι βροτοῖς.
b οἴνου δὲ μηκέτ᾽ ὄντος, οὐκ ἔστιν κύπρις,
οὐδ᾽ ἄλλο τερπνὸν οὐδὲν ἀνθρώποις ἔτι.

a Vitis curarum sedatrix.
b Sine Cerere & Baccho friget Venus. Aristophanes itaq; οἶνον γάλα ἀφροδίτης, lac Veneris nominat

21

Διόνυσος ἥσσων οὐδενὸς θεῶν ἔφυ.

21 Bacchus, seu uinum, potens quiddam est.

22

Θύοιμ᾽ ἂν αὐτῷ μᾶλλον, ἢ θυμούμενος
πρὸς κέντρα λακτίζοιμι, θνητὸς ὢν θεῷ.

22 Dij potius placandi, & amici habendi, quàm ijs pugnādum.

23

Ὀρθῶς, μολεῖν χρὴ πρῶτον εἰς κατασκοπὴν
σοφώτερον γοῦν, ἢ κακοῖς θηρᾶν κακά.

23 Consilium semper debet præcedere factum ipsum.

24

Γνώσεται δὲ τὸν Διὸς
Διόνυσον, ὃς πέφυκεν ἐν τέλει θεὸς
δεινότατος, ἀνθρώποισι δ᾽ ἠπιώτατος.

24 Bacchus Deus uehementissimus, & mitissimus, pro moribus utentium.

25

Τί τὸ σοφὸν, ἢ τί τὸ κάλλιον
παρὰ θεῶν γέρας ἐν βροτοῖς,

25 Nihil est gratius hominibus, quàm superiorem posse esse suis hostibus. ut dicitur in Mimo: Inimicum ulcisci, uitā accipere est alteram.

ἢ χεῖρ᾽

13
Quàm confidens Bacchus, neq; inexercitatus sermonũ.

14
Nescis quod uiuis, neq; uides, neque quis sis.

15
Quod uerò non conuenit, non conuenit
Pati.

16
Defatigatus est: contra Deum enim, existens homo,
Congredi ausus est.

17
Sapientis enim uiri est, exercere modestã iræ cõtinentiã.

18
Sapiens, sapiens es, præterquàm in quib. oportebat te esse

19 *(sapientẽ.*
Iustis enim non irasci conuenit.

20
Deum itaque hunc, quicunque sit, ô Domine,
Recipe in ciuitatẽ hanc: quoniã & in cæteris magnus est:
Et illud præterea dicunt, ipsum, quantum audio,
Sedatricem tristitiæ uitem dare hominibus.
Vino enim sublato, non est Venus:
Neque aliud iucundum quicquam mortalibus posthac.

21
Dionysius inferior nullo deorum est.

22
Sacrificarem ei potius, quàm succensus
Contra stimulum calcitrarem, mortalis existens Deo.

23
Rectè, ire conuenit primùm exploratum:
Sapientius certè, quàm malis capere mala.

24
Cognoscet uerò Iouis filium
Dionysum, qui est in autoritate Deus
Vehementissimus, sed hominibus clementissimus.

25
Quid sapientius, aut quod pulchrius
A Dijs munus apud homines,

13 Penthei, de Baccho.

14 Bacchus Pentheo, superbo & stulto, iubenti Bacchum comprehensum & ligatum in uincula conijcere.

15 Bacchi ad Penthea, à quo iubetur conijci in uincula.

16 Bacchi ad Chorum, quòd diruerit ædes Pentheo, puniẽs ipsum, quòd ipse mortalis contra se pugnare ausus fuisset.

17 Bacchi, soluti propria potentia è uinculis & carcere, ad Penthea.

18 Bacchi, ad Penthea.

19 Penthei ad nuncium, cui pollicebatur se non iratum futurum, quodcunque etiã nuncium esset allaturus.

20 Nuncij ad Penthea, cum ei multa dixisset de mirandis operibus Baccharum, quæ nõ uidebantur facere sine Deo aliquo, conatur ei persuadere ut Bacchum non contemnat, sed colat.

21 Chori, uolentis cum nuncio persuadere Pentheo, ne cõtemnat Bacchum.

22 Nuncij, consulentis Pentheo, ne contra Bacchas & Bacchum bellum moueat.

23 Penthei, ad nuncium: omnia prius diligenter exploranda, antequàm quis rem aliquã aggrediatur.

24 Bacchi, minitantis interitum Pentheo, à quo contemnebatur.

25 Chori uerba sunt, præuidentis interitum Penthei.

Quàm

ἢ χεῖρ᾽ ὑπὲρ κορυφᾶς
τῶν ἐχθρῶν κρέισσω κατέχειν;

a Quod pulchrum charum quoque est.

ὅ,τι [a] καλὸν, φίλον ἀεί.

b Deus etiamsi differt pœnā, quemadmodum à Valerio & in Commentarijs Cęsaris eleganter dicitur, tamen suo tempore punit peccatores.

[b] ὁρμᾶται μόλις, ἀλλ᾽ ὅμως,
πιστὸν τό γε θεῖον
σθένος. ἀπευθύνει δὲ
βροτῶν τούς τ᾽ ἀγνωμοσύναν
τιμῶντας, καὶ μὴ τὰ θεῶν
αὔξοντας συμμαινομένᾳ δόξᾳ.
κρυπτεύουσι δὲ ποικίλως
δαρὸν χρόνου πόδα, καὶ
[c] θηρῶσιν τὸν ἄσεπτον. οὐ
γὰρ κρεῖσσόν ποτε τῶν νόμων
γινώσκειν χρὴ, καὶ μελετᾶν.
[d] κούφα γὰρ δαπάνα νομίζειν
ἰσχύν τ᾽ ἔχειν, ὅτι ποτ᾽ ἄρα τὸ δαιμόνιον
τό τ᾽ ἐν χρόνῳ μακρῷ
νόμιμον ἀεὶ φύσει τε πεφυκός.

c Legibus ab omnibus approbatis, & longo usu ut bonis confirmatis, nihil potest haberi & inueniri melius.

d Res expers periculi est, credere esse Deum.

26

26 Nihil gratius, neque acceptius hominibus, quàm superiorem esse suis hostibus.

Τί τὸ σοφὸν, ἢ τί τὸ κάλλιον
παρὰ θεῶν γέρας ἐν βροτοῖς,
ἢ χεῖρ ὑπὲρ κορυφᾶς
τῶν ἐχθρῶν κρέισσω κατέχειν;
ὅ,τι καλὸν, φίλον ἀεί.

e Alius in alijs beatus est, nec est quisquam mortaliū cui uni omnis & tota contigerit felicitas: ut apud Pindarum dicitur, τυχᾶν δ᾽ ἕνα εὐδαιμονίαν ἅπασαν ἀδύνατον.

[e] εὐδαίμων μὲν, ὃς ἐκ θαλάσσης
ἔφυγε κῦμα, λιμένα δ᾽ ἔκιχεν.
εὐδαίμων δ᾽, ὃς ὕπερθε μόχθων
ἐγίνεθ᾽. ἑτέρα δ᾽ ἕτερος ἕτερον
ὄλβῳ καὶ δυνάμει παρῆλθεν.

f Infinitæ hominum cupiditates & spes sunt. alius summū bonum ponit in diuitijs, alius beatum prædicat mediocris conditionis hominem.

[f] μυρίαι μυρίοισιν
ἔτ᾽ εἰσὶν ἐλπίδες. αἱ μὲν
τελευτῶσιν ἐν ὄλβῳ
βροτοῖς, αἱ δ᾽ ἀπέβησαν. τὸ δὲ κατ᾽ ἦμαρ
ὅτῳ βίοτος εὐδαίμων, μακαρίζω.

27

27 Persuasione capiendę mulieres, non plagis uincendæ. Consilio melius uincas quàm iracundia: ut est in Publij Mimo.

Οὐ σθένει νικητέον
γυναῖκας.

28 Θάνατος

Quàm manum supra uerticem
Hostium uictricem habere?
Quoniam quod bonum est, gratum semper.
Aduentat uix, sed tamen uenit,
Certa diuina
Virtus. Punit uerò
Et mortales eos qui improbitatem
Colunt, & non deorum sacra
Promouent, cum peruersa opinione.
Occultant uerò uariè
Longo tempore pedem, &
Captant impium. non
Enim aliquid, quod potius sit legibus,
Inquirere conuenit, aut cogitare.
Facilis enim iactura putare,
Et ratum habere, quicunque tandem sit Deus,
Qui tempore longo,
Legitimè cultus sit, semperq; natura existat.

26

26 **Eiusdem, de eodem.**

Quid sapientius? aut quod pulchrius
A Dijs munus apud homines,
Quàm manum supra uerticem
Hostium uictricem habere?
Quoniam quod bonum est, gratum semper.
Beatus quidem, qui ex maris
Fugit fluctu, portum uerò adeptus est.
Beatus uerò, qui superauit
Calamitates. Alijs uerò alius alium
Diuitijs & potentia præterijt.
Infinitæ infinitis
Supersunt spes. hæ quidem
Finem faciunt in diuitijs
Mortalibus: aliæ irritæ sunt. Hunc uerò, in diem
Cui uictus abundans, beatum iudico.

27

27 **Penthei ad Bacchum.**

Non uiribus uincendæ
Mulieres.

28 Mors non admittit excusationes.

Θάνατος ἀπροφάσιστος.

29 Mala & impia consuetudo est, reijcere cultus deorum.

τὰ δ᾽ ἔξω νόμιμα δίκας, ἐκβαλόν-
τα τιμᾶν θεούς.

30 Frugi serui afficiũtur malis dominorum suorum.

Χρηστοῖσι δούλοις συμφορὰ τὰ δεσποτῶν.

31 Euentus stultorum magister.

Κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὤν, ἐμάνθανον.

32 Modestia & pietas res pulcherrima & sapientissima est mortalibus.

Τὸ σωφρονεῖν δὲ, καὶ σέβειν τὰ τῶν θεῶν,
κάλλιστον οἶμαί γ᾽ αὐτὸ, καὶ σοφώτατον
θνητοῖσιν εἶναι χρῆμα, τοῖσι χρωμένοις.

33 Senes morosi sunt, & tetrici.

Ὡς δύσκολον τὸ γῆρας ἀνθρώποις ἔφυ,
γῆ τ᾽ ὄμμασι σκυθρωπόν.

34 Dij puniunt improbos, ut alij ipsorum exemplo à similibus absterreantur.

Εἰ δ᾽ ἔστιν ὅστις δαιμόνων ὑπερφρονεῖ,
εἰς τόνδ᾽ ἀθρήσας θάνατον, ἡγείσθω θεούς.

35 Non decet Deum affectũ esse humano more.

Ὀργὰς πρέπει θεοὺς οὐχ ὁμοιοῦσθαι βροτοῖς.

36 Multa præter expectationem perficiunt Dij.

Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων,
πολλὰ δ᾽ ἀέλπτως κραίνουσι θεοί·
καὶ τὰ δοκηθέντ᾽ οὐκ ἐτελέσθη,
τῶν δ᾽ ἀδικήτων πόρον εὗρεν θεός.
τοιόν δ᾽ ἀπέβη τόδε πρᾶγμα.

Τέλος.

28
Mors non accipit excusationes.

29
Ritus uerò extra iusticiam sunt, reijcientes
Cultum deorum.

30
Frugi seruis calamitas est res dominorum.

31
Cum in malo enim propè esset, resipuit.

32
Sed esse temperantem, & colere numina deorum,
Pulcherrimam existimo & sapientissimam
Mortalibus esse rem, qui ea utuntur.

33
Vt morosum ipsum senium apud homines est,
Et in oculis tetricum.

34
Si est qui Deos contemnit,
Ad huius respiciens mortem, existimet esse deos.

35
Secundũ iram non conuenit deos assimilari mortalibus.

36
Multæ sunt formæ deorum,
Multa insperatò perficiunt dij.
Et ea quæ uidebantur, non perfecta sunt:
Sed insperatorum exitum inuenit Deus.
Tali modo finita est hæc res.

FINIS.

28 Chori, de Pentheo, abeunte ad interitum.

29 Eiusdem de Pentheo contemptore sacrorum Bacchi.

30 Nuncij, nunciantis malè discerptum perijsse Penthea à Mænadibus, matre Agaue & sororibus, & pœnas dedisse cõtempti & irrisi Bacchi.

31 De eodem, dilaniato à Bacchis.

32 Nuncij de eodem, malè pereunte ob derisa Bacchi orgia.

33 Agaues, matris Penthei, ad Cadmum patrem senem.

34 Cadmi senis, ad spectatores, quibus ostendit cadauer Penthei nepotis miserè discerpti.

35 Cadmi ad Bacchum, quòd nimis grauiter iratus, afflixerit Thebanos ob sui contemptum.

36 Communis tragœdiarũ appendix.

ARGUMENTUM TRAGOEDIAE

Euripidis, quae inscribitur Hercules furens.

Hercules cum duxisset uxorem filiam Creontis regis Thebani, filios ex ea creauit. Eos reliquit Thebis cum uxore, & sene patre Amphitryone: ipse uerò Argos profectus est ad Eurystheum, Graeciae regem, qui Iunonis instinctu imperabat Herculi, ut uarijs cum monstris, feris & hominibus impijs, nobilitatis latronibus congressus, si posset ea superaret, & hoc pacto aeternam nominis sui gloriam posteritati commendaret. Iuno autem, quia oderat Herculem, quòd esset prognatus ex concubitu Iouis cum Alcmena, uoluit ipsum hoc pacto uarijs certaminibus confectum è medio tollere. Exhaustis ergo quàm plurimis laboribus, confectis multis horrendissimis monstris, omnibusque semper superior factus, postremò ad Plutonis etiam domum descendit. Diutius uerò cum ibi moraretur, mortuus ab omnibus est creditus. Ergo istis moti Thebani, cum seditionem excitassent contra Creontem regem, Lycum quendam, cuius pater olim Thebarum rex fuerat, ex Euboea accersunt. Is aduenient, Creontem interfecit. Herculis quoque liberos cum uxore & sene Amphitryone interficere uoluit, qui supplices ad aram confugerant. Cum ergo iam induti habitu funebri mactandi essent, de improuiso adest Hercules, praeter omnem expectationem ab inferis reuersus, unde abduxerat Plutoni cerberum tricipitem: Thesea quoque Atheniensium regem apud inferos uinctum (propterea quòd Plutoni uxorem Proserpinam rapere uoluisset) liberauerat. Is Lycum interficit. Paulo pòst cum Iuno uideret omnia sua contra Herculem consilia hactenus fuisse frustra tentata, mittit Lyssam deam, Noctis Coelique filiam, quae Herculem in rabiem actum, compellit interficere uxorem cum liberis, tristissimum spectaculum. Deinde cum iam sibi redditus esset, miserrimeque se haberet, in maximis & tristissimis malis positus, confectus dolore & lachrymis, cum in uita amplius manere nollet, persuadetur à Theseo, ut mutata moriendi sententia, secum Athenas Thebis relictis proficiscatur: & quia mutari nequeat calamitas, eam constantia & fortitudine, ut uir constans & fortis, exuperet. id ita factum est.

Hercules uxorem habuit Megaram, filiam Creontis regis Thebani. *Eurystheus imperabat & proponebat certamina uaria Herculi, de instinctu Iunonis: quemadmodum de eo meminerunt cùm alij, tum Theocritus in Megara, Herculisco, & Homicida: Pindarus quoque passim, cum Lycophrone.* *Iuno quare odio insectata fuerit Herculem.* *Hercules confectis multis laboribus, ad inferos etiam tandem descendit.* *Thebani excitant seditionem, diutius commorante Hercule apud inferos.* *Lycus quidam uocatus à Thebanis contra Heraclidas, minitatur mortem Amphitryoni & uxori Herculis.* *Hercules ab inferis reuertitur, praeter Thebanorum spem & expectationem, adducens secum Cerberum tricipitem: liberato quoque Theseo, qui uoluit rapere Proserpinam Plutoni.* *Lycus interficitur ab Hercule.* *Hercules furore percitus, interficit uxorem cum liberis.* *Hercules sibi redditus, cum maximo dolore conflictatur, & cum Theseo relictis Thebis Athenas proficiscitur.*

PERSO-

PERSONAE Fabulæ.

Amphitryon, pater Herculis iam ſenex.

Megara, filia Creontis regis Thebani, uxor Herculis.

Lycus, ex Eubœa aduocatus, orta ſeditione inter ciues Thebanos, ut Creonte rege interfecto, & Herculis familia, regno potiretur.

Chorus, conſtat ex ſenibus Thebanis, dolentibus & plorantibus rerum omnium calamitoſiſsimum ſtatum, abſente Hercule.

Iris, deorum nuncia, quam Iuno miſerat ad Lyſſam, furoris deam, ut Herculem in furorem & rabiem ageret.

Lyſſa, Noctis Cœlique filia, à Ioue & Iunone miſſa contra Herculem.

Nuncius, qui nunciat quæ patrarit Hercules furore correptus, contra uxorem & liberos.

Theſeus, rex Athenienſis, cum Hercule par amicorum ab Euripide dictus, à firma amicitia, quam ne in aduerſis quidem d eſeruit.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-
ΔΙΑΣ Ἣ ΚΑΛΕΙΤΑΙ
ΗΡΑΚΛΗΣ *μαινόμενος.*

1

Φίλων δὲ τοὺς μὲν οὐ σαφῶς ὁρῶ φίλους.
a οἱ δ' ὄντες ὀρθῶς, ἀδύνατοι προσωφελεῖν.
b τοιοῦτον ἀνθρώποισιν ἡ δυσπραξία.
ἧς μή ποτ', ὅστις καὶ μέσως εὔνους ἐμοί,
τύχοι, φίλων ἔλεγχον ἀψευδέστατον.

1 Non omnes amici, qui amici uolunt perhiberi.
a Inopes & impotentes sępè sunt cõstantiores amicis in aduersis, quàm potentes & diuites.
b Aduersitas, amicorum examen certissimum.

2

Ὡς οὐδὲν ἀνθρώποισι τῶν θεῶν σαφές.

2 Nihil in hominum uita certum & stabile.

3

Δοκεῖν δὲ † τἀδόκητ' οὐ χρὴ γόον.

3 Quę fieri non possunt, non sunt speranda.
† Pro τὰ ἀδόκητα.

4

Ἐν ταῖς ἀναβολαῖς, τῶν κακῶν γίνετ' ἄκη.

4 In malis & aduersis nihil præcipitanter aut festinanter agendum, quòd mora & tempus suppeditet consilia & remedia.

5

Κάμνουσι γάρ τοι καὶ βροτῶν αἱ συμφοραί,
καὶ πνεύματ' ἀνέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμην ἔχει.
c οἵ τ' εὐτυχοῦντες, διὰ τέλους οὐκ εὐτυχεῖς·
ἐξίστανται γὰρ πάντ' ἀπ' ἀλλήλων δίχα.
d οὗτος δ' ἀνὴρ ἄριστος, ὅστις ἐλπίσιν
πέποιθεν αἰεί. τὸ δ' ἀπορεῖν, ἀνδρὸς κακοῦ.

5 Quemadmodũ flatus uentorum uehementes remittuntur, ita quoque in magnis malis leuatio speranda est.
c Nulla felicitas cõstans est perpetuò.
d Semper sperare, boni: desperare uerò, uiri mali est.

6

Χρὴ δ' ἐπεί γε δεσπότης
ὑμῶν καθεστηκ', ἱστορεῖν ἃ βούλομαι;

6 Tyrannis & magnis dominis licent quæuis in subditos suos, iuxta regulam: Sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uolũtas.

7

Ὃς ἔσχε δόξαν, οὐδὲν ὤν, εὐψυχίας
θηρῶν ἐν αἰχμῇ, τἄλλα δ' οὐδὲν ἄλκιμος.
ὃς οὔποτ' ἀσπίδ' ἔσχε πρὸς λαιᾷ χερί,
οὐδ' ἦλθε λόγχης ἐγγύς· e ἀλλὰ τόξ' ἔχων,
κάκιστον ὅπλον, τῇ φυγῇ πρόχειρος ἦν.
ἀνδρὸς f δ' ἔλεγχος, οὐχὶ τόξ' εὐψυχίας,
ἀλλ' ὃς μένων βλέπει τε, κἀντιδέρκεται
δορὸς ταχείας ἄλοκα, τάξιν ἐμβεβώς.

e Arcus, bombardæ, pessima arma, & timidissimi uiri.
f Viri animosi non arcubus, non iaculis nituntur, sed aperto marte pręliantur contra hostem.

EX TRAGOEDIA
QVAE VOCATVR
HERCVLES furens.

1

X amicis autem alios quidem non certos uideo amicos:
Qui uerò sunt rectè, impotentes sunt ut iuuent.
Talis res est hominibus ipsa infelicitas.
Quã nullus unquã, quicũq; uel mediocriter amicus mihi,
Assequatur, amicorum examen certissimum.

2

Vt nihil hominibus à dijs certum.

3

Sperare, sed insperata non conuenit senex.

4

In ipsa mora malorum sunt remedia.

5

Deficiunt certè & mortalium calamitates,
Et flatus uentorum non semper impetum habent.
Quiq; felices sunt, non perpetuò felices:
Decedunt enim omnia à se mutuò seorsum.
Hic autem uir optimus, qui spebus
Confidit semper: non autem sperare, uiri ignaui.

6

Licet autem, quoniam dominus
Vester constitutus sum, interrogare quæ uolo?

7

Qui adeptus est opinionem (nil existens) fortitudinis,
Ferarum in prælio, cæterùm nihil fortis,
Qui nunquam habuit clypeum ad sinistram manum,
Neq; uenit hastam propè: sed arcum habens,
Ignauissima arma, ad fugam promptus erat.
Viri uerò indicium, non arcus animositatis,
Sed qui manens aspicitq;, & eregionè aspicit,
Hastæ uelocis ictum, constitutus in acie.

1 Amphitryonis, patris Herculis, querela, quòd in calamitate cum abesset, filius Hercules, Lycusq; interea occupasset Thebas, & familiam Herculis uniuersam perdere uellet, neminem amicum haberet opitulatorem.

2 Megaræ, uxoris Herculis, deplorantis eandem calamitatem & fortunę inconstantiam.

3 Megaræ ad Amphitryonẽ, à quo iubebatur sperare liberationem aliquam à præsentibus malis.

4 Amphitryonis, ad Megarã.

5 Eiusdem, consolantis Megaram in malis.

6 Lyci, ad senem Amphitryonẽ sedentem, absente Hercule, cũ uxore Herculis & liberis eiusdem, ad aram, habitu supplicis.

7 Lyci, extenuãtis apud Amphitryonem facta Herculis.

8

8 Nullus propheta acceptus in patria.

Οὐ γὰρ ἔστ᾽ ὅπη
ἐσθλόν τι δράσας, μάρτυρ᾽ ἂν λάβοις πάτραν.

9

9 Armatum stare in prælijs, multos interficit.
[a] Pro μὴ ἀγαθοῖς.

b Pugnare arcubus, bombardis & iaculis, præfertur reliquis armis bellicis omnibus.

c In bello afflictis hostibus corpus illæsum seruare, industria & sapientia summa est.
[d] Pro μὴ ἐκ τύχης.

Ἀνὴρ ὁπλίτης, δοῦλός ἐστι τῶν ὅπλων,
καὶ τοῖσι συνταχθεῖσιν οὖσι [a] μὴ 'γαθοῖς,
αὐτὸς τέθνηκε δειλίᾳ τῇ τῶν πέλας.
θραύσας τε λόγχην, οὐκ ἔχει τῷ σώματι
θάνατον ἀμῦναί γ᾽ ἄν, ἔχων ἀλκὴν μόνον.
[b] ὅσοι δὲ τόξοις χεῖρ᾽ ἔχουσιν εὔστοχον,
ἓν μὲν τὸ λῷστον, μυρίους οἰστοὺς ἀφεὶς
ἄλλοις, τὸ σῶμα ῥύεται μὴ κατθανεῖν.
ἑκὰς δ᾽ ἀφεστώς, πολεμίους ἀμύνεται,
τυφλοῖς ὁρῶντας οὐτάσας τοξεύμασιν,
τὸ σῶμά τ᾽ οὐ δίδωσι τοῖς ἐναντίοις,
ἐν εὐφυλάκτῳ δ᾽ ἐστί. [c] τοῦτο δ᾽ ἐν μάχῃ
σοφὸν μάλιστα, δρῶντα πολεμίους κακῶς
σώζειν τὸ σῶμα, [d] μὴ 'κ τύχης ὡρμισμένους.

10

10 Mali & improbi cuperent sublatos omnes bonos, ne quis esset qui ipsorum argueret malitiam.

Εἰ τῶν ἀρίστων τἄκγον᾽, αὐτὸς ὢν κακός,
δέδοικας.

11

11 Ratio cum uidet bonos affligi, iudicat malos potius affligendos, à quibus læduntur boni sine causa.

Τοῦθ᾽ ὅμως ἡμῖν βαρύ,
εἰ δειλίας σῆς κατθανούμεθ᾽ εἵνεκα.
ὃ χρῆν σ᾽ ὑφ᾽ ἡμῶν τῶν ἀμεινόνων παθεῖν,
εἰ Ζεὺς δικαίας εἶχεν εἰς ἡμᾶς φρένας.

12

12 Deus punit uim iniustam.
[e] Futurum β. medium à πάσχω μαι.

Βίαν δὲ δράσῃς μηδέν, ἢ [e] πείσῃ λίαν,
ὅταν θεοῦ σοι πνεῦμα μεταβαλὸν τύχῃ.

13

13 Veritatis simplex oratio.

Ἆρ᾽ οὐκ ἀφορμὰς τοῖς λόγοισιν οἱ 'γαθοὶ
θνητῶν ἔχουσι, κἂν βραδύς τις ᾖ λέγειν;

14

14 Ciuitas seditiosa non rectè sapit.

Οὐ γὰρ εὖ φρονεῖ πόλις,
στάσει νοσοῦσα, καὶ κακοῖς βουλεύμασιν.

15

15 Amicis rectè faciunt, irascentes alijs propter amicos, sine causa læsi.

τῶν φίλων γὰρ οὕνεκα,
ὀργὰς δικαίας τοὺς φίλους ἔχειν χρεών.

8

Non est enim, ubi
Strenuè quid agens, testem accipias patriam,

9

Vir armatus graui armatura, seruus est armorum.
Et qui in eodem ordine sunt, existentibus non strenuis,
Et ipse occumbit timiditate eorum qui propè sunt.
Vbiq; fregerit hastam, non habet à corpore
Mortem ut depellat, habens uires quamuis.
Quotquot uerò sagittis manum habent certam,
Vnum certè hoc optimum, innumeras sagittas mittens
Alijs, suum corpus seruat ne oppetat.
Eminus autem stans, hostes ulciscitur,
Cæcis cernentes uulnerans sagittis:
Corpusq; non exhibet hostibus,
Verùm in tuto est. Illud uerò in pugna
Sapientißimum est, hostes lædentem,
Seruare corpus, ne incidas in grassantes.

10

Si optimorum filios, ipse existens malus,
Times.

11

Sed hoc tamen nobis graue,
Si ignauiam tuam moriendum est propter.
Quod æquum erat te à nobis præstantioribus pati,
Si Iupiter æquum haberet erga nos animum.

12

Vim uerò facies nequaquam: aut patieris maiorem,
Cum fortunæ tibi flatus permutatus fuerit.

13

An non occasionem dicendi præstantes
Mortalium habent, & si tardus quis fuerit ad dicendum?

14

Non enim rectè sapit ciuitas
Seditione laborans, & malis consultationibus.

15

Amicos enim propter
Iras iustas amicos habere conuenit.

8 Amphitryonis ad Lycum, quòd ubique exteræ gentes sint testes præclarorum operum Herculis.

9 Eiusdem ad eundem, apud quem uindicat à contemptu arma Herculis, arcum & sagittas, tanquam arma expeditissima, tutissima, faciliaq; portatu.

10 Eiusdem ad eundem, uolentem interficere Herculis liberos.

11 Eiusdem: Tu quia malus es, iurè à nobis debebas interfici, si Iupiter secundum iusticiam omnia uellet fieri.

12 Eiusdem, ad eundem: Si uis omnino ad te rapere regnũ Thebanum, sine nos quæso inde exire uiuos.

13 Amphitryonis, uerbis obiurgantis Thebas ingratam urbem, quòd non seruarent liberos Herculis, per quem essent à Minyorum potentia liberati.

14 Chori senum, quòd malè fecerit ciuitas, recipiens Lycũ dominum, & ipsius potestati se submittens.

15 Megaræ, laudantis Chorum, quòd ex iusta causa irasceretur urbi.

16 Necessitati pugnans, stultè facere censendus est.

a In malis præterea rideri, ipsa morte grauius est.

* Pro ὃ ἐμοί.

17 Si omnino moriendũ, honestè id faciendum est, ut posteris honestam nostri memoriam relinquamus.

18 Magni uiri malè audiunt apud hostes, propter liberos, si uel eos in aduersis deseruerint: uel si liberi ab ipsorũ uirtutibus degenerarint, ut dicitur, ἡρώων τέκνα πήματα.

19 Mortui non reuertuntur in uitam.

20 Malus uir hostis, bono nec metuendus, nec etiam ipsi cedendum.

b Correctio prioris sententiæ·præstat cedere hosti, quàm uitam amittere.

† Consilio melius uincas, quàm iracundia.

21 Exilio nihil grauius. Non exul curæ creditur esse Deo: ut in uersu Tyrtæi dicitur, in oratione quadam Lycurgi.

c Post tres sæpè dies piscis uilescit & hospes.

22 Fatalia mala superare uelle, conatus est irritus.

23 Homines in aduersis impatientia uicti, Deos iniusticię accusant.

d Pro προέδωκα.

e *Pro ἠπίστασο Atticè, ab ἐπίσταμαι, elisione σ, & contractione duarum uocalium in unã longã.*

24 Virtutes & præclara facta uirorum, decus sunt etiam mortuorum.

16

Τῷ δ' ἀναγκαίῳ τρόπῳ
ὃς ἀντιτείνει, σκαιὸν ἡγοῦμαι βροτόν.
ἡμᾶς δ' ἐπειδὴ δεῖ θανεῖν, θνήσκειν χρεὼν,
μὴ πυρὶ καταξανθέντας, a ἐχθροῖσι γέλων
διδόντας, * ὅ 'μοὶ τοῦ θανεῖν μεῖζον κακόν.

17

Ὡς οὐκ ἀνεκτὸν, δειλίας θανεῖν ὕπο.

18

Οἱ γὰρ εὐγενεῖς
κάμνουσι τοῖς ἐχθροῖσι, τῶν τέκνων ὕπερ.

19

Καὶ τίς θανόντων ἦλθεν ἐξ ᾅδου;

20

Ἥκιστα φεύγειν σκαιὸν ἄνδρ' ἐχθρὸν χρεὼν·
b σοφοῖσι δ' εἴκειν, καὶ τεθραμμένοις καλῶς.
ῥᾷον † γὰρ αἰδοῦς ὑπολαβὼν, φίλ' ἂν τελοῖς.

21

Ἀλλὰ καὶ τόδ' ἄθλιον,
πενίᾳ σὺν οἰκτρᾷ περιβαλεῖν σωτηρίαν.
c ὡς τὰ ξένων πρόσωπα φεύγουσιν φίλοι,
ἓν ἦμαρ ἡδὺ βλέμμ' ἔχειν φασὶν μόνον.

22

τὰς τῶν θεῶν γὰρ ὅστις ἐκμοχθεῖ τύχας,
πρόθυμός ἐστιν· ἡ προθυμία δ' ἄφρων.
ὃ χρὴ γὰρ, οὐδεὶς μὴ θεῶν θήσει ποτέ.

23

Σὺ δ' ἦσθ' ἄρ' ἥσσων ἢ δόκεις εἶναι φίλος.
ἀρετῇ σε νικῶ, θνητὸς ὢν, θεὸν μέγαν.
παῖδας γὰρ οὐ d προὔδωκα τοὺς Ἡρακλέους,
σὺ δ' εἰς μὲν εὐνὰς κρύφιος e ἠπίστω μολεῖν,
τἀλλότρια λέκτρα δόντος οὐδενὸς λαβών·
σώζειν δὲ τοὺς σοὺς οὐκ ἐπίστασαι φίλους.
ἀμαθής τις εἶ θεὸς, ἢ δίκαιος οὐκ ἔφυς.

24

Γενναίων δ' ἀρεταὶ πόνων
τοῖς θανοῦσιν ἄγαλμα.

16

Neceßitati uerò
Qui obnititur, læuum existimo hominem.
Nos uerò quoniam oportet mori, mori conuenit
Non igne ambustos, hostibus risum
Exhibentes: quod mihi ipsa morte maius malum.

16 Eiusdem, inopis omnis cõsilij, ad Chorum, ne patiatur se exuri ad aram, supplicem cum liberis, quemadmodum minatus erat Lycus.

17

Itaq; non tolerabile, per timiditatem mori.

17 Eiusdem, ad eundem: honestè moriendum.

18

Generosi enim
Malè audiunt apud hostes, propter filios.

18 Eiusdem, quòd Hercules malè auditurus sit ob non seruatos liberos.

19

Et quis mortuorum reuersus est à Plutone?

19 Eiusdem, non esse sperandũ ut Hercules reuertatur ab inferis.

20

Minimè fugere improbum uirum hostem conuenit:
Sapientibus uerò cedere, & educatis honestè.
Facilius enim per uerecundiam monens, grata effeceris.

20 Eiusdem cõsilium, ut supplici uoce rogent Lycum, ut saltem uiuos è terra dimittat.

21

Verùm etiam hoc miserum,
Paupertate cum miserabili acquirere salutem.
Quoniam hospitum uultum fugiunt amici,
Vnum diem gratum aspectum habere aiunt solum.

21 Eiusdem, reijcientis consilium de exilio, cum eo nihil sit miserius.

22

Qui à dijs sunt etenim, quicunq; perferre conatur casus,
Fortis est: sed fortitudo hæc caret prudentia.
Quod enim facto opus est, nullus deorũ nõ efficiet unquã.

22 Eiusdem ad Chorũ, ut potius unà moriatur fortiter, quàm ut turpe quippiam committant, indignum fortitudine Herculis.

23

Tu utiq; eras deterior, quàm credebaris esse, amicus.
Virtute te supero, mortalis existens, Deum magnum.
Filios enim non prodidi Herculis.
Tu uerò ad cubilia quidem occultus nouisti uenire,
Aliena coniugia concedente nemine accipiens:
Seruare autem tuos nescis amicos.
Rigidus quispiam es Deus, aut iniquus es.

23 Amphitryonis ad Iouem. Ei indignatur, quòd deserat filios Herculis in calamitate maxima.

24

Fortium enim uirtutes laborum
Mortuis decus sunt.

24 Chori, celebrantis laudes Herculis, qui tunc mortuus putabatur.

25 Vita mortalium breuis est, uolucris, & pendula: quemad modum apud Horatium dicitur, de mortalium iucūditate.

25

Μικρὰ μὲν τάδε τοῦ βίου.

26 Spes sæpè frustratur homines.

a Fortuna inconstans, leuis & mobilis. Circulus enim sunt res hominum, nec quisquā antè finem uitæ beatus prædicandus est.

b Diuitiæ & gloria nemini stabiles sunt.

26

Ὡς ἐλπίδας μὲν ὁ χρόνος οὐκ ἐπίσταται
σώζειν, τὸ δ' αὑτοῦ σπουδάσας, διέπτατο.
a ὁρᾶτέ μ' ὅσπερ ἦν περίβλεπτος βροτοῖς,
ὀνομαστὰ πράσσων, καί μ' ἀφείλεθ' ἡ τύχη,
ὥσπερ πτερὸν πρὸς αἰθέρ' ἡμέρᾳ μιᾷ.
ὁ δ' b ὄλβος ὁ μέγας, ἥ τε δόξ' οὐκ οἶδ' ὅτῳ
βέβαιός ἐστι. χαίρετ'· ἄνδρα γὰρ φίλον
πανύστατον νῦν ἥλικες δεδόρκατε.

27 Fœminæ miserabiliores maribus.

27

Τὸ θῆλυ πως μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων.

28 Infelicium nemo amicus est.

28

Οὕτω δ' ἀπόντες ἐσπανίζομεν φίλων;
φίλοι γὰρ εἰσὶν ἀνδρὶ δυστυχεῖ τίνες;

29

Ἄφιλον, ἵν' αὖθίς σοι λέγω, τὸ δυστυχές.

30 Vxor, liberi, parentes, omnibus rebus, post Deum, præferendi.

† Pro χαιρέτωσαν, Atticè. In comœdijs Aristophanis passim extant eius casus exempla.

30

Τῷ γάρ μ' ἀμύνειν μᾶλλον, ἢ δάμαρτι, χρή,
καὶ παισί, καὶ γέροντι; † χαιρόντων πόνοι.
μάτην γὰρ αὐτοὺς τῶνδε μᾶλλον ἤνυσα.

31 Parentes, uxor, liberi, non negligendi, sed iuuandi.

31

Δίκαια, τοὺς τεκόντας ὠφελεῖν τέκνα,
πατέρα τε πρέσβυν, τήν τε κοινωνὸν γάμων.

32 Magistratus est, bonos honoribus, malos uerò pœnis afficere.

32

Πρὸς σοῦ μὲν ὦ παῖ, τοῖς φίλοις εἶναι φίλον,
τάτ' ἐχθρὰ μισεῖν.

33 Omnes homines cùm summi tum infimi, pauperes cum diuitibus, amant suos liberos.

33

Πάντα τἀνθρώπων ἴσα.
φιλοῦσι παῖδας οἵ τ' ἀμείνονες βροτῶν,
οἵ τ' οὐδὲν ὄντες. χρήμασιν δὲ διάφοροι
ἔχουσιν, οἱ δ' οὔ. πᾶν δὲ φιλότεκνον γένος.

34 Iuuentus grata est, senium uerò onus grauius Aetnæ scopulis.

34

Α νεότας μοι φίλον ἄ-
χθος. τόδε γῆρας, αἰεὶ
βαρύτερον αἴτνας σκοπέλων
ἐπὶ κρατὶ κεῖσαι,

Βλεφάρων

25

Breuis quidem hæc uita.

25 Amphitryonis, ad Chorũ senum, cum iam interficiendus à Lyco, precatur ut uitã, quæ aliàs breuis est, sine tristitia semper transigant.

26

Quoniam spes quidem tempus nescit
Seruare: hoc sui gratia qui affectat, frustratur.
Aspicite me, qui eram conspicuus mortalibus,
Præclara peragens, & me deiecit fortuna
Veluti plumam ad æthera una die.
Sed diuitiæ magnæ, & gloria, nescio cui
Stabiles sint. Valete. uerum enim amicum
Vltimò nunc, ô æquales, uidetis.

26 Eiusdem ad eundem, de fortunæ inconstantia.

27

Fœminæ enim quodammodo miserabiliores maribus.

28

Sic uerò absentes carebamus amicis?
Amici sunt uerò infelici qui 'nam?

28 Herculis, reuersi præter expectationem ab inferis, cum iam uxor cum liberis seneque patre abducendi essent ad mortem: & quærentis, an in his malis se absente fuissent deserti ab amicis.

29

Caret amicis (ut iterum tibi dicam) infelicitas.

29 Megaræ, respondentis Herculi.

30

Cui enim me opem ferre potius, quàm uxori, conuenit,
Et filijs, & seni? Valeant labores:
Frustra enim eos præ ijs confeci.

30 Herculis ad uxorem, patremq; senem, quòd relictis rebus omnibus uelit depellere ab ipsis præsentem calamitatẽ.

31

Aequum est, parentes adiuuare liberos,
Patremq; senem, & participem nuptiarum.

31 Eiusdem Herculis, in eandem sententiam.

32

Tuum quidem est, ô fili, amicis esse amicum,
Et inimica odisse.

32 Amphitryonis, ad Herculem.

33

Omnes res hominum pares sunt.
Amant liberos, quiq; præstantes sunt mortalium,
Quiq; obscuri. pecuniarum autem expetentes alij
Sunt, alij uerò non: omne uerò amat liberos genus.

33 Herculis, de liberis suis, adhærentibus præ gaudio ipsi redeunti ab inferis.

34

Ipsa iuuenta mihi gratum
Pondus: sed senecta semper
Grauius Aetnæ scopulis
Capiti immines,

34 Chori senum uerba sunt, quibus prædicat felices iuuenes, miseros uerò senes.

βλεφάρων σκοτεινὸν
φάρος ἐπικαλύψαι.

a Ipsa iuuentus præstat omnibus regni opibus, propterea quòd omnia commoda secum ferat, senectus uerò mala cuncta secum afferat.

[a] μή μοι μήτ' Ἀσιήτιδος
τυραννίδος ὄλβος εἴη,
μὴ χρυσοῦ δώματα πλήρη,
τὰς ἥβας ἀντιλαβεῖν,
ἃ καλλίστα μὲν ἐν ὄλβῳ,
καλλίστα δ' ἐν πενίᾳ.
τὸ δὲ λυγρὸν φόνιόν τε γῆρας

b Seruitutis execratio & detestatio.

μισῶ· κατὰ [b] κυμάτων
δ' ἔρροι, μηδέ ποτ' ὤφελεν
θνατῶν δώματα καὶ πόλεις
ἐλθεῖν, ἀλλὰ κατ' αἰθέρ' ἀεὶ
πτεροῖσι φορείσθω.

c Votum: utinam licuisset bonis bis iuuenes fieri, malis uerò semel uiuere: notam, discernentem inter bonos & malos.

εἰ δὲ [c] θεοῖς ἦν ξύνεσις,
καὶ σοφία κατ' ἄνδρας,
δίδυμον ἂν ἥβαν ἔφερον,
φανερὸν χαρακτῆ-
ρ' ἀρετᾷ, ὅσοισι

d Pro *μέτεστι*. præpositiones enim transferentes accentum, pro uerbis usurpantur: ut *πέρι* pro *περίεστι*, *ἄνα* pro *ἀνάστηθι*, apud Sophoclem in Aiace.

[d] μέτα· καὶ θνατοὶ ἐς
τὰς αὐγὰς πάλιν ἁλίου
δισσοὺς ἂν ἔβαν διαύλους.
ἁ δυσγένεια δ' ἁπλοῦν ἂν
εἶχε ζωᾶς βιοτάν,
καὶ τῷδ' ἦν τούς τε κακοὺς ἂν
γνῶναι, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς
ἴσον, ἅτ' ἐν νεφέλαισιν ἄστρων
ναύταις ἀριθμὸς πέλει.
νῦν δ' οὐδεὶς ὅρος ἐκ θεῶν
χρηστοῖς, οὐδὲ κακοῖς σαφής,

e Omnis hominum uita circa opes congerendas est occupata.

ἀλλ' [e] εἱλισσόμενός τις αἰὼν
πλοῦτον μόνον αὔξει.

35 Senum prudentia. Et uetulo latrante cane, prospectandum: ut dicitur.

35

Ἔτι τοι γέρων ἀοιδὸς,
κελαδεῖ μναμοσύναν.

36 Bonæ res, præclaram laudis materiam subministrant.

36

τὸ γὰρ εὖ
τοῖς ὕμνοισιν ὑπάρχει

Oculorum tenebricosum
Amictum obtegens.
Non mihi neq; Asiatici
Regni diuitiæ sint,
Non auri domus plena,
Pro ipsa iuuentute,
Quæ pulcherrima quidem in diuitijs,
Pulcherrima autem in paupertate.
Sed triste lætaleq; senium
Odi: per fluctus uerò
Pereat, neque unquam debet
Mortalium ad domos & ciuitates
Redire, sed per æthera semper
Alis feratur.
Quòd si dijs esset prudentia,
Et sapientia apud homines,
Geminam sanè iuuentam attulissent,
Manifestam notam
Virtutis, quibus
Adfuerit: & mortales
Ad splendores iterum solis
Duplices utique iuissent cursus.
Sed ignobilitas simplicem
Haberet uitæ modum:
Et hac nota & improbos
Et bonos cognoscere
Aequum esset, ueluti in nubibus astrorum
Nautis numeratio existit.
Nunc uerò nullus ex dijs iudex,
Bonis neque est, neque malis certus:
Verùm fraude utens quadam uita
Diuitias tantum comparat.

35

Adhuc certè uetulus cantor,
Cantat memoria dignum.

35 Chori lætantis, & canentis uictoriam Herculis.

36

Etenim bonam materiam
Cantionibus subministrat

36 Chori, celebrantis pręclara facta Herculis.

Iouis

διὸς ὁ παῖς, τῆς δ' εὐγενείας
πλέον ὑπερβάλλων.

37 Victores moderatè uti debent uictoria, sine fastu, crudelitate & tyrannide. ut dicitur: Bis uincit, qui se uincit in uictoria.

37

Χρῆν σε μετρίως, κ' εἰ κρατεῖς, πουδὴν ἔχειν.

38 Vt sementem feceris, ita metes.

38

Προσδόκα δὲ, δρῶν κακῶς,
κακόν τι πράξειν.

39 Quàm benè dispositum terris, ut dignus iniqui Consilij fructus primis authorib. insstet: ut in uersibus Claudiani indicatur.

a Magna uoluptas est aspicere dantem pœnas, qui nos læsit sine causa, hostem.

39

Βρόχοισι δ' ἀρκύων γνώσεται
ξιφηφόροισι, τοὺς πέλας δοκῶν κτενεῖν
ὁ παγκάκιστος. εἶμι δ' ὡς ἴδω νεκρὸν
πίπτοντ'. [a] ἔχει γὰρ ἡδονὰς θνήσκων ἀνὴρ
ἐχθρὸς, τίνων δὲ τῶν δεδραμένων δίκην.

40 Fortunæ inconstãtia: Hodiè qui erat maximus, cras est nullus.

40

Μεταβολὰ κακῶν.
μέγας ὁ πρόσθ' ἄναξ,
πάλιν ὑποστρέφει
βίοτον ἐς ἀΐδαν.
ἰὼ δίκα, καὶ θεῶν
παλίρρους πότμος.

41 Quæ quisque facit, ea etiam patitur.

b Dij ulciscentes improbos, testantur se esse Deos, & satis habere neruorum & roboris ad frenandos impios.

41

Καὶ γὰρ διώλλυσ᾽· ἀντάποινα δ' ἐκτίνων
τόλμα, διδοὺς γε τῶν δεδραμένων δίκην.
τίς [b] ὁ θεοὺς ἀνομίᾳ χραίνων, θνητὸς ὤν;
ἄφρονα λόγον οὐρανίων μακάρων
κατέβαλ᾽, ὡς ἄρ᾽ οὐ σθένουσι θεοί.

42 Dij sæpè sinunt grassari impios ad tempus, nec semper statim exaudiunt bonorũ preces contra impios.

c Aurum & felicitas superbos faciunt homines.

42

Θεοὶ θεοὶ τῶν ἀδίκων μέλουσι, καὶ τῶν
ὁσίων ἐπαΐειν.
ὁ [c] χρυσὸς, ἅτ' εὐτυχία
φρονεῖν βροτοὺς ἐξάγεται
δύνασιν ἄδικον
ἐφέλκων.

43 Deus ex felici citò potest infelicem facere.

43

Ταχὺ τὸν εὐτυχῆ μετέβαλε δαίμων.

44 De homine prorsus misero.

44

Οὐκ ἂν γ' εἰδείης ἕτερον πολυμοχθότερον,
πολυπλαγκτότερόν τε θνατῶν.

Iouis filius, egregia uerò facta
Magis excellens.

37

Conuenit te moderatè (& si uictor es) agere.

38

Expecta uerò, faciens malè,
Mali aliquid passurum.

39

Laqueis retium capietur
Ensiferis, proximos sperans interfecturum,
Peßimus ille. abeo uerò, ut uideam mortuum
Cadentem. præbet enim uoluptates, cum moritur uir
Hostis, cumq; soluit ob perpetrata pœnam.

40

Commutatio est malorum.
Magnus antea rex,
Iterum deflectet
Vitam ad Plutonem.
Hem iusticiam, & Deorum
Retrofluens fatum.

41

Etiam perdidisti. talionem uerò persoluens
Sustine, dans ob patrata pœnam.
Quis 'nam Deos iniquitate polluens, mortalis existens?
Stultum sermonem contra cœlites beatos
Elocutus est, quòd utiq; nulla potentia prædíti sint dij.

42

Dij ipsi impios cunctantur &
Pios audire.
Sed aurum & felicitas
Ad superbiam homines ducit,
Vim iniquam
Attrahens.

43

Citò felicem commutauit Deus.

44

Non facilè cognoscas alium magis laboriosum,
Et magis errabundum inter mortales,

37 Amphitryonis ad Lycum, accedentē ut interficeret Herculis familiam, ignarus de reditu Herculis.

38 Amphitryonis, de Lyco, quem non procul abesse uidebat ab infortunio.

39 Amphitryonis, iterum de Lyco, mox interficiendo ab Hercule, quē nescierat reuersum ab inferis, sed nūquam reuersurum putabat.

40 Chori senum, de Lyco malè perituro paulo pòst.

41 Chori, de Lyco interfecto ab Hercule, tunc cum id nunquam sperasset.

42 Eiusdem chori, de Lyco interfecto.

43 Chori, de Hercule, qui rabie subita ira Iunonis agitatus, propter abductum in lucē Cerberum, multa dira perpetrat.

44 Amphitryonis, de Hercule prorsus misero, ob interfectam furore uxorem cum liberis.

45 Veri amici in utraque fortuna, læta & aduersa, fidi atq; constantes manent.
46 Fortis uiri est, aduersa magno ferre animo.
47 Nullus amicus affricat alteri amico sua mala, suam calamitatem.
48 De uiro afflictissimo, & summis malis miserè presso.
49 Aduersa patienter ferenda, ne impatientia Deos nostra magis irritemus.
50 Pusillanimitas in aduersis non fortis, sed seruilis est hominis.
[a] Facilè omnes, cũ ualemus, recta consilia ægrotis damus.
51 Maiorum peccata sæpè puniuntur in posteris.
52 Satius est non esse fœlicẽ, quàm ex eo statu in peiorẽ deiici. *πᾶς γὰρ πένης ὢν μεγάλα κερδαίνει κακά*, *ut à* Siculo Epicharmo *dicitur*.
53 Etiam Ethnici pro magnis delictis, parricidijs & similib. magnas metuebant pœnas.
[b] De Ixione, quomodo apud inferos in rota positus, hortetur æterna uoce ad gratitudinem, ipse ingratus Ioui pro hospitio & conuiuio, est apud Pindarum in Pythijs. Eum locum transsumpserunt inde Virgilius cum Ouidio, & alijs quibusdam.
54 Nemo mortalium absolutè felix, ne dij quidẽ in cœlo.
[c] De concubitu Martis cum Venere, uxore Vulcani, extat apud Homerum in Odyssea, lepida narratio.
[d] Saturnus pater Iouis, à Ioue filio in uincula coniectus, deinde in exilium pulsus est: quemadmodũ id meminerunt cùm alij, tum maximè Hesiodus & Cicero cum Macrobio, qui eam fabulam exponunt. Lactantius quoque in libris contra gentes. Græci quoq; , qui idem argumentum tractarunt, Clemens Alexandrinus, Theophilus, Tatianus, & Iustinus.

45

Χάριν δὲ γηράσκουσαν ἐχθαίρω φίλων,
καὶ τῶν καλῶν μὲν ὅστις ἀπολαύειν θέλει,
συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοισι δυστυχοῦσιν, οὔ.

46

Ὅστις εὐγενὴς βροτῶν,
φέρει τὰ τῶν θεῶν γε πτώματ', οὐδ' ἀναίνεται.

47

Οὐδεὶς ἀλάστωρ τοῖς φίλοις ἐκ τῶν φίλων.

48

Εὗρες δέ γ' ἄλλους ἐν κακοῖσι μείζοσιν;

49

Ἴσχε τὸ στόμ'· ὡς μὴ μέγα λέγων, μεῖζον πάθῃς.

50

Θ. Εἴρηκας ὡς ἐπιτυχόντος ἀνθρώπου λόγους.
Ηρ. [a] σύ γ' ἐκτὸς ὢν γε συμφορᾶς, με νουθετεῖς.

51

Ὅταν δὲ κρηπὶς μὴ καταβληθῇ γένους
ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους.

52

Κεκλημένον δὲ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ,
αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν. ᾧ δ' αἰεὶ κακῶς
ἔστ', οὐδὲν ἀλγεῖ, συγγενῶν δύστηνος ὤν.

53

Ἐς τοῦτο δ' ἥξειν συμφορᾶς οἴμαι ποτὲ.
φωνὴν γὰρ ἥσει χθὼν ἀπεννέπουσά με
μὴ θιγγάνειν γῆς, καὶ θάλασσα μὴ περᾶν,
πηγαί τε ποταμῶν, καὶ τὸν ἁρματηλάτην
[b] ἰξίον' ἐν δεσμοῖσιν ἐκμιμήσομαι.

54

Οὐδεὶς δὲ θνητῶν ταῖς τύχαις ἀκήρατος,
οὐ θεῶν, ἀοιδῶν εἴπερ οὐ ψευδεῖς λόγοι.
οὐ [c] λέκτρα τ' ἀλλήλοισιν ὧν οὐδεὶς νόμος,
συνῆψαν; οὐ [d] δεσμοῖσι διὰ τυραννίδας
πατέρας ἐκηλίδωσαν; ἀλλ' οἰκοῦσ' ὅμως
ὄλυμπον, ἠνέσχοντό θ' ἡμαρτηκότες.

45
Beneficium enim senescens odi amicorum,
Et bonis quidem qui frui uult:
Vnà uerò nauigare cum amicis infelicibus, non.

45 Thesei, profecti ex Athenis ad Herculem, totum calamitosissimum.

45
Quicunque fortis est mortalium,
Fert deorum casus, neque respuit.

46 Eiusdem ad eundem, ut præsentem calamitatem forti ferat pectore.

47
Nullus malus genius amicis ab amicis.

47 Thesei ad Herculem, cũ nollet Thesea ad se accedere, ne cæde sua inquinaretur.

48
Inuenisti' ne alios in malis maioribus?

48 Herculis, ad Thesea.

49
Contine os, ne superbaloquens maius patiaris.

49 Thesei ad Herculem, ne impatientia impia Deos offendens, eos sibi magis iratos faciat.

50
Th. Dixisti seruilis hominis dictum.
Her. Tu quidem extra existens calamitatem, me mones.

50 Thesei ad Herculem, quẽ rogabat quò prorueret. ubi ipse respondit, ad mortem.

51
Cum enim fundamentum non iactum fuerit generis
Rectè, necesse est infelices esse posteros.

51 Herculis ad Thesea: Mei progenitores mali & impij fuerunt & parricidæ, ergo ipsorũ impietas in me redundat.

52
Dicto enim uiro felici olim,
Permutationes res tristis. cui uerò semper malè
Est, nil dolet, ex consuetudine infelix existens.

52 Herculis ad Thesea, quòd mutata fortuna, ubi non sit qui fuerit, uiuere non possit.

53
Ad hoc uenturum me calamitatis puto olim:
Vocem enim edet tellus, interdicens mihi
Non attingere terram, & mare non transire,
Fontesq; fluminum. & ipsum qui rotatur
Ixionem in uinculis imitabor.

53 Eiusdem ad eundem, de enormibus suis peccatis, ad quæ etiam sol expallescere & terra contremiscere posset.

54
Nullus enim mortalium fortunis illæsus est,
Neque deorum, poetarum si modò non falsa dicta.
An non lectos inter se illegitimè
Violarunt? an non uinculis propter tyrannidem
Patres dehonestarunt? sed habitant tamen
Olympum, & æquo animo tulerunt, cum peccarent.

54 Thesei, consolantis Herculem, ne grauius ferat præsentem calamitatem, cum ne dij quidem in cœlo malorum omnium expertes sint.

καίτοι τί φήσεις, εἰ σὺ μὲν θνητὸς γεγὼς
φέρεις ὑπέρφευ τὰς τύχας, θεοὶ δὲ μή;

55 Pulchrum decus est ciuibus, iuuare uirum bonum, auxilio indigentem.

55

Καλὸς γὰρ ἀστοῖς στέφανος ἑλλήνων ὕπο,
ἄνδρ' ἐσθλὸν ὠφελοῦντας, εὐκλείας τυχεῖν.

56 In rebus aduersis maximè opus est amicis.

56

Θεοὶ δ' ὅταν τιμῶσιν, οὐδὲν δεῖ φίλων.
ἅλις γὰρ ὁ θεὸς, ὠφελῶν ὅταν θέλῃ.

57 Dijs nulla scelera affingenda sunt, ut faciunt miseri poetæ.

a Deus nullius rei indiget.

57

Εγὼ δὲ τοὺς θεοὺς οὔτε λέκτρ', ἃ μὴ θέμις
στέργειν νομίζω, δεσμά τ' ἐξάπτειν χεροῖν,
οὔτ' ἠξίωσα πώποτ', οὔτε πείσομαι,
οὐδ' ἄλλον ἄλλου δεσπότην πεφυκέναι.
a δεῖται γὰρ ὁ θεὸς, εἴπερ ἔστ' ὄντως θεὸς,
οὐδενός, ἀοιδῶν οἵδε δύστηνοι λόγοι.

58 Correctio est consilij, de consciscenda sibi morte, quòd uiri timidi sit in malis adeò superari, ut etiam de morte consilium ineat: cum uiri fortis sit, constantia & fortitudine uincere quæcunque aduersa.

b Hercules in uita nunquã lachrymauit, quamuis ἀγαθοὶ ἀριδάκρυες ἄνδρες, ut est apud Homerum.

c Fortunæ seruiendum.

58

Ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
οὐδ' ἀνδρὸς ἂν δύναιθ' ὑποστῆναι βέλος.

59

Ατὰρ πόνων δὴ μυρίων ἐγευσάμην,
ὧν οὔτ' ἀπεῖπον οὐδὲν, οὔτ' b ἀπ' ὀμμάτων
ἔσταξα πηγὰς, οὐδ' ἂν ᾠόμην ποτὲ
εἰς τοῦθ' ἱκέσθαι, δάκρυ' ἀπ' ὀμμάτων βαλεῖν.
c νῦν δ', ὡς ἔοικε, τῇ τύχῃ δουλευτέον.

60 Etiam fortes debilitant mala & aduersa.

60

Καὶ τοὺς σθένοντας γὰρ καθαιροῦσι τύχαι.

61 Homini sæpè multa accidunt præter expectationem.

61

Ως εἰς τὸ λῆμα παντὸς ἦν ἥσσων ἀνήρ.

62 Amici fidi & constantes, omnibus opibus & potentiæ præferendi.

62

Οστις δὲ πλοῦτον, ἢ σθένος μᾶλλον φίλων
ἀγαθῶν πεπᾶσθαι βούλεται, κακῶς φρονεῖ.

Τέλος.

Sanè quid dices, ſi tu quidem mortalis exiſtens
Fers grauiter fortunas, dij uerò non?

55

Pulchrum enim ciuibus decus à Græcis,
Virum fortem dum adiuuant, conſequi gloriam.

56

Dijs enim, cum colunt, nihil opus eſt amicis.
Satis enim ipſe Deus, qui iuuat, cum uult.

57

Ego enim Deos non lectos illicitos
Amare puto, uinculáq; annectere manibus:
Neque dignum putaui unquam, neque credam,
Neque alterum alterius dominum eſſe.
Opus enim habet Deus, ſi modò eſt reuera Deus,
Nullius. Poetarum hi ſunt miſeri ſermones.

58

Calamitatibus enim quicunq; non obſiſtit,
Neque uiri poteſt ſuſtinere telum.

59

Sedenim labores infinitos guſtaui,
Quorum nihil omnino detrectaui, neque ab oculis
Stillaui fontes: neque credidiſſem unquam
Eò uenturum, lachrymas ab oculis ut eijcerem.
Nunc autem, ut apparet, fortunæ ſeruiendum eſt.

60

Etiam fortes debilitant fortunæ.

61

Certè contra propoſitum quauis re uincitur homo.

62

Quicunq; diuitias, aut potentiam potius quàm amicos
Bonos poſsidere cupit, malè ſentit.

FINIS.

55 Theſei, inuitantis Herculem, ut ad ſe proficiſcatur Athenas, ubi ipſi pollicetur bonorum ſuorũ dimidiatam partem: præterea etiam ipſi promittit, quòd poſt obitum tota Attica pro deo colere debeat.

56 Eiuſdem: Cuperem tibi cõtrà aliquid benefacere, nũc cum indiges: propterea quòd me uinctum ab inferis reduxiſti in uitam.

57 Herculis, refutantis uerba Theſei, quibus cum Herculem erigere uoluit, quòd etiã dij in cœlo ſint parricidæ.

58 Eiuſdem, quòd mortem ſibi conſciſcere decreuerit.

59 Herculis, qui deuenerat ad extrema mala, ad lachrymas, quas in omni uita, quamuis multa tuliſſet, tamen nunquam effuderat.

60 Theſei, de Herculis calamitate, qua confectus etiã progredi amplius nequibat.

61 Amphitryonis, de Hercule expugnato magnitudine malorum.

62 Herculis, de Theſeo, quẽ amicum conſtantem habet etiam in ultimis ſuis aduerſis: quod rarum eſt admodum.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE
Euripidis, quæ inscribitur Heraclidæ.

Iolaus, constans & fidus amicus & comes Herculis. *Eurystheus, mortuo Hercule, de instinctu Iunonis, eius liberos ex omni terra persequitur.* *Iolaus cum Heraclidis fit supplex Atheniensibus.* *Demophoō rex Atheniensium, tutatur Herculis familiam, cōtra uim Eurysthei.* *Præco minitatur bellum Atheniensibus, nomine Eurysthei.* *Oracula respondent, mactandā esse puellam nobilem pro assequēda uictoria.* *Macaria filia Herculis sponte se offert ad mortem, pro salute suorum & Atheniensium.* *Athenienses uincunt Eurysthea.* *Eurystheus captus, uiuus ad Alcmenē matrem Herculis à sene Iolao adducitur.*

IOlaus filius fuit Iphiclis, ex sorore Herculis natus. Is in iuuentute Herculi militanti & pugnanti contra uaria monstra, perpetuò ut indiuiduus comes affuit: & post obitum etiam eiusdem liberos nunquam, ut fidus amicus, iam senex & imbecillis, deseruit. Cū enim Eurystheus rex Gręciæ, qui ex instinctu Iunonis Herculem uarijs certaminibus obiecerat, eo fine ut aliquando periret, liberos quoq; Herculis iam mortui, eadem Iunone instigante pulsos ex omni terra persequeretur: cum ijs Athenas profectus, atque ibi ad aram confugiens, Atheniēsibus supplex factus est: cum Demophoon filius Thesei regnum administraret. Is Demophoon Heraclidas tutatus est: cum pręco Copreus ab Eurystheo missus, eos per uim ab ara supplices abstrahere, & interficiendos ad Eurystheū perducere uellet. Præco uerò cum uideret se re non confecta ad Eurystheum redire, bellum Atheniensibus minitatus est. Interim tamē Demophoon, ut uir pius, nihil cōtra iusticiam faciens, non putauit deserendos aut lædendos supplices, etiamsi bellum sibi parari propter pietatem uideret. Consultis ergo uatibus & oraculis, cum audiret conscribere contra se exercitum Eurysthea, responsum accepit: tunc uictoriam penes se futuram, si puellam aliquam de familia nobili mactaret. Iis dictis cum grauiter afflictus esset (neque enim propriam, neque ciuium cuiusquam propter exules & hospites cædendam putauit) Macaria filia Herculis, ut ciuitati deinde & sororibus & fratribus suis bene esset, mortem sponte sua obtulit. Ea generose mortua, Athenienses superiores in pugna hostibus, uictoria potiti sunt: capto à sene Iolao, ipso Eurystheo. qui uiuus ad Alcmenem matrem Herculis iam senio & dolore confectam adductus est, ut calamitatem hostis sui intuita, qui paulo antè fuerat potentissimus & superbissimus, haberet quo oblectaretur: & prioris mali etiam obliuisceretur, liberata cum suis è periculis præsentibus.

PERSONAE *Fabulæ.*

Iolaus, filius Iphiclis', natus ex ſorore Herculis.

Copreus, præco ab Euryſtheo miſſus, ad abducendos Heraclidas, ſupplices factos Athenienſibus.

Chorus ſenum Athenienſium.

Demophoon, rex Athenarum, filius Theſei.

Macaria, filia Herculis.

Nuncius, qui nunciat Alcmenæ cæſos eſſe hoſtes, capto Euryſtheo.

Euryſtheus, rex Mycenarum, qui de Iunonis inſtinctu non tantum Herculem uiuum multis periculis & laboribus exercuerat, ſed etiam mortui liberos ex eiuſdem odio perſequi non deſinebat. Oderat autem Iuno Herculem, & familiam eius (quòd Hercules natus eſſet ex concubitu Iouis mariti ſui) cum Alcmena matre Herculis, ut fabulantur poetæ.

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ= ΔΙΑΣ Ἣ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΗΡΑΚΛΕΙΔΑΙ.

1 Diuersa hominum studia, diuersæ quoque uoluntates.

1

Αλαι ποτ' ἐστὶ τοῦτ' ἐμοὶ δεδογμένον,
ὁ μὲν δίκαιος τοῖς πέλας πέφυκ' ἀνήρ.
ὁ δ' εἰς τὸ κέρδος λῆμ' ἔχων ἀνειμένον,
πόλει τ' ἄχρηστος, καὶ συναλλάσσειν βαρὺς,
αὑτῷ δ' ἄριστος.

2 Veri amici constantes & si di sunt in utraque fortuna.

2

Ἐγὼ δὲ σὺν φεύγουσι συμφεύγω τέκνοις,
καὶ σὺν κακῶς πράσσουσι συμπράσσω κακῶς.

3 Magnis & potentibus in mundo magis adhæremus homines, quàm exulibus, pauperibus & contemptis.

3

Οὐ γάρ τις ἐστὶν, ὃς πάροιθ' αἱρήσεται
τὴν σὴν ἀχρεῖαν δύναμιν, ἀντ' Εὐρυσθέως.

4 Supplices non lædendi, quòd iusticia supplicum mater id non sinat impunitum.

4

Εἰκὸς θεῶν ἱκτῆρας αἰδεῖσθαι ξένε,
καὶ μὴ βιαίᾳ χερὶ
δαιμόνων ἀπολείπειν σ' ἕδη.
πότνια γὰρ δίκα, τάδ' οὐ πείσεται.

5 Hospitum, exulum & pauperum & orphanorum supplicationes non negligendę.

5

Ξένων πρὸς τὸ πᾶν
ἄθεον ἱκεσίαν μεθεῖναι πόλει.

6 Consilia amplectens meliora, nec se immiscens alienis negocijs, sapienter facit.

6

Καλὸν δέ γ' ἔξω πραγμάτων ἔχειν πόδα,
εὐβουλίας τυχόντα τῶν ἀμείνονος.

7 Amici præstantiores, cum datur optio, semper pro deterioribus eligendi.

7

Μήδ' ὅπερ φιλεῖτε δρᾶν,
πάθῃς σὺ τοῦτο, τοὺς ἀμείνονας πάρον
φίλους ἑλέσθαι, τοὺς κακίονας λάβῃς.

8 Altera pars etiam audienda, quemadmodum Alexādrū suo quodam gestu id monere uoluisse legimus. & in uersu ueteri dicitur, μηδὲ δίκην δικάσῃς πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.

8

Τίς ἂν δίκην κρίνοιεν, ἢ γνοίη λόγον,
πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῆ.

9 Satius est mori, quàm turpiter & cum ignominia aliqua uiuere.

9

Ἡ γὰρ αἰσχύνη, βάρος

EX TRAGOEDIA
QVAE VOCATVR
HERACLIDAE.

1

IAmpridem est hæc mea sententia:
Alius quidē iustus proximis existit uir,
Alius uerò ad lucrum studium habens intentum,
Et Reipub. inutilis est, & ad consuetudinem grauis,
Sed sibi ipsi utilissimus.

1 Iolai, qui ne in aduersis quidem deseruit familiam Herculis.

2

Ego uerò cum fugientibus unà fugio liberis:
Et cum malè habentibus habeo unà malè.

2 Iolai: Sum idem exulibus Heraclidis, qui fui in fortuna prospera.

3

Non enim quisquam est qui potius eliget
Tuam imbecillem potestatem, quàm Eurysthei.

3 Coprei, pręconis Eurysthei, ad Iolaum exulem, ut se tradat Eurystheo, nec speret auxiliū à quoquam, cum sit exul.

4

Decet deorum supplices uereri, ô hospes,
Et non uiolenta manu
Deorum negligere te templa:
Veneranda enim Dice dea hæc non patietur.

4 Chori, ad Copreum præconem, ne uiolet, aut ab ara auellat Heraclidas cum Iolao, Atheniensium supplices.

5

Hospitum ad rem quamlibet,
Impium, supplicationem negligere ciuitatem.

5 Eiusdem, supplices non esse negligendos.

6

Imò bonum, extra negocia habere pedem,
Consilium sequentem melius.

6 Coprei præconis ad Chorum: si non dabit mihi eos captiuos, accerset uobis malum, bello tentati ab Eurystheo.

7

Neque quod soletis facere,
Facias tu hoc, præstantiores cum liceat
Amicos eligere, deteriores capias.

7 Coprei præconis ad Demophoontem regē Atheniensium, ne propter supplices inimicum sibi faciat Eurystheum regem potentem.

8

Quis sententiam ferret, aut cognosceret causam,
Antequam ab ambobus sermonem didicerit certum?

8 Demophoontis, respōdentis præconi, nihil esse pronunciandum, nisi utraque pars sit audita.

9

Turpitudo enim, tædium

9 Iolai, de Atheniensibus, quòd, quia turpia oderint, non sint traditurí Heraclidas Eurystheo.

τοῦ ζῆν πρὸς ἐσθλοῖς ἀνδράσι νομίζεται.

10

10 Laus nimia odiosa sæpè est, & ingrata, suspecta quoq; præterea.

Καὶ γὰρ οὖν ἐπίφθονον
λίαν γ' ἐπαινεῖν ἐστι, πολλάκις δὲ δὴ
καὐτὸς βαρυνθεὶς, οἶδ' ἄγαν γ' αἰνούμενος.

11

11 Supplices nõ negligẽdi.

Σοὶ γὰρ τόδ' αἰσχρὸν χωρὶς, ἔν τε πόλει κακὸν,
ἱκέτας, ἀλήτας, συγγενεῖς (οἴμοι κακῶν,
βλέψον πρὸς αὐτοὺς, βλέψον) ἕλκεσθαι βίᾳ.

12

12 Virtus sæpè uincitur malis, calamitate & fortuna iniqua.

τὴν δ' εὐγένειαν τῆς τύχης νικωμένην,
νῦν δὴ μάλιστ' ἐσεῖδον.

13

13 Supplices non iniuria afficiendi.

Καὶ πῶς δίκαιον τὸν ἱκέτην ἄγειν βίᾳ;

14

14 Deorum templa & aræ apud ueteres omnibus commune asylum erant.

Ἅπασι κοινὸν ῥῦμα δαιμόνων ἕδρα.

15

15 Præcones apud ueteres nõ licebat lædere sine periculo.

a Nemini iniustè facienti parcendum, seu præco ille, seu quicunque alius fuerit.

Μὴ πρὸς θεῶν κήρυκα τολμήσεις θένειν.
Δη. εἰ a μή γ' ὁ κῆρυξ σωφρονεῖν μαθήσεται.

16

16 Vnus uir, nullus uir.

Στείχω. μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.

17

17 Dum licet consulendum, & quæ oportet fieri curanda sunt.

Ὥρα προνοεῖν, πρὶν ὅροις πελάσαι
στρατὸν ἀργείων.

18

18 Præcones & nuncij libenter mentiuntur, solent exaggerare etiam minima.

Πᾶσι γὰρ οὗτος κήρυξι νόμος,
δὶς τόσα πυργοῦν τῶν γινομένων.

19

19 Nihil possunt habere liberi preciosius, quàm à patre bono natos esse.

b Vxor bona ducenda propter liberos, ne ijs affricetur opprobrium.

c A bonis natum esse, in calamitate plures amicos reperit, quàm à malis parentib. ortum habere.

Οὐκ ἔστι τοῦδε παισὶ κάλλιον γέρας,
ἢ πατρὸς ἐσθλοῦ κἀγαθοῦ πεφυκέναι,
b γαμεῖν τ' ἀπ' ἐσθλῶν. ὃς δὲ νικηθεὶς πόθῳ
κακοῖς ἐκοινώνησεν, οὐκ ἐπαινέσω,
τέκνοις ὄνειδος οὕνεχ' ἡδονῆς λιπεῖν.
τὸ c δυστυχὲς γὰρ ηὑγένει' ἀμύνεται,
τῆς δυσγενείας μᾶλλον.

20

Ἐξ ἐσθλῶν δὲ φὺς,
οὐδὲν κακίων τυγχάνεις γεγὼς πατρός,

παύρων

Vitæ apud bonos uiros existimatur.

10

Etenim inuidiosum est,
Nimis laudare. Sæpenumero iam
Etiam me grauatum noui, nimis laudatum.

11

Tibi enim hoc turpe priuatim, & publicè malum,
Supplices, profugos, cognatos (hem mala,
Respice ad illos, respice) trahi per uim.

12

Ipsam uerò uirtutem à fortuna uinci,
Nunc potissimum uideo.

13

Et quomodo æquum, supplicem abducere per uim?

14

Omnibus commune asylum deorum ara.

15

Ne per Deos præconem ausis uerberare.
De. Nisi præco rectè agere discat.

16

Abeo: Vnius enim manus imbecillis pugna.

17

Tempus est prospiciendi, antequam terminos accedat
Exercitus Græcorum.

18

Omnibus enim hæc præconibus consuetudo est,
Bis tantum exaggerare, atque facta sunt.

19

Non est hoc liberis precium preciosius,
Quàm patre forti bonoq; natos esse,
Et cõnubiũ sortiri à probis & bonis. qui uerò uictus amo
Cum improbis commercium habet, non laudabo, (re
Liberis opprobrium uoluptatis gratia superari,
Infelicitatem enim probitas arcet
Magis quàm improbitas.

20

Ex bonis cum natus sis,
Nihilo deterior extitis patre,

10 Eiusdem, de ijsdem. de quibus præsentibus non uult plura dicere, ne laus odiosa appareat.

11 Iolai ad Demophoontem, ne sinat uiolari supplices.

12 Chori ad Demophoontẽ, ut misereatur Supplicum exulum & miserorum.

13 Demophoontis ad præconem Eurysthei.

14 Eiusdem, ad eundem.

15 Chori ad Demophoontẽ, minitantem mala Copreo præconi.

16 Coprei abeuntis, cum uideret se solum imbecilliorem esse, quàm ut posset abducere ab ara Heraclidas.

17 Chori ad Demophoontẽ, quem monet, abeunte iam præcone, & bellum minitante, dũ tempus est, rectè consulat suis rebus.

18 Eiusdem ad eundem: præco ad Eurystheũ reuersus, multa mẽtietur cõtra te, & ita exacerbabit Eurystheum.

19 Iolai ad liberos Herculis, quòd defendantur ab Atheniẽsibus, ideo quòd de parentib. sint nati fortibus & generosis, Hercule scilicet.

20 Iolai, agentis gratias Demophoonti Thesei filio, quòd patrias uirtutes retinens, misereretur Supplicum.

a Pauci liberi referunt uirtutes parentum: quemadmodum etiam in uersibus Homeri dicitur.

a παύρων μετ' ἄλλων. ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
εὕροις ἄν, ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.

21 Ad res feliciter gerendas plurimum confert Deus hominibus propitius, & non infensus.

21

Φημὶ δ' εἰς εὐπραξίαν
καὶ τοῦδ' ὑπάρχειν, θεῶν ἀμεινόνων τυχεῖν.

22 Magnificis & superbis uerbis non semper mouentur & terrentur homines.

22

Εἰ σὺ μέγ' αὐχεῖς, ἕτεροι
σοῦ πλέον οὐ μέλονται
ξεῖν' ἀργόθεν ἐπελθών.

23 Deus superbis resistit.

23

Ἀλλὰ τῶν φρονημάτων
ὁ Ζεὺς κολαστὴς τῶν ἄγαν ὑπερφρόνων.

24 Quæ quis facit, eadem etiam patitur.

24

Ἀλλ' ἢν δίκαια δρῶ, δίκαια πείσομαι.

25 Homines sapientes tractabiliores stultis. quare si nobis omnino contendendũ est, fiat id cum sapiente: sic citius & facilius contentio dirimetur.

† Pro μὴ ἀμαθεῖν.

25

Τοῖς σοφοῖς δ' εὐκτὸν, σοφῶν
ἔχθραν συνάπτειν, † μὴ μαθεῖν φρονήματι.
πολλῆς γὰρ αἰδοῦς, καὶ τύχης, τις ἂν τύχῃ;

26 Hostes metuere solent liberos iuuenes & fortes, eorũ quos ipsi iniuria affecerunt.

26

Δεινὸν γὰρ ἐχθροῖς, βλαστάνοντες εὐγενεῖς,
νεανίαι τε, καὶ πατρὸς μεμνημένοι
λύμας.

27 Fœminæ silentium & modestia, & domi manere, pulcherrimum ornamentum est.

27

Γυναικὶ γὰρ σιγή τε, καὶ τὸ σωφρονεῖν,
κάλλιστον, εἴσω δ' ἥσυχον μένειν δόμων.

28 Alijs pro nobis sollicitis & laborantibus, nos quoq; unà laborare & sollicitos esse, periculaq; unà subire conuenit.

* Præteritum passiuum infinitiui modi à σώζομαι.

b Liberi non debent sua aliqua ignauia parentum uirtutes deformare.

28

Τί φήσομεν γάρ, εἰ πόλεις μὲν ἄξιοι
κίνδυνον ἡμῶν οὕνεχ' αἱρεῖσθαι μέγαν,
αὐτοὶ δὲ προστιθέντες ἄλλοισιν πόνους,
παρὸν * σεσῶσθαι, φευξόμεθα μὴ θανεῖν;
οὐ δῆτ' ἐπεί τοι καὶ γέλωτος ἄξια,
στένειν μὲν ἱκέτας δαιμόνων καθημένους,
b πατρὸς δ' ἐκείνου φύντες, οὗ πεφύκαμεν
κακοὺς ὁρᾶσθαι. ποῦ τάδ' ἐν χρηστοῖς πρέπει.

29 Pauperes puellæ contemnuntur: & nemo cupit uxorẽ puellam pauperem, quemadmodum id Satyricus & Theognis sæpe taxant.

29

Τίς γὰρ κόρην ἔρημον ἢ δάμαρτ' ἔχειν,
ἢ παιδοποιεῖν ἐξ ἐμοῦ βουλήσεται;

Paucis cum alijs. Vnum etenim inter multos fortasse
Inuenias, qui non sit deterior patre.

21

Dico uerò, ad res feliciter agendas
Et hoc facere, Deos bonos habere.

21 Iolai ad Demophoontē, ne metuat, etiamsi Eurystheus exercitum ducat contra Athenas, cum bonam causam, & Deos opitulatores habeat.

22

Si tu magnificè loqueris, cæteri
Te pluris non curant,
O' † hospes ab Argis aduenìens.

22 Chori, de Eurystheo, uenturo cum exercitu ad abducēdos supplices.
† Id est, Eurystheu, rex Argiuorum.

23

Sed tamen animorum
Iupiter uindex est nimis superborum.

23 Iolai, de Eurystheo confidente & superbo.

24

Sed si iusta fecero, iusta patiar.

24 Demophoontis, ad Iolaū.

25

Sed sapientibus optandum est, cum sapiente
Inimicitiam habere, non cum stulto.
Multam enim reuerentiā, & fortunā, quis cōsequeretur?

25 Iolai, de Eurystheo, quòd homo sit impius & stultus.

26

Res acris enim est hostibus, germinantes fortes
Et iuuenes, & patris memores
Iniuriarum.

26 Demophoontis ad Iolaū, quòd Eurystheus non quærat perdere tam Iolaum quàm liberos Herculis.

27

Fœminæ enim & silentium & modestia,
Pulcherrimum donum, & intus tranquillam manere.

27 Macariæ, filiæ Herculis, ad Iolaum: apud quem ueniam petit, quòd ipsa puella egressa queratur de statu præsentiū rerum.

28

Quid dicemus enim, si ciuitas dignatur
Periculum nostri gratia suscipere magnum,
Nos ipsi uerò facessentes alijs negocia,
Cum liceat seruari, fugiamus non mori?
Minimè: quoniam etiam ridiculum esset,
Lugere nos supplices deorum sedentes:
Et à patre illo natos, à quo nati sumus,
Ignauos uideri. Vbi hæc apud bonos conuenientia essent?

28 Macariæ ad Iolaum, cui ultrò offert quòd uelit mori pro salute Athenarum, matris & fratrum suorum. uates enim consulti à Demophoonte de uictoria, responderunt, uicturos Athenienses Eurysthea, si mactassent de nobili genere puellam aliquam.

29

Quis enim uirginem pupillam aut uxorem habere,
Aut liberos suscipere ex me uolet?

29 Macariæ, uolentis mori pro suis, propterea quòd etiāsi uiuendum sit diutius, miserè & contemptam eam uiuere oporteat.

30 Satius honestè mori, quàm turpiter uiuere.

a Si nihilo melius habituri sumus post mortem in altera uita, sumus sanè longè miserrimi nos homines.

b Mors malorum omnium summum remedium.

32 Nemo sine uolũtate deorum est uel beatus, uel etiam ærumnosus, cum sit prouidentia, & dij curam gerant rerum humanarum.

c Vna aliqua domus nõ sem per fœlix fuit.

d Alius alia habet mala, quibus cum luctatur.

e Ex humili magna ad fastigia rerum Extollit, quoties uoluit fortuna iocari.

f Fatalia nemo sapientia effugiet.

33 Virtus, æterna gloria, laus & honesti nominis fama, laboribus, periculis & præclarè factis comparatur.

34 Senibus adest quidem uoluntas laborandi, facultas uerò abest.

35 Senes deficiunt corporis uires, animi uerò tũc primum incipiunt.

36 Nihil supra uires tentádũ.

37 Virorum est, prẹliari: mulierum uerò, domi manere, & res domesticas, liberos & familiam curare: quemadmodum apud Homerũ Hector sic monet Andromachen suam,

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε, ἱστόν τ' ἠλακάτην τε καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε, Ἔργον ἐποίχεσθαι, πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει. Iliad. σ.

38 Mars odit cũctatoré. De Fabio tamé dicitur apud Enniũ: Vnus homo nobis cunctando restituit rem, Non ponebat enim rumores ante salutem.

39 Senibus adest quidem uoluntas, sed deest facultas.

30

Εὕρημα γάρ τοι τὸ μὴ φιλοψυχοῦσ' ἐγὼ
κάλλιστον εὕρηκ', εὐκλεῶς λιπεῖν βίον.

31

Εἰ γὰρ ἕξομεν
κἀκεῖ μερίμνας οἱ θανούμενοι βροτῶν,
οὐκ οἶδ' ὅποι τις τρέψεται. τὸ γὰρ θανεῖν
b κακῶν μέγιστον φάρμακον νομίζεται.

32

Οὔτινά φημι, θεῶν ἄτερ, ὄλβιον,
οὐ βαρύποτμον ἄνδρα γενέσθαι,
c οὐδὲ τὸν αὐτὸν ἀεὶ βεβαίαι δόμον
εὐτυχίᾳ. d παρὰ δ' ἄλλον γ' ἄλλα
μοῖρα διώκει.
τὸν e μὲν ἀφ' ὑψηλῶν βραχὺν ὤκισεν,
τὸν δ' ἀλήταν εὐδαίμονα τεύχει.
f μόρσιμα δ' οὔτι φυγεῖν θέμις, οὐ σοφί-
ᾳ τις ἀπώσεται.
ἀλλὰ μάταν ὁ πρόθυμος, ἀεὶ πόνον
ἕξει γ'.

33

Α δ' ἀρετὰ βαίνει διὰ μόχθων.

34

Δρᾶν μὲν σύ γ' οὐχ οἷός τε, βούλεσθαι δ' ἴσως.

35

Δῆμα μὲν οὔπω στόρνυσι χρόνος
τὸ σόν, ἀλλ' ἡβᾷ· σῶμα δὲ φροῦδον.

36

Χρὴ γνωσιμαχεῖν τὴν ἡλικίαν,
τὰ δ' ἀμήχαν' ἐᾶν. οὐκ ἔστιν ὅπως
ἥβην κτήσῃ πάλιν αὖθις.

37

Ἀνδρῶν γὰρ ἀλκή, σοὶ δὲ χρὴ τούτων μέλειν.

38

Καὶ μάλιστ' ἄρης στυγεῖ
μέλλοντος.

39

Εἴθ' g ἦσθα δυνατὸς δρᾶν, ὅσον πρόθυμος εἶ.

40 Ἐστὶ

g Pro ἦς, Aeolicè. Aeoles enim personis in ης exeuntib. addunt θα, ut ἄπησθα pro ἄπης, τύπτῃσθα pro τύπτῃς.

30

Inuentum etenim hoc non uitæ cupida ego
Honestißimum inueni, gloriose mori.

30 Eiusdem, quòd satius sit honestè mori, quàm turpiter uiuere.

31

Si enim habituri sumus
Etiam illic ærumnas mortales hominum,
Haud noui quò quis se uertat. mors enim ipsa
Malorum maximum remedium existimatur.

31 Macariæ iam moriture, mactandæ pro salute Athenarum & Heraclidarum.

32

Nullum assero, exceptis dijs, beatum,
Non ærumnosum hominem extitisse:
Neque unam eandemq; familiam semper proceßisse
Felicitate. alium uerò alia
Parca consequitur.
Hunc quidem è sublimi tenuem collocauit,
Alium erronem felicem facit.
Fatalia uerò fugere non fas est: non per sapientiam
Aliquis repellet.
Sed frustra qui uelit, semper laborem
Habiturus est.

32 Chori, de Heraclidis miseris & calamitosis, cum Hercules rex fuerit potentissimus & beatissimus.

33

Sed ipsa uirtus uenit per labores.

33 Eiusdem, de Macaria moritura, quòd sibi paret æternã gloriã, dum moritur pro aliorum salute.

34

Agere fortiter tu non potis es, cupere uerò fortassè.

34 Famuli ad Iolaum, qui uolebat senex, & doloribus quãuis confectus, tamen prodire in aciem, cum Atheniensibus, contra Eurystheum.

35

Animum fortem quidem nondum sternit longæuitas
Tuum, sed pubescit: corpus uerò euanidum est.

35 Chori, ad eundem.

36

Conuenit suam infirmitatem agnoscere ætatem,
Impoßibilia uerò omittere minimè licet, ut
Pubertatem compares denuò.

36 Eiusdem, quo dehortatur eundem, ne conetur impossibilia.

37

Virorum enim pugna: tibi conuenit hos curare.

37 Iolai ad Alcmenam, quæ cum senẽ dehortabatur à proposito.

38

Maximè Mars odit
Cunctantem.

38 Famuli ad senem Iolaum, iturum in prælium.

39

Vtinam eßes tã potens ab benè agendũ, quàm es prõptus.

39 Eiusdem ad eundẽ, promptum quidem animo, sed imbecillem corpore.

40 Sita

40

Ἐστὶ δ᾽ γοῦν ὄλβιος, καὶ τόδ᾽ οὐκ ὀρθῶς ἔχον,
εὐψυχίας δύνησις. * οἰόμεσθα γάρ,
τὸν εὐτυχοῦντα πάντ᾽ ἐπίστασθαι καλῶς.

40 Ad summam, sapiens uno minor est Ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, rex denique Regum. Horat.

* Pro οἰόμεθα, Doricè. Dores enim interponunt σ, personis in θα exeuntibus.

41

Ζεύς μοι ξύμμαχος, οὐ φοβοῦμαι.

41 Dominus mihi adiutor, quid faciet mihi homo?

42

τῇ δὲ νῦν τύχῃ
Βροτοῖς ἅπασι λαμπρὰ κηρύσσει, μαθεῖν
τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν, πρὶν ἂν
θανόντ᾽ ἴδῃ τις· ὡς [a] ἐφήμεροι τύχαι.

42 Nemo beatus prædicandus ante finem uitæ.

a Felicitas humana diurna est, id est, leuis, pendula & uolucris. Id epitheton tribuit Pindarus cum Aristophane hominibus.

43

Παρ᾽ ἡμῖν μὲν οὐ γὰρ σοφὸν τόδε,
ἐχθροὺς λαβόντα μὴ ἀποτίσασθαι δίκην.

43 Hostes non uiui capiendi, sed statim interficiendi.

44

Χρὴ
ἀψευδὲς εἶναι τοῖσι γενναίοις στόμα.

44 Bonos & generosos uiros decet esse ueridicos.

45

Ἐμοὶ χορὸς μὲν ἡδύς, εἰ
λίγεια λωτοῦ χάρις ἐνὶ δαΐ,
εἴη δ᾽ εὔχαρις ἀφροδίτα.
τερπνὸν δέ τι, καὶ φίλων ἀ-
ρ᾽ εὐτυχίαν ἰδέσθαι
τῶν πάρος οὐ δοκούντων.

45 Quamuis res sint gratæ, lætitia in cõuiuio, Venus quoque moderata: tamen longè iucundius est uidere res amicorum commutatas in melius.

46

Πολλὰ γὰρ τίκτει
μοῖρα, τελεσσιδώτει-
ρ᾽, αἰών τε χρόνου παῖς.

46 Deus & tẽpus multa producunt & mutant.

47

Ἔχεις ὁδόν τινα ὦ πόλις,
δίκαιον, οὐ [b] χρή ποτε τόδ᾽ ἀφελέσθαι,
τιμᾶν θεούς. ὁ δὲ μὴ φάσκων,
ἐγγὺς μανιῶν ἐλαύνει,
δεικνυμένων ἐλέγχων
τῶν δ᾽. [c] ἐπίσημα γάρ τοι
θεὸς παραγγέλλει,
τῶν ἀδίκων παραιρῶν
φρονήματος αἰεί.

b Dij colendi sunt: qui uerò id negat, insanus est, cõuictus furoris proprijs uerbis, quib. negat colendos Deos.

c Deus resistens superbis, indicat se odisse superbiam, fastum, & alia quæ hæc comitari solent.

48 Συμφί-

40

Sita uerò est in diuitijs, idq; perperam fit,
Existimatio uirtutis. existimamus enim
Diuitem omnia scire rectè.

40 Iolai, de Eurystheo: Eurystheus, inquit, quamuis sit homo timidus & stultus, tamē metuitur & colitur propter potentiam.

41

Iupiter mihi auxiliator, non metuo.

41 Chori, sperantis uictoriā futuram penes Athenienses, iusta causa pugnantes.

42

Præsente uerò fortuna,
Mortalibus omnibus splendida prædicat, ut discant,
Illum qui beatus esse uidetur, non admirari, antequam
Mortuum uiderit quis: quoniam diurnæ sunt fortunæ.

42 Famuli, de Eurystheo, paulo antè potentissimo & superbissimo rege: nunc uerò uicto in prælio, & capto.

43

Apud nos quidem non sapienter factum hoc,
Vt is qui hostes caperet, non sumat supplicium.

43 Alcmenæ, interrogantis famulum, quare Iolaus non statim interfecerit Eurysthea captum.

44

Conuenit
Verum esse generosis & probis os.

44 Famuli ad Alcmenam, Tu promisisti mihi libertatem pro bono nuncio: ergo debes mihi id præstare. non enim decet generosos uiros mentiri.

45

Mihi chorus quidem gratus, si
Stridula tibiæ gratia in conuiuio.
Sit uerò decens Venus.
Iucundum uerò etiam, & amicorum
Vtique felicitatem uidere,
Eorum qui antea non sperabantur.

45 Chori, gaudentis propter Heraclidas, cæsos esse Eurysthea cum suis.

46

Sed enim multa gignit
Parca, quæ omnibus rebus finem imponit,
Et Aetas filia Saturni.

46 Eiusdem, quòd omnia possint fieri progressu temporis: Sic etiam felices possunt fieri infelices, & contrà.

47

Habes uiam quandam, ô ciuitas,
Conuenientem: non conuenit unquam hoc priuari,
Vt colas Deos. Qui negat uerò,
Ad insaniam uertitur,
Ostensis argumentis
Istis. Illustria enim exempla
Deus edit,
Iniustos priuans
Perpetua superbia.

47 Chori, hortantis Athenas ad pietatem & gratitudinem pro data uictoria.

48 Non omnia apta omnib. nec omnes apti ad omnia. Sūt itaque diuersæ naturæ, diuersa dona & studia: ut dicitur,

Trahit sua quenq; uoluptas.

49 Superbia & auaritia fugienda: & Deus inuocandus, ut abijs uitijs nos custodiat.

50 Dulcisimum est, hostem suum felicem, calamitosum aspicere.

51 Etiam hostes laudare debent uirtutes, quibus præditi sunt ij quos ipsi oderunt. ut in Publij Mimo dicitur: Etiā hosti est æquus qui habet in consilio fidem.

48

Συμφόρεται τὰ πολλὰ πολλοῖς.

49

Μή ποτ᾽ ἐμοὶ φρόνημα,
ψυχά τ᾽ ἀκόρεστος εἴη.

50

Ἐκ γὰρ εὐτυχοῦς,
ἥδιστον, ἐχθρὸν ἄνδρα δυστυχοῦντ᾽ ὁρᾶν.

51

Καὶ γὰρ ἐχθρὸς ὤν,
ἀκούσεταί γ᾽ ἐσθλὰ, χρηστὸς ὢν ἀνήρ.

Τέλος.

48
Conducunt alia alijs.

48. Eiusdem Chori uerba sunt.

49
Vtinam nunquam sit mihi spiritus insolens,
Et anima insatiabilis.

49 Eiusdem: optat sibi dari modestiã, quia Deus puniuit superbum & tumidum Eurysthea.

50
Ex felici enim,
Iucundißimum, hostem infelicem uidere.

50 Eiusdem ad eandem: adducimus tibi hostem, ut eius captiuitate te oblectes.

51
Namque quamuis hostis,
Audiet benè, uir bonus existens.

51 Eurysthei captiui, ad Alcmenẽ: apud quam laudat Herculem, ut uirum fortem.

FINIS.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE
Euripidis, quæ Alcestis inscribitur.

Apollo cœlo pellitur, propter interemptos à se Cyclopas, & exulat apud mortales.

Apollo Admeto, domino suo bono & amico, apud quem seruiebat, gratus est pro beneficio.

Alcestis uxor pro marito Admeto moritur.

Hercules cõmisso prælio cum morte, eripit morti Alcestim, uxorem Admeti, restituens eam marito.

Hercules tradit Admeto puellã custodiendam, donec redeat.

Admetus celebrat lætus nouas nuptias, cum rediuiua uxore.

ADmetus rex fuit Thessalorum. eius armenta nouem annis pauisse fertur Apollo, cum (quemadmodũ apud Euripidem ait) ob interfectos à se Cyclopas, qui fulmina fecerant, quibus filius eius Phaeton erat necatus, Olympo depulsus, humana specie apud mortales in pœnam exularet. Cum autem perhumaniter ab ipso Admeto, apud quem seruiebat, tractaretur, ad referendum tam benigno patrono & domino beneficiũ, à Parcis impetrauit, ut si eius fatalis dies adesset, hac lege mortem effugeret, si quis reperiretur qui illius uice mortem oppetere uellet. Recusantibus autem eam conditionem omnibus amicis, parentib. etiam quamuis essent decrepiti, uiciniq; morti & capulares: una Alcestis uxor morte sua uitam mariti redimere sustinuit. Cuius beneficij Admetus memor, perpetuos defũctæ uxoris fletus, luctus & mœrores consecrauit. Non multo pòst cũ hæc calamitas accideret, Hercules, qui tum circa domanda ubique terrarum monstra occupabatur, fortè accedens, & admonitus à ministro quodam, quæ Alcestidi acciderant, ad sepulchrum eius mortuæ proficiscitur: & commisso ibi cum morte prælio, tandem captam, & in suã potestatem redactã adigit, ut mortuam iam uitæ restituat. Quod ubi accidisset, eam quasi nouã quandam, & iuuenili forma indutam, ad Admetum adducit: rogatq; ut eam puellam, quæ in quodam certamine præmium uictoriæ sibi obtigisset, apud se custoditam seruet, donec redeat. Cum autem Admetus minimè decere pronũciaret, ut puella uenusta apud se tristẽ uiueret, & lugente demortuam coniugem, idq; officij seruandæ puellæ detrectaret, & tandẽ suam Alcestim esse agnosceret, lætus indicit choros & festos dies suis ciuibus. Habetq; hæc tragœdia exitum planè comicum.

PERSO-

PERSONAE *Fabulæ.*

Apollo.
Charon portitor, ſeu nauta apud inferos.
Chorus, conſtans ex ſenioribus.
Semichorus.
Famula Alceſtidis.
Alceſtis, uxor Admeti.
Famulus.
Admetus, maritus Alceſtidis.
Eumelus, filius Admeti.
Hercules Thebanus.
Pheres, pater Admeti.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-ΔΙΑΣ Ἥ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΑΛΚΗΣΤΙΣ.

1

σίου γὰρ ἀνδρὸς, ὅσιος ὢν ἐτύγχανε.

1 Sancti uiri sancta quoque domus est. qualis enim paterfamiliàs, talis plerunque solet esse familia.

2

Πάντας δ' ἐλέγξας καὶ διεξελθὼν φίλους,
πατέρα, γεραιάν θ' ἥ σφ' ἔτικτε μητέρα,
οὐχ εὗρε πλὴν γυναικὸς, ἥ τις ἤθελε
θανεῖν πρὸ 'κείνου

2 Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: & contrà.

3

Χρὴ τῶν ἀγαθῶν διακναιομένων
πενθεῖν, ὅστις χρηστὸς ἀπ' ἀρχῆς νενόμισται.

3 Bonis morientibus lugendum, ut in communi luctu, amisso communi scilicet bono.

4

Ἀλλ' οὐδὲ ναυκληρίαν
ἔσθ' ὅποι τις αἴας
στείλας, ἢ λυκίας,
εἴτ' ἐπὶ τὰς ἀνύδρους
ἀμμωνιάδας ἕδρας
δυστάνου παραλῦσαι ψυχάν.
a μόρος γὰρ ἀπότομος πλάθει,
θεῶν τ' ἐπ' ἐσχάραις.
οὐκ ἔχω 'πὶ τίνα
μηλοθύταν πορευθῶ.

4 Mortem nemini datur effugere, etiamsi quis se in turri concludat: quemadmodum à Demosthene dictum est: uel quocunque quis tandem fugiat, mors consequitur.

a Fatum nemo effugiet, quocunque etiam se abdat. Si ascẽdero in cœlum, illic es: si descendero ad infernum, ades: ut psalmista loquitur, de Dei ubique præsentia.

5

Πενθεῖν μὲν, εἴ τι δεσπόταισι τυγχάνει,
συγγνωστόν.

5 Boni & probi famuli, dominorum suorum incõmodis ut proprijs afficiuntur.

6

Πεπρωμένη γὰρ ἡμέρα βιάζεται.

6 Fatalis dies nullo pacto potest declinari.

7

Γυνή γ' ἀρίστη τῶν ὑφ' ἡλίῳ μακρῷ.

7 Laus piæ & honestæ matronæ.

8

Ἐν γῇ πατρῴᾳ τερπνὸν ἐκπλῆσαι βίον.

8 Dulcissimum est, in patria uitam suam exigere.

9

Οὐδὲ c τοὐπιὸν
κακὸν μεθίστη χρωτὸς οὐνειδῆ φύσιν.

9 Vir mulierq; fortis in utraque fortuna eundem animum, eandemq; constantiã obtinet.

c Pro τὸ ἐπιόν.

10 Κοὔτις

EX TRAGOEDIA
QVAE VOCATVR
ALCESTIS.

1

Ancti enim uiri, sancta erat.

2

Omnes uerò comprobans & explorans amicos,
Patrem, & anum quæ illum generauit matrem,
Non inuenit, præter uxorem, quæ uoluit
Mori pro illo.

3

Conuenit bonis pereuntibus
Lugere, quisquis rectè bonus existimatur.

4

Verùm neque nauigationem
Est qui terrarum uspiam
Instituens, aut ad Lyciam,
Aut ad aqua carentem
Iouis Harmonij sedem,
Infelicem liberare posset animam.
Mors enim tristis adpropinquat.
Deorum iuxta focos.
† Non habeo, ad quem
Sacerdotem proficiscar.

5

Dolere enim, si quid heris accidit,
Laudabile est.

6

Fatalis enim dies per uim instat.

7

Mulier longè optima earum quæ sunt sub lato sole.

8

In terra patria iucundum explere uitam.

9

Neque imminens
Malum immutauit corporis pulchram naturam.

1 Apollinis, de Admeti domo, quòd sanctè fuerit administrata ab Admeto, sanctitati & probitati studente.
2 Apollinis, quòd sola uxor Admeti sustinuerit mori pro marito Admeto.

3 Chori, de Alcestide Admeti coniuge moritura.

4 Idem de eadem, quòd omnibus moriendum, & nemo statutam mortis horam effugere posit.

† Id est, nullum noui seu sacerdotem, seu alium sanctum uirum, qui me è morte saluare posset.
5 Eiusdem Chori, de Alcesti de moritura pro marito.

6 Famuli ad Chorum, rogantem an Alcestis obierit.
7 Chori, respondentis famulo de Alcestide, honestissima fœmina.
8 Alcestidis, moriturae, & supplicatis dijs pro felicitate suorum liberorum.
9 Famuli ad Chorum, de eadem.

10 De magno uiro, principe seu rege blando, & omnibus amico, qui etiam (ut solemus dicere) puero loquitur.

10

Κοὔτις ἦν οὕτω κακός,
ὅν οὐ προσεῖπε, καὶ προσερρήθη πάλιν.

11 Satius est mori, quàm perpetuo dolore uitá redimere.

a Syncope, pro καταθανὼν, Aorist. β. à καταθνήσκω.

b Paulo pòst futurum est uerbi λανθάνομαι.

11

Καὶ [a] κατθανὼν τ' ἂν ὤλετ'. ἐκφυγὼν δ' ἔχει
τοσοῦτον ἄλγος, οὔποτ' [b] ἐκλελήσεται.

12 Non omnes famuli benè cupiunt dominis.

12

Οὐ γάρ τι πάντες εὖ φρονοῦσι κοιράνοις,
ὥστ' ἐν κακοῖσιν εὐμενεῖς παρεστάναι.

13 Dijs possibilia omnia, cũ sint cunctipotentes: quemadmodum est apud Hesiodum.

13

Θεοῖσιν εὐχώμεσθα· θεῶν
γὰρ ἡ δύναμις μεγίστη.

14 Nuptię plus habent aloes quàm mellis.

14

Οὔποτε φήσω γάμον εὐφραίνειν πλέον, ἢ λυπεῖν.

15 Amittens piam & honestá coniugem, tristissimam postea uitam uiuit.

15

Ὅς ἀρίστης ἀμπλακὼν ἀλόχου
ἔξω δ', ἀβίωτον τὸν ἔπειτα χρόνον βιοτεύσει.

16 Nihil est preciosius & charius uita.

16

Ψυχῆς γὰρ οὐδὲν ἐστι τιμιώτερον.

17 Nouerca liberis priorib. uipera nihilo clementior est.

c Pro ἐπιοῦσα.

17

Ἐχθρὰ γὰρ [c] ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις
τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.

18 Mater filiæ nuptæ magnũ in omnibus malis solatium.

18

Οὐ γάρ σε μήτηρ οὔτε νυμφεύσει ποτέ,
οὔτ' ἐν τόκοισι σοῖσι θαρσυνεῖ, τέκνον,
παροῦσ', ἵν' οὐδὲν μητρὸς εὐμενέστερον.

19 Multi uerbis, non autem re amici.

19

Λόγῳ γὰρ ἦσαν, οὐκ ἔργῳ φίλοι.

20 Amicorum conspectus gratus est, quocunque etiam adueniant tempore.

20

Ἡδὺ γὰρ φίλους
κἂν νυκτὶ λεύσσειν, ὅν τιν' ἂν παρῇ χρόνον.

21 Tempus mitigat ærumnas.

21

Χρόνος μαλάξει σ'. οὐδέν ἐσθ' ὁ κατθανών.

22 Mala multis communia, patienter ferenda.

d Omnibus hominibus semel moriendum.

22

Ἀδμῆτ' ἀνάγκη τάσδε συμφορὰς φέρειν.
οὐ γάρ τι πρῶτος οὐδὲ λοίσθιος βροτῶν,
γυναικὸς ἐσθλῆς ἤμπλακες. [d] γίγνωσκε δέ,
ὡς πᾶσιν ἡμῖν κατθανεῖν ὀφείλεται.

10

Et nullus erat adeò abiectus,
Quem non allocuta sit,& allocutionem receperit.

11

Et mortuus periisset utique. effugiens uerò,habet
Tantum dolorem,cuius nunquam obliuiscetur.

12

Minimè enim omnes benè cupiunt dominis,
Vt in malis beneuoli præstò adsint.

13

Dijs supplicemus. Deorum
Enim potentia maxima.

14

Nunquã dicam nuptias exhilarare plus,quàm tristificare.

15

Qui optima fraudatus uxore hac,
Non uiuendam in posterum amplius uitam uiuet.

16

Vita enim nihil est preciosius.

17

Inimica enim,consequens nouerca liberis
Prius genitis,uipera nihilo clementior est.

18

Minimè enim mater te tradet unquam nuptum,
Neque in partu tuo confortabit,ô filia,
Præsens: tum enim nil matre clementius.

19

Verbis enim erant,non reipsa amici.

20

Dulce enim est amicum
Etiam noctu uidere,quocunque aduenerit tempore.

21

Tempus mitigabit te.nihil est mortuus.

22

O' Admete,necessitas has calamitates ferre cogit.
Non enim primus,neque ultimus mortalium,
Muliere optima orbatus es. cognosce uerò,
Quòd omnibus nobis mori necessum est.

10 Famuli, de eadem, quòd moritura ualedixerit in ædib. singulis.

11 Eiusdem, quòd satius fuisset mori ipsum Admetũ,quàm amittere tot uirtutibus ornatam coniugem, cuius mortem uiuens doliturus sit perpetuò.

12 Famuli eiusdem, ad Chorum,quem laudat quòd afficiatur calamitate domus Admeti.

13 Eiusdem ad eundẽ,ut dijs supplicet, si fortè qua ratione inexpectata, Alcestis à morte præsenti liberari possit.

14 Chori de Admeto, cuius uxor fœmina optima & præstãtissima Alcestis iam erat moritura.

15 Eiusdem de eodem,in eandem sententiam.

16 Alcestidis, ad maritum Admetum.

17 Alcestis, quæ petebat ab Admeto,ne se mortua, liberis nouercam superinduceret.

18 Alcestidis iam moritura, ad filiam.

19 Admeti ad Alcestidẽ, de parentibus suis decrepitis, & tamen pro se mori recusantibus.

20 Eiusdem ad Alcestidem, ut mortua noctu in somnis sibi appareat.

21 Alcestidis, respondentis Admeto, dicenti quòd in maximo dolore sine illa sit uicturus.

22 Chori,consolantis Admetum,mortua iam Alcestide cõiuge.

23 Mala præuiſa minus nocent.

23

Κοὐκ ἄφνω κακόν τόδε
προσέπτατ᾽. εἰδὼς δ᾽ αὐτ᾽ ἐτειρόμην πάλαι.

24 Modeſta, pia & honeſta uxor in uita rarus theſaurus.

24

Τοιαύτας εἴη με κυρῆσαι
συνδυάδος φίλας ἀλόχου·
τοῦτο γὰρ ἐν γε βίῳ σπάνιον μέρος.

25 Mortui cum mortuis ſinẽdi, Die todten mit den todten.

25

Τεθνᾶσιν οἱ θανόντες· ἀλλ᾽ ἴθ᾽ ἐς δόμους.

26 Lætari apud triſtes non conuenit.

26

Αἰσχρὸν παρὰ κλαίουσι θοινᾶσθαι ξένους.

27 Conuiuantes & lætantes non debent intereſſe luctibus dolentium.

27

Οὐ πρέπει θοινωμένους
κλύειν στεναγμῶν, οὐδὲ λυπεῖσθαι ξένους.

28 Boni uiri etiam in luctu memores ſunt officij, ut hoſpites recipiant, & amicis beneficiant.

28

Τὸ γὰρ
εὐγενὲς ἐκφέρεται πρὸς αἰδῶ.
ἐν τοῖς ἀγαθοῖσι δὲ, πάντ᾽ ἔνεστι σοφίας.

29 Pijs debet bene eſſe: ita iudicat ratio. quare offenditur, quando contrarium euenire intelligit.

29

Πρὸς δ᾽ ἐμᾷ ψυχᾷ θάρσος ἧσται,
θεοσεβῆ φῶτα κεδνὰ πράξειν.

30 Aut bona & pia uxor ducenda, aut à nuptijs prorſus abſtinendum.

30

Φημὶ πιστοὺς γάμους
λύειν βροτοῖσιν, ἢ γαμεῖν οὐκ ἄξιον.

31 Summa felicitas & uoluptas parẽtum, relinquere poſt ſe hæredem: quemadmodum etiam apud Pindarum dicitur.

31

Καὶ μὴν ὅσ᾽ ἄνδρα χρὴ παθεῖν εὐδαίμονα,
πέπονθας. ἥβησας μὲν ἐν τυραννίδι,
παῖς δ᾽ ἦν ἐγώ σοι τῶνδε διάδοχος δόμων.
ὡς οὐκ ἄτεκνος κατθανὼν, ἄλλοις δόμον
λείψειν ἔμελλες ὀρφανὸν διαρπάσαι.

32 Nemo hominum libenter moritur, ſeu puer, ſeu ſenex ille fuerit: quemadmodũ idem docet apologus Aeſopicus, de ſene mortem aduocante.

32

Μάτην ἄρ᾽ οἱ γέροντες εὔχονται θανεῖν,
γῆρας ψέγοντες, καὶ μακρὸν χρόνον βίου.
ἢν δ᾽ ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται
θνήσκειν. τὸ γῆρας δ᾽ οὐκέτ᾽ ἔστ᾽ αὐτοῖς βαρύ.

33 Parentum officium educare liberos.

33

† Κἄθρεψ᾽, ὀφέλων.

† Pro καὶ ἔθρεψα, ἀ τρέφω.

34 Η μὴν

23
Neque repentè malum hoc
Aduolauit. ſciens uerò hæc, domitus ſum dudum.

24
Huiuſmodi liceat me adipiſci
Conuictricem charam uxorem:
Hæc enim in uita rara eſt pars.

25
Mortui ſunt mortui: ſed eas domum.

26
Turpe eſt apud plorantes epulari hoſpites.

27
Non conuenit epulantes
Audire luctus, neque triſtari hoſpites.

28
Ingenuitas enim tendit ad pudorem:
Inter bonos uerò omnia inſunt ſapientiæ.

29
Animæ uerò meæ confidentia inſidet,
Pium uirum bene habiturum.

30
Aſſero huiuſmodi nuptias
Vtiles eſſe mortalibus, aut non nubere dignum eſſe.

31
Atqui quæcunque uirum oportet accipere beatum,
Sortitus es. adoleuiſti quidem in imperio,
Filius ego tibi eram horum ſucceſſor domorum:
Itaque non orbus moriens, alijs domum
Relicturus eras orbam ad dirpiendum.

32
Fruſtra certè ſenes exoptant mori,
Senium incuſantes, & longum uitæ tempus:
Si uerò propè aduenerit mors, nullus uult
Mori. ibi ſenium non amplius eſt ipſis moleſtum.

33
Et te educaui ex officio.

23 Admeti, reſpõdentis Choro, quòd præſciuerit moriturã uxorem.

24 Chori, de Alceſtide moriente pro marito Admeto.

25 Admeti ad Herculem, uolentem abire ad alium hoſpitẽ, cum ipſum lugentem inuenisſet uxorem, & triſtem.

26 Herculis, reſpondentis Admeto.

27 Admeti, ducentis Herculem in locum in ædibus remotum & ſolum, ubi cibum caperet, ne audiret luctus ſuos, & familiæ, propter uxorem.

28 Chori, exponentis rationem, quare Admetus, quamuis funus haberet in ædibus, tamen receperit hoſpitio hoſpitem Herculem, fortè tunc aduenientem.

29 Eiuſdem, de eodem Admeto, pio, & conſtanter liberali, & benefico in hoſpites.

30 Pheretis patris ſenis, ad Admetum filium, quem beatũ prædicat, ob uxorem Alceſtidem, quæ pro marito mori ſuſtinuit.

31 Admeti, ad ſenem patrem ſuum Pheretem.

32 Eiuſdem ad eundem ſuũ patrem, cum quo expoſtulat, quòd quamuis iam capularis, tamen noluerit pro ſe filio ſuo mori.

33 Pheretis, ad Admetum filium.

34 Nemo libenter moritur, quamuis omnibus semel post breue tempus sit moriendum.

34

Ἡμῖν πολὺν γε τὸν κάτω λογίζομαι
χρόνον· τὸ δὲ ζῆν, σμικρὸν, ἀλλ' ὅμως γλυκύ.

35 Qui malè dicit, malè quoque & ipsus audiet: quemadmodum est apud Homerum, Hesiodum, Terentium quoq;, & aliquot alios.

35

Σίγα· νόμιζε δ', εἰ σὺ τὴν σαυτοῦ φιλεῖς
ψυχὴν, φιλεῖν ἅπαντας. εἰς ἡμᾶς κακῶς
δρῶν, ἀκούσῃ πολλὰ, κοὐ ψευδῆ κακά.

36 Quisque pro se mori debet, non alter pro altero.

36

Ψυχῇ μιᾷ ζῆν, οὐ δυοῖν ὀφείλομεν.

37 Dulcissima res est uita, quamuis misera & breuis.

37

Φίλον τὸ φέγγος τοῦτο τοῦ θεοῦ, φίλον.

38 Mortui non audiunt, nec intelligunt, quæcunque etiam conuicia.

38

Κακῶς ἀκούειν οὐ μέλει θανόντι μοι.

39 Si restat melior uita post hanc ærumnosam, uiuent in ea boni: qualis fuit & hæc Alcestis.

39

Εἰ δέ τι κἀκεῖ
πλέον ἔστ' ἀγαθοῖς, τούτων μετέχουσα.

40 Pia hera, familiæ, famulorum & famularum mater est.

40

Ἣ μοι πᾶσί τ' οἰκέταισιν ἦν
μήτηρ. κακῶν γὰρ μυρίων ἐρρύετο,
ὀργὰς μαλάσσουσ' ἀνδρός.

41

Οὗτος, τί σεμνὸν καὶ πεφροντικὸς βλέπεις;
οὐ ᵃχρὴ σκυθρωπὸν τοῖς ξένοις τὸν πρόσπολον
εἶναι, δέχεσθαι δ' εὐπροσηγόρῳ φρενί.

a Famulorum est, hospites amicè, non uerò inhumaniter accipere.

42 Omnibus moriendũ, neque quisquam mortalium certus est de crastino.

b Futura incerta. τὸ μέλλον ἀόρατον, dixit Isocrates.

c Pro καὶ ἔστι.

d Præsens dies quem uiuimus, pro certa habenda: futura uerò omnia pro incertis putanda sunt.

e Venus dea benigna mortalibus, non negligenda.

f Rectè monitis obtemperandum.

42

Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται.
κοὐκ ἔστι θνητῶν, ὅστις ἐξεπίσταται,
τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται.
b τὸ τῆς τύχης γὰρ ἀφανὲς, οἷ προβήσεται·
c κἄστ' οὐ διδακτὸν, οὐδ' ἁλίσκεται τέχνῃ.
ταῦτ' οὖν ἀκούσας, καὶ μαθὼν ἐμοῦ πάρα,
d εὔφραινε σαυτὸν, πῖνε· τὸν καθ' ἡμέραν
βίον λογίζου σὸν· τὰ δ' ἄλλα, τῆς τύχης.
e τίμα δὲ καὶ τὴν πλεῖστον ἡδίστην θεῶν
Κύπριν βροτοῖσιν· εὐμενὴς γὰρ ἡ θεός.
f τὰ δ' ἄλλ' ἔασον ταῦτα, καὶ πείθου λόγοις
ἐμοῖσιν, εἴπερ ὀρθά σοι δοκῶ λέγειν.

34

Profectò longum apud inferos reputo
Tempus : uita uerò breuis, sed tamen dulcis.

35

Tace : quin puta, si tu tuam ipsius amas
Animam, amare cunctos. In nos malè
Loqueris, audies multa, neque falsa mala.

36

Anima una uiuere, non duabus debemus.

37

Chara lux hæc Dei, chara.

38

Malè audire, non curæ est mortuo mihi.

39

Si uerò quid & illic
Plus restat bonis, horum particeps.

40

Quæ mihi omnibusq; famulis fuit
Mater. malis enim ab infinitis liberauit,
Iras placans mariti.

41

Heus tu, quid seuerùm & accuratùm cernis?
Non conuenit tetricum hospitibus famulum
Esse, sed accipere affabili animo.

42

Mortalibus omnibus mori decretum est.
Neque enim est mortalium, qui sciat,
Crastinam futuram diem an uicturus sit.
Ipsa fortuna enim obscura quò procedat,
Neque disci potest, neque deprehenditur ulla arte.
Hæc itaq; audiens & discens à me,
Exhilara teipsum, bibe: quæ hodiè datur,
Vitam existima tuam, cætera uerò fortunæ.
Cole præterea & longè suauissimam dearum
Venerem mortalibus : benigna enim dea.
Cætera sine hæc, & pareto dictis
Meis, si rectà tibi uideor dicere.

34 Eiusdem ad eundé, quòd uita sit dulcis, etiam senibus: & quòd nemo libenter moriatur.

35 Eiusdem ad eundem, quòd ipse sit accusandus ut timidus & amans uitæ, dum pro se moritur uxor.

36 Pheretis, ad Admetum: quòd quisque sibi uiuat, quisque sibi moriatur, non alius pro alio.

37 Eiusdé ad eundem, quòd dulce sit intueri lucem.

38 Eiusdem ad eundem Admetum, obijcientem sibi patri, quòd inglorius moriturus esset.

39 Chori, de Alcestide mortua & sepelienda.

40 Famuli, deplorantis Alcestidem uxorem Admeti, dominam suam, mortuam.

41 Herculis hospitis, ad famulum Admeti tristem, propter mortuam Alcestidem.

42 Herculis ad famulum, ne lugeat dominam, cum omnib. mori fatatum sit.

43

43 Mortales decent mortalia.

Ὄντας δὲ θνητούς, θνητὰ καὶ φρονεῖν χρεών.

a In tristitia semper sine uoluptate aliqua uiuentibus, uita non uita est, sed calamitas.

a ὡς τοῖς γε σεμνοῖς καὶ συνωφρυωμένοις
ἅπασιν ἐστίν, ὡς δ' ἐμοὶ χρῆσθαι κριτῇ,
ὁ βίος ἀληθῶς οὐ βίος, ἀλλὰ συμφορά.

44

44 Fida uxore priuari, marito malum lõgè est maximum.

τί γὰρ ἀνδρὶ κακὸν μεῖζον, ἁμαρτεῖν
πιστῆς ἀλόχου;

45

45 Sine uxore, sineq; liberis uiuentes beatissimi.

Ζηλῶ δ' ἀγάμους, ἀτέκνους δὲ βροτῶν.

46

46 Mala multis communia leuiter ferenda.

τλᾶθ', οὐ σὺ πρῶτος ὤλεσας, ἰώ μοι μοι,
γυναῖκα.

b Alius alijs malis premitur.

b συμφορὰ δ' ἑτέρους ἑτέρα
πιέζει φανεῖσα θνατῶν.

47

47 Solitudo multis mors est.

Ἡ μὲν γὰρ οὐδὲν ὠφελεῖ μ' ἐρημία.

48

48 Præstat mori quàm malè audire, & male quoque unà affectum esse.

τί μοι ζῆν δῆτα κέρδιον, φίλοι,
κακῶς κλύοντι, καὶ κακῶς πεπραγότι;

49

Ἐγὼ καὶ διὰ μούσας
καὶ μετάρσιος ἦξα, καὶ
πλεῖστον ἁψάμενος λόγων

c Nihil potentius morte, seu fatali necessitate.

c κρεῖσσον οὐδὲν ἀνάγκης
εὗρον. οὐδέ τι φάρμακον
θρήσσαις ἐν σανίσι, τὰς
ὀρφεία κατέγραψε
γῆρυς, οὐδ' ὅσα φοῖβος
ἀσκληπιάδαισιν παρέδωκε
φάρμακα, πολυπόνοις
ἀντιτεμὼν βροτοῖσι.

d Mors sola nec curat munera, nec placatur uictimis, quæ in deorum aris offeruntur.

d μόνας δ' οὔτ' ἐπὶ βωμοὺς
ἐλθεῖν, οὔτε βρέτας θεᾶς
ἔστιν, οὐ σφαγίων κλύει.

50

50 Apud præfractos homines & ἀπηλγηκότας non est pudor.

Οὐδέ τις ἀποτόμου
λήματός ἐστιν αἰδώς.

51 τόλμα

43
Existentes præterea mortales, mortalia sapere conuenit.
Quoniam seueris & tetricis
Omnibus est, me iudice,
Vita reuera non uita, sed calamitas.

43 Eiusdem ad eundē, quòd mortales deceat in lætitia uitā transigere: quòd uita tristis, non uita, sed mors sit.

44
Quid enim uiro est maius malum, quàm frustrari
Fida uxore?

44 Admeti, de uxore iam mortua & sepulta.

45
Beatos dico non uxoratos, & liberis carentes mortaliū.

45 Eiusdem, miserrimè & afflictißimè se habentis propter mortuam uxorem.

46
Fer: non tu primus perdidisti, eheu,
Vxorem. Calamitas uerò alios alia
Premit, in promptu existens mortalium.

46 Chori, consolantis tristißimum Admetum.

47
Quæ intus enim est, perdet me solitudo.

47 Admeti, de domo sua deserta ab uxore mortua.

48
Quid mihi uiuere optabile, ô amici,
Malè audienti, & malè habenti?

48 Admeti ad Chorum, quòd non uiuere poßit, quia malè audiat, quòd non ipse potius mortuus sit.

49
† Ego & per Musas
Et sublimis iter feci, &
Plurimum attingens sermones,
Potentius nihil neceßitate,
Inueni. nullum remedium
Thracensibus libris, quos
Orphei conscripsit
Vox, neque quæcunque Phœbus
Aesculapeis tradidit
Remedia, laboriosis
Opitulans mortalibus.
Solas uerò neque ad aras
Venire, neque simulachra deæ
Licet, non uictimas audit.

49 Chori, quòd mors nemini parcat, non amet munera, & quòd sit inexorabilis.
† Id est, diligenter cognitis & euolutis omnibus quæ docti prodiderunt, ut Orpheus Thracensis, poetarum & sapiētum uetustißimus: consideratis item pharmacis quæ Apollo per filium suum Aesculapiū & nepotes Machaonem & Podalyrium medicos præstantißimos, monstrauit hominibus, nullum tamen inuenio remedium contra mortem, insanabilem & implacabilem.

50
Neque ullus præfractæ
Voluntatis est pudor.

50 Eiusdem Chori uerba sunt.

51 Lachrymis mortui nunquam ad uitam reuocari possunt.

a Etiam deorum liberi moriuntur: id est, Mors nulli parcit, nequidem præstantissimis, qui ob uirtutem deorum liberi haberi possent.

b Α᾽ σκότος, tenebræ: id est, ex occultis & clandestinis nuptijs nati.

52 Amicum decet liberè exponere & committere amico omnia arcana, nec aliud occultare, aliud uerò dicere.

c Puella inter adolescentes non uersatur sine periculo, cũ adolescentes stolidos in officio continere difficile sit.

54 Mortuos uitæ reddere impossibile.

55 Facilius est alium monere & consolari, quàm mala ipsa patienter ferre.

56 Sæpè de mortuo aliquo amico cogitare, lachrymas elicit.

57 Tempus mitigat mala: quẽadmodum Terentius dixit, diem adimere hominibus ægritudinem.

58 Multa præter hominum expectationem perficiunt dij.

51

Τόλμα δ᾽. οὐ γὰρ ἀνάξεις πότ᾽ ἔνερθεν
κλαίων τοὺς φθιμένους ἄνω.
a καὶ θεῶν b σκότιοι φθίνουσι
παῖδες ἐν θανάτῳ.

52

Φίλον πρὸς ἄνδρα χρὴ λέγειν ἐλευθέρως,
Ἄδμητε, μορφὰς δ᾽ οὐχ ὑπὸ σπλάγχνοις ἔχειν
σιγῶντ᾽.

53

Νέα γὰρ ὡς ἐσθῆτι καὶ κόσμῳ πρέπει,
πότερα κατ᾽ ἀνδρῶν δῆτ᾽ ἐνοικήσει στέγην;
καὶ c πῶς ἀκραιφνὴς ἐν νέοις στρωφωμένη
ἔσται; τὸν ἡβῶνθ᾽ Ἡράκλεις οὐ ῥᾴδιον
εἴργειν.

54

Οὐκ ἔστι τοὺς θανόντας ἐς φάος μολεῖν.

55

Ῥᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν.

56

Τὸ γὰρ φιλῆσαι τὸν θανόντ᾽, ἄγει δάκρυ.

57

Χρόνος μαλάξει. νῦν δ᾽ ἔθ᾽ ἡβᾷ σοι κακόν.

58

Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων,
πολλὰ δ᾽ ἀέλπτως κραίνουσι θεοί.
καὶ τὰ δοκηθέντ᾽ οὐκ ἐτελέσθη,
τῶν δ᾽ ἀδοκήτων πόρον εὗρεν θεός.
τοιόνδ᾽ ἀπέβη τόδε πρᾶγμα.

Τέλος.

51

Sed sustine: non enim reduces unquam ab inferis,
Flens, mortuos, ad superos.
Etiam deorum illegitimi pereunt
Filij morte.

51 Eiusdem ad Admetum, ut patiẽter ferat obitum uxoris.

52

Amicum ad uirum conuenit dicere liberè,
O' Admete: aspectum uerò non clanculum habere,
Tacentem.

52 Herculis, obiurgantis Admetum, quòd se celauerit obitum suæ uxoris.

53

Iuuenis enim tanquam uestitu & ornatu illustris est,
Vtrum in uirorum habitabit habitatione?
Et quomodo uersans inter iuuenes, illibata
Erit? Iuuenem, ô Hercules, non facile est
Continere.

53 Admeti ad Herculem, de puella quam sibi seruãdam domi suæ tradidit. Erat autem illa uxor Admeti, erepta ab Hercule morti.

54

Non licet mortuos in lucem redire.

54 Admeti ad Herculẽ, quòd mortuos excitare impossibile sit.

55

Facilius consolari, quàm afflictum sustinere.

55 Admeti ad Chorum.

56

Amare mortuum, producit lachrymas.

56 Herculis ad Admetum, ut desinat cogitare de mortua uxore.

57

Tempus procedens mitigabit, nunc tibi uerò pubescit malum.

57 Eiusdem ad eundem.

58

Multæ formæ dæmoniorum,
Multa uerò insperatò perficiunt Dij.
Et ea quæ uidebantur, non perfecta sunt:
Insperatarum uerò rerum finem inuenit Deus.
Talem exitum sortita est hæc fabula.

58 Communis uox est Chori, qua aliquot tragœdiæ Euripidis clauduntur.

FINIS.

ARGVMENTVM TRAGOEDIAE
Euripidis, quæ inscribitur Ion.

Apollo grauidā facit Creusam, Erechthei Atheniensium regis filiam.

Mercurius defert filium Creusæ expositū Delphos.

Xuthus ex Aeolo & Ione natus, ducit uxorē Creusam, prius compressam ab Apolline.

Xuthus cū Creusa uiuunt sine liberis. abeunt ergo Delphos, Apollinem consulturi.

Responsum datum Xutho de filio.

Xuthus Iona salutat pro filio.

Creusa parat tollere è medio Ionem suum filiū, quem ipsa nō nouerat: sed expositum iampridē perysse crediderat.

Cōuersio tumultuum ad lætum & tranquillum exitum. Et habet hæc tragœdia exitum plenè comicū, quēadmodū etiam aliquot aliæ superiores.

CReusam Erechthei regis Atheniensis filiam Apollo uitians, grauidam fecit, Athenis. Illa uerò cupiens celare furtiuas nuptias: natū sub arce exposuit, in loco ubi cum Apolline ante menses decē concubuerat. Eum infantem Mercurius expositum, & prædam feris & auibus propositum, rogante Apolline, ad limen tēpli Delphici in arcula inclusum detulit: ubi à Pythia sacerdotissa Phœbi, mane inuentus, & deinde de sacrificijs, quæ aræ imponebantur, altus & educatus est. Cum uerò iam adoleuisset, æditus & custos templi Delphici constitutus est, quod scopis mundare & frondibus ornare solebat. Creusam deinde duxit uxorem Xuthus, ab Aeolo & Ione natus, accipiens eam præmium fortitudinis, quod cum Atheniensibus Eubœam depopulatus esset. Cæterùm quia in matrimonio aliquandiu sine liberis uixissent, nec spes ulla prolis adesset, profecti sunt simul Xuthus cum Creusa ad Apollinem Delphicum, de liberorū procreatione ipsius sententiam audituri. Quia uerò Xuthus solus remota Creusa Apollinem de liberis interrogauit, respōdit oraculum: eum suum esse filium, qui sibi templo egredienti primus occursurus esset. Cum autem Ion primò sibi obuiam uenisset, eum pro filio salutauit, & habere cœpit, fidē habens Apollinis responsis, ac putans eum fortè aliquando sibi adhuc adolescenti natum fuisse ex furtiuis nuptijs (ut solent magnorum uirorum filij, principum & regum, iuuenes adhuc, plerunque huiusmodi nuptijs operam dare) & expositum deinde à quacunque puella, cum qua concubuit, in Apollinis templo ad eam ætatem excreuisse. Id cum audiret Creusa, ignara Ionem suum esse illum filium, ex Apolline sibi olim clàm natum, ex illegitimo matrimonio: & uideret, eum filium non sibi communem fore in ædibus cum Xutho marito, excitata à sene pædagogo & famulabus, quas secum ex Athenis adduxerat, Ionē malis artibus è medio parat tollere. quibus detectis, cum Delphici ciues ipsi mortem minitarentur, ad aram supplex confugit. Dum hæc ita fiunt, & periculorū plena essent omnia, profert Pythia arculam, in qua expositum inuenerat Ionem. quam cum uidisset Creusa, simul & fascias quibus inuoluerat Ionem, & alia quoq; signa animad-

animaduertiſſet, non fallentia, læta Ionem ſuum ſalutat filium, & eum Athenas ut ſuum & Xuthi communem filium abducit, & regni hæredem conſtituit.

PERSONAE Fabulæ.

Mercurius.
Ion, ab eundo uel obiando nominatus, ab εἶμι, à Xutho, quòd primus ſibi exeunti è templo Delphico obuiaſſet.
Chorus, ex famulis Creuſæ.
Creuſa.
Xuthus.
Senex pædagogus Creuſæ.
Famulus Creuſæ.
Pythia, ſeu uates, ſeu ſacerdotiſſa in templo Apollinis.
Minerua, quæ dubium explicat, & Apollinis nomine teſtatur Ionem eſſe Creuſæ filium, ex ſuo compreſſu natum: & facit omnia ſortiri lætum exitum.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩ-
ΔΙΑΣ Ἣ ΚΑΛΕΙΤΑΙ
ΙΩΝ.

1 Pius & gloriosus labor est, Deo seruire, Dei esse seruum.

1

Κλεινὸς δ' ὁ πόνος μοι,
θεοῖσι δούλαν χέρ' ἔχειν·
οὐ θνατοῖς, ἀλλ' ἀθανάτοις,
εὐφάμοις πόνοις μοχθεῖν.

2 Mecœnates patris loco habendi.

2

Τὸν δ' ὠφέλιμον ἐμοί, πατρὸς
ὄνομα λέγω.

3 Nuncij colendi & amandi.

3

Φοίβῳ δουλεύσω, κοὐ λήξω
τοὺς βόσκοντας θεραπεύων.

4 Vultus & forma proditor animi, morumq; indicium.

4

γενναιότης σοι, καὶ τρόπων τεκμήριον,
τὸ σχῆμ' ἔχεις τόδ', ἥτις εἶ ποτ' ὦ γύναι.
γνοίη δ' ἂν ὡς τὰ πολλά γ' ἀνθρώπου πέρι,
τὸ σχῆμ' ἰδών τις, εἰ πέφυκεν εὐγενής.

5 Si Dijs non credendum, si ipsi uitiant uirgines, quid facturi sunt homines mortales?

5

Ὦ τλήμονες γυναῖκες, ὦ τολμήματα
θεῶν, τί δῆτα; ποῖ δίκην ἀνήσομεν,
εἰ τῶν κρατούντων ἀδικίαις ὀλοίμεθα.

6 Quamuis felix, diues & potens quis existat, infelix tamé est carens liberis.

6

Ὦ τλῆμον, ὡς τἄλλ' εὐτυχοῦσ' οὐκ εὐτυχεῖς.

7 Qui non habet meretrices in suo genere, ille deleat rhythmum.

7

Πέπονθέ τις σῇ μητρὶ ταὔτ' ἄλλη γυνή.

8 Pudet Deos peccare more hominum.

8

Οὐκ ἔστιν. ἀνδρὸς ἀδικίαν αἰσχύνεται.

9 Iniquè facit, qui uoluptate, quę ad omnes cõmuniter pertinet, solus fruitur.

9

Τὰ κοινὰ χαίρων, οὐ δίκαια δρᾷ μόνος.

10 Deo contraria & pugnantia non dicenda, nec prædicanda.

[a] A dijs illicita, aut ipsis nõ conuenientia, non quærenda.

10

τῷ γὰρ θεῷ τἀναντί' οὐ μαντευτέον.
οὐ γὰρ [a] τοσοῦτον ἀμαθίας ἔλθοιμεν ἄν,
εἰ τοὺς θεοὺς ἑκόντας ἐκπονήσομεν
φράζειν ἃ μὴ θέλουσιν, ἢ προβωμίοις
σφαγαῖσι μήλων, ἢ δι' οἰωνῶν πτεροῖς.

EX TRAGOEDIA
QVAE VOCATVR
ION.

1

Loriosus uerò labor iste mihi,
Dijs seruam manum habere:
Non mortalibus, sed immortalibus:
Bene ominatis laboribus laborare.

2

Eum qui utilis mihi est, patris
Nomine uoco.

3

Phœbo meo seruiam, neque desinam
Eos qui me alunt colere.

4

Generositas tibi, & morum indicium:
Talem figuram habes, quæcunque es ô mulier.
Potest autem frequenter cognoscere in homine
Formam uidens quis, an sit generosus.

5

O' infelices mulieres, ô facinora
Deorum, quid nunc? quò iusticiam remittemus,
Si dominantium iniuria perimus?

6

O' infelix, quantum in cæteris felix existens, non felix es.

7

Passa est quædam cum tua matre eadem, alia mulier.

8

Non est: humanæ iniusticiæ puderet.

9

In communi re gaudens, non iustè facit solus.

10

Deo enim quæ contraria sunt, non uaticinanda.
Non enim ad tantum ignorantiæ uenerimus,
Vt Deos ultrò elaboremus,
Dicere quæ nolint, aut ante aram factis
Victimis ouium, aut propter auium uolatus.

1 Ionis, seruientis in templo Apollinis Delphici, quod quotidiè scopis mundabat, & frondibus quoque ornabat.

2 Eiusdem, quòd Apollinē, in cuius templo aleretur, patrem uocaret, propter quotidiana uictus beneficia.

3 Eiusdem, de Apolline, in cuius templo ipse expositius educatus fuerat.

4 Ionis, ad Creusam uenientem Delphos.

5 Creusæ, quærentis de Apolline.

6 Ion ad Creusam, conquerentem quòd careret liberis, & quòd uenisset de ea re auditura Apollinis oraculum.

7 Creusæ ad Ionem, dicentē quòd esset natus ex nuptijs fortè illegitimis.

8 Ionis ad Creusam, dicentem quòd quædam mulier, cognata sua, concubuisset cum Apolline.

9 Creusæ, ad Ionem, dicentem, quòd puerum, quem peperit mulier cognata sua, ex compressu Apollinis, Apollo fortè alicubi nutriat.

10 Ionis ad Creusam, ut abiret domum, nec quæreret ex Apolline de puero, quem cognata quædam sua ex ipso conceplsset, ubi expositus iam esset: cum ipse deus suum dedecus, quòd cōcubuit cum mortali, non sit reuelaturus uel ipsi, uel cuiquam.

a Bona quæ inuitis dijs acquirimus, non diuturna: quæ uerò uolentes ipsi dederint, gratiora sunt ad fruendum.

ἂν a γὰρ βίᾳ σπεύδωμεν ἀκόντων θεῶν
ἄκοντα κεκτήμεσθα τἀγαθ', ὦ γύναι·
ἃ δ' ἂν διδῶσ' ἑκόντες, ὠφελούμεθα.

11

11 Variæ sunt calamitates hominum, aliusq; alijs malis premitur: cum interim uix una aliqua felicitas, eaq; apud paucos reperiatur.

Πολλαί γε πολλοῖς εἰσι συμφοραὶ βροτῶν·
μορφαὶ δὲ διαφέρουσιν, ἓν δ' ἂν εὐτυχὲς
μόλις ποτ' ἐξεύροι τις ἀνθρώπων βίῳ.

12

12 A dijs illicita nec quærenda, nec etiam petenda.

Ἀλλ' ἐᾶν χρὴ τάδ', εἰ πρὸς τοῦ θεοῦ
κωλυόμεσθα, μὴ μαθεῖν ἃ βούλομαι.

13

13 Mulieres miseræ facilè possunt offendere maritos.

b Mulieres omnes malè audiunt, propter aliquot improbas.

τὸ γὰρ γυναικῶν δυσχερὲς πρὸς ἄρσενας·
κἂν b ταῖς κακαῖσιν αἱ 'γαθαὶ μεμιγμέναι,
μισούμεθ'. οὕτω δυστυχεῖς πεφύκαμεν.

14

14 Dij, quia puniunt iniustos & peccatores, non possunt ipsi iniusti existere, parricidæ, libidinosi, adulteri, &c.

Καὶ γὰρ ὅστις ὢν βροτῶν
κακὸς πεφύκει, ζημιοῦσιν οἱ θεοί.
πῶς οὖν δίκαιον, τοὺς νόμους ὑμᾶς βροτοῖς
γράψαντας, αὐτοὺς ἀνομίαν ὀφλισκάνειν;

15

15 Si dij peccant, rectè faciunt homines, si in peccatis imitantur scelerum magistros.

τὰς ἡδονὰς γὰρ τῆς προμηθίας πάρος
σπεύδοντες, ἀδικεῖτ', οὐκέτι ἀνθρώπους κακῶς
λέγειν δίκαιον, εἰ τὰ τῶν θεῶν καλὰ
μιμούμεθ', ἀλλὰ τοὺς διδάσκοντας τάδε.

16

16 Eximia uoluptas & felicitas sunt liberi.

Ὑπερβαλλούσας γὰρ ἔχει
θνατοῖς εὐδαιμονίας
ἀκίνητον ἀφορμὰν
τέκνων, οἷς ἂν καρποτρόφοι
λάμπωσιν ἐν θαλάμοις
πατρίοισι, νεανίδες ἧβαι,
διαδέκτορα πλοῦτον,
ὡς ἕξοντές γε ἐκ πατέρων
ἑτέροις ἐπὶ τέκνοις.

c Liberi in malis parentum sunt propugnaculum, in lætis uerò rebus gaudium & solacium.

c ἀλκά τε γὰρ ἐν κακοῖς
σύν τ' εὐτυχίαις φίλον,
δορί τε γᾷ πατρίᾳ φέρει
σωτήριον ἀλκάν.

ἐμοὶ

Si enim per uim contendamus, inuitis dijs,
Inuita acquiremus bona. ô mulier:
Quæ uerò dederint uolentes, fruamur.

11

Variæ uerò uarijs sunt calamitates hominum:
Formæ uerò differunt. Vnam uerò felicitatem
Vix unquam inueniet aliquis hominum in uita.

11 Chori uerba sunt, qui cum Creusa ex Athenis Delphos uenerat.

12

Sed sinere conuenit hæc, si à Deo
Prohibemur, non discere quæ cupio.

12 Creusæ, approbantis tandem sermonem & consilium Ionis.

13

Conditio enim mulierum difficilis est erga maritos:
Et inter malas nos bonæ mixtæ,
Odio habemur: adeò miseræ sumus.

13 Eiusdem, de marito suo Xutho, quem metuebat, ne aliquà ad eum ueniret, quòd ex Apolline olim filium habuisset.

14

Etenim quicunq; mortalium
Improbus est, puniunt dij.
Quomodo igitur æquum, leges uos mortalibus
Scribentes, ipsos præuaricationis reos esse?

14 Ionis, cui non potest persuaderi, quòd Apollo cum sit Deus, tamen uiolet puellas mortales.

15

Voluptates enim potius, quàm temperantiam
Sequentes, iniurij estis. Non amplius homines
Accusare iustum, si quæ dijs honesta sunt
Imitamur: sed eos qui docent hæc.

15 Eiusdem, ad eundem Apollinem.

16

Eximias enim præbet
Mortalibus felicitates,
Certo subsidio
Liberorum, quibus alita frugibus
Luxerint in thalamis
Paternis, iuuenilis pubertas,
Hæreditarias diuitias,
Vtpote habituri à maioribus
Alios ad filios.
Propugnaculum enim in malis,
Inq; felicitate gratum,
Inq; bello terræ patriæ fert
Salutarem defensionem.

16 Chori, rogantis deos, ut liberos donent Creusæ, sine liberis cum marito Xutho uiuenti.

a Liberi diuitijs & regijs thalamis præferendi.
b Qui probat uitam liberis carentem, odio habendus.
c Mediocres opes & liberi summa in uita uoluptas.

a ἐμοὶ μὲν πλοῦτός τε πάρος,
βασιλικῶν θαλάμων τ' ἔσω,
τροφαὶ κήδειοι κεδνῶν τέκνων.
b τὸν ἄπαιδα δ' ἀποστυγῶ
βίον· ᾧ τε δοκεῖ, ψέγω.
c μετὰ δὲ κτεάνων μετρίων βιοτᾶς
εὔπαιδος ἐχοίμαν.

17 Liberi Dei donum sunt.

17

Θεόθεν τέκνα θνατοῖς.

18 Non parit terra liberos, kinder springen nicht auſs deu steinen.

18

Οὐ πέδον τίκτει τέκνα.

19 Deo eiusq; oraculis fides habenda.

19

Τῶν θεῶν γοῦν οὐκ ἀπιστεῖν εἰκός.

20 Boni famuli lætantur do minorum suorum felicitate.

20

Κοιναὶ μὲν ἡμῖν δωμάτων εὐπραξίαι.

21 Absentia minus molesta præsentibus, quasi diceret: Hic apud Delphos possum tueri meum locum: Athenis uerò, quia nó sum Autochthon, uix id præstare licebit.
* Pro τὸ αὐτό.

21

Οὐ * ταῦτ' ὄνειδος φαίνεται τῶν πραγμάτων
πρόσωθεν ὄντων, ἐγγύθεν θ' ὁρωμένων.

22 Ad dignitates summosq; gradus contendens, odio habetur ab inferioribus.
d Contendens ad dignitates in ciuitate seditione plena, habetur ut fatuus à sapientibus & quiescentibus.
e Contendens ad dignitates apud sapientes & prudentes, eosdem habet suæ dignitatis æmulos.
f In dignitate cõstituti, suis æmulis sunt inimicissimi.

22

Ἢν δ' εἰς τὸ πρῶτον πόλεως ὁρμηθεὶς ζυγὸν
ζητῶ τις εἶναι, τῶν μὲν ἀδυνάτων ὕπο
μισησόμεσθα· λυπρὰ γὰρ τὰ κρείσσονα.
ὅσοι d δὲ χρηστοὶ δυνάμενοί τ' εἶναι σοφοὶ
σιγῶσι, κοὐ σπεύδουσιν εἰς τὰ πράγματα,
γέλωτ' ἐν αὐτοῖς, μωρίαν τε λήψομαι
οὐχ ἡσυχάζων ἐν πόλει φόβου πλέᾳ.
e τῶν δ' αὖ λογίων τε, χρωμένων τε τῇ πόλει
εἰς ἀξίωμα βὰς, πλέον φρουρήσομαι
ψήφοισιν. οὕτω γὰρ τάδ', ὦ πάτερ, φιλεῖ·
f οἱ τὰς πόλεις ἔχουσι, κἀξιώματα,
τοῖς ἀνθαμίλλοις εἰσὶ πολεμιώτατοι.

23 Vita tyrannorum etsi conspicua est & splendida, tamen intus plena est curarum: quẽadmodum apud Xenophontẽ præclarè dicitur, & idem argumentum apud Lucianum in Gallo eruditè tractatur.
g Nemo felix, nemoq; beatus, in metu uitam exigens.
h Præstat priuatum uiuere in mediocri fortuna, quàm regem esse in summa opulentia & potentia.

23

τυραννίδος δὲ τῆς μάτην αἰνουμένης
τὸ μὲν πρόσωπον ἡδὺ, τἀν δόμοισι δὲ
g λυπηρά. τίς γὰρ μακάριος, τίς εὐτυχὴς,
ὅστις δεδοικὼς, καὶ παραβλέπων βίον,
αἰῶνα τείνει; h δημότης δ' ἂν εὐτυχὴς
ζῆν ἂν θέλοιμι μᾶλλον, ἢ τύραννος ὤν,

τῷ τοὺς

Mihi quidem & diuitijs
Et regijs thalamis præferantur
Educationes propriæ bonorum filiorum.
Carentem enim liberis abominor
Vitam: & cui probatur, uitupero.
Cum facultate mediocri uitam
Cum procreatione liberorum consequar.

17

A' dijs dantur liberi mortalibus.

17 Eiusdem Chori, quòd liberi à Deo dentur mortalibus.

18

Non parit tellus filios.

18 Xuthi ad Ionem, quærentem an ipse Ion terræ filius esset.

19

Deo igitur non diffidere conuenit.

19 Ionis, de Apollinis oraculis, quòd pro ueris illa oporteat haberi.

20

Communes quidem nobis domorum felicitates.

20 Chori uerba sunt, qui lætatur rectè habentibus dominis.

23

Non una eademq; molestia est rerum
Absentium & præsentium.

21 Ionis deliberantis, an debeat sequi Xuthum Athenas, propterea quòd sit alienigena, & non αὐτόχθων, quales Athenienses haberi uolebant: ideo metuit, ne ab illis odio habeatur.

22

Si uerò ad primum ciuitatis contendens ordinem,
Conatus ero aliquis esse, à tenuioribus
Odio habemur: odiosa enim potentiora.
Qui uerò boni & sapientes uolentes esse
Tacent, neque contendunt ad rempublicam,
Risum inter ipsos & stultitiam capiam,
Non quiescens in ciuitate timoris plena.
Rursum & prudentium & utentium republica
Ad dignitatem emergens, plus obseruabor
Calculis. Sic enim hæc, ô pater, fiunt,
Qui ciuitates habent, & sunt in dignitate,
Suis æmulis sunt inimicissimi.

22 Eiusdem, ad Xuthum, in eandem sententiam.

23

Tyrannidis uerò perperam laudatæ
Vultus quidem iucundus, interiora uerò
Tristia. Quis enim beatus, quis felix,
Qui in metu est, & qui suspectam habens uitam
Vitam degit? popularis uerò beatus
Viuere uelim potius, quàm tyrannus existens;

23 Ionis ad Xuthum, cupientis potius manere in tẽplo Apollinis, ubi uitã agebat quietam & tranquillam, quàm Athenis esse Rex uel dominus, ubi ipsi cùm inter pericula tũ curas & labores perpetuò uiuendum esset.

a Tyranni amant improbos, oderunt uerò bonos.
b Præstat in mediocri fortuna cum bono nomine uiuere, quàm in summis diuitijs inter labores malè audire.
c In mediocri fortuna melius uiuitur, quàm in splendida & opulenta.
d Ocium & negocium mediocre, res sunt gratissima hominibus.
e Improbis non cedendum: hoc est, non permittendum ipsis ut nos abducant à uia pietatis, & studio honestatis.
f Vita sacerdotum & pastorum qualis sit.
g Qui semper uersatur cum Deo circa sacra cum bonis, is nolens uolens etiam pius est, uel saltem ex consuetudine, quæ tandem natura solet fieri.
h Deo uiuere & studijs, melior & tranquillior uita est, quàm seruire mundo.
i Homo contentus mediocri fortuna, eiq; assuetus, non minus bellè uiuit quàm Rex in sua opulentia & splendore.
24 Seruus & *ἐπακτὸς*, hoc est qui non natus in ciuitate aliqua, sed aliunde inter ciues in eam receptus, non habet potestatem eam loquẽdi, quam *αὐτόχθονες*, in ea nati & educati.
25 Amici lætantur lætis amicorum.
k In rebus aduersis dulce est in uultũ amici ueri respicere.

26 Quod deest senibus in uiribus corporis, hoc compensatur ipsis uiribus animi.
27 Omnes senes, etiam inuiti, sunt morosi. Senectus enim per se morbus est, & affert secũ cùm hoc uitium, tum alia etiã incõmoda.

ὧν οὗ [a] πονηροὺς ἡδονὴ φίλους ἔχειν·
ἐσθλοὺς δὲ μισεῖ, κατθανεῖν φοβούμενος.
[b] εἴποις ἂν, ὡς ὁ χρυσὸς ἐκνικᾷ τάδε,
πλουτεῖν τε τερπνόν· οὐ φιλῶ ψόφους κλύειν,
ἐν χερσὶ σώζων ὄλβον, οὐδ᾽ ἔχειν πόνους.
[c] εἴη γ᾽ ἐμοὶ μέτρια, μὴ λυπουμένῳ.
ἃ δ᾽ ἐνθάδ᾽ εἶχον ἀγαθ᾽, ἄκουσόν μου πάτερ.
τὴν [d] φιλτάτην μὲν πρῶτον ἀνθρώπων σχολήν,
ὄχλον τε μέτριον, οὐδέ μ᾽ ἐξέπληξ᾽ ὁδοῦ
πονηρὸς οὐδείς. [e] κεῖνο δ᾽ οὐκ ἀνασχετὸν,
εἴκειν ὁδοῦ, χαλῶντα τοῖς κακίοσιν,
[f] θεῶν δ᾽ ἐν εὐχαῖς, ἢ γόοισιν, ἢ βροτῶν
ὑπηρετῶν χαίρουσιν, οὐ γοωμένοις.
καὶ τοὺς μὲν ἐξέπεμπον, οἱ δ᾽ ἧκον ξένοι.
ὥσθ᾽ ἡδὺς αἰεὶ καινὸς ὢν, καινοῖσιν ἦν.
[g] ὃ δ᾽ εὐκτὸν ἀνθρώποισι, κἂν ἄκουσιν ᾖ,
δίκαιον εἶναί μ᾽ ὁ νόμος, ἡ φύσις θ᾽ ἅμα,
παρεῖχε, τῷ θεῷ. ταῦτα συννοούμενος,
[h] κρεῖσσον νομίζω τἀνθάδ᾽, ἢ τἀκεῖ, πάτερ.
ἔα [i] δ᾽ ἐμαυτῷ ζῆν. ἴση γὰρ ἡ χάρις,
μεγάλοισι χαίρειν, σμικρά θ᾽ ἡδέως ἔχειν.

24

Ἐκ τῶν Ἀθηνῶν μ᾽ ἡ τεκοῦσ᾽ εἴη γυνή,
ὥς μοι γένηται μητρόθεν παρρησία.
καθαρὰν γὰρ ἤν τις εἰς πόλιν πέσῃ ξένος,
κἂν τοῖς λόγοισιν ἀστὸς ᾖ, τό γε στόμα
δοῦλον πέπαται, κοὐκ ἔχει παρρησίαν.

25

Σὺν τοῖς φίλοις γὰρ ἡδὺ μὲν πράσσειν καλῶς,
ἃ μὴ γένοιτο δ᾽, εἴ τι τυγχάνοι κακόν,
εἰς [k] ὄμματ᾽ εὔνου φωτὸς εἰσβλέψαι γλυκύ.

26

Τὸ τοῦ ποδὸς μὲν βραδύ, τὸ τοῦ δὲ νοῦ ταχύ.

27

Τοῦ δ᾽ ἄκοντος οὐ κρατῶ.

23

Οἴμοι, κακούργους ἄνδρας ὡς ἀεὶ στυγῶ,
οἳ συντιθέντες τἄδικ᾽, εἶτα μηχανὰς

κοσμοῦσι

Cui improbos uoluptas amicos habere:
Probos uerò odit, ne occidant metuens.
Diceres, quòd aurum superet hæc,
Habereq; diuitias iucundum sit? non amo malè audire,
In manibus seruans diuitias, neque habere labores.
Vtinam contingant mihi mediocria, nullo dolore affecto.
Quæ uerò hic (in tẽplo Delphico) habui bona, audi mi pa
Gratißimum quidem primum hominib. ocium, (ter.
Et negocium mediocre. Neque me deterruit à uia
Improbus quisquam. illud enim non tolerabile,
Cedere de uia, locum dantem improbis.
Deorum uerò supplicationibus, aut luctibus, aut hominib.
Seruiens, gaudentibus, non lugentibus.
Et hos quidem dimittebam, alij uerò ueniebant hospites.
Itaque iucundus semper, nouus existens, nouis eram.
Quod uerò optandum hominibus, etiam inuitis, fuerit:
Iustum esse me consuetudo, simulq; natura
Exhibuit Deo. Hæc cogitans mecum,
Meliora existimo quæ hic sunt, quàm quæ illic, pater.
Sine uerò me mihi ipsi uiuere. par enim uoluptas
Magnis gaudere. & parua suauiter ferre.

24

Ex Athenis me quæ peperit utinam sit mulier,
Vt mihi esset à matre libertas loquendi.
Puram enim si quis in ciuitatem inciderit hospes,
Quamuis uerbis ciuis sit, & os tamen
Seruile compescit, & non habet loquendi libertatem.

24 Ionis, optantis ut sit natus ex aliqua Atheniensi fœmina.

25

Cum amicis enim dulce agere bene.
Quod uerò absit, si quid acciderit mali,
Ad uultum boni uiri aspicere dulce.

25 Creusæ, ad pædagogum, quem rogat ut secum abeat ad consulendum Apollinem, de liberorum procreatione.

26

Pedis quidem officium tardum, animi uerò uelox.

26 Pædagogi senis, de seipso, cum premeretur iam ultima senecta.

27

Eius quod me inuito fit, non imperium habeo.

27 Eiusdẽ, ad Creusam, quæ monebat ipsum ne esset nimium morosus, ut solent senes plerique esse.

28

Hei mihi, uersipelles ut homines semper odi,
Qui componentes iniusta, deinde fraudes suas

28 Senis pædagogi, ad Creusam, apud quam accusat & suspectum facit maritum eius Xuthum.

2 Præstat amicus probus, etiamsi tardior sit, amico malo & uersutiore.

κοσμοῦσι. φαῦλον [a] χρηστὸν ἀναλαβεῖν φίλον
θέλοιμι μᾶλλον, ἢ κακὸν σοφώτερον.

29

29 Mulierum malitia, improbis consilijs excitata.

Ἐκ τῶνδε δεῖ σε δὴ γυναικεῖόν τι δρᾶν.
ἢ γὰρ ξίφος λαβοῦσαν, ἢ δόλῳ τινί,
ἢ φαρμάκοισι, σὸν κατακτεῖναι πόσιν,
καὶ παῖδα, πρίν σοι θάνατον ἐκ κείνων μολεῖν.
εἰ γάρ γ' ὑφήσεις, τοῦδ' ἀπαλλάξῃ βίου.

30

30 Duo sibi inuicem inimici nunquam uiuent in unis ædibus.

Δυοῖν γὰρ ἐχθροῖν εἰς ἓν ἐλθόντοιν στέγος,
ἢ θάτερον δεῖ δυστυχεῖν, ἢ θάτερον.

31

31 Bonus seruus, quamuis nomen sit ignominiosum, nihilo deterior est libero homine.

ἓν γάρ τι τοῖς δούλοισιν αἰσχύνην φέρει,
τοὔνομα. τὰ δ' ἄλλα πάντα, τῶν ἐλευθέρων
οὐδεὶς κακίων δοῦλος, ὅστις ἐσθλὸς ᾖ.

32

32 Aut uiuendum honestè, aut moriendum est.

Ἢ θανεῖν ἢ ζῆν καλῶς.

33

33 Dolor lenitur, quando alicui causa doloris, seu ipse dolor indicatur.

Οὐκέτι κρύψω λέχος· ὡς στέρνων
ἀρνησαμένη, ῥάων ἔσομαι.

34

34 Mala, res aduersæ, causa tristiciæ & fletuum.

Οἴμοι μέγας θησαυρὸς ὡς ἀνοίγνυται
κακῶν, ἐφ' οἷσι πᾶς ἂν ἐκβάλοι δάκρυ.

35

35 Verus amicus condolet amicis tristantibus.

Ὡς συστενάζειν γ' οἶδα γενναίως φίλοις.

36

36 Magni magna mala sustinent.

Ὄλβος, ὡς χειμάζεται.

37

37 Res mortalium sunt incōstantes, neque in eodem statu semper manent.

Τὰ θνητὰ τοιαῦτ', οὐδὲ ἐν ταυτῷ μένει.

38

38 Infelices omni planè destituuntur consilio.

Ἀπορία τὸ δυστυχεῖν.

39

39 Imbecilles nunquam uincent se fortiores & potentiores.

καὶ πῶς τὰ κρείσσω, θνητὸς ὤν, ὑπερδράμω;

40

40 Serui uel propter nomē seruitutis se imbecillos esse intelligunt.

Καὶ τὸ δοῦλον, ἀσθενές.

41

41 Malum bono non miscetur: Id est, nulla potest esse amicitia bono cum improbo, *cum ὅμοιον tantum ὁμοίῳ φίλον sit, ut dicitur.*

Κακῷ γὰρ ἐσθλὸν οὐ συμμίγνυται.

42 Φθονεῖν.

Ornant. Inertem probum accipere amicum
Cuperem magis, quàm malum sapientiorem.

29

Ex istis oportet te iam muliebre quiddam facere.
Aut enim gladium accipientem, aut dolo quodam,
Aut uenenis, tuum interficere maritum,
Et puerum, antequàm tibi mors ex illis eueniat.
Si enim negligens fueris, fungêris hac uita.

30

Duobus enim hostibus uenientibus in unum tectum,
Aut alterutrum oportet infortunium pati.

31

Vnum enim seruis ignominiam fert,
Nomen. in cæteris omnibus liberis
Nullus peior seruus, quicunque bonus fuerit.

32

Aut mori, aut uiuere honestè.

33

Non amplius celabo lectum: quoniam à pectoribus
Abluens, melius habebo.

34

Eheu, magnus thesaurus ut apertus
Malorum, propter quæ quiuis fundit lachrymas?

35

Quoniam dolorem ferre noui generose cum amicis.

36

Diuitiæ, ut tempestatem patiuntur.

37

Res mortalium huiusmodi, neque in eodem manent.

38

Inops consilij infelicitas.

39

Et quomodo potentiora, mortalis existens, superauero?

40

Et ipsum seruile, imbecille.

41

Malo enim bonum non permiscetur.

29 Eiusdē, consulentis Creusæ, ut tollat ueneno, uel quacūque arte muliebri, Xuthum maritum, cum nouo filio Ione.

30 Eiusdem, ad eundem: Nulla erit nunc inter te & maritū & nouum filium Ionem cōcordia: quare præoccupato quacunque arte ipsorum dolos.

31 Eiusdem, promittentis suū auxilium Creusæ, in necando Xutho cum filio: iuuabo te in ea nece liberaliter, etiamsi seruus sim.

32 Chori, hortantis Creusam ad idem facinus, cum aut uiuēdum, aut moriendum sit honestè.

33 Creusæ uerba sunt: non amplius celabo, quemadmodum hactenus, quòd filium habuerim ex compressu Apollinis, & illum exposuerim.

34 Chori uerba sunt, cum uideret Creusam perturbatissimam.

35 Senis pædagogi, monentis Creusam, ut sibi exponat historiam, quomodo ex Apolline grauida pepererit filium, & exposuerit.

36 Senis pædagogi ad Creusam: magni magna mala sustinent.

37 Creusæ, respondentis seni pædagogo.

38 Eiusdem, quærentis ex sene, quid facere debeat, aut sequi, potissimum ipsa tristissima, propter expositum filium.

39 Eiusdē ad senem, qui suadebat, ut quoquo modo ulcisceretur iniurias Apollinis, à quo compressa fuerat.

40 Eiusdē ad eundē, consulentē ut seruorū suorum auxilio interficiat maritū Xuthum, cum filio Ione.

41 Creusæ ad senem, de guttis duabus sanguinis Medusæ, quarum altera pellebat morbos, altera uerò letifera erat.

42 Nouercæ oderunt liberos natos ex priore uxore.

42

Φθονεῖν γάρ φασι μητρυιὰς τέκνοις.

43 Senes iuuenes fiunt consilio & prudētia: hoc est, quod iuuenibus sunt uires corporis, hoc sunt senibus uires animi.

43

Ἄγ᾽ ὦ γεραιὲ πούς, νεανίας γενοῦ
ἔργοισι. κεἰ μὴ τῷ χρόνῳ πάρεστί σοι.

44 Felices & beati pietatem colant.

a Nulla lex uetat malefacere hostibus. Diuersa ab istis docētur Christiani, qui iubentur benefacere inimicis.

44

τὴν δ᾽ εὐσέβειαν εὐτυχοῦσι μὲν καλὸν
τιμᾶν. [a] ὅταν δὲ πολεμίους δρᾶσαι κακῶς
θέλῃ τις, οὐδεὶς ἐμποδὼν κεῖται νόμος.

45 Deus punit peccata, ut doceat & ostendat se odisse peccata, quib. se sua plasmata polluunt homines.

* Aorist. α. pasiuus à μιαίνομαι.

45

τὸ μὴ δίκαιον τῆς δίκης ἠσσώμενον
ἐξεῦρεν ὁ θεός, οὐ * μιανθεῖναι θέλων.

46 Dijs inuitis nihil homo seu habebit, seu acquiret.

46

Οὐκ ἔστι λαβεῖν, ὅτε μὴ χρήζων
θεὸς ἐκκλέπτει.

47 Malum consilium consultori pessimum.

47

Θέλουσαι
δρᾶσαί τι κακὸν τοὺς πέλας, αὐταὶ
πεισόμεσθ᾽, ὥσπερ τὸ δίκαιον.

48 Supplices non lædendi, aut etiam prorsus occidendi.

48

Ἱκέτην οὐ θέμις φονεύειν.

49 Faxis ut libeat quod est necesse: Publius in Mimis.

49

Οἰστέον δὲ τὴν τύχην.

b Profani, impij & impuri ab aris & sacris arcendi.

c Iniquum est, idem ius possidere improbum, cum iusto, bono & probo uiro.

50

Δεινόν γε, θνητοῖς τοὺς νόμους ὡς οὐ καλῶς
ἔθηκεν ὁ θεός, οὐδ᾽ ἀπὸ γνώμης σοφῆς.
τοὺς [b] μὲν γὰρ ἀδίκους βωμὸν οὐχ ἵζειν ἐχρῆν,
ἀλλ᾽ ἐξελαύνειν· οὐδὲ γὰρ ψαύειν καλὸν
θεῶν πονηρὰν χεῖρα. τοῖσι δ᾽ ἐνδίκοις
ἱρὰ καθίζειν ὅστις ἠδικεῖτ᾽ ἐχρῆν·
καὶ [c] μὴ ᾽πὶ ταὐτὸ τοῦτ᾽ ἰόντ᾽ ἔχειν ἴσον
τόν τ᾽ ἐσθλὸν ὄντα, τόν τε μὴ, θεῶν πάρα.

51 Nouercæ semper oderunt liberos, ex priore uxore natos.

51

Προγόνοις δάμαρτες δυσμενεῖς ἀεί ποτε.

52 Liberi prioris uxoris oderunt nouercam: quemadmodum ipsa ipsos.

52

Ημεῖς δὲ μητρυιαῖς τε πάσχοντες κακῶς.

53 Purus & innocens omnis, qui hostes interfecerit, secundum Ethnicos. Christiani autem aliter docentur, ut & hostibus benefaciant.

53

Καθαρὸς ἅπας τοι, πολεμίους ὃς ἂν κτάνῃ.

54 τὰ

42
Inuidere enim nouercas aiunt liberis.

43
Age, ô senilis pes, iuuenis fias
Operibus: etsi non per ætatem adest tibi.

44
Ipsam uerò pietatem, benè habentibus quidem, honestum
Colere. Cum uerò hostibus malè facere
Velit quispiam, nulla impedimento sita est lex.

45
Iniquitatem ab æquitate quæ uincitur,
Inuenit ipse Deus, non pollui uolens.

46
Non licet adipisci, quando nolens
Deus subducit.

47
Volentes
Facere aliquid mali proximis, ipsæ
Patimur, tanquam æquum est.

48
Supplicem fas non est occidere.

49
Ferenda uerò fortuna.

50
Miserum quidem: mortalibus leges non rectè
Statuit Deus, neque sapienter.
Iniustos enim ad aram non sedere conueniebat,
Sed propellere: neque enim attrectare conuenit
Deorum res iniustam manum. Sed iustos
Ad sacra sedere, quicunque læderetur, æquum:
Et neq; ad unum eundem locum euntem habere æquale
Bonum existentem, & improbum, à dijs.

51
Antè genitis uxores infensæ sunt semper quodammodo.

52
Nos uerò erga nouercas affecti sumus malè.

53
Purus omnis est, hostes qui interfecerit.

42 Eiusdem ad eundem, de Ione filio Xuthi, quem nondum sciuerat esse illum puerũ, qui sibi natus erat ex Apolline.
43 Senis pædagogi, ad seipsum.
44 Eiusdem, ablegati à Creusa, ad interficiendum Ionem.
45 Famuli Creusæ, narrantis Choro, quòd doli Creusæ, quibus uolebat tollere Ionẽ, sint retecti: & quòd propterea uersetur ipsa in periculo.
46 Chori, quòd dijs inuitis nihil possimus.
47 Eiusdem, quòd quæ machinamur alijs, in nos recidant.
48 Eiusdem Chori, de nõ lædendis supplicibus.
49 Eiusdem ad Creusam, ut ferat æquo animo quod mutari non potest.
50 Ionis, uolentis abstrahere ab ara Creusam supplicem, ne interficeretur, quòd esset deprehensa struens insidias Ioni.
51 Pythia prophetissa Phœbi, ad Ionem, de nouercis.
52 Ionis ad eandem, de nouercis.
53 Ionis ad eandem, de Creusa ulciscenda.

54 Etiamsi fortuna nobis sit aduersa, tamen gaudendũ propter Deum, nobis amicum & propitium.

54

Τὰ τοῦ θεοῦ μὲν, χρηστά· τοῦ δὲ δαίμονος, βαρέα.

55 Fato decreta nemo facilè transiliet.

55

Τὰ γὰρ πεπρωμέν' οὐδ' ὑπερβαίη ποτ' ἄν.

56 Filius parentibus res longè charissima.

56

Παῖς γ' εἰ τόδ' ἐστὶ τοῖς τεκοῦσι φίλτατον.

57 Nihil in hominũ uita constans perpetuò: qui hodie felix, cras infelix, & sic contrà haberi debet.

57

Ἐλισσόμεσθ' ἐκεῖθεν
ἐνθάδε δυστυχίαισιν,
εὐτυχίαις τε πάλιν.
μεθίσταται δὲ πνεύματα.

58 Nihil debet insperatum esse homini.

58

Μηδεὶς δοκείτω μηδὲν ἀνθρώπων ποτὲ
ἄελπτον εἶναι, πρὸς τὰ τυγχάνοντα νῦν.

59 In fortunæ arbitrio posita, læta cum tristibus.

59

Ὦ μεταβαλοῦσα μυρίους ἤδη βροτῶν,
καὶ δυστυχῆσαι, κ' αὖθις εὖ πρᾶξαι καλῶς,
τύχη.

60 Filij adoptiui donum amicorum.

60

Καὶ γὰρ ἂν φίλος φίλῳ
δοίη τὸν αὐτοῦ παῖδα, δεσπότην δόμων.

61 Deus etiamsi differt, seu pœnam, seu auxilium, tamen suo tempore adest, puniens improbos, & iuuans bonos.

61

Ἀεί πως
χρόνια μὲν τὰ τῶν θεῶν πως, ἐς τέλος δ' οὐκ ἀσ[θενῆ].

62 Pij in cruce benè sperare debent, quòd Deus ijs suo tẽpore adsit auxilio.

62

Ὅτῳ δ' ἐλαύνεται
συμφοραῖς οἶκος, σέβοντα δαίμονας θαῤῥεῖν χρεών.
ἐς τέλος γὰρ, οἱ μὲν ἐσθλοὶ, τυγχάνουσιν ἀξίων·
οἱ [a] κακοὶ δ', ὥσπερ πεφύκασ', οὔ ποτ' εὖ πράξειαν.

a Malis nunquam benè erit.

Τέλος.

54
Sed quod ad Deum, bonum est: quod uerò ad fortunam, Graue.

55
Ea enim quæ fato decreta sunt, nō trāsgrediuntur unquā.

56
Imò filius: quoniam hoc est parentibus charissimum.

57
Trahimur inde
Huc infelicitate,
Felicitateq; rursum.
Commutati autem sunt flatus.

58
Nullus existimet quicquam hominum unquam
† Insperatum esse ad præsentia nunc.

59
O' quæ commutas infinitos iam mortalium,
Et malè habere, & rursus benè agere,
Fortuna.

60
Nam amicus amico
Dare queat suum filium, hæredem domus.

61
Semper aliquo modo
Serò ueniunt res deorum, sed postremò non infirmæ.

62
Cui agitatur
Calamitatibus domus, pium bono animo esse conuenit.
Nam ad extremum quidem, boni consequuntur digna:
Improbi uerò, ut digni sunt, nunquam felices erunt.

FINIS.

54 Eiusdem, conquerentis, quòd quamuis felix sit, ut minister Dei: tamen infelix quoq; haberi debeat, quòd nesciat à qua matre sit editus.
55 Eiusdem, quòd Dei uolūtate sit ipse Ion, quicunq; sit.
56 Creusæ ad Ionem, quem ex insperato suū agnoscit esse filium.
57 Creusæ, ad filium Ionem, ex insperatò agnitum, de fortunę inconstantia.

58 Chori, admirantis & uidentis subitam tristium ad lætiora καταστροφὴν.
† Id est, consideret hic quæ acciderunt circa Creusam & Ionem filium eiusdem.
59 Ionis, idem admirantis.

60 Creusæ ad Ionem, obijciētem Creusæ: Si sum ex Xutho natus, quomodo possum esse tuus & Apollinis filius, ut tu dicis? Respondit illa: Xuthi filius es, ex dono Apollinis.
61 Mineruæ ad Creusam, etiamsi Deus differt suum auxilium, tamen tandem suos non deserit: sed tunc adest, cū res uidentur esse afflictissimæ.
62 Chori, admirantis felicē & lætam tristium καταστροφὴν.

SEQVITVR ORATIO ISOCRATIS DE LAVDE HELENAE, GRAECOLATINA, in qua plurima dicuntur, argumentum historiæ Troianæ illustrantia.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΒΟΛΦΙΟΥ.

Τὸ ὑποκείμενον τοῦ λόγου, κἂν ἐκ ψιλῆς τῆς ἐπιγραφῆς δῆλον. σύνεστι δὲ χεδὸν, εἰ τῷ λέγειν ἂν ἐξείη, πλείω τὰ πάρεργα τῶν ἔργων. τοῦτο μὲν γὰρ τοῖς σοφισταῖς ἐπιπλήττων, τοῦτο δὲ τοῖς θησέως ἔργοις ἐμπομπεύων, τοῦτο δὲ τοῦ πάριδος ὑπεραπολογούμενος, τοῦτο δὲ ἑαυτὸν τῆς αἰτίας ἀπολύων, οὐ σμικρὸν τοῦ λόγου μέρος παρεκβάσεσιν ἀνήλωσεν, οὐ μὰ δί' συγκαταφρονήτοις οὔσαις, οὔτ' αὖ πάνυ ἀπροσδιονύσοις, ἀλλ' ὅμως μακροτέραις τοῦ δέοντος· ὅπως ἂν ἡ ὑπόθεσις καθ' αὑτὴν οὐκ εὐποροῦσα λόγων, ἐπεισάκτων ἀπολαύσειεν ἀγαθῶν. καὶ ταύτην γενέσθαι τοῦτ' ἰσοκράτους καὶ γοργίου τέχνην, ἀριστοτέλης διδάσκει τῶν πρὸς θεοδέκτην ῥητορικῶν τῷ γ. τὸ δὲ περὶ κάλλους, κατ' ἰδίαν λουκιανὸς μιμήσασθαι πραγματείαν ἐπιχειρήσας, οὐ μὴν κατορθωκέναι δοκεῖ τοῖς κριτικωτέροις τῶν φιλοσοφούντων.

ΕΛΕΝΗΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ.

Διασυρμὸς τῶν παραδοξολόγων ῥητόρων.

Εἰσί τινες οἳ μέγα φρονοῦσιν, ἢν ὑπόθεσιν ἄτοπον καὶ παράδοξον ποιησάμενοι, ἐπὶ ταύτης ἀνεκτῶς εἴπειν δυνηθῶσι· καὶ καταγεγηράκασιν, οἱ μὲν, οὐ φάσκοντες οἷόν τ' εἶναι ψευδῆ λέγειν, οὐδ' ἀντιλέγειν, οὐδὲ δύο λόγω περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀντειπεῖν. οἱ δὲ διεξιόντες, ὡς ἀνδρεία καὶ σοφία καὶ δικαιοσύνη ταυτόν ἐστι, καὶ φύσει μὲν οὐδὲν αὐτῶν ἔχομεν, μία δ' ἐπιστήμη καθ' ἁπάντων ἐστίν. ἄλλοι δὲ περὶ τὰς ἔριδας διατρίβουσι, τὰς οὐδὲν μὲν ὠφελούσας, πράγματα δὲ παρέχειν τοῖς πλησιάζουσι δυναμένας. ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν ἑώρων νεωστὶ τὴν

ὅτι ἕωλος ἡ φιλοτιμία.

περιεργίαν ταύτην ἐν τοῖς λόγοις ἐγγεγενημένην, καὶ τούτους ἐπὶ καινότητι τῶν εὑρημένων φιλοτιμουμένους, οὐκ ἂν ὁμοίως ἐθαύμαζον αὐτούς. νῦν δὲ τίς οὕτως ὀψιμαθής ἐστιν, ὅστις οὐκ οἶδε πρωταγόραν καὶ τοὺς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενομένους σοφιστὰς, ὅτι καὶ τοιαῦτα, καὶ πολὺ τούτων ἔτι πραγματωδέστερα συγγράμματα κατέλιπον ἡμῖν; πῶς γὰρ ἄν τις ὑπερβάλοιτο γοργίαν, τὸν τολμήσαντα λέγειν, ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστὶν; ἢ ζήνωνα τὸν ταυτὰ δυνατὰ καὶ πάλιν ἀδύνατα πειρώμενον ἀποφαίνειν; ἢ μέλισσον, ὃς ἀπείρων τὸ πλῆθος πεφυκότων τῶν πραγμάτων, ὡς ἑνὸς ὄντος τοῦ παντὸς ἐπεχείρησεν ἀποδείξεις εὑρίσκειν; ἀλλ' ὅμως οὕτω φανερῶς ἐκείνων ἀποδειξάντων, ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι, περὶ ὧν ἄν τις πρόθηται, ψευδῆ μηχανήσασθαι λόγον, ἔτι περὶ τὸν τόπον τοῦτον διατρίβουσιν,

γοργίας. ζήνων. μέλισσος.

τὸ καθῆκον τῶν διδασκάλων.

ARGVMENTVM HIERONYMI VVOLFII.

ARgumentum huius orationis, ex inſcriptione ſatis intelligitur. Sunt autem ferè, ſi dicere liceat, hic plura prę ter rem, quàm ad rem. Nã dum Sophiſtas reprehendit, dum Theſei res geſtas ornat, dum Paridem excuſat, dum ſeipſum tuetur, magna orationis pars in digreſsionibus, prolixis illis quidem, ſed egregijs tamen, & ab inſtituto non prorſus alienis, conſumitur: ut ſterile per ſe argumentum, inuectis aliunde bonis locupletetur. Idq́; noſtri autoris & Gorgiæ fuiſſe artificium, Ariſtoteles libro ad Theodecten tertio teſtatur. Partem de pulchritudine peculiari opere Lucianus ęmulatus eſt: conatu maiore, ſi doctis credimus, quàm ſucceſſu.

HELENAE LAVDATIO.

SVnt qui ſibi ualdè placeant, ſi argumentum abſurdum & admirabile aggreſsi, de eo tolerabiliter dicere queant: & per omnem ætatem in ore habent, alij, non poſſe mentiri quenquam, aut contradicere, neque duas de rebus ijſdem contrarias orationes haberi. alij, fortitudinem & ſapientiam & iuſticiam idem eſſe, neque nos iſtarum rerum natura quicquam habere, ſed unam eſſe ſcientiam, qua hæc omnia tradantur. alij tempus rixis terunt, quæ quidem utilitatis nihil afferunt, ſed negocia faceſſere poſſunt auditoribus. Ego uerò ſi nuper ineptias iſtas in eloquentiæ ſtudium inuectas uidiſsem, illosq́; inuentorum nouitate gloriari: non perinde miratus eſſem eorum inſolentiam. Nunc quis adeò rudis eſt, qui ne ſciat Protagoram, *ac illius temporis ſophiſtas, & talia, & his longè operoſiora ſcripta nobis reliquiſſe? Nam qui ſuperari ab ullo poſſet Gorgias, qui nihil in rerum natura eſſe dixit, quod ſit? aut Zeno, qui probare conatur, eadem & poſſe & non poſſe fieri? aut Meliſſus, qui cum res infinitæ ſint, rationes inuenire conatus eſt, quibus demonſtraret unum quiddam eſſe totam rerum uniuerſitatem? Etſi autem illi tam euidenter oſtenderunt, facile eſſe, de quacunque re, ſi libeat, falſam orationem comminiſci: adhuc tamen in eo loco immorantur iſti,*

Reprehenſio Rhetorum, qui abſurda argumenta tractant.

Obſoletæ rei ambitio.

Gorgias.

Zeno.

Meliſſus.

Officium prę ceptorum.

›› οὓς ἐχρῆν (ἀφεμένους ταύτης τῆς τερθρείας, τῆς ἐν μὲν τοῖς λόγοις ἐ-
›› ξελέγχειν προσποιουμένης, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις πολὺν ἤδη χρόνον ἐξε-
›› ληλεγμένης) τὴν ἀλήθειαν διώκειν, καὶ περὶ τὰς πράξεις ἐν αἷς
›› πολιτευόμεθα, τοὺς συνόντας παιδεύειν, καὶ περὶ τὴν ἐμπει-
›› ρίαν τὴν τούτων γυμνάζειν, ἐνθυμουμένους ὅτι πολὺ κρεῖττόν ἐστι πε-
›› ρὶ τῶν χρησίμων ἐπιεικῶς δοξάζειν, ἢ περὶ τῶν ἀχρήστων ἀκριβῶς ἐ-
›› πίστασθαι· καὶ μικρὸν προέχειν ἐν τοῖς μεγάλοις, ἢ πολὺ διαφέρειν
›› ἐν τοῖς μικροῖς, καὶ τοῖς μηδὲν πρὸς τὸν βίον ὠφελοῦσιν. ἀλλὰ γὰρ
φιλοχρηματίαν ἀντὶ καλοκαγαθίας αἱρούμενοι. οὐδενὸς αὐτοῖς ἄλλου μέλει, πλὴν τοῦ χρηματίζεσθαι παρὰ τῶν νεωτέ-
ρων. ἔστι δὲ ἡ περὶ τὰς ἔριδας φιλονεικία, δυναμένη τοῦτο ποιεῖν.
οἱ γὰρ μήτε τῶν ἰδίων, μήτε τῶν κοινῶν φροντίζοντες, τούτοις μάλι-
στα χαίρουσι τῶν λόγων, οἳ μηδὲ πρὸς ἓν χρήσιμοι τυγχάνουσιν ὄντες.
τοῖς μὲν οὖν τηλικούτοις πολλὴ συγγνώμη ταύτην ἔχειν τὴν διά-
νοιαν. περὶ γὰρ ἁπάντων τῶν πραγμάτων πρὸς τὰς περιττότητας
αὔξησις κατὰ σύγκρισιν. καὶ θαυματοποιΐας οὕτω διακείμενοι διατελοῦσι. τοῖς δὲ παιδεύειν
προσποιουμένοις, ἄξιον ἐπιτιμᾶν, ὅτι κατηγοροῦσι μὲν τῶν περὶ τοῖς
συμβολαίοις ἐξαπατώντων, καὶ μὴ δικαίως τοῖς λόγοις χρωμένων,
αὐτοὶ δὲ ἐκείνων δεινότερα ποιοῦσιν. οἱ μὲν γὰρ ἄλλους τινὰς ἐζη-
ἐκ τῶν συμβαινόντων ἀτόπων. μίωσαν, οὗτοι δὲ τοὺς συνόντας μάλιστα βλάπτουσι. τοσοῦτον δὲ ἐπι-
δεδωκέναι πεποιήκασι τὸ ψευδολογεῖν, ὥστ' ἤδη τινὲς ὁρῶντες
τούτους ἐκ τῶν τοιούτων ὠφελουμένους, τολμῶσι γράφειν, ὡς ἐστὶν ὁ τῶν
πτωχευόντων καὶ φευγόντων βίος ζηλωτότερος, ἢ ὁ τῶν ἄλλων
ἡμαρτημένη αἰτία τῆς παραδοξολογίας. ἀνθρώπων. καὶ ποιοῦνται τεκμήριον, ὡς εἰ περὶ πονηρῶν πραγμά-
των ἔχουσί τι λέγειν, περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ῥᾳδίως εὐπορή-
σουσιν. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ πάντων εἶναι καταγελαστότατον, τὸ διὰ τού-
των τῶν λόγων ζητεῖν πείθειν, ὡς περὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστήμην
ἔχουσιν· ἐξὸν ἐν αὐτοῖς οἷς ἐπαγγέλλονται τὴν ἀπόδειξιν ποιεῖσθαι.
ἐλὺ ῥόλος, ἐλὺ τὸ πόλημα. τοὺς γὰρ ἀμφισβητοῦντας τοῦ φρονεῖν, καὶ φάσκοντας εἶναι σοφιστάς,
οὐκ ἐν τοῖς ἠμελημένοις ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐλλιπῶν, ἀλλ' ἐν οἷς ἅπαν-
›› τές εἰσιν ἀνταγωνισταί, προσήκει διαφέρειν, καὶ κρείττους εἶναι τῶν ἰ-
›› διωτῶν. νῦν δὲ παραπλήσιον ποιοῦσιν, ὥσπερ ἂν εἴ τις προσποιοῖτο
ὁμοίωσις. κράτιστος εἶναι τῶν ἀθλητῶν, ἐνταῦθα καταβαίνων, οὗ μηδεὶς ἂν ἄλ-
λος ἀξιώσειε. τίς γὰρ ἂν τῶν εὖ φρονούντων, συμφορὰς ἐπαινεῖν ἐ-
ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς φλυαριῶν κατὰ περιτροπήν. πιχειρήσειεν; ἀλλὰ δῆλον, ὅτι δι' ἀσθένειαν ἐνταῦθα καταφεύγου-
σιν. ἔστι γὰρ τῶν μὲν τοιούτων συγγραμμάτων μία τις ὁδός, ἣν οὔθ'
›› εὑρεῖν, οὔτε μαθεῖν, οὔτε μιμήσασθαι δύσκολόν ἐστιν. οἱ δὲ κοινοὶ καὶ
›› πιστοὶ καὶ τούτοις ὅμοιοι τῶν λόγων, διὰ πολλῶν ἰδεῶν καὶ καιρῶν
›› δυσκαταμαθήτων εὑρίσκονταί τε καὶ λέγονται· καὶ τοσούτῳ

χαλεπω-

quos decuit omißis præstigijs illis, quæ cum uerbis alijs conuincere se pro- ""
fiteantur, re ipsa tamen iam olim ipsæ conuictæ sunt, ueritati studere: & ""
suos auditores in ijs rebus quæ in uita communi usum habent, erudire, atq; ""
in actionibus ciuilibus earumq; peritia exercere: illud cogitantes, longè ""
præstabilius esse de rebus utilibus mediocres opiniones habere, quàm su- ""
peruacanearū exquisitam cognitionem: & paulalum eminere in magnis, ""
quàm in paruis, præsertim ijs quæ uitam nihil iuuant, multum excellere. ""
Verùm istis nihil aliud curæ est, nisi ut ab adolescētib. pecunias colligant: idq; præstare potest rixarum illa contentio. Nam qui neque publicam, neque priuatam rem curant, hi disputationibus illis potißimum delectantur, ""
quæ omni prorsus utilitate carent. Ac adolescentibus quidem omnino ue- ""
nia huius erroris danda est, cum omnibus in rebus ea maximi faciant, quæ superuacanea sunt, & à communi sensu abhorrent. Qui autem se magistros perhiberi uolunt, reprehendendi sunt: qui cum eos accusent qui in contractibus fraudant, & sermone ad iniurias abutuntur, ipsi multo grauius delinquunt. Nam illi alienis nocent, hi uerò suos discipulos potißimùm circumueniunt. Tantoperè autem auxerunt mentiendi licentiam, ut iam quidam, dum istos huiusmodi rebus ditescere uident, scribere audeant, mendicorum & exulum uitam magis expetendam esse, quàm hominum cæterorum. Id autem uenantur, ut uulgo persuadeant, se, cum de rebus ita improbatis uerba suppetant, ad res præclaras exponendas luculenta oratione facilè abundaturos. Mihi uerò nihil ita ridiculum uidetur, quàm quod his rationibus probare student, se rerum ciuilium peritos esse: cum in ijs ipsis quæ pollicentur, specimen eruditionis suæ præbere poßint. Nam qui prudentia præstare cæteris, & sophistæ uideri ""
uolunt, excellere ac præstare indoctis debent, non rebus quas alij Græ- ""
ci negligunt, sed ijs quas uniuersi æmulantur. Nunc perinde faciunt, ac ""
si is qui se pugilum præstantißimum esse profiteatur, eum in locum descendat quò nemo sequi dignetur. Quis enim sanæ mentis homo, calamitates laudare instituat? Facilè igitur cernitur, eos ob ingeniorum infirmitatem huc confugere. Est enim eiusmodi scriptionum una quædam uia, nec ad inueniendū, nec ac discendum, nec ad incitandū difficilis. Communes aūt & fide dignæ & uerisimiles orationes, per multas formas & obseruationes cognitu difficiles tum inueniuntur, tum discuntur: ac tanto

Pecunia probitate antiquior.

Exageratio per collationē.

A' consecutis absurditatibus.

Falsa ostentationis causa. Ecce Rhodus, ecce saltus.

Similitudo. Vera ineptiarum causa. per cōuersionem.

παραδείγματα.

χαλεπωτέραν ἔχουσι τὴν σύνθεσιν, ὅσῳ περὶ τὸ σεμνύνεσθαι τοῦ σκώπτειν, καὶ τὸ σπουδάζειν τοῦ παίζειν ἐπιπονώτερόν ἐστι. σημεῖον δὲ μέγιστον· τῶν μὲν γὰρ τοὺς βομβυλιοὺς καὶ τοὺς ἅλας, καὶ τὰ τοιαῦτα βουληθέντων ἐπαινεῖν, οὐδεὶς πώποτε λόγων ἠπόρησεν. οἱ δὲ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ἀγαθῶν ἢ καλῶν, ἢ τῶν διαφερόντων ἐπ' ἀρετῇ τι λέγειν ἐπιχειρήσαντες, πολὺ καταδεέστερον τῶν ὑπαρχόντων ἅπαντες εἰρήκασιν. οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐστὶν, ἀξίως εἰπεῖν περὶ ἑκατέρων αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν μικρὰ ῥᾴδιον τοῖς λόγοις ὑπερβαλέσθαι, τῶν δὲ χαλεπὸν τοῦ μεγέθους ἐφικέσθαι, καὶ περὶ μὲν τῶν δόξαν ἐχόντων σπάνιον εὑρεῖν, ὃ μηδεὶς πρότερον εἴρηκε· περὶ δὲ τῶν φαύλων καὶ ταπεινῶν, ὅ,τι ἂν τις τύχῃ φθεγξάμενος, ἅπαν ἴδιόν ἐστι.

Ἔπαινος γοργίου ἀνάπηρος, προσεκτικὸς δὲ αὐτοῦ τοῦ πράγματος. *ἐγκώμιον.* *ἀπολογία.*

Διὸ καὶ τὸν γράψαντα περὶ τῆς ἑλένης, ἐπαινῶ μάλιστα τῶν εὖ λέγειν τι βουληθέντων, ὅτι περὶ τοιαύτης ἐμνήσθη γυναικὸς, ἣ καὶ τῷ γένει καὶ τῷ κάλλει καὶ τῇ δόξῃ πολὺ διήνεγκεν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτον μικρόν τι παρέλαθε. φησὶ μὲν ἐγκώμιον γράφειν περὶ αὐτῆς, τυγχάνει δ' ἀπολογίαν εἰρηκὼς ὑπὲρ τῶν ἐκείνῃ πεπραγμένων. ἔστι δὲ οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν, οὐδὲ περὶ τῶν αὐτῶν ἔργων ὁ λόγος, ἀλλ' ἅπαν τοὐναντίον. ἀπολογεῖσθαι γὰρ προσήκει περὶ τῶν ἀδικεῖν αἰτίαν ἐχόντων, ἐπαινεῖν δὲ τοὺς ἐπ' ἀγαθῷ τινὶ διαφέροντας.

εὐμάθεια. *γένος.* *μόνη γυναικῶν ἡ ἑλένη διογενής.* *σύγκρισις ἑλένης μὲν πρὸς ἡρακλέα, κάλλους δὲ πρὸς ἰσχύν.*

Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ τὸ ῥᾷστον ποιεῖν, ἐπιτιμᾶν τοῖς ἄλλοις, μηδὲν ἐπιδεικνὺς τῶν ἐμαυτοῦ, πειράσομαι περὶ αὐτῆς ταύτης εἰπεῖν, παραλιπὼν ἅπαντα τὰ τοῖς ἄλλοις εἰρημένα. τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τοῦ λόγου ποιήσομαι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους αὐτῆς. πλείστων γὰρ ἡμιθέων γεννηθέντων ὑπὸ διὸς, μόνης ταύτης τῆς γυναικὸς πατὴρ ἠξίωσε κληθῆναι. σπουδάσας δὲ μάλιστα περὶ τὸν ἐξ ἀλκμήνης, τοσούτῳ μᾶλλον ἑλένην ἡρακλέους προὐτίμησεν, ὥστε τῷ μὲν ἰσχὺν ἔδωκεν, ἣ βίᾳ τῶν ἄλλων κρατεῖν δύναται· τῇ δὲ κάλλος ἀπένειμεν, ὃ καὶ τῆς ῥώμης αὐτῆς ἄρχειν πέφυκεν. εἰδὼς δὲ τὰς λαμπρότητας καὶ τὰς ἐπιφανείας, οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας, ἀλλ' ἐκ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἀγώνων γιγνομένας· καὶ βουλόμενος αὐτοῖς μὴ μόνον τὰ σώματα εἰς θεοὺς ἀναγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰς δόξας ἀειμνήστους καταλιπεῖν· τοῦ μὲν ἐπίπονον καὶ φιλοκίνδυνον τὸν βίον κατέστησε, τῆς δὲ περίβλεπτον καὶ περιμάχητον τὴν φύσιν ἐποίησε.

μνηστήρων ἀρχή. καὶ μακρὰ περὶ τῶν θησεῖ πεπραγμένων παρέκβασις, αὐξήσεις πολλὰς περιέχουσα.

καὶ πρῶτον μὲν θησεὺς ὁ λεγόμενος μὲν αἰγέως, γενόμενος δὲ ἐκ ποσειδῶνος, ἰδὼν αὐτὴν οὔπω μὲν ἀκμάζουσαν, ἤδη δὲ τῶν ἄλλων διαφέρουσαν· τοσοῦτον ἡττήθη τοῦ κάλλους, κρατεῖν τῶν ἄλλων εἰθισμένος, ὥσθ' ὑπαρχούσης αὐτῷ καὶ πατρίδος μεγίστης, καὶ βασιλείας ἀσφαλεστάτης, ἡγησάμενος οὐκ ἄξιον εἶναι ζῆν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς,

ἄνευ

difficilius componuntur, quanto grauitas scurrilitate, & res seria ludis & iocis est laboriosior. Idq; ex eo intelligitur, quod nemini unquam qui apiculas ei saltem, & reliqua eius generis laudare uoluit, uerba defecerunt. Qui uerò de rebus omnium professione præclaris & bonis, aut uiris uirtute præstantibus aliquid dicere conati sunt: hi uniuersi longè tenuius dixerunt, quàm argumenti magnitudo postulabat. Non enim eiusdem est ingenij, pro utrarumq; dicere dignitate: sed ut expeditum parua oratione superare, sic ingenium æquare dicendo magnitudinem difficilimum. Ac de rebus luculentis difficile est aliquid afferre in medium, quod nemo antè usurparit: de rebus autem contemptis & humilibus, quicquid in buccam uenerit, omne proprium fuerit.

Exempla.

Quapropter eum qui de Helena scripsit, maximè laudo inter eos qui dicendo aliquid illustrare uoluerunt, quòd eam mulierem celebrandam dixit, quæ & genere & forma & gloria multum excelluit. Sed & ille tam paruum quiddam non adnimaduertit. Nam cum se laudationem eius scribere profiteatur, defensionem potius factorum eius edidit. Non autem eiusdem generis est, nec de rebus ijsdem habetur ea oratio: imò nihil fieri posset magis contrarium. Defendendi enim sunt, qui alicuius iniuriæ accusantur: laudandi, qui bono quopiam alijs antecellunt.

Laus Gorgiæ mutila, & attẽtio à re ipsa.

Laudatio. Defensio.

Ne uerò id quod facilimum est facere uidear, ut in reprehensione aliorum nihil ipse meum proferam: de hac ipsa facere uerba conabor, prætermissis omnibus ijs quæ cæteri dixerunt. Orationis autem exordium à primordio generis ipsius ducam. Nam cum semidei plurimi à Ioue procreati sint, solius huius mulieris pater uocari uoluit: & quamuis Alcmenæ filium maximi fecerit, tanto plus tamen honoris Helenæ habuit, ut illi robur dederit, quod ui cæteros omnes uincere potest: huic pulchritudinem attribuerit, quæ ipsi robori solet imperare. Quia uerò non quiete & ocio, sed bellis & periculis splendorem atque excellentiam contingere sciebat: nec eorum corpora tantum immortalitate donare, sed etiam perpetuitate nominis ornare decreuerat: alterius uitam laboribus & periculis plurimis obnoxiam esse uoluit, alterius naturã illustrem & expetendam reddidit. Ac primũ Theseus Aegei uerbo, re ipsa Neptuni filius, uisa ea, dum quidem immatura esset adhuc, sed alijs forma præstaret: usque adeò pulchritndine eius superatus est, is qui alios uincere solebat, ut cum patriam haberet amplißimam, & regnum tutißimum, in illis ipsis bonis uitam sibi acerbam fore putaret, nisi eam

Docilitas.

Sola mulierũ Helena Ioue nata. Cóparatio cum Hercule, & formæ cũ robore.

Procorum excellentia, & lõga de Thesei rebus gestis digressio, multas exaggerationes continens.

ἡ α. ἁρπαγή.

ἄνευ τῆς πρὸς ἐκείνην οἰκειότητος· ἐπειδὴ παρὰ τῶν κυρίων οὐχ οἷός τ' ἦν αὐτὴν λαβεῖν, ἀλλ' ἀνέμενον τήν τε τῆς παιδὸς ἡλικίαν, καὶ τὸν χρησμὸν τὸν παρὰ τῆς πυθίας· ὑπεριδὼν τὴν ἀρχὴν τὴν τυνδάρεω, καὶ καταφρονήσας τῆς ῥώμης τῆς κάστορος καὶ πολυδεύκους, καὶ πάντων τῶν ἐν λακεδαίμονι δεινῶν ὀλιγωρήσας, βίᾳ λαβὼν

θησέως πειρίθῳ συγκατάβασις εἰς ᾅδου.

αὐτὴν, εἰς ἄφιδναν τῆς ἀττικῆς ἐκόμισε. καὶ τοσαύτην χάριν ἔχε πειρίθῳ τῷ μετασχόντι τῆς ἁρπαγῆς, ὥστε βουληθέντος αὐτοῦ μνηστεῦσαι κόρην τὴν διὸς καὶ δήμητρος, καὶ παρακαλοῦντος αὐτὸν ἐπὶ τὴν εἰς ᾅδου κατάβασιν, ἐπειδὴ συμβουλεύων οὐχ οἷός τ' ἦν ἀποτρέπειν, προδήλου τῆς συμφορᾶς οὔσης, ὅμως αὐτῷ συνηκολούθησε· νομίζων ὀφείλειν τοῦτον τὸν ἔρανον, μηδενὸς ἀποστῆναι τῶν ὑπὸ πειρίθου προσταττομένων, ἀνθ' ὧν ἐκεῖνος αὐτῷ συνεκινδύνευσεν.

προκαταληπτικὴ τοῦ θησέως ἀρετῆς αὔξησις κατὰ σύγκρισιν.

Εἰ μὲν οὖν ὁ ταῦτα πράξας εἷς ἦν τῶν τυχόντων, ἀλλὰ μὴ τῶν πολὺ διενεγκόντων, οὐκ ἂν πω δῆλος ἦν ὁ λόγος, πότερον ἑλένης ἔπαινος, ἢ κατηγορία θησέως ἐστί· νῦν δὲ τῶν μὲν ἄλλων τῶν εὐδοκιμησάντων, εὑρήσομεν τὸν μὲν ἀνδρίας, τὸν δὲ σοφίας, τὸν δ' ἄλλου
,, τινὸς τῶν τοιούτων μερῶν ἀπεστερημένον· τοῦτον δὲ μόνον οὐδενὸς ἐν-
,, δεᾶ γενόμενον, ἀλλὰ παντελῆ τὴν ἀρετὴν κτησάμενον. δοκεῖ δέ μοι περὶ αὐτοῦ, καὶ διὰ μακροτέρων εἰπεῖν. ἡγοῦμαι γὰρ ταύτην μεγίστην εἶναι πίστιν τοῖς βουλομένοις ἑλένην ἐπαινεῖν, ἢν ἐπιδείξωμεν τοὺς ἀγαπήσαντας, καὶ θαυμάσαντας ἐκείνην, αὐτοὺς τῶν ἄλλων
,, θαυμαστοτέρους ὄντας. ὅσα μὲν γὰρ ἐφ' ἡμῶν γέγονεν, εἰκότως ἂν ταῖς
,, δόξαις ταῖς ἡμετέραις αὐτῶν διακρίνοιμεν· περὶ δὲ τῶν οὕτω παλαι-
, ῶν, προσήκει τοῖς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον εὖ φρονήσασιν ὁμονοοῦν-
,, τας ἡμᾶς φαίνεσθαι. κάλλιστον μὲν οὖν περὶ θησέως τοῦτ' εἰπεῖν ἔχω, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡρακλεῖ γενόμενος, ἐφάμιλλον τὴν

θησεὺς ἡρακλεῖ ἐφάμιλλος.

ἑαυτοῦ δόξαν πρὸς τὴν ἐκείνου κατέστησεν. οὐ γὰρ μόνον τοῖς ὅπλοις ἐκοσμήσαντο παραπλησίως, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς, πρέποντα τῇ συγγενείᾳ ποιοῦντες. ἐξ ἀδελφῶν δὲ γεγονότες, ὁ μὲν ἐκ διός, ὁ δὲ ἐκ ποσειδῶνος, ἀδελφὰς καὶ τὰς

τὰ θησέως ἔργα τῶν ἡρακλέους προτιμᾶ.

ἐπιθυμίας ἔσχον. μόνοι γὰρ οὗτοι τῶν προγεγενημένων ὑπὲρ τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων ἀθληταὶ κατέστησαν. συνέβη δὲ τὸν μὲν ὀνομαστοτέρους καὶ μείζους, τὸν δὲ ὠφελιμωτέρους καὶ τοῖς ἕλλησιν οἰκειοτέρους ποιήσασθαι τοὺς κινδύνους. τῷ μὲν γὰρ εὐρυσθεὺς προσέταττε, τάς τε βοῦς τὰς ἐξ ἐρυθείας ἀγαγεῖν, καὶ τὰ μῆλα τὰ τῶν ἑσπερίδων ἐνεγκεῖν, καὶ τὸν κέρβερον ἀναγαγεῖν, καὶ τοιούτους πόνους ἄλλους, ἐξ ὧν ἤ-
,, μελλεν οὐ τοὺς ἄλλους ὠφελεῖν, ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν. ὁ δ' αὐτὸς
,, αὑτοῦ κύριος ὤν, τούτους προῃρεῖτο τῶν ἀγώνων, ἐξ ὧν ἔμελλεν ἢ τῶν ἑλλήνων,

nisi eam coniunctam haberet. Postquam autem eorum uoluntate, quibus illa parebat, ea potiri non potuit (nam illi & ætatem puellæ, & oraculum Delphicum expectabant) spreto Tyndarei regno, & Castoris Pollucisq; uiribus, & periculis omnibus quæ à Lacedæmonijs imminebant, Aphidnam Atticæ oppidum ui raptam pertulit: tantoq; se Pirithoi beneficio, qui eius rapiendæ socius fuerat, affectum esse putauit, ut instituente illo ambire Proserpinam Iouis & Cereris filiam, eumq; ut secum descenderet ad inferos, aduocante: postquam dehortando & dissuadendo nihil profecit, quanquam in conspectu erat calamitas, tamen eum comitatus sit: existimans hanc mercedem eius deberi meritis, & susceptæ unà periculi societati, ne ulla Pirithoi iussa detrectaret.

Primus raptus.

Thesei cum Pirithoo descẽsus ad inferos.

Quòd si is qui hæc egit, uulgaris aliquis fuisset, & non uir excellentissimus: nondum constaret, utrum hæc oratio laus Helenæ, an Thesei potius esset accusatio. Nunc inter cæteros illustres uiros, alium fortitudinis, alium sapientiæ laude, alios alijs huiusmodi uirtutibus caruisse reperias: huic uerò soli defuisse nihil, sed uirtutem numeris omnibus absolutam contigisse. Lubet autem de eo dicere prolixius. Nam laudatores Helenæ, hoc argumento maximam sibi fidem conciliaturos existimo, si ostenderint amatores, & admiratores eius, ipsos alijs admirabiliores extitisse. Nam quæ nostra ætate facta sunt, de ijs haud iniuria nostrum iudicium interponimus: sed in rebus ita remotis à nostra memoria, par nos est illorum temporum prudentibus uiris assentiri. Ac pulcherrimum de Theseo dicere illud habeo, quod Herculis temporibus natus, ita se gessit, ut pari cum eo gloria floreret. Nec enim simili armorũ genere duntaxat sese ornarunt, sed eadem quoque studio habuerunt, ut decebat eorum necessitudinem. E' fratribus enim geniti, alter Ioue, Neptuno alter, fraternas etiam cupiditates habuerunt. Nam hi soli ex omni memoria, pro defensione humani generis, ut pugiles, semper uelut in procinctu steterunt. Sic autem contigit, ut alter celebriora & maiora, alter utiliora & coniunctiora Græcis certamina subiret. Nam illi Eurystheus imperabat, ut boues ex Erythea abigeret, ut mala Hesperidum afferret, ut Cerberum adduceret, & alios eius generis labores susciperet, quibus nihil alijs profuturus, sed ipse in pericula uenturus erat. Hic uerò, cum sui iuris esset, ea certamina delegit, quibus uel Græ-

Occupatio, qua Thesei uirtus collatione exaggeratur.

Theseus Herculis æmulus.

Facta Thesei rebus ab Hercule gestis anponit.

ταῦρος μαραθώνιος.

Ἑλλήνων, ἢ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος εὐεργέτης νομισθήσεσθαι. καὶ τόν τε ταῦρον τὸν ἀνεθέντα μὲν ὑπὸ Ποσειδῶνος, τὴν δὲ χώραν λυμαινόμενον, ὃν πάντες οὐκ ἐτόλμων ὑπομένειν, μόνος χειρωσάμενος, μεγάλου φόβου καὶ μεγάλης ἀπορίας πάντας τοὺς οἰκοῦντας τὴν πόλιν ἀπήλλαξε. καὶ μετὰ ταῦτα Λαπίθαις σύμμαχος γενόμενος, καὶ στρατευσάμενος ἐπὶ Κενταύρους τοὺς διφυεῖς, οἳ καὶ τάχει καὶ ῥώμῃ καὶ τόλμῃ διενεγκόντες, τὰς μὲν ἐπόρθουν, τὰς δὲ ἔμελλον, ταῖς δ' ἠπείλουν τῶν πόλεων· τούτους μάχῃ νικήσας, εὐθὺς μὲν αὐτῶν τὴν ὕβριν ἔπαυσεν, οὐ πολλῷ δ' ὕστερον τὸ γένος ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνισε.

κένταυροι.

περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, τὸ τέρας τὸ τραφὲν μὲν ἐν Κρήτῃ, γενόμενον δὲ ἐκ Πασιφάης τῆς Ἡλίου θυγατρὸς, ᾧ κατὰ μαντείαν δασμὸν τῆς πόλεως δὶς ἑπτὰ παῖδας ἀποστελλούσης, ἰδὼν αὐτοὺς ἀγομένους, καὶ πανδημεὶ προπεμπομένους ἐπὶ θάνατον ἄνομον, καὶ προὖπτον καὶ προπενθουμένους ἔτι ζῶντας, οὕτως ἠγανάκτησεν, ὥσθ' ἡγήσατο κρεῖττον εἶναι τεθνάναι μᾶλλον, ἢ ζῆν αἰσχρῶς ἄρχων τῆς πόλεως τῆς οὕτως οἰκτρὸν τοῖς ἐχθροῖς, φόρον ὑποτελεῖν ἠναγκασμένης. σύμπλους δὲ γενόμενος, καὶ κρατήσας φύσεως ἐξ ἀνδρὸς μὲν καὶ ταύρου μεμιγμένης, τὴν δὲ ἰσχὺν ἐχούσης οἵαν προσήκει τὴν ἐκ σωμάτων τοιούτων συγκειμένην, τοὺς μὲν παῖδας διασώσας τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκεν, τὴν δὲ πόλιν οὕτως ἀνόμου καὶ δεινοῦ καὶ δυσαπαλλάκτου προστάγματος ἠλευθέρωσεν.

μινόταυρος.

Διαπόρησις προκαταληπτική τε καὶ παραλειπτικὴ προσοχὴν ἀνακαινίζουσα.

ἀπορῶ δὲ, ὅ, τι χρήσωμαι τοῖς ἐπιλοίποις. ἐπιστὰς γὰρ ἐπὶ τὰ Θησέως ἔργα, καὶ λέγειν ἀρξάμενος περὶ αὐτῶν, ὀκνῶ μὲν μεταξὺ παύσασθαι καὶ παραλιπεῖν τὴν Σκείρωνος, καὶ Κερκύονος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων παρανομίαν, πρὸς οὓς ἀνταγωνιστὴς γενόμενος ἐκεῖνος, πολλῶν καὶ μεγάλων συμφορῶν τοὺς Ἕλληνας ἀπήλλαξεν. αἰσθάνομαι δ' ἐμαυτὸν ἔξω φερόμενον τῶν καιρῶν, καὶ δέδοικα μή τισι δόξω περὶ τούτου μᾶλλον σπουδάζειν, ἢ περὶ ἧς τὴν ἀρχὴν ὑπεθέμην. ἐξ ἀμφοτέρων οὖν τούτων αἱροῦμαι τὰ μὲν πλεῖστα παραλιπεῖν, διὰ τοὺς δυσκόλως ἀκροωμένους. περὶ δὲ τῶν ἄλλων ὡς ἂν δύνωμαι συντομώτατα διελθεῖν, ἵνα τὰ μὲν ἐκείνοις, τὰ δ' ἐμαυτῷ χαρίσωμαι, καὶ μὴ παντάπασιν ἡττηθῶ τῶν εἰθισμένων φθονεῖν, καὶ τοῖς λεγομένοις ἅπασιν ἐπιτιμᾶν. τὴν μὲν οὖν ἀνδρείαν ἐν τούτοις ἐπεδείξατο τοῖς ἔργοις, ἐν οἷς αὐτὸς καθ' αὑτὸν ἐκινδύνευσε· τὴν δ' ἐπιστήμην ἣν εἶχε πρὸς τὸν πόλεμον ἐν ταῖς μάχαις, ἐν αἷς μεθ' ὅλης τῆς πόλεως ἠγωνίζετο· τὴν δ' εὐσέβειαν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς, ἔν τε ταῖς Ἀδράστου καὶ ταῖς τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους ἱκετείαις.

μετάβασις ἐπὶ τὰς θησέως πολέμους.

τοὺς μὲν γὰρ μάχῃ νικήσας, Πελοποννησίους διέσωσε. τοὺς δὲ ὑπὸ τὴν Καδμείαν τελευτήσαντας, βίᾳ Θηβαίων θάψαι παρέδωκε. τὴν δ' ἄλλην ἀρετὴν καὶ τὴν σωφροσύνην ἔν τε τοῖς προειρημένοις,

ciam, uel patriam suam beneficijs sibi obligaret. Proinde cum taurum à Neptuno immissum, qui Atticam uastabat, timidè refugientibus alijs omnibus, solus domuit, magnoq; metu & magna omnes urbis incolas inopia liberauit: tum Lapithis pòst auxiliatus, expeditione contra Centauros bimembres, & celeritate & uirib. & audacia præstantes suscepta, qui urbes alias uastarant, alijs imminebant, alijs minitabantur: his prælio uictis, mox eorum ferociæ modum statuit, neq; multo pòst genus eorum prorsus deleuit. Circa eadem tempora cum monstrum illud in Creta educatum, atque ex Pasiphae Solis filia natum extitisset, cui tributi nomine nostra urbs bis septenos pueros ex oraculo mittebat, cum uideret eos duci, toto populo comitante, ad necem indignam, certum' que interitum, & uiuentes adhuc lugeri pro mortuis: tanta indignatione exarsit, ut potius esse duxerit emori, quàm uiuere turpiter, si ipse princeps urbis, eam cogi pateretur, ad tam miserabile tributum hostibus pendendum. Conscenso igitur unà cum illis nauigio, & ea natura superata, quæ quidem à uiro & tauro conflata erat, tanto autem robore pollebat, quanto par est eam quæ talibus corporibus constat: non pueros solum parentibus incolumes restituit, sed etiam urbem tam iniusto, tam acerbo & ineuitabili edicto liberauit. Equidem sum animi dubius, quid consilij de reliquis capiam. Postquam enim ad Thesei facinora perueni, de' que illis dicere cœpi, uereor ut deceat, in medio ueluti cursu oratione abrupta, Scironis & Cercyonis, aliorumq; eius generis immanitatem prætermittere: quibus ille fortiter superatis, multarum & magnarum calamitatum Græcis remedium attulit. Sed me excedere modum, ac prouidendum esse uideo, ne qui me putent de hoc laborare magis, quàm de ea propter quam hæc instituta fuit oratio. Quæ utraque cum ita se habeant, plurima transire silentio statui, propter morosos auditores, ac cætera quàm breuissimè licuerit percurrere: ut partim illis, partim mihi ipsi gratificer: neq; prorsus illis cedam, qui inuidere, atque omnia quæ dicuntur cauillari consueuerunt. Fortitudinis igitur suæ specimen in his facinorib. edidit, quib. ipse solus pugnauit: rei militaris aũt scientiã in prælijs ostendit, quæ totius ciuitatis copijs munitus fecit: pietatẽ porrò ergà Deos immortales, in Adrasti et liberorũ Herculis supplicationibus. Nã hos, prælio uictis Peloponensib. seruauit: illi, eos qui sub Cadmea ceciderãt, Thebanis inuitis, sepeliendos tradidit. cæteras uerò uirtutes et moderationẽ cùm in his q̃ diximus,

Taurus Marathonius.

Centauri.

Minotaurus.

Occupatio per dubitationem & præteritionem, attentionem renouans.

Transitus ad bella Thesei.

Δημοκρατίας ἡ κατάστασις πρὸς τυραννίδα ἀντιπαραβαλλομένης.

καὶ μάλιστα ἐν οἷς τὴν πόλιν διῴκησεν. ὁρῶν γὰρ τοὺς βίᾳ τῶν πολιτῶν ἄρχειν ζητοῦντας, ἑτέροις δουλεύοντας, καὶ τοὺς ἐπικινδύνως τὸν βίον τοῖς ἄλλοις καθιστάντας, αὐτοὺς περιδεῶς ζῶντας, καὶ πολεμεῖν ἀναγκαζομένους, μετὰ μὲν τῆς πόλεως πρὸς τοὺς ἐπιστρατευομένους, μετ᾽ ἄλλων δέ τινων πρὸς τοὺς συμπολιτευομένους, ἔτι δὲ συλῶντας μὲν τὰ τῶν θεῶν, ἀποκτείνοντας δὲ τοὺς βελτίστους τῶν πολιτῶν, ἀπιστοῦντας δὲ τοῖς οἰκειοτάτοις, οὐδὲν δὲ εὐθυμότερον ζῶντας τῶν ἐπὶ θανάτῳ συνειλημμένων, ἀλλὰ τὰ ἔξω ζηλουμένους, αὐτοὺς δὲ παρ᾽ ›› αὐτοῖς μᾶλλον τῶν ἄλλων λυπουμένους (τί γάρ ἐστιν ἄλγιον, ἢ ζῆν ἀεὶ ›› δεδιότα, μή τις αὐτὸν τῶν παρεστώτων ἀποκτείνῃ· καὶ μηδὲν ἧττον φοβού›› μενον τοὺς φυλάττοντας, ἢ τοὺς ἐπιβουλεύοντας;) τούτων ἁπάντων κα›› ταφρονήσας, καὶ νομίσας οὐκ ἄρχοντας, ἀλλὰ νοσήματα τῶν πόλεων ›› εἶναι τοὺς τοιούτους, ἀπέδειξεν ὅτι ῥᾷόν ἐστιν ἅμα τυραννεῖν, καὶ μηδὲν ›› χεῖρον διακεῖσθαι τῶν ἐξ ἴσου πολιτευομένων. καὶ πρῶτον μὲν τὴν πό-

συνοικισμὸς Ἀθηναίων.

λιν σποράδην καὶ κατὰ κώμας οἰκοῦσαν εἰς ταὐτὸν συναγαγὼν, τηλικαύτην ἐποίησεν, ὥστ᾽ ἔτι καὶ νῦν ἀπ᾽ ἐκείνου τοῦ χρόνου μεγίστην τῶν

ἰσοτιμία.

Ἑλληνίδων εἶναι. μετὰ δὲ ταῦτα, κοινὴν τὴν πατρίδα καταστήσας, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πολιτευομένων ἐλευθερώσας, ἐξ ἴσου τὴν ἅμιλλαν αὐτοῖς περὶ τὴν ἀρχὴν ἐποίησε· πιστεύων μὲν ὁμοίως αὐτῶν προέ›› ξειν ἀσκούντων, ὥσπερ ἀμελούντων. εἰδὼς δὲ τὰς τιμὰς ἡδίους οὔσας ›› τὰς παρὰ τῶν μέγα φρονούντων, ἢ τὰς παρὰ τῶν δουλευόντων, τοσοῦτον ἐδέησεν ἀκόντων τι ποιεῖν τῶν πολιτῶν, ὥσθ᾽ ὁ μὲν τὸν δῆμον καθίστη κύριον τῆς πολιτείας, οἱ δὲ μόνον αὐτὸν ἄρχειν ἠξίουν, ἡγούμενοι πι-

συναθροισμός.

στοτέραν καὶ κοινοτέραν εἶναι τὴν ἐκείνου μοναρχίαν, τῆς αὑτῶν δημοκρα›› τίας. οὐ γὰρ ὥσπερ ἕτεροι τοὺς μὲν πόνους ἄλλοις προσέταττε, τῶν δ᾽ ›› ἡδονῶν αὐτὸς μόνος ἀπέλαυεν· ἀλλὰ τοὺς μὲν κινδύνους ἰδίους ἐποιεῖ›› το, τὰς δ᾽ ὠφελείας ἅπασιν εἰς τὸ κοινὸν ἀπεδίδου· καὶ γάρ τοι διε›› τέλεσε τὸν βίον οὐκ ἐπιβουλευόμενος, ἀλλ᾽ ἀγαπώμενος· οὐδ᾽ ἐπακτῷ ›› δυνάμει τὴν ἀρχὴν διαφυλάττων, ἀλλὰ τῇ τῶν πολιτῶν εὐνοίᾳ ›› δορυφορούμενος. τῇ μὲν ἐξουσίᾳ τυραννῶν, ταῖς δ᾽ εὐεργεσίαις δημαγωγῶν. οὕτω γὰρ νομίμως καὶ καλῶς διῴκει τὴν πόλιν, ὥστ᾽ ἔτι καὶ νῦν ἴχνος τῆς ἐκείνου πρᾳότητος, ἐν τοῖς ἤθεσιν ἡμῶν καταλελεῖφθαι.

Ἐπάνοδος ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ Θησέως τῇ Ἑλένῃ.

Τὴν δὴ γεννηθεῖσαν μὲν ὑπὸ Διὸς, κρατήσασαν δὲ τοιαύτης ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης, πῶς οὐκ ἐπαινεῖν χρὴ καὶ τιμᾶν, καὶ νομίζειν πολὺ τῶν πώποτε γενομένων διενεγκεῖν; οὐ γὰρ δὴ μάρτυρά γε πιστότερον, οὐδὲ κριτὴν ἱκανώτερον ἕξομεν ἐπαγαγέσθαι, περὶ τῶν Ἑλένῃ προσόντων ἀγαθῶν, τῆς Θησέως διανοίας. ἵνα δὲ μὴ δοκῶ περὶ τὸν αὐτὸν τόπον δι᾽ ἀπορίαν διατρίβειν, μηδ᾽

ἀνδρὸς

tum in urbis administrandæ ratione. Cum enim animaduerteret, eos qui ciuibus per uim imperare studerent, seruire alijs: & qui cæteris uitam periculosam redderent, ipsos metu perterritos uiuere, cogiq; bella gerere, ciuibus quidem adiutoribus contra hostes, copijs uerò aliundè paratis contra ciues: præterea spoliare templa Deorum, & optimos quosque ciues interficere, & diffidere coniunctißimis, & nihilo uiuere tranquillius, quàm eos qui in uincula coniecti, iudicium capitis subituri sunt: sed cum foris felices appareant, ipsos apud sese pluribus quàm alios molestijs confici (quid enim acerbius est, quàm in perpetuo uiuere metu, ne à proximo quoque iuguleris: & custodes non minus formidare, quàm insidiatores?) His igitur omnibus cõtemptis, cum id genus hominum non esse principes, sed pestes ciuitatum existimaret: facilius esse demonstrauit, simul & imperare, & nihilo deteriore esse conditione, quàm eos qui pari iure cũ cæteris ciuib. acquiescunt. Ac primùm ciuitatẽ, quæ prius sparsim & uicatim habitabat, in unum locum congregatam, tantam effecit, ut etiam nunc ex eo tempore Græcarum urbium amplißima sit. Deinde patriam communem omnibus constituit: & liberatis ciuium animis, in contentione honorum parem aditum ad magistratus omnibus esse uoluit. Confidebat enim se non minus fore principem, si sese exercerent, quam si torperent ignauia. Cum autem sciret, eos honores qui à uiris magnanimis deferrentur, longè suauiores esse, quàm eos qui à seruitute oppresßis haberentur: tantum abfuit ut quicquam ciuibus inuitis ageret, ut & ipse summam rerum penes populum esse uellet, & illi ei soli principatum deferrent: existimantes eius monarchiam fideliorem & æquiorem fore sua democratia. Non enim, quod alij solent, labores ciuibus mandabat, uoluptates solus ipse capiebat: sed pericula sibi seorsim uendicabat, utilitates communes esse omnibus uolebat. Quare uitam & sine ullis insidijs, & summa omnium caritate peregit: non peregrino milite imperium muniens, sed beneuolentia ciuium se tuens: potestate rex, beneficijs popularis. Tanta enim æquitate, tam præclarè urbem administrauit, ut etiam hodie quoddam eius mansuetudinis uestigium, in nostris institutis reliquum, animaduertatur.

Democratiæ constitutio cũ tyrrannide cõparatæ.

Atheniensium coniunctio.

Par ius honorum.

Congeries.

Eam igitur quæ & Ioue nata, & tantæ uirtuti ac modestiæ dominata est, non'ne laudari decet, ac honorari, longeq; omnibus omnium temporum hominibus anteferri? Nec enim testem fide digniorem, neque iudicem magis idoneum bonorum, quibus Helena prædita fuit, quàm Thesei mentẽ adducere poterimus. Ne uerò ex inopia in hoc loco immorari, aut

Reditus ad causam, & Thesei ad Helenã applicatio.

ἀνδρὸς ἑνὸς δόξῃ καταχρώμενος ἐπαινεῖν αὐτήν, βούλομαι καὶ περὶ τῶν ἐχομένων διελθεῖν. μετὰ γὰρ τὴν θησέως εἰς ἅδου κατάβασιν, ἐπανελθούσης αὐτῆς εἰς λακεδαίμονα, καὶ πρὸς τὸ μνηστεύεσθαι λαβούσης ἡλικίαν, ἅπαντες οἱ τότε βασιλεύοντες καὶ δυναστεύοντες ἐν ταῖς πόλεσι, τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχον περὶ αὐτῆς. ἐξὸν γὰρ αὐτοῖς λαμβάνειν ἐν ταῖς αὑτῶν πόλεσι γυναῖκας τὰς πρωτευούσας, ὑπεριδόντες τοὺς οἴκοι γάμους, ἦλθον ὡς ἐκείνην μνηστεύσοντες. οὔπω δὲ κεκριμένου τοῦ μέλλοντος αὐτῇ συνοικεῖν, ἀλλ' ἔτι κοινῆς τῆς τύχης οὔσης, οὕτω πρόδηλος ἦν ἅπασιν ἀνθρώποις ἐσομένη περιμάχητος, ὥστε συνελθόντες πίστεις ἔδοσαν ἀλλήλοις, ἢ μὴν βοηθήσειν, εἴ τις ἀποστεροίη τὸν ἀξιωθέντα λαβεῖν αὐτήν· νομίζων ἕκαστος ταύτην τὴν ἐπικουρίαν ἑαυτῷ παρασκευάζειν. Τῆς μὲν οὖν ἰδίας ἐλπίδος, πλὴν ἑνὸς ἀνδρός, ἅπαντες ἐψεύσθησαν· τῆς δὲ κοινῆς δόξης ἣν ἔσχον περὶ ἐκείνης, οὐδεὶς αὐτῶν διήμαρτεν. οὐ πολλοῦ γὰρ χρόνου διελθόντος, καὶ γενομένης ἐν θεαῖς περὶ κάλλους ἔριδος, ἧς ἀλέξανδρος ὁ πριάμου κατέστη κριτής, καὶ διδούσης ἥρας μὲν ἁπάσης αὐτῷ βασιλείαν τῆς ἀσίας, ἀθηνᾶς δὲ κρατεῖν ἐν πολέμοις, ἀφροδίτης δὲ τὸν γάμον τὸν ἑλένης, τῶν μὲν σωμάτων οὐ δυνηθεὶς λαβεῖν διάγνωσιν, ἀλλ' ἡττηθεὶς τῆς τῶν θεῶν ὄψεως, τῶν δὲ δωρεῶν ἀναγκασθεὶς γενέσθαι κριτής, εἵλετο τὴν οἰκειότητα τῆς ἑλένης ἀντὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· οὐ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀποβλέψας, καί τοι τοῦτο τοῖς εὖ φρονοῦσι πολλῶν αἱρετώτερόν ἐστιν, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐπὶ τοῦθ' ὥρμησεν, ἀλλ' ἐπεθύμησε διὸς γενέσθαι καὶ κληθῆναι κηδεστής· νομίζων πολὺ μείζω καὶ καλλίω ταύτην εἶναι τὴν τιμήν, ἢ τὴν τῆς ἀσίας βασιλείαν· καὶ μεγάλας μὲν ἀρχὰς καὶ δυναστείας καὶ φαύλοις ἀνθρώποις ποτὲ παραγενήσεσθαι, τοιαύτης δὲ γυναικὸς οὐδένα τῶν ἐπιγινομένων ἀξιωθήσεσθαι. πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲν ἂν κάλλιον κτῆμα καταλιπεῖν τοῖς παισίν, ἢ παρασκευάσας αὐτοῖς, ὅπως καὶ πρὸς πατρὸς καὶ πρὸς μητρὸς ἀπὸ διὸς ἔσονται γεγονότες. ἠπίστατο, ὅτι τὰς μὲν ἄλλας εὐτυχίας, ταχέως μεταπιπτούσας· τὴν δὲ εὐγένειαν, ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς παραμένουσαν. ὥστε ταύτην μὲν τὴν αἵρεσιν ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ γένους ἔσεσθαι, τὰς δ' ἑτέρας δωρεὰς ὑπὲρ τοῦ χρόνου μόνου τοῦ καθ' ἑαυτόν. τῶν μὲν οὖν εὖ φρονούντων οὐδεὶς ἂν τοῖς λογισμοῖς τούτοις ἐπιτιμήσειεν. τῶν δὲ μὴ πρὸ τοῦ πράγματος ἐνθυμουμένων, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον μόνον σκοπούντων, ἤδη τινὲς ἐλοιδόρησαν αὐτόν, ὧν τὴν ἄνοιαν, ἐξ ὧν ἐβλασφήμησαν περὶ ἐκείνου, ῥᾴδιον ἅπασι καταμαθεῖν. πῶς γὰρ οὐ καταγελαστότατον πεπόνθασιν, εἰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἱκανωτέραν εἶναι νομίζουσι, τῆς ὑπὸ τῶν θεῶν προκριθείσης; οὐ γὰρ δὴ περὶ ὧν εἰς τοσαύτην φιλονεικίαν κατέστησαν, τὸν τυχόντα διαγνῶναι κύριον ἐποίησαν· ἀλλὰ δῆλον ὅτι τοσαύτην ἔχον σπουδήν,

πάντες βασιλεῖς μνηστῆρες ἑλένης.

ἡ β. ἁρπαγὴ, καὶ παρέκβασις ὑπεραπολογουμένη τῆς ἀλεξάνδρου κρίσεως.

ἀποδοχὴ τῆς ἀλεξάνδρου κρίσεως, κατὰ σύγκρισιν τῶν ἀγαθῶν.

,,

,,

εὐγένεια.

,,

ἀνασκευὴ τῶν κατ' ἀλεξάνδρου βλασφημιῶν.

κυριωτέρα θεία κρίσις τῆς ἀνθρωπίνης.

uiri unius ad eam laudandam abuti gloria uidear, ea quæ restant explicabo. Nam cum post Thesei descensum ad inferos, Lacedæmonem reuersa iam nubilis esset, uniuersi reges illius temporis, & principes urbium, idem quod Theseus de ea senserunt. Etsi enim potestas ei dabatur, primarias è suis urbibus mulieres deligendi: spretis tamen domesticis nuptijs, ad eam profecti sunt, ambiendi gratia. Cum uerò nondum esset exploratum, communi adhuc fortuna, quis' nam eius nuptias obtineret: adeò tamẽ nemo erat qui uocaret in dubium, quin armis de ea dimicandum foret, ut congreßi fidem mutuò dederint, se omnino adiuturos eum qui connubio illius potiretur, si quis eam per uim abduxisset. Putabat enim quisq; se sibi præsidium illud parare.

Omnes reges Helenæ proci.

Spe igitur priuata, uno uiro excepto, sunt omnes frustrati: communis autem quæ de ea fuit opinio, fefellit neminem. Post paruum enim temporis spacium, orta inter Deas lis est de præstantia formæ, & eius arbiter honorarius Priami filius Alexander delectus. Is Iunone regnum Asiæ pollicente, Minerua uictoriam in bellis, Venere coniugium Helenæ: cum non posset inter corpora dijudicare, neq; diuinorum uultuum fulgorem sustinere, ac munerum potius iudex esse cogeretur: consuetudinem Helenæ cæteris omnibus anteposuit. non quod uoluptates præcipuè spectaret (quanquam enim eas uiri sapientes multis alijs rebus præferunt, non tamen eò impulsus est) sed Iouis gener fieri et nominari studuit: existimans eum honorem longè maiorem & præclariorem esse, quàm Asiæ regnũ. Magna enim imperia & potentiam, etiam nihili hominibus olim obuentura: tali uerò muliere ex omni posteritate dignatum iri neminem. Animaduertit etiam, se nullum pulchrius patrimonium suis liberis posse relinquere, quàm si tam paternam quàm maternã originem ad Iouem referrent: quippe qui sciret, cætera fortunæ commoda celeriter aut interire, aut transire ad alios: sed nobilitatem, semper apud eosdem permanere. Quare hunc delectum in totius sui generis commodũ cessurum prospiciebat, cum cætera munera non ultra sui æui terminos duratura essent. Ac nemo uir cordatus est, quin hæc prudentißimè cogitata fateatur. Quidam autem ex eorum numero, qui nihil quod rem anteceßit considerant, sed ex euentu iudicant omnia, conuicijs eum incessere non dubitarunt: quorũ amentia ex ipsis maledictis animaduerti ab omnibus facile potest. Quid enim magis ridiculum admittere queant, quàm si sua ingenia illi antecellere sperent, cui primas deæ detulerunt? Nec enim quibus de rebus tanta inter ipsas orta erat cõtentio, eas cuiuslibet authoritati dijudicãdas permiserũt: sed de

Secundus raptus ab Alexãdro.

Approbatio iudicij Alexandri, per collationem munerum.

Nobilitas.

Refutatio reprehensionum Alexandri.

Diuinum iudicium humano grauius.

κριτὴν ἐκλέξασθαι τὸν βέλτιστον, ὅσην περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος
„ ἐπιμέλειαν ἐποιήσαντο. χρὴ δὲ σκοπεῖν, ὁποῖός τις ἦν, καὶ δοκιμά-
„ ζειν αὐτὸν, οὐκ ἐκ τῆς ὀργῆς τῶν ἀτυχουσῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἅπασαι βου-
„ λευσάμεναι, προείλοντο τὴν ἐκείνου διάνοιαν. κακῶς μὲν γὰρ πα-
θεῖν ὑπὸ τῶν κρειττόνων, οὐδὲν κωλύει καὶ τοὺς μηδὲν ἐξημαρτηκότας.
τοιαύτης δὲ τιμῆς τυχεῖν, ὥστε θνητὸν ὄντα, θεῶν γενέσθαι κριτὴν,
ἐκ τῆς τῶν ἡρώων καὶ θεῶν κρίσεως. οὐχ οἷόν τε μὴ οὐ τὸν πολὺ τῇ γνώμῃ διαφέροντα. θαυμάζω δ' εἴ τις
οἴεται κακῶς βεβουλεῦσθαι τὸν μετὰ ταύτης ζῆν ἑλόμενον, ἧς ἕνε-
κα πολλοὶ τῶν ἡμιθέων ἀποθνήσκειν ἠθέλησαν. πῶς δ' οὐκ ἂν εἴη ἀ-
νόητος, εἰ τὰς θεὰς εἰδὼς περὶ κάλλους φιλονεικούσας, αὐτὸς κάλλους
κατεφρόνησε, καὶ μὴ ταύτην ἐνόμισε μεγίστην εἶναι τῶν δωρεῶν πε-
ρὶ ἧς κἀκείνας ἑώρα μάλιστα σπουδαζούσας. τίς δ' ἂν τὸν γάμον τὸν
ἑλένης ὑπερεῖδεν, ἧς ἁρπασθείσης οἱ μὲν ἕλληνες οὕτως ἠγανάκτη-
σαν, ὥσπερ ὅλης τῆς ἑλλάδος πεπορθημένης· οἱ δὲ βάρβαροι τοσοῦ-
τον ἐφρόνησαν, ὅσον περ ἂν εἰ πάντων ἡμῶν ἐκράτησαν; δῆλον δ' ὡς
αὔξησις ἐκ τῶν περιστατικῶν. ἑκάτεροι διετέθησαν. πολλῶν γὰρ αὐτοῖς πρότερον ἐγκλημάτων
γενομένων, περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἡσυχίαν ἦγον, ὑπὲρ δὲ ταύτης
τοσοῦτον συνεστήσαντο πόλεμον, οὐ μόνον τῷ μεγέθει τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ
καὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου, καὶ τῷ πλήθει τῶν παρασκευῶν, ὅσος οὐδεὶς πώ-
ποτε γέγονεν. ἐξὸν δὲ τοῖς μὲν ἀποδοῦσιν ἑλένην ἀπηλλάχθαι τῶν
παρόντων κακῶν, τοῖς δ' ἀμελήσασιν ἐκείνης, ἀδεῶς οἰκεῖν τὸν ἐπί-
λοιπον χρόνον· οὐδέτεροι ταῦτ' ἠθέλησαν, ἀλλ' οἱ μὲν περιεώρων, καὶ
πόλεις ἀναστάτους γινομένας, καὶ τὴν χώραν πορθουμένην, ὥστε μὴ
προέσθαι αὐτὴν τοῖς ἕλλησιν· οἱ δ' ᾑροῦντο μένοντες ἐν τῇ ἀλλοτρί-
ας καταγηράσκειν, καὶ μηδέποτε τοὺς ἑαυτῶν ἰδεῖν μᾶλλον, ἢ ἐκεί-
ἐκ τῆς αἰτίας καὶ τοῦ προσώπου ποιότητος. νην καταλιπόντες, εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἐπανελθεῖν. καὶ ταῦτ'
ἐποίουν, οὐχ ὑπὲρ ἀλεξάνδρου καὶ μενελάου φιλονεικοῦντες, ἀλλ' οἱ
μὲν ὑπὲρ τῆς ἀσίας, οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς εὐρώπης· νομίζοντες ἐν ὁποτέρᾳ
τὸ σῶμα τὸ ἐκείνης κατοικήσει, ταύτην τὴν χώραν εὐδαιμονεστέ-
τῶν ἡμιθέων φόνοι. ραν ἔσεσθαι. τοσοῦτος δ' ἔρως ἐνέπεσε τῶν πόνων καὶ τῆς στρατιᾶς ἐ-
κείνης, οὐ μόνον τοῖς ἕλλησι καὶ τοῖς βαρβάροις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς,
ὥστε οὐδὲ τοὺς ἐξ αὐτῶν γεγονότας ἀπέτρεψαν τῶν ἀγώνων τῶν περὶ
τροίαν· ἀλλὰ ζεὺς μὲν προειδὼς τὴν σαρπηδόνος εἱμαρμένην, ἠὼς
δὲ τὴν μέμνονος, ποσειδῶν δὲ τὴν κύκνου, θέτις δὲ τὴν ἀχιλλέως, ὅ-
μως αὐτοὺς συνεξώρμησαν καὶ συνεξέπεμψαν· ἡγούμενοι κάλλιον
αὐτοῖς εἶναι τεθνάναι μαχομένοις περὶ τῆς διὸς θυγατρὸς μᾶλλον, ἢ
θεομαχία κατὰ σύγκρισιν. ζῆν ἀπολειφθεῖσι τῶν περὶ ἐκείνης κινδύνων. καὶ τί δεῖ θαυμάζειν
ἃ περὶ τῶν παίδων ἔγνωσαν; αὐτοὶ γὰρ πολὺ μείζω καὶ δεινοτέραν
ἐποιήσαντο

ſed de optimo iudice deligendo non minus eas fuiſſe ſollicitas, quàm de re ipſa laboraſſe, facile apparet. Conſiderandum autem eſt, qualis fuerit: & iudicium de eo faciendum, non è uictarum iracundia, ſed ex illarum omnium ſententia, cum eius mentem præ cæteris delegerunt. Nihil enim prohibet, à potentioribus malè accipi etiam innocentes: eum autem honorem adipiſci, ut qui mortalis eſt, Dearum iudex fiat. id uerò contingere non poteſt, niſi uiro laude ſapientiæ præſtantiſſimo. Miror autem eſſe quenquam, qui malè ſibi conſuluiſſe illum putet, qui cum ea uiuere decreuerit, propter quam multi ex Semideis emori uoluerunt. An uerò non deſipuiſſet, qui Deas de forma contendere ſciret, ſi formam ipſe ſpreuiſſet: nec id maximum donum exiſtimaſſet, quod ab illis quoq; maximè fieri uidiſſet? Quis uerò coniugium Helenæ aſpernatus eſſet, qua rapta Græci non ſecus ac ſi tota Græcia uaſtata fuiſſet, indignati ſunt: & Barbari ita ſuperbierunt, quaſi nos omnes ſuperaſſent? Neque uerò obſcurum eſt, quibus animis utrique fuerint. Nam cum antè multa inter eos crimina interceſſiſſent, propter alia nihil mouerunt: ſed ob hanc tantum bellum concitarunt, non ſolum iræ magnitudine, ſed & longitudine temporis, & multitudine apparatuum, quantum ad eum diem nullum fuerat unquam. Etſi autem poteſtas dabatur, alteris Helena reddita urgentibus malis liberari: alteris, ea neglecta, omne deinceps tempus ætatis domi ſecurè degere: neutri tamen hæc uoluerunt. ſed illi & urbes excindi, & agros uaſtari ſiuerunt, ne Græci ea potirentur: hi peregrè conſeneſcere, & ſuos nunquam intueri, quàm hac relicta domum reuerti maluerunt. Et hæc egerunt, non quòd uel Alexandrum, uel Menelaum tanti facerent: ſed alteri pro Europa, alteri pro Aſia dimicabant: exiſtimantes, in utra corpus eius incoleret, eam regionem feliciorem fore. Tanta certè cupiditas inceſſit laborum & expeditionis illius, non Græcis tantum & Barbaris, ſed dijs etiam, ut ne filios quidem ſuos à Troiani belli diſcriminibus abeſſe uellent. Nam Iupiter præſcius fati Sarpedonis, Aurora Memnonis, Neptunus Cygni, Thetis Achillis, tamen eos cohortati cæteris adiunxerunt: exiſtimantes gloriosius eis fore, ſi de filia Iouis dimicantes occumberent, quàm ſi periculorum illorum expertes domi conſeneſcerent. Quis uerò miretur, eos de ſuis filijs ita ſtatuiſſe: cum ipſi dij eo bello multo acrius & uehementius præliati

A' iudicio heroum & dearum.

Exaggeratio à circunſtantijs.

A' cauſa & qualitatibus perſonarum.

Semideorum cædes.

Deorum inter ſe pugnæ, per collationem.

ἐποιήσαντο τὴν παράταξιν, ἢ πρὸς τοὺς γίγαντας αὐτοῖς γενομένης.
πρὸς μὲν γὰρ ἐκείνους μετ' ἀλλήλων ἐμαχέσαντο. περὶ δὲ ταύτης πρὸς
ἑλένης ἔπαινος ἐκ | σφᾶς αὐτοὺς ἐπολέμησαν. Εὐλόγως δὲ κἀκεῖνοι ταῦτ' ἔγνωσαν,
τοῦ κάλλους. | κἀγὼ τηλικαύταις ὑπερβολαῖς ἔχω χρήσασθαι περὶ αὐτῶν. κάλλους γὰρ
” πλεῖστον μέρος μετέσχηκεν, ὃ σεμνότατον καὶ τιμιώτατον καὶ θειότατον
” τῶν ὄντων ἐστί. ῥᾴδιον δὲ διαγνῶναι τὴν δύναμιν αὐτοῦ. τῶν μὲν γὰρ ἀνδρείας
σύγκρισις. | ἢ σοφίας ἢ δικαιοσύνης μετεχόντων, πολλὰ φανήσεται τιμώμενα μᾶλ-
” λον, ἢ τούτων ἕκαστον. τῶν δὲ κάλλους ἀπεστερημένων, οὐδὲν εὑρήσομεν
” ἀγαπώμενον, ἀλλὰ πάντα καταφρονούμενα, πλὴν ὅσα τῆς ἰδέας
” ταύτης κεκοινώνηκε. καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦτο μάλιστα εὐδοκιμοῦσαν,
” διότι κάλλιστον τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐστίν. γνοίη δ' ἄν τις κἀκεῖθεν, ὅ-
ἐκ τῶν ἐνεργειῶν, | σον διαφέρει τῶν ὄντων, ἐξ ὧν αὐτοὶ διατιθέμεθα πρὸς ἕκαστον αὐτῶν. τῶν
κατὰ σύγκρισιν. | μὲν γὰρ ἄλλων ὧν ἂν χρείᾳ γιγνώμεθα, τυχεῖν μόνον βουλόμεθα, περαι-
” τέρω δὲ περὶ αὐτῶν οὐδὲν τῇ ψυχῇ προσπεπόνθαμεν· τῶν δὲ καλῶν ἔρως
” ἡμῖν ἐγγίνεται, τοσούτῳ μείζω τοῦ βούλεσθαι ῥώμην ἔχων, ὅσῳ περ καὶ
τὸ πρᾶγμα κρεῖττόν ἐστι. καὶ τοῖς μὲν περὶ σύνεσιν ἢ κατ' ἄλλο τι προέ-
χουσι, φθονοῦμεν, ἢν μὴ τῷ ποιεῖν ἡμᾶς εὖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσά-
γωνται, καὶ στέργειν σφᾶς αὐτοὺς ἀναγκάσωσι· τοῖς δὲ καλοῖς εὐθὺς ἰδό-
ντες εὖνοι γιγνόμεθα, καὶ μόνους αὐτοὺς ὥσπερ τοὺς θεοὺς, οὐκ ἀπαγορεύο-
μεν θεραπεύοντες, ἀλλ' ἥδιον δουλεύομεν τοῖς τοιούτοις, ἢ τῶν ἄλλων
ἄρχομεν, πλείω χάριν ἔχοντες τοῖς πολλὰ προστάττουσιν, ἢ τοῖς μηδὲν
ἐπαγγέλλουσι. καὶ τοὺς μὲν ἄλλῃ τινὶ δυνάμει γιγνομένους λοιδοροῦμεν,
καὶ κόλακας ἀποκαλοῦμεν· τοὺς δὲ τῷ κάλλει λατρεύοντας, φιλοκάλους
καὶ φιλοπόνους νομίζομεν εἶναι. τοσαύτῃ δ' εὐσεβείᾳ καὶ προνοίᾳ χρώμε-
θα περὶ τὴν ἰδέαν τὴν τοιαύτην, ὥστε καὶ αὐτῶν τῶν κεκτημένων τὸ κάλ-
λος, τοὺς μὲν μισθαρνήσαντας καὶ κακῶς βουλευσαμένους, περὶ τὴν αὐτῶν
ἡλικίας, μᾶλλον ἀτιμάζομεν, ἢ τοὺς εἰς τὰ τῶν ἄλλων σώματα ἐξα-
” μαρτάνοντας. ὅσοι δ' ἂν τὴν αὐτῶν ὥραν διαφυλάξωσιν, ἄβατον τοῖς
” πονηροῖς ὥσπερ ἱερὸν ποιήσαντες, τούτους εἰς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον
” τιμῶμεν, ὥσπερ τοὺς ὅλην τὴν πόλιν ἀγαθόν τι δράσαντας. καὶ
ἐκ τῆς Διὸς περὶ | τί δεῖ τὰς ἀνθρωπίνας δόξας λέγοντα διατρίβειν; ἀλλὰ Ζεὺς ὁ κρα-
τοῦ κάλλους κρί- | τῶν ἁπάντων, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται,
σεως. | πρὸς δὲ τὸ κάλλος ταπεινὸς γενόμενος ἀξιοῖ πλησιάζειν. ἀμφι-
τρύωνι μὲν γὰρ εἰκασθεὶς, ὡς ἀλκμήνην ἦλθε· χρυσὸς δὲ ῥυεὶς, δα-
νάῃ συνεγένετο· κύκνος δὲ γενόμενος, εἰς τοὺς νεμέσεως κόλ-
πους κατέφυγε· τούτῳ δὲ πάλιν ὁμοιωθεὶς, λήδαν ἐνυμφεύ-
οἱ θεοὶ εἰρωνεύον- | σεν· ἀεὶ δὲ μετὰ τέχνης, ἀλλ' οὐ μετὰ βίας θηρώμενος φαίνεται τὰς
ται τὰς μοιχείας | φύσεις τὰς τοιαύτας. τοσούτῳ δὲ μᾶλλον προτετίμηται τὸ κάλλος
τῶν γυναικῶν.

παρ' ἐκεί-

prœliati sint, quàm bello Giganteo? Nam contra illos coniunctis uiribus dimicarunt: propter hanc ipsi inter sese pugnauerunt.

Rectè autem & illi sic senserunt, & hæc mihi grandiloquentia concessa est. Nam insigni pulchritudine prædita fuit, qua in tota rerum natura nihil est augustius, nihil preciosius, nihil diuinius. Cuius uires hinc facile intelliguntur. Multa enim sunt, quibus plus honoris quàm uel fortitudine, uel iusticia, uel sapientia præditis habeatur. Eorum autem qui pulchritudine destituuntur, nihil diligi, sed contemni potius omnia, quæ huius boni expertia sunt: & uirtutem eò potissimum celebrari, quòd omnium actionum pulcherrima sit, reperiemus. Quantum autem pulchritudo antecellat omnibus rebus, è nostris affectionibus erga formosos intelligi potest. Nam cæteris rebus quarum usus aliquis nobis esse potest, tantum potiri uolumus, animi uerò propensione ulterius haud progredimur: sed pulchrorum amor natura nobis est insitus, cuius tanto maiores uires sunt, quàm ut deliberandi spacium præbeat, quanto res ipsa est potentior. Ac ijs quidem qui uel sapientia uel alia quapiam facultate præcellunt inuidemus, nisi nos quotidianis beneficijs alliciant, & sui amorē extorqueant: formosis autem è primo aspectu beneuolentia coniungimur, & eos solos quemadmodum Deos colendo non defatigamur, sed libentius eis inseruimus, quàm alijs imperamus: maioremq; illis gratiam habemus, si multa imperent, quàm si nihil faciendum denuncient. Iam si qui alteri cuipiam præcellentiæ obnoxij sunt, eos insectamur, & adulatores nominamus: seruos autem pulchritudinis, elegantes & industrios existimamus. Tanta denique pietate & cura formam complectimur, ut si qui formosorum malo consilio florem ætatis prostituerunt, seueriore censura notemus, quàm eos qui aliena corpora uiolarunt. Qui uerò ita suam formam custodiunt, ut tanquam in templum nullus improbis pateat aditus: eos reliqua ætate perinde ac si toti ciuitati benefecissent, honoramus. Et quid opus est humanis opinionibus recensendis immorari? Cum Iupiter optimus maximus in alijs potentiam suam demonstret, ad pulchritudinem uerò humili persona assumpta dignetur accedere? Nam sub Amphitryonis specie, ad Alcmenam uenit: in aureum hymbrem mutatus, cum Danae cōgressus est: cygnus factus, in sinū Nemeseos confugit: ac iterū sub eiusdē auis specie, Ledā sibi despōdit. Semper deniq; arte quapiā, nunq̄ ui, tales naturas uenatus est. Tanto aūt apud Deos forma honoratior est,

Helenæ laus à pulchritudine.

Collatio.

Ab effectibus, per collationē.

A Iouis de forma iudicio.

Dij ad uxorum adulteria conniuent.

παρ' ἐκείνοις ἢ παρ' ἡμῖν, ὥστε καὶ ταῖς γυναιξὶ ταῖς ἑαυτῶν ὑπὸ τούτου κρατουμέναις συγγνώμην ἔχουσι. καὶ πολλὰς ἄν τις ἐπιδείξειε τῶν ἀθανάτων, αἳ θνητοῦ κάλλους ἡττήθησαν, ὧν οὐδεμία λαθεῖν τὸ γεγενημένον ὡς αἰσχύνην ἔχον ἐζήτησεν, ἀλλ' ὡς καλῶν ὄντων τῶν πεπραγμένων, ὑμνεῖσθαι μᾶλλον ἢ σιωπᾶσθαι περὶ αὐτῶν ἠβουλήθησαν. μέγιστον δὲ τῶν εἰρημένων τεκμήριον· πλείους γὰρ ἂν εὕροιμεν διὰ τὸ κάλλος ἀθανάτους γεγενημένους, ἢ διὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας.

ἀποθεώσεις διὰ κάλλος.

Ὧν Ἑλένη τοσούτῳ πλέον ἔσχεν, ὅσῳ περ καὶ τὴν ὄψιν αὐτῶν διήνεγκεν. οὐ γὰρ μόνον ἀθανασίας ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν ἰσόθεον λαβοῦσα, πρῶτον μὲν τοὺς ἀδελφοὺς ἤδη κατεχομένους ὑπὸ τῆς πεπρωμένης, εἰς θεοὺς ἀνήγαγε· βουλομένη δὲ πιστὴν ποιῆσαι τὴν μεταβολήν, οὕτως αὐτοῖς τὰς τιμὰς ἐναργεῖς ἔδωκεν, ὥσθ' ὁρωμένους ὑπὸ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ κινδυνευόντων σώζειν, οἵτινες ἂν αὐτοὺς εὐσεβῶς ἐπικαλέσωνται. μετὰ δὲ ταῦτα Μενελάῳ τοσαύτην χάριν ἀπέδωκεν ὑπὲρ τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων, οὓς δι' ἐκείνην ὑπέμεινεν, ὥστε τοῦ γένους ἅπαντος τοῦ Πελοπιδῶν διαφθαρέντος, καὶ κακοῖς ἀνηκέστοις περιπεσόντος, οὐ μόνον αὐτὸν τῶν συμφορῶν τούτων ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ καὶ θεὸν ἀντὶ θνητοῦ ποιήσασα, σύνοικον αὑτῇ καὶ πάρεδρον εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα κατεστήσατο. καὶ τούτοις ἔχω τὴν πόλιν τῶν Σπαρτιατῶν, τὴν μάλιστα τὰ παλαιὰ διασώζουσαν, ἔργῳ παρασχέσθαι μαρτυροῦσαν. ἔτι γὰρ καὶ νῦν ἐν Θεράπναις τῆς Λακωνικῆς, θυσίας αὐτοῖς ἁγίας καὶ πατρίους ἐπιτελοῦσιν, οὐχ ὡς ἥρωσιν, ἀλλ' ὡς θεοῖς ἀμφοτέροις οὖσιν. ἐπεδείξατο δὲ καὶ Στησιχόρῳ τῷ ποιητῇ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν. ὅτε μὲν γὰρ ἀρχόμενος τῆς ᾠδῆς, ἐβλασφήμησέ τι περὶ αὐτῆς, ἀνέστη τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεστερημένος. ἐπειδὴ δὲ γνοὺς τὴν αἰτίαν τῆς συμφορᾶς, τὴν καλουμένην παλινῳδίαν ἐποίησε, πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν αὐτὴν φύσιν κατέστησε. λέγουσι δέ τινες καὶ τῶν Ὁμηριδῶν, ὡς ἐπιστᾶσα νυκτὸς Ὁμήρῳ προσέταξε ποιεῖν περὶ τῶν στρατευσαμένων ἐπὶ Τροίαν· βουλομένη τὸν ἐκείνων θάνατον ζηλωτότερον, ἢ τὸν βίον τῶν ἄλλων καταστῆσαι. καὶ μέρος μέν τι καὶ διὰ τὴν Ὁμήρου τέχνην, μάλιστα δὲ διὰ ταύτην, οὕτως ἐπαφρόδιτον καὶ παρὰ πᾶσιν ὀνομαστὴν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν ποίησιν. ὡς οὖν καὶ δίκην λαμβάνειν καὶ χάριν ἀποδοῦναι δυναμένην, τοὺς μὲν τοῖς χρήμασι προέχοντας, ἀναθήμασι καὶ θυσίαις καὶ ταῖς ἄλλαις προσόδοις ἱλάσκεσθαι καὶ τιμᾶν αὐτὴν χρή· τοὺς δὲ φιλοσόφους, πειρᾶσθαί τι λέγειν περὶ αὐτῆς ἄξιον τῶν ὑπαρχόντων ἐκείνῃ. τοῖς γὰρ
» πεπαιδευμένοις πρέπει, τοιαύτας ποιεῖσθαι τὰς ἀπαρχάς.

ἰσόθεος ἡ Ἑλένης δύναμις.
Διοσκοῦροι.
Μενέλαος.
θυσίαι ἐν Θεράπναις.
Στησίχορος τυφλωθείς.
Ὁμήρου τὸ ἐπαφρόδιτον.
παραίνεσις, ὅτι δεῖ τιμᾶν τὴν Ἑλένην.

Πολὺ

quàm apud nos, ut etiam suis uxoribus, si cuius pulchritudine uincantur, ignoscant. Ac multæ immortalium proferri possunt, quæ cum humanæ formæ succumberent, tantum abfuit ut ulla rem eam sibi dedecori esse putaret, aut clàm habere studeret, ut tanquam re bene ac laudabiliter gesta, hymnis celebrari potius, quàm sileri uoluerint. Cuius rei signum euidentissimum illud est, quòd plures inueniemus ob formæ præstantiam immortalitatem adeptos, quàm propter uirtutes cæteras uniuersas. Ob formam in cœlum translati.

Quibus Helena tanto meliore conditione fuit, quanto eis etiam facie præstitit. Non enim tantum immortalitatem adepta est, sed potestatem diuinam consecuta: primùm fratres, qui fato iam concesserant, inter Deos retulit. Cum autem euidentem facere mutationem illam uellet, honores ita manifestos eis dedit, ut in mari conspecti, periclitantes seruent, quicunque ipsos piè inuocarint. Deinde Menelao tantam gratiam retulit pro laboribus & periculis sua causa susceptis, ut cum genus omne Pelopidarum interisset, malis inexplicabilibus oppressum, non tantum ex illis calamitatibus eum eripuerit, sed mortalem eius sortem diuinitate mutarit, eumq́; contubernalem sibi & assessorem in omne æuum constituerit. Harum rerum Spartiatarum urbs, diligentissima uetustatis custos, re ipsa testimonium mihi perhibebit. Nam in hunc usque diem Therapnis in Laconia, patrio ritu sanctè illis sacra faciunt, non ut heroibus, sed utrisque ut diuis. Ostendit etiam Stesichoro suam potentiam: qui cum initio sui carminis eam nonnihil perstrinxisset maledictis, surrexit oculis orbatus: sed postquam causa calamitatis intellecta, palinodiam quam uocant fecit, eius beneficio uisum recepit. Quinetiam Homeridarum quidam aiunt, eam noctu Homero apparuisse, ac mandasse ut de ijs scriberet qui ad Troiam militassent, quò mors eorum optabilior, quàm aliorum uita redderetur: ac poesim eius ex parte Homeri etiam solertia, in primis uerò propter Helenam, ita gratiosam, & apud omnes celebrem esse factã. Eos igitur qui opibus pollent, donarijs & sacrificijs & supplicationibus, cæteris'que cultibus eruditos, studiosa & honorifica celebratione placare & honorare decet eam, ut quæ tum irrogare pœnam, tum gratiam referre possit. Nam liberaliter institutos, tales ei primitias immolare conuenit.

Helenæ diuina potentia. Castor & Pollux.

Menelaus.

Sacrificia Therapnæa.

Stesichorus.

Homeri gratia.

Admonitio de colenda Helena.

Πολὺ δὲ πλείω τὰ παραλελειμμένα τῶν εἰρημένων ἐστί. καὶ χωρὶς γὰρ τεχνῶν καὶ φιλοσοφιῶν καὶ τῶν ἄλλων ὠφελειῶν, ἃς ἔχοι τις ἂν εἰς ἐκείνην τὸν πόλεμον τὸν τρωϊκὸν ἀνενεγκεῖν, δικαίως ἂν καὶ τοῦ μὴ δουλεύειν ἡμᾶς τοῖς βαρβάροις, ἑλένην αἰτίαν εἶναι νομίζοιμεν. εὑρήσομεν γὰρ τοὺς ἕλληνας διὰ ταύτην ὁμονοήσαντας, καὶ κοινὴν στρατείαν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ποιησαμένους, καὶ τότε πρῶτον τὴν εὐρώπην κατὰ τῆς ἀσίας τρόπαιον στήσασαν· ἐξ ὧν τοσαύτης μεταβολῆς ἐτύχομεν, ὥστε τὸν μὲν ἐπέκεινα χρόνον οἱ δυστυχοῦντες ἐν τοῖς βαρβάροις, τῶν ἑλληνίδων πόλεων ἠξίουν ἄρχειν· καὶ δαναὸς μὲν ἐξ αἰγύπτου φυγὼν, ἄργος κατέσχε. κάδμος δὲ ὁ σιδώνιος θηβῶν ἐβασίλευσε. κᾶρες δὲ τὰς νήσους κατῴκουν· πελοποννήσου δὲ συμπάσης, ὁ ταντάλου πέλοψ ἐκράτησε. μετ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν πόλεμον, τοσαύτην ἐπίδοσιν τὸ γένος ἡμῶν ἔλαβεν, ὥστε καὶ πόλεις μεγάλας καὶ χώραν πολλὴν ἀφελέσθαι τῶν βαρβάρων. ἢν οὖν τινὲς βούλωνται ταῦτα ἐπεξεργάζεσθαι καὶ μηκύνειν, οὐκ ἀπορήσουσιν ἀφορμῆς, ὅθεν ἑλένην, ἔξω τῶν εἰρημένων, ἕξουσιν ἐπαινεῖν, ἀλλὰ πολλοῖς καὶ καλοῖς καὶ καινοῖς λόγοις ἐντεύξονται περὶ αὐτῆς.

εὐεργεσίαι ἑλένης κατὰ παράλειψιν.

πάλαι οἱ βάρβαροι ἄρξαντες τῶν ἑλλήνων.

δαναός.
κάδμος.
κᾶρες.
πέλοψ.

Τέλος.

Plura sunt autem quæ præterij, quàm quæ commemoraui. Nam præter artes & ingeniosa cogitata, cæterasq; utilitates quæ in illam Troianumq; bellum referri possent, iure id quoque Helenæ ascribetur, quòd Barbaris non seruimus. Constat enim, cum propter eam Græci concordiam iniissent, & cõmunem expeditionem contra Barbaros suscepissent, tum primum Europam de Asia triumphasse: unde res nostræ ita mutatæ sunt, ut superioribus temporibus si qui apud Barbaros calamitate premebantur, imperium in Græcas urbes sibi arrogarent. Nam Danaus ex Aegypto profugus, Argos occupauit: Cadmus Sidonius Thebis imperauit: Cares insulas tenuerunt: Pelops Tantali filius, uniuersam Peloponnesum subegit. Post illud autem bellum nostræ gentis opes ita auctæ sunt, ut & magnas urbes & multas prouincias Barbaris eripuerint. Quare si qui sunt qui hæc uelint expolire & dilatare, non eis occasio defutura est Helenæ extra ea quæ diximus laudandæ: sed multa & præclara & noua de ea dicendi materia suppeditabitur.

Beneficia Helenæ per prætermitionem.

Barbari olim Græcis dominati.

Danaus.
Cadmus.
Cares.
Pelops.

FINIS.

ERRATA.

Pagina 82. uersu 9. dele ἦ. 108.4 scribe ἀπήλλαχθαι. 112.5 ἄνω. 113.5 uideo enim res deorum. 122.25 lege χρὴ δ' οὔποτ' οὐδὲν' εἰδέν' ὄλβιον. 160.2 scribe ἦθος δυσμενὲς. 162.20 scribe παρ' ὧν δ' ἔχειν. 166.24 scribe οὐδ' ἔφυ. 177.3 lege: me non fefellit. 200.8 scribe σὺν δίκῃ & 16 ἐπεισφέρουσιν. 202.16 scribe λυπεῖν. 204.14 ἄνδιχ' ἑρμηνευμάτων. 208.18 φυλάσσεσθαι. 210.18 lege σημήνας. 216.2 μὴ ἐφυβρίζεσθαι. & 6. θυγατρί. 220.21 μέλη. 223.25 lege, an uerò non superbimus? 226.7 ἅ, ἵν. 270.19. adde post μόχθων, dictionem βραχεῖ. 271.25 lege equos. 272.11 ἀμηχανία. 356. annotatione 3. lege nutricij pro nuncij.

RERUM ET VERBORUM IN ARISTOLOGIA EURIPIDEA PRAECIPUE MEMORABILIUM ELENCHUS: *in quo obseruabis, quoties duo numeri occurrunt, priorem esse Paginæ, posteriorem Sententiæ indicem.*

Aiax

B

D

cum

E

educa-

G

iuſtè

Planudes

sexui.

 cium

FINIS.

